‘Landlopers’ en ‘bedelaars’ uit Aalst en haar fusie gemeenten in de kolonie van Merksplas

Romain John van de Maele

https://doi.org/10.6084/m9.figshare.24430936

Het LAND van AALST
EXTRA - 4

‘LANDLOPERS’ EN ‘BEDELAARS’ UIT AALST EN HAAR FUSIEGEMEENTEN IN DE KOLONIE VAN MERKSPLAS

EEN VERGELIJKENDE HISTORISCHE EN SOCIOGRAFISCHE VERKENNING (1809-1924)

Romain John van de Maele

Het Land van Aalst Extra 4

2023

Cette vie des gens « infâmes » dont parle Foucault, ce dont il nous dit qu'ils n'accèdent à la lumière que lorsqu'ils ont le malheur de croiser sur leur chemin de violence du pouvoir qui s'abat sur eux et consigne les coordonnées de cette rencontre malheureuse sur le grand registre du contrôle social et de l'enregistrement administratif et répressif du désordre et de la déviance. Vite oubliés et enfouis sous la poussière, ces fragments de biographies ne s'animent à nouveau que si un historien, un jour, vient les redécouvrir. Mais les autres ? Tous les autres ? Qui en sera l'archiviste ?

Didier ÉRIBON, ***La société comme verdict*, 2020, 127.**

Roo Marie, vagabondesse uit Enkhuizen werd in 1660 uit voorzorg een nacht opgesloten in het rechthuis van Schermerhorn. Ze had niets anders misdaan dan een boos antwoord gegeven aan voorbijgangers die haar aanspraken, maar ze werd toch in de kelder van het rechthuis ondergebracht, omdat ze misschien kwaad in de zin zou kunnen hebben. We weten van dit feit alleen doordat Roo Marie zich in de kelder van het leven heeft beroofd…

A. Th. VAN DEURSEN, *Een dorp in de polder. Graft in de 17de eeuw*, 2003, 265.

Treated as a mere cog in the bureaucratic machine, a man ceased to regard himself any longer as being a member of society, with the same rights as those possessed by a man with a job, and began to think of himself as an outlaw, granted a pittance with begrudging fingers so that his misery should not obtrude itself too much.

John BROWN, *I Was a Tramp*. In: John BURNETT, *Idle Hands. The experience of Unemployment, 1790-1990*, 231.

Voor bijna iedereen is de familie als het ware de thuishaven van waaruit het individu zijn levenslange reis door de maatschappij onderneemt. Wat hij bij dit vertrekpunt meemaakt, zal de latere etappes van de reis aanmerkelijk beïnvloeden.

Peter L. BERGER & Brigitte BERGER, *Sociologie. Een biografische opzet*, 1982[15], 75-76.

Omslag: **Begraafplaats van de landlopers in Merksplas** © Gevangenismuseum Merksplas.

Dank aan Karel GOVAERTS, secretaris van het gevangenismuseum. Hij stelde foto's uit het beeldarchief van het Gevangenismuseum ter beschikking om deze studie te illustreren.

Inhoudstafel

1	**Inleiding: Sociaalhistorische en strafrechtelijke achtergronden**	8
1.1.	Leven onder de armoedegrens	17
1.2.	Vluchten binnen de landgrenzen	21
1.3.	Armoede en landloperij tijdens het *Ancien régime*: afschrikwekkende straffen	24
1.4.	Een zijpad: schilderkundige en literaire representaties van de problematiek	26
1.5.	Een meer humane benadering: de wet van 27 november 1891	30
1.6.	Van Vilain XIIII tot Johannes van den Bosch	31
1.7.	Landloperij, bedelarij in België, met verwijzingen naar andere landen	35
1.8.	Landloperij in de lokale en nationale pers: tekeergaan tegen het reële en vermeende alcoholmisbruik en wat later onderzoek heeft aangetoond	39
1.9.	Scharenslijpers, leurders en andere werklieden zonder vaste woonplaats	46
1.10.	Het alcoholmisbruik: de rode draad in het landloperverhaal	48
1.11.	Landlopers en bedelaars uit Aalst en de latere fusiegemeenten: de primaire bron	59
1.12.	Kenmerken van de landlopers uit Aalst en de latere fusiegemeenten en de noodzaak om gebruik te maken van een secundaire bron	60
1.13.	De medisch-antropologische benadering van criminelen, landlopers en bedelaars, en een ad hoc classificatie aan de hand van het aantal registraties in de landloperkolonie	64
2.	**De landlopers en bedelaars uit de randgemeenten**	
	A. De kenmerken van de individuele landlopers, geordend per gemeente	
2.1.	Personen geboren in Herdersem	71
2.2.	Personen geboren in Baardegem	76
2.3.	Personen geboren in Erembodegem	83
2.4.	Personen geboren in Moorsel	97
2.5.	Personen geboren in Meldert	108
2.6.	Personen geboren in Gijzegem	116
2.7.	Personen geboren in Hofstade	121
2.8.	Personen geboren in Nieuwerkerken	130
2.9.	De gegevens van de acht randgemeenten samengevat en becommentarieerd	145
2.9.1.	De individuele kenmerken	145
2.9.2.	Het aantal veroordeelde landlopers per gemeente in verhouding tot de theoretisch gemiddelde inwonersaantallen in de periode van de veroordelingen	152
2.9.3.	Gezondheidsaspecten en lichaamskenmerken	153
2.9.3.1.	De lichaamslengte of gestalte	153
2.9.3.2.	De doodsoorzaak van de landlopers die in de kolonie zijn overleden	157
2.9.3.3.	De meest voorkomende variabelen per categorie landlopers: enkele voorbeelden	159
	B. Kenmerken van het gezin van oorsprong	
2.9.4.1.	De beroepen in het gezin van oorsprong	163
2.9.4.2.	Het gemiddeld aantal kinderen in de fusiegemeenten	164

3.	**Landlopers uit Aalst**	
3.1.	Een overzicht van de landlopers en bedelaars	175
3.1.1.	Landlopers geboren voor 1830	175
3.1.2.	Landlopers geboren vanaf 1830 tot 1849	188
3.1.3.	Landlopers geboren vanaf 1850 tot 1874	247
3.1.4.	Landlopers geboren vanaf 1875 tot 1899	316
3.1.5.	Landlopers geboren vanaf 1900	325
3.2.	Samenvatting van de kerngegevens van de Aalsterse landlopers	325
3.2.1.	Enkele opmerkingen vooraf	325
3.2.2.	Persoonlijke en familiale kerngegevens per geboortecohorte	331
3.2.2.1.	Alternatieve vormen van tewerkstelling en andere overlevingsstrategie-en	331
3.2.2.1.1.	Het Belgisch Vrijwilligerskorps in Mexico	334
3.2.2.1.2.	Het KNIL	336
3.2.2.1.3.	Het Vreemdelingenlegioen	337
3.2.2.2.	Samengevoegde kerngegevens	338
3.2.2.2.1.	De burgerlijke staat van de landlopers en hun landlopercategorie	340
3.2.2.2.2.	De woonplaats en het gemiddelde aantal kinderen in de gezinnen van oorsprong	341
3.2.2.2.3.	De geboorteplaats van de ouders in het gezin van oorsprong	342
3.2.2.2.4.	Het aantal Aalsterse landlopers in verhouding tot het theoretisch gemid-deld aantal inwoners in de periode dat ze veroordeeld werden	343
3.2.3.	Gezondheidsaspecten en lichaamskenmerken	344
3.2.4.	Ter vergelijking: niet-Aalsterse landlopers die in Aalst van 1867 tot 1953 naar de landloperkolonie werden verwezen (data van de eerste en eventueel volgende verwijzingen)	349
3.2.5.	Het beroep van de landlopers en de beroepsactiviteit van hun vaders en het tijdstip van de eerste veroordeling	364
4.	**Discussie**	369
	Grondplan van de Kolonie in 1900 (Léon Gorly)	382
5.	**Bijlage**	383

Tabellen en grafieken

Tabel 1	De prijs van brandewijn in Denemarken	44
Tabel 2	Evolutie van het gebruik van brandewijn in België	55
Tabel 3	Het aantal geverbaliseerde landlopers/bedelaars in de periode 1886-1899 in vergelijking met het aantal inwoners	57
Tabel 4	Landlopercategorieën	67
Tabel 5	Evolutie van de bevolking in Aalst en de latere fusiegemeenten	70
Tabel 6	Burgerlijke staat van de veroordeelde landlopers in de fusiegemeenten	144
Tabel 7	Landlopercategorieën per gemeente en voor de randgemeenten samen	146
Tabel 8	Leeftijd bij de eerste opsluiting: jongste, oudste en gemiddelde	146
Tabel 9	Jaartal van de eerste registratie verdeeld per gemeente	147
Tabel 10	Geboortejaar van de veroordeelden	147
Tabel 11	Woonplaats van de landlopers	149
Tabel	Maand van de eerste of enige inschrijving in de kolonie	151

12		
Tabel 13	Gestalte - Controlegroep van landlopers geboren of wonend in landelijke gemeenten	158
Tabel 14	Combinatie van variabelen in de categorie accidentele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong	160
Tabel 15	Combinatie van variabelen in de categorie structurele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong	161
Tabel 16	Combinatie van variabelen in de categorie conjuncturele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong	162
Tabel 17	De meest uitgeoefende beroepen in de fusiegemeenten	163
Tabel 18	Gemiddeld aantal kinderen in het gezin van oorsprong, de dominante beroepsactiviteit en de meest voorkomende woonplaats	165
Tabel 19	Het beroepsverloop in de fusiegemeenten	167
Tabel 20	Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong (Cohorte geboren voor 1830)	176
Tabel 21	De beroepen uitgeoefend door de ouders in het gezin van oorsprong (Aalst)	177
Tabel 22	Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong (Cohorte geboren van 1830 tot 1849)	190
Tabel 23	Beroepen uitgeoefend door de ouders in de gezinnen van oorsprong (Aalst)	190
Tabel 24	Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong (Cohorte geboren van 1850 tot 1874)	191
Tabel 25	Fabrieksarbeid uitgeoefend door de echtgenoten in het gezin van oorsprong	250
Tabel 25 bis	Andere beroepen uitgeoefend door de echtgenoten in het gezin van oorsprong	251
Tabel 26	Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong (Cohorte geboren van 1875 tot 1899)	316
Tabel 27	Beroep van de ouders in de gezinnen van oorsprong	317
Tabel 28	Woonplaats van de landlopers die niet in Aalst of hun geboortedorp woonden	332
Tabel 29	Samengevoegde kerngegevens van de landlopers gerangschikt per cohorte	339
Tabel 30	Geboorteplaats van de ouders in de Aalsterse gezinnen van oorsprong	342
Tabel 31	Bevolkingsevolutie van Oost-Vlaanderen 1846-1849	344
Tabel 32	Gezondheidskenmerken van de Aalsterse landlopers per cohorte	346
Tabel 33	Ter vergelijking: Beoordeling van de gezondheid en lichaamsgebreken van de landlopers uit de fusiegemeenten door de geneesheer van de kolonie	348
Tabel 34	Gestalte van mannen in de Gentse katoenindustrie en in België (tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw)	349

Tabel 35	Niet-Aalstserse landlopers veroordeeld in Aalst van 1967 tot 1953	351
Tabel 36	Overzicht van de in Dendermonde veroordeelde buitenlanders (1875-1910)	362
Tabel 37	Maand waarin de eerste of enige registratie plaatsvond voor de Aalstenaars en de landlopers uit de fusiegemeenten	364
Tabel 38	De belangrijkste beroepscategorieën van de vaders en de zonen die als landloper werd veroordeeld	366
Tabel 39	Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en Aalst verdeeld in cohorten	367
Grafiek 1	De evolutie van de huurprijzen per ha akkerland 1846-1908	20
Grafiek 2	De evolutie van de koopprijzen per ha akkerland 1846-1908	21
Grafiek 3	Evolutie van de bevolking van Herdersem	74
Grafiek 4	Evolutie van de bevolking van Baardegem	78
Grafiek 5	Evolutie van het aantal inwoners van Erembodegem	83
Grafiek 6	Evolutie van het aantal inwoners van Moorsel	97
Grafiek 7	Evolutie van het aantal inwoners van Meldert	109
Grafiek 8	Evolutie van het aantal inwoners van Gijzegem	115
Grafiek 9	Evolutie van het aantal inwoners van Hofstade	121
Grafiek 10	Evolutie van het aantal inwoners van Nieuwerkerken	131
Grafiek 11	Jaartal van de eerste registratie in de kolonie	148
Grafiek 12	Geboortejaar per tijdsspanne van 15 jaar en per gemeente verdeeld	148
Grafiek 13	De ratio's in vergelijking met het gemiddelde van de acht gemeenten	152
Grafiek 14	Spreiding van de genoteerde gestalte	155
Grafiek 15	Burgerlijke staat van de landlopers weergegeven per cohorte (Aalst)	340
Grafiek 16	Gemiddeld aantal kinderen in de gezinnen van oorsprong per cohorte (Aalst)	341
Grafiek 17	Woonplaats van de gezinnen van oorsprong per cohorte (Aalst)	342
Grafiek 18	De verhouding van het aantal landlopers tot het theoretisch gemiddeld aantal inwoners in Aalst en in de fusiegemeenten	344
Grafiek 19	Gemiddelde gestalte van de veroordeelde Aalsterse landlopers	347

Grafiek 20	Beoordeling van de gezondheid en lichaamsgebreken door de geneesheer van de kolonie	347
Grafiek 21	Vonnissen gespreid in de tijd betreffende niet-Aalstenaars veroordeeld in Aalst	350
Grafiek 22	Maand waarin een landloper voor het eerst werd veroordeeld (fustiegmeenten en Aalst)	365
Grafiek 23	Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en uit Aalst verdeeld in cohorten	368
Grafiek 24	Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en uit Aalst verdeeld in cohorten (uitgedrukt als percentage van de betreffende groep)	368
	Kaart van Aalst en de fusiegemeenten	7

Kaart van Aalst met de acht fusiegemeenten

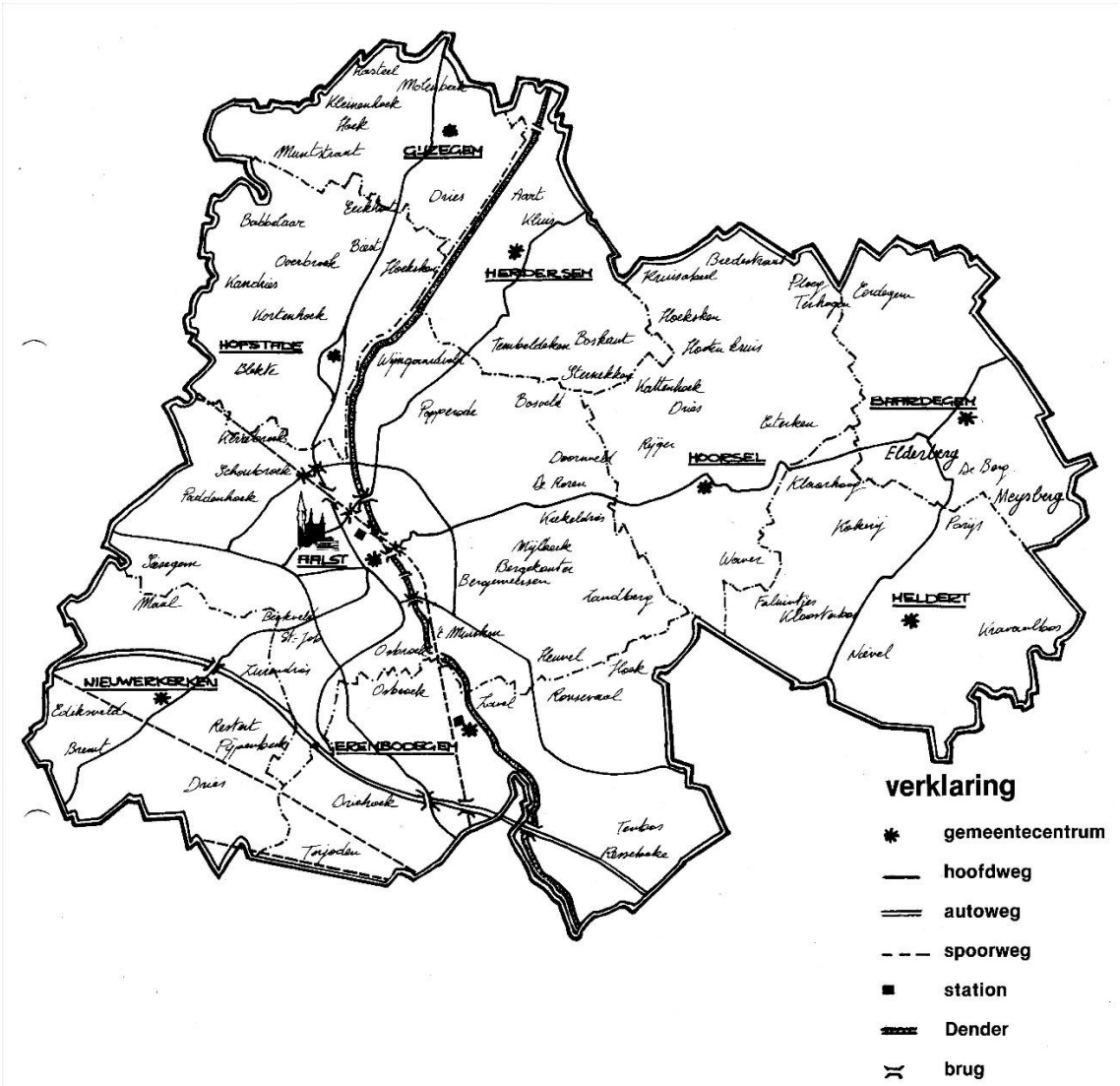

1 INLEIDING: SOCIAALHISTORISCHE EN STRAFRECHTELIJKE ACHTERGRONDEN [1]

Wie tijdens het Ancien régime en in de negentiende eeuw of de eerste decennia van de twintigste eeuw langs de wegen doolde, geen vaste woonplaats en geen vast beroep had, werd als een gevaar voor de maatschappij beschouwd. Dat was niet alleen zo in het huidige België, maar ook in vrijwel alle andere West- en Noord-Europese landen.[2] In 1630 deed in het Verenigd Koninkrijk een Koninklijke Commissie aanbevelingen om de armenwetten beter de doen naleven. Ze stelde de vervolging van bedelaars en landlopers voor, en '"*all those who live in idleness and will not work for reasonable wages or who spend what they have in taverns*." *Such people were to be punished by confinement in houses of correction.*'[3] Ruim 200 jaar later werd nog steeds een scherp onderscheid gemaakt tussen '*worthy and unworthy poor*', of ' *deserving and undeserving poor*', een onderscheid dat in Engeland na 1870, toen rationalisatie en modernisatie meer aandacht kregen, sterk werd beklemtoond.[4] Ondanks het groeiend inzicht in mens en maatschappij werd de houding tegenover zwervers en armen steeds repressiever. In 1531 werd in Engeland nog een onderscheid gemaakt tussen zwervers, zieken en werkloze armen, en aan de laatste groep werd bedelen in hun eigen gemeente toegestaan. In 1597 en 1601 werden wetten uitgevaardigd die de vrederechters de mogelijkheid gaven om een armenbelasting te heffen om daarmee werk te verschaffen aan armen die konden werken.[5] Op die manier werd het armen- en landloperbeleid op het gemeentelijk niveau verankerd en kon men beter tegemoet komen aan de specifieke noden van zwervers, zieken en werkloze armen.

Landloperij, die vaak een symptoom van armoede was en het resultaat van een aantal uiteenlopende factoren zoals (tijdelijke) werkloosheid, die eventueel het gevolg was van het algemene proces van proletarisering,[6] werd gedurende een zeer lange tijd strafrechtelijk aangepakt. De bestraffing van een individu steunde op een arbitraire wetsbepaling en hield geen rekening met de sociaaleconomische realiteit en de historische ontwikkelingen. Door de individualisering van de problematiek en de a-historische benadering werd veel landlopers en bedelaars onrecht aangedaan. In deze studie van het verschijnsel landloperij in en in de omgeving van Aalst wordt de historische context en de sociaaleconomische realiteit wel belicht, en om het historiografische cliché van *arm Vlaanderen* te nuanceren, zullen meermaals vergelijkingen met gelijkaardige ontwikkelingen in Denemarken, Zweden en Nederland worden gemaakt. Omdat een ambulant beroep zoals leurder, scharensliep, rondtrekkende verkopers van

---

[1] Met dank aan Reinoud Vermoesen en Ben Vermoesen voor hun kritische lezing en suggesties.

[2] Voor Nederland zie VAN DER PLOEG, R. & R. ZINKSTOK (1986) *Wij zijn allen werklieden. De opkomst van de moderne arbeidsmoraal in de negentiende eeuw.* Baarn: Ambo, 85 e.v.; voor Denemarken zie BERTELSEN, J. & B. KIRKEBÆK (2014) *Uønsket i Danmark – bortsendt til Amerika*. SFAH's Skriftserie nr. 55; voor Zweden zie BRANDT, H. (2015*) Lösdrivaren och lagen – en diskursanalys av lösrivarlagstiftningen under 1800- och 1900-talet*. Lund: Lunds universitet, Juridiska fakulteten; voor Engeland zie HARRIS, J. (1993) *Private lives, public spirit: Britain 1870-1914*. London: Penguin Books, 123-148; GOLBY, J..M. & A.W. PURDUE (1999[2]) *The Civilisation of the Crowd. Popular Culture in England 1750-1900*. Stroud: Sutton Publishing Limited, 43-44, 53-54..

[3] FITZGERALD, M. (1977) *Prisoners in revolt*. Harmondsworth: Penguin Books, 12.

[4] GOLBY, J.M. & A.W. PURDUE (1999) *The Civilisation of the Crowd. Popular Culture in England 1750 – 1900*. Phoenix Mill Stroud : Sutton Publishing, 100; HARRIS, J. (1994) *Private Lives: Public Spirit Britain 1870 – 1914*. London: Penguin Books, 35.

[5] BRIGGS, A. (1991) *A social history of England*. London: Penguin Books, 126.

[6] Voor het begrip proletarisering, die werd veroorzaakt doordat de maatschappij economisch afhankelijk was gemaakt van handelskapitaal en industrieel kapitaal, zie LIS, C., H. SOLY & D. VAN DAMME (1985) *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*. Leuven: Kritak, 18-27.

wit zand (zandboeren) en potten en pannen, kopers van lompen en schroot – aangeduid als *voddenraper*/lompenhandelaar – en vaak ook grondwerker, wellicht de kans op landloperij en bedelarij vergrootte, zal in het onderzoek worden nagegaan hoe en of deze beroepen vertegenwoordigd waren in de Groot-Aalsterse landloperpopulatie. Het databestand van de landloperkolonies vermeldt 3.126 maal het beroep leurder, 395 maal *voddenraper* en 152 maal een scharensliep. Zijn in die vermeldingen ook Aalstenaars of inwoners uit de latere fusiegemeenten, **geboren tussen 1809 en 1924**, vermeld? De grenzen van dit onderzoek worden bepaald door de geboortedatum van de veroordeelde landlopers.

Over ambulante beroepen en de gevolgen daarvan voor landloperij en/of bedelarij is vrij veel informatie beschikbaar in de Deense literatuur, en daar zal dan ook regelmatig naar verwezen worden. Er zal ook worden onderzocht of er lompen- en schroothandelaars uit Aalst en de randgemeenten in de landloperkolonie zijn beland. Vooruitlopend op de resultaten van het onderzoek kan nu al worden vermeld, dat de grondwerker Alexandre de Nil negentien maal werd geregistreerd in de landloperkolonie, en dat hij zoals Deense grondwerkers vaak in het spoor van het werk meeverhuisde, zonder ooit een vaste woonplaats te hebben. Hij heeft nier minder dan zestien jaar in Frankrijk min of meer rondgereisd en gewerkt bij de aanleg van spoorwegen en kanalen alvorens hij na zijn terugkeer in België problemen kreeg. Ook in België was hij niet honkvast zoals zal blijken uit het groot aantal over bijna het hele land verspreide rechtbanken dat hem naar de kolonie in de Noorderkempen heeft verwezen.

*

Landloperij en bedelarij in de 19de eeuw waren geen nieuw verschijnsel, en het betrof ook geen louter Belgisch of Vlaams sociaal probleem. Nieuw was wel de toevloed van grote aantallen veroordeelde landlopers in de landloperkolonie in Merksplas. Ook in andere landen probeerde men met vergelijkbare middelen de landloperij een halt toe te roepen door bedelarij en landloperij te definiëren in een Strafwetboek, en door aan die definitie een remediërende aanpak te koppelen: bestraffing en afzondering. De gezagsdragers gingen voorbij aan de oorzaken van beide gedragsvormen. De zoektochten werden veroorzaakt door individuele elementen – zoals de persoonlijkheid van de landloper, gezondheidsproblemen, verminderde tewerkstellingsmogelijkheden als gevolg van een ongeval of een aangeboren lichamelijke of geestelijke afwijking – aan de ene kant, en moeilijkheden van algemene aard, zoals de schommelingen van vraag en aanbod, oorlogen, de effecten van ongewone weersverschijnselen zoals droogte en overvloedige regenval, misoogsten, aardbevingen, landbouwcrises … aan de andere kant. Zo hadden veel landbouwers het tijdens het vierde kwart van de negentiende eeuw moeilijk in Vlaanderen en dat leidde ertoe dat veel landbouwers uit West-Vlaanderen zich aan de andere kant van de Atlantische Oceaan gingen vestigen.[7] De werkloosheid die de landarbeiders trof, had andere gevolgen: '*Op tien huisgezinnen begeven er zich ten minste vijf naar de naburige steden om er in de fabrieken den kost trachten te verdienen*.'[8] Ongeveer tien jaar voor *De Denderbode* de emigratie besprak, stelde dezelfde regionale krant vast dat de verarming in Vlaanderen groot was.[9] Het waren omstandigheden die de gemoedsrust en het

[7] De landverhuizing, *Voouit*, 14.04.1891, 1
[8] De crisis, *De Denderbode*, 15.03.1896, 1.
[9] Handel en Nijverheid, *De Denderbode*, 16.06.1882, 1-2, waar 2.

zelfvertrouwen konden aantasten.

Een specifieke en vaak weerkerende factor was tijdelijke of langdurige werkloosheid die op individueel vlak tot zelfdodingsneigingen kon leiden zoals in de novelle *Doppen* (1935) van Marcel Matthijs, waarin werkloze mijnwerkers de jaren 1930 het hoofd boven water probeerden te houden. De onzekerheid tastte het gezinsleven van de werkloze Leo Vercruysse aan, en op een nacht ging hij naast het gasfornuis zitten. Hij had pas één van de vier kraantjes geopend toen zijn vrouw zich met een schreeuw op hem stortte, en de definitieve vlucht onmogelijk maakte. Leo trok zich terug bij het water, waar hij naar de muziek van het water en de wind in de bomen luisterde. '*De zogenaamde bedrijfscrisis mag voor mij nog lang duren*,'[10] mompelde hij. Leo Vercruysse trok zich in het leven uit het leven terug, en het is niet ondenkbaar dat andere werklozen op dezelfde manier met hun gekneusd zelfbeeld omgingen door te gaan zwerven om verantwoordelijkheden af te schudden. In diezelfde roman had de socialistische mijnwerker Anatole voorgesteld om een hongermars naar de koning te houden en hier en daar wat '*ruiten in te tikken*.'[11] Anatole stapte uiteindelijk uit het leven, en dat zette zijn werkmakker Leo Vercruysse aan het denken, eerst over het lot van Anatole, daarna over zijn eigen positie. Zijn echtgenote begon zich te prostitueren '*om haar kinderen tegen honger te vrijwaren.*'[12] Leo werd echter geheel onverschillig – en onverantwoordelijk – en wanneer de lente kwam, trok hij naar de rivier om daar de hele dag te hengelen. Op dat ogenblik had ook hij al geprobeerd uit het leven te stappen, maar zijn echtgenote had, zoals hierboven vermeld, op tijd de gastoevoer van het fornuis kunnen afsluiten. Dat een aantal landarbeiders, dagloners en andere mensen uit de zwakste sociale klasse qua ontgoocheling Vercruysse nabij kwamen, was niet ondenkbaar. Ronddolen was dan een mogelijke uitweg, een zoektocht naar een houvast en hoop, en tegelijkertijd een vlucht. De vlucht naar een ander land werd niet gesanctioneerd, de vlucht binnen de eigen landgrenzen werd niet getolereerd omdat ze zowel politici als de burgerij verontrustte. In *Nedbrydning* (*Een verwoest leven*), een verhaal van de Deense auteur Jørgen Nielsen (1902-1945) is het eveneens werkloosheid die het hoofdpersonage naar de laatste deur drijft.[13] In de novelle van Matthijs en het verhaal van Nielsen leidt een algemeen verschijnsel tot een individuele, specifieke reactie, die uiteraard voortvloeit uit de persoonlijkheidskenmerken van de personages. Specifieke persoonlijkheidskenmerken kunnen echter niet in kaart worden gebracht, want die worden niet beschreven in de gedigitaliseerde samenvattende penitentiaire dossiers, en ze waren wellicht ook niet gekend toen de landlopers in Merksplas werden geobserveerd.

In deze studie van landlopers uit Aalst en de acht fusiegemeenten, het centrum van het arrondissement Aalst, wordt de problematiek belicht vanuit een sociaalhistorische invalsoek die aansluit bij het inleidend hoofdstuk. Om de resultaten van het onderzoek in een ruimere, sociaalhistorische context te plaatsen, werd in de inleiding aandacht besteed aan de aanpak en de achtergronden in een aantal Scandinavische landen (Denemarken en Zweden), Engeland en andere West-Europese landen. De getallen, percentages, citaten en grafieken zijn hulpmiddelen om inzicht te krijgen in het gedrag van mensen die zelf bewust of onbewust de maatschappij de rug hadden toegekeerd, of door daartoe bevoegde vertegenwoordigers van de

[10] MATTHIJS, M. (19733) *Doppen*. Amsterdam / Brussel: Paris-Manteau, 72.
[11] MATTHIJS, M. (1973[3]) *Doppen*. Amsterdam/Brussel: Paris-Manteau, 32.
[12] MATTHIJS, *Doppen*, 68.
[13] NIELSEN, J. (1959) *Samlede noveller*. København: Gyldendal, 252-266.

maatschappij buitenspel werden geplaatst. De presentatie is overwegend sociaalhistorisch met nu en dan historische en vergelijkende voorbeelden of commentaren. Daarom herinner ik vooraf aan de woorden van de historicus Chris Vandenbroeke: '*in essentie is sociale geschiedenis te beschouwen als een aanzet tot "totaal-geschiedenis", waarbij dan de klemtoon gelegd wordt op een geïntegreerde benadering van sociaal relevante problemen*.'[14] De hoogleraar voegde er nog aan toe dat het belangrijk is een *raamwerk* te schetsen '*waarbinnen de mutaties zich hebben afgetekend*.[15]' Wanneer de woonplaats van het gezin waarin een landloper geboren is aan bod komt – en dat is slechts één voorbeeld – dan is dat niet om een zo volledig mogelijk biografische schets van de landloper mogelijk te maken, maar om eventuele verbanden te achterhalen. In het verleden hebben onderzoekers allerlei interessante ontwikkelingen in o.a. buurtschappen blootgelegd, en in deze studie wordt naar ontwikkelingen en inzichten gezocht die het resultaat zijn van een bepaald discours – het bespreken van sociale problemen – en de toepassing ervan door rechters. Werd met de afzondering van de landlopers in de Noorderkempen het civilisatieproces versterkt en werden landlopers op die manier als persoon geholpen? Terwijl criminologen op zoek gingen naar de *criminogenese* van landloperij en bedelarij, voor zover landloperij en bedelarij criminele daden waren, gaat de aandacht in dit onderzoek naar de landlopers en bedelaars als personen die kansen gemist hebben of aan wie kansen werden ontnomen. Wanneer iemand vijfendertig keer of meer naar Merksplas wordt verwezen, kan men bezwaarlijk spreken van een geslaagde aanpak van de problematiek vanuit het perspectief van de landloper en zijn gezin of familie en evenmin vanuit de optiek van de wetgevende, de rechterlijke en de uitvoerende macht.

Om vaste grond onder de voeten te hebben, is de studie in essentie van empirische aard. Er wordt gebruik gemaakt van een classificatiesysteem dat direct geënt is op de problematiek van de landlopers zelf, en op basis van dat classificatiesysteem ontstaat een gevarieerd beeld van de landloperij, dat het mogelijk maakt om contemporaine uitspraken te wikken en te wegen. Ter illustratie – en ook als bron – wordt gebruik gemaakt van sociale romans, novellen en verhalen. Historici en cultuurhistorici zoals Bouman, Slicher van Bath, Best, Harrison, Mingay en Newsome hebben meermaals op het belang van letterkundig werk voor de studie van het verleden gewezen.[16] Ik citeer alleen de verantwoording die G. Best heeft gegeven voor het gebruik van romans als historische bron: '*I have welcomed the help of mid-Vicotrian novelists, where their representations of aspects of contemporary life, their distillations of certain of its essential qualities, seem sharper than those of writers of non-fiction […] Some fellow historians whom I highly respect make no use of imaginative literature even where it could save the space (because literary genius may be able to put volumes in nutshells) and the reader tedium…*'[17]

*

[14] VANDENBROEKE, C. (1984[3]) *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*. Leuven: Kritak, 283.
[15] VANDENBROEKE,, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 283.
[16] BOUMAN, P.J. (1962) *In de ban der geschiedenis*. Utrecht / Antwerpen: Het Spectrum; SLICHER VAN BATH, B. (1978) *Geschiedenis: theorie en praktijk*. Utrecht / Antwerpen: Het Spectrum; BEST, G. (1985) *Mid-Victorian Britain 1851-75*. London: Fotana Press; HARRISON, J.F.C. (1988) *Early Victorian Britain*. London: Fontana Press; MINGAY, G.E. (1998) *Rural Life in Victorian Britain*. Stroud: Sutton Publishing; NEWSOME, D.(1998) *The Victorian World Picture. Perceptions and Introspections in an Age of Change*. London: Fontana Press.
[17] BEST, *Mid-Victorian Britain 1851-75*, 14.

De *Vlaamse armoede* en gedwongen emigratie van landlopers (en andere veroordeelden) waren niet uniek, en ze waren ook niet het resultaat van Belgische onverschilligheid tegenover de bevolking van *le plat pays*. Veel belangrijker dan de vermeende onverschilligheid, was de mentaliteit van de toenmalige inwoners van de Vlaamse provincies. De Gentse advocaat Edmond Ronse typeerde in zijn studie *L'émigration saisonnière belge* (1913) de Belgische mentaliteit – dus ook de Vlaamse mentaliteit – met de metafoor *l'esprit de clocher*. De plattelandsbevolking en (in mindere mate) de inwoners van kleine en middelgrote steden hadden angst voor vernieuwingen en klampten zich te lang vast aan praktijken en instellingen die stilaan voorbijgestreefd waren. Nieuwe landbouwmethoden en inzichten werden slechts schoorvoetend aanvaard of zelfs afgewezen, zoals beschreven in *De Vlaschaard* (1907) van Stijn Streuvels en *Aloud boerenbloed* (1941) van Minus van Looi. Nieuwe infrastructuur, die de ontsluiting van het Vlaamse platteland ten goede kwam, werd eveneens in vraag gesteld, zoals aangetoond door Stijn Streuvels in de roman *De Teleurgang van de Waterhoek* (1927).[18] Ook emigratie, vooral naar ver afgelegen streken, kon op weinig algemeen begrip rekenen.

Landloperij in een sociaaleconomische context bekijken, houdt in dat men ook oog heeft voor het gelijktijdige verschijnsel van de kwantitatief belangrijke emigratie naar Noord-Frankrijk, Wallonië en (later) Noord-Amerika, en de minder omvangrijke migratie naar Rusland. Vanuit Vlaanderen trokken veel arbeiders naar Roubaix en Lille in de hoop daar werk te vinden. Er dn al veel Belgen die zich hadden aangepast aan de nieuwe verstedelijkte omgeving en daar hun stem lieten horen,[19] en in de '*courées, binnenplaaten in Lille, [bleef] de solidariteit van het dorp bestaan.*'[20] Aan het eind van de jaren 1890 vertrokken naar verluidt veel glasblazers naar Rusland om daar 1.600 tot 1.700 frank per maand te verdienen. Vanuit Vlaanderen vertrokken veel klerken en boekhouders naar de Russische petroleumdistricten.[21] Enkele jaren voor de Eerste Wereldoorlog verlieten veel Limburgse hoedenmakers het land omdat ze in Duitsland veel hogere lonen konden verdienen.[22] Wie zich blind staarde op het nominale loon maakte echter een grote fout. Een arbeider op weg naar een houtzagerij in Winnipeg scheef vanuit Canada, dat hij daar 175 frank per maand zou verdienen, en dat was in België '*reeds eene schoone daghuur*', maar in Canada was dat een laag loon, want alles was daar zeer duur.[23]

---

[18] Zie VAN DE MAELE, R.J. (2020) Individual and collective behaviour in *Människor kring en bro* and *De Teleurgang van de Waterhoek*, *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 37(1), 2020/2021, 1-18.

[19] STRIKWERDA, C. (1993) Belgian Immigrants in France in the nineteenth century. In: GUERIN-GONZALES & C. STRIKWERDA, eds. *The Politics of Immig.rant Workers. Labor Activism and Migration in the World Economy since 1830*. New York: Holms & Meier, 101-132. VANDEN BORRE, S. (2009) Union et fraternité. Verenigingen van Belgische migranten in Roubaix in de tweede helft van de negentiende eeuw, *Belgisch Tijdschrift voor de Nieuwste Geschiedenis / Revue Belge d'Historie contemporaine*, XXXIX, 3-4, p. 369-404; VANDEN BORRE, S. (2012) *Vreemden op vertrouwd terrein. Het sociaal-culturele leven en de integratie van Belgische migranten in het Noorden van Frankrijk (1850-1914).* Gent: Academia Press; DECLERCQ, E., W. KUSTERS & S. VANDEN BORRE, eds. (2012) *Migration, Intercultural Identities and Border Regions (19th and 20th centuries) / Migration, Identités Interculturelles et Espaces Frontaliers (XIXe et XXe siècles).* Bruxelles: P.I.E. Peter Lang.

[20] PERROT, M. (1993) Woonomstandigheden. In: PERROT, M., A. CORBIN & R.H. GUERRAND, eds. *Geschiedenis van het persoonlijke leven. De negentiende eeuw: materiële cultuur en de wereld van het individu*. Amsterdam: Agon, 11-26, waar 18.

[21] Belgen in Rusland, *De Denderbode*, 07 oktober 1897, 3.

[22] *De Werkman*, 30 januari 1914, 4.

[23] Ph. ROELS, Brief uit Canada, *De Werkman*, 26 mei 1911.

Zowel tijdelijke als permanente emigratie is in principe het resultaat van een persoonlijke beslissing waaraan een verzameling van informatie voorafgaat. Dat geldt zowel voor de seizoenarbeider die voor enkele maanden naar Frankrijk trok, de landbouwer die zijn geboortedorp verliet om in Wallonië of Frankrijk een hoeve over te nemen en actief te blijven in een beroep dat zeer specifieke vakkennis vereist. Seizoenarbeiders trokken in groep de grens over, geleid door een ervaren 'Franschman', die de contacten met de Franse opdrachtgevers onderhield. Seizoenarbeid was hard en was maar een tijdelijke oplossing, maar het werk in Franrijk was niet per definitie een slechte ervaring. In zijn herinneringen heeft Jozef Volckaert (Nederhasselt, 1870 – Gentbrugge, 1959) erop gewezen dat zijn vader 20 jaar naar Frankrijk is getrokken en 15 jaar bij dezelfde boer had gewerkt, bij wie hij voorman was.[24] Het loon was goed, het werk zwaar. Het gezin Volckaert had acht kinderen gehad waarvan er vier gestorven waren, en liet de armoede in Nederhasselt voor wat ze was en trok naar Gent, waar de drie zussen van Jozef vrij snel werk vonden in de weverij Rey in Ledeberg en de katoenfabriek van Ferdinand Lousbergss. De jonge Jozef werkte bij een zeeldraaier tot ook hij in een weverij mocht beginnen.[25] Toen hij aan de loting moest deelnemen (1890) en aan legerdienst ontsnapte, was hij nog altijd aan het werk in dezelfde weverij waar hij een scheermachine bediende: *'een zeer vuil werk met veel stof voor een loon van 22 centiem per uur. [Hij] moest alle dagen twaalf tot veertien en soms zestien uur werken*.'[26] Enkele jaren later werd in een Aalsterse krant nog moraliserend benadrukt: '*Is de tijd slecht, is het werk schraal en zijn de verdiensten klein, tracht dan de tering te zetten naar de nering en zie dat gij er mee rond komt*.'[27] Hoe dan ook, Jozef Volckaert werd geboren in een gezin dat in de landbouw actief was en zonder twijfel tot de onderste lagen van de eind-19de-eeuwse boerenstand behoorde. De vader bezat geen eigen grond, alleen een huis dat tot herberg werd omgevormd met het oog op aanvullende inkomsten. Volckaerts vader was een landarbeider die zijn arbeid '*voor een klein loon aan de rijkere boeren diende te verkopen. Over het inkomen van landarbeiders is weinig geweten, behalve dat het zeer laag moet geweest zijn*.'[28] Het gezinsinkomen van vader Volckaert lag meer dan waarschijnlijk '*lager dan dat van fabrieksarbeiders: in de boerengezinnen kreeg immers lang niet ieder werkend gezinslid een loon uitbetaald, terwijl dit in de industrie wel gebeurde*.'[29] Tijdens het laatste kwart van de 19de eeuw bleven de lonen van landarbeiders dalen, terwijl de lonen in de industrie (globaal genomen) verdubbelden.[30] Dat de vader besliste om naar Gent te trekken om daar aan de kost te komen, was dan ook volkomen logisch, al kregen ook fabrieksarbeiders regelmatig tegenslagen te verwerken.

Voor een project aan de andere kant van de Atlantische Oceaan werd na 1850 vaak een beroep gedaan op vroegere dorpsgenoten die zich al in Amerika of Canada hadden gevestigd, en die bij aankomst de weg konden effenen voor de nieuwkomers. In dat geval was er sprake van kettingmigratie, een vorm van landverhuizing die heel wat inwoners van Denderhoutem heeft

---

[24] VOLCKAERT, J. (1983) *En dat alles voor een paar tirannen. Herinneringen van een socialistische arbeider*. Leuven: Kritak, 18.
[25] VOLCKAERT, *En dat alles voor een paar tirannen*, 28-30.
[26] VOLCKAERT, *En dat alles voor een paar tirannen*, 37.
[27] Welke is de beste bank?, *De Denderbode*, 19.01.1893, 1.
[28] UYTTERHAEGEN, F. & G. VANSCHOENBEEK (1983) Nawoord. In: VOLCKAERT, *En dat alles voor een paar tirannen*, 79-138, waar 84.
[29] UYTTERHAEGEN & VANSCHOENBEEK, Nawoord, 87.
[30] UYTTERHAEGEN & VANSCHOENBEEK, Nawoord, 87.

aangesproken en grondig werd geanalyseerd door Tineke de Smet.[31] *Last but not least*, moest de emigrant *in spe* een antwoord vinden op de vraag hoe en of de reis kon worden betaald, en vooral bij de verhuizing naar Amerika, hoe men de eerste weken of maanden in het nieuwe land zonder vast of met een tijdelijk inkomen het project kon laten slagen. De vraag betrof de eigen financiële draagkracht: hoeveel geld had men gespaard en tegen welke prijs kon men de roerende en eventueel onroerende goederen verkopen? Voor veel geïnteresseerden eindigde het project al in die fase, vooral als hun familie of al uitgeweken dorpsgenoten hun niet konden helpen.

In deze studie worden landlopers vanuit het ruimere migratieverhaal benaderd. Wie echt financieel en moreel aan de grond zat, had niet de vereiste tijd om een landverhuizing voor te bereiden, en kon dus niet nagaan of kettingmigratie mogelijk was. Belangrijker was echter de lege portemonnee: er was geen geld en er waren geen goederen om te verkopen en dus ook niet om de reis te betalen. Wie met die hindernissen geconfronteerd werd en geen uitzicht had op een verbetering van de eigen positie op de arbeidsmarkt, kon ten einde raad en geestelijk ontredderd, nog wel beginnen dolen in eigen land in de hoop op beterschap in een andere gemeente of stad, of in een ander landsgedeelte..

Landloperij in West- en Noord-Europa heeft niet alleen voor vergelijkbare literaire representaties gezorgd, ook de geschiedenis van het verschijnsel en de praktische aanpak van de problematiek was in een aantal landen gelijkaardig. Zowel in Zweden, Denemarken als België werd een aantal landlopers na of tijdens een verblijf in een landloperinstelling – die als '*houses of correction*' werden beschouwd – naar Amerika uitgewezen. In augustus 1850 werden 17 landlopers vanuit Hoogstraten naar Antwerpen gebracht om er gedwongen en op kosten van de overheid naar Amerika te vertrekken, en in 1854 werd volgens *De Denderbode* bij de bespreking van het budget van het Ministerie van Justitie door een aantal volksvertegenwoordigers voorgesteld om '*kudden arme ongelukkige[n] naar Amerika in te schepen en ze aldaer op dien vre[e]mden grond af te zetten.*'[32] Sommige gemeenten hadden oren naar dat voorstel, andere wezen dat (terecht) af met de bedenking dat het onverantwoord was om mensen die niet in staat waren om in eigen land voor zichzelf te zorgen naar een land te zenden waarvan ze niet eens de taal spraken.[33] Mensen die in armoe leefden, liepen ook nadat landlopers – in strijd met de Amerikaanse wetgeving en nadat daarover klachten werden geuit – naar New York werden gezonden nog altijd gevaar om verscheept te worden. Er vertrokken naar verluidt vanuit Hoogstraten tussen 1850 en 1855 '*enkele honderden*' landlopers, maar de gedwongen emigranten kwamen ook gevangenissen en opvangcentra in Leuven, Mechelen, Brussel, Gent, Antwerpen, enz.[34] Niet alleen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd die mogelijkheid gesuggereerd, er waren ook gemeentebesturen die de '*lastposten van de*

[31] DE SMET, T. (2010) *Regionale invalshoek van Belgische emigratie naar Amerika. Kettingmigratie vanuit Denderhoutem in 1901-1923.* Gent: Universiteit (Ongepubliceerde scriptie.)
[32] *De Denderbode*, 25.08.1850, p. 3 en 'De armen!', in: *De Denderbode*, 21.05.1854, p. 1. Zie ook MUSSCHOOT, D. (2002) *Wij gaan naar Amerika. Vlaamse landverhuizers naar de nieuwe wereld 1850-1930*. Tielt: Uitgeverij Lannoo, 42-43.
[33] FEYS T. (2014) De grote oversteek tussen twee werelden. Van het Meetjesland tot het Beloofde Land'. In: STYNEN, A., red. (2014) *Boer vindt land. Vlaamse migranten en Noord-Amerika*. Leuven: Uitgeverij Davidsfonds, 84-103, waar 85.
[34] MUSSCHOOT, *Wij gaan naar Amerika*, 43.

openbare onderstand' in de Belgische kolonie Santo Tomas (Guatemala) wilden dumpen.[35] Die kolonie was een deel van een concessie die een Engelse maatschappij had verworven.[36]

In 1845 verwees *Le Messager de Gand* naar een artikel in *L'Impartial de Bruges* en onderstreepte de gevaren die het Verapaz- of Santo Tomas-project betekende. De Brugse krant had een steunfonds opgericht voor de kolonisten in Santo Tomas om ze de mogelijkheid te geven terug te keren naar België om aan een onvermijdelijke dood te ontsnappen.[37] Wie zich niet op eigen kracht kon aanpassen aan de productie-ideologie van een op de markt en privé-eigendom afgestemde maatschappij, moest worden geïsoleerd om heropgevoed en aangepast te worden, maar de isolatie in een ander werelddeel en zonder begeleiding overtrof qua strengheid in hoge mate de opsluiting in een landloperinstelling. Vanaf 1855 was het definitief verboden dat openbare besturen de uitwijking van armen naar andere landen of werelddelen financierden, maar in 1856 slaagde de Antwerpse provinciegouverneur er toch nog in om een zestigtal '*gezonde behoeftigen*' naar Argentinië te zenden.[38] In verband met het emigratievraagstuk huldigde de Belgische regering vanaf 1855 een non-interventiepolitiek, maar er werd nog meermaals gedacht aan het '*deporteren van bedelaars en jonge delinquenten.*'[39] Alarmerende diplomatieke berichten hebben wellicht voorkomen dat de daad bij het woord werd gevoegd.

De aanpassing aan de geldende normen was in alle Europese landen een probleem en ze viel bijvoorbeeld ook in Engeland niet mee: '… *a large section of the population was to show that it was not malleable to 'improvement', at least along middle class lines*.'[40] Eventueel werden de '*onaangepasten*' verbannen naar een ander continent. Een land dat zonder enige scrupules o.a. landlopers naar de andere kant van de wereld verwees, was precies Engeland. Vanaf 1787 begon men veroordeelden naar Australië te zenden. Die praktijk werd slechts in 1852 stopgezet. In totaal werden 140.000 personen naar Australië verbannen, meestal voor diefstal.[41]

In België werden landlopers en bedelaars, de vermelde uitzonderingen buiten beschouwing gelaten, geïsoleerd in eigen land, in '*een dorp [Wortel] ver van de rest van de wereld […] aan de Belgisch-Nederlandse grens, verscholen tussen akkers en bossen. Veel bossen, halfweg tussen Antwerpen en Rotterdam*.'[42] Wortel was niet de enige plaats in de Noorderkempen die geschikt werd geacht voor het isoleren van *werkweigeraars*: '*Ook Merksplas had zijn kolonie – amper een paar kilometer verderop. Eveneens een groot domein, met veel bossen, weiden en een gevangenis. Een veel grotere gevangenis dan die van Wortel, waar niet alleen landlopers verbleven, maar ook reguliere gevangenen (veroordeeld voor misdaden die ze hadden gepleegd) en geïnterneerden*.'[43] In dezelfde omgeving lag ook het Antwerpse Bedelaarsgesticht

---

[35] VAN MIEGHEM, T. (2014) *Vlamigrant. Over migratie van Vlamingen vroeger en nu*. Leuven: Davidsfonds Uitgeverij, 124-125.
[36] 'Encore un nouveau Batavia trouvé pour la Belgique', *Le Messager de Gand et des Pays Bas*, 12 février 1841, 1.
[37] *Le Messager de Gand et des Pays Bas*, 05 mei 1845, 1.
[38] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 126.
[39] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 136.
[40] GOLBY & PURDUE, *The Civilisation of the Crowd. Popular Culture in England 1750 – 1900*, 116.
[41] Australië van Strafkolonie tot Paradijs, *De Koornbloem*, 10 augustus 1963, 3; HARRISON, J.F.C. (1988) *Early Victorian Britain 1832-51*. Hammersmith, London: Fontana Press, 62.
[42] HORSTEN, T. (2017[5]) *Landlopers*. Leuven: Davidsfonds, 8.
[43] HORSTEN, *Landlopers*, 12.

van Hoogstraten, dat op langere termijn werd samengesmolten met de instellingen van Wortel en Merksplas.

Een terugblik op de situatie in België maakt duidelijk dat men vreesde om niet over voldoende middelen te beschikken om de armoede te kunnen leningen. Het verslag van de bespreking in de Kamer van Volksvertegenwoordigers geeft een meer genuanceerd beeld dan het artikel in de krant *De Denderbode*. Volksvertegenwoordiger Devaux stelde in de vergadering van 9 mei 1854 inderdaad emigratie naar de Verenigde Staten voor om de gemeenten waar te veel armen woonden te helpen en om de groei van de verpaupering af te remmen. Het voorstel werd in het debat op een ernstige manier besproken, en uit de commentaren blijkt dat het niet om de gedwongen '*uitvoer van armen*' ging.[44] Historisch onderzoek heeft aangetoond dat in 1850 29 '*opgesloten bedelaars uit Hoogstraten de oversteek [waagden], het jaar daarop 27*.'[45] Het werkwoord waagden lijkt erop te wijzen dat ze zelf het initiatief namen, maar dat is toch twijfelachtig. Tussen 1850 en 1856 zijn volgens Toon Horsten ongeveer 650 Belgische landlopers, voor een groot deel vanuit Hoogstraten naar de Verenigde Staten vertrokken,[46] al dan niet met een duwtje in de rug door de Belgische overheid. In elk geval werkten de bevoegde ambtenaren mee aan de emigratie door op de reisdocumenten van de betrokkenen niet te vermelden dat ze een veroordeling hadden opgelopen. Die praktijk werd pas beëindigd na een diplomatiek incident. Er emigreerden in de crisisjaren 1845-1856 al vrij veel mensen uit eigen beweging, zodat in gemeenten zoals Grez-Doiceau (Waaks Brabant) de bevolking significant daalde. Ook vanuit Aalst en de latere fusiegemeenten zijn in de negentiende eeuw inwoners naar Amerika vertrokken, zoals o.a. het gezin van Joannes Franciscus Beeckman (Herdersem, 29.12.1799 – Corss Pointe, Michigan, 27.01.1850) en Victoria van Gucht (Baardegem, 19.12.1797 – Corss Pointe, Michigan, 09.01.1870), getrouwd in Herdersem op 19.06.1823 (kerkelijk huwelijk in Baardegem op .0.06.1823), dat in 1844 naar de Verenigde Staten is vertrokken. Zoals zoveel andere emigranten hadden ze al hun bezittingen verkocht om het avontuur te financieren. Hij kocht binnen de vier jaar een boerderij – hij startte dus niet als ontginnende nieuwkomer –, wat erop wijst dat hij niet uit armoede is vertrokken.[47]

Wanneer men kranten uit het midden van de negentiende eeuw leest, valt het grote aantal berichten over bedelaars op, waarvan ik er twee willekeurig heb genoteerd: in 1846 overleden in Beveren een 87-jarige bedelaar en een jongere man die al enkele weken leefde van '*schellen en ander afval van groentens, welke hy in vuilhoopen langs de straeten opraepte, en die hem gezamenlyk met zyne vrouw, tot eenig voedsel verstrekten*.'[48] Enkele jaren later werd in Bergen een Franse bedelaar opgepakt, die naar eigen zeggen 104 jaar oud was. Hij belandde prompt in het bedelaarsdepot. Toen men hem in zijn cel wilde spreken, trof men hem opgehangen aan. Hij werd gereanimeerd en hij bleek in België dertig jaar als schouwveger te hebben gewerkt. Hij had nooit zijn ouders gekend en was na de jaren als schouwveger beginnen

[44] *Annales Parlementaires, Chambre des Représentants*, Séance du 9 mai 1854, p. 1652-1661.
[45] HORSTEN, *Landlopers*, 40.
[46] HORSTEN, *Landlopers*, 41. Zie ook VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 72.
[47] VAN GOETHEM, G., S. COLEMAN & J. ROY (2006) Het gezin Beeckman-Van Gucht emigreert naar Amerika in 1844. De kroniek van een Herdersems-Baardegems gezin, *De Faluintjes*, jrg. 19, nr. 3, 317-331.
[48] *Het Handelsblad van Antwerpen*, 09 januari 1846, 2.

ronddolen in België. Sinds een tiental jaar leefde hij van de openbare onderstand, en hij sliep in boerderijen waar hij niet werd weggejaagd.[49]

1.1. Leven onder de armoedegrens

Halfweg de negentiende eeuw leefden de meeste Vlamingen onder de armoedegrens. Toen de Kamer van Volksvertegenwoordigers in 1856 besliste om de uitvoer van granen vanaf medio februari 1857 vrij te stellen van heffingen, vreesde men voor een aanslag op het huishoudbudget. Er werd gevreesd voor stijgende broodprijzen en er werd een petitie gericht aan de Kamer, die er akte van nam, maar niet inging op de vraag om het graan in eigen land te houden.[50] Na Ierland was Vlaanderen op dat ogenblik de armste landstreek in Europa.[51] Het was een periode waarin veel landbouwers en landarbeiders gedwongen waren om 's avonds aan de slag te gaan met een weefgetouw, niet om geld opzij te kunnen leggen, maar om te overleven. Vanaf de late jaren 1830, begin jaren 1840 volstonden hun inspanningen niet meer, en in *L'Organe des Flandres* werd ervoor gepleit dat de overheid zich actief met de werkgelegenheid zou bezighouden, o.a. om bedelarij te voorkomen.[52] De landarbeiders-wevers werden geconfronteerd met een crisis in de vlasnijverheid, en precies vlas verschafte werk aan ten minste de helft van de inwoners van '*le plat-pays'*.[53] Vooral de inwoners van Binnen-Vlaanderen (het gebied dat zich achter de lijn Eeklo-Brugge-Roeselare-Oudenaarde-Aalst-Dendermonde bevond) werd zwaar getroffen. In *De Denderbode* werd de crisis in de vlasteelt en vlasverwerking als oorzaak van alle ellende voorgesteld:

> *Dat de verschrikkende armoede, die de twee Vlaenderen teystert, de kwyning der vlasnyverheyd voor oorzaek heeft, is eyndelyk iedereen overtuygd geworden. Dat men deéze nyverheyd sedert lang niet werkelyk is ter hulp gekomen, moeten wy hier aen toeschryven, dat ministers en volkskamers hier zich nooyt een opregt een klaer denkbeeld hebben van gevormd. De vlasnyverheyd, voor Belgien, bestaet eeniglyk, wat men ook zeggen mag, in het handgespin, met zyne verdere bewerkingen, weevery, twyndery, etc.,'t is deze die eeuwen en eeuwen den voorspoed van ons land heeft te wege gebragt.*[54]

De mechanische spinnerij en andere moderne technieken werden nadelig geacht voor de traditionele spinnerij, en om de tewerkstelling aan te zwengelen, pleitte de krant voor een ondersteuning van het handgespin.[55] Arbeiders en arbeidsters die thuis vlas bewerkten en verwerkten, verkeerden in '*den beweenelyksten staet.*'[56] De crisisjaren in de landbouw en de vlasnijverheid veroorzaakten op het platteland een '*sluipend verarmingsproces*' en de verpau-

---

[49] *Het Handelsblad van Antwerpen*, 11 februari 1853, 3.
[50] Het Brood en 't Vleesch, *De Denderbode*, 28 december 1856, 1 en Nog het Vraagstuk van 't Brood en 't Vleesch, *De Denderbode*, 24 januari 1857, 1.
[51] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 73.
[52] Des secours que réclament les fileuses et les tisserands, *L'Organe des Flandres*, 21 février 1840, 1.
[53] Intérieur, *L'Organe des Flandres*, 19 août 1840, 1. Zie ook DE COCKER, F. (2014) Een ontwrichte samenleving. Landbouw en industrie op het Meetjeslandse platteland tijdens de negentiende eeuw. In: STYNEN, *Boer vindt land*, 22-40, waar 23-28.
[54] *De Denderbode*, 09 mei 1847, 1.
[55] *De Denderbode*, 22 november 1846, 2 en 23 januari 1848, 1. In 1846 luidde de klacht: '*De vlas-nyverheyd is op zoo te zeggen tot de mekaniekfabrieken verkrompen ofschoon deéze haer werkelyk ten gronde helpen*.'
[56] *De Denderbode*, 06 december 1846, 1.

pering van de bevolking gebeurde het snelst in West- en Oost-Vlaanderen, twee provincies met overwegend kleine landbouwbedrijven.[57] In Oost-Vlaanderen had 80,84 % van de landbouwbedrijven in 1895 een bedrijfsoppervlakte van 50 are tot < 5 hectare. Middelgrote bedrijven (5 hectare tot 20 hectare) vertegenwoordigden 17,24 % van de landbouwbedrijven, en grote bedrijven (20 hectare en meer) hadden een aandeel van 1,93 %.[58] Het grootste aantal van de bedrijven was aan het eind van de negentiende gericht op overlevingslandbouw, en de situatie in 1895 vertoonde macro-economisch een achteruitgang in vergelijking met 1846. In 1846 waren er per 10.000 hectare bebouwde oppervlakte in Oost-Vlaanderen 4.033 bedrijven; in 1895 was dat aantal gestegen tot 4.894, en in dezelfde periode was het aantal bedrijven met een areaal dat groter was dan 10 hectare gedaald van 247 tot 200.[59] Dat wil zeggen dat de gemiddelde oppervlakte in een halve eeuw was gedaald van afgerond 2,50 hectare tot afgerond 2 hectare. Om te kunnen overleven moest steeds meer en harder worden gewerkt. Op dat ogenblik was in een aantal andere landen de landbouw al op de markt afgestemd, en vanaf de jaren 1870 werd Europa – inclusief België – overspoeld met Amerikaans graan. De netto-invoer van granen steeg van 89.000 ton in 1865 tot 750.000 in 1890, en anderhalf miljoen ton net voor de Eerste Wereldoorlog. Hongersnood zoals in het midden van de eeuw kon op die manier worden voorkomen, vooral omdat de prijzen van granen daalden. Vanaf de jaren 1880 was er echter overproductie en dat was slechts nieuws voor de landbouwers en plattelandsbevolking.[60] De landbouwers smeekten om beschermende maatregelen – tolheffingen – maar de regering ging daar niet op in. Door de grote graaninvoer daalde de broodprijs, en dat was een noodzakelijke voorwaarde om te grote honger en een daling van het aanbod van goedkope fabrieksarbeiders te voorkomen.[61] Maar ook de fabrieksarbeiders hadden het niet breed, en ook zij stonden onder druk.

Een ander probleem was dat tussen 1846 en 1908 de pachten sterk stegen. In Oost-Vlaanderen was 76,63 % van de landbouwers pachter, in 1895 was dat aandeel gestegen tot 84,68 %, of een stijging van ruim 10 %.[62] De pachtprijs steeg in heel België van 68 frank/ha akkerbouwland tot 106 frank in 1908, met een piek van 108 frank in 1866. Over de hele periode gerekend bedroeg de stijging tussen 1846 en 1908 afgerond 58,80 %. Ter vergelijking kan worden vermeld dat de pachtprijs van gemeentelijke grondeigendommen in Meldert in de periode 1837-1845 gemiddeld 0,61 frank per are bedroeg.[63] Een pachtprijs per are is een wat ongewone berekeningsmanier, maar ze is legitiem omdat de Meldertse percelen gemiddeld slechts 15 are 50 ca groot waren. Omgerekend bedroeg de gemiddelde pachtprijs dus 61 frank per hectare, een pachtprijs die vergelijkbaar is met de gemiddeld 68 frank voor akkerbouwland in heel België. De huurprijzen van weideland daalden tussen 1874 en 1895. Een van de

---

[57] DE COCKER, Een ontwrichte samenleving, 27.
[58] DE RAET, L. (1939) *Over Vlaamsche volkskracht*. Antwerpen: N.V. Standaard-Boekhandel, 95.
[59] DE RAET, *Over Vlaamsche volkskracht*, 96. Ter vergelijking: rond het midden van de negentiende eeuw had 67,20 % van de landbouwbedrijven in Meldert minder dan een halve hectare eigen grond. VERMOESEN, B.(2017) Twaalf genereaties Vermoesen: Van Moorsel via Opwijk naar Meldert (2), *De Faluintjes*, jrg. 30, nr. 1, 98-114, waar 103..
[60] DE COCKER, Een ontwrichte samenleving, 35.
[61] SCHOLLIERS, P.(1993) *Arm en rijk aan tafel. Tweehonderd jaar eetcultuur in België*. Berchem: EPO / Brussel: BRTN, 87-88.
[62] DE RAET, *Over Vlaamsche volkskracht*, 104.
[63] WILLE, D. (1996) Openbare verpachting der gemeentegoederen van Meldert tijdens de periode 1837-1845, *De Faluintjes*, jrg. 9, nr. 2, 132-139, waar 136.

neveneffecten van de ontwikkelingen was dat de arrondissementen waar de pacht het hoogst was, zoals Aalst, Oudenaarde en Tielt, het grootste aantal '*Franschmans*' leverden.[64]

Er werden vaak een relatief groot aantal loten landbouwgrond te koop aangeboden die aan één eigenaar toebehoorden en door verschillende landbouwers werden gepacht. Op 13 februari 1859 kondigde notaris Breckpot de verkoop aan van een huis in de Zonnestraat, Aalst, een perceel bos (4 a 11 ca) in de wijk Ressebeek, Erembodegem, toebehorend aan de erven van Michel Ferdinand de Ruddere. Voorts was de openbare verkoop gepland van acht percelen akkerland, eigendom van de zelfde erven. Het akkerland lag verspreid over Aalst, Mijlbeek (44 a 50 ca), Sint-Gillis-Dendermonde (94a 75 ca), Moorsel (86 a 80 ca), Baardegem (38 a 44 ca en 34 a 29 ca) die verpacht waren aan één landbouwer in Meldert, wijk Parijs, Haaltert (24 a 47 ca), Kerksken, Winkel (13 a 23 ca), Mere, Kerkveld (96 a 67 ca). Het perceel in Sint-Gillis-Dendermonde zou bij de verkoop in drie gelijke delen worden gesplist, het perceel in Moorsel in twee gelijke delen en dat in Mere in drie gelijke delen. De eigenaars boden dus 433 a 15 ca of afgerond 4 ha 33 a te koop aan. De acht loten akkerland werden bewerkt door zeven pachters – de twee percelen in Baardegem werden door dezelfde landbouwer gehuurd. De gemiddelde oppervlakte van de percelen bedroeg afgerond 54 a 14 ca. Door de verdeling van het akkerland in Sint-Gillis-Dendermonde, Moorsel en Mere steeg het aantal percelen van acht naar zestien, waardoor het gemiddelde daalde van 54 a 14 ca naar 27 a 7 ca, dus echt kleine percelen, al waren ze gemiddeld nog groter dan drie loten in Moorsel en Meldert die in 1857 werden verkocht: Moorsel, Biezeweede (8 a 3 ca), Perrekouter (13 a 38 ca) en Meldert, Schaerbekeveld (17 a 99 ca).[65] Het kleinbedrijf overheerste, en de versnippering van landbouwgronden werd in de hand gewerkt door de Napoleontische erfrechtregels die bepaalden dat elk kind – van de doorgaans kroostrijke gezinnen – recht had op een even groot deel van de nalatenschap.[66]

De pachtprijzen stegen in heel België niet alleen zeer sterk, kleine pachters konden ook jaarlijks geconfronteerd worden met de beëindiging van hun huurcontract. *De Dendergalm* schreef in 1894: '*Het is niet genoeg dat gansch de familie zich dood werkt om de pacht te kunnen betalen, zij moet nog gansch het jaar met de vrees leven haar stuk grond kwijt te geraken*.'[67] De meeste landeigenaars woonden niet op het platteland, en een jaarlijks opzegbaar contract stelde hun in staat de huurprijs op te drijven. Deze praktijk dwong de pachters tot onderdanigheid en het aanvaarden van pachtprijzen die nu en dan bedrijfseconomisch niet te verantwoorden waren. Het gebruik van meer meststoffen – indien betaalbaar – en het verhogen van de arbeidsduur per hectare akkerland leidde in een eerste fase wel tot een totale opbrengst die meer dan evenredig steeg met de variabele factoren arbeid en meststoffen, maar in een latere fase minder dan evenredig met de variabele factoren. Anders gezegd: men moest rekening houden met een punt van afnemende meeropbrengst. Het totale volume kon nog toenemen op dat ogenblik, maar de winstmarge begon dan wel te dalen. Naast de afgedwongen onderdanigheid en het gevaar van te veel arbeid voor beperkte of zelfs dalende meeropbrengsten, kon het eenjarig pachtcontract ook worden gebruikt om politieke druk uit te oefe-

[64] DE RAET, *Over Vlaamsche volkskracht*, 106-108.
[65] *De Denderbode*, 13 februari 1859, 4 en 26 april 1857, 4.
[66] MINTEN, L. (2021) *(Over)leven in Leuvense gangen*. Leuven: Salsa-cahiers.
[67] Duur der landpachten, *De Dendergalm*, 07 oktober 1894, 1.

nen.[68] *De Dendergalm* maakte duidelijk dat het systeem veel spanning veroorzaakte. Een tiental jaren daarvoor had de Waalse volksvertegenwoordiger Bonnet in de Kamer van Volksvertegenwoordigers die praktijk al aan de kaak gesteld, waarbij hij benadrukte dat de pachtprijzen vooral waren gestegen in de jaren dat de suikernijverheid bloeide (1871-1874).[69]

Een idee van de pachtprijzen in 1897 krijgt men bij het lezen van de berichten waarin akkerland te koop werd aangeboden. Dat jaar kondigde notaris Verbrugghen uit Sint-Lievens-Houtem de verkoop aan van akkerland in dezelfde gemeente, in Letterhoutem en Oombergen.[70] Een eigenaar stelde toen 28 loten te koop, en een willekeurige optelling van vijf pachtprijzen die de eigenaar toen jaarlijks ontving, stelt ons in staat de pachtprijs per hectare te berekenen : 117 frank (28 a 05 ca + 59 a 78 ca), 150 frank (2 maal 45 a 65 ca), 50 frank (30 a 52 ca), 65 frank (39 a 65) en 140 frank (43 a 33 ca) resulteerde in een gezamenlijke pacht van 522 frank voor 292 a 63 ca, of afgerond 2,93 ha. De pachtprijs per hectare bedroeg dus afgerond 178 frank, of bijna tweemaal de gemiddelde prijs in 1895. Al deze factoren droegen ertoe bij dat de landelijke actieve bevolking armoede leed en eventueel gedemotiveerd tegen het vele werk aankeek. Dat was wellicht in een aantal gevallen voldoende om beginnen rond te zwerven en te bedelen, of wanneer er mogelijkheid was om een dagtaak te aanvaarden relatief ver van huis, ja te zeggen tegen die tijdelijke relatie en een tijdelijk onzeker inkomen.

De stijging van de huurprijzen in de periode 1846-1908 blijkt zeer duidelijk uit de volgende grafiek. De evolutie van de koopprijzen wordt geïllustreerd in de daarna volgende grafiek.

Grafiek 1. De evolutie van de huurprijzen per ha akkerland 1846-1908

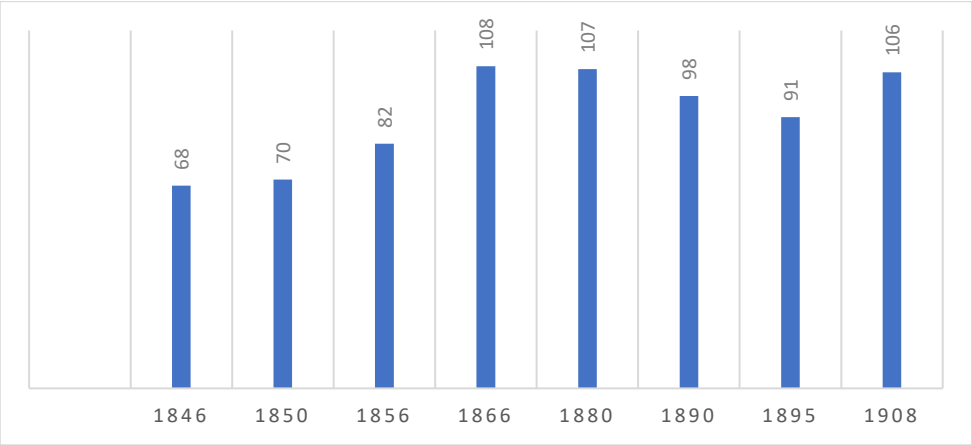

[68]Zie VAN DE MAELE, R.J. (2012) De verkiezing van 1911, het nieuwe gemeentebestuur van Herdersem en de omstreden opzeggingen, *De Faluintjes*, april-juni 2012, 25(2): 174-180.
[69] De Landbouw Crisis, *Vooruit*, 14 april 1881, 1-2, waar 2. Diezelfde dag schreef *Vooruit* de toenemende emigratie toe aan de onrechtvaardige pachtprijzen.
[70] *De Dendergalm*, 27 juni 1897, 3.

Grafiek 2. De evolutie van de koopprijzen per ha akkerland 1846-1908

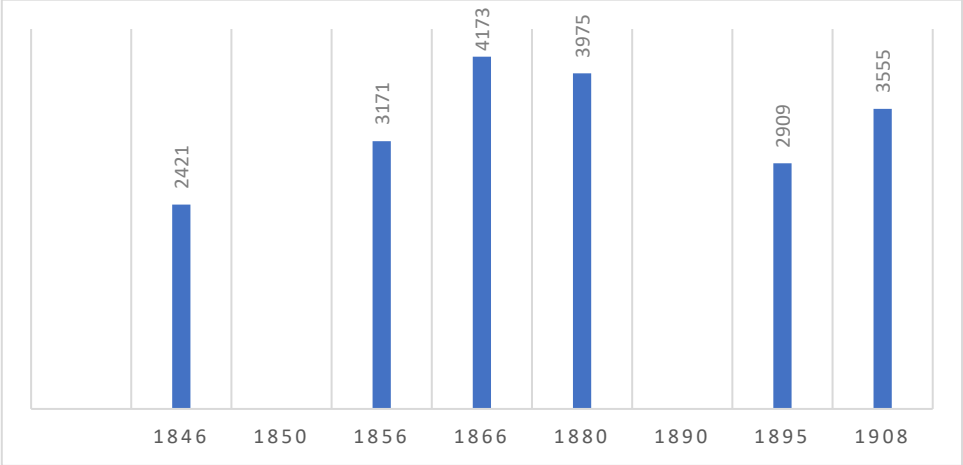

In de winter 1844-1845 ging een groot deel van de tarwe- en koolzaadoogst verloren. Datzelfde jaar werden ook de aardappelen aangetast door een schimmel die de plant deed afsterven. Een jaar later waren er problemen met de roggeteelt en datzelfde jaar brak tyfus uit. Het resultaat was dat er in sommige streken in de periode 1846-1847 meer mensen overleden zijn dan er geboren werden.[71] De oud-burgemeester van Zomergem schreef in 1848:

> *De weefnyverheyd is alhier geweldig vervallen en de aermoede is zeer groot. Gansche benden bedelaers loopen uytgehongerd rond, ook van Gent en elders. Er zijn menschen die dood vallen langs de straeten van den honger want de eetwaeren zyn niet koopelyck van den gemeenen man. […] Daer is al eenen dag geweest, dat er elf doodkisten in de Kerke van Somergem stonden, achter malkander, tot aen het portael. […] Eenen man in Ursel heeft laetst nog al de ruyten uytgeslagen by den Veldwachter aldaer, om toch maer in het prison te geraeken, alwaar hy hoopte wat voedsel te zullen krygen en te konnen leven op water en brood.*[72]

1.2. Vluchten binnen de landsgrenzen

Er vertrokken of vluchtten niet alleen Belgen naar Amerika – en dat waren niet de allerarmsten, want die konden zich de overtocht niet veroorloven – , er werd ook uitgeweken naar Frankrijk en de stad, en vanaf '*1850 werden de Vlaamse steden geteisterd door bedelaarsbendes die soms zeer agressief te werken gingen. […] In 1846-1847 zochten duizenden bedelaars hun toevlucht tot de stad Brussel. De politie van de hoofdstad arresteerde in de winter van 1846 maar liefst zesduizend landlopers, die meteen naar hun dorpen werden teruggestuurd.*'[73] *De Denderbode* wees er in mei 1847 op dat men dagelijks meer dan honderd mensen die niet konden bewijzen dat ze *rentenier* waren – een originele manier om hun armoede te benadrukken – verhinderde om de stad te bezoeken, en het Aalsterse blad beschreef een van de georganiseerde retourkonvooien:

[71] MUSSCHOOT, *Wij gaan naar Amerika*, 11-13.
[72] Geciteerd in DE COCKER, Een ontwrichte samenleving, 28.
[73] MUSSCHOOT, *Wij gaan naar Amerika*, 17.

Deze week zyn nog een dertigtal arme ongelukkige die in Brussel zyn aengehouden, onder 't geleyde van eenige gendarmen door onze stad gepasseerd en naer hunne respectieve gemeentes gestuerd. Deézen maetregel van 't gouvernement komt allezins onbegrypelyk voor, en geeft aanleyding tot talryke aenmerkingen. Onder andere vraegen wy, (en wy gelooven dat zulke vraegstukken eene antwoord verdienen,) wat de arme en van alles ontblootte menschen moeten doen, als men hun belet te bedelen. Zommige zeggen elken armen moet op zyne gemeente blyven, en de gemeente moet hem onderhouden. Ja maer, hy moet op zyne gemeente blyven, en de gemeente kan in 't bestaen van 't overgroot getal ellendige niet meer voorzien; de armkassen zyn uitgeput en bovendien met groote schulden belaeden. Dat zy werken, zeggen andere. Nu, dat men de neérstige vlaemingen werk geéve, en ongetwyffeld zullen deéze zich verhaesten voor den geringsten dagloon te arbeyden; maer te werken is er niet.[74]

Vooral langdurige vorstperioden maakten slachtoffers. Terwijl hoeveknechten eventueel nog graan konden dorsen of ander werk konden uitvoeren in een stal, zat er voor grondwerkers niets anders op dan hun gereedschap op te bergen. Dat was voldoende om een ernstige crisis te veroorzaken die eventueel tot landloperij en bedelarij kon leiden. In Denemarken konden rondtrekkende grondwerkers bij aanhoudende vorst een beroep doen op de ziekteverzekering waarvoor ze zelf wekelijks een bedrag afstonden dat werd aangevuld door hun werkgever.[75] Op die manier kon worden voorkomen dat ze gingen zwerven en bedelen. Voor Deense dagloners die in de landbouw aan het werk waren, bestond er geen gelijkaardige regeling. Zonder dorswerk of andere *intra muros*-activiteiten waren ze op de straat en bedelen aangewezen, een overlevingsstrategie die, zoals in België, wettelijk verboden was. In tegenstelling tot Belgische bedelaars, belandden de veroordeelde Deense zwervers niet in een door de rijksoverheid georganiseerde kolonie, ze werden naar het armenhuis van hun thuisgemeente gezonden, waar ze een werktaak moesten vervullen. Sommige landlopers wilden hun familie de schande besparen, en probeerden de denkbeeldige navelstreng door te knippen door het op een akkoord te gooien met de man die voor het armenhuis instond. Ze kregen dan een kleine financiële tegemoetkoming om op eigen benen toch een andere vorm van tewerkstelling na te jagen.[76] Vanuit een financieel oogpunt was er geen verschil tussen België en Denemarken: de gemeente waar een landloper of bedelaar geboren was en waar hij het grootste deel van zijn leven had doorgebracht, stond mee in voor de financiering van het verblijf in de kolonie in de Noorderkempen, in Denemarken was het gemeentebestuur zelf verantwoordelijk voor de opvang van de bedelaars in een eigen instelling of een instelling in de buurt.

In mei 1847 werden in Brussel, Rijsel, Doornik, Peruwelz en andere gemeenten protesterende '*hongerende muytelingen*' door de politie uit elkaar gedreven.[77] In het parlement verklaarde Minister van Binnenlandse Zaken Rogier dat men alles in het werk moest stellen om de Vlamingen niet verder te demoraliseren door het continu verstrekken van aalmoezen. Het was nodig om op dat ogenblik dat middel aan te wenden, maar zodra andere mechanismen in werking traden die een verbetering van hun financiële draagkracht beoogden, zou de regering

[74] *De Denderbode*, 02 mei 1847, 2.
[75] HAUGBØLL, C. (1965[2]) *Børster. De omrejsende jernbane- og jordarbejderes liv og arbejde belyst gennem breve og samtaler*. .København: Forlaget Fremad, 32.
[76] HAUGBØLL, *Børster*, 99-100.
[77] *De Denderbode*, 16 mei 1847, 2.

zonder aarzelen ten strijde trekken tegen de bedelarij.[78] Hij wees erop dat de situatie in Vlaanderen vaak met die van Ierland werd vergeleken, maar dat men in België de Vlamingen aan het woord wilde laten om de problematiek en de voorgestelde oplossingen te bespreken, een handeling die de Engelse regering niet nodig achtte wanneer ze wetten uitvaardigde die het lot van de Ieren moest verbeteren.[79] Een van de middelen om de armoede in Vlaanderen te bestrijden, was het stichten van *volksplantingen*, een middel waarmee in *Het Handelsblad van Antwerpen* in 1854 de draak werd gestoken: '*Onder de middeltjes om Vlaendren van zyn diep verval, in één toverslag op te beuren, telde men de emigratie naar overzeesche gewesten*.' Maar weldra klonk de '*profetische stem uit New-Flanders zwakker en hopeloozer – tot zy eindelyk heel en al zweeg*.'[80]

Iets meer dan twee decennia later schreef *De Werkman*, een blad van Pieter Daens, de massale uittocht van Ieren naar Amerika toe aan de slechte wetten waarmee de Engelse protestanten de Ieren het (over)leven moeilijk maakten,[81] maar de emigratie van Vlamingen – die eveneens de armoede wilden ontvluchten – kon niet op hetzelfde begrip rekenen, want 'vele Christenen gaven in Amerika het slechte voorbeeld.'[82] Landlopers werden rond die tijd in de bladen van Pieter Daens met nog meer argwaan bejegend. Het is echter een historisch gegeven dat landarbeiders in België zeer weinig rechten hadden, en dat was zelfs in 1925 nog het geval. Bij een bespreking van de wetgeving betreffende de werkrechtersraden, vestigde de soscialistische volksvertegenwoordiger Camiel Mostaert (1857-1941), verkozen in het arrondissment Brugge, daar uitdrukkelijk de aandacht op:

> *Men zegt dat er te weinig geschillen zijn in den landbouw. Volgens mij, is er geen nijverheid in gansch België waar er meer geschillen bestaan, maar zij worden gewoonlijk onderdrukt. De landbouwwerklieden hebben nog de rechten niet veroverd welke hun makkers van de nijverheid reeds bezitten; bij hen moet alles nog van meer af begonnen worden. Daarom durven die werklieden zich niet verrechtvaardigen bij den vrederechter. Meestal worden zij gedwongen zich neer te leggen bij de meening van den patroon. […] In de meeste gevallen laat hij den werkman in een zijner huizen wonen en heeft een stuk land van hem te bewerken; om te voorkomen dat zulks hem afgenomen worde, is de werkman tevreden met een gering loon en durft hij zich niet verrechtvaardigen voor den vrederechter als een geschil tusschen hem en zijn patroon daar voorkomt*.[83]

Hoe het probleem van de armoede en de landloperij moest worden aangepakt, was onduidelijk. Maar de meeste nationale politici waren van oordeel dat de overheid geen inspanningen moest doen om de emigratie naar Amerika te bevorderen,[84] en de landloperij en/of bedelarij was voor nationale en lokale politici een '*sociale kwaal*' die uitgeroeid moest worden.[85] De gedachte dat men met een uitroeibare kwaal te maken had in plaats van een sociaal pro-

---

[78] Revue politique, *L'Indépendance Belge*, 14 novembre 1847, 1.
[79] Sénat, *L'Indépendance Belge*, 14 novembre 1847, 5-6, waar 6.
[80] Overzeesche Kolonie, *Het Handelsblad van Antwerpen*, 10 mei 1854, 1.
[81] Engeland, *De Werkman*, 17 december 1880, 1.
[82] Loopende Nieuws, *De Werkman*, 23 januari 1880, 3-4, waar 4.
[83] *Chambres des Représentants – Annales Parlementaires*, Séance du mercredi 16 décembre 1925, 221.
[84] EGGERICKX, Th. & M. POULAIN (1987) Le contexte et les conséquences démographiques de l'émigration des Brabançons vers les Etats-Unis au milieu du XIXe siècle. In : *Annales de Démographie Historique*, p. 313-336, waar 321.
[85] PRAET, P. (1987) Bedelarij in Aalst tijdens de 19de eeuw, *Het Land van Aalst*, jrg. 39, nrs. 1-2, 37-46, waar 42.

bleem dat sociaaleconomisch moest worden aangepakt, wijst op een liberaal-ideologische houding. Wellicht was het dezelfde parlementaire meerderheid die zich op dat ogenblik en ook daarna tegen de gedwongen '*uitvoer van armen*' verzette. Om de deugdzame bevolking tegen het gevaar van de landlopers of vagebonden te beschermen, volstond het voor velen hen voor zes maanden naar Hoogstraten te zenden. Dat was onder andere het geval met Jan Meert, die in november 1890 na een klopjacht door de Aalsterse politie werd aangehouden en door de politierechter werd veroordeeld: '*Het is op die manier alleen dat men de rust en veiligheid onzer stad kan verzekeren*', concludeerde *De Denderbode*.[86] Tussen februari 1889 en juni 1895 werd Jean of Joannes Meert, geboren in Aalst (Molenstraatje) op 03.04.1860 als zoon van Carolus Ludovicus (Erembodegem, 14.01.1824 – Aalst, 15.04.1878), spoorwegarbeider en Regina (Pelagia) Goens (Aalst, 11.03.1831 – 05.06.1899), kantwerkster, meermaals ingeschreven in de weldadigheidskolonie. Hij is op 23.06.1897, ongeveer twee jaar na zijn laatste registratie in de kolonie overleden in Aalst, waar hij op dat ogenblik twijnder was. In de kolonie is hij meermaals gevlucht en hij werd er ook voor werkweigering bestraft. De vraag of zijn verwijzing naar de Noorderkempen heeft bijgedragen tot het oplossen van zijn zwerfgedrag kan niet meer worden achterhaald. Zoals zijn zus Maria Josephina is hij vrij jong gestorven. Zijn andere zussen en broers, Maria Theresia, Rosalina Amandina, Augustus en Petrus zijn nooit volwassen geworden. In het gezin Meert – Goens werd in 1864 bovendien een levenloos kind van het mannelijk geslacht geboren. Het gezin Meert – Goens was duidelijk blootgesteld aan de gevaren van armoede en (besmettelijke) ziekten. Al bij al werd Jan of Joannes Meert, in de sociale en strafrechtelijke optiek van zijn tijd, vrij mild behandeld – ook al is er geen reden om de strafrechtelijke aanpak van landloperij te verdedigen – in tegendeel. Toen in april 1894 een negentienjarige werkloze in La Louvière in het kanaal sprong om uit het leven te stappen, werd hij als bij wonder toch gered door een oplettende schipper. De negentienjarige Alfred Julien Hubert Delchevalerie, die vroeger bediende was in een handelsfirma in La Louvière, was pas teruggekeerd vanuit Hoogstraten waar hij op 18 januari 1894 voor het eerst voor landloperij was ingeschreven. In La Louvière kon hij niet zonder meer opnieuw aan het werk, maar zijn poging om de armoede voor altijd terug te dringen mislukte en hij werd prompt opnieuw naar Hoogstraten gezonden.[87] Delchevalerie werd op 06.04.1895 een vijfde (en laatste) maal geregistreerd.

1.3. Armoede en landloperij tijdens het Ancien régime: afschrikwekkende straffen

Hoe het er een eeuw eerder aan toeging blijkt o.a. uit de processtukken betreffende de '*bende*' van Jan de Lichte. Het volstaat om de vonnissen te lezen om een idee te krijgen van de maatregelen die tijdens het Ancien régime landloperij onaantrekkelijk moesten maken. Op 29 oktober 1748 werd Joanna van Dorpe, die toen ongeveer 23 jaar oud was, veroordeeld omdat ze gedurende enkele jaren had '*gelopen en gevagebondeerd met dieven, schelmen end moordenaeren, zonder te hebben eenige vaste woon-plaetse ende domicilie*.' Haar straf werd als volgt omschreven: '*op een schavot met scherpe roeden op de merct alhier [Aalst] gegeesselt te worden tot den loopenden bloede, ende alsdan gebrant-merckt te worden ende geteekent met*

[86] Aalst Mijlbeek, *De Denderbode*, 20 november 1890, 2.
[87] *La Meuse*, 05 avril 1894, 6.

de letter V, bannende u voorders uw leven geduerende buyten de Landen van Dominatie van den Koning van Vranckryck' te wonen.[88] Marie Anne Bleecker, ongeveer 16 jaar oud en geboren in de Zeeuws-Vlaamse gemeente IJzendijke, werd getypeerd als '*bedelersse ende landtlooperigge, sonder woonplaetse*' en zoals Joanna van Dorpe verbannen.[89] Uit Nederlands onderzoek is gebleken dat '*alle mensen [...] die geen vaste woonplaats bezaten, niet alleen rechten als stadsburger of plattelandsingezetene [misten], maar ook aanzienlijk minder rechtsbescherming in strafzaken [genoten].*'[90] Volgens de Amerikaanse historica Linda Woodbridge waren *bedelaarsbendes* in een ver verleden – voor zover dat begrip gerechtvaardigd is – geen criminele organisaties,[91] maar de maatschappelijke perceptie riep een ander beeld op en maakte het mogelijk om ronddolende werklozen streng te bestraffen.

De straffen voor landlopers werden in de loop van de achttiende minder afschrikwekkend, maar men kon maar beter oppassen wanneer men zich buiten de eigen omgeving begaf. In 1758 werd in Meldert de 61-jarige ambulante schoenlapper Judocus Francis Bernard, geboren in Moorsel, gearresteerd. Hij woonde naar eigen zeggen in Mijlbeek en was getrouwd met Joanna Margareta van der Voorde. Hij verklaarde dat hij op terugweg was uit Asse, maar men vertrouwde hem niet, en toen bleek dat hij tussen de schouderbladen een rond brandmerk had, hij dat hij in 1744 in Bergen-op-Zoom samen met enkele Duitsers was aangehouden op beschuldiging van diefstal. Of het verhaal over zijn ambulant beroep correct was, werd niet vermeld en evenmin hoe het hem verder verging.[92] Wie het alleszins niet goed verging, was scheepstrekker Simon Bosschaert, geboren in Pamel en woonachtig in Wichelen. Hij werd in 1780 in Meerbeke gearresteerd en ervan beschuldigd samen met zijn zwager Pieter Frans van Hoeck geweld te hebben gebruikt en diefstallen te hebben gepleegd. Uit de overgeschreven aantekeningen van de drossaard kan niet worden afgeleid of de beschuldiging waarheidsgetrouw was. Simon Bosschaert werd niettemin tot 12 jaar opsluiting in het correctiehuis van Vilvoorde veroordeeld, en is daar overleden toen hij ongeveer de helft van zijn straf achter de rug had.[93] Judocus Emmanuel Jonck was een landarbeider die tijdens zijn omzwervingen meer geluk had. Zijn ouders woonden in Aalst – Schaarbeek – en waren landbouwers, maar Judocus had kennelijk behoefte aan een ruimere horizon. Toen hij in 1769 in Zellik verbleef en samen met de zoon van zijn gastheer paardendieven achternaging, werd hij staande gehouden. Zijn verklaringen werden kennelijk geaccepteerd, want men heeft hem laten gaan.[94]

Tot de Franse Revolutie was het principe '*gelijkheid voor de wet*' een vreemde opvatting. Tijdens de middeleeuwen waren landlopers die in het Land van Aalst werden aangetroffen verplicht binnen de drie dagen het rechtsgebied te verlaten. Wie dat niet deed, stelde zich

---

[88] *Vonnissen, verleent binnen de Stadt Aelst, ten laste van menigvuldige moordenaeren, dieven, vagebonden ende andere quaetdoeners, op het vervolg vande Collegien der Casselryen ende Landen van Cortryck, Audenaerde, Aelst ende Dendermonde, begonnen 7. October 1748, ende ge-eyndigt 14. December daer naer* (1748) Gent: Weduwe Petrus de Goesin en soon, 26.

[89] *Vonnissen, verleent binnen de Stadt Aelst*, 34-35.

[90] EGMOND, F.(1992) Onderwerelden: Marginaliteit en misdaad in de Republiek. In: TE BOEKHORST, P., P. BURKE & W. FRIJHOFF. *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500 – 1850*. Meppel/Heerlen: Boom/Open Universiteit, 149-177, waar 153.

[91] WOODBRIDGE, L. (2001) *Vagrancy, Homelessness and English Renaissance Literature*. Urbana & Chicago: University of Illinois Press, 6. Vergelijk ook: VAN DEURSEN, A. Th. (2003[6]) *Een dorp in de polder. Graft in de 17de eeuw*. [Amsterdam]: Aula, 267.

[92] THEYS, C. (1953) Van een landloper, *Het Land van Aalst*, 5(2/1), 90.

[93] THEYS, C. (1959) Lediggangers en beurzesnijders. *Het Land van Aalst*, 11(4), 186-187.

[94] THEYS, C (1950) Niet erg honkvast, *Het Land van Aalst*, 2(5), 194.

bloot aan een straf die verder ging dan brandmerken: ze liepen het risico '*een lichaamsdeel te verliezen*.'[95] Landloperij en bedelarij waren in die tijd een frequent verschijnsel, vooral bij '*quade conjuncture des tijds*'[96] – d.w.z. tijdens een economische recessie of bij voedselschaarste. De bestraffing van landlopers en bedelaars was geen nieuwe maatregel: bedelaars en landlopers die meer en meer onder het begrip *vagabondage* vielen werden al vanaf 1450 bestraft om hen weer in het gelid van de arbeidsdiscipline te dwingen. Hoewel ze voor werkgevers een reserveleger van arbeidskrachten vormden die tegen lage lonen konden tewerkgesteld worden, vormden ze in de ogen van de overheden een maatschappelijk gevaar dat beteugeld moest worden. Men wilde opstandige handelingen voorkomen door de landlopers met harde hand in de richting van de werkgevers te sturen. De overheden werden daarbij indirect gesteund door kerkleiders, die weliswaar andere doelstellingen nastreefden, maar de vrijwel verplichte tewerkstelling als sociaal antidotum wilden doordrukken. Arbeid was voor een aantal protestantse auteurs een heilige plicht. Sommige humanisten erkenden dat niet iedere bedelaar vrijwillig werkloos was, maar Erasmus beschouwde bedelaars toch als asociale elementen die dringend tewerkgesteld moesten worden. De vermeende ordeverstoorders hadden geen tegenstem, ze moest werk aanvaarden tegen een door anderen bepaald 'redelijk' loon.[97]

1.4. Een zijpad: schilderkundige en literaire representatie van de problematiek

Hoe het was om als landloper te overleven, kan vandaag moeilijk overtuigend worden beschreven. Getallen en een sociaaleconomische schets zijn objectieve representaties, die nooit de ervaring – de subjectieve kant van de medaille – in beeld brengen. Om beide zijden van het landloperbestaan in kaart te brengen of benaderend te ervaren, doen lezers er goed aan de historiografische literatuur aan te vullen met literaire of andere artistieke representaties zoals het schilderij *Ce qu'on appelle le vagabondage* (1854) van de Belgische schilder Alfred Stevens (1823-1906). Op dat sombere schilderij wordt een vrouw met haar kinderen op een winterdag weggeleid door rijkswachters. Haar onmiddellijke toekomst wordt bepaald door de strafwetgeving van die tijd.

Pieter Bruegel de Oude had in 1568 al *De kreupelen of De kreupele bedelaars* geschilderd, een klein werk (18,5 x 21,5 cm) dat zeer goed de misvormingen van de bedelaars toont. Lichaamsgebreken waren inderdaad een oorzaak van bedelarij. Personen met een aangeboren afwijking of een handicap die het gevolg was van een ongeval of ziekte op latere leeftijd, hadden niet veel alternatieven om het hoofd boven water te houden: bedelen of als rariteit de blikken van een betalend publiek trotseren. Ze werden soms door circuseigenaars of kermisvolk in leven gehouden, zoals dat het geval was met de *elephant man*, of John Merrick (1862-1890) die volgens eigentijdse artsen aan neurofibromatose leed en in de late negentiende eeuw in een Londense *freak show* voor het publiek verscheen. Vanaf 1886 waren freak shows verboden, en Merrick trok naar België, maar ook op het vasteland begon men afstand te nemen van dat soort vertoningen, en Merrick slaagde er met moeite in terug te keren naar Engeland. Toch betekende dat niet het einde van het misbruik van mensen met lichaamsafwijkingen. In

[95] COURTEAUX, F. (1966) Sociale toestanden in het middeleeuwse Aalst, *De Gazet van Aalst*, 13.08.1966, 1.
[96] COURTEAUX, Sociale toestanden in het middeleeuwse Aalst, 1.
[97] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 53-57. Zie ook https://fr.wikipedia.org/wiki/ Vagabondage en https://en.wikipedia.org/wiki/Vagrancy.

de roman *Suikerspin* (2008) van Erik Vlaminck trok Jean-Baptist van Hooylandt in het begin van de twintigste eeuw met een in 1893 geboren Siamese tweeling, Joséphine en Anastasia, van kermis naar kermis tot die in 1912 is overleden. In de roman resulteerden de fictie en de feiten in een nieuw realistisch geheel. Anderen trokken met een draaiorgel door het land, en konden zo overleven, of ze bedelden steeds in dezelfde landstreek, zoals de Deen *Tordenkalven*, die Chresten Christian Larsen (1816-1891) heette, en aan wie Nobelprijswinnaar Johannes V. Jensen een verhaal heeft gewijd in de bundel *Nye Himmerlandshistorier* (1904).

Zijn misvormingen waren het gevolg van een ongeval met een paard. Daarna maakte hij gebruik van twee stokken om in Himmerland bedelend van boerderij tot boerderij te trekken. Landloperij en bedelarij waren het gevolg van zeer verschillende structuren en mechanismen, verlangens en gebreken. Een armoedig gezinsleven, mislukte liefdes, tijdelijke werkloosheid, de drang naar nieuwe horizonten en het onvermogen om zich aan te passen aan de eisen van werkgevers en een harmonieus gezinsleven, een veroordeling en een lange of korte gevangenisstraf, ziekte of arbeidsongevallen. In België en andere West-Europese landen kwam in de houding tegenover bedelaars de binaire maatschappijvisie tot uitdrukking: men maakte een onderscheid tussen sociaal gewenst en sociaal ongewenst gedrag, waarbij men stilzwijgend aannam dat iedere mens verantwoordelijk was voor zijn eigen gedrag.

Het leven van een landloper werd indringend beschreven in de roman *Vägen till Klockrike* (1948) van de Zweedse Nobelprijswinnaar Harry Martinson (1904-1978), die zelf als kind een tijd in een opvanggezin had doorgebracht en later ook langs de wegen had gezworven, op zoek naar (tijdelijk) werk. De roman is in 1952 in het Nederlands verschenen onder de titel *De weg naar Klockrike*. Ongetwijfeld is *Landstrykere* (1927) van de Noorse Nobelprijswinnaar Knut Hamsun (1859-1952) de meest bekende zwerversroman. Hoewel *landstrykere* landlopers betekent, gebruik ik het begrip dat in de Nederlandse vertaling wordt gebruikt: zwervers.[98] De hoofdpersonen August en Edevart trekken ook door het land – Edevart houdt zich zelfs lange tijd in Amerika op – maar hun omzwervingen zijn niet echt het resultaat van de moeilijkheden en ontgoochelingen die het leven van landlopers in België kenmerkte, hoewel

Hamsun zelf op jonge leeftijd, nadat hij zijn oom, die hem mishandelde, de rug had toegekeerd, begon rond te zwerven op zoek naar werk en onderdak en van de hand in de tand leefde. In Denemarken werd het landloperleven beschreven in de reportage *Prinser og Vagabonder* van Anders Enevig.

In Engeland beschreef Charles Dickens (1812-1870) in zijn roman *Oliver Twist* (1838) het schrikbeeld van de *upper class*: rondzwervende, dakloze kinderen konden eventueel door netwerken van dieven en helers ingeschakeld worden in hun criminele activiteiten. In België heeft André Baillon (1875-1932) een ontsnapte landloper aan het woord gelaten in zijn min of meer autobiografische roman *En sabots* (1922), en in de novelle *Het leven en de dood in de ast* (1926) van Stijn Streuvels (1871-1969) wordt de landloper Knorre geïntroduceerd. Aan het eind van zijn leven komt hij naar de eest, het ge-

[98] Het boek werd na eerdere uitgaven opnieuw vertaald door Marianne Molenaer: Knut HAMSUN (2014) *Zwervers*. Amsterdam: Uitgeverij De Geus.

bouw met de droogvloer, om er te sterven en er de '*belangstelling [te krijgen] die hij in zijn leven nooit genieten mocht*.'[99] Lode Baekelmans (1879 - 1965) liet in *De doolaar en de weidsche stad* (1904) een landarbeider uit de polders naar Antwerpen trekken, want daar '*kan men tenminste nog vooruitkomen, 'n weg maken en rijk worden!*'[100] Tussen 1832 en 1910 verlieten 325.000 personen de provincies Oost- en West-Vlaanderen. […] Heel Europa ken[de] een massale plattelandsvlucht naar de steden.[101] In 1880 was nog 36 % van de Belgische bevolking tewerkgesteld in de landbouw, maar de landbouwproducten vertegenwoordigden maar 24 % van het bruto nationaal product. Bovendien daalden de prijzen voor landbouwproducten gevoelig in de periode 1880 – 1895.[102] Het toenemend onevenwicht tussen arbeid en opbrengst was heel voelbaar in de huisgezinnen die van landarbeid moesten leven. De lonen in de stad waren in het algemeen hoger dan die op het platteland, maar Luc Verpoest heeft er terecht op gewezen dat de verhuizing van armoedige plattelandsbewoners naar de stad als woon- en werkomgeving veelal gepaard ging met moeilijkheden: de landarbeiders '*kwamen terecht in beluiken, impasses, cités, woonkazernes, gangen, of in oude meestal verkrotte huizen*', en de beroepen met hogere lonen waren vaak onbereikbaar, zodat ze genoegen moesten nemen met minder goed betaalde fabrieksarbeid die geen voorafgaande kennis vereiste.[103] Lode Baekelmans heeft de trek van het platteland in de Scheldevlakte naar de grote havenstad indringend beschreven in zijn debuutroman.

In Baekelmans roman *De doolaar en de weidsche stad* vertrekt Lieven zonder vastomlijnd plan, maar hij laat zich zoals emigranten leiden door push- en pullfactoren. De stad is aantrekkelijker omdat ze meer kansen biedt dan het eeuwige gevecht met de aarde. Door een samenloop van gunstige omstandigheden ontsnapt hij aan de landloperij, maar hij krijgt ook met werkloosheid en armoede te maken, vooral in de ijswinter van 1890-1891. Men kan van de linkeroever over de dichtgevroren Schelde naar de vroeger ronkende stad stappen. De bedrijvigheid in de haven is stilgevallen en dat betekent dat ook er ook geen geld meer verdiend kan worden – dat wordt gauw duidelijk aan tafel en wanneer de kachel gevuld moet worden. Op dat ogenblik heeft Lieven al ontdekt dat er voor het loon hard geslaafd moet worden en dat hij nooit rijk zal worden. De inwijkeling beseft dat hij zich gelukkig mag achten werk gevonden te hebben *'waar honderden haast omkwamen van gebrek te midden van veel rijkdom.*'[104] Dat hij tijdens de hongerwinter niet afglijdt naar landloperij en bedelarij heeft hij vooral te danken aan zijn jonge leeftijd en aan zijn kameraadschap met Veit, die hem niet alleen werk maar ook een dak boven het hoofd heeft bezorgd. Wanneer het minder goed gaat met het vinden van werk gebeurt er een trek naar de Kempen. Aan de Luienhoek waar men samentroept om werk te zoeken, neemt het aantal *'leeglopers'* af, want een groot aantal van die mannen is vertrokken *'naar hun winterverblijf te Hoogstraeten*.'[105] De manier waarop die trek wordt be-

---

[99] STREUVELS, S. (1972) *Het leven en de dood in de as*t. In: *Volledig werk III*. Brugge: Uitgeverij Orion / Desclée de Brouwer, 725-795, waar 793.
[100] BAEKELMANS, L. (1904) *De doolaar en de weidsche stad*. Wageningen: Jan Pieterse, 3.
[101] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 38; zie ook MINTEN, *(Over)leven in Leuvense gangen*, 17-18.
[102] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 38.
[103] VERPOEST, L. (2021) Anderhalve eeuw sociale huisvesting in Leuven. In: MINTEN, *(Over)leven in Leuvense gangen*, 5-12, waar 5-6.
[104] BAEKELMANS, *De doolaar en de weidsche stad*, 132.
[105] BAEKELMANS, *De doolaar en de weidsche stad*, 174. Ter vergelijking: zolang men in Denemarken voor landloperij en bedelarij bestraft kon worden, waren er altijd landlopers die zich bij het naderen van de winter vrijwil-

schreven, wijst erop dat in die tijd door velen op die manier over het fenomeen landloperij werd gedacht. De plaatsaanduiding Luienhoek spreekt boekdelen.

Had de ijswinter 1890-1891 ook invloed op de landbouwers, dagloners, grondwerkers en metselaars… in de groep die in dit onderzoek worden belicht? Indien er tekens zijn die daarop wijzen, zal dat gerapporteerd worden. Veel recenter is de roman *Landlopersblues* (2016) van Louis van Dievel. In die roman ontdekt de studente Anita Kneepkens dat haar thuis *doodgezwegen* grootvader onder een wit kruisje ligt op de begraafplaats van de landloperkolonie in Merksplas. Het is een wat surrealistische schildering van het landloperleven waarin de lezer meer te weten komt dan Anita, die regelmatig de trein van Gent naar Turnhout neemt en van daaruit met de bus haar reis voortzet om met haar grootvader te gaan *praten*. Er worden enkele oorzaken van landloperij beschreven: pedofilie, een relatie die op de klippen is gelopen, kleine criminaliteit, een lichamelijke afwijking waardoor de gewone arbeidsmarkt een onbereikbaar eiland is… Over het leven in de kolonie zelf komt de lezer weinig te weten, en de verteller beklemtoont tot in den treure de drankverslaving en de seksuele obsessies van de geïnterneerden. Het leven als dakloze voor de eerste internering, of later tussen twee verblijven in, is terra incognita. Het is wel belangrijk dat de verteller de landlopers meermaals laat beklemtonen dat ze geen gedetineerden zijn, zij hebben geen misdaden begaan.

Wie geïnteresseerd is in de ontwikkeling van landloperij en bedelarij komt veel meer te weten in ***Louis*** *het leven van een bedelaar*, waarin de journalist Yurek Onzia een bedelaar aan het woord heeft gelaten. In dat boek vertelt de in 1963 geboren Antwerpse bedelaar Louis, die is opgegroeid in een gezin met zes kinderen en een groot deel van zijn kinder- en jeugdjaren op de boerderij van zijn grootouders heeft gewoond en gewerkt, hoe hij na enkele jaren technisch onderwijs op zoek ging naar werk, en dat uiteindelijk vond als vrijwilliger in het leger. Tijdens een opleiding tot lasser, waarvoor Louis drie maanden in Doornik verbleef, mocht hij 's avonds de kazerne verlaten en '*dan ging [hij] altijd op pad om de bloemetjes buiten te zetten.*'[106] Dat was een van de ontwikkelingen die hem langzaam en zonder dat hij het besefte op een hellend vlak hebben doen belanden. De wat verzuurde relatie met zijn moeder heeft veel minder invloed gehad op zijn traject naar de rand dan zijn ervaringen als beroepssoldaat. Ook al moest hij de pijn van de afwijzing verdoven, hij stak geen beschuldigende vinger naar haar uit. Het alcoholverbruik steeg echter gestadig: '*In de kazerne, zeker als je langs moest gaan in de mess officieren was het al sterke drank dat de klok sloeg*.'[107] Het drankverbruik ontaardde in een verslaving en die heeft hem meermaals in het ziekenhuis doen belanden. Antabuse bracht niet de gewenste ommekeer, want Louis nam de pillen niet altijd, en toen zijn vader onverwacht stierf, probeerde hij zijn verdriet te verdrinken. De verslaving kostte hem zijn baan. In 1991 werd hij ontslagen '*wegens [zijn] alcoholverslaving*', en dat betekende dat hij gedurende tien jaar niet mocht werken voor de Belgische overheid. Bovendien kon hij niet gaan stempelen, en zo belandde hij op straat. In tegenstelling tot bij de landlopers in de roman van Louis van Dievel, hangt er rond de verhalen over drankmisbruik geen sfeer van verheerlijking of zelfverdediging, en evenmin spot. Een ander contrast met de roman is dat er bij de bedelaars solidariteit heerste, terwijl de landlopers in Van Dievels verhalen allemaal *einzel-*

---

lig lieten arresteren om gedurende de moeilijkste periode van het jaar een vaste slaapplaats en voldoende voeding veilig te stellen. ENEVIG, A. (1963[2]) *Prinser og vagabonder*. København: Forlaget Fremad, 85.

[106] ONZIA, Y. (2007) ***Louis*** *het leven van een bedelaar*. Antwerpen / Vianen: The House of Books, 25.

[107] ONZIA, ***Louis*** *het leven van een bedelaar*, 29.

gänger waren. Zoals in de roman *Landlopersblues* worden in het getuigenis van Louis ook ontmoetingen met vrouwen beschreven, maar zonder lachwekkende overdrijvingen. Louis werd een bekende bedelaar, en hij slaagde er uiteindelijk in zijn leven als buitenslaper achter zich te laten.

1.5. Een meer humane benadering: de wet van 27 november 1891

De wet van 27 november 1891, aan het einde van de negentiende eeuw, bepaalde dat landlopers en bedelaars ter beschikking van de regering konden worden gesteld, wat er in de praktijk op neerkwam dat ze preventief uit de maatschappij werden verwijderd – met andere woorden **voor** dat ze een misdrijf, die als misdaad werd gekwalificeerd, hadden gepleegd.[108] Bedelarij en landloperij werden als sociaal-pathologische verschijnselen beschouwd, die ertoe leidden dat bedelaars en landlopers continu in een criminogene – misdrijven bevorderende – toestand leefden.[109] De doelstelling van de wetgever en de modaliteiten om het doel te bereiken werden als volgt verwoord: '*Door de regering zullen, tot beteugeling der landloperij en bedelarij, verbeterhuizen onder de benaming van bedelaarsgestichten, toevluchtshuizen en weldadigheidsscholen ingericht worden*.'[110] Landlopers en bedelaars waren volgens de wetgever sociaal-gevaarlijk, en de rechtspraak trachtte de landloperij te beteugelen met repressieve maatregelen met een pedagogische doelstelling – een intentie die tot uitdrukking komt in het woord '*verbeterhuizen*'. Wie door de rechterlijke overheid ter beschikking werd gesteld of door een gemeentelijke overheid werd doorverwezen, werd '*geïnterneerd*' in een toevluchtshuis. Wie de leeftijd van achttien jaar nog niet had bereikt werd geplaatst in een weldadigheidsschool. De geïnterneerden die bekwaam waren om te werken, waren 'verplicht de arbeid te verrichten die in de instelling [was] voorgeschreven.'[111] Het woordgebruik van de wetgever was tweeslachtig: aan de ene kant werden de landlopers en bedelaars '*geïnterneerd*', aan de andere werd in artikel 8 bepaald dat de '*gedetineerden*' aan '*het regime van de afzondering [mochten] onderworpen*' worden.[112]

De wet van 1891 was het sluitstuk van een lang proces, vergelijkbaar met de Zweedse wet van 1885 die het verschijnsel landloperij uit de sfeer van criminaliteit en de daarop afgestemde strafwetgeving wilde halen. De Zweedse wet (die werd afgeschaft in 1965, bijna twintig jaar voor ook België dat besluit nam) voorzag, zoals de Belgische strafwetgeving, dat landlopers hun vrijheid kon worden ontnomen en dat ze gedwongen konden worden tot het uitvoeren van een taak die hen door de overheid werd opgelegd. Ook Zweden kende tijdens de negentiende eeuw hongerperioden. Vooral de misoogsten in 1867-1869 hebben veel leed veroorzaakt en hebben ertoe bijgedragen dat de emigratie naar Amerika in een stroomversnelling kwam. Bij hongersnood treden eerst de lichamelijke verschijnselen op, daarna duiken ook

---

[108] De wetgever maakt een onderscheid tussen de begrippen misdrijf, misdaad en wandaad. Het begrip misdrijf wordt nader gepreciseerd op basis van de daad en de daaraan verbonden straf: '*Het misdrijf, naar de wetten strafbaar met een criminele straf, is een misdaad. Het misdrijf, naar de wetten strafbaar met een correctionele straf, is een wanbedrijf. Het misdrijf, naar de wetten strafbaar met een politiestraf, is een overtreding.*' VANDEPLAS, A., red. (1980[3]) *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*. Antwerpen / Amsterdam: Maarten Kluwer's Internationale Uitgeversonderneming, 9.
[109] VANHOUDT, C.J. & W. CALLEWAERT (1976) *Belgisch Strafrecht III*. Gent: E. Story-Scientia, 915-917.
[110] VANDEPLAS, A., red. (1980[3]) *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*, 263.
[111] VANDEPLAS, A., red. (1980[3]) *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*, 263.
[112] VANDEPLAS, A., red. (1980[3]) *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*, 264.

psychische klachten op. In sommige gevallen begint een hongerlijder irrationeel gedrag te vertonen. Er worden verschijnselen vastgesteld die doen denken aan dementie, anderen vertonen paranoïde-achtige of zelfs schizofrene gedragingen, verstoorde waarnemingen en hallucinaties, of gaan over tot automutilatie.[113] Of dezelfde verschijnselen zich bij landlopers en hongerige bedelaars in België voordeden, is voor zover me bekend is niet gedocumenteerd. Een van de landlopers die in dit onderzoek wordt voorgesteld, Petrus Josephus Philips, geboren in 1834 werd in 1891 op 57-jarige leeftijd veroordeeld. Hij had op dat ogenblik de moeilijkste decennia van de negentiende eeuw achter de rug. Hij was tweemaal gehuwd, had kinderen en was metselaar. De verwijzing in 1891 was zijn enige veroordeling. Hij werd vanuit Merksplas naar de psychiatrische instelling in Geel gezonden, waar hij ongeveer een jaar later is overleden. De korte beschrijving van zijn ziektebeeld doet denken aan de gedragingen die in Zweden werden vastgesteld en door Magnus Västerbro werden vermeld in het boek *Svälten* (*Honger*). De ontreddering van P.J. Philips kan met enige voorzichtigheid als niet verder onderzochte documentatie worden beschouwd. Ook in Zweden en Denemarken vertrokken arbeiders naar Amerika, en in eigen land werd hun plaats overgenomen door migranten uit landen rond de Baltische Zee. Deense landarbeiders werden vervangen door Polen, die er in eigen land, economisch nog slechter aan toe waren, en de rondtrekkende groepen grondarbeiders die in de negentiende eeuw de Deense spoorwegen hebben aangelegd of golfbrekers hebben gebouwd, bestonden uit Denen, Duitsers en Zweden.[114] De lusten van het ondernemerschap werden gekapitaliseerd, de lasten gesocialiseerd, met de bijhorende gedachte dat de socialisering gedurende een groot deel van de negentiende eeuw een lege doos was.

Een ander element, dat in tegenstelling tot geestelijke ontreddering, zonder een beoordeling van een psychiater kan worden bestudeerd, is de lichaamslengte. Die variabele komt uitvoerig aan bod bij de bespreking van de samengevoegde gegevens.

1.6. Van Vilain XIII tot Johannes van den Bosch

Goed gedocumenteerd en becommentarieerd is alleszins de penitentiaire aanpak waarvoor Vilain XIIII heeft gepleit.[115] Reeds in 1775 – volgens Toon Horsten in 1772[116] – werd in Gent een tuchthuis gebouwd dat beantwoordde aan de opvattingen van burggraaf Vilain XIIII, grootbaljuw van Gent. Dat tuchthuis werd lange tijd als een modelinstelling beschouwd: '*Elle établit une classification des détenus, sépare les hommes des femmes, les délinquants des vagabonds, organise le travail et les soins médicaux*.'[117] In 1776 werd ook in Vilvoorde een tuchthuis gebouwd. Het tuchthuis van Gent werd meermaals bezocht door de hervormer van het Engelse gevangeniswezen, Howard, die na eerdere positieve commentaren in 1783 ook de minpunten heeft beschreven, zodat het begrip modelinstelling enigszins genuanceerd moet worden.[118] Hoe dan ook, Vilain XIIII was eveneens voorstander van een penitentiaire aanpak,

---

[113] VÄSTERBRO, M. (2018) *Svälten. Hungeråren som formade Sverige*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag, 148, 228.
[114] HAUGBØLL, *Børster*, 44-46.
[115] LIS, SOLY &VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 112.
[116] HORSTEN, *Landlopers*, 29.
[117] ARMAZET, A. (1973) *Tout savoir sur les prisons*. Paris : Editions Felipacchi: 13-14.
[118] VILAIN XIIII, J.P. (1841, *nouvelle édition*) *Mémoire sur les moyens de corriger les malfaiteurs et les fainéants et de les rendre utiles à l'Etat*. Bruxelles: Meline, Cans et Compagnie, p. 38.

maar hij ging er ook van uit dat productieve arbeid een regenererende invloed kon hebben op landlopers. Het penitentiair aspect werd vervolledigd met een opvoedkundige aanpak, zoals voorgesteld in zijn publicatie *Mémoire sur les moyens de corriger les malfaiteurs et les fainéants et de les rendre utiles à l'Etat* (1771).[119] Tijdens het Frans Bewind (1794-1815) werd het hulpverleningsaspect dat door Vilain XIIII was benadrukt overgenomen door het Franse bestuur en werden er bedelaarsgestichten ingericht in o.a. Mechelen, Brussel en Rekem. Het doel van deze instellingen was de heropvoeding van recupereerbare mensen door arbeid – een streefdoel dat ook door Napoleon werd benadrukt. In een nota aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken verwoordde hij zijn standpunt als volgt: '*Les choses devront être établies de manière qu'on puisse arrêter tout mendiant, non pour l'emprisonner, mais pour lui apprendre à gagner sa vie par le travail ; à cet effet, il devrait être établi une ou plusieurs maisons de charité*.'[120] De Code Napoléon brak echter niet geheel met de inzichten van het Ancien régime. De tewerkstellingsmodaliteiten deden denken aan een decreet uit 1612 van Maria de' Médici waarin de veroordeelden niet zachtzinnig werden aangepakt: ze moesten het stellen met povere maaltijden en moesten hard werken, en wanneer het resultaat van hun inspanningen onvoldoende werd geacht, was het toegestaan hen te geselen.[121] De maatschappelijke recuperatie van armen door werkverschaffing werd in de zestiende eeuw ook bepleit door de humanisten, en in de achttiende eeuw zette de Franse politicus Anne Robert Jacques Turgot (1727-1787) deze opvatting om in de praktijk door de oprichting van *Ateliers de charité*, die hulp verleenden door werkverschaffing.[122] In dezelfde eeuw probeerde dominee Jean-Frédéric Oberlin (1740-1826) in de Elzas correctie en sociale recuperatie te voorkomen door de oprichting van '*poêles à tricoter / Strickschulen*') waar kinderen breiwerk leerden vervaardigen en ook enkele uren per dag les volgden. De Belgische kantscholen, die enigszins vergelijkbaar waren met de *Strickschulen* van Oberlin, legden de nadruk vooral op het gepresteerde werk, ze hielden weinig rekening met de toekomstperspectieven van de meisjes. Door het zittende werk in te kleine, vaak slecht verluchte ruimten had de vroege tewerkstelling zelfs een negatief effect op de gezondheid, en dat was met het oog op een later gezinsleven bepaald niet bevorderlijk.

Na de samensmelting van België en Nederland in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830) werd de '*sociaalpedagogische*' aanpak voortgezet in de koloniën in Wortel (1822) en Merksplas (1825). Deze waren tot stand gekomen op voorstel van generaal-majoor Johannes van den Bosch, de stichter van de Maatschappij van Weldadigheid, die de armoede in de Lage Landen wilde uitroeien.[123] Dat armoede vaak het gevolg was van de burgerlijke moraal werd door de bezittende klasse graag genegeerd. De opvattingen van Van den Bosch hielden volgens de Nederlandse historicus Martin Bossenbroek veel meer rekening met de sociaaleconomische realiteit, hij was immers voor alles een zakenman, geen hervormer die

---

[119] VANHOUDT & . CALLEWAERT, *Belgisch Strafrecht III*, 918.
[120] VANHOUDT & . CALLEWAERT, *Belgisch Strafrecht III*, 918.
[121] ARMAZET, *Tout savoir sur les prisons*, 16
[122] VLEUGELS, C. (2007) *Armoe bestreden. Het Werkhuis van Weldadigheid in het Leuvens Van Dalecollege 1802-1866*. Leuven: Salsa-cahiers, 10-11.
[123] Zie o.a. BERNAERTS, G. ed. (2020) *Kingdom of Belgium and Kingdom of the Netherlands. Colonies of Benevolence. World Heritage Nomination*

meer belang hechtte aan de sociale dan aan de economische gevolgen van zijn aanpak.[124] Van den Bosch richtte zich, in de schaduw van koning Willem I, op het batig saldo, zowel op het niveau van de staatsfinanciën als in zijn privéondernemerschap. Zijn voorstellen waren minder vernieuwend dan soms werd en wordt aangenomen: hij liep enigszins in de voetsporen van de hervormers die in de 17de eeuw, Nederlands Gouden Eeuw, strafuitvoering toevertrouwden aan tuchthuizen die vooral begaan waren met winstgevende tewerkstelling van leeglopers.[125] Dat de door Van den Bosch opgerichte maatschappij in 1842 failliet ging, deed geen afbreuk aan de nagestreefde economische en financiële doelstellingen. Van den Bosch was van oordeel dat de grote armoede vooral het gevolg was van de '*onevenredige verdeling van eigendom*' en dat het noodzakelijk was om het grondbezit beter te verdelen.[126] In het kader van die terecht gesignaleerde problematiek waren de kolonies echter minder dan een druppel op een oververhitte plaat. Men mag de functionaliteit van de kolonies die door de Maatschappij voor Weldadigheid werden opgericht niet overschatten, want ze konden '*slechts een fractie van de verpauperde bevolking opvangen*.'[127] Men mag ook de terminologie niet vanuit het huidige denken proberen te verklaren: weldadigheid was geenszins een ander woord voor menslievendheid of solidariteit. De *Colonies Agricoles de Bienfaisance* of *Rijksweldadigheidskolonies* waren een element van de toenmalige sociale politiek, en die kwam erop neer dat '*een bepaalde groep in de sociale werkelijkheid van andere groepen [ingreep] ten einde deze werkelijkheid te beïnvloeden*.'[128]

Op lokaal niveau bezat de adel heel veel grond, maar tussen 1849 en 1910 stegen de inkomsten uit de industrie jaarlijks vijf keer sneller dan de pachtopbrengsten, en als gevolg daarvan is het grondbezit van de burgerij sterk toegenomen. De accumulatieve winsten uit de industrie, de geld- en groothandel werden gediversifieerd herbelegd. Pachters moesten steeds meer en meer aankloppen bij burgers, die vanaf 1881 qua grondbezit de adel voorbijstak.[129] De stelling van Van den Bosch wordt bevestigd door andere studies die het bezit van landbouwgrond in België (en Vlaanderen) hebben toegelicht, en ze verklaart voor een deel zijn plannen van om in onontgonnen heide- en veengebieden landbouwkolonies te stichten.[130] Door het scheppen van nieuw landbouwareaal kon grond worden toegewezen aan landarbeiders en kleine boeren die niet de middelen hadden om landbouwgrond aan te kopen, en men vermeed conflicten met de eigenaars van grote hoeveelheden akker- of weiland. In Wortel werd een echte landbouwkolonie gesticht waarvoor men zich vrijwillig kon aanmelden. In Merksplas, waar niet alleen een boerderij werd ingericht maar ook industriële activiteiten

---

[124] Zie BOSSENBROEK, M. (1992) *Volk voor Indië. De werving van Europese militairen voor de Nederlandse koloniale dienst 1814-1909.* Amsterdam: Van Soeren, 82 e.v.

[125] LIS, SOLY &VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 121.

[126] VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden*, 99.

[127] LIS, SOLY &VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 15.

[128] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 11.

[129] DE BELDER, J. (1980) Veranderingen in de sociaal-economische posiitie van de adel in de 19e eeuw. Een terreinverkenning, *Tijdschrift voor geschiedenis*, 93(3), 4483-501.

[130] De ontginning van heide- en moerasgebieden werd in Nederland vanaf 1888 systematisch aangepakt door de (Koninklijke) Nederlandsche Heidemaatschappij, die zich spiegelde aan Deense voorbeelden . '*Door middel van herbebossing, landverbetering en de aanleg van afwateringskanalen en sloten werd Nederland onder toezicht en uitvoering van de Nederlandsche Heidemaatschappij landschappelijk heringericht en gemoderniseerd*.' https://www.ru.nl/letteren/faculteit/over-de-faculteit/departementen/geschiedenis/vm/politieke-geschiedenis-1/actueel-onderzoek/nederlandsche-heidemaatschappij/ Het voorbeeld was *Det danske Hedeselskab*, tot stand gekomen in 1866.

plaatsvonden, verbleven de landlopers en bedelaars die door een rechtbank waren veroordeeld en in staat waren om werk te verrichten. De stichting van de twee kolonies was een afspiegeling van wat de Maatschappij van Weldadigheid in Nederland had verwezenlijkt: de oprichting van de kolonies Frederiksoord, Ommerschans en de later vaak aan kritiek blootgestelde kolonie Veenhuizen.[131] Nadat België onafhankelijk was geworden, werden de instellingen in Wortel en Merksplas aanvankelijk niet meer gebruikt voor landlopers en bedelaars - de zuidelijke afdeling van de Maatschappij van Weldadigheid werd in 1842 ontbonden. Maar vanaf 1870 werden de gebouwen opnieuw in dezelfde heropvoedende context gebruikt, nadat de Belgische overheid de domeinen van Wortel- en Merksplaskolonie had aangekocht. Beide koloniën waren in de beginfase afdelingen van het Bedelaarshuis van Hoogstraten, dat vanaf dat ogenblik *Rijksweldadigheidskolonie* heette.[132] De kolonie van Wortel was bedoeld voor '*sukkelaars*' en oudere landlopers, in Merksplas werden de '*moeilijke gevallen*' ondergebracht. Merksplas functioneerde als een '*bedelaarswerkhuis*', Hoogstraten en Wortel waren '*toevluchtshuizen*' of refuges.[133] Armoede was en is meer dan een gebrek aan geldmiddelen, het was (en is nog vaak) een geestesgesteldheid die niet werd aangepakt door gebruik te maken van preventieve en culturele maatregelen, maar door het stigmatiseren van een aantal mensen die men met strafrechtelijke dwang in een productiekeurslijf wilde inschakelen, en dat was – achteraf bekeken – een vergissing. Wanneer een landloper en/of bedelaar naar een kolonie werd verwezen, was hij niet langer dakloos en hoefde hij zich tijdelijk geen zorgen meer te maken over een bed en maaltijden. Maar dat was niet de eerste bekommernis van het staatsapparaat dat de toeleiding regelde. Het allereerste doel was van de zwervers met uiteenlopende problemen en vaak geringe verwachtingen gehoorzamende onderdanen te maken die door middel van discipline werden voorbereid – zo dacht men toch – op een vlotte inschakeling in de nationale economie. De economische activiteiten werden echter steeds meer gediversifieerd, en disciplinering zonder meer in het kader van een hoofzakelijk agrarisch project, was voorbijgestreefd. Ik beschouw disciplinering niet zoals Michel Foucault dat begrip heeft benaderd, maar als een toepassing van machtsuitoefening om iemand tot een gedragsverandering te bewegen, ook wanneer die verandering tegen de wil en de mogelijkheden van de betrokkene indruist. Die opvatting werd – althans gedeeltelijk – eerder geformuleerd door Marianne Liliequist.[134] Haar definitie heb ik uitgebreid door op de fysieke en mentale mogelijkheden of juist het gebrek daaraan bij de betrokkene te wijzen. Wanneer men het profiel van de geïnterneerde landlopers onder de loep neemt, valt op dat een behoorlijk aantal een lange ge-

---

[131] VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden*, 94-120. Voor een kritische benadering van de Nederlandse koloniën zie o.a.: Mariët MEESTER (2012), *Koloniekak. Leven in een gevangenisdorp. De twintigste eeuw in Veenhuizen* en (2022) *Koloniekind. Opgroeien in het gevangenisdorp Veenhuizen*; Jan LIBBENGA (2008) *Paupers en boeven. 200 jaar strafkolonie Veenhuizen* (2018); Suzanna JANSEN, *Het pauperparadijs. Een familiegeschiedenis*.

[132] HORSTEN, *Landlopers*, 68, 308. De kolonies vervingen de vijf landloperkolonies die rond 1850 in gebruik waren: Bergen, Brugge, Hoogstraten, Rekem en Ter Kameren. De instelling in Bergen werd in 1866 gesloten, die van Ter Kameren in 1872. In Brugge werd een instelling voor vrouwen ingericht, en Rekem was voorbehouden voor minderjarige landlopers. Zie ook EVRARD, N. (2020) Onze kolonies in de Kempen…, *Plus Magazine*, maart 2020, 104-106. Voor Ter Kameren zie MARCHAL, A. (1982) Misères et misérables du dépôt de mendicité de la Cambre (1810-1872), *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, 68(7), 593-707.

[133] HORSTEN, *Landlopers*, 74-75. Wanneer het aantal geïnterneerde landlopers sterk steeg, vervaagde het onderscheid tussen Wortel en Merksplas soms. *Ibid*, 107.

[134] LILIEQUIST, M.(1994) *Nybyggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850-1920*. Stockholm: Carlsson Bokförlag, 24.

disciplineerde levenswandel achter de rug had. Hun hoge leeftijd bij de eerste of eventueel enige veroordeling wijst in de richting van geslonken mogelijkheden, vooral wanneer men daarbij ook rekening houdt met het veeleisende beroep dat sommigen tientallen jaren hadden uitgeoefend – ik denk o.a. aan mijnwerkers die de zestig voorbij waren toen ze, vaak uitgeput of met lichaamsgebreken, in Merksplas werden geregistreerd. Dat ze in de Noorderkempen werden afgezonderd was niet het gevolg van een gebrek aan individuele discipline, maar moet worden toegeschreven aan structurele tekortkomingen zoals het ontbreken van een behoorlijk pensioen, de even grote lacune in de sociale verzekering en de verzekering tegen arbeidsongevallen. Disciplinering als doelstelling in het kader van de bestrijding van landloperij was voor dat soort geïnterneerden een maat voor niets, zoals dat vandaag bij de benadering van een aantal langdurig werklozen eveneens het geval is – ik spreek uit ervaring als trajectbegeleider van opleidingstrajecten. Het enige *vergrijp* van landlopers was dat ze ten einde raad op zoek waren gegaan naar een omgeving waar ze toch nog met moeite de eindjes aan elkaar konden knopen. En ook voor landlopers die tientallen keren in de kolonie werden geregistreerd – omdat ze genoegen namen met een bestaan in de marge – was disciplinering duidelijk geen probaat middel. Om slechts één voorbeeld naar voren te schuiven: een alcoholverslaving werd niet ongedaan gemaakt door afzondering en disciplinering. Sociale en/of economische recuperatie was slechts mogelijk na de behandeling van de alcoholverslaving, en voor de velen die ongetwijfeld een drankproblematiek hadden, was discipline slechts een secundair probleem.

De directeur van de kolonie in Merksplas stelde in 1908 dat landlopers, in tegenstelling tot criminelen, niet verbeterd kunnen worden. Men moest – in het kader van de strafrechtelijk bepaalde internering – hun *minderwaardigheid* erkennen en ervoor zorgen dat ze met menselijkheid en medeleven werden behandeld.[135] In Nederland deed J.J. Westendorp Boerma in 1927 een gelijkaardige vaststelling: de strenge discipline waaraan bedelaars onderworpen waren, maakte van hen geen ijverige arbeiders of boeren, en hij lichtte ook toe waarom dat toen zo was: '*Vele bedelaars arriveerden met totaal ondermijnde gestellen, vooral toen het gesticht ook officieel voor invaliden geopend werd*.' Velen van hen stierven als gevolg van '*buikloop, koortsen, tering, waterzucht, verval van krachten, enz.*'[136] De leeftijd van de veroordeelde bedelaars speelde ongetwijfeld een belangrijke rol: in 1830 waren er van de 152 doden in Veenhuizen II 57 ouder dan 55 jaar, en in 1837 waren 43 van de 153 overleden bedelaars 60 jaar en ouder.[137] Wanneer een veroordeelde landloper in de koloniën van Merksplas en Wortel tijdens zijn verblijf is overleden, werd soms in het samenvattend dossier de doodsoorzaak genoteerd. Voor zover die oorzaak werd vermeld, zal ze samen met de leeftijd bij het overlijden worden gerapporteerd in deze studie.

1.7. Landloperij, bedelarij in België, met verwijzingen naar andere landen

In 1867 was het Belgisch Strafwetboek tot stand gekomen, en daarin werd landloperij en bedelen niet als een zwaarwichtig misdrijf beschouwd. Aan de wanbedrijven landloperij en bedelarij die met verzwarende omstandigheden gepaard gingen, werd een langere gevangenis-

[135] HORSTEN, *Landlopers*, 91.
[136] Geciteerd in VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden*, 179.
[137] VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden*, 179.

straf gekoppeld, en er waren bedelaars en landlopers die daar gebruik van maakten om langer gehuisvest te worden. Er werd een onderscheid gemaakt tussen beroeps- en toevallige bedelaars en landlopers. Artikel 347 van het Strafwetboek definieerde het begrip landloper als volgt: '*Landlopers zijn zij die noch vaste woonplaats, noch middelen van bestaan hebben, en die gewoonlijk noch ambacht, noch beroep uitoefenen*.'[138] De definitie bevatte de kenmerken die ook al tijdens het Ancien régime werden beklemtoond. Bedelarij werd door de wetgever niet gedefinieerd. Het onderscheid tussen toevallige en beroepslandlopers of '*bedelaars van beroep*'[139] was niet scherp afgelijnd en werd aan het oordeel van politierechters overgelaten. Er werd wel een onderscheid gemaakt tussen bedelaarsgestichten die een meer repressief karakter hadden en toevluchtshuizen die meer als een soort weldadigheidsinstelling konden worden beschouwd.[140] Niet alle landlopers en/of bedelaars hadden hetzelfde profiel, maar het begrip '*bedelaars van beroep*' was ongetwijfeld een aanfluiting van de realiteit. Zinvoller was wellicht het onderscheid dat de Deense politieman Anders Enevig maakte. Op basis van jarenlange observaties en gesprekken met landlopers en bedelaars maakte hij een onderscheid tussen natuurtalenten met een aangeboren gave om te bedelen, en diegenen die er niet in slaagden om het bedelen ooit onder de knie te krijgen. Hij wees voorts op het onderscheid tussen *klunsere*, personen die de vuilnisemmers doorzochten en achtergelaten voorwerpen bij elkaar scharrelden om die daarna door te verkopen aan een handelaar in papier, lompen, oude metalen, oud brood en andere weggeworpen maar herbruikbare gebruiksgoederen of grondstoffen, en *prinser*, regelrechte bedelaars die zowel eten als geld bij elkaar bedelden om er brandalcohol mee te kopen, waarmee ze zich daarna bezatten.[141]

Prinser en *klunsere* maakten deel uit van een groep mensen die in Denemarken gewoonlijk *landstrygerer* of *vagabonder* worden genoemd, maar er waren ook landlopers/bedelaars die zich *skøjere* noemden, een woord dat afgeleid was de Nederlandstalige werkwoorden *schooien* (*bedelend rondlopen*) en *schooieren* en het substantief *schooier* (*landloper* of *bedelaar*) De plattelandsbevolking noemde hen *kjæltringer*, een begrip dat afgeleid was van het Deense werkwoord *keltre*, dat bedelen betekende.[142] Deze bedelaars en landlopers stamden af van de vroegere *rakkere*, een begrip dat verwant is aan de Nederlandse woorden *rakken* en *rakkeren* (*schoonmaken*, een specifieke opruimingstaak die de *rakkere* vroeger moesten uitvoeren, en

---

[138] VANDEPLAS, *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*, 78; VANHOUDT & . CALLEWAERT, *Belgisch Strafrecht III*, 917. De Deense definitie van '*subsistensløshed*' (*bestaansonzekerheid*), een toestand die zoals in België tot een veroordeling kon leiden, kwam volledig overeen met de Belgische definitie van landloperij. ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 15.

[139] VANDEPLAS, *Strafwetboek. Wetboek van Strafvordering en bijzondere Strafwetten*, 264.

[140] VANHOUDT & . CALLEWAERT, *Belgisch Strafrecht III*, 920-921.

[141] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 11. In het begin van de jaren 1960 waren er in Kopenhagen, een stad met ongeveer één miljoen inwoners, ongeveer 300 *klunsere* – of afvalinzamelaars die het afval sorteerden –, die vanuit een economische en ecologische invalshoek een belangrijke taak vervulden, maar daar zeer slecht voor beloond werden en ook met argwaan werden bekeken. Hun inzamelactiviteiten waren niet zonder risico's: ze liepen soms snijwonden op als ze ongemerkt glasscherven in de hand namen, en ze moest oppassen voor rattenbeten. Ook de lompenziekte was een ernstige bedreiging (miltvuur in de longen). Door hun inzet was het mogelijk om veel grondstoffen te recupereren en te recycleren. Voor metalen, papier, glas en textiel was dat voor de hand liggend, maar ook oud brood werd meegenomen en dat belandde daarna in varkenshouderijen. Beenderen werden verkocht aan beendermeel- en/of lijmfabrieken. Doordat de *klunsere* geen vast adres hadden, liepen ze gevaar om gearresteerd te worden. ENEVIG, A. (1985[2]) *Klunsere og kræmmere*. København: Dansk Historisk Håndbogsforlag, 11-38.

[142] HANSEN, H.P. (1952) *Jyske Skøjere og Rakkere*. København: H.P. Hansens Bogtrykkeri, 9; GEERTS, G. e.a. (1984[11]) *Groot woordenboek der Nederlandse taal*. Utrecht/Antwerpen, Van Dale Lexicografie, 2536.

heen en weer lopen) en *rakker* (vroeger een *helper van de beul*, maar later ook *een persoon van laag allooi, of een verachtelijk, ruw iemand*). Dat sociaal verval vloeide voort uit het feit dat de *rakkere* werkloos werden en daardoor begonnen te bedelen tijdens hun omzwervingen.[143]

Bedelaars en landlopers die in België naar een toevluchtshuis werden verwezen, werden naar de kolonie in Wortel gezonden, met uitzondering van de jongeren tussen 19 en 25 jaar, landlopers die in werkhuizen ingezet konden worden en diegenen die als *onbuigzaam* werden beschouwd. De uitzonderingsgroepen werden in Merksplas tewerkgesteld.[144] In juli 1892 vergaderden 170 vrederechters over de uniforme toepassing van de nieuwe wet en benadrukten dat ze te weinig tijd hadden om na te gaan tot welke categorie een landloper behoorde en welke soort doorverwijzing het meest aangewezen was.[145] De straffen – de terminologie leunde ondanks de herintegratiegedachte nog altijd bij het klassieke strafrecht aan – werden bepaald in de artikelen 342 tot 345 en hadden een duur van acht dagen tot een jaar, afhankelijk van de kwalificatie van het wanbedrijf.

Artikel 347 van het Belgisch Strafwetboek werd opgeheven door de wet van 12 januari 1993 (*Belgisch Staatsblad*, 4 februari 1993), die in werking trad op 1 maart 1993. Toen de wet van kracht werd, verbleven er nog ongeveer 400 landlopers in al de koloniën samen. De afschaffing van het begrip landloper met de daaraan verbonden gevolgen was het eindresultaat van een lange strijd waarin decriminalisering van landloperij centraal stond. De roep om verandering klonk zeer luid in *Armoede achter slot en grendel? Op weg naar een decriminalisering van de landloperij* (1989) van Pierre Martin Neirinckx.[146] Niemand stelde dat de landlopers geen problemen hadden, maar hun persoonlijkheidsproblemen en sociaaleconomische beperkingen waren wellicht groter dan die van de maatschappij die een tweede vangnet voor hen moest in stand houden. De abrupte afschaffing van de koloniën was geen ideaal scenario voor gewoontelandlopers die geen andere aanknopingspunten hadden dan de kleine gemeenschap '*achter groene tralies*' zoals de oud-directeur van Wortel-Kolonie, Jozef Bosch, de kolonies in de Noorderkempen in 2007 heeft omschreven. Onmiddellijk na de afschaffing hebben de directies van de Kempense instellingen, samen met de politierechter van Turnhout en de inspecteur-generaal van het gevangeniswezen *ad hoc*-oplossingen bedacht om de zwakste landlopers niet op straat te doen belanden. Om die afnemende populatie te redden van existentiële drama's hebben ze niet de letter, maar de geest van de wet gevolgd.[147] In 2004 was het aantal landlopers in de kolonies gedaald tot 4, met een gemiddelde leeftijd van 64 jaar, en in 2020 verbleven er nog 2 landlopers in een vleugel van de gebouwen, die door de wet van 4 februari 1993 hun oorspronkelijke functie hadden verloren.[148] Na de Tweede Wereldoorlog werd landloperij minder zichtbaar: in Aalst werden in 1974 en 1975 slechts vier landlopers per jaar doorverwezen naar Merksplas.[149] Ter vergelijking: in Denemarken waren

---

[143] HANSEN, *Jyske Skøjere og Rakkere*, 25-42; GEERTS, *Groot woordenboek der Nederlandse taal*, 2311.
[144] VANHOUDT & . CALLEWAERT, *Belgisch Strafrecht III*, 922; 'Beteugeling der landlooperij en der bedelarij', *Het Land van Aelst*, 23 augustus 1891, 1.
[145] Onze vrederechters, *De Denderbode*, 10 juli 1892, 1.
[146] HORSTEN, *Landlopers*, 254.
[147] HORSTEN, *Landlopers*, 259-276.
[148] PEETERS, B. Een van de laatste landlopers van Wortel Kolonie overleden, *Het Nieuwsblad*, 12 maart 2020.
[149] Een leerrijk politie-verslag, *De Voorpost*, 19 september 1975, 11; Kriminaliteit in Aalst in dalende lijn, *De Voorpost*, 19 maart 1976, 10.

er in de jaren 1950 niet meer dan een tweehonderdtal landlopers/bedelaars die vrij langs de wegen zwierven of zich in een bepaalde stadswijk ophielden – op dat ogenblik waren er geen geïnterneerde landlopers meer.[150]

Zoals al benadrukt werd, heeft de strafrechtelijke aanpak de sociaaleconomische problematiek van een grote groep plattelandsbewoners en stedelingen geïndividualiseerd. Het was immers gemakkelijker individuele landlopers en bedelaars te veroordelen en te dwingen om *arbeidsgeschikt* te worden dan het probleem van de arbeidsmarkt structureel aan te pakken. Op het ogenblik dat men in de kolonies arbeidsgeschikt moest worden, was in Vlaanderen tussen 25 % en 50 % van de landelijke bevolking al twaalf uur en meer per dag aan het werk zonder de honger te kunnen stillen. Vaak waren landlopers na vele jaren zwoegen versleten – het werd met zoveel woorden genoteerd wanneer een oudere of uitgebluste '*colon*' of '*kolonist*' in de instelling overleed. Alleen wanneer landlopers in groep bedelden, werden ze ook als groep aangesproken, en hun vergrijp werd zwaarder bestraft. In maart berichtte *La Meuse* – er was ook armoede in het veel rijkere Wallonië – dat een politierechter zich onbevoegd had verklaard om de aanklacht tegen 26 werklieden die in groep hadden gebedeld te behandelen. Hij was van oordeel dat de correctionele rechtbank hun gedrag moest beoordelen. Op hetzelfde tijdstip werden in Oreye 23 werklieden gearresteerd omdat ze in groep hadden gebedeld.[151] De aantallen maken duidelijk dat er zowel in Wallonië als Vlaanderen tewerkstellingsproblemen waren en armoede heerste. De problematiek van bedelaarsbendes tijdens het laatste kwart van de negentiende eeuw was een afspiegeling van hetzelfde fenomeen rond het midden van de eeuw. In november 1845 werd in Brugge zeven bedelaarsbenden gearresteerd. De bedelaarsgroepen waren zeer uiteenlopend qua samenstelling, ze telden tussen 8 en 51 leden. De leeftijd van de in groep bedelende armen varieerde van 8 tot 73 jaar,[152] en kon bij Engels lezende Bruggelingen eventueel herinneringen oproepen aan *Oliver Twist* van Charles Dickens.

In dit onderzoek schets ik een historisch en sociografisch beeld van de Groot-Aalsterse landlopers en bedelaars, d.w.z. personen geboren in Aalst en in de latere fusiegemeenten, die in de instellingen van Hoogstraten, Merksplas of Wortel hebben verbleven. Er zal echter eerst aandacht worden besteed aan de berichten over landloperij en bedelarij in de Aalsterse kranten. Op die manier wordt duidelijk in welk sociaal klimaat de penitentiair-pedagogische maatregelen werden getroffen. Ter vergelijking: in Zweden werd bedelen tot 1918 toegestaan en beschouwd als een vorm van sociale tegemoetkoming. Aan de behoeftigen werd op het platteland toegestaan om volgens een vastgestelde orde bij een aantal boerderijen aan te kloppen om er opvang en/of voeding te ontvangen. On hun bedeltocht te legitimeren kregen ze zelf een kleine houten hamer – een *fattigklubba* of *tiggarklubba* – mee waarop de volgorde van de boerderijen en hun plichten waren vermeld, maar historisch onderzoek heeft aangetoond dat de bedelaars het meestal met de restjes moesten stellen en vaak op hoongelach werden onthaald – er bestond een discrepantie tussen de intenties en de naleving ervan.[153] Op de foto

---

[150] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 17.
[151] *La Meuse*, 27 mars 1886, 1.
[152] MUSSCHOOT, *Wij gaan naar Amerika*, 42.
[153] LILIEQUIST, *Nybyggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850-1920*, 201-207; JUNESTAV, M. (2007) *Socialförsäkringssystemet och arbetsmarknaden – politiska idéer, sociala normer och institutionell förändring – en historik*. Uppsala: IFAU, 13-15; HAMMAR KARLSON, S. (2017) *Åt de fattiga och orkeslôsa. Fattigvården i Norra Råd socken mellan 1850 och 1905*. Karlsstads Universitet (paper); HÖGMAN, H. (2022) *Fattigvård i gångna tider*. www.hhogman.se/fattigvard.htm

hieronder heeft Anders Nordström, Vikje, een bedelaarshamer uit 1784 in de hand. Die hamer bevat acht nummers die naar specifieke boerderijen verwijzen waar de bedelaars mochten aankloppen voor onderdak en voeding.[154]

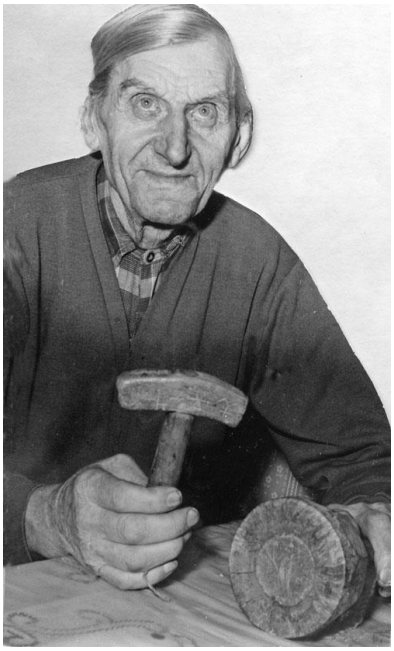

1.8. Landloperij in de lokale en nationale pers: tekeergaan tegen het reële en vermeende alcoholmisbruik en wat later onderzoek heeft aangetoond

Op 24 november 1907 werd in *De Denderbode* verwezen naar een studie van de heer Vervaeck, geneesheer in de gevangenis van Sint-Gillis. Uit zijn werk bleek dat het verschijnsel ondanks de strenge wetten om de landloperij te beteugelen toch bleef voortbestaan. De landloperij was vooral opvallend op het platteland, en dat was volgens de auteur wellicht toe te schrijven aan een te klein aantal ordehandhavers. Het verschijnsel bleef niet alleen bestaan, het aantal landlopers nam in heel Europa zelfs toe. In de gevangenis van Sint-Gillis werden jaarlijks ongeveer 5.000 zwervers doorverwezen naar de bedelaarshuizen. In 1898 werden 6.135 mannelijke bedelaars ingeschreven, in 1900 6.238 en in 1904 6.781. De vraag of de groei evenredig was met de toename van de bevolking werd niet beantwoord. Op 31 december 1902 was 87% van de 6.854 doorverwezen landlopers en bedelaars recidivist. Slechts 894 van de 6.854 landlopers werden voor het eerst ingeschreven, en niet minder 4.075 veroordeelden werd voor minimaal de achtste keer ingeschreven. Tussen de uitersten '*beroepslandloper*' en toevallige zwerver die werk zoekt, viel er een grote verscheidenheid op: ouderlingen, zieken, gehandicapten, '*stompzinnigen*', '*slechte werklieden, vervallen edellieden en rijken*.' Een van de oorzaken van het verval was drankmisbruik. Maar er waren ook andere factoren die een grote rol speelden, zoals voedingstekorten en slechte huisvesting. Ter vergelijking: in Denemarken waren dagloners die op een grote boerderij werkten vaak slecht gehuisvest en ze moesten het bovendien stellen met een onevenwichtig en schraal dieet.[155] Wanneer de weers-

[154] http://sockenbilder.se/forsa3/visasok3.asp?page=2&sok=Mikje
[155] HAUGBØLL, *Børster*, 72-73.

omstandigheden akkerwerk onmogelijk maakten, belandden die slecht gevoede dagloners – vaak vanaf oktober – op straat, en waren ze aangewezen op bedelen. Zo lang buitenwerk mogelijk was, waren de meesten in staat om te werken. Het waren vooral landbouwarbeiders, bouwarbeiders, dagloners, huisschilders en hoeveknechten die door seizoensgebonden, onvrijwillige werkloosheid waren getroffen, en dat was geen typisch Belgisch verschijnsel.[156] In Engeland konden voor 1850 duizenden metselaars, schilders, landarbeiders en kramers slechts werkloos toekijken bij zware regenval, en wanneer de wind gedurende enkele dagen onophoudelijk uit het oosten kwam, was er evenmin werk van de havenarbeiders in Londen.[157] In de groepen ouderlingen, gehandicapten en verzwakte arbeiders trof men vooral fabrieksarbeiders, glasblazers, mijnwerkers en arbeiders aan die in steengroeven werkten of er gewerkt hadden. Bij recidive was meer dan de helft van de veroordeelden jonger dan 50 jaar. 90% van de ingeschreven mannelijke bevolking had onderwijs gevolgd tot de leeftijd van 10 jaar, en 52% kon lezen en schrijven. Het aantal ongeletterden bedroeg 30%.[158] Dat sommige landlopers niet onbemiddeld waren, zoals de heer Vervaeck stelde, blijkt uit de doorverwijzing van een landloper vanuit Chimay. Volgens de krant bezat de '*schooier*' 30.000 frank.[159] Toch blijft voorzichtigheid geboden: de '*schooier*' die 30.000 frank bezat, was wellicht de spreekwoordelijke uitzondering die de regel bevestigde dat armoede het leger landlopers deed toenemen., al mag ook die regel niet worden veralgemeend. Toen Wortel-Kolonie werd afgeschaft om plaats te maken voor een nieuwe gevangenis, overleed daar een bejaarde Waalse landloper die geen erfgenamen had. De man had wel een goedgevulde bankrekening. Zijn tegoed bedroeg ongeveer twintig miljoen frank (of ongeveer 500.000 euro), en die som werd gebruikt om een deel van de nieuwe gevangenis mee te bouwen.[160]

Tijdens de jaren 1845, 1846 en 1847 werden niet minder dan 26.247 jonge landlopers in de gevangenis ondergebracht, een ontwikkeling die aanleiding heeft gegeven tot de oprichting van heropvoedingsgestichten.[161] Geheel los van de jongerenproblematiek, steeg het aantal landlopers dat in de weldadigheidskolonies verbleef twee decennia later, in de periode 1870-1895, op een significant wijze. Tussen 1880 en 1890 ging het aantal veroordelingen zelfs pijlsnel de hoogte in, met een piek in 1890 van meer dan 18.000 veroordelingen.[162] In 1860 waren er 3.431 veroordelingen, in 1870 4.836 en in 1891 ongeveer 16.000.[163] Onmiddellijk na de invoering van de nieuwe wet daalde het aantal veroordelingen spectaculair, maar de gemiddelde bezetting van de landloperkolonies bleef nog stijgen tot ongeveer 1895, waarna het tot aan de Eerste Wereldoorlog bleef schommelen rond de 6.000 opgesloten landlopers. Het laatste kwart van de negentiende eeuw was een onrustige periode met veel werkloosheid en

---

[156] Zie HAUGBØLL, *Børster*, 81, 98; BURNETT, J. (1994) *Idle Hands. The Experience of Unemployment, 1790-1990*. London: Routledge, 103-107.
[157] HARRISON, *Early Victorian Britain 1832-51*, 58.
[158] Landlooperij, *De Denderbode*, 24 november 1907, 1; in december 1900 verbleven 4.103 '*onverbeterlijke landloopers en bedelaars*' in Merksplas, en 1.780 personen '*zonder dak noch have*' in Wortel, Hoeveel landloopers en bedelaars hebben we?, *De Volksstem*, 10 augustus 1901, 1.
[159] *De Volksstem*, 3 december 1898, 2.
[160] HORSTEN, *Landlopers*, 278.
[161] DE PILLECIJN, Ph. H. (1967) *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886. Een sociografische literatuurstudie*. Antwerpen: Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 119.
[162] VERCAMMEN, R. & A. WINTER (2016) Een dwalend bestaan? Mobiliteit bij veroordeelde landlopers in België (1870-1914/30), *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis*, 13 (2), 51-75, waar 56.
[163] PUSSEMIER, L (2018) *La Répression de la Mendicité et du Vagabondage d'après la Loi Belge du 27 novembre 1891*. Paris : Hachtte/EnF.

spanningen die in 1886 tot een arbeidersopstand heeft geleid. De wet van 1891 was slechts één van de antwoorden op de sociale onrust. Korte tijd nadat de rijksoverheid de koloniën in de Noorderkempen had samengevoegd, ging men er in sommige berichten van uit dat de instellingen, lang voor de wetswijzing werd doorgevoerd, een duidelijk rol konden spelen bij de aanpak van landloperij. De *Gazette van Aelst* schreef:

> *Alles doet vermoeden dat dit gesticht [Merksplas], wanneer het volledig zal ingerigt zyn, voor de tuchthuisgevangenen eene school van verzedelyking en van werkzaemheid zal wordn, terzelfder tyd dat het zal toelaten de lasten te verminderen die het onderhoud der tuchthuisgevangenen aen de gemeenten oplegt.*[164]

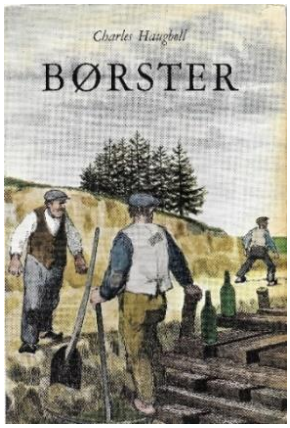

De in de negentiende en de vroege twintigste eeuw vaak geformuleerde stelling dat drankmisbruik tot landloperij kon leiden, werd in de kranten meermaals in de verf gezet. Men wees erop dat dagelijks om twee uur een konvooi bedelaars en/of landlopers onder begeleiding van twee rijkswachters naar de instelling in Merksplas werd gebracht. Dat konvooi bestond o.a. uit '*een zeker getal ongelukkigen, die eenige dagen te voren voor landlooperij, dronkenschap en andere kleine misdrijven*' aangehouden was. '*Jenever [had] die slachtoffers ten val gesleept.*'[165] De schrijver van het artikel getuigde van mededogen, maar de teneur van het artikel was toch paternalistisch. Alcoholmisbruik was in de negentiende eeuw echter niet de enige en wellicht ook niet de belangrijkste oorzaak van landloperij en bedelarij, maar in evenredigheid met de invoering van sociale wetgeving die in de twintigste eeuw armoedeval grotendeels voorkwam, werd alcoholmisbruik wellicht een belangrijker factor dan in de negentiende eeuw. In 1986 bestempelde het *Nieuwsblad der Kempen* de landlopers als '*ongeregelde lieden, die de jenever als een God vereren*.'[166] Uit een analyse van de dossiers van 993 mannen en 39 vrouwen die in 1963 als landlopers waren geïnterneerd, blijkt dat 80% van de mannen onmiskenbaar met een ernstige alcoholverslaving kampten.[167] Alcoholmisbruik heeft zonder twijfel levens verwoest, maar wanneer alcoholverslaving als hefboom voor landloperij werd vermeld, ging men voorbij aan twee belangrijke gegevens: de altijd en overal overvloedige beschikbaarheid van bier en andere alcoholische drank aan de ene kant, en het gebruik of misbruik van dat soort dranken om psychische en/of andere problemen te onderdrukken. Het verbruik van jenever en bier was heel gewoon in de negentiende en het begin van de twintigste eeuw, maar in vergelijking met het einde van de 18de eeuw, toen ongeveer 180 liter bier en 6 liter jenever per inwoner werd verbruikt, daalde het verbruik in de eerste helft van de 19de eeuw.[168] In 1909 spendeerden de Belgen volgens bepaalde berekening 700.000 frank per dag aan alcoholische

---

[164] Kamer der Volksvertegenwoordigers, *Gazette van Aelst*, 2 februari 1873, 2.
[165] De genever te Merxplas, *De Volksstem*, 19 maart 1898, 1.
[166] Geciteerd in HORSTEN, *Landlopers*, 85.
[167] LAHAYE, N. (1967) Aspects actuels du vagabondage en Belgique. Bruxelles: Insitut de Sociologie, geciteerd in L. (1968) 'Compte rendu', *Population*, 23(2), 372. (https://www.persee.fr/doc/pop_0032-4663_1968_num_23_2_1188). Zie ook: Anonymous navvy. In: BURNETT, J., ed. (1974) *Useful Toil. Autobiographies of Working People from the 1820s to the 1920s*. London: Allen Lane, 55-63.
[168] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 217-218.

dranken, waarvan 200.000 frank voor jenever, en in 1913 werd erop gewezen dat er in België 75 miljoen frank per jaar aan sterke dranken werd besteed.[169] Er werd regelmatig met een wetenschappelijke onderbouwing geprobeerd om het verbruik te doen dalen.[170] De titel die sommige auteurs bedachten om het gebruik van alcohol in een slecht daglicht te plaatsen deed soms aan sensatiezucht denken. Op 1 september 1934 verscheen in de Deense krant *Politiken* een kroniek van Niels Anesen onder de titel 'Tre tusinde gamle kammerater, der drak sig ihjel' ('Drieduizend oude kameraden die zich doodgedronken hebben'). De gedachte aan alcoholgebruik en -misbruik was vaak zo sterk dat zelfs het voorplat van een documentair werk als *Børster* van Charles Haugbøll het gebruik van alcoholhoudende dranken tijdens het werk visualiseerde.

Dat in Denemarken de rondtrekkende grondwerkers behoorlijk veel alcohol nuttigden, had een spiegelbeeld in het drinkgedrag van de lompengaarders of *voddenrapers*. De lompengaarders woonden meestal in een stedelijke omgeving, en ze scharrelden zowel lompen, metalen en beenderen alsook oud brood bij elkaar voor de varkenshouderijen. Die laatste activiteit doet denken aan het gedicht 'De schillenboer' van Jef Last, waarin de tweede strofe als volgt luidt:

Schillen!
Ik ben de schillenboer
Geef mij voor onze beesten voer
Dames, Heeren van de straat
geef mij wat gij over laat
geef mij schillen, geef mij brood
anders gaan ons beesten dood.
Schillen![171]

Ook in België werden beenderen bij elkaar gescharreld, en de roep '*vodden en benen*' was wijdverbreid.[172] In Engeland weerklonk de roep '*rags and bones*' – het recycleren van goederen en grondstoffen was een Europees verschijnsel dat langs informele kanalen verliep, en waarbij in sommige landen of steden landlopers tijdelijk of continu op eigen initiatief de basisaanvoer verzekerden. In Engeland werden de voddenrapers *rag-and-bone-man* of *ragpicker* genoemd. In de negentiende eeuw verplaatsten ze zich in Engeland meestal te voet, en rond 1850 zouden er in Londen tussen de 800 en 1000 lompengaarders aan het werk geweest zijn, die meestal in goedkope nachtverblijven, op zolders of in krotten woonden.[173] In de stripreeks *De Familie Snoek* liet Willy Vandersteen een lompenhandelaar bij de familie Snoek aanbellen met de vraag of ze '*geen vodden en benen*' hadden, waarop Snoek antwoordde dat hij iets

[169] *De Denderbode*, 02 mei 1909, 1; *De Werkman*, 12 januari 1913, 2.
[170] Zie o.a. Weerlegging van eenige dwalingen en vooroordelen aangaande den alcool, *Recht en Vrijheid*, 15 november 1908, 1.
[171] VAN VRIESLAND, V.E. (1953) *Spiegel van de Nederlandse Poëzie door alle eeuwen 1900 – 1940*. Amsterdam: Meulenhof.
[172] De vuilnismannen die in opdracht van het gemeentebestuur het afval in Leuven ophaalden, meden de impasses en de straatjes met arbeidershuizen omdat daar niets extra te verdienen was '*onder de vorm van waardevolle bestanddelen zoals beenderen, papier, leer, lompen en metaal.*' MINTEN, *(Over)leven in Leuvense gangen*, 41.
[173] MAYHEW, H. (1851*) London Labour and the London Poor*. Volume 2, 'Bone-grubbers and rag-gatherers', 138 e.v.

beters voor hem had, namelijk een papegaai die de roep kon blijven herhalen.[174] Marc de Decker verwees naar dezelfde uitdrukking in 'Duistere verhalen uit het verleden.'[175] In Duitsland had men het over Knochen- en Lumpensammler.

The Bone-Grubber naar een daguerreotypie van Richard Beard
(Illustratie in *London Labour and the London Poor*

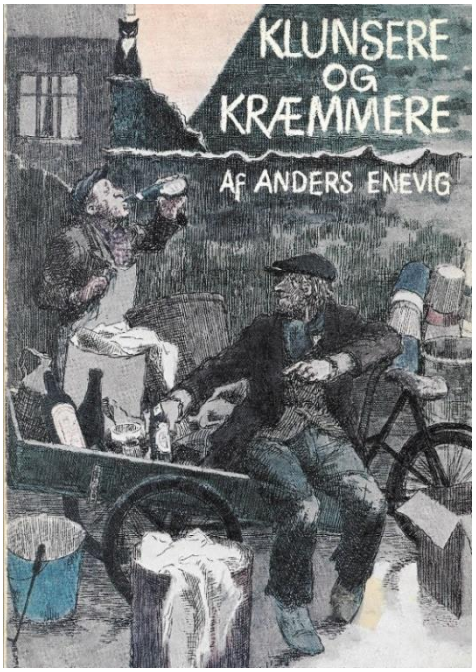

Zowel de Deense bedelaars als de verzamelaars waren zoals veel Belgische landlopers stevige drinkers en ze gaven allemaal de voorkeur aan brandalcohol omdat die vanaf een bepaald tijdstip goedkoper was dan brandewijn. De verzamelaars konden heel vaak pas aan hun zoektocht naar herbruikbaar afval beginnen nadat ze hun morgentremor hadden teruggedrongen met een bepaalde hoeveelheid alcohol, het ochtendlijk beven noemden ze zelf met hun typische galgenhumor '*mandolinekrampen.*'[176] In tegenstelling tot landlopers die door het hele land zwierven, zochten *prinser* vaak in groep een vervallen gebouw waar ze hun intrek namen tot afbraak hun verder dreef – ze waren met andere woorden ook meestal krakers.[177] Vergelijkbare groepen heb ik in de Belgische literatuur niet teruggevonden, maar ik herinner me wel dat in de jaren 1950 regelmatig personen met een stok op de stortplaats langs de Albrechtlaan op zoek waren naar herbruikbare voorwerpen of grondstoffen. De preoccupatie met alcoholmisbruik was zo groot dat op het voorplat van een tweede boek van Anders Enevig de flessen nog opvallender zijn afgebeeld dan in zijn werk over grondwerkers. Het problematische alcoholverbruik aanpakken door de outsiders gedurende enkele maanden te isoleren in een bedelaars-

[174] *De Gazet van Aalst*, 15 juni 1968, 11.
[175] DE DECKER, M. (1975), Duistere verhalen uit het verleden, *De Voorpost*, 13 juni, 9.
[176] ENEVIG, *Klunsere og kræmmere*, 19.
[177] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 14.

gesticht of een landloperkolonie had doorgaans weinig resultaat. Wat wel effect had om het verbruik te doen dalen, waren opeenvolgende prijsverhogingen, een praktijk die in België meestal protest uitlokte,[178] maar in Denemarken zeer efficiënt was, al leidde dat ook tot gezinsdrama's en het gebruik van schadelijke brandalcohol als alternatief voor jenever.[179] De prijsstijgingen tussen september 1908 en januari 1918 per fles Aalborg Taffel zijn hieronder weergegeven. De cumulatieve stijging tussen 1908 en 1918 bedroeg niet minder dan 1900 %.

Tabel 1. De prijs van brandewijn in Denemarken

Datum	Prijs in DKK	Stijging
01.09.1908	0,55	Afgerond
15.06.1912	0,72	30,90%
04.08.1914	0,8	11,10%
14.01.1915	0,86	7,50%
18.04.1916	0,95	10,50%
20.02.1917	0,99	4,20%
26.03.1917	2,4	142,40%
01.01.1918	11	358,30%

Toen in 1854 een aantal Nederlandse werkbazen de Maatschappij tot Verbetering van den Werkenden Stand stichtten, engageerden de leden zich om zich in te zetten '*om het drinken van sterken drank, op die plaatsen waar [hun werklieden] werkzaam [waren], tegen te gaan*.' Aan die intentie werd een opmerking toegevoegd over de oorzaken van het drankgebruik: de arbeiders dronken niet altijd omdat ze zin hadden in bier of jenever, maar omdat sterke drank vaak aan '*eene behoefte van de maag*' – de behoefte aan voedsel – stilde.[180] Ook in Vlaanderen waren sterke drank en bier tijdens de werkuren gemakkelijk te verkrijgen, zoals blijkt uit de realistische novellen *Grueten Broos* (1901) van Cyriel Buysse (1859 - 1932) en *Klinkaart* (1955) van Piet van Aken (1920 - 1984).[181] In *Klinkaart* drinkt de steenbakker Mandus jenever tijdens de lange werkdag, en aan Nel, een jong meisje dat de door hem gevormde stenen ononderbroken naar een droogplaats brengt, legt hij uit wat jenever voor hem betekent: in plaats van zijn mond te openen om zijn ongenoegen of klachten te verwoorden, doet hij die '*liever open om de tuit van een kruik. Geen mens die je daar op je donder kan om geven. […] Een goeie borrel zet je over een heleboel heen*.'[182] Mandus laat zijn jeneververbruik motiveren door een andere helper die met stenen zeult en jenever voor hem gaat halen. en hij wijst er impliciet op dat het drinken van alcohol tijdens de werkuren als het ware een verworven recht is, dat de eigenaars oogluikend toelaten omdat het de arbeiders verdoofde en in staat stelde een hoog arbeidstempo vol te houden. Wanneer toch iemand terloops en zonder te dreigen

[178] Zie o.a. *De Werkman*, 110 april 1914, 1.
[179] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 130.
[180] VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden, 60.*
[181] Op een druilerige dag in december moest een aantal arbeiders een groot aantal bieten lossen, en om het werk vlot te laten verlopen, was het gebruik 'dat iedere boer ze met een fles jenever trakteerde, en haast bij elke nieuwe wagen kwam dan ook een fles tevoorschijn.' BUYSSE, C. (1977) *Grueten Broos*. In: *Verzameld werk 4*, 781-804, waar 781-782.
[182] VAN AKEN , P. (1955), *Klinkaart*. Antwerpen: Uitgeverij Ontwikkeling, 45.

zegt: '*Je bent weer aan de borrel'*, antwoordt Mandus onverschrokken: '*Ik maak er geen klinkaart minder om.*'[183] Het veelvuldig verbruik van alcoholische drank blijkt ook nog uit een andere scène. Elke dag loopt Tutti, een van de vele arbeiders, bij de anderen langs om lege bierflessen in te zamelen: '*Tegen de middag kwam Tutti opdagen. Hij had een half dozijn lege bierflessen bij hun metalen sluitstuk aan een koord geregen…*'[184] Mandus dronk sterker spul, en liet een meisje op haar eerste werkdag met een kruik naar een café lopen. De jongen die haar vergezelde, vertelde haar dat hij daar al twee jaar jenever voor Mandus kwam halen. De klachten over het drinken van bier en vooral jenever waren enigszins hypocriet - het heeft heel lang geduurd voor een andere gelegenheid om beginnen te drinken, nl. het betalen van het loon in een café, door de wetgever werd verboden.[185]

Ter vergelijking: in Denemarken werd in de tweede helft van de negentiende eeuw een wet uitgevaardigd die het uitbetalen van het loon in een café tegenging, maar waar rondtrekkende grondwerkers aan het werk waren, had dat de verbod weinig effect. Er was vaak een marketentster aanwezig in de omgeving van de infrastructuurwerken, en daar werd o.a. brandewijn verkocht en geschonken.[186] Een voormalige Deense rondtrekkende grondwerker getuigde dat het er in het café luidruchtig aan toe ging op de dag het loon werd betaald.[187] Hij heeft niet gepreciseerd waar het loon werd uitgekeerd, maar dat gebeurde kennelijk niet ver van waar brandewijn werd geschonken. Niet alleen de maag, ook de vermoeide geest vroeg om versuffende drank. Psychofarmaca waren in de negentiende en vroege twintigste eeuw nog niet beschikbaar. Dat het misbruik de individuele problemen niet ongedaan maakte, maar zelfs nieuwe problemen zoals bedelarij en geweld in het gezin of de naaste omgeving veroorzaakte, werd meestal veel te laat ontdekt. Een Deense opzichter verklaarde dat grondwerkers die niet in staat waren de gebruikelijke hoeveelheid brandewijn te drinken – bijna één liter per dag – er niet in slaagden de opgelegde hoeveelheid werk te presteren. De drank sterkte hun uithoudingsvermogen, en wat na de werktijd werd geconsumeerd verdoofde de herinneringen aan vroegere problemen en tegenslagen. Er moet echter rekening worden gehouden met het gegeven dat brandewijn goedkoop was, en dat het verbruik overal en altijd groot was. Voorts waren de erbarmelijke huisvesting en de schrale voeding even nadelig voor de gezondheid.[188] Hoe dan ook, het grote drankverbruik was niet zonder gevaar: er waren grondwerkers (en zelfs een aannemer) die pas nadat ze ongeveer 10 tot 15 cl brandewijn hadden gedronken – ongeveer een half bierglas – hun zware dagtaak konden aanvatten en tot een goed eind brengen. Ze hadden die starthoeveelheid nodig om hun bevende handen en armen (tremor) onder controle te krijgen.[189]

---

[183] VAN AKEN , *Klinkaart*, 50.
[184] VAN AKEN , *Klinkaart*, 45.
[185] In zijn roman *De doolaar en de weidsche stad* heeft Baekelmans de lezers op die schandalige praktijk gewezen. Het loon wordt uitbetaald in het kroegje 'In den Stouwersvriend', - *'ondanks alle verbod*.' (88) De korte tussenzin wijst erop dat de wet lang dode letter bleef. In één beeld legt de verteller ook de gevolgen vast: *'Overvloedig, als om zich te laven en te verfrisschen, dronken de ploegen pinten en druppels, onder de welwillende blikken der waardin en der forelieden. // De herbergpilaren zijn hier de lievelingen, fluisterde Veit, zij hebben de beste karweikens […] en zijn dagelijks bezopen... aan de dokken leert men genever zuipen met volle maatjes...* ' *De doolaar en de weidsche stad*, 88.
[186] HAUGBØLL, *Børster*, 19.
[187] HAUGBØLL *Børster*, 30.
[188] HAUGBØLL *Børster*, 107-111, 123-124.
[189] HAUGBØLL *Børster*, 132. 135.

Ter vergelijking: ook Deense landlopers waren vaak aangewezen op een dagelijkse hoeveelheid alcohol, maar dat was niet de oorzaak van hun omzwervingen. In een gesprek met Anders Enevig vertelde een landloper/bedelaar (°1909) hoe hij kennis had gemaakt met alcohol. In zijn gezin ging alles goed tot zijn vader in 1918 stierf. De latere landloper was toen negen jaar oud, en zijn moeder stond alleen voor de bijna onmogelijke taak om negen kinderen van wie er twee overleden te voeden en op te voeden. Haar weekloon volstond niet, en de negenjarige begon 's morgens te werken om de gezinsinkomsten wat op te drijven. In de namiddag liep hij school. Hij hield dat vol tot hij zeventien was. Toen begon hij naar de vrijheid en een bredere horizont te verlangen. Hij vertrok op een avond met een veerboot naar Jutland zonder een woord van afscheid. Na enkele onaangename ervaringen belandde hij in 1926 op een herenboerderij met 48 arbeiders. Hij begon daar te werken als paardenmenner en maakte er kennis met alcohol. Na een arbeidsongeval zocht een melkmeisje toenadering wanneer ze hem te eten bracht, maar hij reageerde onverschillig en trok weldra verder op zoek naar een nieuwe omgeving. Hij kwam in contact met een circusgezelschap, waarbij hij gedurende twee en een half jaar als manusje van alles aan de slag was. In 1929-1930 vervulde hij zijn legerdienst – een gegeven dat ook in veel dossiers van Belgische landlopers wordt vermeld – en daarna begon hij als hulpje van een scharenslijper rond te trekken, tot hij aan de vooravond van Wereldoorlog Twee zelf een fiets met een slijpsteen kon bemachtigen. Meestal konden ze het hoofd boven water houden, maar het gebeurde dat ze ook moesten bedelen, en omdat ze geen vaste woonplaats hadden, waren ze verdacht.[190] Die levensschets weerlegt de bewering van sommige landlopers/bedelaars dat leurders en scharenslijpers hun beroepsbezigheid misbruikten als uitvlucht om te kunnen bedelen.[191] Vanaf een bepaald ogenblik moesten de scharenslijpers een soort werkboekje bij zich hebben dat door lokale politielui werd ingekeken, gedateerd en ondertekend.

1.9. Scharenslijpers, leurders en andere werklieden zonder vaste woonplaats

In de wettelijke definitie van landloperij werd overal de nadruk gelegd op het belang van een vaste woonplaats, maar men zag daarbij over het hoofd dat in uitgestrekte landelijke gebieden beroepen zoals scharensliep, grondwerker en leurder – vooral toen het openbaar vervoer nog zeer schaars was – alleen konden worden uitgeoefend door langs de wegen te zwerven. Scharenslijpers trokken in Denemarken meestal samen met een hulpje de langs wegen en straten: de scharenslijper bekommerde zich om de scharen en de messen, het hulpje klopte of belde bij de eventuele klanten aan om de slijper aan het werk te houden. Dat scharenslijpers tijdens de wintermaanden moeilijk hun beroep konden uitoefenen was wel een feit, en daarom trok een slijpersechtpaar waarvan de vrouw in 1936 – op 77-jarige leeftijd – en de man in 1948 – op 81-jarige leeftijd – is overleden, zich elke winter terug in dezelfde boerderij, en dan waren ze inderdaad op bedelen aangewezen. Het was de vrouw, het hulpje, dat het bedelen met succes voor haar rekening nam.[192] Of dat echtpaar vaak brandewijn dronk, werd niet vermeld – en

[190] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 23-31.
[191] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 11.
[192] ENEVIG, *Prinser og vagabonder*, 67. Voor het beroep van rondtrekkende scharenslijper in de Lage Landen, zie https://isgeschiedenis.nl/nieuws/verdwenen-beroep-de-scharensliep. In woordenboeker wordt het woord

dat valt ook niet meer te achterhalen voor de scharensliep Amand Mathieu die in het begin van de negentiende eeuw in de Keizerstraat in Aalst woonde en op 21 april 1817 met geoefende hand de geboorteakte van zijn zoon Jerome Joseph ondertekende. Wellicht zetten verwanten van Amand Mathieu het beroep voort: in de jaren 1840 en 1850 werden de scharenslijpers Petrus en Henricus Matthieu meermaals als getuige vermeld in geboorte- en overlijdensakten. Een gegeven dat erop kan wijzen dat ze in de stad rondtrokken om hun beroep uit te oefenen. In februari 1934 werd de Aalsterse scharenslijper (Karel) Lodewijk Herman, die zijn kar aan de hoek van de Borluutstraat en de Hertshage had opgesteld, aangereden door een wagen.[193] Ook de familie Herman was een scharenslijpersgeslacht: Karel Lodewijk, geboren in Merchtem op 03.03.1886, was immers de zoon van scharensliep Leo Herman, geboren in Sint-Maria-Horebeke en getrouwd met Anna Catharina Lelon, die in Asse was geboren. Het echtpaar had zich in 1897 in Aalst gevestigd, en had een zoon die Willem heette en zijn vader hielp. De jongen was, zoals Karel Lodewijk, geboren in Merchtem, en is in mei 1897 in de Dender verdronken.[194] De scharenslijper Livinus Lampaert woonde bij zijn overlijden in augustus 1947 in een woonwagen aan de Overhammekouter,[195] ook hij was duidelijk op een rondtrekkende levensstijl ingesteld. De geboorte- en vestigingsplaatsen tonen duidelijk een ambulante levenswijze aan, maar of die met drankmisbruik gepaard ging, zoals bij de in Ninove wonende scharenslijper Henri Vercauter, die na een bloedige echtelijke ruzie met de politie kennismaakte,[196] valt sterk te betwijfelen.

In verstedelijkte gebieden was het mogelijk om gedurende een bepaalde tijd van het jaar 's avonds naar een vaste woonplaats terug te keren, bijvoorbeeld door gebruik te maken van hondenkarren. Wanneer men naar het platteland moest om als leurder aan de kost te komen, ontstond een andere levenswandel en een ander verhaal. De vader van de Lierse schrijver Felix Timmermans maakte gebruik van een hondenkar met zes honden ervoor om door de uitgestrekte grensstreek te trekken en kant aan de man te brengen: '*Hij bleef dan een dag of vier, soms een week weg, ging van het ene dorp naar het andere, van hoeve tot hoeve, in het Noorden van Brabant, in de Kempen, tot in Holland en Zeeland. […] Het gebeurde […] dat hij in een hele week niet genoeg verdiende om zijn onkosten te dekken*.'[197] Toen Felix Timmermans nog een kind was, reed er twee keer per dag een stoomtram door het stadje, één keer 's morgens en één keer in de namiddag.[198] Timmermans is geboren in 1886, en de herinnering aan zijn vader en de bijna laconieke typering van de 'ontsluiting' van Lier – de stoomtram reed leeg door het stadje aan de Nete – zegt veel over de scheiding en de koppeling tussen steden en het platteland op het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Het is vooral in dat sociotoop dat landlopers en bedelaars het hoofd boven water probeerden te houden. Timmermans kwam uit een groot gezin – er waren veertien kinderen –, maar zijn vader slaagde er uiteindelijk in om Felix naar Flobecq (Vloersberg) te zenden om er beter Frans te leren… uiteraard met het doel de kanthandel uit te breiden. Landlopers kwamen ook vaak uit

---

scharenslijper per definitie geassocieerd met het begrip ambulant. Voor Vlaanderen zie o.a. 'Van 16-jarige scharenslijper tot marktleider in België', *Het Nieuwsblad*, 02 maart 2013.

[193] *De Volksstem*, 03.02.1934, 3.

[194] *De Denderbode*, 30 mei 1897, 3.

[195] *De Aankondiger*, 28 augustus 1947, 3.

[196] Bloedige vechtpartij, *De Denderklok*, 08 januari 1950, 2.

[197] TIMMERMANS, L. (1957[3]) *Mijn vader*. Brugge/Bussum: Desclée de Brouwer, 12.

[198] TIMMERMANS, *Mijn vader*, 20.

een groot gezin, maar hun ouders hadden meestal niet de mogelijkheden en ambities om hun kinderen hoger op de sociale ladder te laten klimmen.

1.10. Het alcoholmisbruik – de rode draad in het landloperverhaal

Aan het einde van de negentiende eeuw legden West-Vlaamse vrederechters en de vrederechter van Saint-Hubert ook de nadruk op de rol van alcoholmisbruik.[199] Een tiental jaren later legde ook Albert Van Schelle, een advocaat die in de omgeving van de koloniën woonde, nog eens de nadruk op het alcoholgebruik, maar hij somde, in bewoordingen die niet van sociaal inzicht getuigden, nog een reeks andere problemen op:

> *Deze populatie is een verzameling van alle elementen die giftig zijn als ze vrijgelaten worden in het sociaal verkeer. Hun fysieke, morele en intellectuele minderwaardigheid […] maakt dat ze ongeschikt zijn om hun eigen brood te verdienen. Bovendien, onder de invloed van alcohol en door hun geërfde degeneratie, zijn ze voorbestemd om kleine en ernstige vergrijpen te plegen, zelfs misdaden.*[200]

Op 29 augustus 1919 werd de door de socialistische minister Emile Vandervelde voorgestelde wet om alcoholmisbruik in te dammen van kracht, en toen in 1922 het aantal landbouwers in de Kempense kolonies van ongeveer 6.000 in 1913 tot ongeveer 1.300, herinnerde het socialistische weekblad *Recht en Vrijheid* aan die wet, maar er werd ook een andere factor beklemtoond die eveneens een daling in de hand heeft gewerkt: de verzekering tegen werkloosheid.[201] Werkloosheid zonder financiële ondersteuning was geen typisch Belgisch fenomeen, ook Deense dagloners die hun werk verloren, waren lang op zichzelf aangewezen,[202] en alcohol was dan vaak het goedkope alternatief [203] om de pijn en schaamte te onderdrukken. Soms mochten Deense werkloze grondwerkers graan dorsen in ruil voor kost- en inwoon, en eventueel een kleine financiële tegemoetkoming, maar zodra het voorjaar zich meldde en vorst en sneeuw verdwenen, verlieten ze de boerderij om opnieuw als grondwerker aan de slag te gaan. De meesten zwierven echter als bedelaars rond, in het besef dat de politie hen kon aanhouden en dat hun overlevingsstrategie tot een werkstraf in een gesloten instelling kon leiden.[204]

Om alcoholmisbruik te bestrijden was internering in Wortel geen effectieve maatregel, want echt alcoholmisbruik heeft het bestuur van de kolonie in Wortel nooit onder controle gekregen.[205] Die tekortkoming was echter geen euvel dat alleen in Wortel werd vastgesteld. Om een verslaving met succes te bestrijden, volstaat het niet een verslaafde te isoleren. Er zijn specifieke begeleidingsmaatregelen nodig om het misbruik ongedaan te maken, zoals onder andere blijkt uit een incident dat in 1906 heeft plaatsgevonden: er ontsnapten toen twee veroordeelde landlopers en toen ze op weg naar Turnhout een brouwerswagen met enkele tonnen

---

[199] Landlooperij en dronkenschap, *De Denderbode*, 7 augustus 1898, 2.
[200] Geciteerd in HORSTEN, *Landlopers*, 93.
[201] De gevolgen der alcoholwet. Nagels met koppen, *Recht en Vrijheid*, 5 maart 1922, 1.
[202] HAUGBØLL, *Børster*, 43.
[203] HAUGBØLL, *Børster*, 69.
[204] HAUGBØLL, *Børster*, 69-70.
[205] HORSTEN, *Landlopers*, 55.

bier zagen, gingen ze aan de haal met een ton van vijftig liter. De politie vond de twee dronken ontsnapten naast de weg, waar ze hun roes aan het uitslapen waren.[206] Opsluiting en afzondering zonder specifieke begeleiding tijdens en na het verblijf in een instelling leidt – ook vandaag – niet tot spectaculaire gunstige resultaten.

Een andere auteur betoogde dat het doorverwijzen naar de instelling van Merksplas contraproductief was: '*Daar komen de [veroordeelden] weldra in aanraking met een hoop doortrapte vagabonden, door de kiemen aller ondeugden besmet, en die iedereen bederven die hun nabijkomt. Wanneer onze bedelaars van Merxplas, na eenige maanden onder dit genootschap geleefd te hebben, terugkeeren, zijn zij zedelijk geheel bedorven, en hebben de hoedanigheden der misdrijven en der landlooperij ingestudeerd.*'[207] De oorzaken van landloperij waren vrij goed gekend, maar in het artikel van 4 maart 1888 werd de nadruk gelegd op een mogelijke oorzaak van recidive, nl. een eerste verblijf in de inrichting van Merksplas. In dat artikel werd ook de aandacht gevestigd op het verschijnsel bedelarij. De schrijver vroeg '*de totale afschaffing onzer bedelaarshuizen […] want zij dienen meer tot de aanmoediging dan tot de beteugeling der luiaardij*.' De auteur liet echter ook zijn sociale bekommernis blijken:

> *Wat meer is, is het wel rechtvaardig dat een arme mensch van zijn vrijheid beroofd kan worden, en opgesloten uit hoofde van het gezegde wanbedrijf eene hand tot een aalmoes uitgestoken te hebben? // Iemand die bedelt is daarom niet altijd een dronkaard, landlooper of luierik van stiel. Bij dit gure jaargetijde zijn het meest lieden zonder werk (zoo zouden er geene mogen zijn) ...*

Ruim negentig jaar later bleek uit een onderzoek naar de betekenis van gevangenisstraffen, dat gedetineerden '*meestal uit de laagste sociale klassen en dan daarbinnen uit de meest sociale zwakke milieus*' kwamen. De auteur vervolledigde zijn bevindingen met het volgende commentaar: '… *de mensen die gedetineerd en gestigmatiseerd worden, zijn vaak ook diegenen die in de slechtste huizen wonen, de laagste betaalde beroepen hebben, de slechtste medische verzorging krijgen, het minst te vertellen hebben en daardoor bovendien de minste kansen hebben om deze situatie te veranderen*.'[208] Hoewel de landlopers en bedelaars in de instellingen van Merksplas en Wortel niet zonder meer vergeleken kunnen worden met de door Moerings bestudeerde gedetineerden in het laatste kwart van de twintigste eeuw, zal uit dit descriptief onderzoek blijken, dat de landlopers en bedelaars die in de Noorderkempen werden afgezonderd, sociologisch gesproken, veel kenmerken gemeen hadden met het door Moerings beschreven sociale cohort. Vervallen edellieden en rijken waren een absolute uitzondering. Er werd wel eens een overleden of zieke landloper en bedelaar aangetroffen met vervallen geld en andere betaalmiddelen, maar of het aangetroffen vervallen geld ook rijkdom betekende, werd niet verduidelijkt. Dat type vondsten was geen verschijnsel dat enkel in Vlaanderen werd gedaan, er werden ook dode, *rijke* bedelaars in Luxemburg en Engeland aangetroffen.[209] Er werd nu en dan gesuggereerd dat er in landelijke gemeenten welstellende bedelaars waren, en *Het Handelsblad* leverde als het ware het bewijs door een hoogst merkwaardig ver-

---

[206] HORSTEN, *Landlopers*, 89.
[207] Bedelaarsgestichten, *De Dendergalm*, 4 maart 1888, 1.
[208] MOERINGS, M. (1978) *De gevangenis uit, de maatschappij in. De gevangenisstraf en haar betekenis voor de sociale kontakten van ex-gedetineerden*. Alphen aan den Rijn: Samson Uitgeverij, p. 229.
[209] *De Denderbode*, 21 januari 1855, 3; *De Denderbode*, 01 februari 1857, 3; *De Denderbode*, 21 augustus 1859, 2.

haal op te dissen, waarin werd verwezen naar een bericht aan de sociaalliberale Gentse krant *De Broedermin* (1848-1859). Onder de titel 'Aelst' volgde een beschrijving die ik in extenso citeer:

> *Binnen de gemeente Herdersem, by Aelst, woonde een kreupelen bedelaer, die van zyn jongheid af aen het bedelen zich gewend had en in het algemeen voor zyn goed gedrag bemind werd; doch geleden de vier weken, bevond hy zich onpasselyk en beeldde zich in dat hy niet lang meer zoude geleefd hebben; hy begaf zich by den heer pastoor dier gemeente, zeggende dat hy geloofde niet lang meer te zullen leven; gevolgentlyk wanneer hy gestorven was hy den pastoor verzocht, zyn dood ligchaam ter aerde te bestellen met de ceremoniën van den hoogsten dienst, zoo als men die celebreert voor een welhebbenden persoon. – De heer pastoor, de vraeg van den bedelaer met geduld aenhoorende, antwoordde hem al glimlagchende, dat zulks veel geld moet kosten, gevolgentlyk het niet mogelyk was, waer op de bedelaer antwoordde dat alles zou betaald geworden zyn. Hy ging in zynen zakg en haelde daeruit een* livret, *by welk bleek dat er 6.000 fr. voor zyne rekening geplaetst waren op de bank. – De heer pastoor daerover verwonderd zynde, te meer hy van zynen kant zoo meningmael de bedelaer zyne milde hand had toegereikt, zeide tot hem, indien het zoo ver komen moest, hy daer voor zoude gezorgd hebben. Nu, op het einde der verledene week heeft het sterfgeval van den bedelaer plaets gehad; zyne stoffelyke overblyfsels zyn met de grootste ceremoniën mogelyks ter aerde besteld geworden.*[210]

De reeds geciteerde stelling in *De Dendergalm* 4 maart 1888, dat een verblijf in een weldadigheidskolonie contraproductief was, deed denken aan het artikel 'De Bedelaershuyzen' in *De Denderbode* van 16 september 1855 – '*men beklaegt zich dat den bedelaer, die er in opgesloten word, in plaets van zich te verbeteren, er bedorven word*' – en de veel recentere stelling van de Nederlandse criminoloog Herman Bianchi, die gevangenissen '*universiteiten voor criminaliteit*' noemde.[211] Er waren echter ook auteurs die aalmoezen afwezen omdat ze eveneens contraproductief zouden zijn. Het bericht in *Het Handelsblad* kan als een aanzet in die zin worden beschouwd. Over landloperij en bedelarij werden veel halve waarheden en hele leugens verspreid. Dat de invalide bedelaar in Herdersem zo veel geld bij elkaar spaarde zonder dat iemand dat vermoedde – als het verhaal klopt – was weinig waarschijnlijk. Er woonden op dat ogenblik minder dan 1100 mensen in Herdersem, en dat kleine aantal betekende dat er heel wat sociale controle mogelijk was.

Andere berichten, die bedoeld waren om het kennelijk geveinsde karakter van invaliditeit als legitimatie van bedelarij aan de kaak te stellen, verschenen in *De Denderbode* en *Het Handelsblad*. In het Aalsterse blad las ik: '*Eenen bedelaer wierd dynsdag alhier aengehouden en in de politiewagt gebragt; weynige oogenblikken later zag men hem de venster openen, sprong er door en ontsnapte alzoo aen de politie. De bedelaer is gebrekkelyk en kruypt op zyne kniën, dit was mogelyk de oorzaek dat men hem niet beter in d'oogen hield.*'[212] In *Het Handelsblad* werd een merkwaardig huwelijk vermeld. Een oude bedelaar was er getrouwd met een oudere vrouw, en hun gezamenlijke leeftijd was meer dan 150 jaar. De oude man had

---

[210] Aelst, *Het Handelsblad van Antwerpen*, 01 februari 1850, 2. Zie ook het veel soberder bericht in *De Denderbode*, 3 februari 1850, 3.
[211] BREEDVELD, P. (2021) Van gevangenisstraf wordt niemand een beter mens, *Ad Valvas*, 24 november 2021. Zie ook De bedelaershuyzen, *De Denderbode*, 23 september 1855, 1 en ROTTIERS, B. (2023) Mensen opsluiten maakt de samenleving niet veiliger', *De Standaard Weekblad*, 20 mei 2023, 24-31.
[212] *De Denderbode*, 02 juni 1850, 3.

altijd met krukken gelopen en vrij veel aalmoezen ontvangen. Op de dag dat hij trouwde, gooide hij zijn krukken weg, en hij is '*beginnen dansen en springen, en men weet nu nog maer, dat deze bedelaer zooveel jaren lang het publiek bedrogen heeft*.'[213] De boodschap van de auteur was duidelijk, en hij schuwde het woord *bedrogen* niet. Meer dan tien jaar later gooide een andere bedelaar zijn krukken weg om achter een jongen te lopen die een voor hem bedoelde munt had opgeraapt. Hij slaagde er niet alleen in de jongen het geld afhandig te maken, hij gaf hem ook een 'duchtige rammeling.' Daarna raapte hij zijn krukken op en begon opnieuw te bedelen.[214] Andere bedelaars spanden zich minder in en verzetten zich niet tegen hun aanhouding. In plaats van het bedelen hardnekkig vol te houden, zorgden ze ervoor om opgepakt te worden, en ze streefden volgens (nogmaals) *De Denderbode* een serieuze veroordeling na. Om langer in een instelling te kunnen verblijven haalden ze baldadigheden uit zoals het vernietigen van een uitstalraam of het stelen van een ring, die nadat de wetsdienaars waren tussengekomen onmiddellijk werd teruggegeven.[215] Een lange straf betekende dat ze voor een langere tijd niet meer moesten bedelen, en de man die een ring had gestolen was '*verblyd te mogen naer het gevang gaen, om eten en logement te krygen.*'[216]

De bedelaarshuizen werden niet alleen omwille van hun 'contraproductief' karakter in vraag gesteld, er werd ook geprotesteerd tegen de financiering ervan. In een artikel, getiteld '*Hoe de geldkas der gemeentens uytgezogen word. Spaert g'het uyt uw mond, 't is voor de kat of hond'*, werd de financiering van die instellingen de grond ingeboord. Bedelaars of diegenen die niet wilden werken en te weinig geld opstreken in hun eigen gemeente, begonnen volgens de auteur rond te zwerven om naar een bedelaarshuis te worden gezonden. Na enkele maanden liet men de landloper weer op de maatschappij los, en de gemeente waar hij voor zijn verblijf woonde, kreeg daarna een dure rekening gepresenteerd. [217] Vanzelfsprekend was niet iedere landloper zuiver op de graat, maar in veel artikelen ze werden gemakkelijk met alle mogelijke zonden overladen. *De Denderbode* blies warm en koud tegelijkertijd, want het blad erkende de grote nood en wees erop dat in veel gemeenten de boeren vrijgevig waren met brood en geld.[218]

In een krant van Pieter Daens, *De Werkman*, werd in 1882 de logica op een opvallende manier veel geweld aangedaan: '*van landlooper komt dief, en van dief moordenaar.*'[219] De opvatting die in *De Werkman* werd geformuleerd was conform met opvattingen die ook in andere landen naar voren werden geschoven: 'That vagrancy was the nusery of crime was accepted as axiomatic: habitual tramps became first beggars, then thieves and finally convicts.'[220] In een aantal streken in Zweden werd naar landlopers verwezen om kinderen schrik in te boezemen en hen op het rechte pad te houden[221] – landlopers konden maar zelden hun negatief imago afschudden.

---

[213] *Het Handelsblad van Antwerpen*, 24 januari 1851, 3.
[214] *De Denderbode*, 08 februari 1863, 2.
[215] Correspondentie, *De Denderbode*, 04 september 1859, 2.
[216] *Den Vaderlander*, 09 augustus 1846, 1.
[217] *De Denderbode*, 20 maart 1853, 2.
[218] *De Denderbode*, 11 februari 1855, 3.
[219] De misdaad van Herffelingen, *De Werkman*, 3 maart 1882, 4.
[220] HARRISON, *Early Victorian Britain 1832-51*, 60.
[221] LILIEQUIST, *Nybyggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850-1920*, 140.

Of een eerste verblijf in Merksplas daadwerkelijk tot recidive of andere criminele feiten leidde, werd door de auteur van het artikel in *De Dendergalm* niet aangetoond, maar het valt wel op dat in de berichten over landloperij meer dan eens personen zonder middelen en zonder vaste verblijfsplaats zelf naar de politie stapten om opnieuw naar Merksplas gezonden te worden – en dat was ongetwijfeld een stap die hen voor echte criminaliteit behoedde, of hoe sommige landlopers de stelling in *De Werkman* ontkrachtten. Historisch onderzoek heeft intussen aangetoond dat, als er al sprake was van criminaliteit, dat de geïnterneerden doorgaans slechts kleine criminele daden stelden.[222] Door zichzelf vrijwillig aan te melden voor een nieuwe internering voorkwamen ze de spreekwoordelijke gelegenheid die hen tot diefstal kon aanzetten. Ze beseften wellicht dat hun uitzichtloze vrijheid op korte termijn geen alternatief was voor een enigszins humane vrijheidsbeperking die gepaard ging met materiële zekerheden: huisvesting, voeding en spaargeld in ruil voor het in de instelling verrichte werk. Het was bij wijze van spreken een *gemakkelijkheidsoplossing* voor een urgent probleem, maar die oplossing kon op lange termijn wel *problematisch* zijn.[223] Het begrip gemakkelijkheidsoplossing betekent niet dat men het de landlopers uiterst gemakkelijk maakte: in de lente, de zomer en een groot deel van de herfst moesten de landlopers in Wortel om half vijf uit de veren, in de winter om zes uur.[224] Er wachtte de veroordeelden een dagtaak in het landbouwbedrijf of in de ateliers waar industriële activiteiten plaatsvonden, en wie het werk afwees, moest drie dagen in eenzame afzondering doorbrengen en het met water en brood stellen.[225] Er werd nu en dan geprotesteerd tegen de regels, maar het leven in de koloniën verliep al bij al relatief rustig. Na de Tweede Wereldoorlog bereikte het aantal landlopers in de koloniën nooit meer het niveau uit het interbellum. Wie toen nog in Wortel of Merksplas verbleef, maakte gebruik van de penitentiaire omgeving als tweede opvangnet, maar dat betekent niet dat Wortel-Kolonie een '*paradijs voor futlozen*' was, zoals het weekblad *Panorama* in 1966 schreef. De veroordeelden verrichten arbeid in een penitentiaire setting. De landlopers konden zonder systematische hulp de barrières van armoede niet doorbreken, maar arm zijn was geen misdrijf.[226] Voor velen was het tewerkstellingsaanbod in Wortel of Merksplas niet aangepast aan hun mogelijkheden, en daardoor was het geen voorbereiding op een grotere sociale zelfredzaamheid.

Het repetitief verblijf in een kolonie beperkte de omgang met en/of vorming van relaties, die een belangrijke rol speelden in het vermijden van een nieuwe aanvaring met justitie. Het problematische karakter van een langdurig of frequent verblijf in een kolonie lag precies in de afzondering van een steeds sneller evoluerende samenleving. Personen met relaties, en vooral

---

[222] HORSTEN, *Landlopers*, 77.

[223] Het begrip problematisch wordt later toegelicht in de beschrijving van de onderzoeksresultaten. Het karige loon en het spaargeld werd in bepaalde middens als concurrentievervalsing beschouwd dat 'eerlijke, oppassende arbeiders het brood uit den mond' roofde. Men vergeleek het productieloon voor sigaren vervaardigd in het bedelaarsgesticht van Hoogstraten met de lonen in sigarenfabrieken. Het werk in de gevangenhuizen, *De Dendergalm*, 6 december 1891,

[224] HORSTEN, *Landlopers*, 37.

[225] In Nederland werden lang strengere straffen toegepast. De tuchtraad sprak straffen uit die varieerden van 'opsluiting in het cachot en gedeeltelijke onthouding van voedsel tot lichamelijk kastijding. Stokslagen en opsluiting worden bijvoorbeeld opgelegd als een bedelaar wordt teruggevonden nadat hij gedeserteerd is.' VAN DER PLOEG & ZINKSTOK, *Wij zijn allen werklieden*, 102. Let op het woordgebruik: vluchten werd als deserteren voorgesteld, en dat was een begrip uit het militair strafrecht.

[226] HORSTEN, *Landlopers*, 251-252.

relaties die zelf niet met justitie in aanraking kwamen, kwamen significant minder opnieuw in aanraking met justitie dan personen zonder relaties.[227] Historicus Rik Vercammen die een groot aantal dossiers heeft bestudeerd, heeft erop gewezen dat recidive een frequent verschijnsel was.[228] In 1904 was van de 5.110 geïnterneerde landlopers slechts 6% geen recidivist, of anders gezegd meer dan negentienden van de populatie die in de kolonies verbleven was reeds vroeger tot een verblijf in Merksplas of Wortel veroordeeld.[229] Eind 1911 waren er van 5.417 landlopers in de kolonie van Merksplas slechts 400 die voor het eerst veroordeeld waren – ongeveer 7,30% –, verontrustender was dat 3.799 – ongeveer 70,10% – van de '*kolonisten'* ten minste voor de vijfde maal veroordeeld waren.[230]

Hoewel de berichten over landloperij vaak van inzicht en empathie getuigden, waren er ook sprekers en schrijvers die het onderwerp op een populistische manier benaderden. In *Klokke Roeland* werd op 19 november 1899 op de voorpagina het toevluchthuis van Hoogstraten spottend als *kursaal* aangeduid. *De Volksstem* omschreef de kolonie van Merksplas als het, '*buitengoed van de veelbelovenden,*'[231] in het vocabulaire van de bewakers heette het toevluchthuis '*refuge*'. Volgens *De Denderbode* begingen landlopers *deugnieterij* om de winter *warm weggedoken* te kunnen doorbrengen in Hoogstraten of Merksplas.[232] Onder de titel 'Negen Centen' vergeleek *De Dendergalm* het bedrag dat een gemeente per dag moest betalen voor het verblijf van landlopers in een van de koloniën met de 9 cent per dag die vijfenzestigjarigen ontvingen nadat ze hun hele leven hadden gewerkt.[233] In de senaat stelde een senator uit Luik in 1891 – het jaar dat de nieuwe wet werd aangenomen– het dagloon van gevangenen en landlopers aan de kaak. De gevangenen verdienden tot 55 centiemen, de landlopers tot 21 centiemen per dag, terwijl dienstplichtigen het met 12 centiemen moesten stellen.[234] Soms namen burgers – wellicht beïnvloed door de pers of geruchten – zelf het initiatief om met landlopers af te rekenen. In plaats van een ontsnapte landloper die wilde inbreken te omsingelen en vast te binden, gebruikten boeren in Sint-Job-in-'t-Goor een geweer en schoten de man neer. Nadat hij naar het kerkhof was gevlucht, werd hij daar verder toegetakeld en badend in bloed teruggevonden.[235]

In het laatste kwartaal van de negentiende eeuw stelde het blad *Den Yker*: '*De jenever bevolkt de bedelaarshuizen, de hospitalen, de gevangenissen, de krankzinnigenhuizen, en … de kerkhoven*.'[236] De Brusselse historicus Peter Scholliers heeft echter aangetoond dat rond het midden van de negentiende eeuw slechts 2,5 % van de uitgaven aan niet-levensnoodzakelijke drank werd besteed, en hij concludeerde '*zulke geringe uitgave kan onmogelijk voor de hongersnood worden verantwoordelijk gesteld.*'[237] Een van de onverwachte en ongewenste neveneffecten van de proletarisering was een toename van het jeneververbruik. Jenever kostte

[227] MOERINGS, *De gevangenis uit, de maatschappij in*, p. 195.
[228] HORSTEN, *Landlopers*, 78.
[229] HORSTEN, *Landlopers*, 90.
[230] Landloopers in België, *De Volksstem*, 26 september 1913, 1.
[231] Nieuws genomen in vogelvlucht, *De Volksstem*, 28 april 1900, 3.
[232] Veiligheid op den buiten, *De Denderbode*, 13 december 1900, 1.
[233] Negen Centen, *De Dendergalm*, 14 april 1901, 2.
[234] Onze militianen, *De Dendergalm*, 19 juli 1891, 1.
[235] Een landlooper door boeren neergeschoten, *De Volksstem*, 31 augustus 1934, 2.
[236] Misbruik van sterken drank, *Den Yker*, 14 april 1878, 1.
[237] SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel*, 44.

slechts de helft van het goedkoopste bier,[238] dat bovendien meer calorieën bevatte dan jenever. In de novelle *Grueten Broos* hadden de afgepeigerde werklieden vanuit een nutritionele invalshoek meer baat bij bier, maar de boeren trakteerden met de goedkopere jenever die hen benevelde en in het getouw hield.

Wat vooraf gaat, betekent niet dat er geen alcoholprobleem was, en ook dat was geen typisch Belgisch of Vlaams fenomeen. In Denemarken had men het over *Kong Alkohol* (Koning Alcohol), en de historicus Peter Riismøller heeft erop gewezen dat brandewijn zich altijd in de nabijheid van de hongergrens ophield – hij hield daarbij rekening met de getuigenissen van rondtrekkende grondwerkers en landarbeiders in de studie van Haugbøll.[239] Brandewijn was de goedkoopste van alle '*voedings*'- en genotsmiddelen, en kon zijn verbruikers de behoefte aan andere voeding doen vergeten. De prijs van brandewijn was in Denemarken rond 1900 zo laag dat een handarbeider zich met zijn dagloon vier flessen kon aanschaffen.[240] In België was de prijs ook laag genoeg om in 1895 in de 155.000 herbergen 70 miljoen liter jenever te schenken, wat neerkwam op een uitgave van 22,50 frank per Belg en per jaar.[241] De critici zagen over het hoofd dat '*het gebruik van alcoholische dranken integraal deel uitmaakt van het dagelijks leven in verschillende culturen. Alcohol vervult een belangrijke rituele en symbolische functie.*'[242] De houding tegenover het gebruik van alcoholhoudende drank was in veel landen – ook in België – ambivalent. In Engeland waren grootgrondbezitters tegen overheidsmaatregelen die het verbruik van bier en geestrijke drank wilden beteugelen omdat dergelijke maatregelen enerzijds hun vrijheid beperkten en anderzijds hun inkomen bedreigde – ze waren grotendeels afhankelijk van brouwerijen voor de verkoop van hun gerstoogst.[243] Rond 1870 werd in het Verenigd Koninkrijk (afgerond) 49 liter geestrijke drank en 129 liter per persoon en per jaar verbruikt – '*both beers and spirits were esay to obtain and there were very few restrictions on drinking in pubs.*'[244] Het verbruik van alcoholhoudende dranken had een grote weerslag op het huishoudbudget, en het globaal bestede bedrag steeg tussen 1830 en 1850 van 67 miljoen naar 81 miljoen, of met meer dan 20%. Die stijging is één gegeven, maar wat betekenden de uitgaven voor de gezinnen? Er werd berekend dat er per persoon en per jaar ongeveer drie pond werd uitgegeven aan bier en andere alcoholhoudende drank, en voor een arbeidersgezin van vijf tot zes personen was dat gelijk aan een uitgave die de jaarlijkse huurkosten overtroffen.[245] Zoals in veel andere landen maakte het gebruik en verbruik van alcohol deel uit van het leven en de rituelen van arbeiders- en landbouwersgezinnen.[246] In Duitsland wordt alcohol terecht als *Kulturdroge* bestempeld. Zelfs al was het verbruik van bier – 129 liter per jaar en per persoon – hoog, de financiële weerslag ervan, volstond niet om

---

[238] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 112-113.
[239] HAUGBØLL, *Børste*r, 98.
[240] RIISMØLLER, *Sultegrænsen*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 72-73; HAUGBØLL, *Børste*r, 36, 58, 61.
[241] O die jenever!, *De Volksstem*, 15 februari 1895, 1. Zie ook 'Misbruik van jenever', *De Denderbode*, 12 mei 1895, 2.
[242] LEMMERT, E.M. (1951) *Social pathology. A systematic approach to the theory of sociopathic behavior*. New York: McGraw-Hill Book Company, 338.
[243] GOLBY, J.M. & A.W. PURDUE (1999[2]) *The Civilisation of the Crowd. Popular Culture in England 1750-1900*, 123.
[244] GOLBY & PURDUE, *The Civilisation of the Crowd. Popular Culture in England 1750-1900*, 117.
[245] HARRISON, *Early Victorian Britain 1832-51*, 77.
[246] HARRISON, *Early Victorian Britain 1832-51*, 78.

landloperij, bedelarij en andere sociale problemen aan één enkele factor toe te schrijven. Ter vergelijking: in Duitsland werd in 1990 142,7 liter bier, 21,9 liter wijn, 5,1 liter schuimwijn en 6,2 liter geestrijke per persoon en per jaar verbruikt,[247] zonder noemenswaardig effect op dakloosheid (*Obdachlosigkeit*), een fenomeen dat men eventueel kan vergelijken met landloperij, en dat in Duitsland – vanuit een historische invalshoek – op dezelfde manier werd bestreden als in België, Nederland, Frankrijk, Denemarken, Zweden en andere landen.[248] De vergelijkingen in deze studie zijn vooral gebaseerd op onderzoeksresultaten uit landen die ondervertegenwoordigd zijn in Belgische historiografische bijdragen: Duitsland en Scandinavië. Doorgaans wordt bij vergelijkingen meer aandacht besteed aan Franse geschiedschrijving. Wie daar interesse voor heeft, verwijs ik graag naar de **Bijlage**, waarin een aantal gemakkelijk terug te vinden titels werd opgenomen.

Dat het alcoholverbruik kon ontsporen, behoeft geen betoog. De gevolgen van langdurig excessief drinken waren in eerste instantie de ondermijning van het gestel en de daarmee gepaard gaande verzwakking van de biologische basis van gedrag, vooral sociaal gedrag.[249] Niet onbelangrijk in de Belgische of Vlaamse context, was dat er in Amerika grote verschillen werden vastgesteld tussen de verschillende etnische groepen, maar ook tussen de geloofsgemeenschappen: '*Catholics have higher rates of alcoholic mental disease than Protestants*', en opvallend was dat zelfs katholieke priesters vaker door alcoholgebruik veroorzaakte mentale problemen hadden dan de bevolking in het algemeen.[250] Amerika en Vlaanderen kunnen niet over dezelfde kam worden geschoren, maar de wetenschappelijke literatuur zet wel aan tot nadenken over de vaak gratuite beweringen over alcohol en armoede.

Bekijkt men de periode 1861-1875 (1861 = indexgetal 100), dan stelt men vast dat de bevolking steeg tot het indexgetal 114, het verbruik van bier tot 150 en de consumptie van wijn tot 320.[251] Het verbruik van bier steeg sneller dan het aantal inwoners van België, en bij die snellere toename zullen de volksklassen ongetwijfeld een rol hebben gespeeld, maar de verdrievoudiging van het wijnverbruik kan niet aan arbeiders, landarbeiders en boeren worden toegeschreven. Zoals uit Tabel 2 blijkt, steeg ook het verbruik van brandewijn – alcoholhoudend dranken met een minimumgehalte van 50 graden – fel in het derde kwart van de negentiende eeuw.[252]

Tabel 2. Evolutie van het gebruik van brandewijn in België

Periode	Verbruik in liters	Stijging	Stijging 1841-1885
1841-1850	6,25		
1861-1870	8,08	29,30%	
1881-1885	10,31	27,60%	65%

[247] https://www.dhs.de/suechte/alkohol/zahlen-daten-fakten

[248] Friedrich von Bodelschwingh wilde aalmoezen vervangen door werk, en hij stichtte in 1882 – vrij laat in vergelijking met het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden - de eerste Duitse *Arbeiterkolonie* in Wilhelmsdorf. In Hoffnungstal, ongeveer 15 km ten noorden van Berlijn, ging de persoonsgerichte aanpak verder: iedere dakloze kreeg er een eigen kamer met een bed, een kast, een tafel en een stoel. Op die manier kon een dakloze opnieuw een identiteit verwerven, iets dat in de grote slaapzalen van de oudere koloniën bijna onmogelijk was.

[249] LEMMERT, *Social pathology*, 339-340.

[250] LEMMERT, *Social pathology*, 344.

[251] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 111-112.

[252] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 112.

In *De Koornbloem*, *Het Land van Aelst* en het weekblad *Ons Land* werd in humoristische dialogen meermaals de draak gestoken met landlopers. Wanneer het gedrag van individuele landlopers onder de loep werd genomen, was de toon en het woordgebruik vaak harder dan in artikelen die landloperij als maatschappelijk verschijnsel becommentarieerden – in de oriënterende artikelen werden individuele *landlopers* zoals J.B. de Boom, meer dan 80 jaar oud en gedurende zijn hele leven actief als arbeider, wel met begrip beschreven.[253]

In het *Strafwetboek* en het *Wetboek van Strafvordering* werden bedelarij en landloperij samen behandeld en strafbaar gesteld. In de lokale pers werd bedelarij echter veel hardnekkiger aan de kaak gesteld, hoewel er nu en dan ook begrip was voor armen die om een gift vroegen. Vooral wanneer volwassenen hun kinderen met een uitgestoken hand de stad inzonden, waren de commentaren snoeihard.[254] In 1888 en 1898 '*bloeide*' volgens een aantal commentatoren de bedelarij in Aalst. In een van de kranten van Pieter Daens werd bedelarij in Aalst zelfs als een '*afschuwelijke plaag*' voorgesteld.[255] Een overzicht van het aantal processen-verbaal of overtredingen voor landloperij en/of bedelarij die in de periode 1830-1899 in Aalst werden opgesteld of behandeld door de politierechter vertelt een ander, minder alarmistisch verhaal.[256] De door Praet genoteerde aantallen werden gekoppeld aan het aantal inwoners in de gerapporteerde jaren, en wanneer de aantallen processen-verbaal of behandelingen door de politierechter met het aantal inwoners worden vergeleken, dan wordt duidelijk dat gedurende de gehele periode zowel het aantal eigen inwoners dat werd geverbaliseerd als de vreemde landlopers altijd minder dan één procent van de bevolking bedroeg. In 1888 en 1898 was het percentage pv's voor de eigen bevolking zelfs historisch laag, maar voor de vreemdelingen die werden geverbaliseerd was het percentage ten opzichte van het aantal inwoners hoger dan in de voorafgaande jaren, maar het was toch vooral het jaar 1898 dat gekenmerkt door een relatief groot aantal geverbaliseerde vreemde landlopers. Datzelfde jaar was het aantal Aalsterse landlopers echter klein (6), zodat het totale aantal vervolgde landlopers 89 bedroeg of nog steeds maar 0,304 % van het aantal inwoners. In de periode 1880-1890 werden volgens Praet veel buitenlandse bedelaars in Aalst aangetroffen, vooral uit Frankrijk, Pruisen en Nederland (zie tabel 3).[257] De vaststelling van de Aalsterse politiecommissaris wordt bevestigd op Belgisch niveau wanneer men in de databank van de vroegere Weldadigheidskolonie de veroordeelde leurders onder de loep neemt. In dezelfde periode vindt men in de lijsten onder andere Joseph Mornaux, geboren in Parijs (1882 – 1888), François Keller, geboren in Wallerfangen in Saarland (1892), Adam Klitsch, geobren in Heidenau in Nedersaksen (1892), Henri Kamps, geboren in Sittard in Nederlands-Limburg (1892), Henri Dubois, geboren in Fleurbaix in Pas-de-Calais (1893), Hartog Schoonhoed geboren in Zutphen in Gelderland (1884)… Dit beeld wordt vervolledigd aan de hand van de veroordelingen van niet-Aalsterse landlopers, die door de Aalsterse politierechter naar de landloperkolonie werden verwezen en daar ook effectief werden geregistreerd.

---

[253] Naar Hoogstraten!, *De Dendergalm*, 17 april 1898, 2.
[254] Bedelarij, *De Denderbode*, 19.04.1894, 2; Landlooperij en bedelarij, *De Volksstem*, 13 maart 1897, 1.
[255] Voor de Armen, *De Dendergalm*, 03.07.1898, 2; Verboden te Bedelen, *Het Land van Aelst*, 16 september 1888, 2.
[256] PRAET, Bedelarij in Aalst tijdens de 19de eeuw, 39.
[257] PRAET, Bedelarij in Aalst tijdens de 19de eeuw, 45.

Tabel 3. Het aantal geverbaliseerde landlopers/bedelaars in de periode 1886-1899 in vergelijking met het aantal inwoners

Jaar	Bevolking	PV' s eigen bevolking	PV's vreemde landlopers	PV's eigen bevolking	PV's vreemde landlopers
1886	23194	27	8	0,116	0,034
1887	23399	40	30	0,17	0,128
1888	23893	24	32	0,1	0,133
1889	24381	27	58	0,11	0,237
1890	25544	33	66	0,129	0,258
1891	25752	36	51	0,139	0,198
1892	26070	57	32	0,218	0,122
1893	26454	53	35	0,2	0,132
1894	26826	22	10	0,082	0,037
1895	27304	30	9	0,109	0,032
1896	28137	26	25	0,092	0,088
1897	28771	26	25	0,09	0,086
1898	29251	6	83	0,02	0,283
1899	29746	9	45	0,03	0,151

In Frankrijk werd vastgesteld dat 70% van de veroordeelde bedelaars '*geneverdrinkers*' waren, en *De Volksstem* publiceerde die gegevens zonder aan te tonen dat ze relevant waren voor België of voor de Denderstreek.[258] Het *Strafwetboek* gold overal, maar er waren ook gemeenten en steden die een eigen reglement hadden om het bedelen te beperken. In Nevele werd er met plaatjes op alle straathoeken aan herinnerd dat bedelen verboden was. Nevele was niet de enige gemeente die plaatjes aan de gevels liet aanbrengen. Anno 2020 treft men nog steeds het verbod dat in Korbeek-Lo gold in het Leuvense straatbeeld aan. *Het Land van Aelst pleitte* ervoor om een mogelijke oorzaak van bedelarij en armoede aan te pakken, meer bepaald de '*orgelbals*'.[259]

[258] Hoe kwamen zij daar?, *De Volksstem*, 27 november 1897, 1.
[259] Verboden te Bedelen, *Het Land van Aelst*, 16 september 1888, 2.

Hoegaardsestraat, Leuven (januari 2022), foto Liliane Debrouwer

Er bestond wel een consensus over het feit dat oorlogen en buitengewone omstandigheden zoals een overlijden, werkloosheid, ziekte of andere rampen bedelarij in de hand werkten,[260] maar bij voldoende maatschappelijk besef kon soms bedelarij vermeden worden. Om bedelarij door landarbeiders bij terugkerende winterwerkloosheid te voorkomen, stonden in het Deense Hammer twintig boeren in 1867 een renteloze lening toe om een aankoopvereniging te stichten, waardoor werkloze landarbeiders goedkoop basisvoedsel konden aankopen.[261]

Soms werd echter alleen een verbod opgelegd of bevestigd. Tijdens de Eerste Wereldoorlog moest waarnemend burgermeester Van den Bergh op bevel van de bezetter een affiche laten aanplakken waarin eraan herinnerd werd dat bedelen verboden was.[262] *De Volksstem* stelde in 1898 dat een gevangenisstraf niet volstond om landloperij en bedelarij te doen verdwijnen. Er waren niet alleen structurele sociaaleconomische maatregelen nodig, maar ook een continue begeleiding van de veroordeelden tijdens en na hun gevangenisstraf.[263] Of al de aandacht in de lokale pers in verhouding was met landloperij en bedelarij is een moeilijk te beantwoorden vraag, waarop dit artikel een deel van het antwoord probeert te achterhalen. In december 1900 verbleven in Merksplas 4103 '*onverbeterlijke*' landlopers en in het toevluchtsoord Wortel waren 1780 mannen gehuisvest. In het '*bedelaarswerkhuis*' in Brugge verbleven 370 vrouwen, in het toevluchtsoord 256 vrouwen. Voorts verbleven nog een aantal jongens en meisjes in de 'verbeteringsinstellingen', zodat er alles samen (in de officiële strafrechtelijke terminologie) 9101 personen ter beschikking van de regering waren gesteld.[264]

---

[260] Een wandeling door de Stad, *De Werklman*, 04 februari 1916, 2; Den Arme!, *De Dendergalm*, 14 november 1897, 2

[261] STRANGE NIELSEN, A. (1975) Folkelige bevægelser i nyere tid. In: Johan HVIDTFELDT, red. *Turistbogen 1975 Sydsjælland og Møn*, 50-55, waar 50-51.

[262] Aalst. Een ernstig woord aan Overheden en Bevolking, *De Werkman*, 5 februari 1915, 1.

[263] Gendarmen en veldwachters, *De Volksstem*, 8 augustus 1898, 1.

[264] Hoeveel landloopers en bedelaars hebben we?, *De Volksstem*, 10 augustus 1901, 1.

De Duitsche Overheid gebied, dat de

BEDELARIJ

moet ophouden.

De politie heeft last de strengste maatregelen toe te passen. De ouders zullen verantwoordelijk gemaakt worden voor de bedelarij hunner kinderen.

De dd. Burgemeester,

J. Van den Bergh.

Aalst — drukkerij De Smedt-Van Haver, Lange Zoutstraat, 56.

Stadsarchief Aalst (SAA_AF_1915_162)

1.11. Landlopers en bedelaars uit Aalst en de latere fusiegemeenten: de primaire bron

De geschiedenis van landlopers en bedelaars werd bondig gearchiveerd in een inlichtingenbundel met de titel *RENSEIGNEMENTS*.[265] De instellingen werden beheerd door het Ministerie van Justitie en ze werden als volgt omschreven: *Colonies de Bienfaisance Wortel-Hoogstraeten-Merxplas*. De bundel bestond uit vier voorgedrukte bladzijden en bevatte gegevens over de achtergrond en de leeftijd van de veroordeelden. Voorts werd het aantal verblijven en de rechtbanken die hen hadden doorverwezen geregistreerd. Op basis van die bundels werd een databestand opgesteld met als bronvermelding: Rijksarchief Antwerpen-Beveren, Rijksweldadigheidskolonies Hoogstraten, Wortel en Merksplas. Van de meeste dossiers die in het databestand zijn opgenomen, kunnen ook de gescande inlichtingenbundels worden bekeken. Door gebruik te maken van het databestand en de bundels was het mogelijk om voor Aalst en de latere fusiegemeenten constanten en varianten aan te tonen. Beantwoordde het profiel van de veroordeelde landlopers altijd aan de drie voorwaarden die in artikel 347 van het Belgisch Strafwetboek werden opgesomd? Er kan nu al één voorbeeld worden aangehaald om aan te tonen dat dit niet altijd het geval was: in mei 1909 had Frans Temmerman, bijgenaamd Tanke, een geschil met de politie van Aalst. Temmerman was tewerkgesteld bij de gebroeders Pyck en woonde bij zijn broer in de Ingang Backaert (Moorselbaan). Twee van de drie voorwaarden om als landloper gekwalificeerd te worden waren dus niet vervuld. Toch werd hij door de vrederechter van Aalst naar Hoogstraten (Merksplas) gezonden.[266]

[265] In *Werkerswelzijn* van 18 april 1920, p. 1 werd gereageerd tegen de onevenwichtige verdeling van directiemandaten tussen Franstalige en Nederlandstalige ambtenaren. Vooral de eentaligheid van een aantal Franstalige ambtenaren werd aan de kaak gesteld. Uit de gescande samenvattingen van de dossiers blijkt anderzijds wel dat sommige ambtenaren wel vertrouwd waren met het Nederlands.

[266] *Recht en Vrijheid*, 16 mei 1909, 3. Zie 3.1.3.78 en 79, niet vermeld in 1909, dus wellicht niet veroordeeld als landloper.

1.12. Kenmerken van de landlopers uit Aalst en de latere fusiegemeenten en de noodzaak om gebruik te maken van een secundaire bron

In de volgende tabellen worden de belangrijkste gegevens gegroepeerd per gemeente. De elementen werden door de samenstellers van de databank (**www.kolonies57.be**) overgenomen van de individuele overzichtsbladen die destijds in de *Colonies Agricoles de Bienfaisance Hoogstraten-Merxplas* zijn opgesteld. Uit die tabellen wordt daarna een overzicht samengesteld voor het hele gebied. De opvallendste conclusies worden apart geformuleerd. Informatie over het gezin waarin de landlopers zijn opgegroeid en andere bijzonderheden worden aan het eind van deze studie in een alfabetisch gerangschikt overzicht opgenomen dat gebaseerd is op het dossier van de kolonie en de akten van de burgerlijke stand in de gemeente waar de landloper geboren was – de noodzakelijke secundaire bron. De inlichtingen over die gezinnen moeten als minimumindicaties worden beschouwd, want het is niet uitgesloten dat ze door uiteenlopende schrijfwijzen van de familienamen bij geboorten en overlijdens door de mazen van het net zijn geglipt. Sommige familienamen werden bij de geboorte binnen hetzelfde gezin op verschillende manieren genoteerd, zoals blijkt uit de evolutie van de familienaam Verpeten.[267] In deze studie werd binnen hetzelfde gezin de naam Van den Brulle ook Van den Bruelle gespeld, en Phlips werd ook als Philips genoteerd. Ondanks eventuele tekortkomingen kunnen aan dat overzicht belangrijke indicaties worden ontleend, die zullen verwerkt worden in de conclusies.

In de biografische voorstellingen worden de namen gespeld zoals ze in de documenten van de kolonie werden vermeld – de letter *y* werd echter vervangen door *ij*. De schrijfwijze van de familienaam wijkt vaak af van de schrijfwijze die in de documenten van de burgerlijke stand werd gebruikt, en in de gemeentelijke of stedelijke administratie werden de namen van één en dezelfde persoon, zoals familienamen in het algemeen, regelmatig op verschillende manieren geschreven. Het beperkt aantal voornamen en familienamen maakte het voor de administratie van de kolonie niet altijd gemakkelijk om een naam correct te spellen, ook al omdat veel landlopers analfabeet waren. Uit de schrijfwijze van de namen blijkt ook dat het streekdialect – vooral de uitspraak van de klinkers – in een aantal gevallen tot merkwaardige of gemakkelijk te herkennen foute familienamen heeft geleid: zo werd de familienaam Van Langenhove in de Aalsterse klankvariant Van Langenhoeve genoteerd. De voornamen werden in Merksplas vaak verfranst: Joannes Baptista werd bijna per definitie Jean Baptiste, Carolus Ludovicus werd Charles Louis…

Wanneer de documenten een identificatienummer bevatten, wordt dat vermeld, indien dat niet zo is, dan wordt een inschrijvingsnummer van de instelling vermeld. Er wordt naar beide nummers verwezen met de afkorting ID. Het aantal opsluitingen is niet per definitie gelijk aan het aantal veroordelingen – na een vlucht of een overplaatsing werd de geïnterneerde opnieuw ingeschreven. Voorts valt de einddatum van de laatste of enige opsluiting niet altijd samen met het einde van de opgelegde straf – een aantal geïnterneerden overleed in de ziekenboeg van de instelling of in het ziekenhuis van Merksplas waardoor er een einde kwam aan de opsluiting. Wanneer dat het geval was, wordt de laatste of enige '*vertrekdatum*' onderstreept en

[267] VAN DE MAELE, R.J. (1994) Omtrent de familienaam Verpeten - een verhaal uit Meldert, *De Faluintjes*, VII(3): 214-217; IDEM (1997) Omtrent de familienamen Verpeet, Verpeten, Verpeut en Verpeuten, *Vlaamse Stam*, 33(9): 365-368

gecursiveerd. De schrijfwijze van de namen wordt in de alfabetisch gerangschikte biografische berichten aangepast aan de schrijfwijze die in de toegankelijke documenten van de burgerlijke stand werd gebruikt, en er wordt rekening gehouden met de spellingsregels bepaald in de *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. Ook de geboortedatum die in de kolonie werd genoteerd was niet altijd correct. Wanneer dat zo is, wordt naast die datum de correcte datum vermeld, en de datum vermeld in de documenten van Merksplas wordt onderstreept en voorafgegaan door het woordje **niet**. Op basis van de correcte geboortedatum werd ook de leeftijd bij de eerste opsluiting opnieuw berekend. In die gevallen wordt de aangepaste leeftijd tussen haakjes vermeld. Wanneer de vermelding van de burgerlijke staat niet correct was op het ogenblik van de eerste veroordeling wordt de correcte situatie vermeld. Leeftijd is een belangrijk element bij de beoordeling van landloperij. Landlopers die voor het eerst werden veroordeeld toen ze al zestig waren – na vele jaren zwaar werk – kan men niet vergelijken met een landloper die slechts vijfentwintig jaar oud was. De oorzaak van de landloperij was bij de oudere arbeider een afgemat lichaam, of zoals de Engelse historicus Harrison, op basis van een aantal gevalstudies besloot:

> *Old age was anything but a pleasant anticipation of retirement for a labouring man. With no provision fora n income, unable to continue with his job, and in failing health, the most he could hope for himself and his wife was a corner by the fireside in his children's home. […] It this were not available the only place for them to go was the workhouse*.[268]

Op basis van de kenmerken die in de acht reeksen biografische en becommentarieerde berichten (van Herdersem tot Nieuwekerken) werden vermeld, is een aantal verzameltabellen samengesteld die het mogelijk maken om de acht populaties te vergelijken. Voorts wordt in drie conjunctietabellen het gezamenlijk voorkomen van een aantal kerngegevens voorgesteld. De verzameltabellen bevatten de belangrijkste gegevens die worden gebruikt om een aantal conclusies te trekken, zoals de gemiddelde leeftijd bij de eerste opsluiting, het aantal opsluitingen, de tijd die verliep tussen de eerste en de laatste opsluiting, de burgerlijke staat en de eventuele invloed van een huwelijk op een late of een gering aantal veroordelingen, de meest voorkomende maand bij de eerste opsluiting, het relatieve belang van de woonplaats en het milieu – het gezin van oorsprong – waartoe men bij de geboorte behoorde, de rechtbanken die het vaakst landlopers en/ of bedelaars veroordeelden. Het belang van het gezin van oorsprong kan niet voldoende worden beklemtoond. De Franse socioloog en filosoof Didier Éribon definieerde het gezin van oorsprong als volgt: '*entité à laquelle, peu ou prou, on continue d'appartenir même quand on l'a quittée depuis longtemps.*'[269] Wie in de negentiende eeuw in Vlaanderen of België als arbeider wilde overleven, moest 'dag en nacht werken.'[270] Maar dat was niet altijd mogelijk of voldoende. De strenge winter 1844-1845 deed een groot deel van de tarwe- en koolzaadoogst verloren gaan. Boeren die zich op de aardappelteelt hadden ingesteld, werden twee jaar na elkaar, in 1848-1849 met misoogsten geconfronteerd, en de tekor-

---

[268] HARRISON, *Early Victorian Britain 1832-51*, 59.

[269] ÉRIBON, D. (2020) *La société comme verdict. Classes, identités, trajectoires*. Paris : Champs essais, 23. Zie ook BERGER, P.L & B. BERGER (1982[15]) *Sociologie. Een biografische opzet*. Baarn: Basis / Ambo, 75-95.

[270] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant.* 35. Dat gold mutatis mutandis ook in andere Europese landen, zoals Frankrijk– de Franse arbeiders werkten hard gedurende '*des journées entières, pour des gains misérables leur permettant à peine de manger*.' ÉRIBON, *La société comme verdict*, 158.

ten leidden tot hongersnood. Die hele ontwrichting ging gepaard met tyfus- en choleraplagen, en in 1846-1847 stierven in een aantal regio's meer mensen dan er geboren werden. De bourgeoisie was van oordeel dat de hongersnood onder andere door een te groot alcoholverbruik werd veroorzaakt. Arbeiders en landarbeiders die veel bier en jenever verbruikten, waren volgens de bourgeoisie zelf verantwoordelijk voor de honger die hun gezin leed. Zorgzame arbeiders '*bewezen dagelijks dat hun loon volstond*.' Bij tegenspoed zouden '*verzekeringskassen de goede arbeiders kunnen beschermen tegen loonverlies.*'[271] Zonder zich af te vragen of het grote alcoholverbruik een gevolg of een oorzaak was van het ellendige leven van de landlopers, achtte men het aangewezen om hen geen werk te bezorgen, '*omdat de meeste[n] toch hun geld aan de drank besteedden*.'[272] Het was een eigenaardige redenering, vooral wanneer men rekening houdt met de sociale realiteit van de landloperij. In 1835 was één derde van de landlopers in Aalst bejaard of ziek en niet in staat om te werken, één derde was blind of krankzinnig, de rest bestond uit zieken, gehandicapten, blinden, enz. van buiten de stad.[273] Zonder vooruit te lopen op de resultaten van het onderzoek, kan nu al worden vermeld dat een aantal Aalsterse landlopers bejaard, ziek, blind, gehandicapt of geestesziek was. In de landloperkolonie werden de geesteszieken en blinden soms naar de psychiatrische instelling van Geel gezonden.

In 1847 was de graad van behoeftigheid gestegen tot 37% van de Belgische bevolking, en het daaropvolgend jaar waren 450.000 Oost- en West-Vlamingen of 33% van de bevolking bedelaars. In 1848 daalde de bevolking van Oost- en West-Vlaanderen significant. Het was de tijd '*van schrijnende armoede, hongerende kinderen, rondtrekkende bedelbendes en voedselrellen. In de gevangenis of het bedelaarshuis terechtkomen is voor veel hopeloze landlopers niet eens een straf. Van 1846 tot 1848 worden 26.247 kinderen […] jonger dan 18 jaar in gevangenissen opgesloten of bedelaarsgestichten opgenomen.*'[274] Wie met de rug tegen de hongermuur werd gedrukt, ging op zoek naar ontsnappingsmogelijkheden: definitieve emigratie, georganiseerde seizoenmigratie, die arbeiders naar de Franse of Waalse graan- en bietenvelden deed vertrekken – denk aan de novelle *De oogst* (1901)[275] van Stijn Streuvels –, kleine criminaliteit, het letterlijk verdrinken van de angst en de uitzichtloosheid in een te grote hoeveelheid alcoholhoudende drank, of een ongeorganiseerde zwerftocht als landloper op zoek naar werk, of bedelend langs de wegen met een schuchtere uitgestoken, maar vaak afgewezen hand. In *Langs de wegen* (1901) heeft Stijn Streuvels beschreven hoe een paardenknecht langzaam is afgegleden naar een zwervend, hopeloos en mensonterend bestaan.[276] Dichter bij Aalst – en enige tijd in Aalst – woonde de volksschrijver Jef Scheirs (Oudegem, 1885 – Sint-Agatha-Berchem) die in het weekblad *De Koornbloem* (1930-1931 en 1852-1953) de leurder Kaduin liet rondzwerven en nu en dan honger lijden. Het fenomeen bendevorming bij landlopers en bedelaars mag niet worden overdreven. Ook in de achttiende eeuw werden bedelaarsbenden gevreesd die het platteland zouden terroriseren, maar van de zwervers die in de tweede helft van de achttiende eeuw in het depot van Aix-en-Provence belandden, had slechts 27 % in groep verplaatst, en de meeste '*groepen*' bestonden uit niet meer dan twee personen. '*De*

[271] SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel*, 43-45.
[272] PRAET, Bedelarij in Aalst tijdens de 19de eeuw, 38.
[273] PRAET, Bedelarij in Aalst tijdens de 19de eeuw, 38.
[274] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 35.
[275] STREUVELS, S. (1971) *De oogst*. In: *Volledig werk 1*. Brugge: Orion/Desclée De Brouwer, 425-487.
[276] STREUVELS, S. (1971) *Langs de wegen*. In: *Volledig werk 1*, 711-886.

overweldigende meerderheid van de zogenaamde vagebonden bestond uit werkzoekenden, die sporadisch bedelden.'[277] Indien bedelaars benden vormden, dan moet dat ook blijken uit de veroordelingen. Daarom zullen ook de in Aalst veroordeelde buitenlandse landlopers en Belgen die niet in Aalst waren geboren onder de loep worden genomen. Ter vergelijking worden ook de buitenlandse landlopers vermeld die in Dendermonde werden veroordeeld. Wie geen beroep kon doen op wederkerigheid, kon niet altijd aankloppen bij een gemeentebestuur om van een zoektocht naar werk en onderdak te worden verlost.

In Aalst konden oudere, behoeftige of *gebrekkige* mannen vanaf 1830 in een woonzorgcentrum gaan wonen, in de terminologie van die tijd het *Oude Mannenhuis*. Zoals in de novelle *Het hofje* (1905) van Cyriel Buysse was er in Aalst – en wellicht ook op andere plaatsen – weinig geestdrift om daar de laatste levensjaren door te brengen. In de novelle weigerde Peetje Raes, die aan het hoofd van een *bedelaarsbende*, stond in 'het hofje' te gaan wonen. Dat hofje was een opvanghuis dat een gefortuneerd echtpaar had laten bouwen en gratis ter beschikking stelde van een twintigtal behoeftige ouderen. Peetje Raes beschouwde de instelling als een gevangenis, gebouwd met het geld dat het echtpaar '*van de boeren gestolen*' had door de prijs van zaaigoed op te drijven.[278] Toen hij na een koude nacht onder de sterrenhemel bijna dood werd aangetroffen, werd hij toch nog naar het hofje gebracht, waar de pastoor hem het heilig oliesel toediende. Ook in die fictieve herinnering aan toestanden van weleer komt de binaire structuur van de samenleving en haar inrichting tot uiting: '*Aan de hoek van de Zijstraat, waar in haar vuile, kleine krotjes, heel de bedelbende nestelt, en van de Grote Dorpsstraat, waar de nette mensen wonen, staat, aan de ingang van de statige populierendreef, de prachtige woning van meneer en mevrouw Christiaens-De Martelaere*.'[279] Het is precies dat echtpaar dat neerkijkt op de bedelaars en het dorpsbeeld wil zuiveren: '*Het verdriet hen dat daar, in de Zijstraat, vlak naast de grote tuin van hun heerlijke woning, een rumoerige bende van bedelaars nestelt, die de deftige inwoner tot schande maken…*'[280] Ze vatten het plan op de bedelaars in een armenhuis onder te brengen – de hoogste uitdrukking van hun *caritatieve* instelling. In het dorp werd het plan geestdriftig onthaald: '*Wat'n goede, brave, echt christelijke mensen! Wat mochten de armen van hun dorp hun dankbaar zijn*!'[281] Maar let op de tegengestelde adjectieven in Buysses beschrijving: vuile/nette, krotjes/prachtige woning, kleine/statige… De bedelaars wonen niet eens in de Zijstraat, ze *nestelen* er. Bij de begrafenis van Peetje Raes namen zijn vroegere lotgenoten afscheid van hem: '*Zij zagen er allen netjes gekleed en fatsoenlijk-gedwee uit. Zij waren getemd*. [En mevrouw Christiaens-De Martelaere was ontroerd.] *Hun werk van zuivering was volbracht. De laatste, onverzoenlijke bedelaar van ' dorp, was, dank zij hun liefdadige stichting, als een christelijk mens de eeuwigheid ingegaan.*'[282] In de sterk persoonlijke gekleurde schets *Guustje Bracht* heeft Cyriel Buysse een bedelaar uit zijn dorp herdacht, en in die korte herinnering heeft hij onomwonden toegegeven dat hij '*steeds een soort hekel aan hem [had], want hij was een levenslange bedelaar en luiaard, en wie heeft niet enigszins een hekel aan een bedelaar en lui-*

[277] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 100.
[278] BUYSSE, C. (1977) *Het hofje*. In: *Verzameld werk 4*. Brussel: Uitgeverij Manteau, 1127-1141, waar 1133.
[279] BUYSSE, *Het hofje*, 1130-1131.
[280] BUYSSE, *Het hofje*, 1131.
[281] BUYSSE, *Het hofje*, 1133.
[282] BUYSSE, *Het hofje*, 1140-1141.

aard? […] De boeren haatten en verafschuwden hem, maar kwamen onweerstaanbaar onder de suggestie van zijn superieur-kalme macht. […] Hij had een diepe afkeer van dreigen, schelden, vechten, stelen. 't Moest hem gegeven worden, en netjes gegeven, wel met tegenzin als 't niet anders kon, - en 't kon zo zelden anders – maar nooit zoals een hond een brok wordt toegegooid. Werd hij bij toeval ergens ruw teruggewezen, dan ging hij ook onmiddellijk…'[283] Guustje Bracht was een '*aristocratische bedelaar*', en de schrijver vergaf hem postuum dat hij het spel der maatschappelijke wederkerigheid niet meespeelde, en precies dat gebrek aan wederkerigheid was voor velen de steen des aanstoots. Hoewel vraagtekens kunnen worden geplaatst bij de negentiende-eeuwse alarmerende berichten over bendes landlopers en bedelaars, staat het vast dat in België al rond 1770 een toename van rondtrekkende werklozen werd vastgesteld, en dat die trend toen al een repressieve reactie uitlokte.[284]

Ter vergelijking: ook in Zweden speelden moraaltheologische opvattingen een grote rol, en bestond er een groot contrast tussen het woord en de praktijk. Minachting voor de minderbedeelden was een gewoon verschijnsel.[285] Wat Guustje Bracht niet duldde – als een hond bejegend worden –, was in Zweden, ondanks de wettelijke bepalingen over de bedelrondes die pas in 1918 werden opgeheven, vaak de prijs die bedelaars betaalden voor hun uitgestoken hand.

Was het armenhuis – of het werkhuis – een oplossing? Een 66-jarige arbeider, die zich zoals Peetje Raes in het verhaal van Buysse tegen een verblijf in een instelling verzette, schreef in mei 1900 in *De Dendergalm*:

> *Nog eenige maanden zal ik het uithouden, zoo lang ik kan, maar dan? Naar het oude mannenhuis wil ik niet gaan, ik heb nooit in 't gevang gezeten en wil er nu ook niet in, wan het oudemannenhuis van Aalst is een echt gevang. O, ik was zoo blij als de pensioenwet op het tapijt kwam. Nu, dacht ik, zal ik toch een gerusten ouden dag hebben*.[286]

De laatste zin was uiteraard ironisch bedoeld, want met de som die in de pensioenwet was bepaald, was een '*gerusten ouden dag*' geenszins gegarandeerd, ook niet in een rudimentair woonzorgcentrum. Er waren in Aalst en elders uiteraard ook oudere mannen die met of tegen hun zin hun laatste levensjaren in een *armenhuis* doorbrachten.[287]

1.13. De medisch-antropologische benadering van criminelen, landlopers en bedelaars, en een ad hoc classificatie aan de hand van het aantal registraties in de landloperkolonie

Voor zover de bestudeerde groep landlopers en bedelaars het mogelijk maakt, zal worden nagegaan of de laatste periode van hongersnood in België (1845-1854)[288] in de veroordelingen kwantitatief wordt weerspiegeld, en of de hongersnood een invloed heeft gehad op de huwelijksstatus (gehuwd, ongehuwd, weduwnaar), waarbij ook rekening zal worden gehou-

---

[283] BUYSSE, C. (1979) *Guustje Bracht*. In: *Verzameld werk 5*. Brussel: Uitgeverij Manteau, 572—582, waar 572-573.
[284] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 112.
[285] LILIEQUIST, *Nybyggarbarn. Barnuppfostran bland nybyggare i Frostvikens, Vilhelmina och Tärna socknar 1850-1920*, 199-207.
[286] Negen centen, *De Dendergalm*, 06 mei 1900, 2. Zie ook Negen centen', *De Dendergalm*, 14 april 1901, 2 en Een bekentenis, *De Volksstem*, 30 november 1901, 1.
[287] HAUGBØLL, *Børster*, 38.
[288] https://cagnet.be/page/landbouw-1750-1880-crisis.

den met de leeftijd bij de eerste internering. Tijdens de hongersnood zag een kwart tot een derde van de bevolking om economische redenen voorgoed af van een huwelijk[289] – anders gezegd: toen was het definitief celibaat voor velen de enige '*keuzemogelijkheid*', en die tendens kon jaren later nog steeds een weerslag hebben. Andere personen woonden om economische en andere redenen soms heel lang samen voor ze definitief hun ja-woord gaven en hun onechte kinderen legitimeerden.[290]

Een opvallend gegeven dat hier al kan worden vermeld, is dat de meeste geïnterneerden werden veroordeeld voor landloperij, en dat slechts weinigen zich volgens het gerecht ook aan bedelarij schuldig hadden gemaakt.

Elke landloper had zijn eigen verhaal en zijn eigen geschiedenis. Geen enkel individu laat zich vatten in een typebeschrijving, maar om over het fenomeen landloperij een samenhangend verhaal te schrijven, moet toch gebruik worden gemaakt van begrippen die op theoretische overwegingen steunen. Dokter Louis Vervaeck (1872 – 1943), een anatoom-patholoog die in 1902 geneesheer in de Brusselse Miniemengevangenis werd en later de antropologische dienst van het Belgische gevangeniswezen heeft geleid, maakte een onderscheid tussen *accidentele* en *vaste* landlopers. De meeste landlopers behoorden tot de groep der accidentele landlopers, ze waren landloper geworden als gevolg van het milieu waarin ze waren opgegroeid. De vaste landlopers zwierven rond als gevolg van inherente (karakteriële) kenmerken. Die tweedeling was een gevolg van de *nature or nurture*-benadering, waarbij men *aanleg* of *biologisch determinisme* (*nature*) tegenover *opvoeding* (*nurture*) plaatste.[291] Vervaeck was beïnvloed door de opvattingen van de Italiaanse criminoloog Cesare Lombroso (1835-1909), die faam had verworven met *L'Uomo Delinquente* (1876), waarin hij zijn opvattingen over het biologisch determinisme en de *geboren misdadiger* heeft toegelicht.[292]

Hoewel Vervaeck een minder deterministische visie huldigde, heeft ook hij veel geïnvesteerd in het vastleggen van de uiterlijke kenmerken van criminelen. Dat komt onder andere tot uitdrukking in het '*Signalement'* op bladzijde twee van het samenvattend dossier dat van elke landloper werd bijgehouden. De manier van beschrijven was ontleend aan de techniek van de Franse criminoloog Alphonse Bertillon, die gebruik maakte van de inzichten van de Belg Alphonse Quételet en de Brit Galton, die hem ervan overtuigde ook de vingerafdruk in zijn antropometrische rapporten op te nemen. De signalementkaart werd ook bijgehouden in de Nederlandse kolonies van Veenhuizen en Ommerschans.[293] In dat '*Signalement'* werden naast de gewone lichaamskenmerken (lengte, haarkleur, kleur van de ogen, enz.) ook de '*Signes particuliers*' genoteerd. In het overzicht van de bijzondere kenmerken werden tatoeages, littekens en andere opvallende, niet-natuurlijke aspecten genoteerd. Sommige tatoeages werden als indicaties van criminele neigingen opgevat. Wanneer men crimineel gedrag als een gevolg

---

[289] DAMSMA, D. (1193) De dubbele revolutie en het gezin. In: ZWAAN, T. (red.) *Familie, huwelijk en gezin in West-Europa*. *Van Middeleeuwen tot moderne tijd*. Amsterdam/Heerlen: Boom/Open universiteit, 165-192, waar 176.

[290] Zie VAN DE MAELE, R.J.(2004) Waarom trouwden zij op latere leeftijd?, *Brabant Cronikel*, 8(4): z.p. (7-8).

[291] LEVITT, M. (2013) Perceptions of nature, nurture and behaviour, *Life Sciences, Society and Policy*, https://doi.org/10.1186/2195-7819-9-13

[292] DE BONT, R. (2001) METEN EN VERZOENEN. Louis Vervaeck en de Belgische criminele antropologie, circa 1900-1940, *Cahiers d'Histoire du Temps Présent / Bijdragen tot de Eigentijdse Geschiedenis*, nr. 9, 63-104.

[293] SPEET, B. (2017) Wat is Bertillonage?, *Geschiedenis*, jrg. 8, nr. 2, 15; CORBIN, A. (1993). Achter de schermen. In: PERROT, M., A. CORBIN & R.-H. GUERRAND, *Geschiedenis van het persoonlijk leven. De negentiende eeuw: materiële cultuur en de wereld van het individu.* Amsterdam, Agon, 103-277, waar 118-123

van onveranderlijke, biologisch bepaalde eigenschappen benadert, wordt het vraagstuk van de straf en de strafmaat overbodig, want wie door zijn onveranderlijke geaardheid strafbare feiten pleegt, is daar niet verantwoordelijk voor. De geboren misdadiger heeft geen vrije wil en beseft niet dat hij crimineel gedrag stelt. Een geboren misdadiger kan men logischerwijze niet straffen, men kan hem enkel uit de maatschappij verwijderen om de samenleving te beschermen. Vervaecks opvattingen pasten in de richting van het *sociaal verweer-denken* dat 'de veiligheid van de gemeenschap' vooropstelde.[294] Meestal vormden landlopers geen gevaar voor de gemeenschap en was hun strafbaar gedrag niet in die mate schokkend dat het als crimineel kon worden beschouwd.

De tweedeling van Vervaeck, die wetenschappelijk en maatschappelijk discutabel is, wordt in dit onderzoek niet toegepast. Toch wordt op basis van de dossiers gebruik gemaakt van de categorie accidenteel. Het begrip accidenteel, zoals het in dit onderzoek wordt gebruikt, is gerelateerd aan externe – en in mindere mate interne – factoren die het moreel kompas van de landloper gedurende een korte tijd buiten spel zetten. Ivan David, die tijdens de laatste jaren van de kolonie als lid van de directie een bevoorrechte getuige was, vertelde aan Toon Horsten: 'Wie voor de eerste of tweede keer in Merksplas- of Wortel-Kolonie belandt, heeft nog een kans om er ook weer uit te raken. Gebeurt dat niet, dan wordt de man in kwestie in de meeste gevallen een 'gewoontelandloper', voor wie Wortel en Merksplas een onmiskenbaar onderdeel van het leven wordt.'[295]

Op basis van het aantal registraties in de kolonie en de tijdsduur tussen de eerste en de laatste opsluiting zal het wanbedrijf landloperij in dit overzicht duidelijker worden omschreven als accidentele, conjuncturele, structurele of problematische landloperij, waardoor het verschijnsel gedeeltelijk wordt bevrijd van het individuele stigma en kan worden gekaderd in de sociaalpsychologische en sociaaleconomische werkelijkheid waarvan landloperij (en bedelarij) uitvloeisels waren. Het gebruik van de term recidive is te ongenuanceerd om een zo complex probleem als landloperij te beschrijven. Recidivist is een etiket dat op elke landloper kan worden geplakt die meer dan één keer in een landloperkolonie heeft verbleven, maar er is een groot verschil tussen een persoon die twee of drie keer binnen een korte tijdsperiode in een instelling werd opgenomen en een landloper die meer dan tien of twintig keer in Merksplas of Wortel werd ingeschreven in een periode van tien of zelfs twintig jaar. In dit onderzoek zal het begrip recidive enkel gebruikt worden om na te gaan hoe en of de beschreven populatie vergelijkbaar is met de vaststellingen die door andere auteurs werden gedaan, maar er zal vooral aandacht worden besteed aan de vier categorieën die hierna worden voorgesteld. Er waren ook andere benaderingen mogelijk: bijvoorbeeld gebaseerd op de leeftijd waarop men voor het eerst werd geïnterneerd, of op basis van persoonlijkheids- en lichaamskenmerken.[296] Gelet op de levensverwachting was iemand die bij een eerste veroordeling 65 jaar oud was theoretisch minder problematisch dan iemand die slechts 20 jaar oud was bij een eerste veroordeling. Na de eerste veroordeling bleven er immers nog vele jaren over om te '*recidiveren*'. Men kan de landlopers ook indelen op basis van het totaal aantal dagen, weken, maanden of zelfs jaren dat ze in de landloperkolonie hebben doorgebracht, maar die indeling doet afbreuk aan de dynamiek van de veroordelingspatronen. Het was niet alleen theoretisch moge-

[294] DE BONT, METEN EN VERZOENEN…, 104.
[295] HORSTEN, *Landlopers*, 164.
[296] BURNETT, J. *Idle Hands*, 161.

lijk, het gebeurde ook, dat men bij een eerste en eventueel eenmalige veroordeling onmiddellijk een langere tijd in de kolonie moest verblijven. Met de voorgestelde categorieën wordt getracht zowel de uitzonderlijkheid als de hoge frequentie van de veroordelingen in kaart te brengen, waarbij het aantal registraties in de kolonie niet altijd samenvalt met het aantal veroordelingen. Wanneer een landloper vluchtte en na een aantal dagen of weken terugkeerde, eventueel na een nieuwe veroordeling, werd hij opnieuw geregistreerd.

Tabel 4. Landlopercategorieën

	Accidenteel	**Conjunctureel**	**Structureel**	**Problematisch**
Aantal periodes in de kolonie en / of tijdsduur tussen de eerste en de laatste periode	1 – 2 Niet van toepassing*	3 – 5 Minder dan 5 jaar	6 – 10 Meer dan 5 jaar en minder dan 10	11 en meer Meer dan 10 jaar

*Bij twee veroordelingen speelt het tijdsverloop tussen de eerste en de laatste inschrijving in de kolonie geen rol. Ofwel gaat het om twee snel op elkaar volgende opsluitingen veroorzaakt door één accidentele of twee accidentele oorzaken, of om twee veroordelingen met een accidentele oorzaak die door een groter aantal jaren van elkaar gescheiden zijn.

De conjuncturele categorie betreft personen die gedurende een relatief korte periode (minder dan vijf jaar) drie tot vijf keer werden veroordeeld. Deze categorie sluit aan bij situatie die in het artikel van Courteaux '*quade conjuncture des tijds*' werd genoemd en bij de vaststelling van Anders Enevig dat in Denemarken aan het eind van de jaren 1920 en het begin van de jaren 1930 plots enkele duizenden mannen langs de wegen dwaalden, getroffen door de neerwaartse conjunctuurbeweging. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heerste er een tekort aan grondstoffen en die situatie leidde tot een hoogconjunctuur voor de '*voddenrapers*'.[297] Daarbij kan aan terugkerende werkloosheid worden gedacht in opeenvolgende (strenge) winters.[298] Wanneer het aantal verblijven verder toeneemt tot tussen zes en tien periodes en het tijdsverloop tussen de eerste en de laatste inschrijving meer dan vijf en minder dan tien jaar bedraagt, wordt de landloperij als structureel beschouwd. Dat wil zeggen dat er meer dan één factor – zoals tijdelijke werkloosheid, een overlijden of ziekte… – de landloperij en/of bedelarij heeft bepaald. Er was anders gezegd sprake van landloperij die door een veelheid van factoren werd veroorzaakt, zoals hoge leeftijd, ziekte, geen beroepskwalificaties bezitten, verweduwing, enz. die op een langdurige manier tot zwerfgedrag hebben geleid. De problematiek werd dan structureel en was veel moeilijker op te lossen dan bij monocausale landloperij. Structurele landloperij kon uitmonden in een vierde categorie die ik als problematisch heb bestempeld. Wie in dat sukkelstraatje verzeilde, restte weinig hoop op een terugkeer naar een min of meer normaal bestaan. Bij de definitie van het begrip problematische landloperij heb ik rekening gehouden met een inzicht uit de eerste helft van de twintigste eeuw: '*A man who is unemployed*

[297] ENEVIG, *Klunsere og kræmmere*, 34-35.
[298] Vergelijk BURNETT, *Useful Toil*, 62.

tends gradually to drift into the ranks of the unemployable.'[299] Tijdens mijn ervaring als begeleider van langdurig werklozen die een beroepsopleiding volgden, heb ik zelf ervaren dat de uitspraak van de econoom S.E. Thomas gefundeerd was. Het begrip problematisch houdt geen ethisch of maatschappelijk oordeel in – het is vanuit de optiek van de landloper zelf geformuleerd: wie in dat stadium was beland, had weinig of geen mogelijkheden om in de toekomst opnieuw een gewoon en geordend leven te leiden. Het is precies die categorie landlopers die soms zelf naar de Noorderkempen trok om zich *vrijwillig* te laten interneren. Hun structurele landloperij was problematisch geworden, of had in de woorden van de socioloog Pierre Bourdieu het karakter van *habitus* aangenomen, d.w.z. een in-de-wereld-zijn dat doordrongen is door heel de sociale geschiedenis van het subject, door de standaardmanier van waarnemen die daar uiteindelijk bij hoort, door de geaccepteerde waarden die deel uitmaken van de eigen manier van zijn en aanwezig-zijn en door de kenniskanalen die men als legitiem ervaart én door de manier waarop men zichzelf aan de samenleving onthult. Al die elementen worden als vanzelfsprekend ervaren, hoewel ze dat niet noodzakelijk ook voor de medemens zijn.[300]

Gedigitaliseerde bladzijde uit een samenvattend penitentiair dossier

De uitvoerigste studie van het verschijnsel landloperij en bedelarij in België is een dissertatie van Wim Depreeuw.[301] Toen Wim Depreeuw in 1986 aan de Katholieke Universiteit Leuven zijn onderzoeksresultaten toelichtte en verdedigde, was professor dr. Jean-Pierre De Waele

[299] THOMAS, S.E (1931[5]) *Elements of economics*. St. Albans / Kingsway: The Donnington Press / The Gregg Publishing Co., 357.
[300] HESS, R. Bourdieu Pierre, 1930 -. In : HUISMAN, D. (1993[2]) *Dictionnaire des Philosophes* Volume 1. Paris : Presses Universitaires de France, 410-412.
[301] DEPREEUW, W. (1988) *Landloperij, bedelarij en thuisloosheid: een socio-historische analyse van repressie, bijstand en instellingen*. Antwerpen-Arnhem-Leuven: Kluwer.

(Persoonlijkheidspsychologie en Sociale Pahtologie, Vrije Universiteit Brussel en hoofdgeneesheer van het Penitentiair Observatiecentrum in Sint-Gillis) een van de juryleden. Op dat ogenblik was ik secretaris van de Onderzoekseenheid Persoonlijkheidspsychologie en Sociale Pathologie, en ik vergezelde professor De Waele naar Leuven, waar ik de verdediging bijwoonde. Voor de bestudering van het fenomeen landloperij in Groot Aalst, waarmee ik in 2020 ben begonnen, heb ik bewust geen gebruik gemaakt van de studie van Depreeuw. Voor de interpretatie van de gegevens heb ik me laten leiden door historisch-antropologische inzichten, verworven tijdens mijn studie algemene cultuurwetenschappen, waarbij het begrip cultuur betrekking heeft op de waarden en normen van een maatschappij en de manier waarop die tot uitdrukking komen. Voorts heb ik gebruik gemaakt van het inzicht dat professor De Waele me heeft bijgebracht, namelijk dat veel maatschappelijke en structurele problemen worden gereduceerd tot individuele problemen, en dat met de bestraffing van een dader de mantel der liefde wordt gespreid over problemen die daarna onveranderd blijven bestaan. Dat inzicht was gebaseerd op zijn jarenlange psychiatrische praktijk in opdracht van het Bestuur van het Gevangeniswezen. Historicus Chris Vandenbroeke verdedigde een gelijkaardig inzicht dat gebaseerd was op een studie van sociale geschiedenis: '*Waarom het misliep in de maatschappij kreeg doorgaans weinig aandacht; des te meer en des te beter trachtte men echter de slachtoffers van de verarmingsprocessen te manipuleren of terecht te wijzen!*'[302] Landloperij en bedelarij werden als *dadergedrag* beschouwd en dat moest worden bestreden door middel van aangepaste straffen. Dat landlopers en bedelaars ook slachtoffers konden zijn, werd gemakshalve genegeerd.

*

Hierna komen eerst de 121 landlopers uit de randgemeenten aan bod, de 278 landlopers uit Aalst worden in een apart overzicht besproken. 'Groot-Aalst' had in de onderzochte periode dus gezamenlijk 399 veroordeelde landlopers. De benadering en de gestelde vragen zijn echter dezelfde. Afrondend wordt de stedelijke landlopergroep vergeleken met de meer landelijke groep. De individuele kenmerken van de landlopers en de karakteristieken van hun gezin van oorsprong kunnen worden besproken en vergeleken zonder verwijzing naar de demografische kenmerken van hun gemeente, maar de grote verschillen tussen het aantal landlopers uit de acht latere fusiegemeenten aan de ene kant (van 3 uit Herdersem als kleinste aantal tot 29 uit Nieuwerkerken als grootste groep) aan de ene kant, en het aantal *vagebonden* uit Aalst aan de andere kant, betekent dat voor een bespreking van die getallen naar de evolutie van de inwonersaantallen moet worden verwezen. De aantallen veroordeelde landlopers zonder meer kunnen niet op een zinvolle manier met elkaar worden vergeleken. Herdersem, Baardegem en Gijzegem telden veel minder inwoners dan de andere plattelandsgemeenten, maar het aantal landlopers bedroeg in dezelfde volgorde 3, 7 en 10. Zinvolle vergelijkingen vergen een indirecte berekeningsmethode, vooral ook wanneer de grotere gemeenten en de stad Aalst aan bod komen. De evolutie van de inwonersaantallen wordt weergegeven in Tabel 5. Deze is gebaseerd op de volkstellingen van 1816 tot 1930.[303]

---

[302] VANDENBROEKE, C. (1984[3]) *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*. Leuven: Kritak, 79.
[303] VRIELINCK, S. (2000) *De territoriale indeling van België 1795-1963*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 1666-1783.

In de individuele overzichten wordt rekening gehouden met de data vermeld in de akten van de burgerlijke stand, die niet altijd gelijk zijn aan de data vermeld in het penitentiair dossier. Een vergelijking van de persoonsnamen die vermeld zijn in het penitentiair dossier met die van de burgerlijke stand is echter sluitend. Wanneer er een afwijking werd vastgesteld, wordt dat vermeld en alle berekeningen, zoals de leeftijd bij de eerste veroordeling, zijn gebaseerd op de correcte geboortedatum. Bij landlopers die in de kolonie zijn overleden, wordt de sterfdatum gecursiveerd.

Tabel 5. Evolutie van de bevolking in Aalst en de latere fusiegemeenten

Gemeente	**1816**	**1820**	**1830**	**1846**	**1856**	**1866**	**1876**	**1880**	**1890**	**1900**	**1910**	**1920**	**1930**
Aalst	12221	12476	14791	17226	18021	18580	20982	20679	25544	29203	35125	34581	41960
Herdersem	810	854	966	1062	1070	1132	1261	1371	1483	1624	1756	1807	2010
Baardegem	742	814	984	1007	1066	1065	1059	1079	1216	1327	1431	1418	1596
Meldert	1329	1451	1723	1913	1891	1998	2120	2106	2216	2369	2520	2456	2462
Moorsel	2220	2385	2669	2843	2820	2948	3053	3118	3360	3522	3845	3851	4158
Erembodegem	2811	2821	3023	3280	3512	3756	4162	4184	4343	5105	6248	6336	7638
Hofstade	1769	1716	1933	1891	1917	2002	2143	2138	2257	2763	3196	3158	3801
Gijzegem	761	915	1105	1166	1148	1132	1237	1272	1300	1506	1836	1884	1885
Nieuwerkerken	1926	2194	2280	2522	2347	2398	2437	2459	2543	3081	3664	3814	4157
Totaal		25626	29474	32910	33792	35011	38454	38406	44262	50500	59621	59305	69667

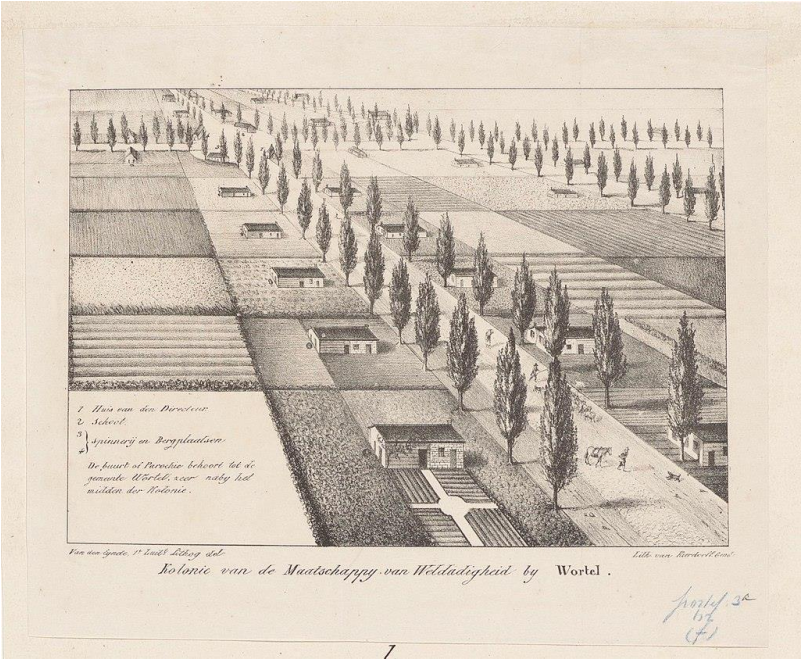

Plattegrond van Wortel-Kolonie (1822-1830)
Rijksmuseum (Nederland)

2 DE LANDLOPERS EN BEDELAARS UIT DE RANDGEMEENTEN

A. De kenmerken van de individuele landlopers, geordend per gemeente

2.1. Personen geboren in Herdersem (n = 3)

In de periode van december 1892 tot oktober 1907 werden drie personen die in Herdersem waren geboren naar de kolonie gezonden. Ze hadden alle drie een beroep uitgeoefend en waren bij hun eerste opsluiting gemiddeld 44 jaar oud. Gemiddeld werden ze elk 4,3 maal opgesloten. Twee van de veroordeelden waren weduwnaar (66,6%) op het ogenblik van hun veroordeling, één was gescheiden (33, 4%). In deze kleine groep werd geen ongehuwde veroordeelde aangetroffen, wat in de andere groepen wel het geval is. In vergelijking met de totale groep vallen grote verschillen op: er waren gemiddeld 54,50 % ongehuwde landlopers, 24,00 % gehuwde geïnterneerden, 19,00 % weduwnaars en 2,50 % gescheiden landlopers. De resultaten voor de gehele groep tonen aan dat vooral ongehuwde mannen meer vatbaar waren voor landloperij.

In twee van de drie gevallen volgde de laatste opsluiting ongeveer acht jaar na de eerste, wat op een voortdurende problematiek kan wijzen, zeker bij Romain Hebbelinck (acht jaar en vijf maanden) die zevenmaal werd veroordeeld. Ook bij Leander De Bisschop volgde de laatste opsluiting acht jaar en vijf maanden na de eerste, maar hij werd slechts driemaal opgesloten, en hij was ook beduidend ouder bij de eerste internering. Bij de andere geïnterneerde, P.F. De Backer, volgde de laatste veroordeling vier jaar en 9 maanden na de eerste, zodat de problematiek eerder van tijdelijke (conjuncturele) aard leek te zijn en voor De Backers vijftigste verjaardag voorbij was. 66,70% van de landlopers die in Herdersem waren geboren behoorde tot de categorie structurele landlopers, 33.3% tot de categorie conjuncturele landlopers. De structurele landlopers waren geboren in de Biesstraat, de conjuncturele landloper in de wijk Boskant. Het aantal gevallen is te klein om daar conclusies aan vast te knopen, maar een opvallend gegeven is dat niet één van de drie veroordeelden een accidentele landloper was. Voor de acht gemeenten samen bedroeg het aantal accidentele landlopers 46,30 %, het aantal conjuncturele landlopers 14,00 %. Structurele (14,90 %) en problematische landlopers (24,80 %) waren duidelijk minder sterk vertegenwoordigd. De verschillen wijzen erop dat de drie landlopers uit Herdersem meer gevaar liepen om een problematische levensloop te ontwikkelen.

Het milieu waarin de drie landlopers werden geboren vertoonde opvallende gelijkenissen: de ouders waren actief in de landbouw. Het is meer dan waarschijnlijk dat de vader van Petrus Franciscus De Backer, die als dagloner werd getypeerd, ook in de landbouw werkzaam was. Het tijdstip van het huwelijk en de geboorten in acht genomen kwamen zowel Leander De Bisschop als Romain Henninck in enigszins kleine gezinnen ter wereld. P.F. De Backer werd geboren in een meer traditioneel gezin: zijn ouders hadden zeven kinderen, waaronder een tweeling die na enkele dagen is overleden. Ook zijn jongste broer is overleden op het einde van zijn kindertijd. Het gemiddelde aantal kinderen per gezin was 4,30, met als uitersten 2 en 7. Ondanks hun vergelijkbare achtergrond hadden de drie veroordeelden zeer verschillende beroepen, en geen van de drie woonde nog in Herdersem - in de landelijke omgeving van de

wijk Bosskant en de Biesstraat - op het ogenblik van hun eerste veroordeling. In de wijk Bieststraat werd in de periode 1795-1835, de periode waarin de ouders van de landlopers uit Herdersem een gezin stichtten of zelf geboren werden, landbouwgebied, en dat gold ook voor de wijk Boskant.[304]

Henninck en De Backer woonden in een groter stedelijk gebied: Antwerpen en Sint-Jans-Molenbeek (Brusselse agglomeratie). Henninck woonde voor hij naar Antwerpen verhuisde op vrij jonge leeftijd als bakkersgast in Aalst, waar hij op hetzelfde adres verbleef als twee Franstaligen die in de administratie waren tewerkgesteld. De drie in Herdersem geboren landlopers werden door zeer verschillende rechtbanken veroordeeld. Wat de leeftijd van de landlopers betreft, kan worden vermeld dat bij de eerste registratie in de kolonie de oudste landloper 55 jaar was, meer dan 20 jaar ouder dan de jongste (34 jaar). De gemiddelde leeftijd was 44. Vergeleken met het gemiddelde en de uiterste leeftijden in de andere groepen (de laagste gemiddelde leeftijd was 42,4 jaar in Nieuwerkerken en de hoogste 49,9 in Meldert), bevindt de gemiddelde leeftijd van de Herdersemse landlopers ongeveer in het midden van de reeks. De jongste *kolonist* was 15 (Baardegem), de outste 79 (Moorsel). Ook de uiterste leeftijden bekleedden een middenpositie.

Geen van de drie landlopers is in de weldadigheidskolonie overleden, terwijl een enkele landlopers uit de andere gemeenten, zoals honderden uit andere streken, wel in de Noorderkempen is gestorven, waarna ze onder een naamloos wit kruis werden begraven. Het was vele tientallen jaren de gewoonte alleen het nummer van de overledene te vermelden. Namen werden pas op de kuisen vermeld toen het verschijnsel landloperij al aan het verdwijnen was.

Een belangrijke factor is de maand van de eerste registratie in de Kolonie. De Backer die grondwerker was, werd een eerste keer ingeschreven in de maand december, een maand die minder geschikt was voor grondwerken. De twee andere landlopers waren beroepsmatig minder afhankelijk van het weer en werden een eerste keer ingeschreven in mei en oktober. De aantallen zijn te klein om er conclusies aan te verbinden, maar ze worden verder in deze studie geïntegreerd in een globaal overzicht.

Herdersem was tot ver in de twintigste eeuw een echte plattelandsgemeente: de oude korenwindmolen van de familie Buyle, langs de weg van Aalst naar Dendermonde, een '*verharde aardeweg met wat kasseien*', werd weliswaar in 1911 gesloopt, maar de daar tegenover gelegen stoommaalderij die al in 1852 in gebruik werd genomen en later een elektrische aandrijving kreeg, was in de tweede helft van de twintigste eeuw nog altijd in gebruik[305] – en waar toen graan gemalen werden, waren ook landbouwers actief. Langs diezelfde, inmiddels verbrede en gebetonneerde weg, waren in de jaren 1950-1960 nog altijd landbouwers actief. Tot 1965 werd langs diezelfde weg ook cichorei verwerkt in de Cichoreibranderij Scheirlinck, in de jaren 1950 werden er nog paarden beslagen in de smidse van de familie Willems.[306] Maalderij Buyle was niet de enige die graanproducten verwerkte, in 1895-1896 liet Jan Alfons Moens een stoommaalderij optrekken aan de Kapelleommegang. Die maalderij bleef in gebruik tot 1958.[307] En de wijk Boskant was een uitgestrekt agrarisch gebied, met o.a. het

[304] BRAET, A. (2000) Herdersem 1795-1835: Zijn huizen en zijn bewoners (I) en (II), *De Faluintjes*, jrg. 13, nr. 1, 25-50 en jrg. 13. nr. 2, 172-190.
[305] DIERICKX, F. (1985) *Herdersem. Het dorp der Meiviskoppen*. Herdersem: F. Dierickx Uitgever, 31.
[306] DIERICKX, *Herdersem*, 160 162.
[307] DIERICKX, *Herdersem*, 175.

Monnikenhof nabij de Pontweg. Die hoeve bestond nog steeds in de jaren 1980.[308] Kennelijk kwamen de drie landlopers die in Herdersem waren geboren in hun geboortedorp niet aan hun trekken, wellicht omdat in Herdersem, zoals in zoveel andere gemeenten, subsistentielandbouw domineerde en de kinderen van landbouwers geen vertrouwen inboezemde. Een echtpaar dat samen met drie kinderen enkele jaren na de Eerste Wereldoorlog 3 hectaren eigen grond bewerkte, haalde volgens Alfons van Herdersem hooguit 2% zuivere winst. Een landbouwer was volgens hem '*een werktuig dat uitgebuit [werd] tot nut der andere klassen.*'[309] De bedrijfseconomische situatie van kleine landbouwbedrijven was echter complex, en een toekomstperspectief veronderstelde hervormingen.[310]

In het begin van de twintigste eeuw werd de landbouwers de mogelijkheid geboden om hun melk lokaal te laten verwerken, en dat was een bijna noodzakelijke ontwikkeling op een ogenblik dat gekoeld transport nog niet alledaags was. In 1916 werd de Samenwerkende Melkerij 'Sint-Antonius' opgericht, met vanaf 5 mei 1918 Henri Moens als gevolmachtigd bestuurder tot bij de ontbinding van de vereniging in 1950.[311] Dat Herdersem een landbouwdorp was, blijkt ook uit de stichting van de *Maatschappij van Onderlingen Bijstand tegen Sterfte onder het Vee 'Help U zelven, zoo helpt U God'*, *Staatsblad*, 15 mei 1897. In 1908 werd een gelijkaardige vereniging opgericht om varkenssterfte economisch te vergoeden.[312]

Voorts werd Liévin Jansegers, geboren in Dendermonde op 04.02.1839, maar gehuisvest in Herdersem, tussen januari 1881 en juni 1905 negenmaal veroordeeld als landloper. Hij was een ongehuwde schoenmaker en werd veroordeeld in o.a. Dendermonde, Boom, Mechelen en Brussel, wat erop wijst dat hij Herdersem meermaals de rug heeft toegekeerd. Hij is overleden in Merksplas op 27 augustus 1905. Hij had een hartaandoening en zijn algemene gezondheidstoestand was zeer slecht.

Het aantal veroordeelde landlopers dat in Herdersem is geboren, is het laagste van de reeks, maar dat aantal krijgt slechts betekenis wanneer men het tegenover het aantal bewoners plaatst. De verwijzingen gebeurden tussen 1892 en 1907. Om een benaderende vergelijking mogelijk te maken, wordt rekening gehouden met het aantal inwoners in 1890 (1.483) en het aantal in 1910 (1.756), dit zijn de jaren die het dichtst bij de interneringsdata liggen. Samengeteld betekent dat 3.239 inwoners, of herleid tot het theoretisch gemiddelde (afgerond) 1.620 inwoners. Dit wil zeggen dat er in vergelijking met dat theoretisch gemiddelde (afgerond) 0,19 % landlopers werd doorverwezen.[313]

---

[308] DIERICKX, *Herdersem*, 38, 60-61

[309] VAN HERDERSEM, A. (1920) De twintigste eeuw, *De Koornbloem*, 13.06.1920, 1.

[310] KLOPTEROP, H. (1923) De levenskwestie, *De Koornbloem*, 02.09.1923, 1.

[311] DIERICKX, F. (2000) De Samenwerkende Melkerij 'Sint-Antonius' te Herdersem, *De Faluintjes*, jrg. 13, 2, 170-171; DIERICK, F. (2007) De Melkerij Sint-Antonius te Herdersem, *De Faluintjes*, jrg. 20, nr. 1, 51-59.

[312] DIERICKX, F. (2008) Maatschappij "Help U zelven, zoo helpt U God" te Herdersem, *De Faluintjes*, jrg. 21, nr. 3, 298-308.

[313] Voor het berekenen van het percentage doorverwezen landlopers in de andere gemeenten zal dezelfde berekeningsmethode worden gebruikt, waarbij uiteraard rekening wordt gehouden met de aantallen van het teljaar dat het dichtst aansluit bij de eerste en de laatste van de reeks eerste veroordelingen. De berekeningswijze geeft een indicatief resultaat. Om een nauwkeuriger relatie te bepalen is een volledig overzicht van de inwonersaantallen in alle jaartallen noodzakelijk, en dat had ik niet ter beschikking.

Grafiek 3. Evolutie van de bevolking van Herdersem

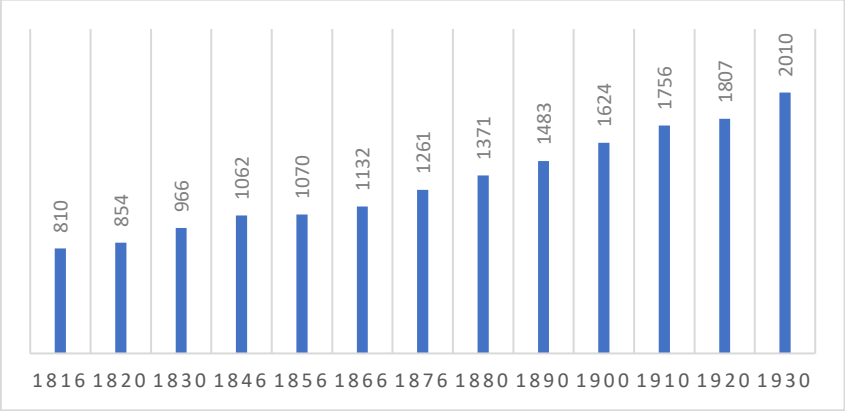

2.1.1. De Backer Petrus Franciscus (Pierre François): ID 23957.[314] Herdersem, Boskant 21.02.1849 – Aalst, 27.07.1908, verweduwde grondwerker in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Felix, dagloner (Herdersem, 11.03.1815 – 06.11.1880) en Maria Joanna De Schrijver, spinster (Hekelgem, 18.05.1815 – Herdersem, 11.12.2021 1887) die zeven kinderen hadden: Antonia (09.03.1845), de tweeling Joannes Baptista en Ferdinandus (28.11.1847 die respectievelijk twee en vijf dagen na de geboorte zijn overleden) **Petrus Franciscus** (1849), Ferdinandus (12.03.1851), Constantinus (18.05.1852) en Ferdinandus (18.04.1855 – 02.11.1869). Petrus Franciscus werd veroordeeld in Chimay, Lochristi en Brussel. In het penitentiair dossier is vermeld dat Petrus Franciscus weduwnaar was van Félécité De Smet (overleden in Sint-Jans-Molenbeek op 25.10.1885). Hij hertrouwde na zijn twee verblijven in Merksplas op 13.09.1899 in Herdersem met Maria Leonia Tilley. Beiden woonden toen in de Groenstraat, Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.1.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	22.12.1892 tot 13.05.1893	17.03.1897 tot 15.03.1898	43	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Boskant	Dagloner en spinster	Sint-Jans-Molenbeek	Conjunctureel

2.1.2. De Bisschop Leander (Léandre): ID 5065. Herdersem, Biesstraat, 13.11.1851, verweduwde kleermaker in Sint-Gillis-Dendermonde, zoon van Joannes, landbouwer, 41 jaar oud, en zijn echtgenote Euphemia Speeckaert, die vier kinderen hadden: Josephus (16.06.1848) , Leander (1851), Maria Rosalia Emerentia (17.01.1855) en Maria Barbara (13.03.1857). Leander werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Na de tweede veroordeling is hij kennelijk in de omgeving van Merksplas blijven wonen. Volgens het penitentiair dossier was hij getrouwd met Maria Coleta Blommaert, en woonde bij het huwelijk van zijn dochter Maria Judoca op 12.12.1906 (ze was geboren in Lebbeke op 22.10.1882) officieel in Hofstade, waar ook zijn dochter woonde. Hijzelf verbleef toen in Wortel. Op dat ogenblik was zijn echtgenote Maria Coleta Blommaert al overleden (Wieze, 30.03.1888). Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

[314] ID verwijst naar het identiteitsnummer in de penitentiaire context of naar het inschrijvingsnummer in de kolonie.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.1.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	05.10.1907 tot 04.10.1909	27.05.1916 tot 26.05.1918	55	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Biesstraat	Landbouwers	Sint-Gillis-Dendermonde	Structureel

2.1.3. HENNINCK Romanus (Rromain): ID 12423. Herdersem, 11.09.1867, gescheiden bakker in Antwerpen, zoon van Carolus Ludovicus Henninck (Nieuwerkerken, 21.07.1822) en Anna – ook vermeld als Antonia – Catharina Jansegers (Herdersem, 05.12.1830 – Aalst, 03.12.1917), getrouwd in Herdersem op 02.09.1856. De bruid woonde in Herdersem, de bruidegom in Wieze, waar hij toen dienstbode was. In Herdersem werd hij landbouwer / landarbeider.[315] Het echtpaar had twee kinderen: Benjaminus (27.02.1857) en **Romanus** (1867), beiden geboren in de Bieststraat. Volgens het penitentiair dossier was Romanus gescheiden van Delphine Van Reusel. Romanus woonde voor hij op 13.07.1886 naar Antwerpen uitweek als bakkersgast in de Leopoldstraat 31 in Aalst, samen met de bediende Célestin Grégoire Waffard (Andenne, 10.03.1844) en douanebeambte Pierre François Launax (Quiévrain, 19.05.1852). Romanus werd veroordeeld in Hoogstraten, Nevele, Brussel, Puurs, Zandhoven en Hoogstraten. De geografische verspreiding van de rechtbanken wijst op een vrij grote mobiliteit. Zijn broer Benjaminus trouwde met Isabella Coleta Boelaert en vestigde zich als brouwersgast in Aalst, waar hij aan de Gentsesteenweg woonde. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.1.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	15.05.1902 tot 14.02.1903	13.10.1910 tot 19.12.1912	34	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Biesstraat	Landbouwers	Antwerpen	Structureel

[315] Carolus Henninck was niet de enige die soms landbouwer, soms landarbeider werd genoemd. Chris Vandenbroeke zag daar, voor het gehele Vlaamse grondgebied een patroon in: '*Met uitzondering van een beperkte toplaag van grote boeren, leefde ieder gezin op de buiten voor een deel als landbouwer en voor een deel als landarbeider-dagloner*.' VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van Vlaanderen*, 208.

2.2. Personen geboren in Baardegem (n = 7)

In de periode van 1876 tot 1913 werden zeven mannen, die in Baardegem waren geboren, samen 56 maal opgesloten in de kolonie (of gemiddeld 8 opsluitingen per persoon). Het aantal opsluitingen per landloper varieert zeer sterk in deze groep: van 1 tot 32. Vier van de zeven landlopers werden maar één keer in de instelling geregistreerd (57,10 %), zodat het aantal accidentele landlopers in deze groep sterker vertegenwoordigd is dan in het totaal van de acht gemeenten (46,50 % accidentele landlopers), wat erop wijst dat de meeste personen zich na hun kennismaking met het leven in de weldadigheidskolonie zich in het gewone arbeidscircuit hebben kunnen handhaven. Zelfs de twee mijnwerkers, personen met een zwaar beroepsleven, die bovendien ver van hun geboortedorp vertoefden, behoorden tot de categorie der accidentele landlopers. Gelet op hun hoge leeftijd bij hun eenmalige registratie (70 en 66 jaar), gaat het om arbeiders aan het onvermijdelijke eind van hun loopbaan, een beeld dat zeer fel contrasteert met de populistische voorstelling van de *beroepsbedelaar*. De veroordeling van mijnwerker Pierre Jean Christiaens die in Charleroi woonde en zijn hele leven had gewerkt, was schrijnend. Als weduwnaar werd hij voor het eerst veroordeeld toen hij 70 jaar was. Ongeveer vijf jaar voor zijn veroordeling was hij opgenomen in het ziekenhuis van Charleroi. Zijn naamgenoot Henri Christiaens was ook mijnwerker en woonde eveneens in Charleroi. Ook hij werd één keer veroordeeld. Hij was reeds 66 toen hij naar de kolonie werd gezonden. In de aantekeningen die in Merksplas werden bijgehouden, werd hij als '*invalide*' omschreven. Het zware werk diep onder de grond maakte dat mijnwerkers al op oude mannen leken toen ze amper veertig jaar oud waren.[316] De mijnwerkers uit Baardegem bevonden zich bovendien op het eindpunt van de armoedecyclus van Benjamin Seebohm Rowntree (1871-1954): nadat de werkende kinderen het gezin hadden verlaten, daalde het gezinsinkomen, en vooral wanneer men weduwe of weduwnaar werd, nam de armoede sterk toe. Dat was niet alleen zo voor mijnwerkers, de cyclus trof alle Europese arbeiders, onafhankelijk van de sector waarin ze werkzaam waren.[317]

Twee veroordeelden waren weduwnaar (28,60%), één landloper was gehuwd (14,30%), één leefde gescheiden (14,30%) van zijn vrouw en de drie anderen waren ongehuwd (42,80%). De ongehuwde landlopers waren het sterkst vertegenwoordigd, een gegeven dat op een gedwongen (definitief) celibaat kan wijzen, een situatie die niet ongewoon was.[318] Slechts twee van hen woonden in Baardegem (28,60%) op het ogenblik van de veroordeling (Benoit Rokist, één keer veroordeeld in Brussel, en Louis Desmedt, één keer veroordeeld in Asse). Beiden liepen een straf op van drie maanden en 2 tot 3 dagen. François De Schepper, die niet minder dan 32 keer naar de kolonie werd gezonden, woonde in Anderlecht en werd meestal in Brussel veroordeeld, maar hij verscheen ook voor de rechter in Mechelen en Hoogstraten. Hij

---

[316] BURNETT, *Useful Toil*, 46.

[317] Vergelijk ENGBERG, E. (2006) Life on the Edge. Rural poverty and vulnerability I XIXth century in northern Sweden, *Annales de Démographie Historique*, 2006/1 (111), 31-57.

[318] Toen de Oost-Vlaamse ingenieur Eugeen Schepens in het laatste kwart van de negentiende eeuw een landbowkolonie in Argentinië wilde stichten, richtte hij zich tot de landbouwers en landwerklieden met o.a. het volgende argument: '*Ik wil uwe zonen en dochters verlossen van een gedwongen, en dikwijls hartverscheurend of onteerend celibaat, met hen te plaatsen op schoone en oneindig vele boerderijen, waar zij in weelde en gedurig familiegenot talrijke kinderen kunnen opvoeden. […] Ik wil het toekomende getal ongelukkigen, wanhopigen, krankzinnigen, zelfmoorders, kindermoorders, dronkaards […] verminderen*.' Geciteerd in: VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 133-134.

is overleden in Merksplas op 4 september 1893. De doodsoorzaak werd vaag als *débilité* of zwakte omschreven. Het is vooral zijn hoog aantal opsluitingen dat het gemiddelde verblijven voor landlopers uit Baardegem de hoogte heeft ingedreven. Kachelmaker Philémon Camille Kesseleer werd 14 maal veroordeeld vanaf de prille leeftijd van 15 jaar. De veroordelingen werden uitgesproken in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel, Deinze, Hoogstraten en Brecht. Pluimveehandelaar Pierre Jean Creyelman was gehuwd en woonde in Brussel. Hij werd pas op latere leeftijd voor het eerst veroordeeld. Hij verscheen aanvankelijk voor de rechter in Brussel, later verbleef hij kennelijk vooral in de Noorderkempen: de laatste vijf veroordelingen werden uitgesproken in Hoogstraten.

Wanneer men de beroepscategorieën van de ouders bekijkt, valt het grote aantal landbouwgezinnen op: vijf van de zeven (71,40%). In één gezin was de vader bakker, in het laatste gezin was de vader pluimveehandelaar, een beroep dat bij het landbouwbedrijf aanleunt. Het aantal kinderen per gezin varieerde sterk met als uitersten twee en vijftien. Het gemiddelde aantal kinderen per gezin bedroeg 5,8, een getal dat sterk is beïnvloed door de samenstelling van het gezin van oorsprong van Henri Christiaens. Vijf van de zeven veroordeelden behoorden tot de categorie accidentele landlopers. Bij één persoon was er sprake van structurele landloperij, en één persoon was een problematische landloper.

De ongehuwde wever Donat De Saedeleer, die volgens het register van de kolonie in Aalst woonde en in Baardegem was geboren, wordt niet vermeld in de akten van de burgerlijke stand van Baardegem. Het archief van de burgerlijke stand van Aalst vermeldt wel een persoon met die naam, maar die was geboren in **Bavegem**. De dossiers bevatten relatief veel schrijffouten.

De eerste en de laatste veroordeling van de eerste reeks doorverwijzingen gebeurden tussen 1876 en 1903. Wanneer men deze gegevens koppelt aan de meest nabije inwonersaantallen, vastgelegd in de volkstellingen, dan bekomt men het volgende theoretische gemiddelde: 1059 (1876) + 1327 (1900) = 2386 : 2 = 1193. Dit betekent dat er (afgerond) 0,59 % van het theoretisch gemiddelde in de besproken periode werd doorverwezen naar de instellingen in de Noorderkempen.

Geheel in overeenstemming met het landbouwkarakter van Baardegem waren vijf van de zeven gezinnen van oorsprong actief in de landbouw. Maar slechts één van de landlopers was landarbeider, en dit wijst er wellicht op dat ook in Baardegem subsistentielandbouw de activiteit bepaalde. De gepachte arealen waren zeer klein, ook in de hopteelt. Sectie C van het kadasterplan van Popp die 738 percelen omvatte, bestond uit o.a. negentien hopvelden en eenenveertig boomgaarden. Voorts bestond die sectie uit zeven percelen weide, met een gemiddelde oppervlakte van 18 a 50 ca, en eenentwintig percelen hooiland.[319] De boomgaarden hadden een gezamenlijke oppervlakte van 5 ha 88 a 70 ca, of afgerond 14 are 36 centiare, en waren, zelfs voor gemengde landbouwbedrijven, minder belangrijk dan weiden en hooilanden. De grootte van de gebruikte landbouw- en fruitbouwpercelen bevestigt de hypothese over subsistentielandbouw, die slechts een beperkt aantal landarbeiders in loondienst verdroeg: 'Rurale huishoudens waren in de eerste plaats gericht op het 'overleven' en het optimaliseren

[319] DE CLERCK, J.A.C. (1992), Het perceelsgewijs kadasterplan van Baardegem, zoals uitgegeven door P.C. Popp (III), *De Faluintjes*, jrg. 5, nr. 3, 167-197.

van de 'overlevingskansen' van de nakomelingen.'[320] Er kwam op het platteland weliswaar consumptie tot stand, maar de gemeentelijke markt was meestal te klein om ter plaatse een '*verzorgingspakket*' te kunnen aanbieden – met uitzondering van absoluut noodzakelijke beroepen zoals kleermaker, bakker, molenaar, smid, schoenmaker en wagenmaker – zodat de dorpsgemeenschap voor dat verzorgingspakket grotendeels afhankelijk was van het aanbod in een nabijgelegen stad[321] – in de fusiegemeenten van Aalst was dat vanzelfsprekend Aalst. De implicatie van die wisselwerking was dat wie in zijn geboortedorp geen plaats vond in de primaire sector – eventueel als dagloner – voor alternatieven zijn geboortedorp moest verlaten, in de hoop werk te vinden in een kleinere of grotere stad.

Grafiek 4. Evolutie van de bevolking van Baardegem

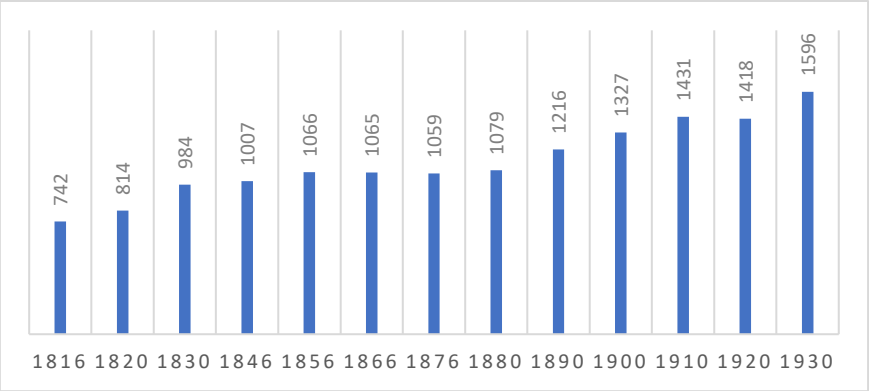

2.2.1. CHRISTIAENS Henricus (Henri): ID 19066. Baardegem, 18.12.1828, ongehuwde mijnwerker in Charleroi, zoon van Franciscus, broodbakker (Baardegem, 29.10.1781 - Moorsel, 16.10-1846) en Joanna Aldegonda Van Belle (Aalst, 05.07.1792 - Moorsel, wijk Waver, 11.10.1866), getrouwd in Aalst. op 20.08.1812. Het bevolkingsregister van Moorsel (1847) vermeldt dat het gezin Christiaens – Van Belle aan het Kruisabeel nr. 81 woonde en als volgt was samengesteld: Franciscus, dagloner en 69 jaar oud, Van Belle Joanna, 58 jaar oud, Theresia 30 jaar, Brigitta 12 jaar en Henricus 18 jaar. Henricus werd uitgeschreven toen hij op 18.03.1896 naar Charleroi verhuisde, waar hij daarna als ongehuwde mijnwerker aan de kost kwam. Het gezin heeft zowel in Baardegem als in Moorsel gewoond en kreeg vijftien kinderen: Rosalie (Baardegem, 04.07.1813 – Moorsel, 14.10.1869), Fredrica (Baardegem, 08.07.1814), Marie Jeanne (Baardegem, 21.11.1815 - 26.02.1817), Marcellin (Baardegem, 29.12.1819), Theresia (Baardegem, 16.02.1817 – Moorsel, 07.10.1885), Benoît (Baardegem, 12.05.1818), Joanna Maria (Baardegem, 24.03.1822 – Moorsel, 06.07.1837), Guilielmus (Baardegem, 29.11.1824), Seraphinus (Baardegem, 21.02.1826 – 11.06.1827), Nathalia (Baardegem, 10.08.1827 - 18.11.1828), **Henricus** (18.12.1828), Joanna Constantia (02.01.1829), Francisca (14.11.1830), Maria Brigitta (Moorsel, 20.04.1833 – 03.02.1849), Franciscus (Moorsel, 03.09.1836 – 20.01.1837). Henricus werd als *invalide* (werkongeschikt) geregistreerd en hij verbleef een zevental keer in het ziekenhuis van Charleroi. Hij werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 154,5 cm.

[320] VERMOESEN, R.(2007) De verzorgende sector op het vroegmoderne, Vlaamse platteland, *De Faluintjes*, jrg. 20, nr 4, 422-434, waar 422.
[321] VERMOESEN, De verzorgende sector op het vroegmoderne, Vlaamse platteland, 424-425.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.11.1895 tot 21.04.1896	-	66	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
15	Kruisabeel	Broodbakker	Charleroi	Accidenteel

2.2.2. CHRISTIAENS Petrus Joannes (Pierre Jean): ID 47038. Baardegem, 17.02.1833, verweduwde mijnwerker in Charleroi, zoon van Everardus, dienstbode / dagloner / landarbeider (Baardegem, 29.09.1798 – Meldert, 27.08.1861) en Anna De Wageneer, spinster (Moorsel, 12.12.1796 – Baardegem, 04.07.1837, na de geboorte van een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht op 02.07.1837), getrouwd in Moorsel op 14.05.1825, gehuisvest in de Hoogstraat. Korte tijd na het overlijden van zijn echtgenote hertrouwde Everardus Christiaens op 31.10.1837 in Meldert met Maria Theresia De Keyser (Aalst, 25.07.1791 – Meldert, 31.05.1868). De ouders van Petrus Joannes hadden zeven kinderen, waarvan het laatste levenloos werd geboren: Maria Joanna (Moorsel, 23.07.1825 – 18.07.1833), Albinus (Baardegem, 13.03.1827 – Meldert, 16.06.1846), Francisca (Meldert, 14.11.1830 – 23,06.1845), Joanna Constantia (Baardegem, 02.01.1829 - 20.01.1830), **Petrus Joannes** (1833) en Theodorus (Baardegem 08.05.1835 - 08.11.1835). Volgens het penitentiair dossier was Petrus Joannes weduwnaar van Virginie Inny. Bij zijn veroordeling was hij *kreupel*. Ongeveer vijf jaar voor zijn veroordeling had hij al een tijd in het ziekenhuis van Charleroi doorgebracht. Gestalte: 154 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	09.03.1903 tot 28.04.1903	-	70	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Hoogstraat	Landarbeider en spinster	Charleroi	Accidenteel

2.2.3. CREYELMAN Franciscus Cornelius (Pierre Jean): ID 4538. Baardegem, 08.05.1854, gescheiden pluimveehandelaar in Brussel, zoon van Franciscus, pluimveehandelaar en Maria Philippina (Paulina, Sara) Van der Maelen. Het echtpaar Creyelman – Van der Maelen had zeven kinderen: **Franciscus Cornelius** (1854), Petrus Gustavus (13.08.1855), Nathalia Leonia (10.10.1857) Camillius (28.08.1859 - 29.08.1859), Joannes Alphonsius (25.09.1860 - 31.07.1861), Desiderius Alphonsus (26.08.1866), Joannes Vincentius (08.11.1868 – 21.11.1868). In het bevolkingsregister van 1867 wordt het echtpaar met een aantal kinderen vermeld in de Molenstraat, nr. 22.. De geboorteakten maken duidelijk dat het echtpaar meermaals is verhuisd. Bij zijn eerste veroordeling woonde Petrus Joannes in Brussel, en was hij zoals zijn vader pluimveehandelaar. Hij was in Sint-Gillis gehuwd met Marie Louise Versnogen. Franciscus Cornelius werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Bij zijn laatste veroordeling liep hij een straf op van 4 jaar, en hij heeft die effectief doorgebracht in Merksplas. Volgens het penitentiair dossier was hij gescheiden van zijn vrouw, die in Sint-Gillis woonde. *Rond 1876/1877 werd hij behandeld in het Sint-Pietersziekenhuis in Brussel.* Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	08.08.1895 tot 05.08.1896	19.08.1910 tot 19.08.1914	41	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Molenstraat	Pluimveehandelaar	Brussel	Structureel

2.2.4. DE SCHEPPER Franciscus Josephus (Deschepper François Joseph): ID Baardegem, 19.03.1829, niet 01.01.1828 – Merksplas, *04.09.1893*, ongehuwde brouwersgast in Brussel / Anderlecht, zoon van Joannes Baptista, landman (Asse, 03.05.1791 – Baardegem, 07.07.1865) en Coletha Van Malder, landbouwster (Baardegem, 12.07.1788 – 05.03.1845), getrouwd in Baardegem op 30.04.1823. De bruid en de bruidegom hebben samen met de getuigen de huwelijksakte getekend en werden overwegend in de wijk Dorp gesitueerd. Bij de geboorte van de laatstgeboren kinderen was de moeder herbergierster, en de vader werd later als moutmaker bestempeld. Het echtpaar had drie kinderen waren: Joannes Antonius (22.03.1825), Barbara (13.05.1827) en **Franciscus Josephus** die niet 01.01.1828, maar op 19.03.1829 werd geboren (wijk Dorp). Franciscus Josephus werd veroordeeld in Brussel, Hoogstraten en Mechelen. Bij zijn overlijden in de kolonie was hij sterk verzwakt. Gestalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
32	02.10.1876 tot 29.12.1876	15.05.1893 tot *04.09.1893* [322]	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Dorp	Landbouwers	Brussel / Anderlecht	Structureel

2.2.5. DE SMEDT Carolus Ludovicus (Desmedt Louis): ID 193225. Baardegem, Sint-Petronellaberg, 03.04.1861, gehuwde pluimveehandelaar in Baardegem, zoon van Isidorus, boomsnoeier (ook als Theodorus vermeld, 10.05.1810 – Meldert, 02.07.1864) en Joanna Van Cauter (Baardegem, 15.06.1819 – Herdersem, 13.06.1901, weduwe in een eerste huwelijk van Casimirus Van Gucht, en in een tweede huwelijk van Theodorus De Smedt). Toen Isidorus (Theodorus) overleed, was hij weduwnaar van Maria Theresia De Meersman, en echtgenoot van Joanna Van Cauter. De ouders van Carolus Ludovicus hadden twee kinderen: Sylvia (24.05.1857 – 01.12.1873) en **Carolus Ludovicus** (1831). Carolus Ludovicus trouwde met Maria Stephania Osselaer en kreeg met haar de volgende kinderen: Franciscus Xaverius (14.05.1885), Petrus Joannes (27.12.1886), Judocus (21.08.1888), Carolus Bartholomeus (06.10.1892) en Philippus Alphonsus (04.09.1895). Afhankelijk van het tijdstip waarop de kinderen werden geboren, was Carolus Ludovicus werkman of pluimveehandelaar. Als woonplaatsen worden vermeld Helderberg en St.-Petronellaberg. In het bevolkingsregister van 1881 wordt het echtpaar De Smedt – Osselaar bij de moeder van de Carolus Ludovicus, samen met drie van hun kinderen. Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Asse. Gestalte: 180 cm.

[322] Wanneer een landloper is overleden tijdens zijn verblijf in de kolonie wordt de sterfdatum gecursiveerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.08.1891 tot 20.10.1891	-	30	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Sint-Petronellaberg	Boomsnoeier	Baardegem	Accidenteel

2.2.6. KESSELEER Camilius Phillimundus (Camille Philémon): ID 13773. Baardegem, 02.01.1872 geboren De Gols, ongehuwde kachelmaker in Brussel, zoon van Maria Clementia De Gols (Baardegem, 16.05.1852), landbouwster, gehuisvest in de Molenstraat, ook vermeld in de Kokerij 64, als dienstpersoneel. Zijn moeder trouwde in Brussel op 15.11.1880 met Pieter Louis Kesseleer. Bij dat huwelijk werd Camilius Phillimundus gewettigd. Hij werd veroordeeld door de rechtbanken van Sint-Jans-Molenbeek, Deinze, Hoogstraten en Brecht. C.P. Kesseleer was kennelijk vrij mobiel, maar verbleef bij zijn laatste inschrijvingen toch vooral in de Noorderkempen. In 1912 liep hij een veroordeling op van vier jaar en vier maanden, wat in het kader van de wetgeving op de landloperij een zeer lange straf (of interneringsmaatregel) was. Over zijn gezin van oorsprong zijn alleen de gegevens van Baardegem beschikbaar. Gestalte: 167,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	15.11.1887 tot 24.05.1890	04.01.1913 tot 09.04.1913	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Molenstraat / Kokerij	Landbouwster	Brussel	Problematisch

2.2.7. ROKIST Benedictus (Benoit): ID 88894. Baardegem, 21.03.1826 en er overleden op 28.10.1890, verweduwde landarbeider in Baardegem, zoon van Hubertus (Brussel, 17.09.1785 – Baardegem, 19.08.1861) en Adriana de Maseneer (Baardegem, 16.09.1876 - 23.01.1867), getrouwd in Baardegem op 25.11.1812. Hubertus woonde in Appels, Adriana in Baardegem. Benedictus was een broer van: Francisca (Baardegem, 29.06.1819 – 18.04.1820, de vader woonde toen in Wichelen). Het gezin van oorsprong telde twee kinderen. Benedictus is op 26.08.1846 getrouwd in Baardegem met Anna (Joanna) Maria Van den Bossche (Baardegem, 10.03.1826 – 22.02.1877). Het echtpaar Rokist – Van den Bossche kreeg de volgende kinderen: Petrus Alphonsus (20.07.1849), Maria Florencia (22.02.1852 – Herdersem, 16.12.1896), Maria Sylvia (19.09.1854), Philomena (27.09.1857), Octavia (02.05.1863), Franciscus (08.10.1865 – 07.02.1871). Benedictus en zijn vrouw waren landbouwers en woonden bij de geboorte van hun kinderen in de Helderbergstraat en later aan de Kapelleberg. Hij werd veroordeeld in Brussel. Hij is ruim zeven jaar na zijn enige veroordeling overleden in Baardegem, zodat in zijn geval de landloperij een accidenteel verschijnsel was. Gestalte 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.2.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	12.03.1883 tot 16.06.1883	-	57	Weduwnaar
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
2	?	Landbouwers	Baardegem	Accidenteel

2.3. Personen geboren in Erembodegem (n = 27)

Het databestand van de weldadigheidskolonie toont aan dat 27 personen die in Erembodegem waren geboren naar Merksplas werden gezonden. Op één na hadden alle veroordeelden een beroep. Landarbeiders waren het sterkst vertegenwoordigd (8 of 29,6%). Daarna volgden de dagloners (4 of 14,8%), de grondwerkers (3 of 11,1%), de metselaars (2), de mijnwerkers (2) en de beroepen die slechts door één geïnterneerde werden beoefend: voerman, blikslager, foorkramer, schoenmaker, ketellapper, tuinman en marmerpolijster. 13 veroordeelden waren ongehuwd (48,1%), 9 personen waren gehuwd (33,3%) en er waren 5 weduwnaars (18,6%). Bij de eerste veroordeling was de jongste landloper 18 jaar, de oudste 76 jaar, een leeftijd die erop wijst dat de kolonie als sociaal vangnet functioneerde. Het eerste verblijf in de kolonie werd aangevat op een gemiddelde leeftijd van 43 jaar, en het totaal aantal verblijven van de groep bedroeg 112, of gemiddeld 4,1 opsluitingen per persoon.

Over de aard van de landloperij kan het volgende worden vermeld: 14 van de 27 veroordeelden ware accidentele landlopers (51,90 %), 5 landlopers hadden een conjuncturele problematiek (18,50 %), evenveel hadden een structureel probleem (18,50 %) en 3 veroordeelden waren problematische landlopers (11,10 %). Het hoge percentage accidentele landlopers springt onmiddellijk in het oog in vergelijking met het gezamenlijk aantal, en het percentage accidentele landlopers van de acht randgemeenten (46,30 %). Ook de aantallen conjuncturele en problematische landlopers is gunstiger dan in de acht gemeenten samen. Wanneer men het gezin van oorsprong bekijkt, wordt snel duidelijk dat de meeste ouders landbouwers zijn of een beroepsactiviteit uitvoeren die bij de landbouw aansluit. Eens ze op eigen benen stonden, bleven 8 van de 27 landlopers in Erembodegem wonen (29,60 %), en 5 anderen woonden in Aalst (18,50 %). Liedekerke en Haaltert behoorden min of meer tot dezelfde regio, zodat in totaal 51,70 % van de veroordeelden nog in hun eigen dorp of streek woonden toen ze werden doorverwezen. Anderzijds heeft de hoofdstedelijke omgeving een duidelijk aantrekkingseffect gehad (Sint-Pieters-Jette 1, Schaarbeek 1, Sint-Jans-Molenbeek 1, Sint-Gillis 1, Etterbeek 2, Brussel 2 of samen 8 samen = 29,60%). De modernisering van de hoofdstad en de vele infrastructuurwerken vergden veel arbeiders, en de altijd door werkloosheid geplaagde Denderstreek was voor de hoofdstad een werkkrachtenreservoir. De invoering van goedkope treinabonnementen heeft de uitwijking vanuit Aalst en randgemeenten uiteindelijk afgeremd. De verdeling kan ook anders worden voorgesteld: 29,60 % bleef wonen in de gemeente waar ze geboren waren en 22,20 % vestigde zich in een andere gemeente van het arrondissement Aalst, of samen 51,80 % in het arrondissement Aalst. Die verdeling betekent dat toch 48,20 % van de veroordeelden (wellicht beroepshalve) naar een ander arrondissement is uitgeweken.

Het gezin van oorsprong was overwegend in de landbouw actief, maar er waren ook heel wat dagloners en in één gezin was de vader een scheepstrekker, een beroep dat een mobiele instelling vereiste. De woonplaats van de gezinnen van oorsprong bevond zich vooral aan de Brusselsesteenweg (4), Hogeweg (3) die de Brusselsesteenweg met de Dender en de dorpskern verbond, Ronsevaal (2) die de Hogeweg met de Brusselsteenweg verbond, de Leuvenstraat (2) die vanaf haar laagste punt nabij de Dender een traject volgt dat min of meer parallel loop met de Brusselsesteenweg, Ressebeek (2), nog steeds een groen gebied tussen de E40 en de Dender, en op de linkeroever de vrij lange Keppestraat die de dorpskern verbindt met de Ninovesteenweg, waar één gezin van oorsprong woonde. Vrijwel al deze straten waren tijdens

de besproken periode nog niet dicht bebouwd en maakten het mogelijk om er landbouwactiviteiten te ontplooien.

20 van de 27 (74 %) landlopers zijn geboren in de periode 1830-1874, dus in het tweede en derde kwartaal van de negentiende eeuw en de beginjaren van het Koninkrijk België. Vier landlopers zagen het licht voordat België als onafhankelijke staat tot stand kwam. Om het aantal landlopers met het aantal inwoners te vergelijken, wordt zoals voor de andere gemeenten rekening gehouden met de twee uiterste jaren van de eerste reeks verwijzingen: 1883 en 1913. De meest nabije volkstellingen zijn die van 1880 (4.184 inwoners) en 1910 (6.248 inwoners). Op basis van die aantallen is het theoretisch gemiddelde 5.216. Dat betekent dat de veroordeelde landlopers 0,50 % van het theoretisch gemiddelde in die periode vertegenwoordigden.

Grafiek 5. Evolutie van het aantal inwoners van Erembodegem

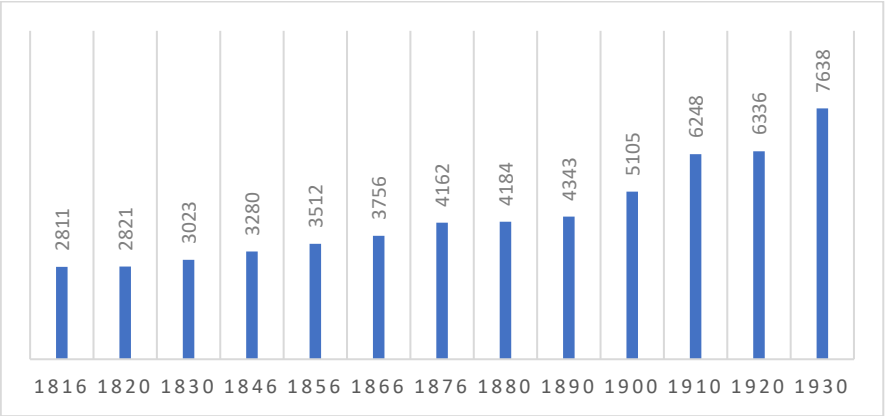

2.3.1. ABBELOOS Modestus Jacobus (Modeste Jacques): ID 3. Erembodegem, 02.05.1848 – Merksplas *06.02.1904*, verweduwde voerman / dagloner in Etterbeek, zoon van Egidius Ludovicus (18.04.1814 – 14.07.1184) en Rosalia van Nieuwenhove, beiden landbouwer, getrouwd in Erembodegem op 22.04.1835. Het echtpaar had zes kinderen: Benedictus (18.02.1836 – 22.10.1856), Adolphus Theodorus (21.01.1840 – 20.01.1910), Joannes Baptista (25.12.1841), Catharina Victoria (11.01.1844), Carolina Monica (13.06.1846), **Modestus** (1848). Na het overlijden van Rosalia van Nieuwenhove (08.08.1848), enkele maanden na de geboorte van Modestus, hertrouwde Egidius Ludovicus op 08.01.1851 met Constantia Van Holsbeeck, met wie hij nog tien kinderen heeft gekregen: Leocadia (1951), Celestina Anatalia (1852), Prosper (1854), Isabella Constantia (1856), Joannes Franciscus (1857), Petrus (1859), Frans (1861), Clemntia (1862), Maria Ludovica (1863), Philomena Adelia (1866) Egidius bleef landbouwer en werd tegelijkertijd schepen, zijn vrouw werd later herbergierster. De kinderen uit het eerste huwelijk, waarvan Modestus Jacobus de jongste zoon was, zijn vooral opgegroeid in een groot nieuw samengesteld gezin onder toezicht van hun stiefmoeder, dat vooral aan de Dorpsplein heeft gewoond. Modestus Jacobus was weduwnaar van Léonie Devos, met wie hij in Erembodegem trouwde op 30.06.1875 en met wie hij de volgende kinderen had: een dood geboren meisje (28.12.1875*), Karel Lodewijk (21.09.1876 - Dorpsplein, 22.09.1876), Emiel Constantien (geboren en gestorven op 09.08.1877*), Maria Constantia Clementia (27.03.1880 – 11.07.1883*), Francisca Victoria (02.06.1883*, de ouders verbleven in Montataire, Departement van de Oise, Frankrijk), Remigius (19.01.1887*). * = geboren en/of overleden aan de Brusselsesteenweg. Bij het overlijden van Maria Constantia verbleef Modestus in Montataire. *Modestus had een hartkwaal en overleed in het ziekenhuis van Merksplas*. Gestalte: 170,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	06.06.1888 tot 17.07.1888	18.08.1903 tot *06.02.1904*	40	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 10	Dorpsplein	Landbouwers	Etterbeek	Structureel

2.3.2. ARIJS Albert: ID 424. Eerembodegem, 02.05.1890, ongehuwde mijnwerker in Erembodegem, zoon van Simon (Erembodegem, 20.04.1862), landarbeider, en Victorina Coppens (Erembodegem, 28.06.1869 – Aalst, 25.03.1899), arbeidster, getrouwd op 09.10.1989 in Erembodegem. Hun kinderen werden geboren in: de Leuvenstraat, Albert (1890), en Ronsevaal: (Leo, 27.22.1892) en (Maria Philomena, 07.03.1895). Karel Lodwijk is in Frankrik geboren (Roubaix ,17.12.1896) en op 28.04.1902 overleden aan de Brusselsesteenweg, Erembodegem, In Aalst kreeg het echtpaar Leontina (22.03.1899 – 30.03.1899), haar moeder is enkele dagen later overleden. Albert werd veroordeeld in Aalst. In 1913, toen hij reeds in Merskplas verbleef, werd hij veroordeeld tot een gevangenisstraf voor heling van horloges. *De Denderbode*, 16 november 1913, 2. Gestalte: niet beschikbaar.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	19.04.1913 tot 03.07.1913	23.08.1913 tot 03.10.1913	22 (*bijna 23*)	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Ronsevaal / Brusselsesteenweg	Landarbeider / arbeidster	Erembodegem	Conjunctureel

2.3.3. ARIJS Constantinus (Constant): ID 416 Erembodegem, 15.08.1848 – Merksplas, *24.10.1906*, verweduwde schoenmaker in Schaarbeek, zoon van Franciscus, dagloner (Erembodegem - 21.12.1874) en Coleta van de Perre, spinster (Haaltert – Erembodegem, 15.03.1865), getrouwd in Erembodegem op 11.02.1836. Het echtpaar had zeven kinderen: Joannes (17.12.1844 – 04.05.1905), Berlinde Joanna (04.02.1842 – 17.04.1919), **Constantinus** (1848), Clementia (30.03.1851 – Aalst, 22.02.1913), Maria (26.06.1855 – 17.04.1883), Sophia (- 22.08.1869), Maria Theresia (op 06.01.1869 overleden op 32-jarige leeftijd). Het echtpaar woonde aan het Dorpsplein. Hij werd veroordeeld voor bedelarij en landloperij in Brussel en Vilvoorde. Hij is overleden in Merksplas aan de gevolgen van *hartinsufficiëntie*. Hij was volgens penitentiair dossier weduwnaar van Valentine Van Driessche. In de documenten van de **Burgerlijke staat** luidt haar voornaam Valentina. Ze is overleden in Laken op 18.12.1896. Hun dochter Hortentia (Laken, 07.11.1886) is op 10.05.1905 in Aalst getrouwd met Camille De Schrijver. Gestalte: 168,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	09.01.1899 tot 07.02.1899	10.02.1906 tot *24.10.1906*	50	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Dagloner en spinster	Schaarbeek	Structureel

2.3.4. ARIJS Gustavus (**Gustave Arys)**: ID 379. Erembodegem, Hogeweg, 16.02.1858, ongehuwde landarbeider in Erembodegem, zoon van Petrus of Pieter Jan of Pierre, werkman (Erembodegem, 19.01.1832) en Nathalia de Ridder, landbouwster (Hekelgem, 26.07.1829), getrouwd in Erembodegem op 27.08.1857. Het echtpaar had vijf kinderen: **Gustavus** (1858), Maria Delphina (19.07.1862) en Maria Ludovica (16.04.1864), Joannes Baptista (23.12.1874 – 06.07.1918), en een doodgeboren jongen (21.12.1872). Gustavus werd veroordeeld in Brugge. Gustavus bleef in de buurt van zijn gezin van oorsprong wonen en oefende een beroep uit dat aansloot bij de activiteiten van zijn ouders. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.03.1905 tot 27.05.1905	-	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Hogeweg	Werkman en landbouwster	Erembodegem	Accidenteel

2.3.5. BERNAUW Frederik (Frédéric(q)): ID 50617. Erembodegem, Hogeweg, 10.10.1828, verweduwde grondwerker in Diksmuide (sinds 1859), zoon van Josefus, landbouwer (18.06.1789) en Isabella De Bouck (Nieuwerkerken, 08.08.1791 – Erembodegem, 06.02.1860), getrouwd in Erembodegem op 14.01.1820. Het echtpaar had zes kinderen: Petrus (29.11.1822), Maria Theresia (11.09.1824), Melania (07.11.1826 – 16.08.1853), **Frederik** (1828), Joannes Batptista (04.11.1830), (Maria) Joanna (01.03.1833 – 11.04.1905). Volgens het penitentiair dossier heette zijn echtgenote Sophie Cartier. Het bevolkingsregister van 1867 vermeldt dat hij weduwnaar was van Sophia Carolina Quartier, maar Frederiks echtgenote werd niet vermeld in de akten van de burgerlijke stand. Frederik werd niet alleen veroordeeld voor landloperij maar ook voor bedelarij in Brussel, Gent, Diksmuide en Tielt. Hij had legerdienst verricht. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
13	21.02.1877 tot 29.03.1877	29.05.1888 tot 25.08.1888	48	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Hogeweg	Landbouwer en spinster	Diksmuide	Problematisch

2.3.6. BOEL Alfons (Alphonse): ID 1696. Erembodegem, 30.12.1876 – Merksplas, *17.04.1932*, ongehuwde metselaar in Aalst, zoon van Augustinus, metselaar (14.01.1840), en Constantia Temmerman, landbouwster (30.05.1842 – 23.08.1902), getrouwd op 18.05.1864 in Erembodegem. Het echtpaar woonde in de wijk Ronsevaal en had negen kinderen: Jan Baptist (06.03.1865), Maria Ludovica (20.01.1867), Maria Antonia (21.03.1869), Maria Pelagia (23.07.1871 – 27.09.1893), Maria Josephina (04.03.1874), **Alfons** (1876), Maria Magdalena (25.11.1879), Pieter Raymond (05.12.1880), Rosalia (04.10.1883). Zoals zijn vader was Alfons metselaar. Alfons werd veroordeeld in Anderlecht, Hoogstraten, Nijvel, Kortrijk, Poperinge en Dendermonde. Er moet wel rekening worden gehouden met zijn zwakke gezondheid, die hem wellicht meermaals arbeidsongeschikt maakte. Het lijkt erop dat de Eerste Wereldoorlog zijn zwerfgedrag sterk heeft beïnvloed. In de verslagen van de weldadigheidskolonie werd vermeld dat hij *krachteloos en gebrekkig was als gevolg van een gasvergiftiging tijdens de oorlog*. Hij had enige tijde in Duitsland, Nederland en Engeland doorgebracht. Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	15.02.1911 tot 15.02.1912	14.01.1932 tot *17.04.1932*	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Ronsevaal	Metselaar en landbouwster	Aalst	Structureel

2.3.7. DE KNIBBER August (Auguste): ID 6290. Erembodegem, 17.10.1863, niet 07.10.1863, gehuwde landarbeider in Gent, zoon van Franciscus, dagloner / landarbeider / kasseilegger (Erembodegem, 15.01.1800) en Maria Theresia van Cauter, dagloonseter (Baardegem, 03.11.1822 – Erembodegem, 11.11.1863), gehuwd in Erembodegem op 18.09.1845. De bruidegom was weduwnaar van Joanna van der Waeren (Haaltert – Erembodegem, 30.091844), met wie hij zes kinderen had: Maria Judoca (29.11.1823), Rosalia (16.12.1830), Dorothea (15.11.1834), Felix (20.08.1837), Maria Catharina (09.01.1839 - 27.01.1839) en Pelagia (09.06.1840. In 1847 was het adres van het gezin: Gemeenteplein. Franciscus en Maria Theresia hadden zeven kinderen: Maria Joanna (28.05.1847 – 15.08.1850), een doodgeboren kind (05.09.1849), Maria Catharina (24.08.1850), Gerardus (29.03.1853), Petrus Franciscus (16.10.1858), Felix Constantinus (07.03.1861) en **August** (1863). August werd veroordeeld in Gent. Volgens het penitentiair dossier was hij gehuwd met Virginie De Poerck. Van dat huwelijk werden geen documenten teruggevonden. Hij is uit de kolonie gevlucht. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	18.02.1911 tot 20.02.1911	14.03.1911 tot 06.06.1911	47	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 7	Gemeenteplein	Landarbeider en dagloonster	Gent	Accidenteel

2.3.8. DE SCHRIJVER Carolus Ludovicus (Deschryver Charles Louis): ID 7838. Erembodegem, Gemeenteplein, 13.03.1842, verweduwde tuinman in Aalst, zoon Josephus, landbouwer (Erembodegem, 20.03.1802 – Aalst, Sint-Job, 19.11.1874) en (Maria) Joanna De Cock, spinster (Denderhoutem – Aalst, 18.10.1888), getrouwd in Erembodegem op 02.02.1842. Het gezin had vijf kinderen: **Charles Louis** (1842), Maria Theresia De Schrijver (12.02.1849 – Aalst, 01.06.1877), Celestina (03.07.1852), Franciscus (14.05.1857) en Joannes (Aalst,

20.04.1861 – 22.05.1861). De familienaam van Maria Theresia, Celestina en Franciscus werd gesplitst geschreven. De drie kinderen na Carolus Ludovicus werden geboren in de Keppestraat, Erembodegem. Zijn gezin van oorsprong was overwegend actief in de landbouw, en was in Erembodegem vooral in de Keppestraat gevestigd. Carolus Ludovicus trouwde in Aalst op 20.02.1878 met Pélagia Thienpont (Aalst,13.12.1840 – 18.10.1901). Pelagia was toen een tweevoudige weduwe. Carolus Ludovicus en Pelagia kregen in Aalst drie kinderen: Egidius (15.09.1878), Franciscus (06.10.1879) en Alicia (29.06.1884 – 09.12.1887). Ludovicus werd meermaals veroordeeld in Brussel. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	30.06.1902 tot 28.04.1903	06.11.1908 tot 02.11.1910	60	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Keppestraat	Landbouwer en spinster	Aalst	Structureel

2.3.9. De Wolf Théophile: ID 54056. Erembodegem, 03.04.1840 – Merksplas, *25.02.1910*, ongehuwde dagloner in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Albertine De Wolf (Aalst, 18.11.1796), die in Brussel woonde en er in 1902 is overleden. De moeder was kokkin en heeft niet alleen in Brussel maar ook in Parijs en Versailles gewoond. Ze erkende Théophile als haar natuurlijke zoon (bevestigd door een brief van 25 mei 1859 van de Brusselse bevolkingsadministratie aan het gemeentebestuur van Erembodegem). Hij werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek en Brussel. *Hij overleed in de ziekenboeg van de kolonie als gevolg van totale lichamelijke uitputting.* Op 16.03.1905 werd hij erkend als '*invalide'*. Théophile heeft een jaar doorgebracht in een opvanghuis in Zwevegem. Gestalte: 175 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	16.03.1905 tot 15.07.1905	15.12.1908 tot *25.02.1910*	64	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Brussel	Kokkin	Sint-Jans-Molenbeek	Conjunctureel

2.3.10. Geerts Constantinus (Constant): ID 187318. Erembodegem, 19.03.1864, ongehuwde landarbeider in Erembodegem, zoon van Eduardus, dagloner (Ressegem, 09.02.1831) en (Petronella) Philomena Eeckhout, dagloonster (Erembodegem, 20.09.1840), getrouwd in Erembodegem op 21.07.1870. Ze lieten toen Constantinus Eeckhout (11.05.1865) en Petrus Eeckhout (22.07.1868) wettigen. In de bevolkingsregisters wordt het gezin vermeld in de Leuvenstraat. Het gezin had zes kinderen. Ze waren ook de ouders van Judocus (Erembodegem, 21.04.1873 – 30.04.1873), Augustinus (03.04.1871), Frans (Erembodegem, 02.07.1874 – 06.12.1912) en Maria Rosalia (Erembodegem, 04.01.1877 – 02.05.1920). Constantinus werd veroordeeld in Herzele. Hij had legerdienst verricht. Constantinus bleef in de buurt van zijn gezin van oorsprong en wonen en als ongehuwde landarbeider sloot hij beroepsmatig aan bij activiteiten van zijn ouders. Gestalte: 154,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.10				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	11.04.1891 tot 09.05.1891	-	27	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Leuvenstraat	Dagloners	Erembodegem	Accidenteel

2.3.11. KETELS Albert Gérard: ID 6896. Erembodegem, Keppestraat,12.11.1856 – Merksplas, *27.03.1913*, gehuwde ketellapper / koperslager in Olsene, zoon van Albert August, spoorwegarbeider (Olsene, - Aalst op 12.04.1873) en Clémence Finisse (Finies). Volgens het bevolkingsregister van de stad Aalst (1856 en 1867) woonde het echtpaar aan de Tragel, samen met hun kinderen Albert Gérard, Charlotte (Erembodegem, 20.10.1857), François (Aalst, 30.11.1858), Maria Emma (24.01.1861), Léopold (Aalst, 21.07.1863), en Elodie (1865). Het gezin had zes kinderen. Na het overlijden Albert August, de vader van Albert Gerard, verliet zijn weduwe Aalst en vestigde zich met haar kinderen in Roubaix. Volgens het penitentiair dossier was Albert Gérard getrouwd met Victorine Duverger. Gelet op haar naam, is het huwelijk met Albert Gérard wellicht in Noord-Frankrijk geregistreerd De naam van Albert Gerards echtgenote wordt niet vermeld in de akten van de burgerlijke stand van Aalst. Hij was (wellicht beroepshalve) zeer mobiel. Hij liep de veroordelingen op in Brussel, Nevele, Lochristi en Puurs. *Het penitentiair dossier vermeldt dat hij in Frankrijk heeft gewoond (Halluin, Bousbecques en Lille)*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.11				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	14.03.1893 tot 12.06.1893	02.11.1912 tot *27.03.1913*	36	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Keppestraat	Spoorwegarbeider	Olsene	Conjunctureel

2.3.12. LEPAGIE Karel Lodewijk (Charles Louis): ID 15146. Erembodegem op 28.08.1852 – Aalst, 22.03.1916, verweduwd en zonder beroep gehuisvest in Aalst, zoon van Constant en Antoinette Schoonejans (overleden in Erembodegem op 12.01.1857 op 34-jarige leeftijd). In het bevolkingsregister van Erembodegem (1847) wordt het echtpaar Constantinus Lepagie – Antonia Schoonejans vermeld in de Kapellestraat, huis nr. 115. Constantinus was toen 60 jaar oud en scheepstrekker, zijn vrouw was 35 jaar oud en huishoudster. Bij hen woonden hun minderjarige kinderen: Jean Baptiste, 12 jaar, Petrus 7 jaar (overleden op 24.06.1868), Carolus Ludovicus, 4 jaar en Melanie (Melania), 1 maand Het gezin had vier kinderen. Volgens het penitentiair dossier was Karel Lodewijk weduwnaar van Clémence Wouters, maar volgens de akten van de burgerlijke stand was hij weduwnaar van Clementia Waeytens en echtgenoot van Charlotta Van den Steen, met wie hij in Aalst getrouwd was op 24.02.1915. Hij woonde toen aan de Bolleweg en zijn beroep was leurder. Charlotta (Aalst, 24.07.1873) was breister en woonde eveneens aan de Bolleweg. Karel Lodewijk werd ondanks zijn vage beroepstoestand slechts één maal veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.12				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	08.11.1906 tot 02.11.1910	-	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Kapellestraat	Scheepstrekker	Aalst	Accidenteel

2.3.13. LIMPENS Charles Louis: ID 86954. Erembodegem, 15.03.1856, ongehuwde metselaar in Brussel, zoon van Auguste of Augustus, metselaar (Erembodegem, 05.06.1832) en Marie Françoise, winkelierster (Maria Francisca) De Smet (Aalst, 31.01.1829 – 14.02.1867), getrouwd op 09.12.1853. Na het overlijden van Maria Francisca hertrouwde Augustus op 29.05.1867 in Aalst met Maria Adela Callebaut met wie hij een dochter kreeg: Celestina Clementia 27.04.1871). Charles Louis groeide op in een gezin met vijf kinderen: Melania (22.06.1858), Maria Theresia Silvia (14.09.1860) en Adolphus (10.11.1862), en een stiefbroer van Celestina Clementia. De eerste drie kinderen werden in Erembodegem geboren, Adolphe in Aalst. Bij de geboorte van Maria Theresia Silvia woonde het gezin aan de Hogeweg. Het echtpaar woonde volgens het bevolkingsregister van 1856 met de kinderen in de Beekstraat / Langestraat, Aalst. Hij werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 154 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.13.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	06.01.1883 tot 01.03.1883	22.09.1885 tot 19.10.1885	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mijlbeek	Metselaar en winkelierster	Brussel	Conjunctureel

2.3.14. MATTHIJS Dominique: ID 181740. Erembodegem, Brusselsesteenweg, 01.08.1814, gehuwde landarbeider in Liedekerke, zoon van Adrien (Charles), landbouwer (Haaltert, 11.04.1790) en Petronille De Clerck, spinster (Erembodegem, 17.04.1792), getrouwd in Erembodegem op 18.07.1812. Het gezin had twee kinderen. Dominique was een broer van Benoit (12.04.1821). Hij werd veroordeeld in Brussel en Sint-Jans-Molenbeek. Volgens het penitentiair dossier was hij gehuwd met Pétronille Vandenborght. Dat huwelijk is niet gedocumenteerd in de akten van de **Burgerlijke staat** van Erembodegem. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.14				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	24.11.1890 tot 19.12.1890	16.10.1891 tot 21.03.1892	76	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Brusselsesteenweg	Landbouwer en spinster	Liedekerke	Accidenteel

2.3.15. MEERT Frans (François): ID 188244. Erembodegem, Hoek, 23.03.1864, niet 01.10.1864, ongehuwde marmerpolijster in de Brusselse agglomeratie, zoon van Joannes (Jan), landbouwer (Erembodegem, 1812), en De

Schutter Berlinda (Berlindis / Berlinde), landbouwster (Haaltert, 1822). In de bevolkingsregisters van 1847 en 1867 wordt het echtpaar vermeld in de wijk Hoek, huis nr. 34. Het echtpaar had acht kinderen:: Petrus (06.11.1847 – 20.02.1848), Dominicus (18.11.1848 - 22.11.1848), Dominicus (25.11.1849), Philomena (31.03.1852), Amelia (15.06.1856), Adele [Adela] (12.12.1856), Maria Hortentia (18.08.1861) en **Frans** (1864). Frans werd veroordeeld in Beaumont en Mons. In tegenstelling tot zijn ouders was hij heel mobiel: *hij woonde in o.a. Anderlecht, Sint-Jans-Molenbeek en niet minder dan vijfenhalf jaar in Parijs*. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.15				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	30.04.1891 tot 11.05.1891	21.05.1891 tot 01.07.1891	26	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
8	Hoek	Landbouwers	Brussel	Accidenteel

2.3.16. NEETENS Joseph: ID 40082. Erembodegem,13.10.1822, ongehuwde dagloner in Haaltert, zoon van Petrus, landbouwer (Erembodegem) en Anna Caekenbergh, spinster (Hofstade). In het penitentiair dossier wordt zijn moeder Anne Koekenberg genoemd, wat wijst op een foutieve interpretatie van een in het dialect uitgesproken familienaam. Het echtpaar had (minimum) twee kinderen: een doodgeboren kind (31.05.1824) en **Joseph** (1822). Over zijn ouders werden niet meer inlichtingen gevonden. *Joseph was plaatsvervanger bij de Grenadiers.* Hij werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.16				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	10.12.1875 tot 04.03.1876	01.06.1889 tot 17.08.1899	53	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
2	Steenweg naar Ninove	Landbouwer en spinster	Haaltert	Conjunctureel

2.3.17. PENSAERT Ludovicus (Louis): ID 87873. Erembodegem, Terjodenstraat, 18.08.1813, niet op 01.01.1812 – Rekem (*Hôptital du Dépot n° 5*), *31.10.1884*, gehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Jan Baptiste, dienstbode / landbouwer (Aalst, 04.04.1782 – Erembodegem, 11.01.1868) en Isabella Van der Paelt, spinster (Erembodegem, 29.01.1792 – 08.10.1834), getrouwd in Erembodegem op 08.03.1813. Het echtpaar had zeven kinderen: **Ludovicus** (1813), François (14.02.1815), Joseph (22.10.1816 – 11.12.1817), Bernardus Josephus (24.03.1821 – 23.06.1900), Felix (17.08.1825 – 22.01.1898), Rosalia (18.02.1826 – 17.03.1886) en Constantia (1833 – 07.06.1833). Ludovicus was in Aalst getrouwd op 26.11.1851 met Theresia De Meyer (Haaltert, 16.01.1801). Louis werd veroordeeld in Brussel en Sint-Joost-ten-Node. Zijn landloperstatus was accidenteel, gelet op het kleine tijdsverloop tussen de eerste en de derde registratie. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.17				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	12.02.1883 tot 19.05.1883	19.07.1884 tot 01.09.1884 (*31.10.1884*)	71	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Terjodenstraat	Landbouwer en spinster	Aalst	Accidenteel

2.3.18. PERDAENS Judocus Florentinus (Josse Florentin): ID 18491. Erembodegem, Ressebeekstraat, 03.10.1890, ongehuwde mijnwerker in Erembodegem, zoon van Daniël, landbouwer (09.09.1855) en Hortentia Baillius, landbouwster (21.04.1857 – 15.06.1894), getrouwd in Erembodegem op 13.11.1878. Later werd Hortentia herbergierster. Het echtpaar had zeven kinderen: Maria Elisa (11.05.1879 – 30.12.1880), Judocus Cyrillus (20.11.1880), Theofiel (02.10.1882), Alfons (04.07.1885), **Judocus Florentinus** (1890), Arthur (18.01.1893) en Maria Hortentia (06.05.1894 – 23.06.1894. Judocus Cyrillus werd geboren in de Kleistraat, de andere kinderen in de Ressebeekstraat. Judocus Flrentinus werd veroordeeld in Quevaucamps. Hij verloor op jonge leeftijd zijn moeder. Zijn ouders waren werkzaam in de landbouw en woonden overwegend in de Ressebeekstraat. Gestalte: 166,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.18				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	19.04.1909 tot 23.04.1909	23.04.1909 tot 24.07.1909	18	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Ressebeekstraat	Landbouwers	Erembodegem	Accidenteel

2.3.19. PERRAULT Frederik (Frédéric): ID 18518. Erembodegem,14.02.1871, ongehuwde foorkramer in Sint-Pieters-Jette, geboren als Frederik **Wellekens**, zoon van Francisca, bloemenmaakster (Aalst, 23.06.1848) gehuisvest in Erembodegem, gewettigd door het huwelijk van zijn ouders, Frans Lodewijk Perrault en Francisca Wellekens in Sint-Pieters-Jette op 09.11.1874. Frederik moest als foorkramer vaak zijn woonplaats verlaten. Hij werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel, Deinze en Ninove. Over zijn gezin van oorsprong zijn geen gegevens beschikbaar in de akten van de burgerlijke stand van Erembodegem. Gestalte: 153 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.19				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
20	06.05.1890 tot 17.05.1890	27.08.1903 tot 24.08.1905	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Sint-Pieters-Jette?	Bloemenmaakster	Sint-Pieters-Jette	Problematisch

2.3.20. PHLIPS Frans Xaverius (François Xavier): ID18653. Erembodegem, Ronsevaal, 15.09.1863, ongehuwde landarbeider in Estaimbourg, zoon van Charles Louis, arbeider (Erembodegem, 21.06.1821 – 24.01.1892)

en (Joanna) Maria Merckx (Sint-Katharina-Lombeek, 16.12.1829 – Erembodegem, 01.06.1877), getrouwd in Erembodegem op 24.08.1853. De bruid woonde op het ogenblik van het huwelijk in Sint-Jans-Molenbeek. Het echtpaar Philips-Merckx had vijf kinderen: Augustinus (10.08.1854 - 25.02.1925), Franciscus (09.11.1857), **Frans Xaverius** (1863) en Pius (22.08.1872). Zijn geboorteakte werd zeer leesbaar ondertekend door zijn vader, die C.L. Philips heeft geschreven. Met die familienaam wordt het gezin van Charles Louis en (Joanna) Maria Merckx uitgebreid met een dochter: Joanna Catharina Philips (26.10.1869). Het echtpaar woonde overwegend in Ronsevaal en aan Brusselsesteenweg. Frans Xaverius werd veroordeeld in Templeuve. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.20				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	11.01.1912 tot 15.11.1912	-	48	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Ronsevaal	Arbeiders	Estaimbourg	Accidenteel

2.3.21. PIJCK Joannes Franciscus (Pyck Jean François): ID : 37596. Erembodegem, Bredestraat, 24.10.1837, gescheiden grondwerker in Etterbeek, zoon Judocus, dagloner (Aalst – Erembodegem, 03.02.1868) en Rosalia Temmerman, spinster, (Erembodegem, 07.01.1806 – 17.10.1884), getrouwd in Erembodegem op 02.08.1827. Het echtpaar had zes kinderen: Maria Theresia (04.10.1828), Sophia (11.02.1832 – 25.10.1907), Petrus Franciscus (18.10.1834), **Joannes Franciscus** (1837), Trinette (21.04.1840 – 30.10.1913), Gustavus (08.01.1844). Het echtpaar heeft in de wijk Hoek en de wijk Ronsevaal gewoond. Joannes Franciscus is op 30.09.1874 in Erembodegem getrouwd met Felicia Merckx (Sint Katharina Lombeek, 29.10.1841), die op dat ogenblik in Brussel woonde. Hij leefde sinds 1889 als gescheiden grondwerker in Etterbeek . *Volgens het penitentiair dossier was hij sinds 28.11.1902 invalide. In 1900 werd hij behandeld in het ziekenhuis van Etterbeek*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.21				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	08.12.1900 tot 13.04.1901	21.11.1901 tot 01.01.1903	63	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Bredestraat	Dagloner en spinster	Etterbeek	Accidenteel

2.3.22. VAN AUDENHOVE Petrus Emmanuel (Pierre Emmanuel): ID 166637. Erembodegem, Steenweg naar Ninove, 22.09.1848, gehuwde dagloner in Sint-Gillis, zoon van Alexander, dagloner (Welle, 15.07.1814 – Erembodegem, 12.08.1898) en Rosalia Huys, spinster (Erembodegem, 11.05.1822 – 24.05.1878), getrouwd op 03.02.1847. Het echtpaar had acht kinderen: Petrus Jacobus (geboren Huys en gewettigd bij het huwelijk van zijn ouders, 02.06.1854 – 05.01.1888), **Petrus Emmanuel** (1848), een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (21.03.1851), Camillius (18.08.1852), Leonia (24.06.1855 – 27.02.1913), Josephus (21.02.1859 – 31.03.1920), Pieter Gustaaf (26.01.1862 – 26.02.1878), Amelia (04.02.1865). Petrus Emmanuel was volgens het penitentiair dossier in 1881 in Elsene getrouwd met Thérèse Smits. In het bevolkingsregister van Aalst (1867) werd Pierre Emmanuel vermeld als dienstbode in Aalst, Lange Zoutstraat. Hij werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Structurele landloperij gelet op het grote tijdsverloop tussen de eerst en de laatste registratie. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.22				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	14.11.1889 tot 11.02.1890	22.02.1904 tot 09.09.1904	42	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Steenweg naar Ninove	Dagloners	Sint-Gillis	Structureel

2.3.23. VAN DER BIEST Petrus (Pierre): ID 23838. Erembodegem, 09.02.1850 (als Petrus Callebaut geboren en gewettigd bij het huwelijk van zijn ouders), gehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Karel Lodewijk Van der Biest (Aalst, - Erembodegem, 15.01.1876) en Maria Theresia Callebaut (01.12.1826 – 16.01.1919), getrouwd in Erembodegem op 09.01.1861. Het echtpaar had acht kinderen: **Petrus** (1850), August Theophile (geboren Callebaut, 03.02.1855, later gewettigd – Aalst, 09.12.1923), Maria Elisa (01.10.1861 – 01.01.1899), Constantinus Leopoldus (geboren Callebaut, 22.09.1858, later gewettigd), Sylvia (09.04.1964), Rosalia (28.06.1869 - 03.04.1870), Pieter Amandus (10.05.1871), Raymond (11.03.1874 - 19.03.1875). Petrus was op 27.10.1880 in Erembodegem getrouwd met Maria Hortentia Wynant (Erembodegem, 23.03.1855) met wie hij de volgende kinderen kreeg: Maria Theresia (17.101880), Maria Livina (30.12.1882), Maria Josepha (08.12.1885), Justina (29.09.1888) Justina Maria (11.08.1896). Petrus woonde toen zijn laatste dochter werd geboren aan de Moorselbaan, Aalst. Hij werd veroordeeld in Hoogstraten. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.23				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	24.10.1904 tot 31.10.1904	18.10.1909 tot 19.10.1910	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Leuvenstraat	Landbouwers	Aalst	Structureel

2.3.24. VANMIEGHEM Joannes Franciscus (**Jean François**): ID 77401. Erembodegem, Kleistraat, 19.01.1855 – Merksplas, *13.04.1883*, ongehuwde grondwerker in Erembodegem, zoon van Josephus, dagloner (Erembodegem, 23.05.1804 - 09.12.1860) en Isabella Segers, spinster (Erembodegem, 16.11.1815 - 12.02.1859), getrouwd in Erembodegem op 15.07.1846. Het echtpaar had zes kinderen: Maria Carolina (30.06.1847 – 10.10.1854), Amelia (09.12.1848), Antonia (15.02.1851 - 10.10.1851), Rosalia (27.05.1852), **Joannes Franciscus** (1855), en Petrus (10.05.1857). Joannes Franciscus werd veroordeeld in Brussel. Hij had legerdienst verricht. Hij overleed bijna een jaar nadat hij zijn straf had uitgezeten in de ziekenboeg van de instelling in Merksplas. Gestalte: 175 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.24				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	24.11.1881 tot 18.02.1882	03.03.1882 tot 27.05.1882 (*13.04.1883*)	**26**	**Ongehuwd**
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Kleistraat	Dagloner en spinster	Erembodegem	Accidenteel

2.3.25. VERLEYSEN Pieter Theofiel (Pierre Théophile): ID 26579. Erembodegem, 23.02.1874, gehuwde blikslager in Erembodegem, zoon van Domien, abeider / dagloner (Dominicus, Erembodegem, 20.12.1847 – 22.11.1896) en Maria Delphina De Neve, kantwerkster / naaister (Erembodegem, 01.10.1846 – 15.12.1883), getrouwd in Erembodegem op 20.08.1873. Het echtpaar woonde op verschillende adressen in Erembodegem: Ronsevaal, Kromme Elleboogstraat en Leuvenstaat en had zes kinderen: **Pieter Theofiel** (1874), Maria Rosalia Clementina (20.04.1875), Maria Ludovica (18.08.1876), Sophia Clementia (11.03.1882), Maria Theresia (23.07.1887 – 10.04.1888) en Leopold Jozef (17.06.1879 – 11.06.1923). Pieter Theofiel was gehuwd met Anna De Gelder. Hij werd veroordeeld in Ukkel en Elsene. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.25				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	16.08.1902 tot 24.12.1902	05.02.1918 tot 21.04.1920	28	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Ronsevaal/Kromme Elleboostraat	Dagloner en kantwerkster	Erembodegem	Conjunctureel

2.3.26. VINCK Pieter Alexius (Pierre Alexis): ID 27086. Erembodegem, Ressebeek, 22.04.1861, gehuwde landarbeider in Erembodegem, zoon van Judocus, landbouwer (13.07.1834 – 07.11.1891) en Judoca Vanden Bossche, landbouwster (Teralfene – Erembodegem, 29.12.1872). Het echtpaar had zeven kinderen: Adrianus Franciscus (14.12.1858), **Pieter Alexius** (1861), Frans Domien (02.11.1863 – 31.01.1864), Maria Josephina (18.11.1864), Maria Elisa (10.04.1867 – 30.06.1869), Andreas Clementius (24.02.1870) en een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht (28.12.1872). Judoca Van den Bossche overleed de dag na de doodgeboorte. Pieter Alexius was volgens het penitentiair dossier getrouwd met Pelagie Huylebroek. Hij werd veroordeeld in Hoogstraten. Kennelijk vertoefde hij bij zijn veroordeling in de Noorderkempen. De vader van Pieter Alexius hertrouwde vrij snel met Rosalia Perdaens. Bij zijn overlijden werd hij als weduwnaar van Judoca Vanden Bossche en als echtgenoot van Rosalia Perdaens omschreven. Het tweede huwelijk van Pieter Alexius' vader werd niet onderzocht. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.26				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	10.11.1911 tot 28.10.1912	09.11.1912 tot 21.06.1913	50	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Ressebeek	Landbouwers	Erembodegem	Accidenteel

2.3.27. WELLEKENS Josef Leopold (Joseph): ID 136006. Erembodegem, Brusselsesteenweg, 14.06.1854 (niet 16.07.1854), ongehuwde voerman in Erembodegem, zoon van Carolus Ludovicus of Karel Lodewijk, landbouwer (Aalst, 14.12.1812 – Erembodegem, 10.06.1874) en Joanna Wauters (Erembodegem, 22.12. 1808), getrouwd in Aalst op 26.08.1843. Aanvankelijk woonde het echtpaar in Aalst, en Carolus Ludovicus was toen twijndersgast, Joanna was naaister. In Aalst kregen Carolus en Joanna de volgende kinderen: Maria (23.11.1843 – 05.04.1919), Judocus Alphonsius (07.03.1845 – 06.08.1850), Benedictus (10.07.1848) en Francisca (13.05.1850). Josef was de enige van de vijf kinderen die in Erembodegem is geboren. Hij werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.3.27				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	09.09.1887 tot 19.09.1887	11.03.1889 tot 23.03.1889	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Brusselsesteenweg	Landbouwer	Erembodegem	Accidenteel

2.4: Personen geboren in Moorsel (n = 19)

Tussen 1868 en 1932 werden 19 mannen (aanpassen) die in Moorsel waren geboren samen 148 keer ingeschreven in de kolonie van Merksplas, of gemiddeld 7,80 opsluitingen per persoon, een vrij hoog gemiddelde. Negen personen werden echter maar één keer opgesloten - bij 42,3% van de groep was er dus geen recidive. De landloperij van tien landlopers was accidenteel (52,60 %). Het gedrag van zes landlopers ging gepaard met problematische landloperij (31,60 %), één landloper – een dagloner – vertoonde conjuncturele landloperij (5,30 %). Hij oefende een beroep uit dat sterk conjunctuurafhankelijk was. Daar tegenover staat dat twee andere dagloners een structurele problematiek hadden (10,50 %). Dertien geïnterneerden waren ongehuwd (61,9%), vijf veroordeelden waren gehuwd (23,8%), en er waren drie weduwnaars (14,3%). Het meest voorkomende beroep was dagloner (9 of 42,9%), gevolgd door landarbeider en schoenmaker (elk 3 of 14,3% per beroepsgroep). Er was telkens één persoon in de volgende beroepsgroepen: metselaar, pluimveehandelaar, boerenknecht en leurder. Een persoon had geen beroep. Twee van de veroordeelde landlopers zijn in de kolonie gestorven: Jean François Camu, die als *invalide* gekend was en Benoit Plaetsier, die tuberculose had en als *infirme* genoteerd stond (niet in staat om te werken).

Van de landlopers die in Moorsel waren geboren, woonden er negen (47,40 %) in hun geboortedorp toen ze een eerste of enige keer veroordeeld werden. Vier landlopers woonden in een aangrenzende gemeente (drie in Aalst en één in Meldert) of 21,10 %. Samengevoegd betekent dit dat 68,50 % in Moorsel of in de onmiddellijke nabijheid van hun geboortedorp woonden. Drie personen woonden in Brussel of omgeving (15.80 %). In Sint-Martens-Bodegem, Buggenhout en Wolvertem woonde telkens één landloper uit Moorsel. De meeste landlopers kwamen uit een groot gezin. De negentien gezinnen hadden samen 113 levend geboren kinderen of gemiddeld 5,90 kinderen. De vier kleinste gezinnen hadden twee kinderen, in het gezin met het grootste aantal kinderen kwamen elf kinderen ter wereld. Voorts waren er vier gezinnen met acht kinderen. Zoals dat bijna altijd het geval was, veranderde het beroep van de ouders eenmaal of meermaals in de loop der jaren. Hoewel in de loop der jaren landbouw zich als kernberoep manifesteerde, vallen in de onderzoeksgroep vier gezinnen op die met de verkoop van alcoholhoudende dranken aan de kost kwamen of een supplementair inkomen nastreefden. Van de landlopers die in die gezinnen zijn opgegroeid, waren er twee problematische landlopers, één had een structurele problematiek en de vierde was een accidentele landloper. Hieruit kunnen geen definitieve conclusies worden getrokken, daarvoor is de groep te klein, en er is ook geen groep waarmee vergelijkingen kunnen worden gemaakt. Toch verdient de vaststelling om vermeld te worden.

De gezinnen van oorsprong waren overwegend gehuisvest in de omgeving van de Spruithoek en Kruisabeel, het Houten Kruis en het Kattenbroek, destijds omgevingen die niet dicht bebouwd waren. Voorts woonden er gezinnen aan de Molen en in de omgeving die als Eksterke bekend stond, dichter bij het waterkasteel en bij het dorpscentrum. Een gezin woonde in Waver, een landelijke omgeving in de richting van Affligem, en één gezin aan de Tinnenhoek tussen de Spruithoek en de Kruisabeelstraat. Een ander gezin woonde aan de Klaarhaag, een moerassig gebied rond de Molenbeek tussen de vijver in Meldert en het waterkasteel. Op al deze plaatsen waren landbouwactiviteiten mogelijk, eventueel als aanvullende beroepsbe-

zigheid. Voor Moorsel gold wat ook voor Herdersem en andere plattelandsgemeenten de regel was, waar er gemalen werd, waren landbouwers actief. In 1846 kochten Josephus Amandus Reyntens en zijn zoon Eugeen Engelbert een korenwatermolen die aan Jan Baptist de Vis had toebehoord en ongeveer twaalf jaar later vroegen ze aan het gemeentebestuur de toelating om er een oliemolen aan toe voegen. Toen de inrichting in 1886 werd verkocht bestond ze uit een '*door water en stoom bewogen graanmaalderij, olieslagerij en tabakstamperij*'.[323] Eugeen Reyntens liet rond 1870 een Franstalige briefhoofd drukken – de eigenaars van de maalderij wilden kennelijk ook klanten die niet in Moorsel woonden aanspreken:

In Moorsel was er niet alleen de watermolen van Reyntens, er waren ook windemolens: de Keimolen die door Popp in 1858 werd vermeld en later is verdwenen, en de windmolen in de Hollesetraat, gebouwd in 1862 en in twee fasen gesloopt: 1938 en 1960 [324] Wie in Moorsel graan moest laten malen, hoefde zich niet ver te verplaatsen, wat beslist een voordeel was in een tijd dat de wegen nog smal, kronkelig en hobbelig waren.

Een vergelijking van het aantal veroordeelden met de bevolkingsaantallen geeft het volgende resultaat. De eerste registratie gebeurde in 1868 en de laatste van de eerste reeks in 1931. Voor de berekening van het theoretisch gemiddelde wordt rekening gehouden met de bevolkingsaantallen van 1866 en 1930: 2.948 + 4.158 = 7.106. Het theoretisch gemiddelde was 3.553. Dit betekent dat in de besproken periode 0,53 % van het theoretisch gemiddelde van het inwonersaantal werd veroordeeld voor landloperij.

Grafiek 6. Evolutie van het aantal inwoners van Moorsel

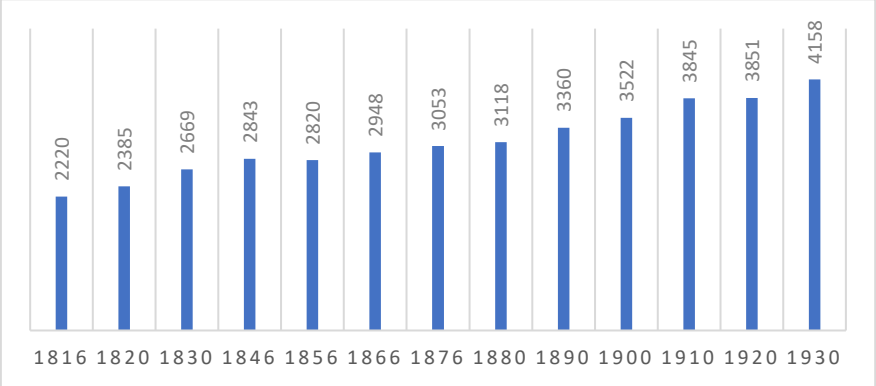

Moorsel was de grootste van de vier Faluintjesgemeenten (Baardegem, Herdersem, Meldert en Moorsel) en had een oppervlakte van 943 ha. De gemeente telde nominaal ook de meeste landlopers, maar gerelateerd aan het aantal inwoners was het aantal veroordeelde landlopers vergelijkbaar met dat van Meldert en Baardegem. Alleen Herdersem had opvallend weinig landlopers, niet alleen nominaal maar ook procentueel.

[323] VAN BIESEN, F. (2018) 'De watermolen te Moorsel'. In: *Jaarboek 1/2018*. Herdersem: Heemkundige Kring De Faluintjes, 393-412.
[324] HIEL, R. (2001) Moorsel. Er was eens een watermolen en we hadden nog windmolens', *De Faluintjes*, jrg. 14, nr. 2, 206-216.

2.4.1. ARIJS Adrianus Franciscus (Adrien François): ID 415. Moorsel, Houten Kruis, 24.06.1824 - Herdersem op 29.01.1905, ongehuwde dagloner in Moorsel, zoon van Joannes Baptista, biertapper (01.07.1781- 01.12.1860) en Anna Catharina Borms (11.06.1787- 14.10.1828). Het echtpaar had acht kinderen: Gudula (18.03.1806), Amalia (12.09.1807 – 02.02.1898), Petrus Joannes (20.04.1813 – Herdersem, 16.06.1905), Corneille (13.10.1818 – Hoogstraten, 17.10.1898), Franciscus (28.03.1822 - 11.04.1822), Charles Ludovicus (08.04.1823 - 05.05.1823), **Adrianus Franciscus** (1824) en Maria Theresia (02.01.1828). Adrianus Franciscus werd veroordeeld in Brussel en Dendermonde. Ondanks de structurele aard van de problematiek heeft Adrianus Franciscus opnieuw aansluiting gevonden bij zijn familie, en is hij ongeveer tien jaar na zijn laatste inschrijving in de kolonie overleden in Herdersem. Gestalte: 162,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	18.04.1889 tot 13.07.1889	20.07.1895 tot 18.07.1896	64	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Kruisabeel	Biertapper	Moorsel	Structureel

2.4.2. ARIJS Corneille: ID 27946, broer van Adrianus Franciscus, (**zie 2.4.1.**). Moorsel, 13.10.1818 – Hoogstraten, Gelmelslot,[325] *17.10.1898*, verweduwd en zonder beroep woonachtig in Moorsel. Hij werd één maal veroordeeld in Aalst. Hij was weduwnaar van Louise Marchand met wie hij getrouwd was in Gonesse (Frankrijk). Hij was vrijwilliger in het leger van 1836 tot 1842. Het penitentiair dossier vermeldt in rode letters '*infirme*', en voor hij in Merksplas werd ingeschreven, had hij al in het hospitium van Herdersem verbleven. Zijn landloperstatus was veel minder dramatisch dan die van zijn jongere broer Adrianus Franciscus. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	02.04.1898 tot 17.10.1898	-	79	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Kruisabeel	Biertapper	Moorsel	Accidenteel

2.4.3. BEECKMAN Gillis Augustinus (Gilles Augustin): ID 1027. **= BEECKMANS Auguste** (ID 50509), Moorsel, Houten Kruis, 30.07.1848, ongehuwde schoenmaker in Brussel, zoon van Carolus, herbergier en Maria Josepha De Backer. Het echtpaar had zes kinderen: Cecilia Sylvia (31.12.1844), Rosalia Octavia (15.04.1846), **Gillis Augustinus** (1848), Rosalia Florentina (23.06.1850), Alphonsius (14.04.1852), Leo Philomondus (25.12.1853). De huwelijksakte van Gillis Augustinus' ouders werd niet teruggevonden. Hij werd 44 keer opgesloten en tussen de eerste en de laatste inschrijving verliepen 38 jaar. Hij werd veroordeeld in Brussel en Haacht en liep gevangenisstraffen op in Turnhout. In de akten van de burgerlijke stand is de geboorte van Beeckmans Auguste niet terug te vinden, maar wanneer zijn dossier wordt vergeleken met dat van Beeckman Gilles Augustin, dan blijkt het om één persoon te gaan, nl. Gillis Augustinus, geboren in Moorsel op 30.07.1848, als zoon van Carolus (Charles) en

[325] Het Gelmelslot was een imposant kasteel dat in 1810 werd ingericht als bedelaarsgesticht. Later werd het omgevormd tot landbouwkolonie en toevluchtshuis. In 1931 werd het kasteel ingericht als Penitentiair Schoolcentrum, waar gedetineerden systematisch beroepsopleidingen kunnen volgen.

Maria Josepha Debacker. Een vergelijking van het beroep (schoenmaker) en de inschrijvingsnummers van beide dossiers toont aan dat die grotendeels identiek zijn. Gestalte: 155 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
44	18.12.1868 tot 17.03.1869	05.05.1907 tot 31.05.1911	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Houten Kruis	Herbergier	Brussel	Problematisch

2.4.4. BONNER Franciscus Carolus Albertus (François Charles Albert): ID 16402. Moorsel, wijk Windmolen, 02.04.1850, gehuwde grondwerker in Sint-Gillis, zoon van Benedictus Josephus, schoenmaker, en Columba Leocadia de Wolf. Franciscus Carolus had één broer: Benedictus Josephus (09.08.1843). Franciscus Carolus Albertus was op 24.01.1872 in Aalst getrouwd met Joanna Victorina Gabriel, dienstmeid, met wie hij een zoon kreeg: Benedictus Josephus (Aalst, 10.11.1872). Hij werd veroordeeld in Brussel, Elsene, Waremme, Beringen en Tongeren, wat er op wijst dat hij zich in de richting van de provincies Limburg en Luik heeft begeven. Gestalte: 163,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	07.12.1887 tot 02.03.1888	07.01.1898 tot 03.01.1899	37	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Windmolen	Schoenmaker	Sint-Gillis	Problematisch

2.4.5. CAMU Joannes Franciscus, ook Jan Frans (ook Cami) (Jean François): ID 29202. Moorsel, Dorp, 01.05.1829 als Franciscus, Hoogstraten, *23.02.1897*, ongehuwde landarbeider in Moorsel, zoon van Josse of Judocus, biertapper / hovenier (Aalst, 17.04.1815 -), en Dorothée Coorten of Dorothea Korth (Wollin, Pruisen – Moorsel, Waver, 23.04.1852). De vader van Joannes Franciscus is op 21.07.1852 in Moorsel hertrouwd met Petronilla Wambacq (Essene, 17.02.1830). Het gezin had vier kinderen: Petrus Joannes (Baardegem, 05.09.1822), Jan Baptist of Joannes Baptista (Baardegem, 02.06.1825 – Moorsel, 08.07.1864), **Joannes Franciscus** (1829) en Melania Cami (Baardegem, 13.01.1820. – Moorsel, 09.09.1836). In dit gezin werd de familienaam op meer dan een manier gespeld, wat niet verwonderlijk is gelet op de uitspraak van de klinkers in het dialect van de streek. *Tijdens zijn laatste verblijf is hij overleden in het Gelmelslot*. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	13.01.1873 tot 25.01.1873	03.10.1895 tot *23.02.1897*	43	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Dorp	Biertapper / hovenier	Moorsel	Problematisch

2.4.6. CREY(G)ELMAN Franciscus Cornelius (Creygelman François): ID 134295. Moorsel, 07.02.1868, ongehuwde dagloner in Moorsel, zoon van Vincentius, landbouwer / pluimveehandelaar (Baardegem, 11.12.1826 – Moorsel, 13.11.1879), die weduwnaar was van Victoria Redant (Moorsel, 09.03.1823 - 26.05.1863) en echtgenoot van (Anna) Maria Baert, landbouwster (Meldert, 14.03.1822 - Moorsel, 25.12.1890), getrouwd in Meldert op 09.10.1863. Franciscus Cornelius Greyelman (16.02.1862), ook Frans genoemd in de documenten van de burgerlijke stand, was een broer of stiefbroer van: een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (10.06.1851), Petrus Franciscus (01.06.1852 – 27.03.1853), Cesarina Gudula (16.09.1854), Ludovicus Philomondus (4.10.1856), Paulus Philomondus (08.02.1858), Euphemia Cesarina (12.10.1860), Celstina Leonia (01.05.1870). Hij groeide op in een gezin met zeven (acht) kinderen. De familienaam werd op twee manieren genoteerd, nl. met en zonder g na de eerste lettergreep. Het gezin van oorsprong heeft in de Spruithoek gewoond. Franciscus Cornelius werd veroordeeld in Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Vilvoorde en Sint-Jans-Molenbeek. In het bevolkingsregister (1881) werd hij als leurder bestempeld, zijn woonplaats was Eksterken. Gestalte: 166,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	21.07.1887 tot 12.08.1887	14.07.1892 tot 19.07.1892	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 (8)	Spruithoek	Landbouwer	Moorsel	Conjuctureel

2.4.7. DE NEEF Constantinus (Constantin): ID 31376. Moorsel, wijk Waver, 29.11.1844 - Land van Aalststraat op 25.05.1905, verweduwde landarbeider in Moorsel, zoon van Petrus Franciscus, dienstbode (Aalst, 16.06.1809 – Moorsel, 19.12.1882), en Sophia De Rogge, spinster (Moorsel, 19.03.1803 – 26.11.1879), getrouwd in Moorsel op 12.01.1844. Het gezin had twee kinderen: Eugenius De Rogge (25.06.1839 – 14.07.1912) en **Constantinus** (1844). Constantinus was op 06.08.1879 in Moorsel getrouwd met Maria Ludovica Stijleman of Steylemans (Baardegem, 17.10.1834 – Moorsel, 02.04.1887). Maria Ludovica was op dat ogenblik weduwe van Petrus Joannes Vlassenrood. Gestalte: 165,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.02.1899 tot 04.11.1899	-	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Waver Land van Aalststraat	Dienstbode en spinster	Moorsel	Accidenteel

2.4.8. DE RANGE Petrus Joannes (De Ram Pierre *volgens het penitentiair dossier***)**: ID 128529. Moorsel, wijk Reiger, 05.03.1859 ,niet 08.03.1859 – Gent, 29.12.1898, gehuwde dagloner in Aalst, zoon van Coletha Antonia De Range. Coletha Antonia (06.03.1835) trouwde op 06.08.1862 in Moorsel met Paulus Walgraef (16.01.1812 – 01.01.1865) en op 08.11.1865 in Aalst met Egidius De Schrijver (23.12.1816). Zij was kantwerkster, Egidius De Schrijver was lucifermaker. Bij haar eerste huwelijk was ze zoals haar echtgenoot dagloner. Met Paulus Walgraef kreeg ze Camillus (13.06.1863 - 27.10.1865). Haar nakomelingen met Egidius De Schrijver waren: Clementia (15.09.1866), een levenloos kind van het mannelijk geslacht (17.03.1869), Dominicus (13.03.1870), Joannes Baptista (31.03.1873 – 24.04.1873), Franciscus (22.08.1875). Hoewel Petrus Joannes een onecht kind was, hebben de huwelijken van zijn moeder er voor gezorgd dat hij in een gezinsverband is kunnen opgroeien (zes kinderen en één doodgeboren kind). Petrus Joannes De Range trouwde op 07.11.1883 in Aalst met Dorothea Meganck (25.03.1865), met wie hij de volgende kinderen kreeg: Maria Magdalena (25.01.1886), Petrus Joannes (21.07.1884), Jan (15.01.1888), Maria Joanne (19.02.1889), Emilia (12.12.1891 – 03.03.1892), Petrus (24.11.1890), Bertha (12.04.1893 – Moorsel, april 1977) en Isabella (31.05.1896 – 10.05.1930). Nadat Petrus Johannes was overleden, is zijn weduwe in Aalst op 16.05.1900 hertrouwd met stoelenvlechter Petrus Jozef De Wit, met wie ze reeds op 26.10.1899 een dochter (Josephina Amanda) had gekregen. Bij zijn huwelijk voldeed Petrus Joannes De Range aan de militiewetten - *hij was vrijwilliger geweest van 1879 tot 1883*, het jaar waarin hij trouwde. Hij werd één maal veroordeeld in Asse. Gestalte: 155,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.01.1887 tot 14.02.1887	-	27	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 1 doodgeboren	Reiger	Kantwerkster	Aalst	Accidenteel

2.4.9. DE WAEGENEER Karel Lodewijk (Dewaegeneer Charles Louis): ID 68851. Volgens het penitentiair dossier was Karel Lodewijk geboren in Moorsel op 01.01.1830 als natuurlijke zoon van Cécile Dewaegeneer. Karel Lodewijk kwam ter wereld in het huis van zijn grootouders, in de wijk Spruithoek. De naam van zijn vader was niet bekend. De geïnterneerde overleed op *09.02.1892* in de ziekenboog in Hoogstraten, en werd in 1885 behandeld in het Sint-Jansziekenhuis van Brussel voor rekening van de gemeente Buggenhout. De geboorteakte werd niet teruggevonden met de spelling die in Merksplas werd gebruikt en evenmin met de in Moorsel veel voorkomende alternatieve spelling De Wageneer. Cecilia de Waegeneer heeft wel in Moorsel gewoond. Op 24.03.1823 beviel ze als ongehuwde spinster van Petrus Joannes, op **22.07.1826** van **Karel Lodewijk**. Cecilia trouwde op 22.10.1846 in Moorsel met Antonius van Moesieke, een landbouwer uit Buggenhout. Dat huwelijk verklaart wellicht waarom Charles Louis of Karel Lodewijk in Buggenhout woonde toen hij in Merksplas werd ingeschreven. Hij was weduwnaar van Jeanne Denijs. Karel Lodewijk werd als invalide bestempeld. Veroordeeld in Brussel en meermaals in Hoogstraten, wat er op wijst dat hij zich in de Noorderkempen ophield. *Zijn*

landloperstatus was gesitueerd in het overgangsgebied tussen structureel en problematisch, waarbij de invaliditeit de doorslag geeft om de categorie structureel aan te duiden. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	14.10.1880 tot 05.01.1881	09.12.1891 tot *09.02.1892*	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 (?)	Spruithoek	?	Buggenhout	Structureel

2.4.10. DE WIT Alfonsus (Dewit Alphonse): ID 139863.ongehuwde dagloner in Moorsel, geboren in de wijk Kattenbroek op 31.10.1871 als zoon van Egidius, werkman (21.11.1845) en Maria-Theresia van Goethem (16.03.1848), getrouwd in Moorsel op 29.12.1869. In het bevolkingsregister van Moorsel (1867) worden de ouders, Alfonsus en een zuster van hem, Serafina, vermeld in de wijk Kattenbroek. Op andere tijdstippen woonden ze in de wijken Hoeksken en Molen. Het echtpaar had acht kinderen: Serafina (17.10.1870 – 21.12.1870), **Alfonsius** (1871), Maria (05.01.1874 - 02.03.1874), Hortentia (04.01.1875 - 06.01.1875), Mathildis Maria (24.03.1876 – 28.01.1879), Maria Benedicta (31.07.1878 - 12.10.1878), Catharina Clemencia (25.09.1879) en Franciscus Alphonsus (10.12.1883). Alfonsus werd één keer veroordeeld in Brussel. Gestalte: 155 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.10				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	16.12.1887 tot 21.05.1889	-	16	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Kattenbroek	Werkman	Moorsel	Accidenteel

2.4.11. DE WOLF Benedictus: ID 88605. Moorsel, Kruisabeel, 22.08.1856, gehuwde leurder in Aalst, gehuwde leurder in Aalst, als zoon van Petrus Josephus (**zie 2.4.13.**), dagloner, en Maria Ludovica van Ransbeeck,. Zijn vader wordt hierna vermeld als Dewolf Pierre Joseph (Petrus Josephus De Wolf). Net als zijn vader werd hij op een bepaald ogenblik als landloper veroordeeld, maar hij werd door de rechtbank in Aalst slechts één maal naar de kolonie gezonden. Benedictus was op 12.06.1878 in Aalst getrouwd met Maria Bombeeck, twijnster (Aalst, 27.04.1858). Afhankelijk van het tijdstip werd als woonplaats Schaarbeek of Zoutstraatpoort vermeld. Benedictus was de vader van Maria Theresia (27.09.1881), Ludovicus (16.02.1886), Theophilus (08.05.1887), Gudula (24.02.1890-22.07.1907), Jan Marinus (16.09.1891), Franciscus Xaverius (23.11.1893) en een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (03.12.1895). Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.11				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	23.05.1931 tot 26.04.1932	-	74	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Kruisabeel	Dagloner	Aalst	Accidenteel

2.4.12. DE WOLF Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 8734. Aalst, 28.11.1867, gehuwde dagloner in Aalst, zoon van Benedictus of Pieter Benoit, soms Benedikt, (31.08.1828 – 25.07.1903) en (Maria) Theresia Janssens (18.12.1824 – 19.12.1894), in Moorsel getrouwd op 06.02.1850. Hij was een kleinzoon van Cornelius en Gudula Arijs, of anders uitgedrukt een neef van Petrus Josephus De Wolf (zie **2.4.11.** en **2.4.13**.). Joannes Baptista's echtgenote was Hortentia Van den Bossche (Aalst, 29.04.1871). Zij waren getrouwd in Aalst op 25.10.1893. Het gezin van oorsprong had zeven kinderen, en Joannes Baptista was een broer van Petrus (20.10.1850), Catharina (Moorsel, 16.02.1853 – Aalst, 10.09.1902), Franciscus (19.11.1855), Kasimier of Casimirus (20.10.1858), Maria Louisa of Ludovica (10.07.1862), en Josephus Cornelius (04.05.1866 – 04.11.1866). In het bevolkingsregister (1867) wordt zijn gezin van oorsprong vermeld in de wijk Molen. Hij werd veroordeeld in Leuven. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.12				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	31.10.1913 tot 12.10.1914	-	45	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Molen	Pluimveehandelaar en spinster	Aalst	Accidenteel

2.4.13. DE WOLF Petrus Josephus (Dewolf Pierre Joseph): ID 49620. Moorsel, 26.04.1818, niet op 01.01.1805, gehuwde pluimveehandelaar, zoon van Corneille of Cornelis en Gudula Arijs (overleden op 03.09.1841). De ouders van Petrus Josephus woonden aan de Tinnenhoek en later in de wijk Kruis. De vader was afhankelijk van het tijdstip landbouwer of herbergier. Het gezin van oorsprong had zes kinderen: Joanne (09.04.1809), Vital (07.08.1811), Dominique of Dominicus (19.02.1814 – 17.09.1895), Petrus Josephus (1818), Carolus Ludovicus (18.02.1822) en Pieter Benedikt (31.01.1828, die op 06.02.1850 trouwde met Maria Theresia Janssens). Petrus Josephus was de echtgenoot van Maria Ludovica van Ransbeeck (15.09.1819) met wie hij in Moorsel getrouwd was op 22.10.1841. Het had de volgende kinderen kreeg: Clementina (21.02.1842), Carolus Ludovicus (07.07.1844), Dominicus (24.05.1849), Barbara (14.07.1852 – 27.10.1852), Leopoldus (19.08.1853), Benedictus (22.08.1856), Paulina (06.02.1859), Renatus (13.05.1864 - 11.02.1865). Petrus Josephus had in de kolonie de status van invalide, en werd veroordeeld in Brussel en Gent. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.13				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
10	10.10.1877 tot 05.01.1878	30.03.1892 tot 09.07.1892	59	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Tinnenhoek en Kruis	Landbouwer	Wieze	Problematisch

2.4.14. PEIRLINCK Egidius (Egide): ID niet vermeld. verweduwde dagloner, Moorsel, 15.04.1820, verweduwde dagloner in Moorsel, zoon van Joannes (- Moorsel, Rijger, 26.09.1854) en Constantia Caudron (Moorsel, Eksterken, 26.03.1799 - Rijger, 13.02.1861). Egidius was weduwnaar van Maria Louisa (Ludovica) De Ridder (07.11.1818 - 17.04.1878), en is zelf gestorven in de ziekenboeg van de Kolonie op 27.04.1882. Met Maria Louisa had Egidius de volgende kinderen: Joannes Franciscus (18.11.1844), Octavia (22.02.1848), Amelia Hortentia (15.10.1850), Sophia Hortentia (19.04.1853 - 05.02.1854), Petrus Josephus (09.03.1855 - 16.07.1855), Celestina (- 05.01.1860). Het echtpaar heeft in de Poverstraat, de Groenstraat en in de wijk Eksterken gewoond.

Bij sommige geboorten wordt het beroep van Egidius als herbergier omschreven. Het gezin waarin Egidius opgroeide, telde hemzelf inbegrepen, zeven kinderen, en zijn ouders waren landbouwers in de wijk Rijger. Egidius werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.14				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.04.1882 tot *27.04.1882*	-	61	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Rijger	Landbouwers en wever	Moorsel	Accidenteel

2.4.15. PLAETSIER BENEDICTUS (Benoit): ID 100004. Moorsel, Klaarhaag, 07.08.1851 - Merksplas, *05.08.1896*, ongehuwde boerenknecht in Meldert, als zoon van Carolus Ludovicus, of Charles Louis, soms Karel Lodewijk, dagloner (Moorsel, 22.12.1828 – Meldert, 28.05.1907) en Frederika Constantia Ooms, ook als Henrica Constantia Dooms genoteerd (Meldert, 17.06.1827 - 04.10.1869), getrouwd in Meldert op 07.11.1850, waar hun dochter Amelia is geboren (18.03.1854 – 26.02.1855). Na de geboorte van Benedictus hebben zijn ouders hebben zich in Meldert gevestigd. Benedictus werd veroordeeld door rechtbanken in Brussel, Dendermonde, Turnhout, Brecht en Gent. Zijn dossier vermeldt dat hij *arbeidsongeschikt was* ('*infirme*'). Als *doodsoorzaak* werd *tuberculose* vermeld. Gestalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.15				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
32	17.02.1877 tot 27.02.1877	29.05.1890 tot 22.11.1890* *05.08.1896*	25	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Klaarhaag	Dagloner	Meldert	Problematisch

* Laatst vermelde datum in het samenvattend dossier dat niet volledig lijkt te zijn. Vermoedelijk werd hij ook nog later geregistreerd. Hij is immers in Merskplas overleden op 05.08.1896.

2.4.16. SPITAELS Carolus Ludovicus (Spittaels Charles Louis): ID 82923. Moorsel, 23.05.1861, ongehuwde dagloner in Koekelberg, zoon van Petrus Joannes, pluimveehandelaar (Aalst, 07.03.1818) en Gudula Wellekens (Moorsel, 23.08.1824), getrouwd in Moorsel op 19.09.1846. De familienaam werd soms met een dubbele *t* genoteerd. Het echtpaar woonde in de wijk Eksterken, in de Groenstraat en in het Dorp. Carolus Ludovicus was een broer van: een vroeger geboren kind met dezelfde voornaam, Carolus Ludovicus (18.12.1846 – 13.05.1849), Theresia (21.12.1848), Maria Francisca (25.01.1851 – 03.06.1852), Maria Catharina (27.10.1853 – 16.02.1860), Maria Ludovica (20.12.1856 – 20.02.1860), Sophia Florentina (26.03.1859), Carolus Philomondus (14.12.1863 – 10.01.1865), Josephus Philomondus (01.03.1866 – 24.09.1868). In dit gezin van oorsprong was er een opvallende kindersterfte. Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Brussel, Mons, Sint-Jans-Molenbeek en Kontich, wat op een grote mobiliteit wijst. Gestalte: 144 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.16				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
17	04.07.1878 tot 02.12.1878	15.02.1887 tot 16.03.1887	17	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Eksterken	Pluimveehandelaar	Koekelberg	Problematisch

2.4.17. VAN BIESEN Ludovicus Benedictus (Louis Benoit): ID 66539. Moorsel, Spruithoek, 08.07.1841, ongehuwde landarbeider in Sint-Martens-Bodegem als zoon van Josephus, landbouwer (09.12.1797 - 17.10.1869) en Catharina Coletha Cornelis, dienstmeid (- 1.06.1870), getrouwd in Moorsel op 21.11.1838. Het gezin van oorsprong had acht kinderen. Ludovicus Benedictus was een broer van: Petrus Franciscus (13.03.1839 – Baardegem, 07.08.1911), een doodgeboren kind van het vrouwelijk geslacht (23.07.1840), Severinus (01.04.1843 - 22.12.1844), Clementina (02.02.1845 – 28.05.1851), Gerardus Maria (30.04.1847), Joannes Hendrik (26.01.1849), Amelia (08.10.1853 – 16.11.1860), Petrus Joannes (- 11.12.1860). In de kolonie werd hij sinds 06.01.1906 als invalide beschouwd. Er werd een *algemene achteruitgang van zijn gezondheid* vastgesteld, zijn *linkerhand vertoonde ankylose (gewrichtsverstijving) en hij had twee kreupele armen*. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.17				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	06.01.1906 tot 23.03.1906	-	64	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 (1 doodgeboren kind)	Spruithoek	Landbouwer en dienstmeid	Sint-Martens-Bodegem	Accidenteel

2.4.18. VAN DEN STEEN Frans Serafien: ID 86497. Moorsel, 03.12.1894 – Wortel, 08.02.1943, ongehuwde metselaar in Moorsel, zoon van Serafien (17.08.1844 – 29.05.1914) en Rosalie De Wolf (16.06.1849 – 15.06.1921), landbouwers, die achtereenvolgens op de volgende adressen woonde : wijk Kuisabeel en de Populierenstraat. Frans Serafien kwam uit een gezin met elf kinderen: Melania Sabina (22.02.1872 – 29.03.1873), Maria Joanna (21.06.1873 – 31.07.1873), Maria Francisca (05.10.1874 – 14.11.1911), Petrus (04.10.1876 – 07.04.1878), Theresia Josepha (13.03.1878 – 04.12.1900), Celestina (03.03.1880 – 22.02.1881), Nathalia Seraphina (30.01.1882), Maria Virginia (28.01.1885), Octavia Camilla (06.10.1887), Joanna Antonia (13.10.1891), Frans Serafien (1894). Het penitentiair dossier vermeldt dat hij legerdienst vervuld had. Hij werd veroordeeld in Aalst, Peruwelz en Doonrik. *Toen hij na zijn derde verblijfperiode op 23.01.1933 uit de kolonie werd ontslagen, vertrok hij naar de kolonie in Rekem*.[326] Gestalte: 189 cm.

[326] Tijdens de Franse Bezetting werd het kasteel van de familie d'Aspremont-Lynden genationaliseerd en het werd tot militair hospitaal omgevormd. In 1809 werd het een bedelaarsgesticht, waaraan in 1850 een boerderij werd toegevoegd, waardoor het complex de Landbouwkolonie van Rekem werd. Later werd het domein de kern van het Openbaar Psychiatrisch Zorgcentrum Rekem.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.18				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	29.03.1930 tot 16.07.1930	30.09.1932 tot 23.01.1933 *08.02.1943*	35	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Kruisabeeel en Populierenstraat	Landbouwers	Moorsel	Accidenteel

2.4.19. WAUTERS Carolus Ludovicus (Charles Louis): ID 128530. Moorsel, 29.10.1820 – Aalst, 26.03.1902, ongehuwde dagloner in Moorsel, zoon van Jozef of Josephus (Aalst – Moorsel, 21.11.1855) en Maria Verleysen (- 20.03.1847), landbouwers in de Breedstraat. Carolus Ludovicus kwam uit een gezin met vijf kinderen. Hij was een broer van: Constantia (06.04.1809), Albertina (16.12.1812), Petrus Joannes (27.01.1815) en Anna Francisca (09.07.1817 - 11.07.1845). Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Asse. Gestalte: 160,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.4.19				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.01.1887 tot 08.04.1887	-	66	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Breedstraat	Landbouwers	Moorsel	Accidenteel

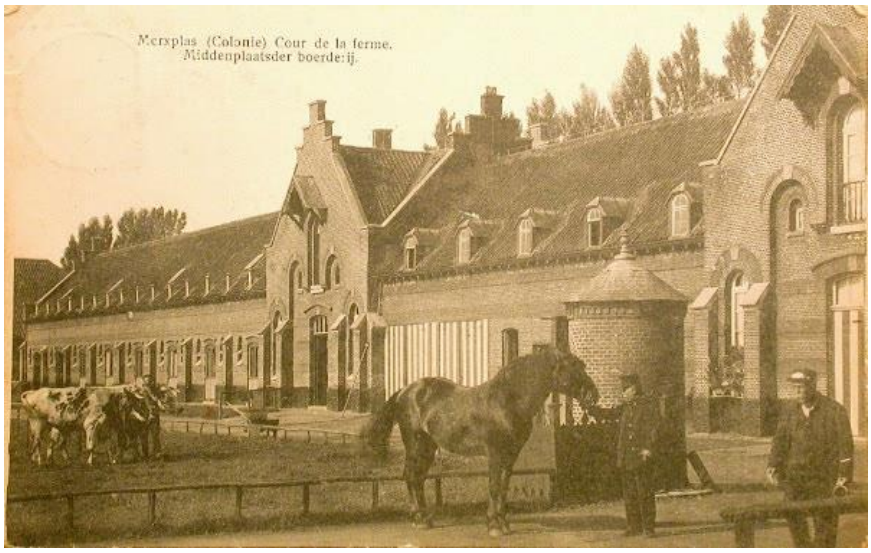

Grote boerderij in de landloperkolonie
© Gevangenismuseum Merksplas

2.5: Personen geboren in Meldert (n = 11)

De plaatsnaam Meldert roept, indien de dossiers onnauwkeurig werden bijgehouden soms problemen op: er was een Meldert in Oost-Vlaanderen, Limburg en Brabant. Twee personen met de naam Vran(c)ken, nl. Athanase Vranken en Joseph Alphonse de Liguori Vrancken, zijn in het databestand van Meldert opgenomen, maar ze zijn niet in de omgeving van Aalst geboren. Anastasius Vrancken heeft wel in Aalst en Erembodegem gewoond. Hij werd geboren in Meldert (provincie Limburg) en was getrouwd met Joanna Maria Elskens, overleden in Erembodegem op 22.06.1901. Anastasius Vrancken en Joanna Maria Elskens zijn in Aalst getrouwd op 26 april 1899. De geboortedatum van de echtgenoot komt overeen met die vermeld in de databank van de kolonie. Zijn interneringen dateren van voor zijn huwelijk. Joseph Alphonse de Liguori Vran(c)ken is niet vermeld in de databestanden van het Aalsterse Stadsarchief. Beide namen werden dan ook niet opgenomen in de reeks biografische voorstellingen. Ook Libert Nijs, opgenomen in het databestand zonder fotografische weergave van het oorspronkelijk dossier, werd niet geboren in Meldert nabij Aalst. Deze persoon werd niet teruggevonden in de akten van de burgerlijke stand, niet met de schrijfwijze Nys, en evenmin met de schrijfwijze De Nijs. Hij is volgens het dossier van de kolonie op 12.01.1869 geboren in Meldert als zoon Ermelinde Nys. Hij was een ongehuwde landarbeider en werd driemaal ingeschreven in de weldadigheidskolonie nadat hij veroordeeld was inTienen. Wellicht gaat het om de dagloner Libert Nys, die in Meldert (bij Tienen) op 6 januari 1904 getuige was bij het huwelijk Ludovicus Gustaaf Swinnen en Clementina Sors. De vermelding in de databank van de weldadigheidskolonie is niet gekoppeld aan het handgeschreven dossier, maar de leeftijd van de getuige komt overeen met de geboortedatum. Deze persoon wordt dan ook niet meegeteld in de statistische berekeningen. De gemiddelde leeftijd van de landlopers bij hun eerste opsluiting bedroeg 49,90 jaar.

De leeftijd bij de eerste inschrijving schommelde tussen 32 en 69 jaar. Er waren vier ongehuwde (36,35 %), vier gehuwde (36,35 %) en drie verweduwde (27,30 %) landlopers. Drie veroordeelden woonden in hun geboortedorp (27,30 %), twee in het arrondissement Aalst (één in Aalst en één in Baardegem of 18,20 %) en zes buiten het arrondissement Aalst (31,60 %). Buiten het arrondissement Aalst betekende niet per definitie dat ze naar een ver afgelegen gemeente waren verhuisd. Een persoon was verhuisd naar het nabije Asse en twee personen hadden zich in Lebbeke gevestigd. Meldert behoorde tijdens het Ancien régime tot het Land van Asse.

De vermelde personen werden samen 59 keer geregistreerd in de landloperkolonie, of gemiddeld 5,40 maal per persoon. Het grootste aantal registraties was 21, en er waren drie landlopers die slechts één keer werden geregistreerd. Toch waren er maar drie accidentele landlopers (27,30 %). Er waren evenveel conjuncturele en structurele landlopers, en tenslotte twee landlopers met een problematische status. De hoofdstad en omgeving had, zoals in andere gemeenten, een aantal personen aangetrokken (één woonde in Laken, een andere in Sint-Jans-Molenbeek en tenslotte één in de hoofdstad zelf). Dit betekent dat de hoofdstedelijke agglomeratie 27,30 % van de Meldertse landlopers had aangetrokken. Slechts één van hen was een accidentele landloper.

Van de Meldertse landlopers is er één (Van den Broeck Emilius) in de kolonie overleden tijdens zijn enige opsluiting, hij was toen 60 jaar oud en volgens zijn dossier was hij toen hij

stierf krachteloos en getekend door lichamelijk verval. In zijn dossier is vermeld dat hij krachteloos was als gevolg van lichaamsverval. De persoonsbeschrijving van Emilius vermeldde dat hij 1 meter 56 centimeter groot was, blond haar, een gewoon voorhoofd, blauwe ogen, een ronde kin, een ovaal aangezicht en een ziekelijke gelaatskleur had. Hij had slechte tanden en geen bijzondere tekens. Ook Judoc Tielemans was krachteloos ('*infirme, déterioration complète de la constitution*'), maar hij had kennelijk een gezonde gelaatskleur.

Hij was opgegroeid in een klein gezin (drie kinderen). Het gemiddeld aantal kinderen per gezin was 7,80 kinderen, met als ondergrens drie en bovengrens zestien. Van twee gezinnen heb ik het aantal kinderen niet kunnen achterhalen. De gezinnen van oorsprong waren vooral actief in de landbouw. Vier gezinnen woonden in de wijk Doment (36,40 %), ruwweg tussen de abdij van Affligem en Essene, een plaats waar hop werd geteeld, drie in de wijk Parijs (27,30 %), grenzend aan de groene omgeving van de Petronellaberg, en twee in het Dorp (18,20 %). Een gezin woonde aan de Klaarhaag, vandaag nog altijd een omgeving waar akkerbouw wordt bedreven. Dat Meldert een landbouwgemeente was, blijkt o.a. uit het feit dat er al rond 1100 een watermolen was. Die molen behoorde aan de Abdij van Affligem toe en werd in 1720 in pacht gegeven aan Joannes de Vis, en ongeveer tachtig jaar later, op 17 februari 1804,[327] verkocht, maar dat betekende niet dat de landbouwers uit Meldert met hun graan naar een andere gemeente moesten uitwijken, of dat landbouw minder belangrijk werd. Het kadasterplan van Popp, in 1860 gepubliceerd in zijn Atlas Cadastral Parcellaire de la Belgique', toont aan dat in het midden van de negentiende eeuw veel percelen nog altijd voor landbouwdoeleinden werden gebruikt. In sectie B waren er 19 hopvelden, in sectie A 9. Dezelfde sectie omvatte bijna acht hectare hooiland, en één weide met een oppervlakte van 10 a 80 ca. Voorts waren er zevenendertig tuinen en achttien boomgaarden.[328]

De in de biografische berichten viermaal vermelde wijk Doment bevond zich in sectie C, en bestond samen met de wijk Nievel uit drieënveertig hopvelden, drieëndertig percelenhooiland, vier weiden en zesendertig tuinen. Er waren zeventien boerderijen met een areaal van meer dan meer één hectare.[329] Ter vergelijking, ook in het naburige Baardegem waren er in dezelfde periode hopvelden: in sectie A waren er achttien hopvelden, waarvan er tien kleiner waren dan 10 aren.[330] Ook voor een bij uitstek commercieel landbouwproduct waren de bedrijfsoppervlakten klein. Grotere aanplantingen zorgden voor seizoensgebonden arbeid, maar de oogst van kleinere veld werd wellicht vooral door het gezin van de hopteler zelf verwerkt.

De beroepsactiviteit van de landlopers sloot aan bij hun milieu van oorsprong: er waren twee dagloners (18,20 %), twee grondwerkers (18,20 %) en vijf landarbeiders (45,50 %). Van de vijf landarbeiders woonde bij hun eerste veroordeling geen enkele nog in Meldert, wat er wellicht op wijst dat de tewerkstellingsmogelijkheden toch te beperkt waren voor de langzaam groeiende bevolking.

---

[327] SCHOON, E. (2008) 'Verkoop van de watermolen te Meldert op 17 februari 1804 (1)', *De Faluintjes*, jrg. 21, nr. 2, 215-225.
[328] VERMOESEN, B. (2004), 'Meldert in 1860 volgens het kadasterplan van Popp (1)', *De Faluintjes*, jrg. 17, nr. 1, 77-104, waar 101-102.
[329] VERMOESEN, B. (2004), 'Meldert in 1860 volgens het kadasterplan van Popp (3)', *De Faluintjes*, jrg. 17, nr. 2, 212-239, waar 236-239.
[330] DE CLERCK, J.A.C. (1992), 'Het perceelsgewijs kadasterplan van Baardegem, zoals uitgegeven door P.C. Popp', *De Faluintjes*, jrg. 5, nr. 1, 14-43, waar 36.

Het eerste registratiejaar van de eerste reeks was 1878, het laatst 1937. Er wordt rekening gehouden met het inwonersaantal van 1876 (2.120) en het aantal in 1930 (2.462) om het theoretisch gemiddeld te berekenen: 2.291.[331] Dit betekent dat in de vermelde periode 0,48 % van het theoretisch gemiddelde van de bevolking voor landloperij werd veroordeeld. Dat was op één na de laagste ratio.

Grafiek 7. Evolutie van het aantal inwoners van Meldert

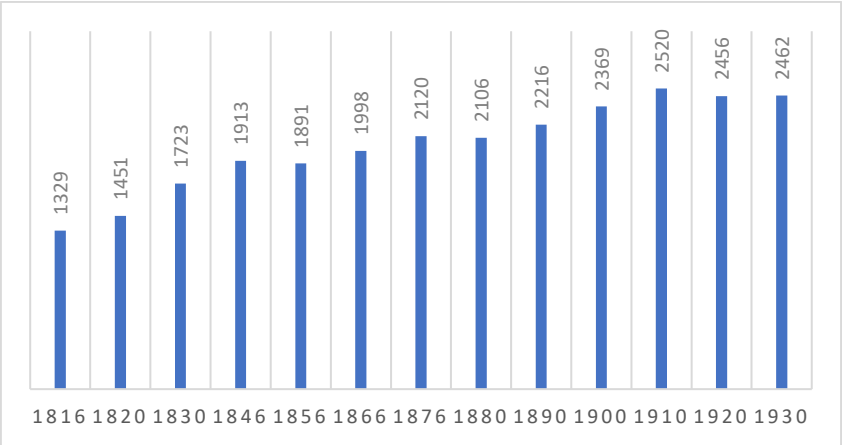

2.5.1. CLAUWAERT Joannes Augustus (Jean Auguste): ID 3693. Meldert, Doment, 30.08.1842, gehuwde landarbeider in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van de landbouwers Petrus (21.02.1810 - 14.06.1845) en Joanna Maria De Leeuw (04.07.1810 - 10.11.1875), beiden geboren en overleden in Meldert. Joannes Augustus was een broer van: Michaël (12.08.1833 - 18.05.1864), Joannes Baptista (08.02.1835 – 04.04.1895), Maria Theresia (12.08.1837 – 13.02.1900), Philomena (15.12.1839 - 27.05.1856), Anna Catharina (02.10.1844 - 04.04.1918). Het gezin van oorsprong telde zes kinderen. Volgens het penitentiair dossier was Joannes Augustus in 1870 in Mazenzele getrouwd met Marie Michiels. Hij werd veroordeeld in Brussel en Elsene. Gestalte: 168,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	25.12.1890 tot 24.01.1891	07.11.1896 tot 25.03.1898	47	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Doment	Landbouwers	Sint-Jans-Molenbeek	Conjunctureel

2.5.2. DEMEYTS Felix: (De Meyts): ID 7052. Meldert, Parijs, 09.02.1865, ongehuwde fruithandelaar in Aalst, zoon van Richardus De Mets (21.06.1837), die zijn huwelijksakte met *Demeyts* ondertekende en Rosalia Dymphna Van den Eede (16.10.1839 – Aalst, 06.11.1900), landbouwers. Het echtpaar trouwde in Meldert op 31.10.1861 en zowel de bruid als de bruidegom hebben de akte ondertekend. Later werden ze als koopman en

[331] In tabel 5 is de bevolkingsevolutie vermeld tot 1930. De volgende telling gebeurde na de Tweede Wereldoorlog (1947) en wordt hier buiten beschouwing gelaten omdat in de databank geen verwijzingen van na 1945 worden vermeld.

koopvrouw en herbergiers omschreven. Het gezin had *zestien* kinderen. Felix was een broer van: Joannes Franciscus *De Meyst* (20.07.1863), Josephina (21.06.1866), Catharina (21.01.1868), Charles Louis (26.09.1869 – 10.05.1887), Rosalia (19.05.1871), Hortentia (15.08.1872), Ludovicus Alfred (01.07.1874), Maria (18.02.1876), Jan Baptiste (08.08.1878 - 29.08.1878), Catharina Mathildis (14.12.1879 – Sint-Jans-Molenbeek, 18.11.1881), Joannes (21.02.1881 – 23.03.1881), de tweeling Camil (28.04.1882 – 21.09.1882) en Dominicus Augustins (28.04.1882 – 26.05.1882), Charles Andreas (29.11.1883), Leon (18.02.1889). Van de zestien kinderen zijn er enkele als kind gestorven. Felix werd veroordeeld in Asse. Gestalte: niet medegedeeld.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	17.06.1898 tot 20.06.1898	29.06.1909 tot 03.08.1909	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
16	Meldert, wijk Parijs	Landbouwers	Aalst	Structureel

2.5.3. De Paepe Petrus (Pierre): ID 154677. Meldert, 03.10.1852, ongehuwde dagloner in Meldert, zoon van Judocus, landbouwer (15.08.1815 - 07.09.1855) en Joanna Catharina Nuelant (Asse – Meldert, 07.05.1885). Het gezin had vijf kinderen. Petrus was een broer van: Joanna Catharina (17.01.1843), Joanna Maria (13.01.1845 – 02.05.1932), Albertus (27.07.1847 - 08.09.1891), Andreas (Meldert, 13.12.1849 – Zelzate, 11.11.1893). De ouders waren landbouwers en woonden in de wijk Doment. Petrus werd veroordeeld in Dendermonde, Sint-Jans-Molenbeek, Elsene, Tienen en Brussel. Gelet op tijd die tussen de eerste en de laatste inschrijving is verlopen, is zijn landloperstatus structureel. Gestalte: 172,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	10.01.1889 tot 09.03.1889	26.04.1895 tot 24.04.1897	36	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Doment	Landbouwers	Meldert	Structureel

2.5.4. De Wolf Judocus (Dewolf Josse): ID 160582. Volgens het penitentiair dossier was Josse (01.01.1820) een zoon van Jean Baptiste en Anne Françoise Vermoesen, en weduwnaar van Anne Françoise Vanantenhove. Hij woonde naar verluidt in Asse waar hij als landarbeider werkte. Geen van de vermelde gegevens stemt volledig overeen met de documenten van de burgerlijke stand. In principe wordt Josse in de akten als Judocus weergegeven, en de enige Judocus die rond dat tijdstip in Meldert werd geboren is **Judocus De Wolf** (**20.08.1821**), zoon van Benedictus en Anna Francisca Vermoesen. De naam van de moeder stemt overeen met de naam die in de kolonie werd genoteerd, hoewel ze meestal als Francisca Vermoesen werd aangeduid. De voornaam van de vader wijkt af van die in het dossier. Benedictus (Moorsel, 23.08.1785) en Francisca (Meldert, 03.03.1794) zijn in Meldert getrouwd op 29.10.1817, en zijn het enige benaderende en plausibele alternatief. Het huwelijk van Josse met Anne Françoise Vanantenhove is niet met die namen geregistreerd. In Moorsel en Meldert vindt men wel de namen Van Andenhove en Van Handenhove, maar niet in combinatie met de voornaam Anna Francisca. Er was wel een echtpaar Joannes Baptista De Wolf – Barbara Van Andenhove dat zelf al kinderen kreeg op het tijdstip dat Josse Dewolf (Judocus De Wolf) werd geboren. Op basis van de verzamelde gegevens wordt aangenomen dat Judocus een zoon van Benediktus en Francisca Vermoesen was. Een akte van zijn huwelijk is niet teruggevonden in de documenten van de burgerlijke stand van Meldert. Hij woonde bij zijn veroordeling als verweduwde landarbeider in Asse. Indien het voorgestelde ouderpaar correct is, had Judocus twee broers (Guil-

lielmus en Karel Lodewijk) en vier zussen (Regina, Rozalia, Joanna Maria en Joanna). Hij werd veroordeeld in Brussel, Vilvoorde en Asse. *Zijn dossier vermeldt wel dat hij 'invalide' was*. Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
21	07.11.1878 tot 25.01.1879	15.04.1892 tot 25.11.1892	57	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 (?)	Klaarhaag en Doment	Landbouwers	Asse	Problematisch

2.5.5. MEERT Franciscus (François): ID 65260. Meldert, Klaarhaag, 09.12.1841, gehuwde landarbeider in Lebbeke, zoon van de dagloners (Petrus) Philippus (Aalst, 10.08.1791 - Meldert, 07.11.1865) en Rosalia Vlassenroot (Meldert, 22.06. 1803), getrouwd in Meldert op 01.08.1840. Petrus Philippus was weduwnaar en Rosalia had al eerder het leven had geschonken aan Edouardus Vlassenroot (11.01.1829 - 28.09.1830) en Petrus Vlassenroot, overleden op 23.01.1831. Het aantal kinderen in het gezin van oorsprong is niet gekend. Volgens het penitentiair dossier was Franciscus gehuwd met Marie Justine Van Malderen, Franciscus werd veroordeeld in Wolvertem en Asse. Volgens het dossier werd hij in 1911 wegens een *zwakke gezondheid* als *invalide* bestempeld. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	25.05.1909 tot 02.09.1909	24.07.1911 tot 16.07.1912	67	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Klaarhaag	Dagloners	Lebbeke	Conjunctureel

2.5.6. RINGOOT Augustinus (Augustin): ID 19866. Meldert, Dorp, 19.02.1838, gehuwde landarbeider in Laken, onechte zoon van Maria Seraphina Ringoot (Lebbeke – Meldert, 09.02.1879) spinster, gehuisvest in het Dorp, bij de geboorte veertig jaar oud. Augustinus was gehuwd met Maria Sophia Verbeeren, geboren in Asse, met wie hij in Meldert (in de wijken Parijs en Dorp) de volgende kinderen kreeg: Maria Joanna (12.06.1866), Eugenia (05.10.1867), Maria Nathalia (28.12.1869), Virginia (11.06.1871), Maria Constantia (10.08.1872), Paulina (28.11.1873), Julia (23.09.1875) en Anastasia (09.05.1878). In het bevolkingsregister (1881) wordt het echtpaar vermeld in de wijk Dorp, en Augustinus was op dat ogenblik slachter. Of de moeder van Augustinus na zijn geboorte getrouwd is, kan aan de hand van de summiere gegevens vermeld in de geboorteakte niet met zekerheid worden vastgesteld, en indien dat het geval was, werd Augustinus alleszins niet gewettigd. Hij werd veroordeeld in Brussel, Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node gevestigd. Gestalte: 178,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	29.08.1892 tot 27.09.1892	06.11.1901 tot 03.10.1903	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Dorp	Spinster	Laken	Conjunctureel

2.5.7. TIELEMANS Judocus (Judoc): ID 10062. Meldert, wijk Parijs, 01.01.1823, niet 13.07.1824, Meldert 11.12.1901, verweduwde landarbeider in Baardegem, zoon van Petrus, ook Petrus Joannes of Pieter genoemd, (overleden in Meldert op 21.08.1864) en Elisabeth Pieters (overleden op 20.03.1876). Judocus was weduwnaar van Dorothea De Ridder (22.10.1831 - 11.02.1907), met wie hij op 23.08.1853 in Baardegem in het huwelijk was getreden. Judocus was een broer van: Felix Tieleman [sic] (20.12.1819 – 31.03.1897), Amelia (11.12.1821 – 19.12.1864), Maria Anna (11.07.1827 - 08.04.1830), Joanna Maria (26.06.1828), een levenloos geboren kind (30.03.1830), Marie Theresia (19.06.1831 – 11.04.1910), Petrus Franciscus (20.12.1834 – 30.04.1915). Het gezin van oorsprong had zeven kinderen. Judocus en Dorothea kregen in Baardegem de volgende kinderen: Petrus Joannes (01.06.1854 – Moorsel, 19.08.1938), Virginia (08.01.1857 – 03.03.1857) en Medardus (23.06.1861 – Herdersem, 02.05.1922). Judocus werd veroordeeld in Brussel, en zijn dossier droeg de vermelding '*infirme' wegens zwakke gezondheid*. Zowel zijn ouders als hij zelf waren actief als landarbeiders. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	06.12.1893 tot 03.02.1894	-	69	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7		Landarbeiders	Baardegem	Accidenteel

2.5.8. VAN DEN BROECK Emilius: ID 23684. Meldert, Dorp, 19.06.1876 , verweduwde pluimveehandelaar in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Carolus Ludovicus, wagenmaker, en Joanna Catharina De Witte (Meldert, - 11.05.1897). Emilius was een broer van: Adolphus (12.10.1870), Alphonsus (24.01.1874 – 06.01.1941). Emilius was weduwnaar van (Jeanette) Maria Antonia Kindermans (Meldert, 18.06.1875), met wie hij op 01.05.1897 getrouwd was in Meldert. Emilius is tijdens zijn enige internering op *16.03.1937* overleden in de kolonie. Er werd als doodsoorzaak '*krachteloosheid en lichamelijk verval'* genoteerd. Hij had een dochter, Julienne, die in Brussel woonde. Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	01.02.1937 tot *16.03.1937*	-	60	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Dorp	Wegenmaker	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

2.5.9. VAN DEN EEDE Carolus Ludovicus (Vanden Eede Charles Louis): ID 23681. Meldert, Parijs, 14.03.1873, ongehuwde grondwerker in Meldert, zoon van Judocus Xaverius (Meldert, 22.01.1837. - 25.05.1914), landbouwer, en Joanna Catharina Matthijs, landbouwster (Meldert, 15.09.1843). Carolus Ludovicus was een broer van: Joanna Catharina (09.04.1872), Franciscus (22.10.1874), Nathalia (20.04.1877), Maria Theresia (13.04.1879 – 03.09.1948), een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht (03.07.1882), Petrus (23.10.1883), Clementina (16.05.1885 - 07.09.1885), Maria Clementina (03.09.1886 - 06.10.1886). Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Leuven, Brussel en Gent. Tussen zijn eerste en zijn laatste inschrijving verliep meer dan vijf en minder dan 10 jaar, waardoor zijn status, ondanks het relatief klein aantal inschrijvingen, als structureel moet worden beschouwd. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	03.01.1906 tot 12.02.1906	21.08.1912 tot 14.05.1914	32	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 (1 doodgeboren kind)	Meldert, Parijs	Landbouwers	Meldert	Structureel

2.5.10. VAN DE PERRE Augustinus (Vande Perre Augustin): ID 122485. Meldert, Doment, 25.12.1837, gehuwde grondwerker in Brussel, zoon van Franciscus (Lebbeke – Herdersem, 22.12.1885) en Petronilla Huybrechts (Sint-Katharina-Lombeek – Meldert, 27.03.1872), landbouwers. Augustinus was een broer van: Augustus (01.08.1829), Maria Theresia (07.03.1831 – 15.06.1909), Rosalia (25.03.1833), Maria Sophia (13.07.1835 - 24.03.1849), Augustus (01.08.1829 - 13.02.1837), Juliana (28.04.1840 – 15.01.1841), Bernardus (20.11.1841 - 29.04.1842), Joannes Baptista (27.01.1844 - 14.10.1845). Augustinjus was op 03.02.1863 getrouwd met Anna Maria Flory (Meldert, 01.03.1838). In de bevolkingsregisters vindt men ook de namen Florie en Floru, maar met geen enkele schrijfwijze is Anna Maria, de echtgenote van Augustin, als moeder terug te vinden. *Augustinus had militaire dienstplicht vervuld en werd in 1885 verzorgd in het ziekenhuis van Laken*. Hij werd veroordeeld voor landloperij en vooral voor bedelarij, en werd veroordeeld in Brussel, Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node. Gelet op de lange tijd die tussen de eerste en de laatste inschrijving is verlopen en het aantal inschrijvingen was zijn landloperstatus problematisch, maar er moet rekening worden gehouden met het feit dat hij in de kolonie op 16.03.1908 als '*infirme*' werd bestempeld. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.10				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	23.07.1886 tot 20.08.1886	16.03.1908 tot 12.03.1909	48	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Doment	Landbouwers	Brussel	Problematisch

2.5.11. VAN DE PERRE Joannes Baptiste (Vandeperre Jean): ID 198907. Meldert, 01.01.1851, ongehuwde dagloner in Meldert, zoon van Casimir (Hekelgem,13.04.1825 - Meldert, 10.06.1909), arbeider, gehuisvest in de wijk Doment en Maria Theresia Van de Perre (Meldert, 07.03.1831). Joannes Baptiste kwam als onecht kind ter wereld, maar hij werd gewettigd bij het huwelijk van zijn ouders op 06.05.1852. Hij is overleden op 02.12.1893 in zijn geboortedorp. Joannes Baptiste was een broer van: Franciscus (26.06.1854), Maria Sophia (21.09.1856 – 22.04.1946), Carolus Alphonsus (14.05.1859), Augustinus (07.01.1862), Maria Philomena (12.12.1864), Maria

Juliana (11.01.1868 – 28.02.1868), Rosalia (07.03.1869), Joannes Benedictus (24.06.1872). Joannes Baptiste werd één keer veroordeeld in Elsene toen hij 40 jaar oud was. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.5.11				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.12.1891 tot 02.02.1892	-	40	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
9	Doment	Arbeiders	Meldert	Accidenteel

Slaapzaal in de landloperkolonie, © Gevangenismuseum Merksplas

2.6: Personen geboren in Gijzegem (n = 10)

Een eerste vaststelling is dat er in Gijzegem een gezin was met twee landlopers: Meert Charles Louis en Meert Aloyse waren broers. Bij de berekening van het gemiddeld aantal kinderen (werd n = 10 vervangen door n = 9. Het gemiddelde bedroeg 5,50 kinderen per gezin, met een ondergrens van drie en een bovengrens van tien. Het gemiddelde lag 0,50 onder het gemiddelde van alle gemeenten samen.

Vijf van de veroordeelde personen waren accidentele landlopers (50,00 %). Vier landlopers hadden een problematische status (40 %) en één landloper had een conjuncturele problematiek. Twee van de accidentele landlopers waren dagloner (20,00 %), en één was landarbeider (10,00 %), en dat is niet verwonderlijk, gelet op de weinig stabiele arbeidsvoorwaarden die hun beroep kenmerkten en eventuele seizoensinvloeden. Een dagloner had echter een problematische status. De kleine groep veroordeelde landlopers had een vrij gevarieerde beroepsachtergrond, hoewel vier van de tien veroordeelden dagloners waren, en als beroepscategorie sterk opvallen. Een van de veroordeelden, Joannes Gustavus de Bruyn, is gestorven in de kolonie. Hij werd een eerste keer naar de kolonie gezonden toen hij 48 jaar oud was, en overleed in de Noorderkempen tijdens zijn derde verblijf, meer dan 12 jaar na de eerste veroordeling. Hij was woonachtig in Clermont, was feitelijk gescheiden, en overleed aan een hersenin-farct.

Grafiek 8. Evolutie van het aantal inwoners van Gijzegem

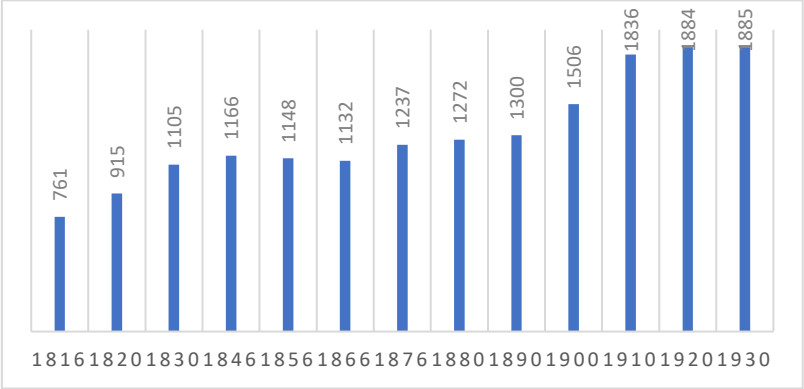

Om het aantal veroordeelde landlopers te vergelijken met het aantal inwoners worden het eerste (1876) en het laatste jaartal (1913) van de eerste of enige veroordeling als referentiepunt gebruikt. In 1876 waren er 1.237 inwoners, in 1910 1.836. Het theoretisch gemiddelde is 1.237 + 1.836 = 3.073 gedeeld door twee = 1.537 (afgerond). Dit betekent dat er 0,65 % van de bevolking in de beschreven periode werden veroordeeld voor landloperij en/of bedelarij.

2.6.1. COBBAUT Sylvester of Silvester (Sylvestre): ID 3852. Gijzegem, 17.05.1840, gehuwde schoenmaker in Gijzegem, zoon van Petrus (Joannes) en Constantia Clopterop, getrouwd in Gijzegem op 12.10.1832. Ze waren beiden dagloner, en zijn overleden in Frankrijk. De beroepen veranderden zoals de woonplaatsen in de loop van de tijd. Sylvester was een broer van: Amandus (13.11.1832 – Dendermonde, 30.04.1864), Maria Joanna (30.03.1835), Josephus (14.07.1837), Felicité (07.11.1842 – 15.11.1842), Franciscus (09.11.1843), Maria Paulina (Gijzegem, 08.02.1849 – Aalst, 22.11.1918), Adolphus (17.03.1850), Leo (06.07.1853). Sylvester was volgens het penitentiair dossier getrouwd met Bertine Van Gelder. Van dat huwelijk zijn geen sporen te vinden in

de documenten van de burgerlijke stand van Gijzegem. Sylvester werd veroordeeld in Menen en Harelbeke. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	01.07.1909 tot 04.04.1910	15.04.1911 tot 25.06.1912	30	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Grote Baan	Dagloners / Herbergiers	Gijzegem	Accidenteel

2.6.2. DE BRUYN JOANNES Gustavius (Jean Gustave): ID 123179. Gijzegem, 06.07.1838, feitelijk gescheiden schilder in Clermont, provincie Namen, zoon van Alexander (24.09.1808), hovenier, en Joanna Francisca Van Hauwermeiren (- 16.06.1865), landbouwster, getrouwd in Gijzegem op 16.05.1837. Alexander woonde in Auvelais (provincie Namen). Hij werd later onderwijzer en vervolgens winkelier, en verhuisde met zijn gezin naar de Hoogstraat in Hofstade. Zijn vrouw was op dat ogenblik naaister. Joannes Gustavius was een broer van: Joannes Desiderius (Gijzegem, 25.03.1840), Maria Amelia (Hostade, 17.12.1843) en Maria Louisa (Hofstade, 07.04.1847), Aimé Lambertus Alexander (Hofstade, 18.12.1850). Joannes Gustavius groeide dus op in een voor die tijd relatief klein gezin. Hij trouwde in 1871 in Corenne (provincie Namen) met Marie Lerclercq, met wie hij niet meer samenwoonde toen hij geïnterneerd werd. Hij heeft een groot aantal jaren in Wallonië en Noord-Frankrijk gewoond, vaak zonder vast adres, en werd veroordeeld in Charleroi en Hoogstraten. Hij had twee kinderen, die samen met zijn ex-vrouw in Frankrijk woonden. Zijn zuster Maria Amelia woonde met haar man, Judocus Schellinckx, in Kruibeke waar hij tuinier was bij graaf de Boucq de Baudginies. Joannes Gustavius werd driemaal veroordeeld met een vrij lang tijdsverloop tussen de eerste en de laatste veroordeling (meer dan tien jaar), waardoor hij als een problematische landloper moet worden beschouwd. Hij is in de kolonie *overleden aan de gevolgen van een hersenbloeding tijdens zijn laatste internering*. Gestalte: onleesbaar.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	16.08.1886 tot 09.09.1886	27.03.1899 tot *25.10.1900*	48	Gehuwd (Feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
	Hoogstraat	Winkelier en naaister	Clermont	Problematisch

2.6.3. DE LIGNE Joannes Franciscus (Jean François): ID 73769. Gijzegem, 07.12.1849, gescheiden dagloner in Wieze, zoon van Franciscus of Frans (Oudegem – Wieze, 27.11.1895) en Joanna Livina Clopterop (Gijzegem, 23.03.1815 – 24.01.1891). Hij was gehuwd met Marie Félicie Quévreux, van wie hij feitelijk gescheiden was. Hij had legerdienst vervuld en *ongeveer 29 jaar in Frankrijk gewoond zonder vaste woonplaats*. Joannes Franciscus was een broer van: Aloysius (21.06.1842 - 29.06.1842), Josephus (19.04.1840), Constantia (20.09.1843 - 27.04.1872), Maria Ludovica (10.03.1846), Rosalia (30.10.1853) en Eduardus (11.03.1857) die getrouwd was met Sylvia Roelandt, een zuster van Donat Roelande (= Roelandt Donatus) uit Hofstade. Joannes Franciscus werd één keer veroordeeld in Couvin. In zijn dossier wordt vermeld dat hij *sinds 03.03.1914 invalide* was. Op zijn linkerarm was een soldaat getatoeëerd, omgeven door guirlandes. (Dat soort bijzonderheden werd door de penitentiair antropologische dienst altijd genoteerd en beïnvloedde de besluitvorming over de geïnterneerden.) Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.06.1914 tot 25.06.1915	-	64	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Dries	Dagloners / arbeiders	Wieze	Accidenteel

2.6.4. MEERT Aloysius (Aloyse): ID 16569. Gijzegem, 20.06.1856. Hij was een broer van Meert Carolus Ludovicus (**zie 2.6.5.)**. Hij woonde als ongehuwde landarbeider in Dampremy en werd één maal veroordeeld in Turnhout toen hij 57 jaar oud was. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	30.06.1913 tot 29.04.1914	-	57	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 3 stiefkinderen	Hoek	Herbergiers	Damrprémy	Accidenteel

2.6.5. MEERT CAROLUS LUDOVICUS (Charles Louis): ID 16568. Gijzegem, 24.05.1854, ongehuwde landarbeider in Hofstade, zoon van Joannes Baptiste (Moorsel), herbergier, en Octavia (Victoria) Thomas (overleden in Gijzegem op 15.02.1871). De ouders van Carolus Ludovicus waren getrouwd in Gijzegem op 07.07.1841. Zijn moeder, Octavia Thomas, was een weduwe van Joannes Baptista Ysewyn, overleden in Gijzegem op 14.05.1840., met wie ze drie kinderen had: Judocus (28.03.1834), Stephania (28.03.1834) en Franciscus (15.04.1840). Carolus Ludovicus was een broer van: Joannes Baptista (14.08.1842), Petrus Josephus (19.04.1844), Maria Coleta Ostasico (05.02.1846), Constantinus (20.09.1848), Maria Paulina (10.01.1851), Aloysius (20.06.1856). Het gezin van oorsprong telde zeven eigen en drie stiefkinderen. Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Deinze, Hoogstraten en Dendermonde. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	10.11.1908 tot 05.11.1910	12.06.1915 tot 02.06.1917	54	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 3 stiefkinderen	Hoek	Herbergiers	Hofstade	Conjunctureel

2.6.6. ROMBAUT Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 1130. Gijzegem, 01.01.1849, verweduwde dagloner in Antwerpen, zoon van Franciscus of Frans (overleden in Gijzegem, op 02.06.1865), schoenmaker, en Francisca Vermeiren (overleden in Gijzegem, op 21.12.1874), naaister. De ouders waren op 16.10.1845 in Gijzegem getrouwd. Joannes Baptista was een broer van: Maria Griselda (27.02.1846 - 15.02.1866) en Octavia (12.06.1847). Volgens het penitentiair dossier was hij weduwnaar van Thérèse Ezelmaerts, geboren in Tessenderlo, met wie

hij in Antwerpen getrouwd was op 13.06.1874. Zijn echtgenote is gestorven in Antwerpen op 19.07.1878. Hij had legerdienst vervuld en werd één maal veroordeeld in Antwerpen. Gestalte: 172,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	08.03.1892 tot 17.06.1892	-	43	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Hoogstraat / Dorp	Schoenmaker en naaister	Antwerpen	Acccidenteel

2.6.7. VAN BOVEN PETRUS JACOBUS (Pierre Jacques): ID 23006. Gijzegem, 25.06.1834 verweduwde dagloner in Relegem, zoon van Judocus (Oudegem – Gijzegem, 18.11.1874), landbouwer, en Brigitta Vermeir (Oudegem – Gijzegem, 09.05.1874), landbouwster. Petrus Jacobus was een broer van: een doodgeboren kind (21.08.1826), Josephus (18.04.1828), Maria Blandina (05.06.1831), Rosalia (overleden op 05.01.1859). Petrus Jacobus was weduwnaar van Maria Delphina Props (Wichelen, 18.05.1835 – Gijzegem, 30.09.1870) met wie hij in de wijk Molenhoek de volgende kinderen kreeg: Vincentius (05.04.1862 - 23.05.1862), Isabella (31.03.1863 – 17.11.1871) en Frans (04.05.1865). Hij werd veroordeeld in Puurs. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.09.1910 tot 14.09.1912	-	76	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 1 doodgeboren	Drieswijk	Landbouwers	Relegem	Accidenteel

2.6.8. VAN DER CRUYCEN (Jan) Baptist (Vander Cruycen) Jean: ID 23864. Gijzegem, 09.07.1868, ongehuwde dagloner in Gijzegem, geboren in als Jan Baptist Temmerman, gewettigd door het huwelijk van zijn ouders op 15.08.1882. Zijn ouders waren David (10.11.1841 – 02.07.1888), dagloner, en Joanna Termmerman (15.10.1844), kantwerkster. De vader was voor zijn huwelijk met Joanna Temmerman in Herdersem getrouwd op 04.01.1871 met Melania Octavia Callebaut (Herdersem, 29.03.1849 – Gijzegem, 09.01.1872). Jan Baptist was een (half)broer van: Barbara (02.01.1872 - 18.04.1872), Paulina (29.03.1883 - 30.01.1888), Maria Nathalia (30.03.1887). Jan Baptist had legerdienst vervuld. Jan Baptist werd veroordeeld in Kortrijk, Gent, Brussel, Deinze en Antwerpen. *Jan Baptist was zeer mobiel en heeft bijna drie jaar in Frankrijk gewoond (departement van de Oise). Hij is ook meermaals ontsnapt uit de kolonie.* Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
19	28.01.1887 tot 25.03.1887	11.12.1897 tot 27.12.1897	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Schoorstraat	Dagloner en kantwerkster	Gijzegem	Problematisch

2.6.9. VANDERSTRAETEN Joannes Ambrosius (Jean Ambroise): ID 149525. Gijzegem, 08.10.1835, ongehuwde brouwersgast in Brussel, zoon van Joannes Baptista (Sint-Katharina Lombeek) en Maria Anna Vonck (Gijzegem, 08.05.1797). Joannes Baptista woonde in Gijzegem en was dagloner, Maria Anna was spintster. Op andere tijdstippen werden ze als landbouwer beschouwd. Joannes Ambrosius was een broer van: Cecilia (22.11.1821), Josephus (07.12.1823), Maria Josepha (15.11.1825), de vader verbleef toen in de gevangenis, Carolus Ludovicus (05.11.1831). Het gezin van oorsprong telde vijf kinderen. Toen Maria Josepha ter wereld kwam, verbleef haar vader, Joannes Baptista, in de gevangenis. Joannes Ambrosius heeft drie jaar in Frankrijk gewoond en werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Elsene. Hij had legerdienst vervuld. Hoewel het aantal inschrijvingen in de kolonie beperkt bleef tot vijf, was zijn landloperstatus problematisch – er verliep meer dan vijftien jaar tussen de eerste inschrijving en de laatste inschrijving. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	14.07.1876 tot 06.09.1876	04.05.1892 tot 13.08.1892	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	?	Dagloner en spinster	Brussel	Problematisch

2.6.10 WAUTERS KAREL LODEWIJK (Charles Louis): ID 27937. Gijzegem, 29.01.1867, ongehuwde slotenmaker in Sint-Pieters-Jette, zoon van Dominicus of Domien (09.03.1836), landbouwer, en (Maria) Delphina Everaert (12.04.1840), getrouwd op 14.05.1866. Dominicus was toen landbouwer, Delphina dienstmeid. Karel Lodewijk was een broer van: Jan Baptist (26.09.1868) en Elisabeth (15.03.1871 - 20.12.1871). Het gezin van oorsprong telde slechts drie kinderen. Toen hij de eerste keer veroordeeld werd, was Karel Lodewijk 23 jaar. Hij werd veroordeeld in Brussel, Luik Gent en Sint-Jans-Molenbeek.: Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.6.10.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
19			23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Grote Baan	Landbouwer en dienstmeid	Sint-Pieters-Jette	Problematisch

2.7: Personen geboren in Hofstade (n = 15)

Een eerste vaststelling betreft Louis Delcon, vermeld in de databank maar zonder inlichtingenbundel. Hij is onvindbaar in de gedigitaliseerde documenten van de burgerlijke stand van Hofstade nabij Aalst. Gelet op zijn woonplaats (Peutie) en de rechtbank (Heist-op-den-Berg) die hem naar de Kolonie heeft gezonden, werd hij waarschijnlijk in Hofstade bij Mechelen geboren. Ook Lauwers Jean Baptiste, wiens ouders Josse (Judocus) en Barbe Van Deuse waren, is niet in dit overzicht opgenomen. Geen van de drie namen werd teruggevonden in de akten van de burgerlijke stand van Hofstade bij Aalst. Dat geldt ook voor Henri Somers, die evenmin in het overzicht aan bod komt. Personen woonachtig in Hofstade, maar geboren in een andere gemeente worden evenmin weergegeven.

Zeven van de vijftien veroordeelden zijn tijdens het eerste of een later verblijf overleden in de kolonie (46,70 %), wat in vergelijking met de andere gemeenten een zeer hoog percentage was. Joannes Baptista de Decker overleed ongeveer een maand na zijn eerste en enig verblijf in de kolonie. Zijn doodsoorzaak werd niet vermeld. Hij was 57, en dat was voor een grondarbeider vaak een gevorderde leeftijd. Ter vergelijking kan worden vermeld dat in Denemarken (rondtrekkende grondwerkers die betrokken waren bij de aanleg van kanalen, spoorwegen en andere infrastructuurwerken (*børster*, in het Engels *navvies* [332] en in het Zweeds *rallare*) vaak vrij jong stierven als gevolg van ondervoeding in hun kinder- en jeugdjaren, slechte huisvesting en het zware werk dat ze uitoefenden in combinatie met uitgesproken tekorten in hun voeding, veeleer dan van een te gulzig alcoholverbruik. Charles Haugbøll heeft hun werk en levensstijl uitvoerig beschreven in het al vermelde, goed gedocumenteerde werk *Børster*, waarin het alcoholprobleem niet uit de weg wordt gegaan. In zijn boek komen vooral de grondarbeiders zelf aan het woord, en een van hen, die op zeer jonge leeftijd al als koewachter aan het werk was, vertelde dat hij bij de boer bij wie hij aan het werk was niet veel te eten kreeg en altijd honger had. [333] Deze verwijzing en vergelijking met de situatie in Denemarken is verantwoord, vooral omdat een aantal Aalsterse landlopers ook tot de rondtrekkende groep grondarbeiders behoorde. Een van de Aalsterse landlopers verbleef ongeveer dertig jaar in Frankrijk en Zwitserland, waar hij als grondwerker betrokken was bij de aanleg van spoorwegen. Gedurende die gehele tijd heeft hij nooit een vast adres gehad. Hij reisde mee in het spoor van de ingenieurs en werkbazen die erop toekeken dat de grondwerken zorgvuldig werden uitgevoerd.

Niet alleen De Decker overleed in de kolonie tijdens zijn eerste verblijf, ook de veel jongere Carolus Ludovicus Vergucht stierf tijdens zijn eerste verblijf in de kolonie. Hij was landarbeider en slechts 43 jaar oud. Hij werd getroffen door een longontsteking, een ziekte die voor het antibioticatijdperk dodelijk was. Ook Franciscus Boel was vrij jong (49 jaar) toen hij tijdens zijn eerste verblijf in de kolonie overleed. Zijn doodsoorzaak werd niet vermeld in het samenvattende dossier. De andere vier landlopers die in de kolonie zijn overleden, zijn gestorven tijdens een later verblijf. Daarbij valt vooral de zeer jonge leeftijd (25 jaar) van Leon Vereecken op. Hij had een moeilijke jeugd achter de rug met een lang verblijf in 'verbeteringsscholen' en een verblijf in de gevangenis van Vorst. Hij was een conjuncturele landloper.

---

[332] Anonymous navvy. In: BURNETT, *Useful Toil*, 55-63.
[333] HAUGBØLL, *Børster*, 46.

Wanneer men de maanden bekijkt waarin de veroordeelden een eerste keer in de kolonie werden geregistreerd, valt op dat negen van de vijftien landlopers (60 %) in de maanden februari, november en december werden ingeschreven, voor de tewerkstelling van landarbeiders en dagloners de meest ongunstige periode van het jaar. Zes veroordeelden (40 %) woonden in Hofstade, drie in het arrondissement Aalst (20 %) en zes buiten het arrondissement Aalst (40 %). De jongste landloper was slechts 19 jaar oud toen hij in de kolonie aankwam, de oudste was 64 jaar, en de gemiddelde leeftijd bij de eerste inschrijving was 42,50 jaar.

In deze groep waren er acht accidentele landlopers (43,30 %), twee conjuncturele landlopers (13,30 %), drie structurele landlopers (20 %) en twee problematische landlopers. Dit betekent dat tien van de vijftien veroordeelden (2 op 3) wellicht door het ontbreken van een stabiele tewerkstelling in de landloperij waren verzeild. Het kleine aantal problematische landlopers wijst erop dat hier geen sprake was van *beroepslandloperij* zoals zo vaak in kranten werd gesuggereerd. Het aantal ongehuwden (11 van de 15 of 73,30 %) lijkt erop te wijzen dat het ontbreken van gezinssteun en gezinsverantwoordelijkheden een niet te onderschatten rol speelden bij het verschijnsel landloperij. Voegt men daar nog de twee weduwnaars aan toe en de twee gehuwde landlopers, dan wordt duidelijk dat het ontbreken van de geborgenheid en de verantwoordelijkheid van een gezin wellicht het verval in de hand werkten.

Bekijkt men de woonplaats van het gezin van oorsprong, dan valt vooral de wijk Babbelaar op. Ook de wijken Blekte en Eekhout werden meermaals vermeld. De wijken Babbelaar en Blekte bevonden zich links van de Dendermondsesteenweg – Blekte lag wat dichter bij Aalst dan Babbelaar dat dichter bij Gijzegem lag. De drie wijken maakten echter allemaal deel van een uitgesproken landelijke omgeving, waar zowel landarbeiders, dagloners als grondwerkers actief konden zijn.[334]

Grafiek 9. Evolutie van het aantal inwoners van Hofstade

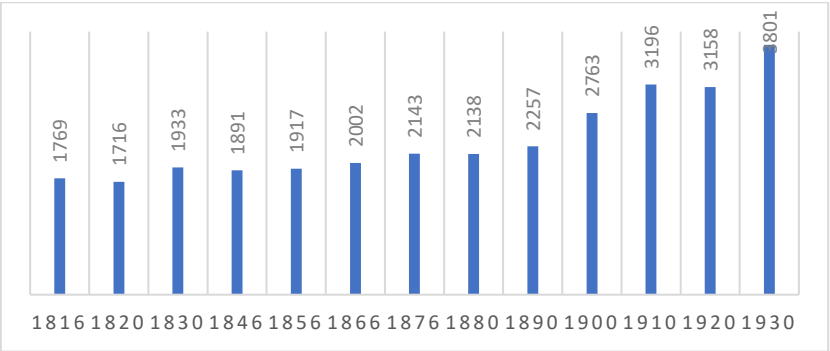

Voor de berekening van het verwijzingspercentage van de onderzochte groep wordt rekening gehouden met de eerste (1883) en de laatste (1928) veroordeling van de eerste reeks. De meest nabije volkstellingen gebeurden in 1880 (2.138) en 1930 (3.801). Het theoretisch ge-

[334] Zie 'Dertien kilometer natuur in Hofstade', *Het Laatste Nieuws*, 16 oktober 2001.

middelde van de vermelde periode is afgerond 2.970. Dit betekent dat de vijftien veroordeelde landlopers gelijk was aan 0,51 % van het theoretisch gemiddelde van het aantal inwoners.

2.7.1. BOEL Franciscus Silverius (François Silvin): ID 61140. Hofstade, Heuverenbos, 25.11.1858, ongehuwd landarbeider in Aalst, zoon van Jeanne Constance (Joanna Constantia) Boel, landbouwster, geboren en gehuisvest in Aalst, Mijlbeek. Twee jaar voor de geboorte van Franciscus Silverius, woonde Jeanne Constance Boel (17.10.1818), toen 38 jaar oud, aan de Brusselsesteenweg in Aalst. De aangifte van Franciscus Silverius' geboorte werd gedaan door de landbouwer Silverius Daelman, bij wie Joanna Constantina Boel bevallen was. In het bevolkingsregister (1847) woonde Joanna Constantia als 28-jarige aan de Pontstraatsteenweg. Franciscus werd veroordeeld in Moeskroen. *Hij heeft lange tijd in Frankrijk gewoond, en hij is tijdens zijn eenmalig verblijf overleden op 11.03.1908 in Hoogstraten*. Hij werd twee dagen later begraven en het dossier vermeldt dat hij geen familie meer had. Over de omstandigheden waarin Franciscus Silverius is opgegroeid, kan alleen worden vermeld dat zijn moeder in het bevolkingsregister van 1867 wordt vermeld als echtgenote van Donat(us) Van Impe (Mere, 14.08.1813 – Aalst, 22.10.1900) en dat het echtpaar, dat in Aalst was getrouwd op 27.11.1861, samen met Franciscus Silverius (vermeld als Frans Silvain) aan de Gentsesteenweg woonde, waar zijn moeder een winkel uitbaatte. Dat het om Franciscus Silverius gaat, blijkt uit de aantekening dat hij in Hoogstraten was overleden. Voorafgaand aan het huwelijk van zijn moeder werden de huwelijksvoorwaarden bepaald in een akte verleden op 13.11.1861 door notaris Van der Heyden. Voor het huwelijk met Joanna Constantia was Donatus Van Impe getrouwd op 18.07.1839 met Maria Judoca Pensaert (Aalst 06.07.1799 - 14.01.1861). Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	29.11.1907 tot *11.03.1908*	-	49	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Heuverenbos	Landbouwster	Aalst	Accidenteel

2.7.2. BOUCHEZ Augustus (Auguste): ID 181727. Hofstade, Plaats, 08.05.1831, magazijnier in Brussel, zoon van Jean Baptiste (Boulez, 28.09.1789 – Hofstade, Blekte, 07.09.1858), kuiper, later meester kasseilegger, en Ludovica Wauters, spinster, herbergierster (21.12.1788 – 12.02.1869). Augustus was een broer van: Victor(in) (Hofstade, 20.06.1812 - Gijzegem, 12.11.1870), Evaristus (18.11.1814), Franciscus (14.03.1817), Coleta (10.01.1820), Sophia (28.02.1823), Paulina Bouché (05.11.1825). Het bevolkingsregister van 1847 vermeldt dat het gezin aan de Grote Baan woonde, en de familienaam werd toen als Bouché genoteerd. Augustus was weduwnaar van Jeanne Quinart. Augustus werd veroordeeld in Elsene. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.11.1890 tot 20.12.1890	-	59	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Grote Baan	Kasseilegger en spinster / herbergierster	Brussel	Accidenteel

2.7.3. BRAECKMAN Constant: ID 102839. Volgens het penitentiair dossier Hofstade, 01.01.1822, gehuwde wever in Gent, zoon van Pierre en Antoinette *Royman*. Geen van beide namen is vermeld in de akten van de burgerlijke stand. In het bevolkingsregister van Aalst (1818) is wel een Pierre Braekman vermeld, een 22-jarige dienstbode, geboren in Ledeberg. Het is echter de enige vermelding die min of meer met het geboortetijdstip van Constant in verband kan worden gebracht. Alternatieve schrijfwijzen van Royman worden evenmin vermeld. Volgens het dossier is hij in 1849 in Gent getrouwd met Rosalie Martens. Hij werd veroordeeld in Gent. De vier verblijven vonden alle plaats in 1884. Bij zijn laatste verblijf had hij zich spontaan aangeboden, *waarna hij op 03.11.1884 in Hoogstraten is overleden.* Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	11.02.1884 tot 10.05.1884	10.08.1884 tot *03.11.1884*	62	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	?	Gent	Conjunctureel

2.7.4. DE DECKER Joannes Baptista (Dedecker Jean Baptiste): ID 88183. Hofstade, 29.08.1825 (niet 01.01.1823), ongehuwde grondwerker in Hofstde, zoon van Josephus (Hofstade, 12.01.1783 - 04.10.1854), landbouwer, en (Maria) Theresia (Thérèse) Blancquaert ook Blankaert geschreven (Gijzegem, 20.02.1794 - Geel), spinster, getrouwd in Gijzegem op 07.11.1816. Joannes Baptista was een broer van: Guilielmus (11.03.1818 – 02.12.1890), Catharina (07.03.1820 - 02.07.1870),A drianus (17.04.1824 - 30.03.1894), Petrus (19.03.1828 – 06.05.1884), Judocus (01.10.1834), Adelia (08.03.1831- 26.04.1842). Hij werd in Brussel veroordeeld voor bedelarij. Enkele weken na zijn inschrijving in de kolonie is hij er *op 19.03.1883 overleden in de ziekenboeg* zonder verdere specificatie. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.02.1883 tot *19.03.1883*	-	57	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Dorp	Landbouwer en spinster	Hofstade	Accidenteel

2.7.5. DE SCHRIJVER Oscar Prosper: ID 7853. Hofstade, 04.09.1881 ongehuwde fabrieksarbeider in Hofstade, zoon van Benjamin en Maria Constantia Van Steirtegem (Van Steertegem). De akten van de burgerlijke stand vermelden Benjamin (Lede – Hofstade, 02.01.1915) en Maria Constantia (Bavegem, - Hofstade, 13.09.1897), en tonen aan dat ze een kind met dezelfde naam hadden (Aalst, 17.05.1870 – Hofstade, 14.04.1874). Het echtpaar woonde toen in Aalst en was actief als twijndersgast en kantwerkster, later was de vader fabrieksarbeider. De akten vermelden ook een persoon met de voornamen Oscar Prosper (Hofstade, 04.09.1881 – Merksplas, 08.05.1910). Oscar Prosper was een broer van: Franciscus Xaverius (Aalst, 09.09.1868), Franciscus (Hofstade, Heuverenbos, 28.03.1872), Maria Carolina (Hostade, Kortenhoek, 21.07.1876), Adolf (17.06.1878 - 12.11.1878). Het gezin van oorsprong was economisch afgestemd op fabrieksarbeid. Oscar Prosper werd veroordeeld in Moeskroen, Kontich, Brussel en Geraardsbergen. Gelet op het aantal inschrijvingen was zijn landloperij structureel, zelfs al verliep iets minder dan vijf jaar tussen de eerste en de laatste inschrijving. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	07.10.1904 tot 21.10.1904	01.04.1909 tot 08.05.1910	23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Korenhoek	Twijndersgast en kantwerkster	Hofstade	Structureel

2.7.6. DE VUYST Franciscus Victorinus (François Victorien): ID 64525. Hofstade, wijk Eekhout, 31.05.1863 - Merksplas, 05.08.1931, ongehuwde landarbeider in Hofstade, zoon van Franciscus, die afhankelijk van het tijdstip waarop zijn kinderen zijn geboren of overleden ook Josephus of Felix Josephus wordt genoemd (Gijzegem, 24.05.1831 – Hofstade, 05.01.1902), landbouwer, landbouwknecht, dagloner, en Rosalia Claessens (25.04.1833 – 08.04.1871), dagloner, platwerkster, getrouwd in Hofstade op 24.04.1858. Na het overlijden van Rosalia hertrouwde Felix Josephus op 30.07.1872 met Coleta Van den Brouck. Franciscus Victorinus leed volgens het penitentiair dossier aan een *hartziekte*. Hij was een broer van: Maria (Hofstade, 06.02.1859 – Lede, 12.12.1918), Melania (01.04.1860 – 18.04.1871), Pelagia (22.11.1861 – Brussel, 05.12.1887), Dominicus (20.11.1864 – 22.03.1871), Gustavus (26.12.1866), Maria Delphina (26.08.1868), Ludovicus (15.01.1871 - 05.04.1871). Franciscus Victorinus had vanaf 1872 een stiefmoeder die Roslia Claessens moest vervangen. Hij werd veroordeeld in Evergem, Harelbeke, Zandhoven, Nevele, Turhhout en Hoogstraten. Franciscus Victorinus had legerdienst vervuld en *hij heeft ongeveer vijf jaar in Frankrijk verbleven*. Gelet op het aantal inschrijvingen en het tijdsverloop tussen de eerste en de laatste inschrijving behoorde hij tot de categorie van de problematische landlopers.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	17.12.1907 tot 02.04.1908	25.06.1930 tot *05.08.1931*	44	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Eekhout	Landbouwer en platwerkster	Hofstade	Problematisch

2.7.7. D'HOOGE Casimir: ID 157402. Hofstade, 19.03.1824, niet 08.04.1824, ongehuwde landbouwer in Gilly, zoon van Joannes (Appels – Hofstade, 14.01.1844), dienstbode, en Lucia Van Cauter (Hofstade, - 10.07.1835), in het dossier van de kolonie vermeld als Lucie Van Kotter, een schrijfwijze die duidelijk door de streektaal was beïnvloed. Casimir was een broer van: Guillaume François (Gijzegem, Meulenhoekwijk, 02.09.1815), Vitalis (27.04.1821 – 27.11.1893), Franciscus (- 06.02.1860), Maria Josepha (Gijzegem – Hofdate, Hoogstaat, 15.09.1869), Josephus (26.02.1827 – 26.07.1900), Adolphus (12.04.1831 – 14.03.1922), Theresia (15.03.1834). Casimir verloor vrij vroeg zijn moeder. Casimir werd achtmaal ingeschreven in de kolonie. *Hij had vrijwillig dienst genomen in het leger en was daarna ook vervanger, daartoe wellicht bewogen door economische afwegingen. Zijn dossier vermeldt dat hij invalide was*. Hij werd veroordeeld in Brussel, Charleroi en Hoogstraten. Hoewel tussen de eerste en de laatste inschrijving slechts een drietal jaren verliepen, is het aantal inschrijvingen vrij hoog (acht), wat op een structurele problematiek wijst. Gestalte: 169,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	19.03.1889 tot 13.06.1889	16.05.1892 tot 15.05.1894	64	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Wisselend	Dienstbode	Gilly	Structureel

2.7.8. DURIEUX Pierre: ID 3042. Volgens het penitentiair dossier, Hofstade, 25.04.1835, dagloner in Monceau-sur-Sambre, zoon van Françoise Durieux. De akte van die geboorte is onvindbaar in de gedigitaliseerde akten van de burgerlijke stand, maar Francisca Durieux is op 05.02.1827 in het huis van haar moeder, Anna Durieux, gelegen in de wijk Babbelaar, wel bevallen van een dochter die Maria werd genoemd. Francisca is overleden in Hofstade op 12.08.1838. Maria (overleden in Aalst op 22.03.1907), haar dochter, is getrouwd met Carolus Ludovicus Hoste en was de moeder van Constantinus Hoste, die eveneens voor landloperij werd veroordeeld. De moeder van Françoise (Francisca), Anna Durieux, was de moeder van Victor Durieux, geboren in Lede en overleden in Hofstade op 09.07.1871 in de wijk Babbelaar. Pierre was weduwnaar van Jeanne Cahterine Van Kerkhof met wie hij in Roux was getrouwd. *Hij heeft als plaatsvervanger dienst genomen in het leger*. Hij werd veroordeeld in Fontaine l'Evêque. Pierre is na een tiental weken is overleden in de ziekenboeg van de kolonie. Gestalte: 173 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	09.06.1892 tot *20.08.1892*	-	57	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Babbelaar	Landbouwers	Monceau-sur-Sambre	Accidenteel

2.7.9. HOFMAN Camillus (Camille): ID 12759. Hofstade, wijk Babbelaar, 28.04.1863, gehuwde bakker in Aalst, zoon Jan Baptist, landbouwer (Hofstade – 24.06.1891), en Rosalia Van Hauwermeiren (Van Hauwermeeren), landbouwster (Lede, 1839 - Hofstade, 06.04.1908). Hij verhuisde in mei 1886 naar Ledeberg en werd officieel uitgeschreven. In maart 1887 verhuisde hij van Ledeberg naar Aalst. Hij was een broer van: Franciscus Xaverius (01.04.1865 – Sint Niklaas, 21.03.1918), Fredericus (24.07.1868), Maria Leopoldina (02.03.1872), Sophia Elisabeth (07.12.1875), Maria Amelia (20.05.1879) Gustaaf Achilles (11.05.1884). Camillus was op 23.10.1889 in Moorsel getrouwd met Ludmilla Rosalia Maria De Gols (Moorsel, 04.03.1859) en woonde als bakker in Aalst, in de Keizerstraat, later in de Gentsestraat. Hij was de vader van Theophile (21.09.1895) en Marcel Edmond (07.01.1899). Hij werd veroordeeld in Aalst in een tijdspanne van ongeveer één jaar. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	16.12.1911 tot 26.10.1912	05.11.1912 tot 15.03.1912	48	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Babbelaar	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

2.7.10. HOSTE Constantinus (Constantin): ID 12883. Hofstade, 27.05.1854, ongehuwde dagloner in Aalst, gewettigde zoon van Carolus Ludovicus (Tielt, 24.06.1809 – Aalst, 29.05.1885), arbeider, en Maria Durieux (Hofstade, 05.02.1827 – Aalst, 22.03.1907), dagloonster, getrouwd in Aalst op 16.08.1865. Carolus was toen gepensioneerde soldaat en woonde in de Kapellestraat, Maria was dienstmeid en woonde op de Grote Markt. Later werd als beroep vermeld: bobijnenmaker en wasvrouw. Bij de loting voor de legerdienst was Constantinus spoorwegarbeider en woonde hij in Charleroi. Constantinus was een broer van: Josephus (Aalst, Peperstraat, 04.07.1866), Egidius (Aalst, 07.03.1869 – 17.12.1873), Seraphinus (Hofstade – Borgerhout, 06.10.1882). Constantinus is opgegroeid in een voor die tijd klein mobiel gezin. Hij heeft legerdienst vervuld en heeft een tijd in Frankrijk gewoond. Hij werd veroordeeld in Aalst, Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Laken. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.10				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	22.07.1893 tot 05.10.1893	23.10.1909 tot 27.03.1912	39	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Wisselend	Arbeiders	Aalst	Structureel

2.7.11. ROELANDT Donatus (Roelande Donat): ID 5345. Hofstade, wijk Babbelaar, 06.11.1873, ongehuwde schoenmaker in Hofstade, als zoon van Leo (Hofstade, 15.10.1836 - 31.08.1910), bakker en later landbouwer, en Pelagie (Pelagia) De Potter (Wichelen, 19.09.1835 – Hofstade, 30.04.1877), platwerkster. Donatus was een broer van: Franciscus (07.10.1859), Sylvia (27.01.1861), Alexandria (06.04.1863), Melania (03.03.1865), Camillus (30.03.1866), Benedictus (16.03.1868 - 28.03.1868), Maria Angelika (15.03.1869), Maria (20.08.1871), Rosalia Celina (11.11.1875). Donatus werd veroordeeld in Hoogstraten. Gestalte: 169,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.11				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.11.1892 tot 28.01.1893*	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Babbelaar	Landbouwer en platwerkster	Hofstade	Accidenteel

2.7.12.VAN DEN BERGHE Felix (Vandenberghe): ID 196710. Hofstade, wijk Blekte, 08.12.1858, niet 08.12.1859, ongehuwde landbouwer in Hofstade, zoon van Josephus (Hofstade, 26.12.1811 - 23.08.1864), (paarden)smid, en Maria Theresia Lorie (Erondegem, 03.12.1826 – Hofstade, 06.04.1878), spinster. Felix was een broer van: Franciscus (03.09.1852), Maria Francisca (02.03.1855 - 01.04.1929), Rosalia (20.12.1857 –

18.12.1857), tweelingbroer van Petrus (08.12.1858 – 01.03.1863), Rosalia (07.05.1862). Felix werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek en Brussel. Vermelding in het samenvattend penitentiair dossier: '*paraît êtrre idiot*'. Gestalte: 149,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.12				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	02.11.1891 tot 10.11.1891	29.12.1891 tot 26.01.1892	31 (32)	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Blekte	Smid en spinster	Hofstade	Accidenteel

2.7.13. VAN EETVELDE Benedictus (Benoit): ID 21746. Hofstade, Eekhout, 03.06.1876, ongehuwde tuinman in Hofstade, zoon van Josephus (22.05.1840 - 24.06.1914), werkman, en Marie Stefanie Baeyens, ook Stefania Baeijens geschreven (Gijzegem, 23.08.1844 – Hofstade, 09.01.1880), platwerkster. Benedictus was een broer van: Joannes (23.06.1868 - 21.10.1871), Dominicus (22.08.1869), Maria Virginia (1871 - 04.11.1871), Maria Stephania (21.05.1871), Maria Joanna (08.09.1872 – 02.05.1899), Maria Leopoldina (31.07.1874). Benedictus werd veroordeeld in Brussel, Gent, Hoogstraten, Zandhoven en Mechelen aan de Maas, wat op een grote mobiliteit wijst.. Hij is *meermaals gevlucht en verbleef tijdens de Eerste Wereldoorlog twee jaar in Nederland en Engeland. Hij had legerdienst vervuld, en is tijdens zijn laatste verblijf in de kolonie op 11.08.1934 gestorven in Merksplas* (zonder verdere specificatie). Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.13				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
13	04.08.1896 tot 26.09.1896	17.07.1933 tot *11.08.1934*	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Eekhout	Werkman en platwerkster	Hofstade	Problematisch

2.7.14. VEREECKEN Leon (Verheecken): ID 60523. Hofstade, wijk Blekte, 12.11.1906, ongehuwde dagloner in Anderlecht, zoon van Stanislas (Aalst, 18.12.1871), achtereenvolgens dienstbode en fabrieksarbeider, en Maria Barbara Vera (Lede, 18.06.1873), breidster, getrouwd in Hofstade op 20.04.1898. De naam van de ouders is in de gescande versie van de inlichtingenbundel niet leesbaar. De familienaam werd eerst als Verheecken genoteerd en daarna aangepast tot Vereecken, de schrijfwijze die in de meeste officiële documenten werd gebruikt. De geboorteakte van Leon vermeldt Verheecken en werd door de vader als volgt ondertekend: Stanie Verheeken. Leon was een broer van: Philomenia Antonia (13.02.1899 – 24.08.1906), Maria Magdalena (02.09.1900), Josef August (10.06.1903), Maria Virginia (14.03.1905), Emilie (13.11.1908). Leon werd driemaal geregistreerd, en is tijdens zijn laatste verblijf op *04.08.1932* op jonge leeftijd is overleden. Hij werd veroordeeld in Ukkel, Sint-Jans-Molenbeek en Vilvoorde. *Voor hij in de kolonie werd ingeschreven, had hij acht jaar doorgebracht in de 'verbeteringsscholen' van Ruiselede en Mol, en vijf maanden in de gevangenis van Vorst*. Gestalte: 163 cm.[335]

[335] De instelling in Ruiselede werd in het leven geroepen door het KB van 8 maart 1849. Een jaar later verbleven er 500 jongens, en na uitbreiding in 1856 werd de capaciteit verhoogd tot 620. In Ruiselede werd *heropvoeding* nagestreefd. Het KB vloeide voort uit de beschamende vaststelling dat in de periode 1845-1847 26.247 jonge landlopers in de gevangenissen waren ondergebracht. DE PILLECIJN, Ph. H. (1967) *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886. Een sociografische literatuurstudie*, 118-119.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.14				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	07.04.1928 tot 13.03.1929	26.08.1931 tot *04.08.1932*	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Blekte	Farbrieksarbeider en breidster	Anderlecht	Conjunctureel

2.7.15. VERGUCHT Carolus Ludovicus (Charles Louis): ID 60543. Hofstade, Dorp, 14.08.1856, ongehuwde landarbeider in Gijzenzele, zoon van Franciscus, spoorwegarbeider (Wetteren, 05.08.1825) en Rosalia Grillaert, dagloonster (Wetteren, 08.11.1825 – Hofstade, 17.08.1863). Carolus Ludovicus was een broer van: Mathilde (20.12.1853), Augustus (20.03.1859), Maria Clementina (12.09.1861). Carolus Ludovicus had legerdienst vervuld. Hij werd één maal veroordeeld in Gent en is tijdens het enige verblijf in de kolonie overleden aan de gevolgen van een *longontsteking*. Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.7.15				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.02.1900 tot *30.03.1900*	-	43	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Dorp	Spoorwegarbeider en dagloonster	Gijzenzele	Accidenteel

2.8: Personen geboren in Nieuwerkerken (n = 29)

Van het grote aantal veroordeelde landlopers uit Nieuwerkerken zijn er slechts twee (6,90 %) overleden in de landloperkolonie, beiden tijdens hun laatste verblijf. P.C. Baetens was een gehuwde dagloner en overleed op 76-jarige leeftijd, J.F. Terrace was een verweduwde fabrieksarbeider en stierf op 86-jarige leeftijd. Baetens was een problematische landloper, Terrace had een accidentele landlopergeschiedenis. Bij Petrus Cammilus Baetens werd als doodsoorzaak lichamelijk verval vastgesteld.

Van de 29 veroordeelde landlopers waren er 19 ongehuwd (65,50 %), 6 gehuwd (20,70 %) en 4 weduwnaar (13,80 %). Het aantal ongehuwden was procentueel beduidend hoger dan dat van de acht gemeenten samen (54,50 %). Het aantal gehuwden week niet zo sterk af van het algemeen percentage (20,70 % tegenover 24,00 %) en ook het aantal weduwnaars (13,80 %) was iets lager dan dat van de acht gemeenten samen (19,00 %). Er waren geen feitelijk of wettelijk gescheiden veroordeelden.

De groep bestond vooral uit accidentele (12 of 41,40 %) en problematische landlopers (11 of 37,90 %), samen 23 personen of 79,30 %. Het aantal conjuncturele (4 of 13,80 %) en structurele landlopers (2 of 6,90 %) was relatief beperkt. Vooral het aantal problematische landlopers valt op in de uit Nieuwerkerken afkomstige veroordeelden: 37,90 % tegenover 24,80 % voor de acht gemeenten samen. Wellicht moet de verklaring voor het groot aantal veroordeelden in verhouding tot het theoretisch gemiddeld aantal inwoners (0,95 % tegenover 0,55 % voor de acht gemeenten samen, bij een mediaan van 0,52 %) in het groot aantal problematische landlopers worden gezocht. De problematische landlopers werden steeds opnieuw en gedurende een lange periode veroordeeld. De precieze oorzaken daarvan zijn niet meer te achterhalen, maar bij problematische landlopers waren de persoonlijkheidskenmerken ongetwijfeld belangrijker dan de situationele variabelen zoals het beroep, werkloosheid, grootte van het gezin van oorsprong, de woonplaats en de burgerlijke stand. Bij de eerste inschrijving in de kolonie was de jongste landloper 19 jaar oud, de oudste 77 jaar. De gemiddelde leeftijd bij de eerste registratie was 42,40 jaar. Wanneer men de woonplaats bij de veroordeling bekijkt, dan blijkt dat 11 (37,90 %) der landlopers in Nieuwerkerken woonde, 10 (34,50 %) van hen woonden in het arrondissement Aalst (34,50 %) en 8 veroordeelden (27,60 %) woonden het buiten het arrondissement. Vooral het aantal personen dat niet meer in het arrondissement woonde, valt op: het was in vergelijking met het totaal landlopers dat was uitgezwermd relatief laag (27,60 % tegenover 43,80 %). Hoewel meer Nieuwerkerkenaren in de omgeving van hun geboortedorp bleven wonen, belandde toch een vrij groot aantal (0,95 % van het theoretisch gemiddelde aantal inwoners) in de landloperkolonie, en was het aantal problematische landlopers (37,90 %) groot. Het lijkt erop dat de nabijheid van familieleden geen grote invloed heeft gehad in het voorkomen van landloperij, maar dit zal in detail worden geanalyseerd bij de bespreking van de variabelen die samen voorkomen in het profiel van de individuele veroordeelden.

De woonplaats van de gezinnen van oorsprong was negen maal Edixvelde (31,00 %) en zeven keer Mael (24,10 %), samen 55,10 %). Edixvele grenst aan Erpe en Mere, en is een omgeving die nog steeds landelijk aandoet. Wanneer men advertenties bekijkt waarin de verkoop van hoevedieren en landbouwgrond aan bod komt, dan valt op dat het gehucht Mael

vaak wordt vermeld.[336] Ook Mael was een landelijk gebied, wat onder meer blijkt uit een artikel waarin een beschuldigende vinger werd uitgestoken naar demonstranten die in juni 1908 '*kerselaars [hadden] geroofd [en] erwtenbedden geplunderd*.'[337] In de jaren 1930 werd echter landbouwgrond aangeboden om het in de toekomst als bouwgrond te gebruiken.[338] De oppervlakte van de verkochte percelen landbouwgrond waren meestal vrij beperkt, en het werd steeds moeilijker om kleine landbouwbedrijven op een rendabele manier in stand te houden.

Het aantal landlopers uit Nieuwerkerken was in relatie tot het theoretisch gemiddelde aantal inwoners het hoogste van de acht gemeenten. De eerste veroordeling gebeurde in 1872, de laatste in 1911. Voor de berekening van de relatie met het aantal inwoners wordt rekening gehouden met het aantal inwoners in 1876 (2.437) en 1910 (3.664). Het theoretisch gemiddeld bedraagt: 2.437 + 3.664 = 6.101 : 2 = afgerond 3.051. In Nieuwerkerken werden in die periode 29 personen veroordeeld voor landloperij en/of bedelarij. Zij vertegenwoordigden 0,95 % van het theoretisch gemiddelde, en dat percentage is het hoogste van alle gemeenten.

Grafiek 10. Evolutie van het aantal inwoners van Nieuwerkerken

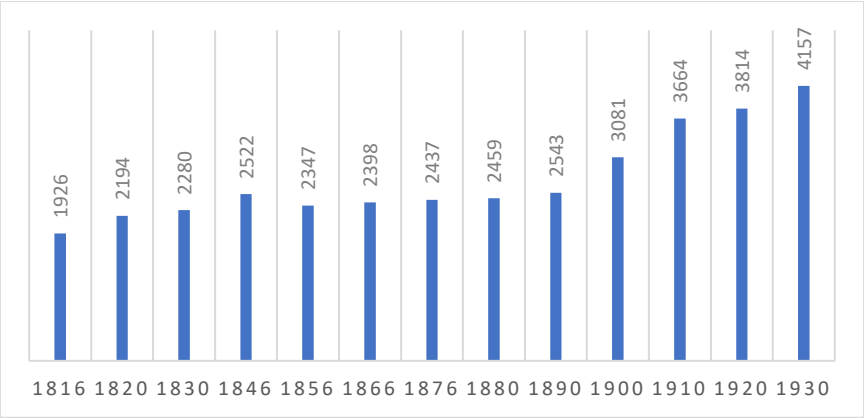

2.8.1. BAETENS Petrus Camillus: ID 98337. Nieuwerkerken, Dries, 07.06.1863, gehuwde dagloner in Nieuwerkerken (Mael), overleden in Merksplas op *09.04.1940*, zoon van landbouwer Joannes Baetens, 43 jaar oud, en zijn echtgenote Maria Joanna Baeten(s). Joannes Baetens (Nieuwerkerken - 28.09.1895) en Maria Joanna Baeten(s) (Erembodegem, 19.03.1821 - Nieuwerkerken, 27.12.1879). De ouders waren getrouwd op 06.02.1852. Petrus Camillus was een broer van: Petrus Josephus (12.11.1852 – 18.04.1936), Petrus Theophilus (15.04.1855), Maria Josepha Clementina (30.04.1860). Petrus Camillus is op 20.11.1895 in Nieuwerkerken getrouwd met Stephania Van den Abeele (geboren in Nieuwerkerken op 13.08.1866 en daar gestorven op 01.04.1943). Het echtpaar had twee kinderen: Theophildus (20.08.1896 – 05.10.1927) en Remi (06.07.1907). Hij werd veroordeeld in Dendermonde en Aalst. In het penitentiair dossier wordt vermeld dat hij *gebrekkig was vanaf 10.12.1936*, d.w.z. op de dag dat hij opnieuw in Merksplas werd geregistreerd. *Hij was getekend door lichamelijk verval en had geen tanden meer. Hij was kennelijk ook al eens opgenomen in een instelling in Sint-Niklaas*. Petrus was ondanks het geringe aantal veroordelingen een problematische landloper. Er verliep ongeveer zeventien jaar tussen de eerste en de laatste inschrijving. Gestalte: 170 cm.

[336] Zie o.a. *Het Verbond van Aelst*, 13 maart 1859, 4; *Aenkondiger van het Land van Aelst*, 06 mei 1860, 5; *De Denderbode*, 31 januari 1864, 4; 02 april 1865, 4; *De Koornbloem*, 10 juni 1923, 3; 29 januari 1928, 5; 29 juli 1928, 5; De Volksstem, 09 februari 1930, 6.
[337] 'Klerikale kleddens', *De Volksgazet*, 28 juni 1908, 3.
[338] Zie *De Koornbloem*, 12 januari 1930, 5.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.1				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	24.07.1919 tot 15.01.1920	10.12.1936 tot *09.04.1940*	56	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Dries	Landbouwers	Nieuwerkerken	Problematisch

2.8.2 BOELAERT Constantinus (Constantin): ID 1698. Nieuwerkerken, Edixvelde, 30.04.1857, ongehuwde voerman in Brussel, zoon van (Franciscus) Joannes (linnenwever), 54 jaar oud, en Louise (Ludovica) Van der Gucht (overleden op 11.09.1861). Het echtpaar was getrouwd in Nieuwerkerken op 2 september 1838, en de bruid was toen spinster. Constantinus was een (stief)broer van: 2 doodgeboren kinderen (16.02.1829 en 26.06.1830), Bernardina (02.08.1832), Rosalie (23.02.1839), Benjaminus (12.04.1841), Natalia (26.04.1845), Victoria (18.05.1848), Damianus (14.10.1850) en Dymhna (09.10.1853). Joannes was op 30.04.1828 in Nieuwerkerken een eerste keer getrouwd met Ludovica Baetens (overleden op 20.08.1835), gehuisvest in Nieuwerkerken en geboren in Haaltert. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.2				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	28.12.1903 tot 01.04.1905	11.01.1906 tot 30.11.1907	48	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 en 2 doodgeboren	Edixvelde	Linnenwever en spinster	Brussel	Conjunctureel

2.8.3. BRAEM Dominicus (Dominique): ID 2378. Nieuwerkerken, Mael, 08.11.1865, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Benedictus, tapper, 43 jaar oud, en Melanie Dhaemer (overleden op 26.07.1890), tapster. Benedictus (14.03.1822 – 12.11.1891) en Melania Dhaemer (D'Haemer) trouwden in Nieuwerkerken op 27.12.1851 en kregen samen Maria Theresia (22.09.1853 – 22.12.1880), Adelais (17.02.1856), Delphina (29.11.1857), Maria (31.07.1859), Clementina (03.09.1861 – 27.06.1930), een doodgeboren kind (25.12.1869 van het vrouwelijk geslacht en Emelia (07.12.1872). Dominicus was een van de jongere kinderen en had een jongere broer Prosper Joseph (08.03.1875) Dominicus *is meermaals gevlucht uit de kolonie*. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.3				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	09.12.1902 tot 06.01.1903	25.02.1917 tot 20.06.1917	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 en 1 doodgeboren	Mael	Tapper en tapster	Aalst	Problematisch

2.8.4. CALLEBAUT Carolus Ludovicus (Charles Louis): ID 70345. Nieuwerkerken, 08.07.1833, verweduwde dagloner in Aalst, zoon van Petrus, 37 jaar oud en wever, dagloner (overleden in de wijk Restert op 16.02.1870) en Livina Wellekens, 46 jaar oud en huisvrouw, spinster (overleden in Nieuwerkerken op 30.12.1837). Carolus Ludovicus was een broer van: een zuster (moeilijk leesbaar, in de databank getranscribeerd als van het vrouwelijk geslacht) die dezelfde naam kreeg (15.03.1820), Benjaminus (- 18.11.1882), Rosalia (01.05.1822 – 01.06.1836), Coleta (26.11.1824 – 06.05.1896), Franciscus (31.07.1830 - 15.12.1833). Carolus Ludovicus was getrouwd met Melania van den Berge, overleden in Aalst op 18.04.1900. Toen op 27.11.1869 hun zoon Joannes werd geboren, was Carolus Ludovicus, twijndersgast, 26 jaar oud, Melania was 42 jaar oud en twijnster. Het echtpaar woonde in Aalst, Sint-Job, en Melania was op 03.12.1827 geboren in Steenhuize-Wijnhuize. Voor haar huwelijk met Carolus Ludovicus was ze getrouwd met een landbouwer, Carolus Ludovicus Wuytens, die eveneens in de wijk Sint-job woonde. Het echtpaar Callebaut – Van den Berge had bij de geboorte van Joannes al een zoon: Benjaminus geboren in Aalst op 25.06.1867. Toen Carolus Ludovicus in Herzele werd veroordeeld voor bedelen was hij al ruim elf jaar weduwnaar. In het penitentiair dossier werd genoteerd dat de geïnterneerde sporen van *lichamelijk verval* vertoonde, wat niet verwonderlijk is gelet op zijn hoge leeftijd (77 jaar). Na de veroordeling heeft nog meer dan vijf jaar geleefd, hij is op 26.03.1917 in Aalst overleden. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.4				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	15.06.1911 tot 02.08.1911	-	77	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mael	Wever, dagloner, spinster	Aalst	Accidenteel

2.8.5. COPPENS Franciscus (François): ID 8601 in Nieuwerkerken, 06.04.1835, niet 08.04.1834, ongehuwde landarbeider in Nieuwerkerken, volgens het penitentiair dossier zoon van Pierre en Anne Marie Devuist,. Er is in Nieuwerkerken op 06.04.1835 een geboorte geregistreerd van Franciscus, zoon van Petrus, dagloner, overleden op 27.06.1849 in Ternat en Anna de Vuyst, getrouwd in Nieuwerkerken op 07.08.1833. Anna de Vuyst is gestorven in Nieuwerkerken, Edixvelde op 08.09.1882. Het echtpaar Coppens – de Vuyst had de volgende kinderen: Maria Theresia (28.08.1833 – 15.06.1855), Franciscus (1835 – 08.10.1904), Rosalia (16.06.1837 – 11.04.1877), Carolus Ludovicus (08.10.1840 – 29.03.1908) en Josephus (19.01.1845 – 24.09.1910). Nadat ze weduwe was geworden, hertrouwde Anna De Vuyst op 12.01.1855 met Joannes Hoffelinck. Franciscus werd veroordeeld in Dendermonde. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.5				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	24.12.1892 tot 04.04.1893	12.08.1893 tot 22.02.1894	58	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Edixvelde	Daglonres / landbouwers	Nieuwerkerken	Accidenteel

2.8.6 DE BROUWER Victorinus (Debrouwer Victor): ID 52550. Nieuwerkerken, Kwalestraat, 05.03.1854, ongehuwde blikslager in Brussel, zoon van Constantinus, arbeider/landbouwer, en Maria Theresia Braem, huisvrouw/landbouwtster, getrouwd op 04.12.1844 Bij de geboorte van Victorinus was zijn vader 39 jaar oud. In 1847 was de vader herbergier en woonde hij met zijn echtgenote in de Geraardsbergsestraat, Nieuwerkerken.

Constantinus was een broer van: Sidonea (14.09.1845-12.03.1850), Seraphina (24.09.1857), Adolpha (23.08.1863), en Clementina (Mere – Nieuwerkerken, Kwalestraat, 28.05.1879 op twintigjarige leeftijd). Victorinus had dienstplicht vervuld en werd veroordeeld in Brussel, Antwerpen, Vilvoorde en Elsene. *Victorinus werd ook naar de psychiatrische instelling van Geel gezonden en na zijn laatste verblijf in de kolonie werd hij naar de instelling in Brugge getransfereerd waar hij op 17.04.1905 is overleden*. Volgens zijn dossier vertoonde hij tekenen van '*aliénation mentale'*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.6				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	08.04.1878 tot 18.04.1878	16.04.1889 tot 29.06.1889	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Kwalestraat	Landbouwers	Brussel	Problematisch

2.8.7 De Neve Carolus Ludovicus (Charles Louis): ID 39338. Nieuwerkerken, 08.03.1855 - Gent, op 21.05.1918, ongehuwde landarbeider in Aalst. Er bestaat een samenvattende penitentiair dossier van Deneef Charles Joseph. Die persoon heeft dezelfde geboortedatum, maar is niet opgetekend in de akten van de burgerlijke stand. Uit een vergelijking van de gegevens blijkt dat hij in werkelijkheid Carolus Ludovicus was, een zoon van Petrus, wever, en Rosalia De Bolle, die volgens de geboorteakten een dochter, Mathildis (03.12.1859) had samen met Petrus De Neve (in de documenten van de kolonie Pierre genoemd). Rosalia is geboren en overleden in Nieuwerkerken (29.03.1826 - 15.03.1861), en ze werd daarbij als weduwe van Petrus De Neve omschreven. Petrus was geboren in Haaltert op 06.01.1826 en trouwde met Rosalia in Nieuwerkerken op 06.12.1854. Carolus Ludovicus was een broer van Mathildis en Dominicus (19.02.1857). De kinderen verloren hun moeder op jonge leeftijd. De data van opsluiting zijn dezelfde in de dossiers van Charles Louis en Charles Joseph. De verschillende schrijfwijzen en de voornaam van de vader hebben duidelijk voor verwarring gezorgd. Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Aalst, Brussel, Asse, Sint-Jans-Molenbeek en Gent. *In het dossier van de kolonie wordt vermeld dat hij naar het asiel Saint Charles in Froidemont werd gezonden, en dat spoort met het overlijden in Gent. De aangifte werd gedaan door een broeder, wat er op wijst dat hij meer dan waarschijnlijk is overleden in de psychiatrische instelling Guislain.* Toen hij een eerste keer werd veroordeeld, woonde hij in Aalst, maar uit de vestigingsplaatsen van de rechtbanken blijkt dat hij vrij mobiel was. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.7				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
17	12.06.1875 tot 28.06.1875	18.07.1900 tot 04.10.1900	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Bremt	Linnenwever	Aalst	Problematisch

2.8.8. De Rijck Augustus (August): ID 30569. Nieuwerkerken, 18.11.1852, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Jean Baptiste en (Angelina) Francisca Adam. Francisca is overleden op 61-jarige leeftijd overleden in de wijk Edixvelde (16.04.1885), Haar echtgenoot, Jean Baptiste De Rijck, geboren in Bambrugge op 28.10.1828, overleed in Nieuwerkerken, Edixvelde, op 07.02.1861. Het echtpaar was getrouwd in Nieuwerkerken op 28.10.1828. Augustus was niet het enige kind van het echtpaar De Rijck-Adams: ze kregen samen Maria Theresia (14.06.1849), Petrus (25.04.1850), Augustus (18.11.1852), Benedicta (25.03.1856 - 04.05.1921), Maria Leonia (15.08.1859), Maria Clementina (overleden op vierjarige leeftijd op 20.08.1863) – wellicht ging het om Maria Leonia, die op dat ogenblik vier jaar oud was. Van Maria Clementina is er geen geboorteakte gevonden. Na

het overlijden van Jean Baptiste gaf zijn weduwe nog het leven aan Philomena Adam (07.08.1894 – 02.11.1894). Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.8				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.12.1898 tot 18.01.1899	-	46	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Edixvelde	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

2.8.9. DE SMET Filemon (Desmet Philemon): ID 143331. Nieuwerkerken, Mael, 21.08.1853 – Dendermonde, 06.09.1902, ongehuwde rondtrekkend muzikant in Nieuwerkerken, Dorp, zoon van Léandre en Thérèse Laureys. In het bevolkingsregister van Nieuwerkerken, schreef men in 1867 het gezin in van Leander De Smet (Nieuwerkerken, 1822) en Maria Theresia Laureys (Haaltert, 09.04.1829 – Nieuwerkerken, Kwalestraat, 01.12.1902), soms werd Maria Theresia's familienaam als Lauwerijs genoteerd. Het gezin was gehuisvest in de wijk Mael. Filemon was een broer van: Franciscus (18.04.1855), Dominicus Benedictus (17.06.1856), Benedictus Franciscus (overleden op éénjarige leeftijd op 25.02.1859), Paulina (13.07.1860 – 01.08.1864), Philomena (26.02.1863), Maria Leonia (22.08.1865), Camillus (09.10.1866). Leander is overleden op 19.11.1876, hij was toen '*rondleurder*'. Zijn weduwe is op 16.05.1883 hertrouwd met Livinus De Spiegeleer. Wellicht heeft zijn beroep hem in de landloperij doen belanden. Hij werd veroordeeld in Zomergem en Boom voor landloperij en bedelarij. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.9				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	20.03.1888 tot 21.04.1888	13.04.1889 tot 25.05.1889	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mael	Wever en leurder	Nieuwerkerken	Conjunctureel

2.8.10 DE SMET Joannes Baptista (Desmet Jean Baptiste): ID 142816. Nieuwerkerken , 30.04.1857, verweduwde grondwerker in Brussel, zoon van Maria De Smet (dochter van Livinus, gehuisvest in de wijk Mael). Joannes Baptista trouwde in Nieuwerkerken op 08.10.1852 met Barbara Hoffelinck, kantwerkster (geboren in Nieuwerkerken op 23.03.1824 als dochter van Vincentius en Theresia de Conicnk). Joannes Baptista werd veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node, Brussel en Hoogstraten. Bij een van de veroordelingen heeft hij zich vrijwillig aangemeld bij de rechtbank. Hij had dienstplicht vervuld (militielichting 1844) en was vervanger voor de lichting van 1850. Dat Joannes Baptista als vervanger legerdienst verrichtte, wijst erop dat hij op een bepaald ogenblik legerdienst als een economische uitweg zag. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.10				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
19	04.08.1884 tot 16.08.1884	27.06.1892 tot 24.06.1893	65	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Mael	Landbouwster	Brussel	Problematisch

2.8.11. DE TROCH Josephus (Detroch Joseph): ID 76969. Nieuwerkerken, 16.02.1831, niet 17.02.1827 zoals vermeld in het penitentiair dossier, gehuwde dagloner in Ninove, zoon van Ambrosius De Troch, wever en landbouwer – ook als Troch genoteerd - (overleden op 15.05.1836 in het gehucht Mael, Nieuwerkerken) en Theresia Burchelman. Haar familienaam werd ook in een aantal documenten ook als Burgelman genoteerd (o.a. in het bevolkingsregister van 1847, toen ze als weduwe met haar kinderen in de wijk Mael, huisnummer 84 woonde). Joseph was een broer van: Melania (04.05.1822 – 09.12.1832), Joanna (31.01.1827 en Judoca (21.02.1829 – 14.11.1885) en Augustus Troch (20.08.1823). Volgens zijn dossier was hij getrouwd met Rosalie Vanderdonck. Dat huwelijk wordt in de akten van de burgerlijke stand van Nieuwerkerken niet vermeld, maar op 27.05.1892 is in Welle Maria Rosalia Van der Donck, afkomstig uit Boom, overleden. Volgens de data was ze gehuwd met Josephus. Josephus werd veroordeeld Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek en Hoogstraten. Hij is *overleden in de ziekenboeg van de instelling in Merksplas op 17.01.1891*, bijna anderhalf jaar na zijn laatste vrijlating. Dit lijkt erop te wijzen dat hij na zijn laatste vrijlating, wellicht geplaagd door gezondheidsproblemen, in de Noorderkempen is gebleven. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.11				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
28	14.08.1874 tot 29.08.1874	31.05.1889 tot 27.08.1889 (*17.01.1891*)	43	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mael	Landbouw en weven	Ninove	Problematisch

2.8.12. LIEVENS Franciscus (François): ID 104433. Nieuwerkerken, 13.05.1865, ongehuwde voerman in Erembodegem, het inwonersregister vermeldt Lievens Franciscus samen met zijn ouders Josephus (Nieuwerkerken, 26.04.1830) en Prudentia Van den Abbeele (Nieuwerkerken, 29.11.1840), getrouwd in Nieuwerkerken, 14.08.1862. De vader was landbouwer / linnenwever, en de moeder huishoudster / kantwerkster. Het gezin bestond uit de ouders en de kinderen Franciscus, geboren op 12.05.1865 in de wijk Edixvelde en zijn broer Benjamin (21.09.1863 - 30.03.1864). Een derde zoon, die eveneens Benjamin heette (Nieuwerkerken, 12.05.1865 - 20.03.1936), heeft zijn kinderjaren overleefd. Franciscus werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Na het overlijden van zijn vader, hertrouwde zijn moeder in Erembodegem op 18.05.1870 met August Jacob (Erembodegem, 24.06.1830). Toen Franciscus in de kolonie verbleef, woonde zijn moeder in Koekelberg. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.12				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	29.11.1884 tot 23.01.1885	28.01.1887 tot 25.03.1887	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Edixvelde	Landbouwer linnenwever	Erembodegem	Conjunctureel

2.8.13. PAREWIJCK François (Parewijk): ID 83829. Nieuwerkerken, Edixvelde, 01.01.1838, ongehuwde tapijtwever in Sint-Joost-ten-Node, zoon van Dominicus, arbeider/wever en Berlindus (Berlinda) Heyman (14.11.1805), huisvrouw/spinster. In dezelfde wijk werden ook Petrus (11.10.1840) en Rosalia (20.12.1844) geboren. Franciscus werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek en Brussel. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.13				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
17	08.04.1872 tot 23.04.1872	15.09.1882 tot 13.03.1883	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Edixvelde	Wever en spinster	Sint-Joost-ten-Node	Problematisch

2.8.14. PEERLINCK Dominique: ID 95712. Nieuwerkerken, 01.04.1819, gehuwde mijnwerker in Ninove, zoon van Louis, landbouwer, 26 jaar oud bij de geboorte, en Amelie Eeman. Louis, landbouwer, trouwde in Nieuwerkerken op 21-jarige leeftijd met Amelie, die 22 jaar oud was en geregistreerd was als spinster. De bruidegom was geboren in Nieuwerkerken, de bruid in Haaltert. Beiden woonde in Nieuwerkerken, waar Amelia op 07.02.1856 gestorven is in de wijk Dries. Ludovicus overleed ongeveer 15 jaar later (17.04.1871) in dezelfde wijk. Dominique was een broer van: Thecla (07.1.1821 – 27.10.1906), Maria Theresia (23.02.1825), Joanna Catharina (01.03.1827 – 20.05.1838)), Desiderius (25.04.1830 – 17.05.1830), Cecilia (21.11.1833), Joannes Baptista (28.01.1838 - 08.06.1847), Constantiuns (29.04.1836), Camillus (12.04.1840 - 07.01.1841), een doodgeboren kind (18.04.1842). Dominique werd veroordeeld in Ninove en was gehuwd met Jeanne Catherine (Johanna Catharina) D'haeseleer. Hun dochter Maria Celestina werd geboren in Nieuwerkerken op 04.03.1859. Dominique was toen landbouwer. Volgens het penitentiair dossier had Dominique *legerdienst volbracht (militielichting 1840)*. Het dossier vermeldt dat hij *aan de linkerzijde verlamd was*. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.14				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.12.1883 tot 26.02.1884	-	64	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9 en 1 doodgeboren	Dries	Landbouwers	Ninove	Accidenteel

2.8.15. PEERLINCK Edmundus (Edmond): ID 178999. Nieuwerkerken, 27.09.1868, ongehuwde wever in Nieuwerkerken, zoon van Donatus (dagloner, geboren op 21.11.1831 in Erpe en gestorven op 03.03.1876 in de wijk Pijpenbeek) en Philomena Van de Broeck (kantwerkster, geboren op 24.06.1840 en overleden op 04.02.1919). Het echtpaar was getrouwd in Nieuwerkerken op 22.11.1867 en woonde in de wijk Zurendries. De nakomelingen van het echtpaar waren: Adelpha (06.12.1859 – 02.02.1945, geboren als Adelpha Van den Broeck, en gewettigd door het huwelijk van Donatus Peerlinck en Philomena Van den Broeck), Benjaminus (15.02.1862 - 28.09.1916), Victorina (11.01.1865 - 06.10.1887), Edmundus, Theophilus (11.04.1873), Joannes Baptista (07.06.1871), Charles Louis (08.01.1876). Edmond werd veroordeeld in Heist-op-den-Berg. Nadat Philomena weduwe was geworden, hertrouwde ze op 27.02.1878 met Petrus Antonius Tas. In het bevolkingsregister van 1881 wordt ze vermeld aan de Dries 131, samen met Petrus Tas en haar kinderen uit het huwelijk met Donatus Peerlinck. Gestalte: 162,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.15				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1			21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Zurendries	Dagloner en kantwerkster	Nieuwerkerken	Accidenteel

2.8.16. PEERLINCK Theophilus (Théophile): ID 14985. Nieuwerkerken, 11.04.1873, ongehuwde grondwerker in Nieuwerkerken, broer van Peerlinck Edmond (**zie 2.8.15**). Theophilus werd veroordeeld in Brussel. Theophilus werd twee geregistreerd. Tijdens de eerste opsluiting slaagde hij erin te ontsnappen. In het penitentiair dossier is vermeld dat *Théophile in oktober 1903 uit het leven zou gestapt zijn in Roubaix*. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.16				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	27.12.1894 tot 22.05.1895	10.04.1895 tot 19.04.1895	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Zurendries	Dagloner en kantwerkster	Nieuwerkerken	Accidenteel

2.8.17. PHILIPS Petrus Josephus (Pierre Joseph): ID 189515. Volgens het penitentiair dossier was hij de zoon van Pierre Philips (Erembodegem - Nieuwerkerken, 24.12.1883) en Judith (familienaam onbekend), gehuwde metselaar in Aalst. Het geboorteregister van Nieuwerkerken vermeldt de geboorte van Petrus Josephus op 23.12.1834, zoon van Petrus Joannes en Berlindis Soetinck (overleden in Nieuwerkerken op 29.09.1875). Hij was een broer van: Rosalia (Nieuwerkerken, 13.02.1830 – Erembodegem, 14.12.1899) Carolus (08.04.1837 - 25.03.1855), Isabellla (31.10.1839 - 02.04.1857), Regina (27.07.1832), Leonia (12.06.1842), Mathildis (28.01.1855), Virginia (- 20.08.1900). Hij is overleden in Geel op 24.06.1892. Petrus Josephus was twee keer getrouwd. In Merksplas werd een van zijn echtgenotes geregistreerd met de familienaam Janssens (voornaam onbekend). In de akten van de burgerlijke stand vindt men Petrus Jozef Philips terug bij de geboorte van: Leo (06.05.1883), Maria Gudula (08.09.1884), Constant (20.02.1888), Leonia (27.07.1890), Petrus Jan (20.11.1891). De laatste akten vermelden dat hij met zijn echtgenote, Felicitas Janssens in de Brabantstraat woonde. Felicitas was in Erembodegem geboren op 23.02.1859 – ze waren in Erembodegem getrouwd op 26.07.1882. *Bij de geboorte van Petrus Jan werd vermeld dat Petrus Jozefus 'thans krankzinnig' was*. Een andere zoon, Guillielmus, overleed op 29.07.1989, enkele weken na zijn geboorte. P.J. Philips woonde in 1867 met zijn eerste echtgenote

Rosalia Wellekens (Erembodegem, 16.04.1841 – Aalst, 06.12.1879) in Aalst, Erembodegemstraat 12 A, wijk Schaarbeek. Bij het echtpaar woonden de volgende kinderen: Pierre (1863), Leontine (1866), Jean Baptiste (1868), Camille (1870) en Charles Louis (1873). De gegevens die in Merksplas werden genoteerd komen slechts gedeeltelijk overeen met de data van de Aalsterse burgerlijke stand. Pierre Joseph Philips werd veroordeeld in Brussel. In 1890 werd hij gedurende enige tijd verzorgd in het ziekenhuis van Aalst. Vanuit de weldadigheidskolonie werd hij naar de psychiatrische instelling van Geel gezonden. De motivatie luidde: '*Cet homme qui a grande difficulté à s'exprimer ne parait pas jouir de ces facultés mentales.*' Petrus Josephus' landloperij werd wellicht in de hand gewerkt door de *psychische belasting* die hem in Geel deed belanden, waar hij ongeveer een jaar na zijn eenmalig verblijf in de kolonie is gestorven. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.17				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	19.05.1891 tot 26.06.1891	-	57	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mael	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

2.8.18. RUYSSINCK Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 175922. Nieuwerkerken, Zurendries, 09.10.1837, verweduwde straatveger in Brussel, zoon van Franciscus, dagloner, en Coleta De Schrijver, huisvrouw, 36 jaar oud. Voor zijn geboorte deed de vader ook aangifte van de geboorte van Regina (24.11.1833) en Theresia (24.09.1835). Joannes Baptista werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek en Brussel. Joannes Baptista was weduwnaar van Marie Anne Thigant en woonde meer dan dertig jaar in de Brusselse agglomeratie. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.18				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	12.07.1890 tot 25.07.1890	07.09.1890 tot 03.02.1891	52	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Zurendries	Dagloner en huisvrouw	Brussel	Accidenteel

2.8.19. SCHELLAERT Eduardus (Edouard): ID 20617. Nieuwerkerken, Pijpenbeek, 24.01.1853, ongehuwde stoker in Antwerpen, geboren als Eduardus Van der Haegen, zoon van Barbara Ven der Haegen, landbouwster, 26 jaar oud, die later trouwde met Augustus Schellaert. Eduardus was een broer van: Joannes Franciscus (19.10.1857), Dominicus (10.04.1859), Clementina (19.05.1861) en Franciscus (11.05.1862). Hij werd veroordeeld in Antwerpen, Waremme, Hoogstraten, Nevele, Tienen en Deinze. Hij was duidelijk zeer mobiel. Gestalte: 166,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.19				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
15	07.09.1891 tot 20.10.1891	05.07.1918 tot 30.04.1921	38	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Pijpenbeek	Landbouwers	Antwerpen	Problematisch

2.8.20. SOETINCK Leopoldus (Leopold): ID 169906. Nieuwerkerken, 17.10.1839, niet 01.01.1839, ongehuwde voerman / koetsier in Nieuwerkerken, zoon van (Joannes) Franciscus en (Joanna) Catharina Roelandt, landbouwers, getrouwd in Nieuwerkerken op 10.11.1823. De namen van de ouders zijn zowel met een dubbele als een enkele voornaam genoteerd. Bij de geboorte van Leopoldus woonde het echtpaar in de wijk Mael. Leopoldus was een broer van: Carolus Ludovicus (11.04.1824 – 19.04.1824), Carolus Ludovicus (16.08.1825 - 15.06.1830), Donatus (28.01.1830 – 18.02.1830), Livinus (20.07.1833 -11.11.1834), Adelpha (05.09.1835 – 20.09.1835), Petrus (23.04.1837 – 05.01.1887, overleden als herbergier en gehuisvest in het Dorp, en op 01.05.1843 een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht. Van hun acht kinderen kwam er één dood ter wereld en overleefden alleen Leopoldus en Petrus hun kinder- en jeugdjaren. Leopoldus werd veroordeeld in Brussel en Sint-Jans-Molenbeek. Hij had legerdienst verricht. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.20				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	17.01.1886 tot 09.04.1886	28.05.1890 tot 23.08.1890	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 en 1 doodgeboren	Mael	Landbouwers	Nieuwerkerken	Structureel

2.8.21. TERRACE Josephus Felix (Joseph Felix): ID 22142. Nieuwerkerken, 13.04.1836, verweduwde fabrieksarbeider in Wetteren, zoon van Charles François (Carolus Franciscus), landbouwer en 48 jaar oud, en Anna De Waele, huisvrouw 33 jaar oud. In 1834 woonde het echtpaar in Nieuwerkerken, gehucht Kleinderbeek, en deed het aangifte van een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht. Voor zijn huwelijk met Anna De Waele was Carolus Franciscus gehuwd met Amelia Lucia Cooman, geboren in Welle en gestorven in Nieuwerkerken op 18.03.1831, met wie hij Constantinus (19.06.1820) en Dominicus Maria (08.12.1821 – 29.01.1822) heeft gekregen. Josephus Felix was een (stief)broer van: Leopoldus Urbanus (11.03.1823), Maria Joanna (18.04.1826), Joanna Carolina (02.11.1827), Maria Josepha (19.02.1830 - 02.06.1830), Constantinus en Dominicus uit het eerste huwelijk van zijn vader. Josephus Felix is tijdens zijn tweede verblijf in de kolonie overleden in Wortel. Hij werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Hij was getrouwd met Nathalie Scampe (overleden in 1896) en had een zoon die in Sint-Lievens-Houtem woonde. *Josephus had een hernia (links)*. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.21				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	10.02.1898 tot 08.10.1898	27.04.1917 tot *29.12.1922*	61	13.04.1836 Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 en 1 doodgeboren	Kleinderbeek	Landbouwers	Wetteren	Accidenteel

2.8.22. VAN DEN BREMT Constantinus (Vanden Brempt Constantin): ID 23569. Nieuwerkerken, 14.08.1869, ongehuwde mijnwerker in Nieuwerkerken. Volgens het penitentiair dossier was hij een zoon van Joseph Vandenbremt (Erpe, 11.11.1826) en Adolphine Van den Brempt (Adelpha Vandenbremt, Nieuwerkerken, 14.08.1825), getrouwd in Nieuwerkerken op 26.11.1856. De familienamen werden op verschillende manieren gespeld. De documenten van de burgerlijke stand vermelden de geboorte van Constantinus op de datum die in het strafdossier is vermeld. Zijn ouders woonden bij de geboorte aan de '*Plaats*'. Constantinus wad een broer van: Leontina (07.10.1857), Philemon (30.12.1860 – Aalst, 05.10.1876), Carolus Ludovicus (19.11.1863, de moeder heette toen Adella, het adres van het echtpaar was Restert), Prudentia (25.09.1866) en Desiderius (10.04.1873). Constantinus werd veroordeeld in Brussel en Turnhout, en is *meermaals gevlucht uit de kolonie*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.22				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
19	20.06.1892 tot 18.07.1892	13.04.1911 tot 11.07.1911	22	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Gemeenteplein	Dienstknecht en arbeider	Nieuwerkerken	Problematisch

2.8.23. VAN DEN BRULLE Joseph (Vandenbrulle): ID 148475. Het penitentiair dossier van de kolonie vermeldt als geboorteplaats- en datum Nieuwerkerken, 08.04.1814, zijn ouders waren Jean en Marie-Thérese Sonck. De geboorteakte van Joseph Vandenbrulle is niet teruggevonden in de documenten van de burgerlijke stand, ook niet wanneer de naam als Vanden Brulle of Van den Brulle wordt gespeld. In Nieuwerkerken woonde wel degelijk het gezin Joannes Van den Brulle (overleden op 08.10.1843 in de wijk Edixvelde) – (Maria) Theresia Sonck, geboren in Outer. Het echtpaar trouwde in Nieuwerkerken op 18.06.1812. Op 08.05.1813 kregen ze een doodgeboren kind, en die tragedie herhaalde zich op 23.01.1816. Voorts kregen ze de volgende kinderen: Sophie (20.02.1817), Bernard(us) (04.0.1819 – 13.10.1871), Petrus Franciscus (25.03.1821), een doodgeboren kind op 16.10.1824, Regina (20.11.1825 – 25.03.1830), Dominicus (10.03.1830 – 02.06.1830). Het gezin kreeg niet alleen drie doodgeboren kinderen, Regina en Dominicus stierven ook als kinderen. Tussen het eerste doodgeboren kind (1813) en de geboorte van Sophie (1817), kon Joseph (08.04.1814) wel degelijk als eerste zoon geboren zijn. Alternatieve schrijfwijzen hebben in eerste instantie tot geen resultaat geleid, maar bij de aangifte van een overlijden op 04.03.1859 van een inwoner van de wijk Edixvelde was een van de getuigen Josephus Van den Brulle, die toen '*veertig jaar oud*' was. Hij ondertekende de akte als volgt V: D Bruelle, en met die naam werd de geboorte wel teruggevonden. Op de in Merksplas genoteerde dag werd in Nieuwerkerken *Pierre Joseph Van Den Bruelle* geboren, zoon van Jean Van Den Bruelle en Marie Thérèse Vonck. Joseph Vandenbrulle is in Aalst overleden op 24.03.1891 als *Petrus Josephus Van den Bruelle*, en zijn beroep was toen '*rondleurder*'. Joseph werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek en Brussel. Volgens het dossier woonde hij in Nieuwerkerken en was hij een ongehuwde landarbeider. Hij werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij, gedragingen die wellicht nauw samenhangen met zijn laatst vermelde beroep ('*rondleurder*'). Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.23				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	23.06.1869 tot 03.07.1869	13.04.1888 tot 06.11.1888	55	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 en 3 doodgeboren	Edixvelde	Landbouw	Nieuwerkerken	Problematisch

2.8.24. VAN DER GUCHT Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 118574. Volgens het penitentiair dossier was hij de zoon Louis en Beatrix de Backer, geboren in Nieuwerkerken op 01.01.1832. *In de documenten van de* **Burgerlijke staat** *is er geen geboorteakte met identieke gegevens*. Op 03.06.1833 werd in Nieuwerkerken wel Joannes Baptista Van der Gucht geboren, later ongehuwde dagloner in Mere, zoon van Ludovicus, wever, dagloner, 30 jaar oud en Beatrix De Buysscher, 24 jaar oud en huisvrouw. Ludovicus is overleden op 11.08.1835 in de wijk Edixvelde. Toen hij trouwde met Beatrix was hij weduwnaar van Joanna Catharina De Schutter. Joannes Baptista was een broer van Donatus (27.08.1831 – 17.09.1831). Joannes Baptista werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Dendermonde en Aalst voor landloperij en / of bedelarij. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.24				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	05.03.1880 tot 10.04.1880	20.05.1887 tot 10.10.1887	48	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Edixvelde	Wever, dagloners	Mere	Structureel

2.8.25. VAN DER WAERDEN Leopoldus (Vanderwaerden Leopold): ID 139429. Nieuwerkerken, 18.02.1835, niet 05.11.1835, ongehuwde bakkersgast (dagloner) in Nieuwerkerken, zoon van Dominicus (overleden op 23.01.1867) en Joanna De Schrijver (overleden op 22.01.1885 op 88-jairge leeftijd). In het bevolkingsregister van Nieuwerkerken (1867) wordt Leopold Van der Waerden vermeld als dagloner. Hij was toen kennelijk in dienst bij het landbouwersgezin Van Mol-Heirman. Leopoldus was de jongere broer van Maria Theresia (19.12.1829) en Joannes Baptista (13.07.1833- 04.06.1834). Na het overlijden van de eerste zoon werd een tweede Joannes Baptista geboren die eveneens als kind stierf (20.04.1838 – 16.05.1850). Zijn zuster Maria Jacoba werd geboren in Erondegem op 17.07.1827 en overleed in Nieuwerkerken op 24.11.1885 op 58-jarige leeftijd. *Leopold heeft legerdienst vervuld en was plaatsvervanger*. Leopoldus werd veroordeeld in Elsene. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.25				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	06.12.1887 tot 03.03.1888	08.03.1889 tot 30.03.1889	52	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Gemeenteplein	Wever en landbouwers	Nieuwerkerken	Accidenteel

2.8.26. VAN ROSSEM Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 25671. Nieuwerkerken, Edixvelde, 18.07.1865, niet 07.11.1851, gehuwde metselaar in Zottegem, zoon van François (Franciscus) en Constance (Constantia) De Beul.. De geboortedatum in het penitentiair dossier is niet correct: er is op 07.11.1851 een Joannes Baptista geboren, maar zijn moeder heette Rosalia Adam (**zie 2.8.27**). Franciscus van Rossem was lompenhandelaar en 29 jaar oud, zijn echtgenote was kantwerkster en 31 jaar oud. Het echtpaar was getrouwd in Nieuwerkerken op 17.10.1848 en woonde in de wijk Edixvelde. Joannes Baptista was een broer van: Christina (05.06.1844 – 10.09.1918), Hortentia (- 09.11.1949), Joanna Catharina (03.06.1853 – 27.10.1927), Leontina (26.05.1855), Juliana (30.08.1857), Renatus (09.06.1860 – Aalst, 03.07.1914), Leontius (12.07.1868 – 08.10.1911) en Gustaaf (13.04.1862 - 16.06.1881). Joannes Baptista was volgens het penitentiair dossier in Leeuwergem getrouwd met Marie Keutterick. Joannes Baptista Van Rossem werd veroordeeld in Gent en Aalst, en werd enkele jaren voor zijn veroordeling verzorgd in het Sint-Pietersziekenhuis in Brussel. Tijdens de opsluiting woonde Van Rossems echtgenote in de Wolvenstraat, Zottegem. Joannes Baptista had littekens op het voorhoofd (links), in de halsstreek en aan beide benen. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.26				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.02.1891 tot 24.02.1891	16.12.1897 tot 12.02.1898	25	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Edixvelde	Lompenhandelaar en kantwerkster	Zottegem	Accidenteel

2.8.27. VAN ROSSEM Maximilianus (Maximilien): ID 28391. Nieuwerkerken, Edixvelde, 30.07.1848 - Aalst op 26.04.1901, gehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Petrus, arbeider (overleden in Nieuwerkerken,14.03.1856) en Rosalia Adam, (overleden in Nieuwerkerken, 30.04.1856). Hun huwelijk heeft plaatsgevonden op 20.04.1841. Maximilianus was een broer van: Philomena (27.06.1842 – 27.03.1844), Sidonia (31.01.1845), Joannes Baptista (06.10.1851) en Desiderius (07.11.1854 – 22.12.1858), Maximilianus trouwde in 1891 op 42-jarige leeftijd in Aalst met de tien jaar jongere Antonia Biebaut. Beiden waren dagloner. Maximilianus woonde in de Sinte-Apoloniastraat, de bruid, geboren in Lede, woonde in de Paternosterstraat. Na het huwelijk kreeg het echtpaar een aantal kinderen, en hun adres was op dat ogenblik Aalst, Paternosterstraat. Na het overlijden van Antonia hertrouwde hij Berlindis de Malderez. Maximilianus werd veroordeeld in Herzele, en hij was een van de weinigen in deze studie die werd veroordeeld voor bedelarij. Maximilianus had volgens het penitentiair dossier vier kinderen, waarvan er één als wettelijk erkend was aangegeven. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.27				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.12.1898 tot 18.11.1899	-	50	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Edixvelde	Wever	Aalst	Accidenteel

2.8.28. VAN SANDE Remigius (Remy): ID 28409. Nieuwerkerken, 09.08.1875, ongehuwde schoenmaker in Nieuwerkerken, zoon van Franciscus (17.08.1843 – Aalst, 28.02.1902) en Prudentia De Boeck (21.05.1841 – 07.04.1928). Remigius was een broer van: Carolus Ludovicus (08.03.1870), Theophilus (13.07.1871), Dominicus (15.06.1873), Jean Baptiste (24.05.1877), Gustaaf (24.03.1879), Maria Justina (21.05.1882), Alexander

(22.03.1884). Het gezin woonde o.a.. in het gehucht Pijpenbeek nr. 31. Remigius werd veroordeeld in Ninove en Wolvertem. In het penitentiair dossier wordt hij aangeduid als 'invalide'. Hij had een verstijfd rechterbeen. Gestalte: 163,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.28				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	24.11.1898 tot 02.05.1899	02.09.1910 tot 01.03.1911	23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Dries	Arbeider en kantwerkster	Nieuwerkerken	Problematisch

2.8.29. VAN WESEMAEL Edmond(us): ID 25961. Nieuwerkerken, Bremt, 06.01.1874, ongehuwde steenbakker in Nieuwerkerken, zoon van Casimir(us) (geboren in Erpe), koopman, en Sophia Slagmulder (geboren in Ottergem en gestorven op 04.09.1902 op 65-jarige leeftijd in Nieuwerkerken, Pijpenbeek). Edmond was een broer van: Virginia (Nieuwerkerken, 03.01.1856 – Aalst, 25.01.1915), Josephus (16.09.1857), Leontina (30.06.1861 – 03.03.1896), Frederica (20.11.1863 – 03.11.1938), Theophilus (20.05.1866 – 30.12.1908), Leontius (13.07.1868), Fernandus (19.04.1870), Clementina (10.04.1872), Alphonsus (18.06.1876 – 26.07.1879) en Emilius (06.02.1878). Bij de geboorte van Josephus en Edmond was de vader koopman, maar hij was niet in staat om de geboorteakte te ondertekenen. Later werd hij barbier, en nog later dagloner. De sociaaleconomische status van de vader van dit grote gezin brokkelde kennelijk gestaag af. Edmondus werd veroordeeld in Aalst in Nieuwerkerken. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 2.8.29				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	25.12.1909 tot 03.05.1910	08.10.1910 tot 13.03.1912	35	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Bremt	Koopman, later barbier en dagloner	Nieuwerkerken	Conjunctureel

2.9. De gegevens van de acht randgemeenten samengevat en becommentarieerd

2.9.1. De individuele kenmerken

Tabel 6. Burgerlijke staat van de veroordeelde landlopers in de fusiegemeenten (n = 121)

Gemeente	Ongehuwd	Gehuwd	Weduvnaar	Gescheiden
Herdersem			2	1
Baardegem	3	2	2	
Erembodegem	13	8	5	1
Moorsel	11	5	3	
Meldert	4	4	3	
Gijzegem	5	2	2	1
Hofstade	11	2	2	
Nieuwerkerken	19	6	4	
Totaal	66	29	23	3
% van het totaal	54,50 %	24,00 %	19,00 %	2,50 %

Het grote aantal ongehuwden (een duidelijke meerderheid) is als het ware voor de hand liggend: wie getrouwd was, had andere verantwoordelijkheden en was aan de ene kant blootgesteld aan grotere sociale controle, die aan de andere kant meestal gepaard ging met meer steun. Uit dit onderzoek blijkt dat 80 van 121 veroordeelde landlopers het levenslicht zagen tussen 1830 en 1874, of anders gezegd op het einde van de scharniereeuw 1750-1850 en in het begin van de periode waarin een versnelling van de industrialisatie duidelijk werd. Op het ogenblik dat beide perioden in elkaar overgingen, rond 1850, was op het platteland meer dan een kwart van de inwoners ongehuwd - 18 % van de mannen en 14,50 % van de vrouwen moest zich schikken in het definitief celibaat.[339] De veroordeelde landlopers uit de fusiegemeenten onderscheidden zich globaal van de andere inwoners van hun gemeente doordat ze getoetst aan de eigen groep significant meer ongehuwd waren. Het percentage impliceerde evenwel niet dat ze allemaal op weg waren naar het definitief celibaat, waarbij wordt aangenomen dat een eerste huwelijk eerder zeldzaam was nadat men de leeftijd van 50 jaar had bereikt. De huwelijkscoëfficiënt was op het platteland al aan het dalen vanaf het einde van de 17de eeuw, en die trend hield pas op na het midden van de 19de eeuw, toen er ongeveer 7 huwelijken per 1.000 inwoners plaatsvonden.[340] Het groot aantal ongehuwden beantwoordde aan de algemene trend in Vlaanderen, maar was meer uitgesproken. Weduwnaars waren vaak een kwetsbare groep, maar in dit overzicht komen ze procentueel slechts op de derde plaats en ze waren wellicht niet oververtegenwoordigd – een vergelijking met het totale aantal weduwnaars dat in de verschillende gemeenten woonde, werd niet uitgevoerd. Scheidingen kwamen in de lange negentiende eeuw en in de eerste helft van de twintigste eeuw minder voor dan na de Tweede Wereldoorlog, en dat komt ook in dit overzicht tot uitdrukking. *Bij het interpreteren van de overzichten, mag men niet uit het oog verliezen dat de gevonden verbanden geen oorzakelijke verbanden zijn. Er is op geen enkel ogenblik een causaal verband aangtoond*.

[339] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 71.
[340] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 74.

Tabel 7. Landlopercategorieën per gemeente en voor de randgemeenten samen (n = 121)

Gemeente	Accidenteel	Conjunctureel	Structureel	Problematisch
Herdersem	-	1	2	-
Baardegem	4	-	1	2
Erembodegem	14	5	5	3
Moorsel	10	1	2	6
Meldert	3	3	3	2
Gijzegem	5	1	-	4
Hofstade	8	2	3	2
Nieuwerkerken	12	4	2	11
Totaal	56	17	18	30
% van het totaal	46,30 %	14,00 %	14,90	24,80 %

Tabel 8. Leeftijd bij de eerste opsluiting: jongste, oudste en gemiddelde (n = 121)

Gemeente	Jongste	Oudste	Gemiddelde
Herdersem (n = 3)	34	55	44
Baardegem (n = 7)	15	70	46,60
Erembodegem (n = 27)	18	71	43,00
Moorsel (n = 19)	16	79	45,70
Meldert (n = 11)	32	69	49,90
Gijzegem (n = 10)	18	76	45,50
Hofstade (n = 15)	19	64	42,50
Nieuwerkerken (n = 29)	19	77	42,40

Hoewel de gemiddelde leeftijd van de veroordeelde landlopers in elke groep meer dan 40 jaar bedroeg, zijn er opvallende verschillen tussen de jongste en de oudste leeftijd bij een eerste verwijzing. De jongste veroordeelde was slechts 15 jaar, de oudste niet minder dan 79 jaar, een leeftijd waarop een dergelijke verwijzing een aanfluiting was van het basale ethisch normbesef, zelfs wanneer de verwijzing juridisch correct was. Dit overzicht maakt vooral duidelijk dat de volwassenheid zeer vroeg begon, en dat er voor arbeiders nooit een einde kwam aan hun beslommeringen om het hoofd boven water te houden. Men kan de veroordeelde landlopers zonder meer als sociale drenkelingen beschouwen. In vijf van de acht gemeenten was de oudste veroordeelde landloper 70 jaar of ouder, en in twee andere gemeenten was hij ouder dan 60 jaar. Ter vergelijking: in Engeland ontvingen in de negentiende eeuw oudere landarbeiders, '"*crippled up" with rheumatism by exposure to the cold and wet*' de laagste lonen, en dat was niet bepaald een aanmoediging om aan het werk te blijven, indien dat toch nog mogelijk was.[341]

[341] BURNETT, *Useful* Toil, 30.

Tabel 9. Jaartal van de eerste registratie verdeeld per gemeente

Gemeente	1860 -69	1870 -79	1880 -89	1890 -99	1900 -09	1910 -19	1920 -29	1930 -39
Herdersem				1	2			
Baardegem		1	2	3	1			
Erembodegem		2	6	6	9	4		
Moorsel	1	4	8	2	1	1		2
Meldert		1	2	5	2			1
Gijzegem		1	2	2	1	4		
Hofstade			3	6	4	1	1	
Nieuwerkerken	1	4	7	12	3	2		
Totaal	2	13	30	37	23	12	1	3

Tabel 10. Geboortejaar van de veroordeelden

Gemeente	1800-1814	1815-1829	1830-1844	1845-1859	1860-1874	1875-1889	1890-1909	1910-1929
Herdersem				2	1			
Baardegem		3	1	1	2			
Erembodegem	2	2	3	10	7	1	2	
Moorsel	1	5	3	5	4		1	
Meldert		2	4	2	2	1		
Gijzegem			3	4	3			
Hofstade		3	2	4	3	2		1
Nieuwerkerken	1	3	9	8	7	1		
Totaal	4	18	25	36	29	5	3	1

Grafiek 11. Jaartal van de eerste registratie in de kolonie

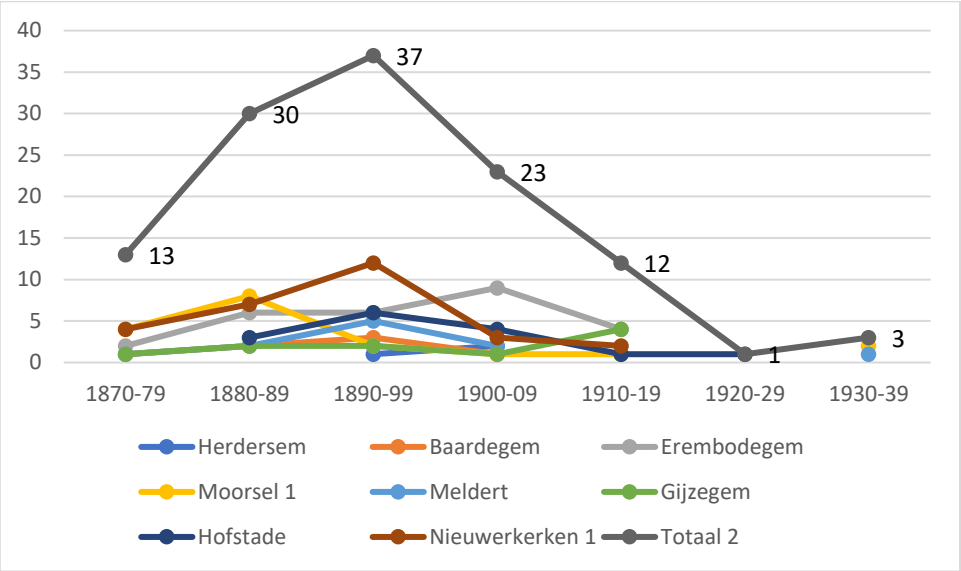

Grafiek 11 toont duidelijk aan dat in de periode 1880-1889 en de aansluitende periode 1890-1899 het aantal eerste registraties matig tot zeer sterk steeg in Moorsel, Meldert en Nieuwerkerken. In Erembodegem steeg het aantal eerste registraties vooral in de periode 1900-1909. De cumulatieve curve toont dat er na 1900 globaal genomen een daling intrad in het aantal eerste registraties.

Grafiek 12. Geboortejaar per tijdsspanne van 15 jaar en per gemeente verdeeld

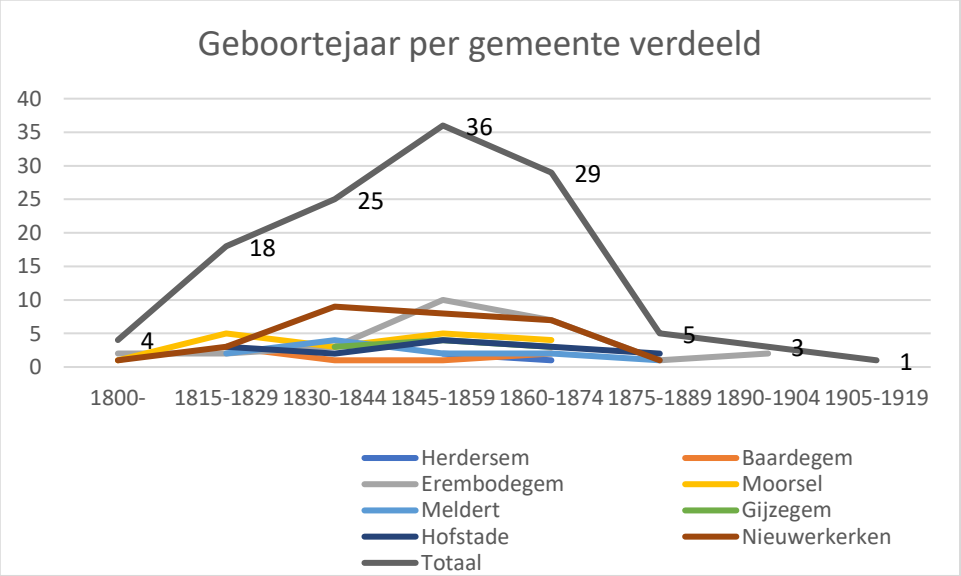

De meeste veroordeelde landlopers werden geboren in de periode 1845-1859, daarna trad een duidelijke daling in.

Tabel 11. Woonplaats van de landlopers (n = 121)

Gemeente	Gemeente waarin ze geboren waren	Arrondissement Aalst	Buiten arrondissement Aalst
Herdersem (n = 3)	-	-	3 (100 %)
Baardegem (n = 7)	3 (42,90 %)	-	4 (57,10 %)
Erembodegem (n = 27)	8 (29.60 %)	6 (22,20 %)	13 (48,20 %)
Moorsel (n = 19)	9 (47,40 %)	4 (21,00%)	6 (31,60 %)
Meldert (n = 11)	3 (27,30 %)	2 (18,20 %)	6 (54,50 %)
Gijzegem (n = 10)	2 (20,00 %)	1 (10,00 %)	7 (70,00 %)
Hofstade (n = 15)	6 (40,00 %)	3 (20,00 %)	6 (40,00 %)
Nieuwerkerken (n = 29)	11 (37,90 %)	10 (34,50 %)	8 (27,60 %)
Totaal (n = 121)	42 (34,70 %)	26 (21,50 %)	53 (43,80 %)

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, bleef men in de negentiende eeuw niet altijd onder de kerktoren wonen van de gemeente waarin men geboren was. Tussen 1832 en 1910 verlieten veel Belgen de gemeente waarin ze geboren waren en vestigden zich in een nabijgelegen gemeente, of verlieten België, op zoek naar betere levensvoorwaarden.[342] Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw vestigden vele arbeiders zich in Noord-Frankrijk, en na 1850 trokken veel metselaars en schrijnwerkers naar Parijs om er deel te nemen aan de modernisering van de stad. Aan het eind van de eeuw was een groot deel van de dienstmeiden in Parijs afkomstig uit België.[343] Uit Tabel 11 blijkt dat slechts 34,70 % van de landlopers uit de gemeenten rond Aalst nog in hun geboortedorp woonden op het ogenblik dat ze veroordeeld werden. 21,50 % woonde in een andere gemeente van het arrondissement Aalst en meer dan de helft van de onderzochte groep woonde buiten het arrondissement Aalst. Deze vaststellingen zijn in overeenstemming met de geregistreerde migraties in België tijdens de negentiende eeuw. De moeder van een Théophile de Wolf (geboren in Erembodegem), woonde in Brussel, en had als kokkin een aantal jaren in Parijs en Versailles gewoond, maar dat was voor de grote migratiestromen tot stand kwamen. Théophile trad in haar voetsporen in die zin dat hij Sint-Jans-Molenbeek ging wonen, een gemeente die meer dan één landloper uit de omgeving van Aalst heeft aangetrokken. De emigratie naar Noord-Frankrijk ging niet altijd gepaard met sociaaleconomische vooruitgang, zoals blijkt uit de levensgeschiedenis van het gezin Henri Bruno en Maria Anna Bulthé dat tussen 1838 en 1845 vanuit Meldert naar Brussel verhuisde met hun kinderen Jean-Baptiste, Adrien en Maria Theresia, die na het overlijden van hun vader naar Lille uitweken. Zij ruilden de plattelandsarmoede van Meldert voor de stadsarmoede van Lille.[344] Hoe aantrekkelijk ook de Noord-Franse agglomeratie Roubaix-Lille ook mocht zijn, tijdens het laatste kwartaal van de negentiende eeuw werden in Aalst regelmatig landlopers veroordeeld uit Noord-Frankrijk.

Een aantal landlopers woonde in Wallonië (2 in Charleroi, 1 in Estaimbourg, 1 in Clermont, 1 in Damprémy, 1 Monceau-sur-Sambre en 1 in Gilly, samen 7 van de 121, of 5,80 %),

[342] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 38.
[343] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 43-44.
[344] BRUYLAND, H.(2015) 'Van plattelandsarmoede in Meldert naar stadsarmoede in de industriestad Lille: de familie Bruno uit Meldert', *De Faluintjes*, jrg. 28, nr. 1, 88-94.

en ook dat is niet verwonderlijk. Tussen 1840 en 1960 heeft een half miljoen Vlamingen zich in Wallonië gevestigd.[345] Van de zes mijnwerkers die in deze groep werden aangetroffen, woonden er twee, geboren in Baardegem, in Charleroi. De twee mijnwerkers uit Erembodegem woonden in hun geboortedorp, en één van de twee mijnwerkers uit Nieuwerkerken bleef eveneens in zijn geboortedorp wonen, de andere woonde in Ninove, dichter bij een treinverbinding naar het mijngebied van het Centrum. Dat beeld stemt gedeeltelijk overeen met de algemene verhoudingen: in 1914 was ongeveer 25 % van de 46.472 mijnwerkers in het bekken van Charleroi geboren in Vlaanderen, maar op termijn pendelden de meeste Vlamingen.[346] Vanuit Idegem, in de omgeving van Ninove, namen veel mijnwerkers uit Galmaarden en Idegem de trein naar de Borinage.[347] In Okegem, een deelgemeente van Ninove, namen ook heel wat *fostmannen* de trein naar de Waalse steenkoolbekkens. Een aantal landlopers dat niet in Wallonië woonde, werd toch ook regelmatig naar de landloperkolonie verwezen door Waalse rechters, wat erop wijst dat de landlopers zich ook zonder vaste plannen naar Wallonië begaven. Er werden landlopers doorverwezen vanuit o.a. Luik, Waremme, Chimay, Couvin, Fontaine l'Evêque, Quevaucamps en Templeuve – soms betrof het veroordelingen van landlopers die in Wallonië woonden, maar er werden zoals gesteld ook personen veroordeeld die nog in hun eigen geboortedorp woonden.

Dat sommige landlopers voor dat ze met het gerecht in aanraking kwamen in de hoofdstedelijke agglomeratie waren gaan wonen, kan als een teken van plattelandsvlucht worden opgevat. In 1855 waren er veel werklozen op het platteland, maar in de omgeving van Brussel was men op zoek naar 3 tot 400 grondwerkers voor de aanleg van de spoorlijn van Brussel naar Gent. Het loon zou ten minste 2,50 frank/dag bedragen.[348] Ongeveer twintig jaar later werd erop gewezen dat dorpsbewoners het platteland verlieten om in de steden het dubbele te gaan verdienen in de fabrieken of bij openbare werken.[349] Infrastructuurwerken verliepen niet altijd zonder sociale spanningen. In 1857 legden 300 arbeiders die bij de aanleg van het kanaal van Gent naar Brugge waren betrokken het werk neer in Beernem. Ze eisten een verhoging van hun dagloon.[350] Twee jaar later gingen 120 arbeiders die in Zomergem aan het Schipdonkkanaal werkten in staking, omdat een groot aantal van hen al zes weken geen loon had ontvangen.[351]

De arbeiders werden vaak voor voldongen feiten geplaatst, en zonder strijdbare houding werden beloften en afspraken vaak weer van tafel geveegd. Enkele jaren later was er een tekort aan landarbeiders, omdat in de oogstmaanden het loon in Frankrijk veel hoger was dan in Vlaanderen.[352] Voldoende werkgelegenheid volstond niet, er moest ook een voldoende loon tegenover staan, en dat was niet altijd het geval. De Engelse historicus Geoffrey Best heeft erop gewezen dat in het derde kwartaal van de negentiende eeuw heel wat arbeiders niet in

---

[345] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 58.
[346] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 59-60. Zie ook: VAN DEN HERREWEGEN, W. (1995) *De 'Fostmannen'. Mijnwerkers uit Zuid-Oost-Vlaanderen tijdens het intebellum*. Gent: Universiteit Gent. Hoewel het accent op de eerste helft van de twintigste eeuw ligt, bevat de scriptie ok informatie over de negentiende eeuw; FONTEYN, G. [1997] *In de Rue des Flamands. Het schamele epos van Vlaamse migranten in Wallonië*, 21, 28., 55.
[347] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135222.
[348] *De Denderbode*, 18 december 1855, 3.
[349] *De Denderbode*, 06 juni 1875, 1.
[350] *De Denderbode*, 08 maart 1857, 2.
[351] *De Denderbode*, 14 augustus 1859, 2.
[352] *De Denderbode*, 03 augustus 1862, 2.

staat waren om door middel van werk voldoende geld te verdienen om aan hun behoeften te voldoen. Een groep arbeiders verrichtte werk dat hij als volgt omschreef: '*so ill-rewarded or irregular that they rarely drew adequate wages from it.*'[353] Het was ook in België een vaak voorkomend fenomeen. Toch vergde het verlaten van de vertrouwde omgeving moed, en in de loop van de tijd doken er nu en dan andere individuele of collectieve problemen op die tot landloperij en/of bedelarij kon leiden. Dat men de eigen omgeving verliet, wekte zowel begrip als afkeer op. Een 'oude landbouwer' wees erop dat overal '*werkvolk*' naar Brussel trok, en dat was zowel goed als slecht. Wanneer de landbouwers het loon van hun arbeiders niet aanpasten aan de gestegen voedselprijzen en de prijzen van de kleding, was de uittocht naar de stad met haar hogere lonen legitiem, maar de exodus was ook slecht, '*omdat vele arbeiders te Brussel zullen bedorven worden, naar ziel en lichaam, gewoontes aannemende die later veel geld zullen verslinden*.' De auteur wees erop dat de landbouw de rijkdom van het land was, en dat een tekort aan landarbeiders voedselschaarste en hogere voedselprijzen in de hand kon werken, waardoor het effect van het hogere loon teniet werd gedaan.[354] De vlucht bleef voortduren tot na de eeuwwisseling, en in 1913 klaagde een landbouwer dat hij geen arbeiders voor het zaaiwerk vond. Hij verwees naar de hoge lonen in de haven van Antwerpen als oorzaak van de plattelandsvlucht.[355]

Tabel 12. Maand van de eerste of enige inschrijving in de kolonie (n = 121)

	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Herdersem					1					1		1
Baardegem			2					2		1	2	
Erembodegem	3	3	3	4	1	2		1	1	1	6	2
Moorsel	4	2	2	3	1		1		1	2		3
Meldert	2	1			1	1	1	1			1	3
Gijzegem	1		1			2	3	1	1		1	
Hofstade		3	1	1		1	1	1		1	4	2
Nieuwerkerken	1	2	2	2	1	4	2	2	2		2	9
Totaal	11	11	11	10	5	10	8	8	5	6	16	20
% van n	9,10	9,10	9,10	8,30	4,10	8,30	6,60	6,60	4,10	4,90	13,20	16,60

57,10 % van het totale aantal veroordeelden werd voor het eerst ingeschreven in de periode november – maart, terwijl in de oogstmaanden juli-september slechts 17,30 % van de landlopers voor het eerst kennis maakte met een verblijf in een van de koloniën. Deze percentages lijken erop te wijzen dat de landloperij in de randgemeenten sterk werd beïnvloed door de activiteiten in de landbouw. Gelet op het feit dat er in de gemeenten rond Aalst weinig industriële activiteiten waren, is dat niet verwonderlijk. Wanneer men de situatie per gemeente bekijkt, zijn er wel opvallende verschillen. In Erembodegem en Nieuwerkerken zijn er eerste verwijzingen in elf van de twaalf maanden, en dat heeft wellicht te maken met de uitbreiding van de industriële activiteiten in Aalst in de richting van beide gemeenten. Deze vaststellingen

[353] BEST, G. (1985) *Mid-Victorian Britain 1851-75*. Hammersmith: Fontana Press, 141.
[354] 'Overwegingen van een oude landbouwer', *De Werkman*, 25 april 1873, 1.
[355] *De Werkman*, 28 maart 1913, 2.

zullen worden vergeleken met de Aalsterse spreiding en op die manier in een bredere context worden geplaatst.

2.9.2. Het aantal veroordeelde landlopers per gemeente in verhouding tot de theoretisch gemiddelde inwonersaantallen in de periode der veroordelingen

Het kleinste percentage werd in Herdersem genoteerd (0,18 %), het hoogste percentage werd in Nieuwerkerken bereikt (0,95 %). De andere gemeenten hadden een ratio tussen beide uitersten – in stijgende volgorde Meldert 0,48 %, Erembodegem 0,50 %, Hofstade 0,51 %, Moorsel 0,53 %, Baardegem 0,59 %, Gijzegem 0,65 %. Het gemiddelde van de reeks bedraagt afgerond 0,55 %. De mediaan van deze reeks is 0,52 %. Dat betekent dat de ratio van Nieuwerkerken sterk afwijkt van zowel het gemiddelde als de mediaan. Daar tegenover staat dat de standaardafwijking van de reeks gegevens slechts 0,20 bedraagt, of anders gezegd: de meeste ratio's bevinden zich vrij dicht bij het gemiddelde, zoals ook blijkt uit grafie 2.3. Herdersem en Nieuwerkerken zijn de enige uitschieters.

Grafiek 13. De ratio's in vergelijking met het gemiddelde van de acht gemeenten

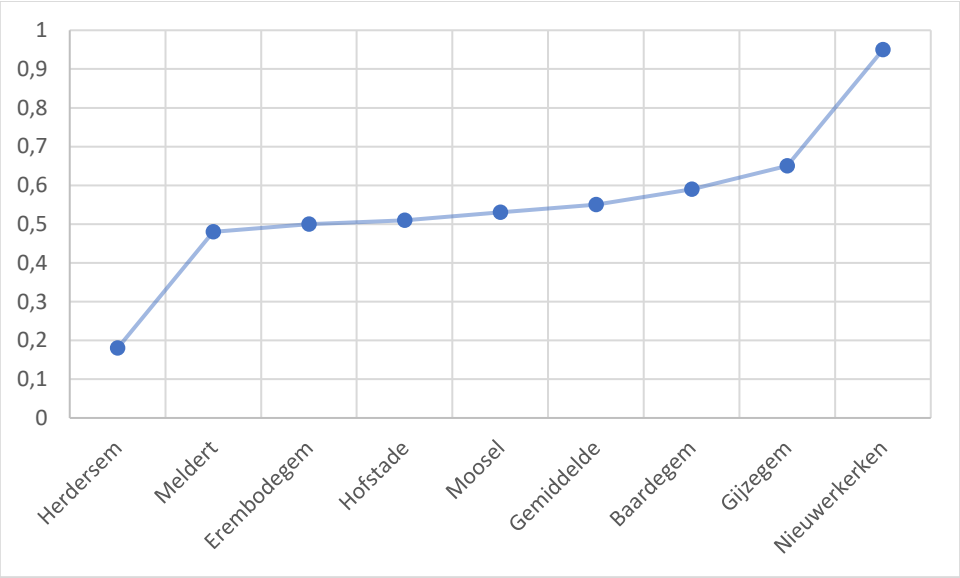

De x-as vermeldt de gemeenten, de y-as duidt de grootte van de ratio's aan. De ratio van vijf gemeenten is kleiner dan het gemiddelde, die van de overige drie is groter dan het gemiddelde.

2.9.3. Gezondheidsaspecten en lichaamskenmerken

2.9.3.1. De lichaamslengte of gestalte

Om na te gaan of de veroordeelde landlopers lichamelijk getekend waren door de moeilijke tijden waarin ze geboren waren, zal hierna aandacht worden besteed aan hun lengte. De gestalte wordt in eerste instantie beïnvloed door genetische factoren. Maar de omgevingsfactoren – voeding, stress, enz. – spelen eveneens een rol, zoals blijkt uit het werk van Peter Riismøller en Nederlands onderzoek. Chris Vandenbroeke formuleerde de achteruitgang in scherpe bewoordingen: '*Anno 1850 is de kleine man op het platteland in Vlaanderen dan ook letterlijk en figuurlijk heel klein geworden, met een IQ dat aan zijn tijdgenoten toeliet hem met stomme lastdieren te vereenzelvigen*.'[356]

Uit Deens onderzoek in de periode 1882-1883, is gebleken dat de kinderen van welgestelde boeren groter waren dan die van kleine pachters – hun lichaamslengte weerspiegelde de grootte van de respectieve gezinsinkomens, en in 1966 werd Sleeswijk-Holstein één op zes kandidaten voor de militaire dienstplicht afgekeurd wegens een te laag gewicht, rachitis en andere lichaamskenmerken. De afwijkingen werden toegeschreven aan hun geboorte tijdens de hongerperiode na de Tweede Wereldoorlog (1945-1946).[357] Marinus Langeland, opgegroeid in een *husmand*-boerderij in Himmerland, getuigde: '*Ik zou beslist enkele centimeters groter geweest zijn en zwaarder hebben gewogen toen ik het vormsel ontving, indien het gezin waarin ik opgroeide het niet met 25 tot 33 øre per dag had moeten stellen, en indien ik meer dan vijf tot zes uur per dag had mogen slapen. Ik voelde me zo armzalig en verfrommeld bij dat vormsel, zowel lichamelijk als geestelijk. Ik kon niet schrijven, lezen of rekenen*.'[358] Dat het gezin van oorsprong niet alleen genetisch belangrijk was, blijkt uit Nederlands onderzoek in het begin van de twintigste eeuw. Er werd vastgesteld dat 30 % van de Nederlandse miliciens meer dan 170 cm groot was op 19-jarige leeftijd, maar van de toekomstige officieren die als cadet werden ingeschreven, was 64 % meer dan 170 cm op 18-jarige leeftijd. Dat was meer dan het dubbele, bovendien op jongere leeftijd. De onderzoeker schreef dit aan hun milieu toe. Er werd ook op gewezen dat bewoners uit schrale heidegebieden gemiddeld kleiner waren dan die uit industriesteden en landbouwgebieden.[359] De invloed van het milieu en de tijd kwam ook tot uiting bij het meten van miliciens. Aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog was de lichaamslengte van hoefsmeden gemiddeld 165 cm, tekenaars, studenten en bankbedienden waren gemiddeld 170 cm, en tussen beide gemiddelden was er een traag stijgende curve die het beroep als variabele had.[360] In het midden van de negentiende eeuw was de gemiddelde lichaamslengte van arbeiders volgens Jean-Luc Franchet 158 cm, of tien centimeter minder dan personen met een ander beroep.[361] De gemiddelde gestalte van rekruten voor het leger

---

[356] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 224. De invloed van de voeding op de lichaamslengte werd ook aan het eind van de twintigste eeuw vastgesteld toen bleek dat Noord-Koreaanse jongens van 7 jaar gemiddeld twintig centimeter kleiner waren dan jongens van dezelfde leeftijd in Zuid-Korea. DE SWAAN, A. (2015[4]) *Compartimenten van vernietiging. Over genocidale regimes en hun daders*. Amsterdam: Prometheus – Bert Bakker, 163.
[357] RIISMØLLER, P. (1998[2]) *Sultegrænsen*, 22-23, 147.
[358] Geciteerd in RIISMØLLER, *Sultegrænsen*, 144.
[359] Dieren en planten in verband met den omgang, *Vooruit*, 10 oktober 1915, 1.
[360] Beroep en lichaamslengte, *Vooruit*, 06 mei 1913, 6.
[361] Toespraak Jean-Luc Franchet, *Voor Allen*, 06 september, 7.

was rond dezelfde tijd eveneens 158 cm, en dat betekende dat de lichaamslengte van twintigjarigen in vergelijking met het einde van de achttiende eeuw ongeveer 5 tot 6 cm was gedaald.[362] Die kleine gestalte bemoeilijkte kennelijk het vinden van voldoende miliciens. Wie minder dan 155 cm groot was, werd voor één jaar afgekeurd. Er wordt verondersteld dat de toename van de lichaamslengte trager verliep door gebrek aan voldoende voeding en andere factoren, en dat men tot 25 of zelfs 30 jaar bleef doorgroeien. Een te kleine gestalte was niet de enige reden om afgekeurd te worden, er werden omstreeks 1850 tien tot vijftien procent rekruten afgekeurd wegens allerlei fysieke handicaps.[363] In Binnen-Vlaanderen, de streek waartoe Aalst en haar randgemeenten behoorde, was de gemiddelde lengte naar verluidt 160 cm. Topklassen haalden een gemiddelde gestalte van 166 cm, arbeiders 158 cm, zoals gesteld door Franchet.[364] Wellicht omdat er op basis van wettelijk bepaalde minimumlengte onvoldoende dienstplichtigen naar de kazernes konden gezonden worden, stelde volksvertegenwoordiger Kervyn voor om de lichaamslengte aan te passen en voortaan 150 cm als minimumlengte te gebruiken.[365] Van de Meldertse jongelingen waren er in 1836 vijf van de twaalf (41,66 %) te klein om legerdienst te verrichten, in 1860 waren er dat zes van de negentien (31,57 %).[366]

Van 93 van de 121 onderzochte landlopers werd de lengte teruggevonden in de gedigitaliseerde dossiers, en daaruit blijkt dat ze gemiddeld 168 cm groot waren. De mediaan bedroeg 165 cm, de kleinste veroordeelde had een lengte van 144 cm, de grootste 189 cm. Dat de gemiddelde lengte groter was dan de mediaan betekent dat personen met een grotere lichaamslengte bij de berekening meer hebben doorgewogen. Deze gegevens kunnen worden vergeleken met data uit andere onderzoeken. Tussen 1805-1806 en 1848 daalde de gemiddelde lengte van de Belgische mannen van 166 naar 162 cm. De daling was het meest uitgesproken bij dagloners en textielarbeiders.[367] Op het einde van de negentiende eeuw had een dertigjarige man een gemiddelde lichaamslengte van 168 cm, vrouwen waren gemiddeld 158 cm groot. Deze gemiddelden bedroegen drie centimeter meer dan die in de Middeleeuwen.[368] De gemiddelde lengte van de onderzochte landlopers was 2 cm groter dan de gemiddelde lengte in 1805-1806. In het Gentse Rasphuis werd in 1773 de lichaamslengte genoteerd van twaalf gevangenen die tussen 14 en 38 jaar oud waren. De kortste gevangene was 151,6 cm, de langste 173,2 cm. De mediaan bedroeg 167,8 cm en de gemiddelde lengte 165,8.[369] Ook in vergelijking met deze gegevens waren de landlopers gemiddeld ongeveer 2 cm groter. Op het eerste gezicht hebben de landlopers uit de grensgemeenten van Aalst in de onderzochte periode geen al te grote voedseltekorten ondervonden, zodat hun lichaamslengte niet opvallend werd aangetast. Dat beeld stemt overeen met de bevindingen van Mareska & Heyman, die de afge-

---

[362] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 248-251.
[363] LIS, C. & H. SOLY (1991) 'Armoede in de Nieuwe Tijden (Tot omstreeks 1850)'. In: DE MECHELEER, L. *De armoede in onze gewesten van de Middeleeuwen tot nu*. Brussel: Algemeen Rijksarchief, 59.
[364] NECKERS, J. (1979) *Geschiedenis van de kleine man*. Brussel: BRT-Openschool, 111.
[365] Belgique Séance de la Chambre, *La Meuse*, 28 mai 1869, 2.
[366] VERMOESEN, Twaalf genereaties Vermoesen: Van Moorsel via Opwijk naar Meldert (2), 103.
[367] SEGERS, Y. (2003). *Economische groei en levensstandaard. De ontwikkeling van de particuliere consumptie en het voedselverbruik in België, 1800-1913*. Leuven: Universitaire Pers Leuven, 56.
[368] Ons lichaam, *De Denderbode*, 06 juni 1897, 2. Zie ook: VANDENBROEKE, C. (1984[3]) *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 241-256.
[369] DEPAUW, E. (2012) *De lichaamslengte van gevangenen. Een antropometrische studie. Casus: de Centrale Gevangenis van Gent, 1832-1840*. Gent: Universiteit Gent (Masterproef in de geschiedenis), 16.

keurde rekruten uit de periode 1839-1843 hebben vergeleken op het niveau van de Oost-Vlaamse steden en arrondissementen. Uit die vergelijking blijkt dat in Aalst 20,81 % van de jonge mannen werd afgekeurd wegens een te kleine gestalte en 20,82 % wegens andere lichamelijke gebreken, of in totaal 41,63 %, na Gent het hoogste percentage. Het totaal aantal afgewezen rekruten in het arrondissement bedroeg echter maar 36,46 %, wat erop wijst dat de inwoners van de landelijke gemeenten er fysiek beter aan toe waren, zelfs al was het afwijzingspercentage wegens een te kleine gestalte een weinig groter, nl. 21,12 %.[370] Grafiek 2.9.9 geeft een idee van de spreiding van de genoteerde lichaamslengte in de randgemeenten.

Grafiek 14. Spreiding van de genoteerde gestalte (n = 93)

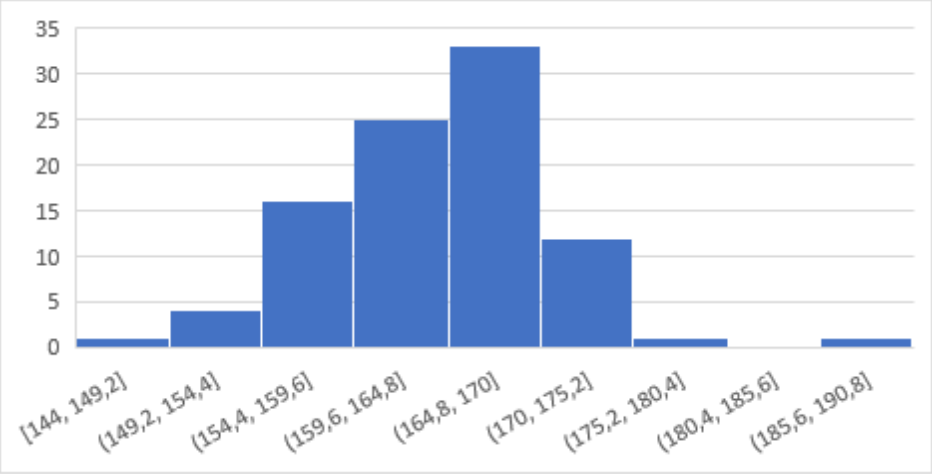

Een vergelijking met dertig landlopers uit andere landelijke gebieden wordt als toetssteen gebruikt, en in het gedeelte waarin de landlopers uit Aalst worden besproken, zal ook de lichaamslengte aan bod komen. Er zijn echter nog andere indicatoren die de gezondheidstoestand van de landlopers verduidelijken: de oorzaak van hun overlijden, voor diegenen die in Merksplas of een andere kolonie zijn gestorven, en de typering van hun gelaatskleur, al zegt die laatste variabele niet echt heel veel. Bij de dertig willekeurig gekozen landlopers geboren of wonend in Lebbeke, Pamel, Hansbeke, Eernegem, Bertem, Oosterzele en Zichem is er niet één die een slechte huidskleur had. De standaardnotering was *sain* of *coloré*. Belangrijker is de staat van het gebit, maar die werd niet op alle fiches genoteerd. Uit de kleine vergelijkingsgroep, hieronder weergegeven, blijkt het volgende (zonder dat er rekening werd gehouden met het beroep): de gemiddelde lengte van de vermelde landlopers bedroeg afgerond 163,50 cm, terwijl de mediaan 164,50 cm bedroeg. Dit betekent dat beide waarden dicht bij elkaar lagen, maar dat de kleinere gestalten een zwaardere rol hebben gespeeld bij de berekening van het gemiddelde. Deze vergelijking bevestigt dat de lichaamslengte van de landlopers uit de onderzochte grensgemeenten van Aalst (met een gemiddelde van 168 cm en een mediaan van 165 cm) niet opvallend werd aangetast door hun dieet en milieu, of dat ze genetisch voorbestemd waren om groter te worden en het toch niet geworden zijn door tekorten. In ver-

[370] MARESKA, J. & J. HEYMAN, (1845) *Enquête sur le travail et la condition physique et morale des ouvriers employés dans les manufactures de coton à Gand*. Gand : F. et E. Gyselynck, 150.

gelijking met de controlegroep, die qua lichaamslengte dichter aanleunt bij de lengten vermeld in andere artikelen, brachten de landlopers uit Herdersem, Baardegem, Erembodegem, Gijzegem, Hofstade, Meldert en Moorsel het er relatief goed van af. Om die voorzichtige conclusie te nuanceren, wordt hierna nog aandacht geschonken aan de doodsoorzaak van de landlopers de in een kolonie zijn overleden. De lichaamslengte van de Aalsterse landlopers zal worden vergeleken met de gemiddelde lengte van de Gentse katoenarbeiders die J. Mareska en J. Heyman hebben gedocumenteerd.[371] Als textielstad geleek Aalst wellicht meer op Gent, het Manchester van België, dan op de randgemeenten die in dit deel van het onderzoek aan bod zijn gekomen.

Er kan ook gebruik worden gemaakt van andere variabelen om de gevolgen van hongersnood en voortdurende beslommeringen te meten. Peter Scholliers wees op de zeer hoge sterftecijfers in Oost- en West-Vlaanderen, vergeleken met het nationaal gemiddelde in de periode 1844-1850. Vermagering – de variabele gewicht – was een andere belangrijke indicator, voorts wezen holle wangen, weggezonken ogen, oogziekten, hongeroedeem, grauwe en perkamentachtige huid en een '*oudemannetjes-uiterlijk*' van kinderen op de problemen van zowel de stedelijke als de plattelandsbevolking, waarbij men niet uit het oog mag verliezen dat de gedaalde levensstandaard op het platteland een hoger peil haalde dan die van de arbeiders in de fabrieksteden. Voorts moet rekening worden gehouden met het gegeven dat de voeding sinds de jaren 1810 verslechterde, en na 1845 zo sterk achteruitging dat er sprake van de 'fysieke eliminatie' van een deel van de arbeiders.[372] De specifieke verslechtering in en rond Aalst in het algemeen is echter nog niet bestudeerd, en de gezinnen van oorsprong van bedelaars en landlopers zijn, voor zover ik heb kunnen achterhalen, niet apart gedocumenteerd. Kinder- en zuigelingensterfte was een andere indicator: terwijl de zuigelingensterfte tussen 1877 en 1913 bij ongeschoolden verminderde met 0,45 % per jaar, daalde die met 2 % bij overheidsambtenaren, 1,90 % bij bedienden en 1 % bij zelfstandigen, vrije beroepen en geschoolde arbeiders. Maar rond 1870 was de sterfte van kinderen tot vijf jaar in Gent ongeveer 40 % hoger dan op het Zuid-Vlaamse platteland.[373] In de gezinnen waarin de landlopers zijn opgegroeid, werd nu en dan ook kinder- en zuigelingensterfte vastgesteld, evenals doodgeboorten. De gegevens zijn echter te schaars en onvolledig om er conclusies aan te verbinden. De zuigelingensterfte in Meldert en Baardegem tijdens de negentiende eeuw is wel gedeeltelijk gedocumenteerd.[374] In het blad *De Yker* werd in 1870 wekelijks onder het kopje 'Burgerlijke Stand' wel het aantal overleden kinderen onder de zeven jaar vermeld, maar ook die reeks, die specifiek Aalst betreft, kan hier niet als vergelijkingspunt worden gebruikt. In 1888 meldde *De Dendergalm* voor de week van 20 tot 27 januari wel het onrustwekkende aantal van 9 kinderen onder de zeven jaar.[375] In de periode 1880 – 1889 bevat *De Denderbode* wel 485 berichten die het mogelijk maken om de sterfte in Aalst met die van Ninove te vergelijken. Die reeks is echter te groot om in het kader van dit onderzoek geanalyseerd te worden en is ook niet direct relevant voor de plattelandsgemeenten.

---

[371] MARESKA, & HEYMAN, *Enquête sur le travail et la condition physique et morale des ouvriers employés dans les manufactures de coton à Gand*, 135.
[372] SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel*, 34-35.
[373] SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel*, 114-117.
[374] VAN DE MAELE, R.J. (1995) Zuigelingensterfte in Baardegem en Meldert in de negentiende eeuw, *De Faluintjes*, juli, VIII(3), 196-204.
[375] Burgerlijke Stand, *De Dendergalm*, 29 januari 1888, 3.

Bij de bespreking van de Aalsterse onderzoeksresultaten zal gebruik worden gemaakt van het jaarlijks overzicht 'Beweging van den Burgerlijken Stand' in de mate dat het verslag is de kranten werd gepubliceerd. In 1886 overleden 82 jongetjes van minder dan één jaar, en 51 meisjes. Het aantal tussen één en zeven jaar bedroeg respectievelijk 46 en 34, of de vier groepen samen 213. In 1886 overleden in Aalst 501 personen. Dat jaar kwamen ook 44 doodgeboren kinderen ter wereld, of 4,90 % van 904 geboorten met inbegrip van de doodgeboren kinderen. De 213 overleden kinderen onder de zeven jaar vertegenwoordigden 42,50 % van het totaal aantal overledenen. De krant vestigde de aandacht op het grote aantal overlijdens van kinderen jonger dan één jaar, en wees erop dat hun aantal in verhouding tot het aantal geboorten nooit hoger was geweest.[376] Wanneer men het percentage doodgeboren kinderen vergelijkt met dezelfde gegevens voor de Belgische bevolking in 1885, dan blijkt dat er dat jaar 175.043 kinderen werden geboren, waarvan er terminologisch gecorrigeerd 7.638 dood ter wereld waren gekomen (en 886 2 tot 3 dagen hebben geleefd en als doodgeboren werden geregistreerd). Het gecorrigeerde aantal doodgeboortes bedroeg afgerond 4,40 % van het totaal aantal geboortes.[377] De nationale demografische verhoudingen waren dus wat het verschijnsel doodgeboorte betreft iets gunstiger dan die van Aalst.

2..9.3.2. De doodsoorzaak van de landlopers die in de kolonie zijn overleden

Van de 121 geregistreerde landlopers zijn er 20 in de kolonie overleden (16,50 %). In een aantal samenvattingen van de dossiers is de doodsoorzaak vermeld. Daarbij valt op dat een aantal landlopers hartproblemen hadden: Constantin Arijs (faiblesse cardiaque), Modest Jacques Abbeloos (affection cardiaque), François Victorine De Vuyst (hartziekte, gebrekkig en krachteloos). Benoit Plaetsier had tuberculose. De volgende landlopers bezweken aan hun lichamelijk verval en krachteloosheid: François Joseph Deschepper (débilité), Corneille Arijs (déterioration complète de la constitution), Emilius Van den Broeck (krachteloos, lichaamsverval), Petrus Camillus Baetens (gebrekkig, lichaamsverval door de ouderdom), Théophile de Wolf (*débilité, épuisement*). Charles Louis Vergucht overleed als gevolg van een longontsteking (*pneumonie*) en Jean Gustave De Bruyn werd getroffen door een herseninfarct (*apoplexie cérébrale*). In de andere dossiers is geen doodsoorzaak vermeld, of ze is bij het scannen van de documenten onleesbaar geworden. De meest voorkomende doodsoorzaak, voor zover ze genoteerd en leesbaar is, was uitputting en verval. Of het verval het gevolg was van de landloperij of oorzaak was van de landloperij kan niet worden achterhaald. Sommige dossiers vermelden wel dat een persoon *invalide* of *infirme* was, maar bij gebrek aan precisering van die terminologie kunnen daar geen uitspraken over gedaan worden. Bij de iets oudere landlopers was het lichamelijk verval niet verwonderlijk, vooral wanneer men rekening houdt met de jonge leeftijd waarop kinderen in de negentiende eeuw begonnen te werken. Rond 1870 was ongeveer 20 % van de arbeiders in de Gentse textielnijverheid tussen de tien en de zestien jaar oud. Ook in steenbakkerijen werden vaak kinderen tewerkgesteld. Pas in 1889 werd het bij wet verboden kinderen beneden de twaalf jaar in de industrie te werk te stellen, maar kinderarbeid werd door die wet niet ongedaan gemaakt: in 1896 was 10 % van de 842.000 Belgi-

[376] Beweging van den Burgerlijken Stand gedurende 1886, *De Denderbode*, 20 januari 1887, 2.
[377] Bevolking van België, *De Denderbode*, 15 augustus 1886, 2.

sche arbeiders nog altijd jonger dan zestien jaar. Een loopbaan begon niet alleen op zeer jonge leeftijd, het aantal werkuren was ook zeer hoog – het werd in 1889 '*beperkt'* tot twaalf uur per dag voor jongens tussen twaalf en zestien jaar oud. Vanaf…. 1904 waren werkdagen van meer dan elf uur verboden.[378]

Tabel 13. Gestalte - Controlegroep van landlopers geboren of wonend in landelijke gemeenten (n = 30)

Gemeente	Naam	Lengte in cm	Veroordeeld	Geboortejaar
Lebbeke	E. Goossens	158	1884	1823
	P.F. Segers	162	1883	1855
	E. Bal	175	1883	1830
	J.A. Teck	158	1886	1857
Pamel	P. Decoster	166	1883	1855
	P.A. De Braekeleer	165,5	1892	1858
	A. Dauiw	160	1887	1839
	S. Lievens	170	1886	1867
Hansbeke	C. Rutsaert	166	1877	1840
	A. Lomme	166	1878	1840
	J. van Vynckt	167	1886	1824
	C.L. Cooman	170	1895	1836
	J.B. Verschelde	162	1891	1836
	E. Raes	169	1890	1820
Eernegem	A. Jonckheeere	164,5	1929	1873
	F.L. Dugardin	147	1893	1836
	F. Lamaire	158	1892	1850
	C.L. Hoorens	163	1916	1854
	L. Cloedt	172	1888	1850
Bertem	G. Peeters	169	1891	1856
	J.D. Deno	155	1902	1839
	J. Haesaerts	166	1890	1825
	F. Van den Hoeck	162	1885	1831
	J. Broos	173	1916	1847
Oosterzele	A. Deflo	156	1882	1856
	C. Schietekatte	153	1887	1849
	L. Vankerkhove	168	1884	1836
	C. Verstuyft	162	1895	1868
Zichem	J. Commers	164,5	1889	1847
	P.E. Roden	157	1903	1842

Hoewel de bestudeerde gemeenten plattelandsgemeenten waren, mag men niet uit het oog verliezen dat de industrie langzaamaan de weg naar agrarische gemeenten vond. Die gemeen-

[378] VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 41.

ten werden niet overladen met nieuwe vormen van werkgelegenheid, maar de tewerkstellingsmogelijkheden werden beetje bij beetje gediversifieerd. Een voorbeeld van de industriële ontwikkeling op het platteland was de zijdeweverij Smit & Co. In Kerksken, waar in 1897 50 arbeiders staakten tegen een loonsverlaging. Ze zochten de eigenaar in Aalst op en bereikten een akkoord om de loonsverlaging ongedaan te maken.[379] Het veel dichter bij Aalst gelegen Hofstade trok ook fabrikanten aan, die erop rekenden daar lagere lonen te kunnen bedingen. Het verhaal van de zijdeweverij Smit & Co. Past in de algemene tendens tot uitzwermen van de textielindustrie vanaf 1886. De Aalsterse pantoffelfabrikant De Waele verhuisde zijn activiteiten naar Schellebelle omdat de lonen daar lager waren dan in Aalst, maar de fabriek was nog maar enkele maanden in gebruik genomen toen er al gestaakt werd omdat de eigenaar de lonen nog verder wilde verlagen.[380] De periode van 1850 tot 1914 was, vooral door de schaalvergroting van de industrie, een lange opgaande fase, '*met een depressieperiode tijdens de jaren van 1874 tot 1886.*'[381] De verhuizing van een fabriek betrof echter niet alleen uitwijkingen van de stad naar plattelandsgemeenten, maar ook relatieve voordelen tussen steden onderling werden benut. Weverij De Weze-Brabant verplaatste haar activiteit van Aalst naar Gent omdat de lonen daar lager waren, maar ze kreeg vanaf het begin met stakingen te maken.[382] De werklieden werden een speelbal van de grote bedrijven die mechanisering (en investeringen) hoog in hun vaandel schreven, en niet iedereen was tegen die *ratrace* bestand. Naast emigratie was zwerven, hoewel het dolen meestal niet gepaard ging met een materiële verbetering, alleszins een mogelijkheid om de onhoudbare mentale druk af te wenden.

2.9.3.3. De meest voorkomende variabelen per categorie landlopers: enkele voorbeelden

Belangrijker dan de aantallen en de inzichten per variabele is de combinatie of conjunctie van variabelen: waren bijvoorbeeld accidentele landlopers vooral ongehuwde mannen die uit een klein gezin van oorsprong kwamen, en welke andere variabelen vallen bij hen op? Dezelfde en andere belangrijke vragen kunnen ook voor de andere categorieën worden gesteld. Hieronder volgen drie conjunctietabellen waarin een zo groot mogelijke groepering van variabelen bij accidentele, conjuncturele en structurele landlopers wordt getoond. De combinaties van variabelen mogen niet als een verklaring voor de landloperij worden opgevat, maar ze tonen wel aan in welke omstandigheden de verschillende soorten landloperij het meest voorkwamen. Uit de tabellen 15, 15 en 16 blijkt dat veel landlopers hun geboortedorp hadden verlaten voor ze begonnen rond te zwerven, en dat is in overeenstemming met de vaststelling van de historicus John Burnett dat de Engelse arbeiders in de negentiende geografisch en beroepsmatig veel meer mobiel waren dan vaak wordt verondersteld.[383] Een grondwerker legde samen met zijn vrouw meer dan 400 mijl af op één maand en drie dagen, ze wandelden de hele dag en overnachtten 's avonds in een dorp op weg naar hun reisdoel én een nieuwe werkomgeving.[384]

---

[379] *De Denderbode*, 21 februari 1897, 2.
[380] *De Denderbode*, 26 juni 1904, 2 en 04 september 1904, 2.
[381] Zie NECKERS, *Geschiedenis van de kleine man*, 130.
[382] *Het Land van Aelst*, 18 december 1894, 1.
[383] BURNETT, *Useful Toil*, 16, 26, 28.
[384] BURNETT, *Useful Toil*, 63.

Tabel 14. Combinatie van variabelen in de categorie accidentele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong

	Landloper ongehuwd	Landloper gehuwd	Landloper weduwnaar	Landloper gescheiden	Landloper in geboortedorp	Arrond. Aalst	Elders	Landloper landbouw	Dagloner	Ander beroep
5 of meer kinderen en geen landbouwers 19	8	8	2	1	9	2	8	4	4	11
5 of meer kinderen en landbouwers 20	14	4	2	-	9	6	5	4	4	12
< 5 kinderen en geen landbouwers 7	2	5		-	1	2	4	3	2	2
< 5 kinderen en landbouwers 7	3	2	2	-	1	2	4	4	1	2

Uit deze tabel blijkt duidelijk welke variabelen in combinatie voorkwamen bij accidentele landlopers (n = 53). Het aantal is niet gelijk aan het totaal aantal accidentele landlopers. Het verschil is toe te schrijven aan het feit dat niet alle accidentele landlopers in de vermelde combinaties voorkomen.

De meeste accidentele landlopers kwamen uit een landbouwgezin met meer dan vijf kinderen (20 of 37,70 %). Van dat aantal waren er 14 ongehuwd (70%) en was het grootste aantal werkzaam in een andere sector dan de landbouw (12 of 60 %). De meeste van deze landlopers woonde toen ze veroordeeld werden wel nog in hun geboortedorp (9 of 45 %). Zo wordt het begrip accidentele landloper sociografisch verduidelijkt. De gemiddelde accidentele landloper uit een van de randgemeenten kwam uit een groot of middelgroot landbouwgezin, was zelf niet werkzaam in de agrarische sector, maar woonde nog dicht bij zijn gezin van oorsprong. Er moet wel op worden gewezen dat het aantal nauwelijks groter is dan dat van landlopers uit een gezin met een vergelijkbaar aantal kinderen, maar niet actief in de agrarische sector. Uit deze tabel blijkt ook dat het aantal gezinnen met minder dan vijf kinderen (14 of 26,40 %) in vergelijking met de grotere gezinnen duidelijk kleiner was. Terwijl er bij de grotere gezinnen een klein onderscheid was tussen landbouwersgezinnen en andere, was er bij de kleinere gezinnen geen verschil: zeven gezinnen in elke beroepssector.

Tabel 15. Combinatie van variabelen in de categorie structurele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong

	Landloper ongehuwd	Landloper gehuwd	Landloper weduwnaar	Landloper gescheiden	Landloper in geboortedorp	Arrond. Aalst	Elders	Landloper landbouw	Dagloner	Ander beroep
5 of meer kinderen en geen landbouwers 6	1	3	2	-	1	2	3	1	1	4
5 of meer kinderen en landbouwers 7	5		2		4	1	2		3	4
< 5 kinderen en geen landbouwers 3	3				1	1	1		3	
< 5 kinderen en landbouwers 2			1	1						2

Zonder op zoek te gaan naar evenveel details in de achtergrond van structurele landlopers, geef ik ter vergelijking enkele getallen, waarbij opvalt dat ook daar gelijkaardige verhoudingen worden aangetroffen tussen gezinnen met minder dan vijf en vijf of meer kinderen. Van de achttien structurele landlopers hadden er zes (33,30 %) een gezin van oorsprong met meer dan vijf kinderen en een beroepsactiviteit buiten de landbouw en en zeven met een landbouwactiviteit (39,90 %). Het aantal gezinnen met minder dan vijf kinderen was ook in deze groep beperkter: drie gezinnen oefenden geen landbouw uit (16,70 %) en er waren twee landbouwgezinnen met minder dan vijf kinderen (11,10 %). Bij de 9 structurele landlopers die in een landbouwersgezin waren geboren hadden er zes een beroep buiten de landbouw en waren er drie dagloners, een beroep dat eventueel met landbouwactiviteit gepaard kon gaan. Het is opmerkelijk dat van de achttien landlopers slechts één zelf landbouwer/landarbeider was. Dit kan erop wijzen dat de structurele landlopers de agrarische sector vermeden omdat ze daar weinig toekomstmogelijkheden hadden. Wanneer de ouders een ander beroep hadden, was die keuze wellicht gemakkelijker, maar het aantal gezinnen van oorsprong met en zonder een landbouwachtergrond was precies even groot (negen of elk 50 % van de groep).

Tabel 16. Combinatie van variabelen in de categorie conjuncturele landlopers in de acht randgemeenten van Aalst in functie van het gezin van oorsprong

	Landloper ongehuwd	Landloper gehuwd	Landloper weduwnaar	Landloper gescheiden	Landloper in geboortedorp	Arrond. Aalst	Elders	Landloper landbouw	Dagloner	Ander beroep
5 of meer kinderen en geen landbouwers 6	5	1			3	1	2	1	1	4
5 of meer kinderen en landbouwers 4	1	2	1		1	1	2	2	1	1
< 5 kinderen en landbouwers 3	3				1	2			1	2

In deze groep is het aantal landbouwgezinnen met meer dan vijf kinderen kleiner dan dat van de gezinnen met een andere beroepsactiviteit. Maar in de gezinnen met minder dan vijf kinderen werden ook landbouwgezinnen aangetroffen. Globaal was het aantal landbouwgezinnen net iets groter dan het aantal niet-landbouwgezinnen: zeven landbouwgezinnen of 53,80 % tegenover zes gezinnen die niet in de landbouw actief waren. Ondanks de kleine dominantie van het aantal landbouwgezinnen, waren slechts drie van de dertien landlopers in de landbouw actief. (23,00 %). De meerderheid van de structurele landlopers woonde in hun geboortedorp of het arrondissement Aalst (negen van de dertien veroordeelden of (69,20 %), maar de nabijheid van familieleden en kennissen volstond kennelijk niet om niet met conjuncturele landloperij geconfronteerd te worden. Na de accidentele landloperij was conjuncturele landloperij wel de minst schadelijke voor wie in de problemen verzeilde. Structurele en problematische landloperij tekenden het leven van de getroffenen veel meer dan accidentele landloperij en de meestal relatief snel overwonnen conjuncturele landloperij.

Er zijn uiteraard nog andere variabelen, maar het is in het kader van deze studie, waarbij geen gebruik kon worden gemaakt van computergestuurde statistische hulpprogramma's, onmogelijk om alle variabelen samen per landlopercategorie in beeld te brengen. De tabellen zijn enkel bedoeld om erop te wijzen dat de in deze studie vermelde resultaten verder verfijnd kunnen worden om een nog duidelijker beeld van de landlopers uit de streek van Aalst te schetsen. Maar zoals met de al eerder vermelde resultaten kan ook een combinatietabel niet worden gebruikt om de oorzaken van landloperij eenduidig te bepalen. De gegevens roepen enkel een beeld van landlopers op dat de waarheid minder geweld aandoet dan de gratuite beweringen in de toenmalige kranten, waarbij auteurs ervan uitgingen dat landlopers doorgaans een alcoholprobleem hadden en/of van landlopen een beroep hadden gemaakt. De realiteit was veel genuanceerder.

B. Kenmerken van het gezin van oorsprong

2.9.4.1. De beroepen in het gezin van oorsprong

In de acht fusiegemeenten waren landbouw en landarbeid de belangrijkste tewerkstellingscategorieën. Naast de 45 landbouwers waren er ook 6 landarbeider en 26 dagloners en/of dagloonsters, die in een plattelandsomgeving vooral tijdelijk tewerkgesteld werden tijdens drukke periodes waarin het aantal handen in de landbouwersgezinnen niet volstonden om de taken op het gepaste ogenblik met de gewenste snelheid uit te voeren. Naast de dagloonsters waren er ook een aantal echtgenotes die het gezinsinkomen aanvulden met het spinnen van garen. Het waren allemaal beroepen waarvan de continuïteit hoogst onzeker was: niet alleen het dagelijks brood was onzeker, ook de gemoedsrust en het besef van eigenwaarde leden onder de wisselvalligheid. Bovendien leken de categorieën dagloner en landarbeider reproductief te zijn, want veel landlopers liepen qua beroep in het spoor van hun vader of van beide ouders – in die zin waren die beroepen verwant aan armoede en kansarmoede die vaak zichzelf reproduceren. Voorts waren er pluimveehandelaars, een beroep in de tertiaire sector dat zeer nauw aansloot bij de primaire sector. Uit de gegevens kan men ook niet afleiden of de pluimveehandelaars ook actief waren in de pluimveeteelt – dat ze zowel geslacht als levend pluimvee verhandelden is wel af te leiden uit de gehanteerde benamingen.

Tabel 17. De meest uitgeoefende beroepen in de fusiegemeenten

Gemeente	Landbouwer en landbouwster	Landbouwer in combinatie met ander beroep	Cumulatief
Herdersem		2	2
Baardegem	2	-	2
Erembodegem	5	6	11
Moorsel	2	3	5
Meldert	6	-	6
Gijzegem	1	1	2
Hofstade	1	4 (waarvan 1 alleenstaande moeder)	5
Nieuwerkerken	9	3	12
Totaal	26	19	45

Tijdens de 19de eeuw heeft de landbouw een aantal crises beleefd: o.a. de gevoelige achteruitgang van de vlasnijverheid rond 1840, de misoogsten van 1845-1847, en de hardnekkige winter 1844-1845 die veel gewassen verwoestte.[385] Het inkomen van de pachters werd ook

[385] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 172; DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza. Een sociografische literatuurstudie*, 26-27. Dat er problemen waren, blijkt ook uit een aantal artikelen in de Aalsterse kranten: De Landbouw-Maatschappij van Oost-Vlaanderen, *De Denderbode*, 06.06.1875, 1;

aangetast doordat de grondeigenaars de pachtprijzen opdreven. Anders gezegd: in heel wat landbouwersgezinnen was men vaak verplicht het consumptiepatroon tot een minimum te beperken met al de daaraan verbonden gevolgen voor de ontwikkeling van de kinderen en de beslissing of ze al dan niet in het landbouwbedrijf aan boord konden blijven. Wat de lichamelijke en geestelijke weerbaarheid betreft, werd beklemtoond dat '*de verarming en aftakeling van de plattelandsbevolking niet enkel materiële gevolgen hadden. Verschillende auteurs […] wezen erop dat de fysieke ontreddering van de bevolking een zware neerslag had op de mentale weerbaarheid. Meer en meer mensen gingen in hun lot berusten…*'[386] Berusting en de al eerder vernoemde uitstoting kunnen als indirecte oorzaken van landloperij worden beschouwd.

2.9.4.2. Het gemiddeld aantal kinderen in de fusiegemeenten

Het aantal levend geboren kinderen is een indirecte en partiële indicator van de eventuele armoede en de daaraan verbonden ondermaatse gezondheid van de ouders in de gezinnen van oorsprong.

De gezinnen waarvoor bij het aantal kinderen een vraagteken werd geplaatst, werden uiteraard niet meegerekend bij de bepaling van het gemiddelde aantal kinderen (de afwijking is aangegeven door (n =) onder het totaal aantal kinderen per gemeente. Indien alle gezinnen kinderen hadden, wordt gebruik gemaakt van het n-getal dat boven de tabellen is vermeld. In vier van de acht gemeenten bedroeg het gemiddeld aantal kinderen 6 of meer, in drie andere gemeenten meer dan vijf, en slechts in één gemeente minder dan vijf. De uitersten schommelden tussen 16 en 2, waarbij erop gewezen moet worden dat het grote aantal kinderen soms het gevolg was een huwelijk waarbij de huwelijkspartners kinderen uit een eerder huwelijk samenbrachten. In landbouwmiddens werden kinderen vroeg ingezet om het gezinsinkomen te verbeteren, maar dat neemt niet weg dat elke te voeden mond het huishoudbudget meer en meer onder druk zette.

Chris Vandenbroeke heeft erop gewezen dat tijdens de eerste decennia van de negentiende eeuw een gezin op het platteland uit gemiddeld 5,3 personen bestond, of een ouderpaar plus gemiddeld 3,.3 kinderen. Rond het midden van de eeuw was de gezinssamenstelling onder 5 gedaald, en de dalende trend hield aan op het eind van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw.[387] Maar het begrip gezinssamenstelling verwijst naar een dynamisch gegeven dat wordt beïnvloed door de economische toestand, ziekteverschijnselen, nieuwe opvattingen, enz. In deze studie werd alleen het aantal kinderen genoteerd, inclusief doodgeboren kinderen en de zuigelingen- en kindersterfte. Wanneer de doodgeboren kinderen en de vroeg gestorven kinderen niet meegerekend worden, dan is de gemiddelde gezinssamenstelling – met tussen gemiddeld 7,8 kinderen in Meldert en 4,3 kinderen in Herdersem – nog altijd groter dan de door Chris Vandenbroeke vermelde gezinssamenstelling. Een verklaring daarvoor heb ik niet gevonden. Weduwnaars en weduwen hertrouwden ook frequent en meestal werden in het nieuw samengestelde gezin ook nog kinderen geboren – dat was alleszins zo in Meldert in de

---

De Denderbode, 05.04.1874, 2; Landbouwers luistert!, *De Denderbode*, 24.08.1879; Kasseiwerken op Mijlbeek en Schaerbeke, *De Denderbode*, 20.12.1878, 2.

[386] UYTTERHAEGHEN & VANSCHOENBEEK, Nawoord, 87.

[387] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 34-35.

periode 1851-1860.[388] Ook de gezinnen waarin de landlopers zijn opgegroeid, bestonden meermaals uit nieuw samengestelde gezinnen. Zoals al aangestipt, beïnvloedde ook de zuigelingensterfte de gezinssamenstelling en dat verschijnsel heb ik vroeger in kaart gebracht voor Baardegem en Meldert in het midden van de negentiende eeuw.[389] Dat verschijnsel wordt hier niet opnieuw onder de loep genomen, maar het is duidelijk dat het gemiddelde gezin waarin de landlopers opgroeiden uit meer dan vijf personen bestond. In het afsluitend hoofdstuk van deze studie zullen de gemiddelden van de fusiegemeenten wel worden vergeleken met de gemiddelden van Aalst in de verschillende perioden.

Tabel 18. Gemiddeld aantal kinderen in het gezin van oorsprong, de dominante beroepsactiviteit en de meest voorkomende woonplaats

Gemeente	Totaal aantal kinderen	Gemiddeld aantal kinderen	Doodgeboren kinderen	Uitersten	Activiteit	Woonplaats
Herdersem	13	4,3	1	7 – 2	Landbouw	Bieststraat
Baardegem	35	5,8	-	15 – 2	Landbouw	Hoogstraat
Erembodegem	158 (n = 25)	6,3	3	16 – 2		
Moorsel	113	5,9	2	11 – 2	Landbouw	Houten Kruis
Meldert	70	7,8	1	16 – 3	Landbouw	Doment
Gijzegem	50 (n = 9)	5,5	1	10 – 3	Landbouw	Grote Baan en Drapstraat
Hofstade	81 (n = 13)	6,2	-	10 – 3	Landbouw	Babbelaar en Dorp
Nieuwerkerken	171 (n = 28)	6,10	9	11 – 3	Landbouw	Edixvelde
Totaal of meest frequent	691 (n = 115)	6,00	17	16 – 2	Landbouw	-

De 17 doodgeboren kinderen komen overeen met afgerond 2,50 % van het totaal aantal levend geboren kinderen in de acht fusiegemeenten samen. Het gemiddelde aantal doodgeboorten lag in België in de 19de eeuw iets hoger: er kwamen toen – in het algemeen – 35 kinderen per 1.000 geboorten dood ter wereld.[390] In Zwevegem schommelde het aantal doodgeboorten in de 19de eeuw tussen 2 en 8 %, met een significante verhoging tijdens de crisisjaren 1849-1852.[391] Het is onduidelijk of de situatie in de acht fusiegemeenten gunstiger was dan die van België, of speelde het klein aantal gezinnen van oorsprong een rol? Het is een belangrijke

[388] VAN DE MAELE, R.J. (1994/1995) Trouwen en hertrouwen te Meldert rond het midden van de negentiende eeuw (1851-1860), *De Faluintjes*, VII(4): 321-326 en VIII(1): 64-69.
[389] VAN DE MAELE, R.J. (1995) Zuigelingensterfte in Baardegem en Meldert in de negentiende eeuw, *De Faluintjes*, VIII(3): 196-204.
[390] Doodgeboorte, *S.O.S. Antwerpen*, 26.03.2021. https://sosantwerpen.be/ziekte-in-de-kijker/doodgeboorte/
[391] VERHAEGHE, E. (2002) *Sporen uit hun bestaan. Levenslooponderzoek toegepast op vrouwen geboren in 1830/31 en 1880/81 te Zwevegem*. Gent: Universiteit Gent www.ethesis.net/zwevegem/zwevegem

vraag, maar ze kan in het kader van deze studie niet worden beantwoord. Ook de zuigelingensterfte was vrij hoog, en dat was na 1850 ook op andere plaatsen in Vlaanderen het geval. Het vervangen van borstvoeding door flessenvoeding ging gepaard met een stijging van de zuigelingensterfte. Voeding speelde en speelt een grote rol in de lichamelijke en sociale ontwikkeling: '*Tot kort geleden*,' schreef de Nederlandse socioloog Abram de Swaan, '*was in veel delen van de wereld adequate voeding het privilege van de rijken, die hun vermogen en hun lengte aan hun nakomelingen doorgaven*.'[392] In Zeeland en Zuid-Holland bedroeg de zuigelingensterfte meer dan 300 per 1.000 levend geboren kinderen.[393] Dit laatste getal slaat niet op doodgeboorten, maar op levend geboren kinderen. Maar 3 kinderen van de 100 levend geboren kinderen die als zuigeling stierven was qua omvang iets ongunstiger dan het aantal stilgeboorten in de fusiegemeenten. Bij de bepaling van de aantallen werden niet altijd dezelfde criteria gebruikt: soms werden kinderen die levend werden geboren maar enkele uren na de geboorte stierven ook als stilgeboorte geïnterpreteerd. In het algemeen mag wel gesteld worden dat de situatie in de fusiegemeenten zeker niet slechter was dan die België.

Hoe dan ook, stilgeboorten en zuigelingensterfte heeft ongetwijfeld een grote indruk gemaakt op de ouders en de jongens die later landloper zijn geworden. Het vroege afscheid – ik gebruik dit woord bij gebrek aan een betere omschrijving – en het gemis probeerden de ouders soms ongedaan te maken of te verdoezelen door de volgende jongen in de voortdurende reeks geboorten dezelfde voornaam te geven.

Naast deze kwantificeerbare elementen in verband met gezin van oorsprong, waren nog andere factoren, die slechts indirect en partieel aangetoond kunnen worden, van belang voor de jongens die later als landlopers werden veroordeeld. Opgroeien in een homogeen landbouwersgezin dat vruchtbare akkers kon bewerken en dat *net voldoende handen had* om het bedrijf zonder landarbeiders uit te baten, riep minder prangende vragen op dan een landarbeidersgezin dat veel monden moest voeden en – ongeacht de weersomstandigheden of andere ongunstige ontwikkelingen – jaarlijks een bij voorbaat bepaalde pachtsom moest betalen. In pachtersgezinnen waren de zorgen van de ouders ook de zorgen van de kinderen, en wie deel uitmaakte van een gezin dat eigen gronden had, deelde in het positieve zelfbewustzijn van zijn ouders.

Bondig samengevat: in de voorstelling van de landlopers en hun gezin van oorsprong werd een aantal belangrijke elementen opgespoord, maar een volledig sluitende verklaring voor het ontstaan van de landloperij in plattelandsgezinnen, heb ik uit de individuele kenmerken en de samengevoegde resultaten niet kunnen afleiden. Dat het gezin van oorsprong en de moeilijke sociaaleconomische omstandigheden een belangrijke rol hebben gespeeld in het ontstaan van landloperij staat echter vast. En precies dat thuismilieu werd zo goed mogelijk in beeld gebracht, zonder dat voor dat milieu – ik herhaal het – een beslissende rol was weggelegd. Een voorbeeldfunctie had het gezin hoe dan ook, en voor velen fungeerde het als doorgeefluik naar een moeilijke toekomst. Had het gezin van oorsprong ook een voorbeeld- en toeleidingfunctie op het vlak van de uitgeoefende beroepen?

---

[392] DE SWAAN, *Compartimenten van vernietiging*, 100.

[393] TREFFERS, P.E. (2008) Zuigelingensterfte en geboorten in de 19e en begin 20e eeuw, *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*, 152:2788-94; HOFSTEE, E.W. (1983) Geboorten, zuigelingenvoeding en zuigelingensterfte in hun regionale verscheidenheid in de 19de eeuw, *Bevolking en Gezin*, Supplement 7-60

Tabel 19. Het beroepsverloop in de fusiegemeenten

	Vaders		Zonen (landlopers)	
	Landbouw	**Andere**	**Landbouw**	**Andere**
Herdersem (n = 3)	Dagloner en landbouwers 3			Grondwerker, kleermaker en bakker 3
Baaardegem (n = 7)	Dagloner, landman, landbouwer en boomsnoeier 4	Bakker, pluimveehandelaar en dienstbode 3	Landbouwer 1	Mijnwerker, pluimveehandelaar, browersgast en kachelmaker 6
Erembodegem (n = 26) 1 beroep niet gespecificeerd)	Landbouwer, landarbeider, dagonloner, werkman 19	Metselaar, kokkin, spoorwegarbeider, bloemenmaakster 7	Landarbieder, tuinman, dagloner, landbouwer 12	Voerman, mijnwerker, schoenmaker, grondwerker, metselaar, ketellapper, marmerpolijster, foorkramer, blikslag 14
Moorsel (n = 17) 2 beroepen niet vermeld	Landbouwer, hovenier, dagloner, werkman 10	Biertapper, herbergier, schoenmaker, dienstbode, lucifermaker, pluimveehandelaar 7	Dagloner, landarbeider, boerenknecht 11	Schoenmaker, grondwerker, pluimveehandelaar, leurder, metselaar 6
Meldert (n = 11)	Landbouwer, dagloner, landarbeider, arbeider 9	Spinster, wagemaker 2	Landbouwer, dagloner 7	Fruithandelaar, pluimveehandelaar, grodwerker 4
Gijzegem (n = 10)	Dagloner en landbouwer 6	Winkelier, herbergier, schoenmaker 4	Dagloner, landarbeider 6	Schoenmaker, schilder, brouwersgast, slotenmaker 4
Hofstade (n = 14) 1 beroep werd niet vermeld	Landbouwer 6	Kuiper en kasseilegger, twijnder, dienstbode, arbeider, smid, fabrieksarbeider, spoorwegarbeider 8	Landarbeider, landbouwer, dagloner, tuinman 9	Magazijnier, grondwerker, fabrieksarbeider, bakker, schoenmaker 5
Nieuwerkerken (n = 29)	Landbouwer, landarbeider, dqgloner 19	(Linnen)wever, tapper, dienstknecht, lompenhandelaar, arbeider, koopman 10	Dagloner, landarbeider 10	Voerman, blikslager, muzikant, grondwerker, wever, mijnwerker, metselaar, straatveger, stoker, fabrieksarbeider, bakker, schoenmaker, steenbakker 19

Wat de beroepen in de gezinnen van oorsprong betreft, valt – zoals verwacht – de dominantie van de primaire sector in de acht fusiegemeenten op, maar dit betekent niet dat de uitgeoefende beroepen tot die sector beperkt bleven. Uit het summiere overzicht in tabel 19 blijkt dat de zonen niet uitsluitend in hun vaders spoor liepen. In Aalst was de beroepsspreiding iets groter dan in de fusiegemeenten, maar tot ver in de 19de eeuw waren er ook in de

stad vaders die nog altijd in de primaire sector werkzaam waren. Het is niet mogelijk om de Aalsterse dagloners met zekerheid aan de primaire of de secundaire sector te koppelen: ze waren wellicht in beide sectoren actief, afhankelijk van het jaargetijde en de levensfase die ze hadden bereikt. Uit het overzicht blijkt dat in Herdersem de intergenerationele beroepsverdeling numeriek gelijk is gebleven. In Baardegem was het aandeel van de primaire sector bij de zonen opvallend minder dan bij de vaders. Ook in Erembodegem, Meldert en Nieuwerkerken waren er in de tweede generatie opvallend minder personen die in de landbouw werkzaam waren. In Gijzegem was er een status quo, en in Hofstade waren er meer landlopers dan vaders die in de primaire sector werkzaam waren. Ondanks de uitgesproken dominantie van de landbouwsector bij de gezinnen van oorsprong en de – in het algemeen – tragere ontwikkelingen op het platteland, toont tabel 19 aan dat er qua tewerkstelling ook in de fusiegemeenten een verschuiving plaatsvond in de richting van secundaire en tertiaire beroepen.

In het afsluitend hoofdstuk, *Discussie*, zullen die kenmerken nogmaals onder de loep worden genomen. Enigszins vooruitlopend op die voorstelling met inbegrip van de landlopers uit Aalst – waarbij soms twee broers uit één gezin landloper waren of zelfs een vader en een zoon –, mag worden gesteld dat landloperij, zoals het plegen van een moord, niet erfelijk bepaald was. Voor moordenaars werd dat aangetoond door gerechtspsychiater, professor Jean-Pierre de Waele (1926-2000) in zijn boek *Daders van dodingen*, dat gebaseerd was op de studie van ongeveer 300 daders en uitgewerkt werd aan de hand van 33 gedetailleerde gevalstudies. In het onderzoek, uitgevoerd in het Penitentiair Oriëntatiecentrum, werd rekening gehouden met de autobiografie die de daders op verzoek van de psychiaters hadden geschreven. Bij het doorlichten van de Groot-Aalsterse landlopers was het uiteraard niet mogelijk om gebruik te maken van autobiografische voorstellingen. De hier besproken landlopers zijn al lang overleden.

De conclusies van *Daders van dodingen* in verband met criminelen werden bijgetreden door professor Jean-Jacques Cassiman (1943-2022) van het Centrum voor de Menselijke Erfelijkheid (KUL) en gerechtspsychiater Roger Deberdt (1929-2020) De laatste benadrukte vooral de rol van het milieu en voorbeeldgedrag.[394]

[394] DE WAELE, J.P, W. DEPREEUW & D. MATTHIJS (1990) *Daders van dodingen*. Antwerpen: Kluwer rechtswetenschappen; RAMAEKERS, L. (2001) Crimineel gedrag is niet erfelijk, *Gazet van Antwerpen*, 28.06.2001.

3 LANDLOPERS UIT AALST

In zijn voorbereidende reeks artikelen, 'Fabriek[s]stad Aalst', en de daaruit gegroeide roman *Pieter Daens* (1971) typeerde Louis Paul Boon Aalst terecht als een stad waar fabriekseigenaars het leven en het landschap naar hun hand hebben gezet. De uiterlijke kenmerken van die dominantie, hoge schoorstenen en luchtvervuiling, hebben gedurende vele jaren, tot in de twintigste eeuw, het leven van iedere dag en de gemoedstoestand van de inwoners getekend.[395] In de negentiende eeuw verrezen langs de Dender zowel textielfabrieken als fabrieken waar landbouwproducten werden verwerkt, zoals een aantal glucosefabrieken, waarvan *Callebaut Frères*, later herdoopt tot *Glucoseries Réunies* de bekendste was en een steeds grotere oppervlakte tussen de gekanaliseerde Dender en de Oude Dender opslorpte.[396] Schaalvergroting en samensmelting typeerden ook de garennijverheid, waar de fusie van een aantal vroege garenspinnerijen in de *Filature et Filteries Réunies* uitmondde.[397] De textielnijverheid was altijd al de belangrijkste nijverheidstak geweest, en de blauwververs en twijnders hadden al in 1704 eigen statuten gekregen. De aanzet tot modernisering en schaalvergroting werd gegeven door Jean-Charles Cumont en Jan Baptist Jelie.[398]

Door de installatie van stoommachines werd de productiviteit en het productievolume al in het tweede kwart van de negentiende eeuw opgedreven. De katoenfabriek Van Santen-Vandewiel was de eerste textielfabriek die in 1834 een stoommachine liet installeren. De fabrieken waren over de hele stad verspreid: in de Sint-Jozefstraat was er een dekenfabriek, de *SA La Couverture*, gesticht in 1906 als opvolger van de *SA De Clercq et Cie*, met een magazijn in de Schoolstraat. De garenfabriek *Vandersmissen Frères*, gesticht in 1878, later herdoopt tot *SA La Cotonnière Alostoise* (1890), vanaf 1894 *Filature et Teinturerie d'Alost* en tien jaar na de Eerste Wereldoorlog *SA Filterie Impériale d'Alost (1928)* bevond zich tussen het Keizerlijk Plein en de Beekveldstraat. In de Gentsestraat was er een bekende mouterij, de NV De Wolf-Cosyns die haar oorsprong had in de vroege negentiende eeuw, en een opslag- overslagplaats had langs de Dender. In de Dirk Martensstraat werd vanaf 1895 bier gebrouwd door de *Brasseries et Malteries Alostoises*, ontstaan uit de samensmelting van de brouwerijen *La Rose* en *L'Etoile*. Een andere en meer bekende brouwerij was *Brouwerij De Gheest*, gesticht onder de benaming *Brouwerij De Lelie* aan de Zoutstraatpoort. In het nabijgelegen Kalfstraatje bevond zich vanaf 1839 de katoenfabriek en garentwijnderij *Cumont-De Clercq*. In de Pontstraat werden katoendekens vervaardigd

[395] Zie HUMBEECK, K. (1999) *Onder de giftige rook van Chipka. Louis Paul Boon en de fabrieksstad Aalst*. Gent: Ludion; VAN DE MAELE, R.J. (2011) De vlijt stond in de lucht geschreven. De Aalsterse pers over rookhinder en luchtvervuiling van 1850 tot 1930, *Brood en Rozen*, september, 3: 32-45; VAN DE MAELE, R.J. (2014/2015) Het protest tegen de vervuiling van de Dender (1945-1980). Een milieuhistorische verkenning Deel 1, *Het Land van Aalst*, december, LXVI(4): 305-330. Deel 2, *Het Land van Aalst*, maart, LXVII(1): 71-92 en Slot, *Het Land van Aalst*, juni, LXVII(2): 167-176.

[396] VERLEYSEN, M. (1888) *Amylum, de oudste Aalstenaar*. Aalst: Amylum.

[397] Zie o.a. MAINZ, K. (2001) *Over bouwen en verbouwen. De textielnijverheid in het arrondissement Aalst (1914-1944): een industriële archeologie*. Gent: Universiteit Gent (licentiaatsverhandeling); *Annexe au Moniteur Belge* du 10 avril 1899, actes 1792 – 1800, 451-461.

[398] COURTEUAX, F. (1979) De familie Cumont in Aalst, *Het Land van Aalst*, 31(5), 193-220.

door de *SA en nom collectief Geerincks, De Naeyer & Cie* (1894), vanaf 1901 *SA Usines Roos-Geerinckx-De Naeyer*. Om voor de hand liggende redenen waren de meeste bedrijven geconcentreerd langs de Dender. Dat was o.a. het geval met de dekenfabriek van *Roos-Geerinckx-De Naeyer*, de zijdeweverij *L'Eoliene*, *SA Tissage de Soierie*, de *Malterie de la Dendre*, de *Glucoserie Hyacinthe Le Clercq*, de katoenweverij *La Georgie*, de *Filterie, Tressage et Rubanerie Victor Keppens* en de *Filature et Filteries Réunis*…[399] De textielnijverheid was zonder twijfel de belangrijkste industriële activiteit, al was er ook vanaf 1870 een leerlooierij in de Alfred Nichelsstraat, de latere P.J Schotte et Fils, die zich na de eeuwwisseling aan de Kapellekensbaan vestigde. Luc de Rijck heeft overtuigend aangetoond dat het groeiritme van de nijverheid in de periode 1795-1875 in hoofdzaak werd bepaald door de drie grote industrietakken te Aalst, nl. de textielfabrieken, de voedingsmiddelenindustrie en de lederbewerking.[400]

Hoewel Aalst maar een provinciestad was, kon de Aalsterse industrie zich onderscheiden door haar hoge productiviteit: '*Na Brussel, Antwerpen, Gent en Luik prijkt de stad Aalst, wiens noeste vlijt en werkzaamheid in de lucht geschreven is met den rook die uit de menigvuldige fabrieken opstijgt.*'[401] Een van de eerste en belangrijkste textielfabrieken was de *Fabriek Jelie* aan de Vaartstaat, Werf en Nijverheidsstraat, die tijdens de wereldoorlogen grote schade opliep, maar altijd werd heropgebouwd en na de Tweede Wereldoorlog als iconisch gebouw in gele baksteen opviel onder de firmanaam *Filature du Canal*, waar in 1969 het doek viel over bijna anderhalve eeuw spinnerijgeschiedenis.

[399] DEPRYCK, J., LOUIES, J. & MEERT, D. (2012) *De Hertshage en de Denderkaai, van Zwarte Hoek tot Sint-Aanabrug*. Aalst: Forum Aalst Historiek. Zie ook: BAERT, K. (1990) 'De Dender… Een onvoltooide geschiedenis'. In: *De Denderende steden*. Gent: Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 3-6

[400] DE RIJCK, L. (1964) Kenmerken van de industriële ontwikkeling te Aalst (1795-1875). *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, Nieuwe Reeks, deel XVIII (overdruk).

[401] Stadsnieuws. De nijverheid der stad Aalst, *De Volksstem*, 17.10.1910, 3.

© Foto Karsten Mainz (2001)

De geschiedenis van de *Filature du Canal* kan worden afgeleid uit het onderstaande aandeel waarop de gewijzigde statuten en de publicatie daarvan in de Bijlagen van het Belgisch Staatsblad worden vermeld. In 1940 werd de bestaansduur van de naamloze vennootschap verlengd tot 4 juni 1975, maar zoals hierboven vermeld werden de activiteiten vroeger stopgezet. Het zijn de ontwikkelingen, de op- en neergang van gelijkaardige bedrijven, die bepalend waren voor de tewerkstelling in Aalst, of het tegendeel daarvan: de werkloosheid die Aalst zo vaak geteisterd heeft, en ontegensprekelijk mede de levensgeschiedenis van sommige Aalsterse landlopers mede heeft bepaald.

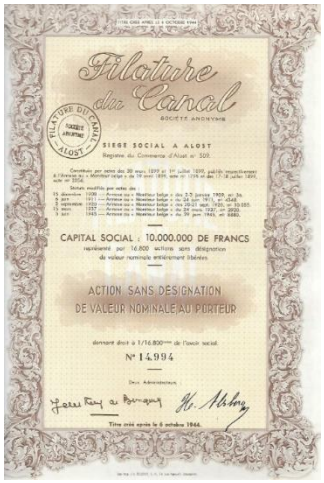
Filature du Canal
SOCIÉTÉ ANONYME
SIÈGE SOCIAL A ALOST
CAPITAL SOCIAL : 10.000.000 DE FRANCS
ACTION SANS DÉSIGNATION
DE VALEUR NOMINALE AU PORTEUR
N° 14.994

Toen in mei 2009 in Aalst een tentoonstelling plaatsvond over *Belforten van de arbeid* konden de bezoekers er kennis maken met de fabrieksstad Aalst, een stad die in de tweede helft van de negentiende eeuw opviel door het grote aantal fabrieksschoorstenen. Die schoorstenen domineerden tot ver in de twintigste eeuw het stadsbeeld, en toen in 1926 de eerste '*handels-foor*' werd georganiseerd, trachtte men met toeristische zegels bezoekers aan te trekken. Een van de twaalf zegels was een panorama met de hoge schoorstenen en hun typische zwarte rook. Het industriële verleden met de vele *ups* en *downs* werd nog steeds geroemd door gebruik te maken van een iconisch beeld – de fabrieksschoorstenen - dat nu vrijwel volledig is verdwenen.

Dat er steeds meer fabrieken in gebruik werden genomen, betekende niet dat er in Aalst geen landbouwers meer woonden. In 1900, bijna aan het eind van de lange negentiende eeuw, werd aan de Zoutstraatpoort een hoveniershuis met ongeveer een halve hectare grond aangeboden.[402] Het betrof dus een typisch kleinbedrijf. Niet alleen aan de Zoutstraatpoort werd nog landbouw bedreven. In een van zijn cursiefjes beschreef Louis Paul Boon de verbitterde landbouwer Emmanuel Alexander Coppens (1964-1944) die een boerderij aan de Dendermondsesteenweg bezat en in 1931, onder druk van de industriële ontwikkeling naar Erembodegem verhuisde. Het cursiefje 'Sander Koppes' verscheen op 16-17 januari 1960 in *Vooruit* en begon als volgt: '*Hij was de laatste van zijn ras, een dweerse boer die over zijn braak ge-*

[402] *De Denderbode*, 15 april 1900, 3.

bogen naar de oprukkende vijand, de stad, keek.' Hij stelde vast dat er 'door de velden een spoorlijn getrokken was. […] Rook en roet dwarrelde over zijn rapenveld…'[403] Zowel de Zoutstraatpoort als de Dendermondsesteenweg, de Ledebaan, de Paternosterstraat en de Paddenhoek boden alleszins nog in het begin van de twintigste eeuw mogelijkheden voor kleinschalige landbouw en ze bevonden zich op de linkeroever van de Dender, maar er woonden ook nog vrij veel landbouwers of tuinbouwers op de rechteroever, in Mijlbeek.[404] Voor het onderzoek betekent dit dat er bij de Aalsterse landlopers zowel fabrieksarbeiders als landarbeiders worden aangetroffen.

Zonder vooruit te lopen op de voorstelling van de resultaten en de conclusies, kan er nu al op gewezen worden dat in de Aalsterse landloperpopulatie een aantal personen ervaringen in het buitenland had opgedaan. Er zijn landlopers gevonden die in Nederlands-Indië (nu Indonesië) of in Mexico hebben verbleven.[405] De vermeldingen over een verblijf in Nederlands Indïe worden, indien de data voldoende gespecificeerd zijn, getoetst aan de hand van de *Stamboeken en pensioenregisters militairen KNIL in Oost- en West-Indië 1815-1949*.[406] Er moet meteen onderstreept worden dat een niet te verwaarlozen aantal KNIL-soldaten gebruik heeft gemaakt van een valse identiteit, en dat is niet bevorderlijk voor het opzoekingswerk. In Gent werden er in 1890 valse identiteitsbewijzen verstrekt aan criminelen met een hele reeks veroordelingen op hun actief.[407] In 1888 moest Laurenz Wolfs, een '*agent in plaatsvervangers bij de nationale milicie*', zich in Luik voor de rechtbank verantwoorden omdat hij de Pruisische deserteur Weingarten een identiteitsbewijs met de naam Honheiser had bezorgd om op die manier in dienst te kunnen treden bij het KNIL.[408] In 1899 verscheen in de krant *Nieuws van de Dag* een verdachte advertentie: '*Men vraagt jongelingen voor het belgische leger met 1600 frank premie. Voor Indië met levenslang pensioen. Bij H. Bogaert. Maria-Audenhove-bij-Sottegem*.'[409] Wellicht ging het om een gecamoufleerde poging om – al dan niet met valse identiteitsbewijzen – jonge mannen voor het KNIL aan te trekken. In de jaren 1880 en 1890 werden wel meer berichten gedrukt waarin naar een premie van 1600 frank

---

[403] BOON, L.P. (1988) *Boontjes 1959-1960*. Antwerpen: Houtekiet, 57.

[404] Op de hoek van de Binnenstraat en de Hovenierstraat bevond zich het *Hof te Bremkes*, een gekende hoeve die toebehoorde aan de familie Meert-Ongena. Marinus Meert was ook beheerder van *Redt U Zelven*, een samenwerkingsverband dat landbouwproducten kocht en verkocht. In de omgeving van de Moorselbaan en de Schendelbeekhofstraat (Mijlbeek) bevond zich een windmolen. In de omgeving van de Merestraat (Schaarbeek) stonden er zelfs twee windmolens dicht bij elkaar. GHYSENS, J. (1989[5]) *Aalst in oude prentkaarten*. Zaltbommel: Europese Bibliotheek, 123, 125. 126; *De Koornbloem*,28 september 1919, 1 en Een gezellige feestje, *De Koornbloem*, 06 oktober 1935, 2.

[405] Wie naar Nederlands-Indië reisde, was meestal in dienst van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger. Zie BOSSENBROEK, *Volk voor Indië. De werving van Europese militairen voor de Nederlandse koloniale dienst 1814-1909*; VAN DE MAELE, R.J. (1995) Een Aalstenaar in de Atjeh-oorlog, *Het Land van Aalst*, december, XLVII(4), 282-288; (2010) Soldaten uit de Denderstreek in dienst van het Koninklijk Nederlands (Oost-) Indisch leger, *Het Land van Aalst*, september 2010, LXII(3), 239-241; (2015) In dienst van Oranje. Belgische vrijwilligers in de Atjeh-oorlog (1873-1914), *Eos Memo Geschiedenis*, (maart), nr. 13, 72-76; POORTMAN, J.-H. (2019) *Voor den Oost-Indiën getekend*. Soest: Uitgeverij Boekscout. Voor de aanwezigheid van Belgische militairen in Mexico, nadat Charlotte van België, dochter van koning Leopold I, met de Oostenrijkse aartshertog Maximiliaan was getrouwd en vanaf 1964 gedurende een korte tijd keizerin van Mexico werd, zie o.a. VAN MIEGHEM, *Vlamigrant*, 138.

[406] Nationaal Archief Nederland, *Inventaris van het archief van het Ministerie van Koloniën 2.10.50*, toegankelijk door middel van https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.10.50.

[407] Zie o.a. Gent, *Het Land van Aelst*, 16 februari 1890, 2.

[408] *Het Handelsblad*, 25 mei 1888, 2.

[409] *Nieuws van de Dag*, 15 mei 1899, 4.

werd verwezen, maar dan zonder vermelding van Indië.[410] Die door de overheid ondersteunde praktijk, vastgelegd in het Koninklijk Besluit van 1 oktober 1887, kreeg heel veel tegenwind in het blad *De Dendergalm*.[411]

Uit de bundels die in Merksplas werden bijgehouden, blijkt alleszins dat ook een Aalsterse landloper met vervalste identiteitsbewijzen naar Nederlands-Indië is getrokken, en dat wordt bevestigd door een van de stamboeken. Ook het Vreemdelingenlegioen heeft Aalstenaars aangetrokken, en wie naar Frankrijk trok, werd soms ook naar Afrika gezonden. Daarnaast zijn er landlopers gevonden die in Frankrijk – in de agglomeratie rond Tourcoing, Roubaix en Lille – hebben gewerkt, of als grondwerker in het spoor van hun dagelijks werk mee reisden zonder vast adres. Tussen 1856 en 1860 waren 800 van de 1100 Belgen die door het Werfdepot van het KNIL werden aangenomen in Lille geronseld – zij vermeldden immers als laatste verblijfplaats de Noord-Franse industriestad.[412]

Er kan nu ook al op gewezen worden dat een significant aantal landlopers is opgegroeid in straten die deel uitmaakten van armenclusters. Er zal daarop worden ingegaan in de beknopte biografieën van de landlopers.

Gelet op het grote aantal Aalsterse landlopers dat gedurende de hele negentiende eeuw werd veroordeeld, zullen de gegevens worden weergegeven in de volgende tabellen: landlopers geboren voor 1830, vanaf 1830 tot 1849, vanaf 1850 tot 1874, vanaf 1875 tot 1899, en na 1900. Sociale veranderingen gebeurden, vroeger meer dan nu, meestal vrij traag, en eventuele wijzigingen in het landloperverhaal konden voor de randgemeenten niet aangetoond worden omdat de aantallen te klein waren en de periode te beperkt. Bij de landlopers uit Aalst kunnen eventuele veranderingen in de samenstelling van het gezin van oorsprong, de huwelijksstatus, de gemiddelde leeftijd waarop men voor het eerst in de landloperkolonie werd aangemeld, het aantal veroordelingen, de beroepscategorieën, enz. worden gekwantificeerd en vergeleken met ontwikkelingen in de maatschappij.

Verandering is een verschijnsel dat uit talrijke elementen bestaat, en die komen tot uiting in de snelheid van de verandering, de omvang en de richting van de wijzigingen. Terwijl in een agrarische gemeenschap verticale en horizontale loyaliteit, stabiliteit, herkenbaarheid en nabijheid zeer belangrijk waren, zoals bijvoorbeeld in de bedrijfscultuur van de Kingma's te Makkum, gingen de industriële ontwikkelingen gepaard met veranderingen en nieuwe eisen. Over nabijheid en stabiliteit, loyaliteit en herkenbaarheid bij de Kingma's schreef Henk Nicolai:

> Het was geen wonder dat het leven zich steeds leek te herhalen in een wereld die zo weinig veranderde: hetzelfde huis, dezelfde meubelen, dezelfde kantoorinrichting en dezelfde bedrijven. Zelfs het personeel had deze vertrouwdheid; het was gebruikelijk dat een zoon zijn vader als knecht opvolgde.[413]

---

[410] Zie: *Het Land van Aelst*, 24 juli 1881, 4; *De Denderbode*, 13 november 1890, 3; *Klokke Roeland*, 08 november 1896, 3;

[411] *De Dendergalm*, 20 december 1896, 1.

[412] BOSSENBROEK, *Volk voor Indië. De werving van Europese militairen voor de Nederlandse koloniale dienst 1814-1909*, 130.

[413] NICOLAI, H.(1992) De genealogie van het voorwerp: Dierbare voorwerpen en familiecultuur bij de Kingma's te Makkum. In: TE BOEKHORST, BURKE, P. & FRIJHOFF, W. (red.) *Cultuur en maatschappij in Nederland 1500-1850*. Meppel / Heerlen, Boom / Open Universiteit, 285-318, waar 288.

Een grotere mobiliteit was een van de kenmerken – en eisen – van industrialisatie en modernisatie: '*ook arbeid moe[s]t mobiel zijn*.'[414] De vereiste mobiliteit had niet alleen een geografische – horizontale – dimensie, ze impliceerde ook '*sociale verplaatsing*' – een verticale dimensie. Sedert eeuwen bestaande rollen en rolmodellen werden minder belangrijk, soms zelfs overbodig, en o.a. de rol van bestaande familiesystemen begon te vervagen. Terwijl in de landbouw de rol van de vader die het bedrijf veilig doorgaf aan zijn opvolger grote economische, sociale en demografische gevolgen had, was de rol van de vader en het gezin veel minder belangrijk voor de '*nieuwe*' arbeiders die in fabrieken aan de slag gingen. Voor hen verslapten '*de nauwe banden tussen oude volwassen generaties en volwassen jongeren*.'[415] Wie in een fabriek ging werken, moest zelf zijn eigen weg uitstippelen, meestal zonder rolmodel en zonder directe afhankelijkheid of steun van het gezin van oorsprong en de ruimere familie. De verandering van werk en werkomgeving had nog andere gevolgen: de keuze van een huwelijkspartner werd individualistischer,[416] maar niet geheel vrij. De negentiende en de vroege twintigste was één lange, aaneengeschakelde periode van economische en sociale veranderingen, die vaak botsten met sociaal-culturele attitudes. Terwijl het agrarische, niet gemechaniseerde bedrijf gebaat was door veel goedkope handen – grote gezinnen – was het arbeidersgezin niet gediend met veel te voeden monden. En toch werden er ook in de steden in de negentiende en vroege twintigste eeuw nog veel kinderen geboren, maar een groot gezin van oorsprong stond op gespannen voet met de nieuwe aanwervingsmodellen en tewerkstellingsmogelijkheden. Voor sommige stadsbewoners leidde '*het verlies van de intieme banden met […] anderen, met wie zij emotionele banden*' hadden, naar '*symptomen van apathie en krankzinnigheid*.' Ook alcoholisme was een van de mogelijke gevolgen.[417] Een ander aspect van de industriële samenleving was de '*behoefte aan alfabetisme*,'[418] en toch waren er nog veel ouders en getuigen die bij het opstellen van de akten van de burgerlijke stand verklaarden dat ze niet konden schrijven. Hoe en/of die veranderingen naar voren treden bij het groot aantal Aalsterse landlopers zal het onderzoek uitwijzen. Er kan echter nu al op gewezen worden, dat landlopers meestal opvielen door een zeer grote geografische mobiliteit, niet alleen tijdens hun landloperjaren, maar ook daarvoor of daarna, o.a. door in het buitenland te werken als rondtrekkend grondwerker, of in dienst van het KNIL, het Vreemdelingenlegioen of als soldaten ter bescherming van de keizerin van Mexico. Het was echter niet dat soort mobiliteit dat hun toekomst in de industrie veilig kon stellen, en een terugkeer naar of integratie in de landbouweconomie was meestal onmogelijk, omdat de mechanisatie veel handen overbodig maakte. Voor arbeiders uit kleine steden, waar de industriële ontwikkeling nog hand in hand ging met lokale tewerkstelling in land- en tuinbouw, was het wellicht moeilijker om de juiste weg te vinden dan voor arbeiders in grote industriesteden. Wie geboren werd in een stad waar hoogovens en fabrieksschoorstenen het gelaat van de stad bepaalden, wist wat zijn/haar toekomst inhield.

Zoals Aalsterse landlopers elders op zoek gingen naar een toekomstperspectief, waren er ook Belgische en buitenlandse landlopers die in Aalst belandden en er voor de rechter ver-

[414] MOORE, W.E.(1965) *Sociale verandering*. Utrecht / Antwerpen: Prisma-Boeken, 136.
[415] MOORE, *Sociale verandering*, 147.
[416] MOORE, *Sociale verandering*, 147.
[417] MOORE, *Sociale verandering*, 148.
[418] MOORE, *Sociale verandering*, 148.

schenen wegens landloperij. Die landlopers worden in een apart overzicht vermeld, en de gegevens maken het mogelijk op bepaalde tendensen te wijzen.

3.1. Een overzicht van de landlopers en bedelaars

In de korte biografieën en in de weergave van de kerngegevens voor de vergelijkingen worden de gegevens van de penitentiaire administratie samengevoegd met die van de akten van de burgerlijke stand, zodat steeds de exacte geboortedatum en de juiste schrijfwijze van de familienaam en voornamen gegarandeerd is. De gegevens in een penitentiair dossier zijn soms slechts bij benadering correct, zoals hierna zal blijken bij de voorstelling van Carolus Ludovicus Schelck, die in het penitentiair dossier Schellekens Charles Louis heet. Zoals in de overzichten van de randgemeenten worden de data van overlijdens tijdens een verblijf in de kolonie gecursiveerd.

Wanneer bij een geboorte- of sterfdatum geen plaats wordt vermeld, is de betrokkene geboren of overleden in Aalst. Overlijdensplaatsen buiten Aalst worden altijd vermeld. Wanneer de akten van de burgerlijke stand het adres vermelden van een geboorte of een overlijden wordt dat eveneens vermeld, omdat die gegevens belangrijk zijn voor de analyse van de specifieke aanwezigheid van een gezin in Aalst. Dat gegeven wordt echter niet in alle akten vermeld, vaak beperkte men zich tot het registreren van het stadsdeel: Schaarbeek of Mijlbeek.

Straatnamen evolueren, en daardoor is de naam van enkele straten die hierna worden vermeld niet meer terug te vinden in het stadsbeeld. Voor de geschiedenis van de straten en de straatnamen verwijs ik naar Petrus van Nuffel en Jos Ghysens.[419]

In een aantal overlijdensakten wordt als adres Leopoldstraat (Kattestraat) vermeld. In die straat bevond zich vanaf oktober 1820 het Jongensweeshuis of Armenwerkhuis (nummer 17). Ook het Meisjesweeshuis (nummer 30), het Oudevrouwenhuis (nummer 34) en het in 1830 geopende Oudemannenhuis (nummers 31 en 33) waren in de Kattestraat gevestigd. In 1835 werd de Kattestraat herdoopt in Leopoldstraat. Vanaf 1860 konden vrouwen ook bevallen in een kraamkamer in een van de gebouwen die de commissie van openbare onderstand in de Leopoldstraat ter beschikking had. Die faciliteit werd eind 1899 overgeheveld naar het nieuw stedelijk ziekenhuis aan de Hertshage. In 1927 kreeg de Leopoldstraat haar oorspronkelijke naam terug.

3.1.1. Landlopers geboren voor 1830 (n = 22)

Van de geïnterneerde Aalsterse landlopers werden er 22 voor de Belgische onafhankelijkheid geboren. Zeven veroordeelden waren *ongehuwd (31,80 %)*, negen geïnterneerden waren *gehuwd (40,90 %)* en zes landlopers waren *weduwnaar (27,30 %)*. In deze cohorte werden geen gescheiden mannen vermeld. Wat de landlopercategorieën betreft, houden *problematische landlopers (11 of 50 %)* en *accidentele landelopers (10 of 45,50 %)* bijna in evenwicht. In de

[419] VAN NUFFEL, P. (1991) *Historiek der oude straten, markten, pleinen en gebouwen der stad Aalst*. Gent: Stichting Mens en Kultuur; GHYSENS, J. (1986) *Geschiedenis der straten van Aalst*. Aalst: Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis.

beschreven groep was er 1 landloper met structurele problematiek (4,50 %). Bij de eerste of enige registratie in de kolonie was de jongste landloper 41 jaar oud, de oudste 79 , en er waren niet minder dan 5 veroordeelden die meer dan 70 jaar oud waren toen ze in de kolonie werden geregistreerd. De *gemiddelde leeftijd bij de eerste of enige registratie was 59 jaar*, de mediaan 58 jaar. Het *aantal registraties in de kolonie was gemiddeld per landloper 10,50* en de aantallen schommelden tussen 1 en 52. De modus was 1 en de mediaan 5,50. Wanneer de 22 landlopers worden vergeleken met het aantal inwoners van Aalst in 1866 (de eerste registratie in de kolonie) en 1908 (de laatste registratie), dan blijkt dat de groep landlopers die voor 1830 werd geboren tijdens de disciplineringsperiode *slechts 0,08 % van het theoretisch gemiddelde aantal inwoners* vertegenwoordigt, wat beduidend minder is dan de percentages in de acht fusiegemeenten. (20.085 inwoners in 1866 + 33.496 inwoners in 1908 = 53.581) : 2 = afgerond 26.790, en 22 : 267,90 = afgerond 0,08.)

Zes landlopers zijn overleden in de kolonie (27,30 %), maar bij slechts één persoon is ook de doodsoorzaak vermeld: hartproblemen. Van 20 geïnterneerden is de gestalte vermeld en die schommelt tussen 149 cm en 180, met een *gemiddelde van afgerond 165 cm*, een lichaamslengte die samenvalt met de mediaan. De modus is 166 cm.

Dertien veroordeelde landlopers *woonden op het ogenblik van hun veroordeling in Aalst (59 %)*, de overige negen woonden *buiten het arrondissement Aalst (41 %)*, waarbij opvalt dat vooral de Brusselse agglomeratie heel wat landlopers heeft aangetrokken. De *gezinnen van oorsprong* (n = 21, van één gezin is het aantal kinderen onbekend) *hadden gemiddeld 6,50 kinderen*, met als uitersten één en dertien kinderen. De mediaan is 6, de modus 5 (5 gezinnen met 5 kinderen). Soms is het adres van de gezinnen van oorsprong duidelijk vermeld in een aantal akten van de burgerlijke stand, en indien dat het geval is, wordt dat gegeven verwerkt in de individuele kerngegevens. Die gegevens ontbreken echter vaak, en daarom werd bij de gezamenlijke voorstelling gekozen voor een tweedeling: de gezinnen woonden in Mijlbeek of Schaarbeek. Dat is uiteraard een vereenvoudiging van de werkelijkheid, maar het is bij gebrek aan meer details de enige optie. Indien de woonplaats niet te achterhalen is, wordt de categorie onbekend gebruikt. Twaalf gezinnen woonden in *Schaarbeek (54,50 %)*, zes in *Mijlbeek (27,30 %)* en van vier gezinnen van oorsprong is *geen duidelijk omschreven woonplaats teruggevonden (18,20 %)*.

Tabel 20. Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong

Man °Aalst Vrouw °Aalst	Man. °Aalst Vrouw °Arrond. Aalst	Vrouw ° Aalst Man ° Arrond. Aalst	Man en vrouw geboren in het Arrond. Aalst
12	5	2	1

Van de 22 gezinnen was er één dat uit een alleenstaande moeder bestond die afkomstig was uit Antwerpen en waarover weinig gegevens terug te vinden zijn. De overige 21 gezinnen vertoonden een opvallende huwelijkspatroon: *in 12 (63,20 %) gezinnen van oorsprong waren de vader en de moeder in Aalst geboren* (*uitgesproken lokale endogamie*), en dat is in over-

eenstemming met de gebruiken in plattelandsgemeenten in dezelfde periode.[420] Voorts waren er 5 huwelijken van een Aalstenaar met een vrouwelijke partner uit het arrondissement Aalst. Die huwelijken passen in een stramien van regionale endogamie. Uit iets verder afgelegen gemeenten waren de 3 vrouwelijke partners uit Ninove, Geraardsbergen en Ronse. Voorts waren er 3 Aalsterse vrouwen die respectievelijk trouwden met een partner uit Wichelen, Deinze en Sint-Antelinks, gemeenten in Oost-Vlaanderen, maar toch ook iets verder verwijderd. Een laatste koppel was samengesteld uit een man uit Moorsel en een vrouw uit Aaigem, een huwelijk dat eveneens beantwoordt aan de criteria van regionale endogamie. Globaal genomen, waren op één na alle huwelijkspartners in Oost-Vlaanderen geboren.

De gezinnen van oorsprong roepen ook duidelijk een patroon van sociale endogamie op, hoewel de beroepsomschrijvingen niet altijd gemakkelijk te interpreteren zijn. Bovendien is het beroep niet altijd vermeld. In de onderstaande tabel worden de beroepen vermeld zoals ze aangetroffen werden in verschillende akten van de burgerlijke stand – de gegevens in de penitentiaire dossiers zijn summier en soms ook onjuist.

Tabel 21. De beroepen uitgeoefend door de ouders in het gezin van oorsprong (Aalst)

Beroep vader	Beroep moeder	Combinatie en opmerkingen
Messenmaker		
Schoenmaker	Kleermaakster	
Schoenmaker	Huisvrouw	
Schoenmaker, voerman	Naaister	
Schoenmaker	Verkoopster	
Landbouwer, lucifermaker	Kleermaakster	Tappers (herbergiers)
Landbouwer	Spinster	
Landbouwer	Landbouwster	Landbouwers
Tuinier	Landbouwster	Landbouwers
Lucifermaker	Kantwerkster	
Hoedenmaker	Kantwerkster	Tappers (herbergiers)
Kleermaker	Spinster	Twee echtparen
Kleermaker	Kleermaakster	Kleermakers en Tappers
Metselaar	Spinster	
Dagloner, herbergier	Landbouwster	
Slotenmaker		
Werkman		
Metselaar	Spinster	
Bakker	Huisvrouw	
Arbeider en opkoper van oude klederen	Kantwerkster	

Uit deze tabel blijkt dat de huwelijken binnen dezelfde sociale klasse tot stand zijn gekomen. Schoenmakers zijn sterk vertegenwoordigd (4 of 19 %). Ook de kleermakers en de hoe-

[420] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 88.

denmaker, kleine ambachtslieden, zijn samen met de landbouwers goed vertegenwoordigd. Meestal werden naast de hoofdactiviteit aanvullende of complementaire beroepsactiviteiten uitgevoerd, zoals het beroep van kantwerkster, naaister, spinster – werk dat de huisvrouwen als huisindustriële taken konden uitoefenen – en tapper of herbergier. Men mag de beroepscategorieën echter niet als nauwkeurig afgelijnde definities opvatten. Vooral wanneer men meer dan een job combineerde, konden de betrokkenen '*zelf hun voorkeur uitspreken of enkel het beroep met het meeste prestige vermelden*.'[421] In het bovenstaande overzicht wordt ook een aantal landbouwers vermeld, maar wie mocht zich landbouwer noemen? In Zuid-Vlaanderen noemde men zich landbouwer wanneer men 1,5 tot 2 ha bewerkte, in het Noorden van Oost-Vlaanderen deed men dat pas vanaf 4 à 5 ha.[422] In het Land van Aalst overheerste het kleinbedrijf met minder dan 1 ha, waarbij tot ongeveer het midden van de eeuw prachtgronden en eigen gronden gelijk verdeeld waren.[423] Of dat in Aalst zelf ook het geval was in de periode voor 1830 heb ik niet kunnen achterhalen, maar Jaak Ockeley heeft aangetoond dat in Baardegem, een van de acht fusiegemeenten, de gemiddelde oppervlakte in het midden van de negentiende eeuw 1,7830 ha was, wat een drastische achteruitgang betekende met de gemiddelde oppervlakte in 1755 (3,09 ha).[424] De bevindingen van Ockeley bevestigen de stellingen van Chris Vandenbroeke.

Hieronder volgen de beknopte biografische voorstellingen van de landlopers.

3.1.1.1. BOMBEECK Jacobus (Jacques): ID 1837. Aalst, 03.08.1825 - Merksplas, *21.03.1893* tijdens zijn laatste verblijf in de kolonie, ongehuwde metselaarsknaap in Aalst, zoon van Amandus, messenmaker (Aalst, 01.12.1784 - 01.12.1862) en Barbara van Nieuwenhove (Aalst, 25.11.1784 -13.07.1856). Het gezin Bombeeck-van Nieuwenhove had de volgende kinderen: Maria (21.08.1809 – 03.118.1881), Joannes (24.09.1811 – 10.06.1891), Bartholomeus (04.11.1822), Carolus Bernardus (27.12.1826 - 03.03.1900), Amelia (01.01.1820 - 20.03.1849) en **Jacobus**. Jacobus werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij in Brussel, Vilvoorde en Hoogstraten. Hij had legerdienst vervuld. De doodsoorzaak werd niet vermeld. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.1.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
21	19.09.1866 tot 16.03.1867	26.08.1892 tot *21.03.1893*	41	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Messenmaker	Aalst	Problematisch

3.1.1.2. BOMON Guillielmus (Guillaume): ID 1847. Aalst, 02.10.1825 – Vismarkt, 28.06.1897, verweduwde dagloner / leurder in Sint-Gillis, zoon van Antonius, schoenmaker (Aalst, 27.02.1809 – 23.08.1849) en Bernardina Brunfaut, kleermaakster (Aalst, 21.12.1805 - 31.03.1846), getrouwd in Aalst op 30.06.1830. Het echtpaar

[421] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 145.
[422] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 145.
[423] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 133-141.
[424] OCKELEY, J. (1987) Baardegem in de jaren 1845-1850 of de weerslag van de economische crisis op de demografie van een kleine plattelandsdorp in het Arrondissement Aalst, *Het Land van Aalst*, XXXIX(2-3): 49-102, waar 60.

Bomon-Burnfaut had acht kinderen waarvan er zes op jonge leeftijd zijn gestorven: **Guillielmus** (1825), Antonius (Houtmarkt, 15.04.1830 – 07.02.1832), Joanna Maria (14.01.1832 – 13.04.1899), Felix (09.09.1834 - 12.10.1835), Constantia (30.07.1836 - 01.10.1837), Petrus Joannes (10.06.1840 – 17.08.1847), Maria Catharina (29.03.1842 - 09.02.1847), Franciscus (14.11.1844 – 21.09.1846). Gullielmus was volgens zijn eigen verklaring in 1860 in Brussel getrouwd met Anna Maria Merckx (- Brussel, 09.06.1871) met wie hij een zoon had: Josephus (Brussel, 04.05.1859, getrouwd in Aalst op 05.06.1889). Guillielmus had legerdienst vervuld. Hij werd veroordeeld in Elsene, Brussel, Dendermonde, Gent, Sint-Jans-Molenbeek, Turnhout, Antwerpen, Zandhoven en Brecht. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.2.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
52	19.06.1872 tot 18.07.1872	13.10.1897 tot 02.05.1899	46	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Varkensmarkt (Mijlbeek)	Schoenmaker en kleermaakster	Sint-Gillis, Brussel	Problematisch

3.1.1.3. BOON Jean Baptiste: ID 50913. Aalst, 01.10.1809, niet 01.01.1810, - 06.10.1888, Hoge Vesten), gehuwde leurder / lucifermaker in Aalst, zoon van Ambrosius, lucifermaker (Aalst, 06.02.1770 – 20.12.1855) en Catharina (Catherine) Longé (Aalst, 09.06.1765 – 07.03.1843). Het echtpaar Boon-Longé had de volgende kinderen: Philippe (07.07.1799), Isabella (26.10.1801 – 28.11.1882), Franciscus (23.02.1803 – 02.01.1874), Gaspard (19.01.1807 – 13.09.1894) en Jean Baptiste. Jean Baptiste was op 12.04.1838 getrouwd met Anna van den Broeck (Aalst, 16.10.1805 – 30.06.1894, als weduwe van Casimir van den Hove, in een tweede huwelijk). Hij werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.3.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.09.1883 tot 06.10.1883	-	73	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Vooral Mijlbeek	Landbouwer, lucifermaker en huishoudster	Aalst	Accidenteel

3.1.1.4. BUYS Josephus Benedictus (Joseph Benoit): Aalst, 23.05.1827, ongehuwde blikslager / koperslager, in Aalst, zoon van Joannes Baptista (Aalst, - 26.12.1859), tapper en kleermaker, en Catharina Joanna (Joanna Catharina) Droeshaut, ook Droeshoudt gespeld (Aalst, 25.11.1788 – 10.11.1856)). Josephus Benedictus was een broer van: Carolus Ludovicus (26.10.1820), Joanna (26.01.1830 – 25.03.1874), Isabella (- 04.06.1849), Joannes Baptista (20.07.1815), Carolus Ludovicus (26.10.1820), Maria Josepha (21.03.1823), Judocus Franciscus (28.02.1826 - 17.07.1826), Joannes (26.01.1830 - 25.03.1874). Josephus Benedictus werd veroordeeld in Aalst en Brussel. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.4.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	06.11.1888 tot 29.1.1889	02.02.1889 tot 30.04.1889	61	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Tapper, kleermakers	Aalst	Accidenteel

3.1.1.5. De Pierre Josephus Sylvester (Joseph Sylvestre): ID 7375. Aalst, 19.11.1819 – Gasthuisstraat, 30.09.1904, verweduwde leurder / lucifermaker in Aalst, zoon van Josephus, lucifermaker (Aalst, 05.07.1795 – 17.05.1874) en Alexandrina de Veylder, kantwerkster (Aalst, 14.11.1787 - 09.07.1847). Het echtpaar had de volgende kinderen: Josephina (11.04.1813), Josephus Sylvester (1819), Maria Catharina (04.05.1822), Regina (11.09.1824 - 12.05.1839), Nicolaes (07.12.1826 - 26.09.1830), Bernardus (Schaarbeek, 14.11.1829 – 17.01.1892). Het beroep van de vader (lucifermaker) werd ook door een aantal van zijn kinderen gedurende een bepaalde periode uitgeoefend. Josephus Sylvester trouwde op 08.05.1839 met Maria Francisca Mertens, kantwerkster (02.12.1819), woonachtig in de Langeridderstraat. Op dat ogenblik was de bruidegom lucifermaker. Het echtpaar had de volgende kinderen: Joanna Catharina (30.05.1840), Alexandrina (14.02.1843), Theresia (06.08.1845 - 25.03.1849), Franciscus (25.10.1847 – 30.03.1850), Joannes Baptista (23.09.1852*), Catharina (16.02.1850 - 07.03.1853*), Maria (26.04.1856* – 03.01.1927), Joanna (23.03.1858*). * = geboren en/of overleden in de wijk Sint-Job. In de kolonie verklaarde Joannes Sylvester dat hij vier (nog levende) kinderen had. Joanes Baptista woonde volgens zijn verklaring in de Langeridderstraat. Josephus Sylvester werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.5.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
21	20.12.1880 tot 12.03.1881	07.05.1898 tot 19.01.1901	61	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Lucifermaker en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.1.6. De Vos Jacobus (Devos Jacques): ID 18044. Aalst, 08.09.1827 - Hoogstraten, *06.05.1886*, ongehuwde grondwerker die in Aalst woonde, zoon van Franciscus, hoedenmaker en toen hij stierf herbergier (Wichelen, - Aalst, 06.01.1853) en Joanna De Neef, kantwerkster, later herbergierster (Aalst, 13.08.1802 - 03.10.1854), getrouwd in Aalst op 19.07.1821. Franciscus woonde op dat ogenblik in de Pontstraat, Joanna aan de Houtmarkt. Hun zoon Jacobus was een broer van: Egidius (23.12.1821 - 30.03.1873), Francisca (14.12.1823- 06.05.1867), Rosalia (10.12.1825 - 21.11.1826), een levenloos geboren zoon (26.08.1829), Josephus Judocus (17.08.1830 - Houtmarkt, 15.04.1857), Petrus Leopoldus (02.12.1832 – 13.04.1907), Henricus (07.03.1835 - Houtmarkt, 06.11.1854), Franciscus (27.12.1836 – Hoogstraat, 26.10.1837), Ludovicus (10.11.1838 - 07.01.1864), Amelia (13.12.1840), Hortensia / Hortentia (18.04.1843), Philemon (13.07.1845 – Geraardsbergsestraat, 06.01.1880). Jacobus groeide op in een groot gezin dat overwegend aan of in de omgeving van de Houtmarkt heeft gewoond. Hij werd veroordeeld in Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Molenbeek en Namen. Volgens het penitentiair dossier heeft hij in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, *Nederlands-Indië en Mexico* gewoond, waar hij deel uitmaakte van de Belgische legereenheid die er verbleef om de keizerin te beschermen. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.6.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
21	03.07.1868 tot 25.07.1868	03.05.1886 tot *06.05.1886*	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
13	Omgeving Houtmarkt (Schaarbeek)	Hoedenmaker en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.1.7. DE VUYST Jan Toussaint (Jean Toussaint Devuyst): ID 113662. Aalst, 01.01.1820 – Hoogstraten, *27.01.1891*, ongehuwde grondwerker, later mondenmaker, in Aalst, zoon van Judocus, metselaar (Sint-Antelinks, 12.10.1783 – Aalst, 14.01.1872) en Theresia Heynssens, spisnter (Aalst, - 13.04.1853). Het gezin van oorsprong had de volgende kinderen: Joannes (21.01.1819), **Jan Toussaint** (1820), Berlindis (05.05.1824 – 12.06.1900), Leo (22.01.1835 - 28.01.1835), Aldegonda Francisca (21.10.1826 - 28.03.1829), Anna Francisca (Gentsestraat, 28.02.1830 – 08.06.1914), Philippus Jacobus (26.07.1832 - 07.09.1836). In het bevolkingsregister van 1847 wordt het gezin gesitueerd in de Gentsestraat. Met Theresia Haentjens had Judocus in een eerste huwelijk de volgende kinderen: Petrus Joannes (25.11.1814), Maria Joanna (27.01.1817). Petrus Joannes werd op het zelfde adres vermeld. Maria Joanna trouwde op 11.04.1849 en woonde eveneens in dezelfde straat. Dat wijst erop dat Jan Toussaint in een nieuw samengesteld is opgegroeid. Jan Toussaint werd veroordeeld in Aarlen, Brussel, Hoogstraten en Brecht. *Volgens zijn eigen verklaring zou hij in Frankrijk en Duitsland gewerkt hebben bij de aanleg van spoorwegen*. Hij had ook vrijwillig dienst genomen in het leger en verbleef een tijd in het bedelaarshuis van Brugge en in de instelling in Rekem. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.7.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
11	13.12.1878 tot 01.02.1879	25.10.1890 tot *27.01.1891*	58	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 2 (eerder huwelijk)	Schaarbeek	Metselaar	Aalst	Problematisch

3.1.1.8. DE WITTE Carolus Ludovicus (Charles Dewit): ID 57810. Aalst, 22.10.1819, (niet 01.01.1818) – Hoogstraten, *30.01.1892*, gehuwde wagenmaker in Koekelberg, zoon van Joannes Baptista de Witte, landbouwer (Aalst, - 29.04.1834), en Petronilla (Petronella) Vertongen, spinster (Erembodegem, 24.12.1771 -). In 1847 woonde Petronilla als weduwe bij Carolus Ludovicus en zijn echtgenote aan de Hoge Vesten 162 bis 17. Het bevolkingsregister vermeld dat Carolus (Ludovicus) en Jeannette Mertens in 1852 naar Mechelen verhuisden en in 1855 Aalst terugkeerden naar Aalst. Carolus wordt op dat ogenblik als schrijnwerkersgast bestempeld. Carolus Ludovicus was op 11.08.1841 in Aalst getrouwd met Joanna Josepha Mertens. Zijn ouders hadden de volgende kinderen hadden: Francisca (05.04.1803 – 25.06.1888), Benedictus-Vitalis (25.04.1800 - 07.04.1854), Joanna Antonia (18.01.1806 - 20.05.1845) Regina Dorothea (25.05.1809 - 21.08.1837), Joanna Maria (10.05.1812), Joanna Dorothea (25.05.1809 - 01.01.1823), Franciscus (10.05.1815 - 06.06.1834) en **Carolus Ludovicus**. Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Vilvoorde, en heeft ook Gasnhoren en Molenbeek gewoond. Het penitentiair dossier vermeldt dat hij '*invalide*' was. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.8.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
20	11.07.1871 tot 22.07.1871	17.11.1890 tot *30.01.1892*	51	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek (wijk Zomergem)	Landbouwer en spisnter	Koekelberg	Problematisch

3.1.1.9. GABRIEL Jacobus (Jacques): ID 119114. Aalst, Binnenstraat, 17.07.1813, niet 01.01.1813 – 16.07.1891, verweduwde grondwerker die in Aalst woonde, zoon van Adrianus Franciscus, tuinier (- 27.07.1834) en Joanna Theresia Verleysen, landbouwter (Hekelgem, 02.11.1763 – Aalst, Binnenstraat, 19.01.1847). Jacobus was een (half)broer van Judocus (Hekelgem, 13.07.1800) en weduwnaar van Rosalia Podevijn (01.02.1808) met wie hij in Aalst was getrouwd op 06.06.1838. Beiden waren hovenier en woonachtig in Mijlbeek. Jacobus en Rosalia hadden de volgende kinderen: Maria Joanna (29.01.1841), Joanna Philomena (08.03.1843 - 23.07.1847), Maria Coleta (03.08.1844), Anna (23.12.1846), Joanna Victoria (28.12.1847), Petrus Franciscus (07.04.1851 – 15.07.1920). Alle kinderen kwamen in Mijlbeek ter wereld. Jacobus groeide op in een zeer klein gezin en had zelf zes kinderen. Jacobus werd veroordeeld in Brussel. Hij meldde zich spontaan op de dag van zijn vrijlating voor het tweede verblijf. *Hij had gedurende dertig jaar in Frankrijk en Zwitserland gewoond, waar hij als grondwerker actief was bij de aanleg van spoorwegen*, zonder ooit een vast adres te hebben. Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.9.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	16.10.1885 tot 09.04.1886	09.04.1886 tot 02.08.1886	72	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Mijlbeek	Tuinier en landbouwster	Aalst	Accidenteel

3.1.1.10. GITS Emmanuel: ID 16410. Aalst, 01.01.1820 – Leopoldstraat, 03.06.1896, gehuwde timmerman, later koopman van tweedehandskleding in Aalst, zoon van Pierre en Régine Verhelst. Die geboorte is niet geregistreerd, maar er is wel een Emmanuel Gits geboren op **20.06.1823**, nl. als zoon van Petrus Franciscus, kleermaker (Aalst) en Josina Verhulst, huisvrouw / naaister (Aalst). In het bevolkingsregister van 1847 wordt Emmanuel Gits vermeld als schrijnwerker in de Korteridderstraat, samen met zijn vader Petrus Franciscus, kleermaker en Regina (sic) Verhulst, fruithandelaarster, en nog elf broers en zussen. Hij groeide dus op in een zeer groot gezin en hij trouwde 05.06.1850 met Maria Carolina Ringoir, kantwerkster (08.11.1829). De bruidegom woonde in de Korteridderstraat, de bruid in het Molenstraatje. Samen met Carolina kreeg Emmanuel: Petrus Franciscus (30.06.1850), Joannes Baptista (18.03.1852) en Maria (Windmolenstraatje, 25.03.1854), een klein gezin. Hij werd veroordeeld in Brussel, ongeveer één jaar voor zijn overlijden. In zijn dossier werd vermeld dat hij '*infirme*' was als gevolg van een *volledige achteruitgang van zijn gezondheid*. Er werd vermeld dat hij legerdienst had verricht en dat hij twee volwassen kinderen had. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.10.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.05.1895 tot 24.07.1895	-	71	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12	Korteridderstraat (Schaarbeek)	Kleermaker en naaister	Aalst	Accidenteel

3.1.1.11. HAUWE Franciscus (François): ID 62595. Aalst, Mijlbeek, 29.03.1829, verweduwde wever in Sint-Niklaas, zoon van Karel Lodewijk, (Deinze, 18.01.1802), dagloner, en Rosalia van den Steen (Aalst, 15.10.1805 – 17.09.1830), getrouwd in Aalst. Rosalia was weduwe van Joannes Baptista van Cauwenbergh, molenaar in Moorsel. Franciscus was weduwnaar van Prudence Deschepper waarmee hij getrouwd was in Sint-Niklaas. Het echtpaar had twee kinderen, geboren in 1851 en 1858. Zijn dochter Jeanne woonde in Antwerpen. Franciscus werd veroordeeld in Puurs. In het penitentiair dossier werd als invalide omschreven. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.11.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	07.07.1908 tot 12.08.1908	22.08.1908 tot 26.11.1908	79	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Mijlbeek	Dagloner, herbergier en landbouwster	Sint-Niklaas	Accidenteel

3.1.1.12. HEYVAERT Theophilus (Theophile): ID 74633. Aalst, 14.06.1823 – Merksplas *05.11.1881*, verweduwde boekbinder in Brussel, zoon van Joanna Elizabeth Heyvaert (Antwerpen), en volgens het penitentiair dossier weduwnaar van Marie Popelier, met wie hij getrouwd was in 1852. In 1830 woonde Theophilus (*als arm kind*) bij het gezin van Joannes Mertens – Maria Joanna Meert. Theophilus werd veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node. Accidentele landloperij. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.12.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	06.07.1881 tot *05.11.1881*	-	58	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	?	?	Brussel	Accidenteel

3.1.1.13. HOFFMANS Joannes Franciscus Angelus (Jean François): ID 13804. Aalst, 09.12.1825 – 20.02.1903, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Joannes Jacobus (Jacques), slotenmaker (Aalst, 27.09.1787 – 30.03.1842) en Barbe (Barbara) van Snick (Geraardsbergen, 19.01.1792 – 04.12.1835), gehuwd in Aalst op 24.04.1822. Beiden woonden op dat ogenblik in de Pontstraat. De moeder van Joannes Franciscus had een doch-

ter, Octavia (Geraardsbergen – Aalst, 09.06.1847), die in de bevolkingsregisters wordt vermeld samen met haar moeder en Joannes Jacobus Hofman. Joannes Franciscus veroordeeld in Aalst. In het penitentiair dossier wordt vermeld dat hij *invalide* was, gevolgd door de bemerking '*détérioration de la constitution*', wat niet verwonderlijk was gelet op zijn leeftijd. Hij werd ook na drie maanden legerdienst afgekeurd. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.13.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	29.09.1894 tot 26.02.1895	-	68	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Pontstraat (Schaarbeek)	Slotenmaker	Aalst	Accidenteel

3.1.1.14. HOFFMANS Jacobus (Jacques): ID 18396. Aalst, 25.03.1820 – 16.11.1908, ongehuwde smid in Aalst, zoon van Joannes Jacobus Theodorus, kleermaker, (Aalst - 17.09.1833) en Maria Josepha van de Casseijde, naaister (Ronse, 14.01.1790). Het gezin Hoffmans-van de Cassseijde kreeg de volgende kinderen: Jacobus (1820), Fides Cyprianus (26.09.1822), Joanna Theodosia (28.05.1825), Maria Ludovica (19.07.1828 – 15.10.1829), Petrus Joannes Casimirus (03.03.1831 - 02.05.1831), Joannes Leopoldus (07.06.1832 - 10.05.1833). In 1867 woonde Jacobus met zijn moeder in de Peperstraat. Jacobus had legerdienst verricht en werd veroordeeld in Brussel, Aalst, Dendermonde, Sint-Jans-Molenbeek en Gent. Lengte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.14.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
18	04.02.1879 tot 04.05.1879	28.06.1897 tot 29.06.1897[425]	58	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Peperstraat (Schaarbeek)	Kleermaker en naaister	Aalst	Problematisch

3.1.1.15. HOUBEECK Petrus Joannes (Pierre Jean Houbeek): ID 127331. Aalst, 08.08.1821, niet 19.08.1821, gehuwde schoenmaker in Brussel, zoon van Servasius Joannes, schoenmaker in Brussel (Aalst, 04.06.1778), en Isabella Joanna Ghijsels, verkoopster van kleding (Aalst, 16.06.1791), getrouwd in Aalst op 14.10.1820. Isabella Joanna was de weduwe van Judocus Sluys, met wie ze op 18.10.1811 een dochter (Maria Francisca Sluys) kreeg. Het lijkt erop dat Petrus Joannes in een nieuwe samengesteld kind is opgegroeid dat twee kinderen telde. Petrus Joannes was volgens zijn eigen verklaring op 06.11.1850 getrouwd met Maria Theresia Dankaert die aan de Place du Jeu de Boule woonde. Hij had legerdienst verricht en veroordeeld in Brussel en Vilvoorde. Gestalte: 180 cm.

[425] Jacobus Hoffmans werd de dag nadat hij werd geregistreerd uitgewezen.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.15.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
20	07.10.1876 tot 19.10.1876	27.06.1890 tot 08.12.1890	55	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	?	Schoenmaker en verkoopster	Brussel	Problematisch

3.1.1.16. RINGOIR Ignatius (Ignace): ID 109210. Aalst, 16.09.1823, niet 01.01.1823, verweduwde mijnwerker in Jumet, zoon van Petrus Adrianus, werkman (Aalst - Aalst, 12.04.1835) en Petronilla (Jacquelina / Josephina) Sunou (Aalst, - Aalst, 25.07.1835). Het echtpaar Ringoir-Sunou had de volgende kinderen: Jacobus Josephus (26.04.1810- 02.07.1849), Antonius 20.04.1812), Joanna (20.05.1820 - 01.08.1820), Joannes (26.09.1821), **Ignatius (1823)**, Cornelius (05.11.1826 - 05.01.1827). Ignatius was op 31.12.1851 in Aalst getrouwd met Maria Joanna Bode (Aalst, 17.02.1809 - 06.04.1864). Beiden woonden toen in de Korteridderstraat. Ignatius produceerde toen cichorei, Maria Joanna was winkelierster. In de akten van de burgerlijke stand van Aalst worden geen kinderen van het echtpaar Ringoir-Bode vermeld. Ignatius werd één maal veroordeeld in Elsene. Zijn penitentiair dossier vermeldt dat hij opgenomen werd in het Sint-Pietersziekenhuis van Brussel. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.16.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.05.1885 tot 13.08.1855	-	61	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	?	Werkman	Jumet	Accidenteel

3.1.1.17. SCHELCK Karel Lodewijk, niet SCHELLEKENS Charles Louis: ID 19597. Aalst, Geraardsbergsestraat, 30.07.1829 – Merksplas, *23.07.1898* als gevolg van hartfalen, voeger gehuisvest in Koekelberg, zoon van Bernardus, metselaar (Moorsel) en Maria Carolina de Maeye, spinster (Aaigem, 01.06.1804). Het bevolkingsregister vermeldt zonder verdere specificaties Maria Carolina de Maeye samen met Karel Lodewijk en haar zuster Theresia. Het register van 1847 vermeldt het ouderpaar Bernard Schellekens met de toevoeging Schelck en Maria Carolina De Maeye, getrouwd op 26.05.1848, en dochter Nathalia in de Geraardsbergsestraat. Er wordt vermeld dat het echtpaar naar Koekelberg is verhuisd op 28.11.1848. Het echtpaar Schelck-de Maeye kreeg de volgende kinderen: **Karel Lodewijk** (1829), Catharina (14.10.1832 - 03.09.1833), Natalia (22.09.1834), Sophia (21.02.1838 - 117.05.1839), Adrianus (23.09.1840) Ze was op dat ogenblik weduwe van Bernard Schelck. Karel Lodewijk werd veroordeeld in Brussel, Luik, Hoogstraten, Zoutleeuw, en Vilvoorde. *Hij heeft in de Brusselse agglomeratie, Luik en Valenciennes gewoond*. Volgens het penitentiair dossier is hij in 1853 getrouwd in Diest met Thérèse Cockx, overleden in 1894. Het echtpaar Schellekens-Cockx had vijf kinderen. Gestalte: onleesbaar.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.17.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
16	07.06.1887 tot 20.07.1887	07.10.1896 tot 23.07.1898	57	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Geraardsbergsestraat (Schaarbeek)	Metselaar en spinster	Koekelberg	Problematisch

3.1.1.18. STELEMAN Michel Joseph (niet Stelman): ID 19942. Aalst, 24.05.1826, niet 01.01.1826, gehuwde haspelaar in Brussel, zoon van François (Aalst, 04.02.1796), bakkersgast, en Maria Joanna Caudron (Aalst, 04.05.1796 – 12.07.1849), echtgenoot van Jeanne Verhulst (getrouwd in 1857). De ouders van Michel Joseph trouwden op 28.07.1819 en woonden beiden in de Molenstraat. In het bevolkingsregister (1856) wordt Michel Joseph vermeld met zijn echtgenote Jeanne Verhulst, kantwerkster, (04.10.1828) in de Meuleschettestraat 11, met de aantekening dat zij op 21.10.1859 naar Brussel waren verhuisd. Het echtpaar was getrouwd op 19.05.1858. Het echtpaar Steleman-Caudron, het gezin van oorsprong, wordt vermeld in het bevolkingsregister van 1837 met negen kinderen, en Michel Joseph was de vierde in de rij. Michel Joseph werd veroordeeld in Brussel. Heeft legerdienst verricht – bij de controle voor de militaire dienst werd een kleinere gestalte genoteerd: 1566 mm, met de opmerking '*défaut de taille*' (niet groot genoeg). Zijn ouders woonden toen aan Vismarkt. In het bevolkingsregister van 1856 wordt vermeld dat hij in de Militaire Gevangenis aan de Graanmarkt verbleef. Hij werd als fabrieksarbeider omschreven en werd aanvaard als plaatsvervanger voor Schollaert Dominique. Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.18.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	27.10.1869 tot 22.01.1870	23.10.1884 tot 19.01.1885	43	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Bakkersgast	Brussel	Problematisch

3.1.1.19. VAN DEN BREMPT Josephus (Vandenbrempt Joseph): ID 9692. Aalst, 11.04.1825 – Nieuwerkerken, wijk Pijpenbeek, 01.01.1897, gehuwd met Dorothea Bouqué (22.09.1814 – 28.05.1896), lompenhandelaar in Aalst. Josephus en Dorothea trouwden in Aalst op 04.12.1850, hij woonde in het Kalfstraatje, de bruid woonde aan de Brusselsesteenweg, en beiden waren marktkramer. Josephus was een *zoon van* Balduinus Joannes, werkman, opkoper van oude klederen (Aalst, 24.09.1771 – 04.01.1833), weduwnaar van Isabella Moneninck, gehuwd met Maria Jacoba Verhoeven, huisvrouw en kantwerkster (Aalst, 08.12.1783 – Leopoldstraat, 18.05.1868). Het echtpaar Van den Brempt-Verhoeven had de volgende kinderen: **Josephus** (1825), Joannes Franciscus (07.09.1819), Judocus (03.06.1821- 06.04.1823), Barbara (16.02.1823 - 29.11.1825), Joanna (10.08.1827 - 24.09.1847). Na het overlijden van Balduinus Joannes hertrouwde Maria Jacoba Verhoeven, die toen in de Hoogstraat woonde, op 04.12.1833 met Josephus Goossens, die in de Gentsestraat woonde. Josephus werd veroordeeld in Aalst. *In de kolonie noteerde men dat hij blind was*. Voor de veroordeling had hij al in het ziekenhuis van Aalst verbleven. Samen met Dorothea had Josephus de volgende kinderen: Seraphinus (03.03.1842), Joannes (27.06.1851). Gestalte: 149 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.19				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	11.11.1893 tot 03.03.1894	-	68	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Arbeider, opkoper van oude klederen	Aalst	Accidenteel

3.1.1.20. VAN DEN EECKHOUDT Petrus (Pierre): ID 23673, Aalst, 17.02.1828 – Merksplas, *21.06.1895*, schrijnwerker in Brussel, zoon van Joannes Baptista, voerman (Aalst, 23.08.1805 – 07.05.1879) bij de firma Van Gend, en Maria Theresia Bastien, naaister (Ninove, 15.11.1797 – Aalst, 13.10.1876), getrouwd in Aalst (12.12.1828) en beiden gehuisvest aan de Zoutstraatpoort. Het gezin van oorsprong had de volgende kinderen: **Petrus** (1828), Franciscus (22.01.1831), Catharina Maria (12.02.1833), Adela Catharina (20.11.1835 – 24.01.1836), een levenloos geboren kind (07.04.1837). Petrus was de echtgenoot van Philippine Peeters, en hij werd veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node en Brussel. Petrus werd geveld door *hartproblemen*. Zijn echtgenote/weduwe woonde in de Alexianenstraat 64A, Brussel. Gestalte: onzichtbaar.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.20.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	19.03.1878 tot 15.06.1878	26.04.1895 tot *21.06.1895*	50	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	?	Schoenmaker, voerman en naaister	Brussel	Problematisch

3.1.1.21. VAN DER STOCK Joannes Baptista (Vander Stock Jean Baptiste): ID 75621. Aalst, 27.05.1827, gehuwde dagloner in Aalst, zoon van Judocus Josephus (Aalst - 09.03.1865) en Carolina de Saedeleer (Aalst, 03.04.1835), die samen de volgende kinderen hadden: Petrus Joannes (23.02.1825), **Joannes Baptista** (1827), Isabella (22.02.1830 – 20.08.1904), Carolus (- 30.08.1833), Christina (03.02.1835). Na de dood van Carolina de Saedeleer hertrouwde Judocus Josephus met Maria Catharina Roland. Joannes Bapitsta was op 09.02.1853 getrouwd met Catharina de Wuffel (Aalst, 01.10.1819), hij was toen kaaiwerker en zijn echtgenote dagloonster. Ze waren beiden gehuisvest in de Geraardsbergsestraat. Joannes Baptista werd veroordeeld in Brussel en Sint-Jans-Molenbeek. Ondanks het kleine aantal registraties was Joannes Baptista door de lange periode tussen de eerste en de laatste veroordeling een structurele landloper Hij had legerdienst verricht. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.21.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	01.08.1881 tot 01.10.1881	22.10.1890 tot 22.11.1890	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Schoenmaker en huisvrouw	Aalst	Structureel

3.1.1.22. VINCK Victor: ID 44249. Aalst, 11.01.1829 – Gasthuisstraat, 13.02.1905, ongehuwde tuinman in Aalst, zoon van Joannes Franciscus, landbouwer (Aalst - 25.01.1858) en Benedicta van Langenhove(n), landbouwster (Aalst, 19.10.1794 – 25.06.1876). In het militieregister wordt vermeld dat hij bij zijn ouders, in Popenrode, woonde en 164 cm groot was, wat een vrij groot verschil is met de lengte die in het penitentiair dossier is vermeld: 159 cm. Hij ondertekende vlot de overlijdensakte van zijn moeder en was toen winkelier. Victor was een broer van: Theresia (20.09.1820), Dominicus (14.05.1822), Joannes (05.02.1827), Antonia (20.08.1830), Rosalia (27.08.1824 - 13.05.1838), Ursula (15.12.1831), Josepha (- 18.12.1833), Isabella (22.05.1835), Octavia (01.01.1839), Hortentia (19.07.1841 - Popenrode, 14.09.1841) en Josephus (14.01.1834 - 01.02.1834). Volgens zijn dossier had hij iets meer dan 2 jaar in het armenhuis van Aalst verbleven. Op 19.07.1902 werd hij '*infirme*' verklaard, de oorzaak van zijn gebrekkigheid was '*détérioration complète de la constitution*'. Victor was 159 cm groot.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.1.22				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	19.07.1902 tot 15.07.1903	-	73	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

VANCAUWENBERGHE Théodore: ID 83755. volgens het penitentiair dossier geboren in Aalst op 01.01.1823 als zoon van Benjamin (overleden in Kortrijk) en Nathalie Halgoed (overleden in Leupegem). De familienamen Van Cauwenberge, Van Cauwenberghe en Van Cauwenbergh komen wel voor – Vancauwenberghe niet – maar niet in combinatie met Benjamin. Er wordt ook een Theodorus van Cauwenbergh vermeld, geboren op 14.02.1892. Ook de familienaam Halgoed wordt niet vermeld, maar op 11.10.1922 beviel Maria Helena Algoed, geboren in Kortrijk, in Aalst van een dochter: Denise Georgetta Maria Tacq. *Théodore Vancauwenberghe werd niet teruggevonden in de akten van de burgerlijke stand van Aalst, en wordt in de statistieken buiten beschouwing gelaten.* **Hij wordt enkel vermeld opdat het overzicht in overeenstemming zou zijn met het databestand van de instelling**. Gestalte: 165 cm.

3.1.2. Landlopers geboren vanaf 1830 tot 1849 (n = 109)

Het gemiddeld aantal registraties per landloper voor de cohorte 1830 tot 1849 is *15,90*. De mediaan is veel lager, nl. 4. Het kleinste aantal registraties is 1, het grootste aantal 51 – er is met andere woorden sprake van een grote spreiding. De modus is 1 (34 landlopers werden één maal geregistreerd. De gemiddelde leeftijd bij de eerste of enige registratie was 48,60 jaar. De

mediaan is 48 jaar en ligt dicht bij de gemiddelde leeftijd. De meest voorkomende leeftijd of modus is 54 jaar (9 veroordeelden waren 54 jaar toen ze in de kolonie werden geregistreerd.. De drie kerncijfers duiden op een vrij gelijkmatige verdeling van de landlopergroep wat de eerste registratie betreft. De jongste landloper was toen 30 jaar, de oudste 69 jaar. Wat de categorieën betreft, vallen vooral de *accidentele (46 of 42,20 %)* en *de problematische landlopers (35 of 32,10 %)* op. Twaalf landlopers hadden een *conjuncturele status (11,00 %)*, zestien van hen worstelden met een *structurele problematiek (14,70 %)*.[426] Accidentele landloperij kwam zowel bij relatief jonge mannen als oudere geïnterneerden voor, en dat geldt ook voor de problematische landloperij. Wanneer men veronderstelt dat de nabijheid van de ouders, broers en zussen als redplank kon dienen, dan zouden er in Aalst meer accidentele dan problematische landlopers moeten zijn, en in andere steden mag dan een omgekeerde verhouding worden verwacht, maar was dat ook zo? Van de Aalsterse landlopers die in hun geboortestad bleven wonen, waren er 33 met een accidentele status, en 15 met een problematische status – anders gezegd: er waren 2,2 keer zo veel accidentele als problematische landlopers. Bij de landlopers die zich buiten het arrondissement hadden gevestigd, waren er 20 met een problematische status en 12 een accidentele status, of er waren afgerond 66,70 % meer problematische Aalsterse landlopers dan accidentele in Brussel, Gent, Antwerpen, enz. De nabijheid van familie en vrienden lijkt dus een positief effect gehad te hebben, maar zekerheid daaromtrent is er niet. De berekende verhoudingen zijn immers een indirecte benadering van de ondersteunings- en afweermechanismen. In een aantal gevallen kan toeval niet worden uitgesloten.

De meeste mannen waren gehuwd: 42 of 38,55 %. Er waren 37 of 33,95 % ongehuwde landlopers, 2 of 1,80 % mannen waren officieel gescheiden en er waren 28 of 25,70 % weduwnaars. Wanneer een geïnterneerde feitelijk gescheiden was, wordt dat vermeld in de korte biografische schets, maar voor de berekeningen van de aantallen en percentages wordt de officiële status in aanmerking genomen. Het merendeel van de landlopers uit deze geboortecohorte bleef *in Aalst wonen: 62 (56,90 %)*. Een landloper (0,90 %) bleef in het arrondissement Aalst wonen, en *46 geïnterneerden (42,20 %) woonden in een ander arrondissement*, waarbij vooral de Brusselse agglomeratie in trek was.

Wanneer men de gezinnen van oorsprong bekijkt, dan kan bij 11 *gezinnen geen dominante of benaderende woonplaats (10,10 %)* worden vastgesteld. Tweeënzeventig gezinnen worden overwegend of continu in *Schaarbeek (66 %)*, en zesentwintig gezinnen woonden in *Mijlbeek (23,90 %)*. In de biografische schetsen wordt een onderscheid gemaakt tussen de kinderen die in leven zijn gebleven en de doodgeboren kinderen, maar voor de statistische benadering en vergelijking wordt rekening gehouden met het totaal aantal geboren kinderen en de kinderen die in een nieuw samengesteld gezin onder hetzelfde dak woonden. Het *gemiddelde aantal kinderen per gezin van oorsprong bedroeg 6,40*, de kleinste twee gezinnen telden 1 kind en in de twee grootste gezinnen waren er 13 nakomelingen. *De mediaan is 6 kinderen*. Het *modale gezin telde 5 kinderen* (22 gezinnen), maar er waren ook 10 gezinnen met 9 kinderen, 5 met 10 kinderen en 5 met 11 kinderen. In de gezinssamenstelling valt een vrij grote spreiding op, maar de statistische berekeningen wijzen op een vrij evenwichtige verdeling. Deze gegevens

[426] Alle percentages worden afgerond.

hebben betrekking op de 105 van de 109 gezinnen waarvan de samenstelling gereconstrueerd kon worden.

Tabel 22. Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong

Man °Aalst Vrouw °Aalst	Man. °Aalst Vrouw °Arrond. Aalst	Vrouw ° Aalst Man ° Arrond. Aalst	Man en vrouw geboren in het Arrond. Aalst
60[427]	8	5	6 [428]

In deze cohorte is het aantal gezinnen met partners die beiden in Aalst zijn geboren dominant, er is m.a.w. sprake van een dominante *lokale endogamie (55%)*. Bovendien waren 8 Aalsterse mannen getrouwd met een vrouw uit het arrondissement Aalst en 5 vrouwen die in Aalst waren geboren hadden een echtgenoot die in het arrondissement was geboren (samen 13 of *12,10 % regionale endogamie*). Voorts waren er 6 paren waarvan de partners in het arrondissement waren geboren (5,60 %). Ook bij die paren kan eventueel het begrip regionale endogamie worden gebruikt. Ongeveer drie vierden gezinnen van oorsprong behoorden dus tot de categorie lokale en regionale endogamie. De overige gezinnen waren samengesteld uit partners die niet in het bovenstaande schema passen. Een van de echtparen had een Franse achtergrond (Nancy en Toulouse), een ander echtpaar was samengesteld uit een Aalstenaar en een vrouw uit Ath, andere echtparen hadden een volledig Oost-Vlaamse achtergrond, enz.

De beroepen die werden uitgeoefend door de ouders in het gezin van oorsprong worden hierna gegroepeerd in twee tabellen: de eerste betreft de fabrieksarbeiders, de tweede geeft een overzicht van wie in de landbouw en/of tuinbouw actief was of een ambacht uitoefende. Men moet er rekening mee houden dat niet alle beroepen werden vermeld, en dat de betrokkenen tijdens hun leven soms meer dan één beroep hebben uitgeoefend.

Tabel 23. Beroepen uitgeoefend door de ouders in de gezinnen van oorsprong

Fabrieksarbeid echtgenoot	In combinatie met echtgenote	Aantal
Twijnder	Kantwerkster	8
Twijnder	-	1
Twijnder	Mutsenwasvrouw	1
Katoendrukker	Kantwerkster	1
Totaal textielarbeiders		**11**

[427] Het aantal verwijst naar de landlopers en hun gezinnen van oorsprong en daardoor zijn er twee gezinnen die twee maal geteld werden: 2.1.2.33. en 2.1.2.34 hadden dezelfde ouders, en dat geldt ook voor 2.1.2.108 en 2.1.2.109.

[428] Tot deze groep behoort een gezin van oorsprong met twee partners uit Ninove, en een tweede gezin met twee partners Geraardsbergen.

Tabel 24. Beroepen uitgeoefend door de ouders in de gezinnen van oorsprong

Landbouw, huisnijverheid, ambachten		In combinatie met echtgenote	Aantal	Cumulatief aantal
Landbouwer		Landbouwster of tuinbouwster	4	
Landbouwer		Spinster	7	
Landbouwer		Dagloonster	1	
Hovenier		Hovenierster	1	
Hovenier		Naaister	1	
Hovenier, twijnder		Spinster	1	Landbouw en tuinbouw **15**
Metselaar		Spinster	3	
Metselaar		Kantwerkster	2	
Metselaar		Herbergierster	1	
Metselaar		Winkelierster	1	
Schaliedekker		Kleermaakster	1	
Schrijnwerker		Naaister	1	
Slotenmaker		Huishoudster of winkelierster	3	
Schilder, schaliedekker		Kantwerkster, fruithandelaarster	2	Bouwvakkers **14**
Schoenmaker		Naaister	2	
Schoenmaker		Wasvrouw of dienstmeid	2	
Schoenmaker		Kantwerkster of winkelierster	2	
Kleermaker		Kleermaakster	1	
Kleermaker		(Mutsen)wasvrouw	2	
Kleermaker		Kantwerkster	2	
Kleermaker		Winkelierster	2	
Leerlooier, schoenmaker		Huishoudster of kantwerkster	2	
Klompenmaker en landbouwer		Landbouwster	1	Kl**eding** **16**
Dagloner		Huishoudster of boorduurster en tappers	5	
Dagloner (en leraar)		Spinster	3	
-		Dagloonster en of dienstmeid	2	
Dagloner (en blauwverver)		Landbouwster	1	
Houtzager en dagloner		Landbouwster	1	Dagloners **12**
Lucifermaker		Dienstmeid of spinster	2	
Wever (en hovenier of handelaar)		Spinster of naaister en/of winkelierster of huishoudster	9	
-		Dienstmeid	1	
Kuiper		-	1	
Militair en/of paraplumaker of cipier		Huishoudster of borduurster	4	
Leurder		Kantwerkster	1	
Marktkramer of marktkramer en houtdraaier		Marktkraamster of spinster	2	
Winkelier		Winkelierster	3	
Drukker en winkelier		Winkelierster	1	

Handelaar en burgemeester		Rentenierster	1	Handelaars 8
Bakker (en twijnder)		Dagloonster of dienstmeid	2	
(Hoef)smid		Kantwerkster of naaister	2	
Mandenmaker		Kantwerkster	1	
Molenaarsgast		Naaister	1	
Herbergier		Herbergierster	1	
-		Mutsenstrijkster	1	
Dienstbode		-	1	
Kerkbediende en tapper		Tapster	1	
(Bier)voerman		Spinster, strijkster, hovenierster, herbergierster	2	
Kaaiwerker		Kantwerkster	1	

De ouders van de landlopers die tot deze cohorte behoorden waren, voor zover de beroepsomschrijvingen een onderscheid mogelijk maken, nog niet overwegend in een fabriek aan het werk. De 9 (afgerond 8,30 %) wevers die in de tweede tabel worden vermeld, kunnen eventueel ook in een fabriek gewerkt hebben, maar er zijn onvoldoende specifieke gegevens vermeld om hen met zekerheid bij de fabrieksarbeiders te rangschikken. Een omschrijving zoals wever en hovenier, in combinatie met de activiteit van de echtgenote, lijken in de richting van huisnijverheid te wijzen. In de land en tuinbouw waren nog altijd 15 mannen aan het werk of afgerond 13,80 % van de cohorte en 3,80 % meer dan het aantal textielarbeiders in fabrieksverband. Voorts waren er 16 mannen actief in de kledingsector (14,70 %), en er waren 14 bouwvakkers (13,20 %). Ook de dagloners waren nog sterk vertegenwoordigd (12 dagloners of dagloonsters of 11 %), en er waren 8 handelaars (7,30 %). Voorts waren er een aantal beroepen met 1 of 2 vertegenwoordigers. Wanneer de twee tabellen samen worden bekeken, dan vallen in de kolom van de echtgenotes vooral de beroepen kantwerkster (22) en spinster (21) op, wat wijst op het subsidiair karakter van de vrouwelijke beroepen. Het werk kon thuis worden verricht en met de huishoudelijke taken worden gecombineerd, en het zorgde voor een noodzakelijke aanvulling van het gezinsinkomen.

In verband met de gezondheidstoestand van de landlopers worden de gestalte, overlijdens in de kolonie, de doodsoorzaken en eventuele gebreken onder de loep genomen. Van een aantal geïnterneerden was de gestalte niet beschikbaar, de berekening is uitgevoerd aan de hand van 90 medegedeelde gestalten. De *gemiddelde Aalsterse landloper was 163,30 cm groot, wat vrijwel samenvalt met de mediaan van de groep: 163,25 cm. Een eenduidige modus kon niet worden berekend*, zowel 165 cm als 166 cm kwamen elk zesmaal voor. Voorts waren er ook vijf veroordeelden die 163 cm groot waren, en vijf landlopers die 164 cm groot waren. De kleinste landloper was 145,5 cm groot, de grootste 184 cm. Van de 109 landlopers zijn er 18 of 16,50 % overleden in de kolonie, wat een daling impliceert in vergelijking met de cohorte die voor 1830 werd geboren. Voor het aantal overlijdens in de kolonie, de doodsoorzaken en eventuele gebreken: zie tabel 32.

Wanneer men de 109 veroordeelde landlopers vergelijkt met het aantal inwoners in het jaar van de eerste (1866) en de laatste registratie (1917) in de landloperkolonie, dan betekent dat *0,39 % van de Aalstere bevolking als landloper werd veroordeeld*. Dat percentage is beduidend hoger dan dat van de periode (0,08 %) en vergelijkbaar met die van de fusiegemeenten. Dat resultaat werd als volgt berekend (20.085 + 35.382) : 2 = afgerond 27.734. Het theore-

tisch gemiddeld aantal inwoners was in die periode 27.734. Dit betekent dat 109 met dit theoretisch gemiddelde moet worden vergeleken: 109 : (27.734 : 100) = 0,39.

Hieronder volgen de korte biografische schetsen van de individuele landlopers.

3.1.2.1. AMANT Petrus (Pierre): ID 213. Aalst, 27.03.1842 - 17.11.1914, wasserijarbeider in Aalst, weduwnaar van Maria Paulina van Extergem (Sint-Gillis-Dendermonde, 06.04.1846 – Aalst, 29.04.1887), hertrouwd met Adelaïda Schits (26.12.1864 – 11.01.1902) op 08.06.1898. De bruidegom was toen kaaiwerker en woonde aan de Zoutstraatpoort, de bruid was dagloonster en woonde in de Sint-Jobstraat.[429] Petrus was een zoon van Joannes Baptista (Aalst, 19.03.1804 - 11.05.1886), schoenmaker en Anna Catharina de Neve (Aalst, 18.09.1803 - 10.07.1881). Joannes Baptista en Anna Catharina trouwden op 04.05.1831, en woonden op De Dam en in de Kerkstraat, hij was toen al schoenmaker, zij was dienstmeid. Ze kregen de volgende kinderen: Emmanuel (09.03.1832, die bewaarder in het tuchthuis van Gent werd), Anna Mathilda (17.05.1834), Jacobus (15.09.1836 – 26.03.1922), Joanna Josephina (15.03.1839), **Petrus** (1842), Catharina (16.09.1849 - 31.01.1852) en Clara (22.08.1844 - 18.01.1855). Petrus groeide op in een voor die tijd representatief gezin, en kreeg zelf geen kinderen in zijn eerste huwelijk. Met Adelaïda kreeg hij Jozef (08.09.1896 -02.08.1908), gewettigd bij hun huwelijk, Constant (Beekstraat, 22.06.1899 – Petrus was toen leurder). Petrus werd veroordeeld in Aalst, Brussel, Molenbeek en Antwerpen. In het penitentiair dossier wordt Emmanuel vermeld die in Gent woonde. Er wordt ook verwezen naar een zoon die Philippe heette, maar die is niet terug te vinden in de archieven van de burgerlijke stand. Petrus zou in 1880 9 verpleegd zijn in het Elisabeth Ziekenhuis in Antwerpen. *Er wordt melding gemaakt van een pensioen voor zijn dienst in Nederlands-Indië, maar die vermelding is geschrapt*. Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.1.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
15	03.02.1874 tot 18.02.1874	01.09.1896 tot 15.09.1896	31	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Schoenmaker en dienstmeid	Aalst	Problematisch

3.1.2.2. BATENS Joannes (Jean): ID 12276. Aalst, 17.09.1830, gescheiden schoenmaker in Aalst, zoon van Michiel of Michael, arbeider / dagloner / tapper (Aalst, 13.11.1804) en Anna Carolina Capiau (Aalst, 03.03.1807 - Kortenieuwstraat, 11.08.1845), getrouwd in Aalst op 16.08.1833. De bruidegom was toen dienstbode, de bruid oefende geen beroep uit en woonde aan de Veemarkt. . Joannes Batens werd als Joannes Capiau geregistreerd en bij het huwelijk van zijn ouders erkend. Er zijn ook akten waarin Anna Carolina Capiau als borduurster of tapster wordt omschreven. Joannes was een broer van: Joannes Franciscus (16.03.1834 - Korte Nieuwstraat, 04.01.1835), Philippus Joannes (06.07.1836 - Kortenieuwstraat, 19.01.1837) Petronilla Francisca (13.12.1837 – Geraardsbergsestraat, 19.05.1911), Paulina (27.12.1839) en Virginia (15.05.1842). Het gezin van oorsprong telde zes kinderen waarvan er twee op zeer jonge leeftijd zijn overleden. Voor Joannes had Anna Carolina Capiau ook al Victorina Amalia gekregen (02.03.1827 – 14.09.1829), maar zij heeft nooit deel uitgemaakt van het gezin Batens-Cappiau. Volgens het penitentiair dossier was hij *in Rijsel getrouwd met Palmyre Alexandre*, maar toen hij in Merksplas verbleef, was hij al veertien jaar feitelijk gescheiden van zijn vrouw. Joannes werd veroor-

[429] De Sint-Jobsraat, de Geraardsbergse- en de Gentsestraat stonden 'hoog genoteerd in de top-tien van armenstraten.' Behoeftigen trof men ook vaak aan langs de Dendermondsesteenweg, Moorselbaan, Langestraat en Scherrestraat. PRAET, P. (1987) 'Lokalisatie en huisvesting van de Aalsterse behoeftigen tijdens de 19de eeuw', *Het Land van Aalst*, jrg. 39, nr. 6, 324 – 336, waar 330. De door Praet vermelde straten treden ook vaak naar voren in de korte biografieën van de Aalsterse landlopers.

deeld in Gent, Brussel en Deinze. *Zijn linker wijsvinger was geatrofieerd en hij werd als 'invalide' bestempel, mede door een algemene vezwakking.* Gestalte: 178,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.2.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	31.05.1894 tot 30.05.1895	27.08.1895 tot 24.10.1896	63	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Tappers, dagloner en borduurster	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.3. BERLANGER Leopold (BERLENGÉ Ignatius Leopldus (Ignace Leopold): ID 50592. Aalst, 14.02.1835 – Dendermondsesteenweg, 25.04.1890, verweduwde metselaarsknecht / twijnder / wever in Aalst, zoon van Honoré of Honorius, wever / metselaarsgast (Overboelare - Vivloorde, 10.07.1852) en Marie Séraphine Defranc of Seraphina de Fraene, spinster (Herne - Aalst, Geaardsbergsestraat, 23.11.1847). Het echtpaar Belanger-Defranc wordt vermeld in het bevolkingsregister van 1833 samen met hun kinderen Albert Louis en Eveline Isabelle. In het register van 1847 wordt het gezin vermeld in de Sint-Jobstraat 262 bis 8, nu met Albert Louis, Eveline Isabelle en Leopold. Andere gegevens over Leopolds gezin van oorsprong zijn niet gevonden. Volgens het penitentiair dossier was Leopold in 1856 getrouwd met Jeannette Tylon. Die persoon is niet gevonden, maar op 14.01.1862 heeft Joanna Catharina Tillon wel het leven geschonken aan Anna Tillon '*ten huize van Leopoldus Borlenge, Peperstraat*.' Anna is gestorven op 07.04.1862 op het adres waar ze geboren was. Over zijn huwelijk met Jeannette Tylon kan met behulp van alternatieve schrijfwijzen het volgende worden vermeld: Ignatius Leopoldus, twijnder, gehuisvest in het Windmolenstraatje kreeg op 27.01.1858 met Catharina Tillon (19.02.1837 - 08.08.1878), kantwerkster, een dochter die als Thérèsia Berlengé werd ingeschreven. Ignatius Leopoldus en Catharina zijn op 10.02.1858, de bruidegom woonde in het Windmolenstraatje, de bruid in de Langeridderstraat. Andere kinderen waren: Dominicus (Peperstraat, 30.01.1861), Dominicus (Hoge Vesten, 21.02.1863), Maria Josepha (Hoge Vesten, 23.09.1863), Gudula (Hoge Vesten, 04.12.1865), Catharina (Mijlbeek, 16.02.1868 – 29.06.1894), Joannes Baptista Robertus (Dam, 02.06.1870), een levenloos geboren meisje (07.04.1876), Josephus (Mijlbeek, 06.05.1877 – 11.07.1877), Aloysius (Mijlbeek, 30.07.1878), een levenloos kind van het mannelijk geslacht (03.08.1878). Leopolds eigen gezin was met andere woorden een groot gezin. Enkele van de kinderen zijn op een prille leeftijd gestorven. Het gezin is enkele keren verhuisd en is na een eerste periode op de linkeroever, in een latere levensfase op de rechteroever gaan wonen. Catharina kreeg eerst een levenloos geboren kind van het mannelijk geslacht (Langeridderstraat, 10.01.1857) en Rosalia Tillon (Langeridderstraat 10.01.1857 – 27.01.1857, ten huize van Emmanuel Amant). Na haar overlijden, hertrouwde Ignatius Leopoldus op 21.11.1883 met Rosalia Verstraeten (Nieuwerkerken, 03.05.1853). Leopold werd één maal veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.3.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	15.07.1881 tot 23.07.1881	-	47	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Metselaar en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.4. BEULENS Petrus Joannes (Beullens Pierre Jean): ID 1373, Aalst, 10.01.1835, parapluhandelaar in Merchtem, zoon van Petrus, barbier / horlogemaker (Aalst, 29.05.1812) en Maria Theresia Baeyens, arbeidster (Aalst, 25.12.1800), getrouwd in Aalst (11.12.1834). Het echtpaar Beullens-Baeyens had volgens de akten van de burgerlije stand de volgende kinderen: Francisca (18.06.1823* – 19.05.1896), **Petrus Joannes** (1835), Hortentia (30.03.1837 – 27.11.1840), Joannes (02.06.1840), Joannes Baptista (28.06.1843 - 21.01.1846). Petrus Joannes was volgens de gegevens van de penitentiaire administratie weduwnaar van Julie Spiette. In het bevolkingsregister (1856) wordt een echtpaar Jean Beulens – Marie Virginie Spiette (Willebroek, 04.08.1839) vermeld, waarbij de echtgenoot als paraplumaker wordt omschreven, maar zijn geboortedatum stemt niet overeen met de geboorteakten. Ze hadden zich op 07.04.1863 in Aalst gevestigd, en woonden daarvoor in Anderlecht en Antwerpen. / De geboortedatum van **Francisca *** roept vragen op. Haar ouders trouwden in 1834 en haar vader was geboren in 1812! Francisca wordt in de berekening van het aantal kinderen niet meegeteld, het is immers uitgesloten dat haar vader slechts 11 jaar oud was bij haar geboorte. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.4.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	09.04.1892 tot 22.04.1893	24.04.1905 tot 20.04.1907	57	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	?	Barbier, horlogemaker en arbeidster	Merchtem	Structureel

3.1.2.5. BIBAU JOANNES BAPTISTA (JEAN BAPTISTE): ID 139574. Aalst, 09.07.1845^{+} – 13.03.1922, gehuwde metselaar in Aalst, zoon van Petrus, metselaar / winkelier (Mere – Aalst, 16.09.1877) en Anna Catharina van de Meersche, dagloonster / winkelierster (Aalst, - 02.04.1879). Het echtpaar Bibau-Van de Meersche had acht kinderen: **Joannes Baptista** (1845), Amelia (04.01.1848 – 09.03.1923), Petronilla (29.04.1850 – 06.06.1876), Angelica (21.06.1852^{+} - Lede, 19.09.1916) Maria (27.06.1854*), Francisca Virginia (01.11.1856* - 28.05.1909), Josephina (20.12.1858*), Camillus (- 21.06.1862*). * = geboren en/of overleden in de Gentsestraat, $^{+}$ = geboren en/of overleden in Mijlbeek. Joannes Baptista was op 27.04.1870 in Aalst getrouwd met Maria de Neef, naaister (22.04.1847). In de akten van de burgerlijke stand werden geen geboorten aangetroffen die verwijzen naar Joannes Baptista en Maria. Bij hun huwelijk woonden beiden in Mijlbeek. Hij werd veroordeeld in Luik, Antwerpen, Hoogstraten en Waarschoot. Joannes Baptista was een landloper met een structurele problematiek gelet op de lange tijd die tussen de eerste en de laatste registratie verliep (ongeveer 16 jaar). Volgens zijn eigen verklaring had hij *vele jaren in Sint-Jans-Molenbeek gewoond*. *Hij had legerdienst verricht en werd verzorgd in het Sint-Jansziekenhuis in Brussel*. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.5.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	09.12.1887 tot 05.03.1888	19.12.1903 tot 13.02.1904	42	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Metselaar en winkeliers	Aalst	Structureel

3.1.2.6. BOCQUE JOANNES LIVINUS (Jean Liévin): ID 152115. Aalst, Moutsraat,16.03.1837 (geboren als Joannes Livinus Verbeken en gewettigd na het huwelijk van zijn ouders) – Aalst, 04.11.1894*, gehuwde schoenma-

ker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, garentwijnder (Aalst, 14.01.1816 – 28.06.1843) en Catharina Verbeken, kantwerkster (Aalst, 17.11.1815 – 02.01.1859*), getrouwd in Aalst op 23.06.1841. Catharina woonde toen in de Achterstraat. Joannes Livinus was één van de drie kinderen die door het huwelijk van Catharina en Joannes Baptista werden gewettigd, de andere kinderen waren: Felix (19.07.1834) en Hortentia Cornelia (19.01.1841). Na het huwelijk werd nog Joannes Baptista (27.04.1842 – 27.11.1906) geboren. Joannes Livinus is opgegroeid in een klein gezin, dat werd uitgebreid met een kind uit het tweede huwelijk van zijn moeder. Catharina Verbeken hertrouwde op 19.05.1852 met de schoenmaker Judocus Ludovicus de Cré (13.05.1827), met wie ze Constantie Clementia (09.02.1854) kreeg. Bij het huwelijk woonden Judocus en Catharina aan de Burcht. * = geboren en/of overleden aan de Vismarkt. Joannes Livinus had legerdienst verricht en *had in o.a. Roubaix, Reims, Duinkerke, Lille, Tournai en Kain gewoond*. Hij was getrouwd in Gijzegem (06.04.1864) met Maria Josepha Cobbaut (Gijzegem, 22.03.1846), met wie hij in Gijzegem op 21.12.1864 een zoon kreeg (Felix). Hij werd veroordeeld in Brussel, Kortrijk en Dendermonde. Bij de aangifte van zijn overlijden wisten de getuigen, waaronder Felix die als neef werd omschreven, dat hij ooit getrouwd was met Maria Cobbaut, maar ze wisten niet of zij nog in leven was. Ze wisten evenmin of Joannes Livinus een vast adres in Aalst had. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.6.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	16.11.1888 tot 12.02.1889	28.10.1892 tot 03.12.1893	51	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 1	Schaarbeek	Garentwijnder en kantwerkster	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.7.ANDREAS BOMBEECK (ANDRÉ): ID 42165, °Aalst, 25.12.1842, gehuwde drukker in Gent, zoon van Bartholomeus (Aalst, 15.04.1821 - Helmond), katoendrukkersgast en Agnes Joanna Mathieu (Aalst, 15.11.1821 - Aalst), kantwerkster, die in Aalst waren getrouwd op 30.06.1841. Beiden woonden toen in de Hoogstraat. Het echtpaar kreeg ook een levenloos geboren kind op 08.10.1847, Guilielmus (25.08.1845 - 25.04.1849) en Philippus Franciscus (20.04.1851). Andreas was volgens het penitentiair dossier echtgenoot, in een tweede huwelijk, van Joséphine Françoise Bruyneel, met wie hij in 1880 in Gent was getrouwd. Andreas Bombeeck werd veroordeeld in Turnhout en Antwerpen. *Hij heeft in Frankrijk gewoond (10 jaar in Lille en 5,5 jaar in Roubaix), Nederland (8 jaar in Helmond waar hij in 1876 getrouwd was met Françoise Marie Spilthooren, overleden in Gent, en 4 jaar in Tilburg) en 2 jaar in Duitsland*. Andreas had volgens het penitentiair dossier twee kinderen: één uit elk huwelijk. Hij werd naar verluidt in 1879 behandeld in het ziekenhuis van Gent, waar hij ook 15 dagen in de gevangenis heeft doorgebracht. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.7.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	14.04.1897 tot 03.07.1897	12.07.1897 tot 09.07.1898	56	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 en 1 levenloos geboren	Hoogstraat (Schaarbeek)	Katoendrukker en kantwerkster	Gent	Accidenteel

3.1.2.8. BOON Stanislas: ID 50914. Aalst, 22.03.1845 – Vrijheidstraat,19.12.1908, ongehuwde kleermaker in Aalst, zoon van Ludovicus, kleermaker (Aalst, 10.02.1819 – 14.12.1868)[430] en Joanna Francisca Capiau, mutsenwasvrouw (Aalst, 25.10.1822 - 23.06.1846). Bij het huwelijk van Ludovicus en Joanna Francisca woonde de bruidegom in de Keizerstraat, de bruid in de Sint-Jorisstraat. Volgens het bevolkingsregister van 1867 woonde Stanislas met zijn vader en zijn stiefmoeder in de Leopoldstraat (Kattestraat). Het gezin bestond uit Ludovicus en zijn tweede echtgenote, Thybaert Angelina (23.02.1831) met wie hij op 14.06.1854 getrouwd was, en de kinderen Maria Josephina (17.10.1857 – 05.04.1923), Franciscus (07.031859), Mathilda Maria (17.02.1864 - 04.02.1923) en Stanislas. In het tweede huwelijk werd Seraphinus Amandus (16.08.1855 - 21.05.1863) geboren. Stanislas werd één maal veroordeeld in Zandhoven. Zowel in het Aalstere bevolkingsregister als het penitentiair dossier wordt vermeld dat Stanislas (twee jaar) *in Rome had gewoond*. Hij was opgegroeid in een nieuw samengesteld gezin nadat zijn moeder heel jong gestorven was. Lengte: 154,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.8.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	11.01.1889 tot 22.01.1889	-	43	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Kleermaker en mutsenwasvrouw	Aalst	Accidenteel

3.1.2.9. BORREMANS Andreas (André): ID 1992. Aalst, Gentsestraat, 19.08.1838 – *Merksplas, 26.11.1893* ('*débilité*'), gehuwde timmerman in Brussel, zoon van Jacobus, schrijnwerker (Aalst, 09.07.1812 - 17.09.1861) en Catharina Livina Mertens, naaister (Aalst, 06.12.1812), getrouwd in Aalst (02.09.1835). Het echtpaar Borremans-Mertens had de volgende kinderen: Andreas (Gentsestraat, 16.12.1835 – 18.12.1835), Joannes Josephus (29.11.1836 - 16.01.1841), **Andreas** (1838), Josephus Franciscus (17.12.1840), Aloysia Maria (26.06.1843), Maria Philomena (18.09.1846), Maria Coleta (16.03.1850 – 02.04.1850), Maria Josepha (30.08.1851), Petrus Felix (09.12.1855), Andreas was volgens het penitentiair dossier de echtgenoot van Marie Thérèse Verbruggen. Andreas werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten, en hij had in *Roubaix, Anderlues en de Brusselse agglomeratie gewoond*. Hij had militaire dienst verricht. Doodsoorzaak: *débilité* of zwakke gezondheid. Gestalte: Onleesbaar.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.9.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
10	03.02.1885 tot 02.04.1885	21.05.1892 tot *26.11.1893*	46	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Schrijnwerker en naaister	Brussel	Structureel

3.1.2.10. CALLEBAUT Carolus Ludovicus (Charles Louis): ID 73013. Aalst, 22.09.1845 – *Hoogstraten, 15.09.1916*, verweduwde leurder in Aalst, zoon van Josephus, landbouwer (Aalst, 07.12.1803 – 05.03.1889) en

[430] Ludovicus Boon was de overgrootvader van de schrijver Louis Paul Boon (1912-1979). Stanislas, een zoon uit het huwelijk met Francisca Capiau, groeide nadat zijn vader hertrouwd was met Angelina Thybaert op bij zijn grootmoeder, Christina Gits, die in het Sint-Jorisstraatje woonde. VAN DE MAELE, R.J. (1996) Zoeklicht op de voorouders van Louis Paul Boon, *Vlaamse Stam*, 32(11-12), 477-484, waar 484.

Francisca de Schrijver, spinster (Erembodegem, 26.01.1808 – Aalst, 16.01.1892), getrouwd in Aalst (22.04.1835). Het echtpaar had de volgende kinderen: Catharina (29.11.1835), Petrus Franciscus (Mijlbeek, 03.05.1837 – 03.11.1850), Benedictus (17.01.1839), Petrus Joannes (16.03.1841 - 13.02.1842), Dominicus (19.11.1842 – 17.02.1918), Carolus Ludovicus (1845), Petrus (28.05.1848 – 04.08.1905), Leonia (02.05.1851 – 08.02.1882). Carolus Ludovicus was volgens het penitentiair dossier twee maal getrouwd: 1. met Sidonie Cammu – volgens de akte van de burgerlijke stand Sidonia Cami (Herdersem, 16.04.1840 – Aalst, 03.04.1895) met wie hij getrouwd was op 26.11.1883 – ze hadden één kind (Alphonsius, Mijlbeek, 30.05.1885) en 2. met Leonie Klingspoel - volgens de akte van de burgerlijke stand Maria Leonia Clinckspoor (Lede, 31.03.1852 – Aalst, 15.04.1915), met wie hij in Aalst was getrouwd op 11.08.1897. Hij was toen marktkramer en woonde in de Langestraat, Maria Leonia woonde in de Binnenstraat. Volgens het penitentiair dossier had het echtpaar Callebaut-Clinckspoor geen kinderen, Carolus Ludovicus leefde al dertien jaar gescheiden van zijn tweede vrouw, die zelf tweemaal getrouwd was voor ze met Carolus Ludovicus trouwde. Carolus Ludovicus werd één maal veroordeeld in Asse, en werd bij zijn aankomst '*invalide*' verklaard *omwille van een verzwakking en omdat hij moeilijk kon stappen. Hij had in 1912 vier maanden doorgebracht in het ziekenhuis van Aalst, en verbleef zijn laatste drie levensjaren in de kolonie*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.10.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.08.1913 tot *15.09.1916*	-	67	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek	Landbouwer en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.11. DE BACKER Josephus Leopoldus (Joseph Leopold): ID 128355. Aalst, 27.11.1843, gehuwde leurder / schaliedekker in Aalst, zoon van Josephus, schaliedekker (Aalst, 08.02.1822 – 25.10.1877) en Helena de Prez, kleermaakster (Aalst, 03.03.1824 – Leopoldstraat, 15.04.1903), getrouwd in Aalst op 20.01.1843. De bruidegom woonde in de Hoogstraat, de bruid in de Gentsestraat. Het echtpaar De Backer-De Prez had de volgend kinderen: Theresia (14.07.1846), Justina (25.02.1849 – 23.01.1909), Mathildis (23.03.1851), **Josephus Leopoldus** (1843), Theophilus Camillus (22.09.1853* - 11.03.1856*), René Donatus (25.03.1859* - 24.02.1881**), Albertus Theophilus / Josephus (01.12.1856* - 24.02.1887**), Ida Joanna Constantia (19.11.1861* - 31.12.1861*), Estella Catharina (27.05.1866**), Amanda (21.07.1868** – 10.09.1870**), Maria Elisa (09.04.1871** - 23.10.1900). Het gezin bleef de hele tijd in dezelfde buurt wonen: Hoogstaat – Brabantstraat, d.w.z. binnen een straal van ongeveer 200 meter. Ook twee van de drie kinderen van Josephus Leopoldus, die ook schaliedekker was, werden in de Hoogstraat geboren. Josephus Leopoldus was getrouwd met Maria Carolina Carael, naaister (Dendermonde) met wie hij de volgende kinderen had: Helena (22.10.1866*), Leonia Justina (31.12.1867*), Bernardus (Schaarbeek, 25.06.1870). * = geboren en/of overleden in de Hoogstraat. ** = geboren en/of overleden in de Brabantstraat. In het penitentiair dossier wordt vermeld dat Josephus Leopoldus in Dendermonde had gewoond, en dat lijkt in overeenstemming te zijn met de geboorteplaats van zijn echtgenote. Josephus Leopoldus werd veroordeeld in Brussel, Sint-Kwintens-Lennik en Anderlecht. Hij was een structurele landloper wiens status naar problematisch is geëvolueerd. *Hij leed aan chronische hoornvliesontsteking en werd invalide verklaard.* Volgens zijn verklaring woonde zijn zoon in Antwerpen. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.11.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	15.01.1887 tot 11.02.1887	01.04.1910 tot 30.03.1910	43	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Hoogstraat / Brabantstraat (Schaarbeek)	Schaliedekker en kleermaakster	Aalst	Problematisch

3.1.2.12. COEN Cornelius (Corneille): ID 64571. Aalst, Mijlbeek, 25.10.1839 – Oude Dendermondsesteenweg, 18.11.1916, ongehuwde metselaar in Aalst, zoon van Adrianus Franciscus, landbouwer (Aalst, 09.11.1809 – 06.10.1868) en Livina Josina Brulin, spinster (Aalst, 30.09.1811, overleden in Lede). De ouders van Cornelius zijn in Aalst getrouwd op 15.11.1837. Het echtpaar Coen-Brulin had de volgende kinderen: Isabella (30.01.1838 – 09.11.1909), Cornelius (1839), Petrus Joannes (03.08.1842), Guilielmus (24.09.1848), Joanna (31.12.1844 - Popenrode, 05.03.1853), Constantinus (24.12.1850), Florentius (15.11.1853).. Cornelius werd veroordeeld in Brussel. Hij had legerdienst vervuld en werd als '*infirme*' ('*détérioration complète de la constitution'*) bestempeld. *Hij verklaarde dat hij in Montignies sur Sambre, Marchienne-au-Pont en in Frankrijk had gewoond*, zonder een vast adres te hebben. Hij volgde in het spoor van de grondwerken. Voorts had hij een lange tijd in het armenhuis / verpleeghuis van Aalst doorgebracht. Zijn broer Guilielmus woonde in Tienen. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.12.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	09.02.1909 tot 17.03.1909	-	69	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Landbouwer en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.13. COOMAN Petrus (Pierre): ID 10678. Aalst, 01.11.1837, gehuwde dagloner in Haaltert, volgens het penitentiair dossier zoon van Charles Louis (Karel Lodewijk), dienstbode / dagloner, geboren in Bambrugge en Amélia Depauw, geboren te Wetteren, huishoudster. Petrus was de echtgenoot van Maria Theresia Coppens met wie hij in Haaltert getrouwd was. Het gezin van oorsprong wordt vermeld in het bevolkingsregister van 1841 waarin de geboortedatum wordt bevestigd.. Het gezin bestond in 1841 uit de echtgenoten, Petrus en zijn zus Maria (12.02.1839) – later werd ook zijn zus Adèle vermeld. Petrus werd veroordeeld in Zottegem op. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.13.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.05.1894 tot 14.08.1894	-	56	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Dagloner en huishoudster	Haaltert	Accidenteel

3.1.2.14. CORNAND Benedictus (Benoit): ID 114485. Aalst, 26.10.1834, niet 16.11.1834, verweduwde kleermaker in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Philippus Josephus (Philippe Joseph), metselaar (Aalst, 22.03.1802 - 07.01.1846), en Buonapartina Petronilla (Bonapartine) Meskens, kantwerkster (Aalst, 28.10.1799 – Aalst, 12.04.1853), getrouwd in Aalst op 26.06.1823. Het echtpaar had de volgende kinderen: **Benedictus** (1834), Joanna Carolina (26.08.1823), Judoca Josepha (08.01.1826), Barbara (01.04.1829), Florentina (13.03.1832), Maria Josepha (22.08.1837), Rosalia (20.01.1841 - 12.12.1842), Emmanuel Joannes (26.01.1844). Benedictus werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Volgens het penitentiair dossier was Benedictus getrouwd met Catharina Meersman. *Hij had legerdienst verricht en verbleef zeven jaar in Nederlands-Indië.* Gestalte 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.14.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
15	25.05.1883 tot 22.08.1883	05.12.1891 tot 03.03.1892	48	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Langeridderstraat (Schaarbeek)	Metselaar en kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

3.1.2.15. CORNAND Philemondus (Philemon): ID 42309. Aalst, 29.11.1835*, ongehuwde dagloner in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Carolus Franciscus, winkelier / klerenkoper / kleermaker (Aalst, 11.05.1790) en Rosalia Joanna de Buysscher, winkelierster (Aalst, - 31.01.1839*). Het echtpaar Cornand-De Buysscher had de volgende kinderen: Isabella (17.05.1820), Maria Theresia (- 14.11.1821), Joannes Josephus (23.06.1823) Philippus Josephus (25.03.1825), Joanna Francisca (04.11.1827 - 29.09.1829*), Josephus Leopoldus (08.07.1830), Leopoldus (21.08.1833*), Joannes Baptista (10.10.1834*), Philemondus (1835), Augustinus (20.03.1838 - 10.08.1838*). In het eerste huwelijk werden tien kinderen geboren. Na het overlijden van Rosalia Joanna hertrouwde Carolus Franciscus op 28.02.1840 met Coleta Seghers (Mere, 03.12.1811) die toen al in de Gentsestraat woonde en dienstmeid was. Met zijn tweede vrouw kreeg Carolus Franciscus: Franciscus Josephus (23.03.1840*), Augustinus (30.12.1841), Rosalia Paulina (21.06.1844), m.a.w. drie kinderen. Philemondus maakte deel uit van een groot, nieuw samengesteld gezin. * = geboren en/of overleden in de Gentsestraat. Hij werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Sint Truiden. Hij was minder honkvast dan zijn ouders, en werd meermaals verzorgd in het ziekenhuis van Luik. *Hij heeft in de Brusselse agglomeratie, in Luik, Charleroi en het buitenland gewoond*, en had een problematische landloperstatus, vooral door het grote tijdverloop tussen de eerste en de laatste veroordeling.. Hij was '*invalide*' (*verval van zijn gezondheid in het algemeen*). Gestalte: 173 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.15.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	30.01.1876* tot 29.04.1876	02.06.1900 tot 18.02.1901	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10 + 3	Schaarbeek	Kleermaker en winkelier	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

*Het samenvattend penitentiair dossier vermeldt 30.06.1876 als registratiedatum na een vonnis van 24.04.1876 en 29.04.1876 als datum waarop Philemondus Cornand de kolonie verliet. Het is duidelijk dat de eerste registratie niet in juni maar in januari heeft plaatsgevonden.

3.1.2.16. DAELEMAN Joannes Bapstista (Jean Baptiste): ID 49745. Aalst, Mijlbeek, 20.03.1837 – 27.08.1904, verweduwde landarbeider in Aalst, zoon van Judocus, landbouwer / klompenmaker (Aalst, 17.06.1797 -) Natalia Blondeel (Wetteren, 03.08.1803 – Aalst, Mijlbeek, 28.07.1848) landbouwster, getrouwd in Aalst op 13.05.1829. Joannes Baptista was een broer van: Maria (17.11.1829 – 28.03.1835), een levenloos geboren meisje (16.12.1832), Anastasia (18.02.1834 - Poperode, 24.01.1851), en Constantia (26.10.1839), m.a.w. een klein gezin. Joannes Baptista Daeleman was zelf op 07.02.1872 in Nieuwerkerken getrouwd met Amelia Vermassen (Ressegem, 01.12.1826 - Nieuwerkerken, Kwelestraat, 26.04.1902). Joannes Batpista was op dat ogenblik dienstbode, Amelia herbergierster in Nieuwerkerken). Joannes Bapitsta werd veroordeeld in Brussel en werd op 21.12.1903 '*invalide*' verklaard. Volgens het penitentiair dossier woonde hij aan de Dendermondsesteenweg. Hij had een kreupele linker ringvinger. Hij werd voor zijn veroordeling verzorgd in het ziekenhuis van Aalst. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.16.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	21.12.1903 tot 21.05.1904	-	66	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 1 levenloos geboren	Mijlbeek	Klompenmaker, landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.2.17. DAENS Judocus Josephus (Josse Joseph): ID 54858. Aalst, 17.09.1844, ongehuwde mijnwerker in Dampremy, zoon van Albertus, wever (Aalst, 12.08.1801 – Leopoldstraat, 07.08.1892) en Francisca Melckebeke, kantwerkster / naaister (Hofstade, 14.09.1799 – Aalst, Schaarbeek, 24.12.1888), getrouwd in Aalst op 30.04.1825. Beiden woonden in de Hoogstraat. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Rosalia (23.02.1825, gewettigd door het huwelijk van haar ouders –24.03.1830*), Judocus (13.12.1826 – Withuisstraat, 20.02.1912), Petrus Joannes (05.12.1828 – 12.06.1893*), Barbara (17.02.1831 – 26.09.1835), Maria (26.07.1833), Franciscus (10.04.1836), G(u)ido Albertus (12.09.1838 – 01.07.1857*), Josephus Judocus (09.10.1841 - 16.03.1843*), Judocus (1844) . Het gezin was adresvast. * = geboren en/of overleden in de Hoogstraat. Judocus Josephus werd veroordeeld Hij was minder honkvast dan zijn ouders – *hij had in Brussel, Laken, Charleroi, Montignies-sur-Sambre en Dampremy gewoond*. Hij had een *brandlitteken op de rechtervoet*. Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen Daens 3.1.2.17.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	05.07.1905 tot 20.07.1905	-	60	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Hoogstraat (Schaarbeek)	Wever, kantwerkster en naaister	Dampremy	Accidenteel

3.1.2.18. DE BACKER Aloysius (Aloïs): ID 4904. Aalst, 30.03.1839, ongehuwde huisknecht in Brussel, zoon van Carolus Cornelius, molenaarsgast (Aalst, 27.03.1796 - Brussel) en Berlinda Francisca de Jonge, naaister (Aalst, 14.08.1801), getrouwd in Aalst (05.02.1823) en beiden gehuisvest aan de Molendries. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Josephus (22.06.1823), Paulina Christina (16.12.1824), Eduardus (13.10.1826 - 21.09.1827), doodgeboren meisje (08.10.1827), doodgeboren meisje (05.02.1829), Josephus Leopoldus (29.11.1831), Maria (20.11.1834 - 03.08.1838) Maria Christina (26.03.1836 - 19.07.1838), **Aloysius** (1839).Aloysius werd veroordeeld in Brussel en Sint-Jans-Molenbeek. *Hij had een aantal jaren in Frankrijk gewoond, waarvan 10 jaar in Parijs*. Aloysius had een problematische landloperstatus omwille van de grote tijd die tussen de eerste en de laatste registratie is verlopen. Gestalte: 145,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.18.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	18.09.1886 tot 10.10.1886	03.09.1897 tot 02.09.1899	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 2 doodgeboren	Mijllbeke	Molenaarsgast en naaister	Brussel	Problematisch

3.2.1.19. DE BOLLE Franciscus Joannes (Debolle François Jean): ID 120861. Aalst, 20.02.1832, niet 01.01.183 , – Merksplas, *13.07.1887*, ongehuwde schoenmaker in Aalst, zoon van Joannes Vincentius, drukkersgast / hoedenmaker / winkelier (Aalst, 27.10.1798 – 26.02.1879) en Barbara Joanna van den Broeck, winkelierster (Aalst, 18.03.1793), getrouwd op 07.10.1820. Joannes Vincentius hertrouwde na de dood van Barbara Joanna op 09.12.1835 in Moorsel met Sophia Merckx, kleermaakster, die op 19.09.1847 in Aalst is overleden. In het eerste huwelijk – de ouders van Franciscus Joannes (1832) – kwamen de volgende kinderen ter wereld: Maria Catharina (20.06.1821 - 27.02.1823), Dorothea (03.01.1823 - 08.08.1825), Eduardus (19.06.1824 - 10.09.1826), Placida Catharina (02.04.1826 - 19.10.1828), Joannes Baptista (18.06.1828 - 27.03.1831), Catharina Petronilla (25.04.1830 – 07.08.1876), Isabella (21.07.1833 - 21.06.1834). In het tweede huwelijk was Joannes Vincentius vader van: Josephina (04.10.1836 – 14.09.1922), Franciscus Aloysius (11.07.1838), Petrus Augustinus (22.08.1840), Isabella Pelagia (21.08.1842 - 10.10.1863), Maria (17.05.1845). Franciscus Joannes groeide op in een groot gezin met veel kindersterfte. Hij was amper drie jaar toen zijn moeder is overleden, en hij heeft vermoedelijk deel uitgemaakt van het nieuwe samengestelde gezin waarin ook veel kindersterfte voorkwam. Hij werd veroordeeld in Brussel. Franciscus Joannes nam vrijwillig dienst in het leger en verbleef *drie jaar in Mexico met het legerkorps ter bescherming van de keizerin*. *Naar verluidt was hij ook zeven jaar in dienst in Nederlands-Indië*, maar ik heb *zijn naam niet teruggevonden in de Stamboeken en pensioenregisters van Militairen KNIL in Oost- en West-Indië*, 1815-1949 (1954), Nationaal Archief Nederland. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte.158,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.2.1.19.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	31.05.1886 tot 23.08.1886	21.02.1887 tot *13.07.1887*	54	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + 5	Stoofstraat (Schaarbeek)	Drukker en winkeliers	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.20. DE BUYSSCHER (Debuysscher) Egidius (De Buysscher Egide): ID 195497. Aalst, 25.08.1844 – 09.10.1894, gehuwde metselaarsknaap in Aalst , zoon van Dominicus, landbouwer (Nieuwerkerken) en Catharina de Moije, landbouwster (Aaigem – Aalst, Schaarbeek, 09.11.1888), getrouwd in Nieuwerkerken op 27.06.1836. Dominicus was toen weduwnaar van Constantia Burchelman met wie hij 09 09.12.1833 in Nieuwerkerken was getrouwd. Het geizn Debuysscher-De Moye wordt in het bevolkingsregister van 1847 vermeld in de Geraardsbergsestraat, 84 bis 3 en bestond uit de ouders en Egidius. Op 28.04.1854 vertrok Egidius naar Jette/Ganshoren en hij kwam terug op 26.08.1854. Op hetzelfde adres woonde ook Albine de Moye (Aaigem, 1821), die sinds 12.05.1852 in Aalst woonde en daarvoor in Gent had gewoond. Over het gezin van oorsprong werden geen andere gegevens teruggevonden. Egidius trouwde in Aalst op 09.11.1887 met Maria Delphyna Bernhad (Aalst, 04.10.1859), beiden woonachtig in Schaarbeek. Egidius was toen arbeider, Maria Delphyna was dagloonster. Egidius en Maria Delphyna hadden de volgende kinderen: Rosalia (18.10.1878*), Jacobus (Schaarbeek, 03.08.1881*), Nathalia (Sint-Jansstraat, 25.12.1884*), Philomena (07.03.1887* – 06.12.1888), Maria (02.12.1898), Maria (Zoutstraatpoort, 02.12.1891), Charlotta (Zoutstaatpoort, 21.02.1894). Terwijl over Egidius' gezin van oorsprong nauwelijks gegevens beschikbaar zijn, is zijn eigen huwelijk goed gedocumenteerd. Het echtpaar kreeg zeven kinderen, waarvan er vier gewettigd werden door het huwelijk van Egidius en Maria Delphyna. Hij werd één maal veroordeeld in Asse, enkele weken voor de geboorte van zijn dochter Maria. Het penitentiair dossier vermeldt dat hij legerdienst had verricht. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.20.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	09.10.1891 tot 20.10.1891	-	47	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	Schaarbeek	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.2.21. DE CONINCK (Koninck) Philippus Josephus (Deconinck Philippe): ID 181072. Aalst, Mijlbeek, 22.05.1839, gehuwde wever in Aalst, zoon van Benedictus, lucifermaker (Aalst, 23.12.1814 - 29.01.1850) en Isabella van Mol (13.09.1816 - 06.04.1842), getrouwd in Aalst op 24.08.1838. Benedictus woonde in Mijlbeek, Isabella was dienstmeid en woonde eveneens in Mijlbeek. Toen Benedictus stierf, was hij niet alleen weduwnaar van Isabella van Mol, maar ook van Maria Theresia Permentier, gestorven op 12.12.1847, met wie hij op 27.07.1842 was getrouwd. Philippus was een broer van: Michaël (Mijlbeek, 05.04.1841 - Binnenstraat, 24.11.1843) en een halfbroer van Joannes Franciscus (21.07.1843 – 10.06.1862), Johanna Catharina (10.08.1845), die allen worden vermeld in het bevolkingsregister van 1847, nl. in de Binnenstraat nr. 193. Hij is dus opgegroeid in een klein nieuw samengesteld gezin. Philippus Josephus was getrouwd met Marie Léonie Delattre / Delatte (Aalst) met wie hij in rue du Fontenoy, Roubaix op 30.06.1878 Louis Benoit en op 22.03.1881 Angèle Marie Louise heeft gekregen. Eventuele andere kinderen werden niet teruggevonden. In het penitentiair dossier wordt vermeld dat hij in 1869 met Léonie Delattre gehuwd was, maar de akte is niet teruggevonden. Voorts wordt melding gemaakt van een *langdurig verblijf in Roubaix* (*28 jaar*), waar de geboorte van de kin-

deren ook op wijst. Hij had drie jaar legerdienst volbracht en werd één maal veroordeeld in Moeskroen. Hij was gedeeltelijk kaal en *leed aan atrofie (spierafname) in het linkerbeen*. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.21.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	08.11.1890 tot 13.01.1891	-	51	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijlbeek	Lucifermaker en dienstmeid	Aalst	Accidenteel

3.1.2.22. DE HAECK Ambrosius (Ambroise): ID 15988. Aalst, 02.02.1831, kleermaker in Brussel, zoon van Joannes Antonius, handelaar / wever (Aalst, 19.04.1810 – Aalst, 01.10.1843) en Barbara van Dorpe, winkelierster (Denderhoutem, 26.02.1799 – Aalst, 11.04.1873), getrouwd in Aalst op 26.05.1830. Het echtpaar De Haeck-Van Dorpe had zes kinderen: Ambrosius (1831), Judocus (05.05.1833* - 26.11.1861), Petrus Joannes (04.06.1835), Josephus Albertus (29.07.1837* - 06.04.1838), Philomena (25.04.1840 - 11.01.1842), Maria (11.09.1842). * = geboren in de Geraardsbergsestraat. In 1847 woonde Ambrosius met zijn moeder, die hertrouwd was met Thomas Joannes Wellemans, en twee broers in het Windmolenstraatje 84 bis 12. Ambrosius trouwde met Paulina de Croock (Hofstade, 13.01.1827 – Aalst, 26.12.1857) met wie hij twee kinderen had: Carolus Jacobus (02.04.1855) en Joannes Baptista (15.06.1857), geboren in de Hoogstraat en de Peperstraat. Volgens het penitentiair dossier was hij weduwnaar van Marie Julienne Proppier (overleden in Parijs). Daarvoor was hij volgens het dossier in Brussel getrouw met Cahterine Helmont, die eveneens overleden is in Parijs. Indien die gegevens correct zijn, was Ambrosius drie keer getrouwd en drie keer weduwnaar geworden. Het huwelijk met Paulina de Croock wordt niet vermeld in het penitentiair dossier. Ambrosius werd veroordeeld in Mons, Antwerpen en Brussel. In het penitentiair dossier wordt Ambrosius als '*invalide*' omschreven. *Hij was 1846 tot 1864 vrijwilliger in het regiment der karabiniers.* Gestalte: 164,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.22.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	04.04.1895 tot 24.05.1985	17.04.1897 tot 21.09.1897	64	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Wever, handelaar en winkelierster	Brussel	Conjunctureel

3.1.2.23. DE HAECK Bernardus (Bernard): ID 178032. Aalst, Schaarbeek, 22.10.1835, niet 01.01.1835, – 20.12.1890, gehuwde landarbeider / dagloner in Aalst, zoon van Franciscus Josephus, wever / hovenier (Aalst, 30.12.1802 – 03.07.1875) en Rosalia de Schrijver, spinster (Erembodegem, 25.04.1805 – Sinte-Appoloniastraat, 06.12.1843), getrouwd in Aalst op 31.07.1829, en beiden woonachtig in Schaarbeek. Het echtpaar De Haeck-De Schrijver kreeg de volgende kinderen: Leander (27.02.1830[x]), Ludovicus (24.11.1831) Josephus (23.01.1834 – 07.03.1834[x]), Bernardus (22.10.1835[x]), Maria Virginia (08.12.1837[x]), Joannes Baptista (13.01.1840[x]), Adela Maria (04.06.1842 - 24.09.1846[x]), [x] = geboren en/of overleden in Schaarbeek. Bernardus groeide op in een gezin met zeven kinderen waarvan er twee op prille leeftijd zijn overleden. Bernardus trouwde op 08.09.1875 met Philomena Steeman, kantwerkster (Hofstade, 08.07.1843 – Aalst, 27.01.1914) en kreeg met haar de volgende kinderen: Joanna (11.11.1861 - 19.05.1865*), Clementina (Zoutstraatpoort, 07.07.1869*), Ursula (01.06.1873*), Ludovicus (Schaarbeek, 07.08.1877), Karel Lodewijk (Zoutstraatpoort, 27.06.1880), Malvina Alexandra (Sint-

Jobstraatje, 06.12.1882), Michaël (Schaarbeek, 02.08.1886 – 22.12.1887). * = gewettigd door het huwelijk. Philomena kreeg voor haar ook nog Paulina Steeman (Kalfstraat, 03.08.1866 - 22.03.1867) – haar akte vermeldt geen wettiging. Hij werd één maal veroordeeld in Brussel. *In 1890 werd hij verzorgd in het ziekenhuis van Aalst. Hij had legerdienst verricht en leed volgens het penitentiair dossier een geatrofieerde linker arm*. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.23.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	29.08.1890 tot 09.09.1890	-	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Wever, hovenier en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.24. DE HAECK Emmanuel: ID 6058. Aalst, 19.10.1848, - 18.07.1909, ongehuwde stoker in Aalst, zoon van Jacobus Josephus, schoenmaker (Aalst, 21.03.1816 – 07.03.1853) en Clara Rosalia Amant, naaister (Aalst, 25.02.1817 – 25.03.1881)., gehuwd in Aalst op 06.02.1839, beiden gehuisvest aan de Molendries. Emmanuel, die in het dossier als stoker werd omschreven, was bij zijn overlijden smid, en hij verloor zeer vroeg zijn vader, waarna zijn moeder hertrouwde met Henricus Spaens. Zijn ouders kregen de volgende kinderen: Judocus Martinus (19.01.1840 – 31.10.1878), Francisca (02.04.1842), Rosalia Gabriela (10.04.1844 – 13.11.1881), Paulina Virginia (10.03.1846), Emmanuel (1848), Joannes Baptista (27.02.1851, werd later als vuurstoker vermeld). Volgens het bevolkingsregister van 1856 verbleef Emmanuel op dat ogenblik in de militaire gevangenis aan de Graanmarkt. Emmanuel werd veroordeeld in Kontich, Brussel, Aarschot en Tienen. Zijn landloperstatus was conjunctureel maar leunde aan bij een structurele problematiek. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.24.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	14.08.1899 tot 07.06.1901	06.07.1906 tot 22.02.1908	50	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Schoenmaker en naaister	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.25. DE HAECK Josephus Franciscus (Joseph): ID 77503. Aalst, 18.03.1833, niet 01.01.1836, ongehuwde tuinman in Aalst, zoon van Cornelius Joannes, twijnder / hovenier / bewaker spoorwegovergang (Aalst, 31.10.1805 – Grembergen, 20.08.1850) en Anna Maria Keymeulen (niet Keymoel), spinster / hovenierster / groentehandelaar (Aalst, 10.03.1806), getrouwd in Aalst op 01.04.1830. Josephus Franciscus was een broer van: Joanna Francisca (25.02.1831 – 04.11.1860), Dorothea Petronilla (- Molenstraatpoort, 20.12.1838), Theresia Sophia (28.11.1837 - 17.12.1838), Carolina (01.07.1835 - Groenstraat, 25.01.1841), Victorinus (01.10.1839 - Dendermondsesteenweg, 19.08.1849), Aloysius (22.02.1841), Joannes Franciscus (06.11.1843), Rosalia Francisca (21.02.1846 - Hovenierstraat, 21.11.1846), Josephus Alexander (25.10.1847 - 19.08.1849), Joannes Baptist (22.01.1850). Josephus werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.25.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	28.11.1881 tot 18.02.1882	-	48	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Mijlbeek	Hoveniers en twijnder en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.26. DE NEEF Carolus, ook als Karel vermeld (Deneef Charles): ID 132221. Aalst, Mijlbeek, 22.03.1839, niet 01.01.1839, verweduwde tuinman in Anderlecht, zoon van Leander Paulus, dagloner / landbouwer (Aalst, 28.02.1806 – 08.02.1882), en Antonia (ook Antonetta geschreven) de Schepper, spinster (Aalst, 13.10.1812 – 08.05.1841), vermeld in het bevolkingsregister van 1837 met hun dochter Marie Louise of Maria Ludovica (14.07.1836 – 26.07.1911). Leander Paulus en Antonia trouwden in Aalst op 21.01.1836. Ze waren ook de ouders van **Carolus** of Karel (1839). Antonia overleed in 1841 en Leander Paulus hertrouwde op 14.02.1849 in Aalst met Regina Limpens, landbouwster (Erembodegem, 25.08.1811 – 17.04.1884) – beiden woonden in Mijlbeek. Met Regina had de vader van Carolus drie kinderen: Eugenia (04.12.1849 – 27.07.1896), Vitalis (18.12.1851 – 07.02.1915), Franciscus (22.03.1854). Carolus was weduwnaar van Petronilla Everaert (Hekelgem, 22.07.1833), met wie hij 20.04.1864 getrouwd was in Erembodegem - ze waren toen dienstbode en dienstmeid in Erembodegem. Carolus woonde in verschillende gemeenten van de Brusselse agglomeratie en hij had legerdienst verricht. Hij werd veroordeeld in Brussel, Vilvoorde, Antwerpen en Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.26.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	13.05.1887 tot 26.05.1887	23.11.1888 tot 05.02.1889	48	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 + 3	Mijlbeek	Landbouwers en spinster	Anderlecht	Structureel

3.1.2.27. DE NEEF JOANNES BAPTISTA (Jean Baptiste): ID Aalst, 7207. 11.07.1842, gehuwde wever in Aalst, zoon van Petrus Joannes, wever / winkelier (Aalst, 06.04.1814 – 15.03.1877) en Christina Verbeeren, kantwerkster / winkelierster (Aaslt, 07.04.1823 – 23.11.1878*), getrouwd in Aalst op 06.10.1841. De bruidegom woonde in de Geraardsbergsestraat, de bruid in de Hoogstraat. Het echtpaar De Neef-Verbeeren had de volgende kinderen: Joannes Baptista (1842), Isabella (23.03.1845 – Denderstraat, 13.01.1906), Philemon (22.03.1848 - 21.04.1848), Joannes Franciscus (08.04.1850 – 02.10..1892), Philemon (Geraardsbergsestraat, 25.04.1853 – 14.11.1921), Desiratus Ludovicus (01.04.1856*), Victorina Maria (31.01.1859* - 01.01.1902), Isabella (15.06.1862* - 15.01.1892). Joannes Baptista was het oudste kind van acht van een gezin dat in Schaarbeek woonde. *Joannes Baptista was op getrouwd met Theresia Bogaert en kreeg met haar in Roubaix de volgende kinderen*: Victorine (rue du Fresnoy, 21.07.1878), Désiré (rue de l'Ermitage, 26.11.1880). Andere gegevens over het echtpaar De Neef-Bogaert werden niet aangetroffen. Joannes Baptista werd één maal veroordeeld in Moeskroen, niet ver van de Franse grens, wat er kan op wijzen dat hij op oudere leeftijd opnieuw naar Noord-Frankrijk is getrokken op zoek naar werk. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.27.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	23.06.1905 tot 11.09.1905	-	62	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Wever en kantwerker, winkeliers	Aalst	Accidenteel

3.1.2.28. DE NEYS Pierre Alphonse: ID 7232. Aalst, 26.02.1846, ongehuwde kleermaker in Liedekerke, zoon van Pierre Jean, kleermaker (Liedekerke - Liedekerke) en Joanne Maria Cobbaut (Liedekerke), getrouwd in Gent. In het bevolkingsregister ALS_BEV_1847_60_0050) wordt het echtpaar vermeld in de Lange Zoutstraat met de volgende kinderen: Felix Camille*, Clémence*, Hubert* en Alphonse** (9 maand). * = geboren in Gent, ** geboren in Aalst. Op 08.08.1848 verhuisde het gezin opnieuw naar Liedekerke, zodat de connectie van Pierre Alphonse met zijn geboortestad zeer beperkt was. Alphonse werd veroordeeld in Brussel. *Hij was 'vrijwilliger met premie' in het leger van 1875 tot 1876. Deserteerde gedurende zes maanden, en keerde terug naar hetzelfde regiment van 1877 tot 1879.* Gestalte: 154 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.28.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	13.03.1892 tot 19.05.1892	08.11.1900 tot 05.11.1904	46	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Schaarbeek	Kleermakers	Liedekerke	Structureel

3.1.2.29. DE NIL Alexander (Alexandre): ID 116632. Aalst, Mijlbeek, 07.01.1844 – *Wortel, 18.02.1917*, ongehuwde grondwerker in Aalst, zoon van Joannes, dienstbode / landbouwer / stoker (Mazenzele, 07.09.1799 – Aalst, 08.08.1866) en Josepha van Gijsegem landbouwster / dagloonster (Aalst, 25.11.1797 – 16.07.1874), gehuwd in Aalst op 23.05.1832, beiden woonachtig in Mijlbeek. **Alexander** was een broer van: Maria Catharina (12.12.1832 – 16.10.1852), Barbara (18.01.1835), Joanna (18.05.1837) en Maria Elisabeth (29.05.1839). Alle kinderen zijn in Mijlbeek ter wereld gekomen. Alexander werd veroordeeld in Elsene, Mol, Brussel, Herne, Sint-Jans-Molenbeek, Eeklo, Westerlo, Moeskroen, Waarschoot, Zele, Nevele, Tienen, Nazareth, Puurs en Hoogstraten. *Alexander had zestien jaar in Frankrijk gewoond, waar hij als grondwerker door het land trok en letterlijk in het spoor liep van de nieuwe treinverbindingen*. Hij had bovendien als vervanger legerdienst verricht. Zijn penitentiair dossier vermeldt dat hij '*infirme'* was. Geen doodsoorzaak vermeld. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.29.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
19	18.01.1886 tot 19.02.1886	21.05.1916 tot *18.02.1917*	42	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Problematisch

3.1.2.30. DE PELSMAEKER Benedictus (Benoît): ID 7358. Aalst, 17.06.1848, ongehuwde stoker in Aalst, zoon van Judocus, arbeider / bakkersgast (Aalst, 08.08.1805 – Leopoldstraat, 26.03.1885) en Seraphina Vinck, spinster / dagloonster (Aalst, 20.10.1809 – 19.12.1884), getrouwd in Aalst op 04.05.1836. Judocus en Seraphina woonden in Mijlbeek en waren dienstbode en dienstmeid.. In het bevolkingsregister van 1867 wordt vermeld dat Benedictus op dat ogenblik in de Binnenstraat woonde. Het gezin had de volgende kinderen:: Maria Ludovica (06.09.1837 - 19.08.1840), Florentina (15.02.1840 – 15.02.1873), Zacharias (16.08.1842), Thomas Dominicus (21.05.1845 - 27.01.1866), **Benedictus** (17.06.1848 – Gasthuisstraat, 23.12.1910). Benedictus werd veroordeeld voor landloperij en/of bedelarij in Sint-Jans-Molenbeek, Hoei, Namen, Geraardsbergen, Perwez, Waremme en Tongeren. *Hij had in Charleroi, de Brusselse agglomeratie en Frankrijk gewoond*. Hij was twee maal in militaire dienst: van 1869 tot 1873 en van 1882 tot 1886. In 1890 werd hij opgenomen in het ziekenhuis van Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.30.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	03.10.1891 tot 16.10.1891	06.05.1907 tot 04.11.1909	43	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mijlbeek	Bakker en dagloonster	Aalst	Structureel

3.1.2.31. DE PETTER Petrus Joannes (Depetter Pierre Jean): ID 69524. Aalst, 15.04.1837 – *Merksplas, 16.03.1890*, gehuwde huisschilder in Mechelen, zoon van Gregorius, wever (Moorsel, 17.11.1807 - Aalst, 06.05.1844) en Seraphina Schollaert, spinster (Aalst, 30.04.1809), getrouwd in Aalst op 02.11.1836. Gregorius en Seraphina woonden in Schaarbeek en zijn daar gedurende hun huwelijk blijven wonen. Zij waren de ouders vijf kinderen: **Petrus Joannes** (1837), Franciscus (29.05.1839 - 09.02.1857), Constantia (04.06.1842), Petrus (22.01.1844), Emmanuel (18.04.1847). Na het overlijden van Gregorius hertrouwde Seraphina op 13.07.1850 met Joannes de Knibber, en na het overlijden van Joannes de Knibber hertrouwde ze op 15.04.1857 een tweede maal met Petrus Franciscus Hauman. Petrus Joannes was *volgens zijn eigen verklaringen in 1867 in Lille (Frankrijk) getrouwd met Elisabeth Piedfort.* Hij werd veroordeeld in Brussel, Hoogstraten en Dendermonde. Hij had in het leger gediend en meer dan tien jaar in Mechelen gewoond. Voorts had hij *ongeveer drie jaar in Frankrijk gewoond*. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.31.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
16	11.11.1880 tot 16.12.1880	25.10.1889 tot *16.03.1890*	43	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Wever	Mechelen	Problematisch

3.1.2.32. DE RAEDT Leander (Deraedt): ID 119987.Aalst, Mijlbeek, 18.08.1837 – 29.11.1897, zoon van Carolus, dagloner (Aalst, 15.03.1804 – 30.08.1863) , en Francisca Guns, ook Goen geschreven (Aalst, 08.03.1801 - 16.1.1842), getrouwd in Aalst op 25.06.1828. Ze hadden de volgende kinderen: een levenloos geboren kind (16.05.1829), Maria Josepha (18.07.1830*), Barbara (26.09.1834), **Leander** (1837). * = geboren in Mijlbeek. Carolus hertrouwde na het overlijden van Francisca op 12.08.1842 met Joanna Catharina Camu, spinster (Teralfene, 19.09.1800 – Aalst, 25.12.1868), die ongehuwd moeder werd van Joannes Baptista Camu (Aalst, 18.02,1824, al getrouwd voor zijn moeder met Carolus trouwde), Franciscus Benedictus Camu (Aalst, 11.07.1838*) Leander was volgens de akten van de Aalsterse burgerlijke stand een tweede maal gehuwd met Joanna Maria Elskens (Mespelaere, 08.02.1848 – Erembodegem, 22.02.1901). Leander en Joanna Maria waren in Aalst getrouwd op 11.06.1890. In het penitentiair dossier wordt hij als gehuwde mijnwerker in Mont-sur-Marchienne en echtgenoot van Henriette van den Wildenberg voorgesteld (getrouwd in Mont-sur-Marchienne). Henriette of Henrica is op 09.01.1881 overleden in Mont-sur-Marchienne. Leander werd veroordeeld in Brussel en Brugge. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.32.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	04.05.1886 tot 29.07.1886	08.04.1887 tot 05.05.1887	48	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 + 1 levenloos geboren kind + 1 stiefzoon	Mijlbeek	Dagloner	Mont-sur-Marchienne	Conjunctureel

3.1.2..33. DE SCHRIJVER Franciscus (François)*: ID 10361. Aalst, 26.03.1832 – 19.05.1906, ongehuwde grondwerker in Aalst, zoon van Judocus Albertus, zwavelpriemmaker, (Aalst, 31.01.1793 - 22.12.1839) en Maria Catharina Krijgsman (Aalst, overleden op 11.07.1834). Judocus Albertus hertrouwde op 02.09.1835 met Isabella Boon (26.10.1801 – 28.11.1882) maar stierf ongeveer vijf jaar na zijn eerste echtgenote. Franciscus was een broer van: Andreas (18.01.1820), Joanna Catharina (09.10.1823 - 24.02.1825) en Judocus Albertus (Mijlbeek, 30.03.1829). Franciscus werd veroordeeld in Tongeren en Namen. Hij had legerdienst vervuld en *volgens het penitentiair dossier had hij in Charleroi, Luik, Duitsland en de streek rond Lille en Roubaix gewoond*. Gestalte 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.33.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	25.09.1893 tot 01.12.1893	25.12.1893 tot 14.04.1894	61	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2	Mijlbeek	Wever en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.34. DE SCHRIJVER Petrus Franciscus (François)*: ID 7837. Aalst, Mijlbeek,18.04.1838, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Judocus Albertus, lucifermaker, en Isabella Boon, spinster (**zie De Schrijver Franciscus* 3.2.1.33**). Petrus Franciscus was een volle broer van: Petrus Joannes (17.09.1836 – 16.01.1911). Hij werd tweemaal veroordeeld in Ninove.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.34.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	18.07.1895 tot 31.08.1896	30.06.1898 tot 06.05.1899	57	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2	Mijlbeek	Lucifermaker en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.35. DE SMET Adolphus (Desmedt Adolphe): ID 117558. Aalst, 23.03.1841, niet 01.01.1841, gehuwde mijnwerker in Gilly, zoon van Joannes Franciscus, schoenmaker (Aalst, 18.10.1803) en Francisca van Stijvendael, kantwerkster (Aalst, 14.06.1805), getrouwd in Aalst op 10.05.1827 – beiden woonden in de Langeridderstraat. Het echtpaar vijf had kinderen: Joannes Franciscus (01.02.1828), Maria (16.12.1832 – 25.02.1907), Franciscus Martinus (25.01.1835 – 23.05.1877), Joanna (16.12.1837), Adolpus (1841). Adolphus was volgens het penitentiair dossier weduwnaar van Marie Catherine Otterman (getrouwd in 1877, waarvan hij sinds 1884 feitelijk gescheiden was). Hij werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 146 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.35.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.02.1886 tot 22.04.1886	-	44	Weduwnaar (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Schoenmaker en kantwerkster	Gilly	Accidenteel

3.1.2.36. DE SMET Franciscus (François): ID 49634. Aalst, 14.09.1838, verweduwde kleermaker in Brussel, zoon van Josephus, landbouwer (Aalst, 15.08.1807) en Maria Keymeulen, hovenierster (Aalst, 24.08.1807 – 02.12.1841), getrouwd in Aalst op 19.04.1837 - beiden gehuisvest in Mijlbeek. Het echtpaar had drie kinderen: Eduardus Franciscus (21.05.1837*), **Franciscus** (1838), Joannes Ludovicus (16.11.1840*). * = geboren in Mijlbeek. De vader van Franciscus (Josephus) hertrouwde op 31.01.1849 met Berlindis (Erpe, 16.03.1808). Dat huwelijk wordt hier buiten beschouwing gelaten. Franciscus was volgens het penitentiair dossier weduwnaar van Delphine Landers. Franciscus werd veroordeeld in Moeskroen. *Zijn dossier bestempelt hem als invalide: algemene achteruitgang van zijn gezondheid*. *Hij had legerdienst vervuld en in Frankrijk gewoond: in Parijs en in Rijsel, waar hij in april 1873 getrouwd was*. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.2.1.36.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	12.12.1903 tot 07.03.1904	-	64	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Mijlbeek	Land- en tuinbouwers	Brussel	Accidenteel

3.2.1.37. DESMEDT Joannes (Jean Baptiste): ID 128531. Aalst, 01.01.1839 (27.08.1839 ?) – 26.11.1891, gehuwde dagloner in Aalst. Hij was een onechte zoon van Brigitte Desmedt, de naam van zijn vader werd niet vermeld, en zijn geboorte werd niet geregistreerd op de manier die in het penitentiair dossier is vermeld. Er werd wel een Joannes de Smet geboren op 27.08.1839, zijn moeder was Brigitta de Smet – ze was spinster en woonde in de Langestraat. Op 01.02.1836 had ze al een onechte dochter gekregen: Catharina, overleden op 21.02.1841. *Wellicht was het diezelfde Brigitta de Smet (17.05.1813 – 17.03.1858) die op 19.09.1849 in Aalst trouwde met Petrus Josephus Franssar (17.10.1799). Beiden woonden in de Beekstraat* en kregen samen de volgende kinderen: Maria Christina (01.07.1850 – 19.02.1856), Ferdinandus (07.08.1853), een doodgeboren kind op 16.03.1858; Zijn echtgenote was volgens het penitentiair dossier Victorine Bouillez, en het huwelijk zou in 1873 plaatsgevonden hebben – was de naam Victorine Bouillez een verschrijving? Bij het overlijden van Joannes de Smet wordt vermeld dat hij weduwnaar was van Victoria Baeyens, met wie hij op 19.08.1874 was getrouwd. Er mag wellicht worden aangenomen dat Jean Baptiste (Joannes) het kind was dat op 27.08.1839 werd geboren, maar omdat het niet bewezen kan worden, zullen zijn data zonder verwijzing naar het gezin van oorsprong worden verwerkt. Jean Baptiste werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij in Asse.. *Jean Baptiste (Joannes) had een geatrofieerd rechterbeen*. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.2.1.37.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	28.01.1877 tot 11.02.1887	-	35	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	?	Aalst	Accidenteel

3.1.2..38. DE TROYER Leopoldus (Leopold Emile): ID 8195. Aalst, Korte Nieuwstraat, 04.10.1831, ongehuwde bakker in Brussel, zoon van Amalia de Troyer (Nieuwerkerken), dienstmeid, bevallen in het huis van weduwe van Holle. In 1847 woonde Leopoldus in Nieuwerkerken. Leopoldus werd veroordeeld in Gent, Sint-Jans-Molenbeek, Hoogstraten en Brussel. Hij had legerdienst vervuld, en in Sint Jans-Molenbeek aan de Ninovesteenweg gewoond. Gestalte: 153 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2..38.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
34	04.09.1874 tot 02.11.1874	28.06.1901 tot 14.08.1903	42	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Schaarbeek	Dienstmeid	Brussel	Problematisch

3.1.2.39. DE VOS Petrus Josephus (Pierre Joseph): ID 67109. Aalst, 22.01.1843, verweduwde leurder in Aalst, zoon van Henricus Jacobus, garentwijnder (Aalst, 15.07.1809 - 19.05.1844) en Joanna Michau(x), kantwerkster (Aalst, 01.01.1806 – 01.11.1886), getrouwd in Aalst op 28.05.1830. De bruid woonde in de Hoogstraat. Het echtpaar De Vos-Michau kreeg de volgende kinderen: Maria (03.07.1830 - 04.07.1830), Maria Anna Ludovica (01.07.1831 – 03.04.1837), Paulina (30.08.1833 – 13.02.1922), Joannes Baptista (09.09.1835 - 30.07.1849), Bernardus (10.05.1837 – 21.10.1838), Petrus (12.07.1838), Emerentia Delphyna (25.08.1840 – 14.01.1895), Petronilla (21.09.1844 – 24.10.1921), Petrus Josephus (1843). Joanna Michau(x) hertrouwde op 24.07.1850 met de veel jongere Dominicus Jouret (01.10.1826 – 14.02.1901). Petrus Josephus groeide op in een gezin waarvan een aantal op jonge leeftijd is overleden. Petrus Josephus trouwde op 01.05.1867 in Aalst met Francisca Seraphina Roeland, kantwerkster (27.03.1849). Op dat ogenblik was hij lucifermaker en woonden hij en Francisca in Schaarbeek. Ze kregen de volgende kinderen: Franciscus (02.02.1867 – 02.12.1918), Dominicus (26.03.1868 – 26.06.1868), Josephina (10.10.1869 – 12.10.1869), Ursula (07.09.1870 – 02.04.1872), Joannes Baptista (28.08.1874 – 26.10.1874), Franciscus (02.01.1878 – 23.08.1879), Joannes (27.01.1879 – 28.01.1879), Joannes Baptista (01.03.1880 – 30.07.1880), Propser (Leopoldstraat, 03.08.1881, de ouders woonden toen in Erembodegem), Petrus Jan Baptist (08.07.1886 – Erembodegem, 17.10.1886). Van de tien kinderen zijn er slechts twee volwassen geworden. Petrus Josephus werd veroordeeld in Brussel en Asse. Hij had een *geatrofieerd rechterbeen en was totaal verzwakt* ('*invalide*'). Gestalte: 158,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.39.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	22.10.1910 tot 28.10.1900	08.03.1911 03.10.1910	57	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Garentwijnder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.40. DE WANDEL Josephus (Joseph): ID 62811. Aalst, 22.02.1845 - 21.03.1917, verweduwde stoelenmaker in Brussel, zoon van Judocus Josephus, kramer/ houtdraaier (Vlierzele,24.01.1809) en Maria Roelandt, spinster (Nieuwerkerken,), getrouwd in Nieuwerkerken op 24.12.1829. De bruidegom was toen vlaswever in Vlierzele, de bruid landbouwster in Nieuwerkerken. Het echtpaar wordt vermeld in het Aalsterse bevolkingsregister van 1830 met de vermelding dat ze werden ingeschreven op 21.05.1830. Judocus en Maria kregen de volgende kinderen: Leopoldus (Vlierzele - 15.04.1840), Maria Josephina (09.08.1841), Leonia (28.01.1844). In 1837 vermeldde het bevolkingsregister ook de kinderen: Dominicus, Benedictus, Scholastica, alle drie geboren in Vlierzele, maar samen met Judocus Josephus en Marie Roelandt gehuisvest in Aalst. Josephus was weduwnaar van Eugénie Jacquet, waarover geen gegevens werden gevonden. Josephus werd veroordeeld in Brussel, Gent, Borgerhout, Antwerpen, Dendermonde, Hoogstraten en Harelbeke. Volgens het penitentiair dossier was hij '*infirme'*, gebrekkig. Hij ontsnapte meermaals uit de kolonie en liep een aantal straffen op. *Hij werd verpleegd in een*

psychiatrische instelling in Mortsel en verbleef ook in een gelijkaardige instelling in Rekem (‘*asile des aliénés*’). Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.40.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
47	26.05.1879 tot 14.08.1879	09.01.1915 tot ?	34	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Kramer, houtdraaier en spinster	Brussel	Problematisch

3.1.2.41. DE WOLF JOSEPHUS (Dewolf Joseph): ID 85693. Aalst, 06.04.1841 – 14.01.1892, ongehuwde straatventer, zoon van Joannes, metselaarsgast (Mere, - Aalst, 28.02.1870) en Joanna Vermeeren, spinster (Erembodegem). Het echtpaar De Wolf – Vermeeren kreeg vijf kinderen: Franciscus (19.03.1840 - 05.04.1840), Josephus (1841), Joannes Baptista (10.04.1844 - 07.03.1845), Hortentia (09.06.1850), Florentia (16.06.1854 – 07.02.1898). Josephus werd veroordeeld voor landloperij en/of bedelarij in Aalst, Gent, Wolvertem, Sint-Jans-Molenbeek, Puurs, Kontich, Boom en Mechelen. Als straatventer was hij wellicht genoodzaakt steeds verder te trekken om zijn waar te slijten.. *Zijn dossier vermeldt dat hij invalide was*. Gestalte: 171 cm

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.41.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	09.06.1873 tot 12.07.1873	21.10.1890 tot 17.01.1891	32	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Metselaar en spinster	Aalst	Structureel

3.1.2.42. DE WOLF Valerie Alexander (Valère Alexandre Dewolf): ID 115839. Aalst, 21.08.1833, ongehuwde handelaar in Antwerpen, zoon van Josephus Joannes Antonius, handelaar / burgemeester (Aalst, 20.05.1784) en Rosalia Catharina de Gheest, rentenierster (Aalst, 30.09.1801), getrouwd in Aalst op 22.12.1829. De bruid en de bruidegom woonden allebei aan de Vaart. Het echtpaar had de volgende kinderen: Augustus Emile (26.10.1830), Leopoldus Adolphus (04.021832) en **Valerie Alexander** (1833). Het kleine gezin van oorsprong van Valerie Alexander behoorde tot de economische en politieke toplaag van Aalst. *Valerie Alexander heeft meer dan twintig jaar in Antwerpen gewoond, twee jaar in Brussel en voorts ongeveer twee jaar in Le Have, Rouen en Parijs.* Hij werd één maal veroordeeld in Namen. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.42.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.12.1885 tot 12.03.1886	-	52	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Handelaar, burge-meester en rente-nierster	Antwerpen	Accidenteel

3.1..2.43. DE WUFFEL Joannes Baptista (Dewuffel Jean Baptiste): ID 76273. Aalst, 20.03.1839 – 01.12.1897, gehuwde metselaarsknaap / dagloner in Aalst, zoon van Franciscus Joannes, twijnder / katoendrukker (Aalst, 09.12.1817 - 30.06.1848) en Maria Theresia Michiels, kantwerkster (Aaslt, 13.03.1815 - 07.01.1866), gehuwd in Aalst op 05.04.1839. De verloofden woonden beiden in de Hoogstraat. **Joannes Baptista** was een broer van: Franciscus Xaverius (05.09.1842 - 04.06.1849), Joanna Petronilla (27.03.1845 - 24.07.1849), Virginia Maria (14.06.1848). Maria Theresia kreeg nog een dochter, Joana op 25.09.1850. Ze woonde nog altijd in de Hoogstraat. Joannes Baptista verloor vrij vlug zijn vader en groeide op in een klein gezin. Joannes Baptista trouwde op 08.05.1872 met Celestina Crenerine, dagloonster (Aalst, 14.08.1850 – Melle, 15.06.1926, maar wonend in de Kalfstraat, Aalst) – beiden woonde in Schaarbeek. Joannes Baptista en Celestina hadden de volgende kinderen: Ludovicus (30.07.1874), Maria Ludovica (06.02.1879), Joanna Leontina (05.05.1881), Hipollytus (12.06.1883 - 14.11.1886), Nicolas (24.01.1885), Maria Malvina (23.11.1887), Petrus (Dendermondsesteenweg, 29.01.1890) Cornelis (20.05.1891). De geboorteplaats van de kinderen was doorgaans Schaarbeek. Joannes Baptista was vader van acht kinderen, en werd toen hij al vader was veroordeeld in Dendermonde, Sint-Jans-Molenbeek en Brussel voor bedelarij en/of landloperij. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1..2.43.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	06.04.1877 tot 30.06.1877	03.04.1894 tot 23.10.1894	38	Gehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
4 + 1	Schaarbeek	Twijnder en kant-werkster	Aalst	Structureel

3.1.2.44. DROESHOUDT Victor Joannes (Victor Jean): ID 9273 Aalst 23.03.1843, gehuwde schrijnwerker in Brussel, zoon van Petrus Cornelius, schoenmaker (Aalst, - 28.08.1845) en Maria Cornelia de Laer, winkelierster (Aalst, - 04.06.1849). Het echtpaar had de volgende kinderen: Joannes Benedictus (02.03.1827 - 05.03.1827), Virginia (10.03.1828 - 11.12.1852), Romanus (18.10.1830 – 30.12.1899), Livinus (09.03.1833), Petrus Joannes (11.06.1835), Benedictus (11.03.1838), Charlotta (28.12.1840), **Victor Joannes** (1843), Constantia Maria (13.04.1845 - 23.06.1845). Het was een met relatief weinig kindersterfte. Een aantal van hun kinderen slaagde erin de sociale ladder te beklimmen. Victor Joannes was volgens zijn dossier gehuwd met Jeannette Neijgels, maar leefde feitelijk gescheiden van haar, want zij wilde hem niet meer toelaten tot de woning indien hij niet over geld beschikte. *Hij heeft zowel in Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek als Brussel gewoond*. *Volgens het penitentiair dossier heeft hij in 1863 in het ziekenhuis van Aalst verbleven*. Hij veroordeeld in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, Mechelen, Aalst en Elsene, zowel voor landloperij als bedelarij. Hij werd vanuit de kolonie twee maal getransfereerd naar het bedelaarshuis in Brugge. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.44.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
40	23.11.1876 tot 21.02.1877	17.04.1908 tot 26.04.1910	33	Gehuwd (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	?	Schoenmaker en winkelierster	Brussel	Problematisch

3.1.2.45. DU MORTIER Joannes Franciscus (Jean François): ID 24372. Aalst, 07.08.1845, ongehuwde schoenmaker in Aalst, zoon van Petrus Eduardus, twijnder (Gent, 03.12.1809) en Joanna Petronilla de Lattre, kantwerkster (Aalst, 26.04.1809 – Molenstraatje, 06.04.1872), gehuwd in Aalst op 30.09.1835. Petrus Eduardus woonde aan de Pontstraatpoort, Joanna Petronilla aan de Zoutstraatpoort. Joannes Franciscus was een broer van: Catharina Petronilla (01.04.1836), Hubertus Florentius (Brabantstraat, 05.08.1837 – 02.11.1887), Carolus Antonius (30.08.1839), Henricus Aloysius (12.09.1841 - Brabantstraat, 25.03.1842), Anna Joanna (29.01.1843 – Windmolenstraat, 09.06.1859), Christina Albertina (10.06.1849). Joannes Franciscus werd één maal veroordeeld in Wetteren en verrichte legerdienst. *Hij werd ook opgenomen in het ziekenhuis van Aalst*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.45.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	08.05.1897 tot 08.07.1897	-	51	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.46. ESCOUBE Joannes Anatolius Hypolitus (Jean Anatole Hippolyte): ID 9953. Aalst, 11.11.1834, ongehuwd en zonder beroep gehuisvest in Philippeville, zoon van Pierre Hippolyte, plaatscommandant (Toulouse) en Louise Adelaïde Devaux (Nancy). Het echtpaar had vijf kinderen: Louise Constance (Parijs), Jacques Achille Hypolite Amadé (Parijs), Maria Antonia Blanche (Parijs – Aalst, 16.04.1833), Ludovicus Josephus Jules (Aalst, 15.10.1832*), Joannes Anatolius Hypolitus (Aalst, 11.11.1834) * = geboren aan het Keizerlijk Plein. Jean Anatole werd veroordeeld in Doornik, Bouillon, Luik, Mechelen, Mons, Andenne, Namen, Elsene, Tienen, Gembloux, Antwerpen en Tongeren. *Had een dubbele hernia en had sinds 1872 een rondzwervend bestaan geleid in Frankrijk en België* zonder ooit een vaste woonplaats te hebben. *Verbleef in Mexico van 1864 tot 1866 waar hij deel uitmaakte van het Belgische legioen.* Volgens het penitentiair dossier had hij een broer die handelsagent was in Antwerpen (Van Arteveldestraat 49). Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.46.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
15	19.11.1874 tot 19.12.1874	12.08.1898 tot 05.07.1900	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Plaatscommandant	Philippeville	Problematisch

3.1.2.47. GHYSENS (Ghijsens) Petrus Joannes (Pierre Jean): ID 84197. Aalst, 31.12.1836 – Hoogstraten/Merksplas, infirmerie, *25.04.1886*, ongehuwde wever in Aalst, zoon van Henricus, blauwverver / dagloner (Aalst, 09.03.1810 – 25.11.1870) en Isabella van den Brande, landbouwster / spinster (Aalst, 02.02.1805 – Kerrebroek, 28.02.1841), getrouwd in Aalst op 03.02.1836. De bruidegom woonde in Mijlbeek, de bruid in Schaarbeek. Na het overlijden van Isabella hertrouwde Henricus op 30.06.1841 in Aalst met Theresia van der Zeyp, spinster (Erpe, 04.02.1814 – Aalst, 25.07.1866). Petrus Joannes was een broer van: Petrus Franciscus, geboren Van den Brande en gewettigd door het huwelijk van zijn ouders (Kerrebroek, 09.03.1835), Catharina (Mijlbeek, 30.08.1839 - 19.04.1853) en een halfbroer van Franciscus (15.04.1842), Carolus Ludovicus (22.03.1849 - 08.02.1850), Coleta (30.03.1851), Mathildis (08.11.1854). Het nieuw samengestelde gezin telde zeven kinderen. Petrus Joannes verrichtte legerdienst van 1859 tot 1862, en hij werd veroordeeld in Brussel, Gent en Hoogstraten. Doodsoorzaak niet vermeld. Lengte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.47.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	27.01.1870 tot 19.03.1870	17.11.1885 tot *25.04.1886*	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Overwegend Schaarbeek	Blauwverver, dagloner en landbouwster	Aalst	Problematisch

3.1.2.48. GHYSBRECHT Eduardus (Edouard): ID 39183. Aalst, Schaarbeek, 10.09.1839 – Oude Dendermondsesteenweg, 16.01.1908, gescheiden wever in Aalst, zoon van Jacobus, schoenmaker (Aalst, 02.12.1798 – Gentsestraat, 25.08.1857) en Maria Augustina Eemans, wasvrouw / dagloonster (Aalst, 25.12.1798 – Leopoldstraat, 10.02.1884), getrouwd in Aalst op 12.06.1824. De bruidegom woonde in de Kattestraat, de bruid aan de Nieuwstraatpoort. Het echtpaar Ghysbrecht-Eemans woonde in 1847 in de Gentsestraat 443 met hun zeven kinderen. Eduardus was een broer van: Franciscus (19.10.1828 – Vrijheidstraat, 13.02.1911*), Petrus Paulus (22.07.1831 – Langeridderstraat, 26.01.1892 – verdronken in de Dender en uit het water gehaald in de omgeving van de Zwarte Hoek), Egidius Basilius (27.07.1834*), Augustus (07.04.1837* - Schoolstraat, 12.05.1900), Maria Sylvia (18.12.1841*) * = geboren in of bij huwelijk gehuisvest in de Gentsestraat. Het gezin bleef lang in de omgeving de Gentsestraat wonen. Eduardus was op 28.11.1860 getrouwd met Rosalia Van Holsbeeck, kantwerkster (Aalst, 19.01.1842), met wie hij Gustavus Jacobus (30.01.1861), Emma Joanna (08.11.1863 – 20.04.1926), Emilius (02.08.1866) en Petrus Joannes (Hoge Vesten, 30.03.1869) kreeg, m.a.w. een klein gezin. Hij werd één maal veroordeeld in Moeskroen. In de landloperkolonie werd hij als '*invalide*' omschreven, als gevolg van een *chronische reumatische aandoening*. *Volgens het penitentiair dossier had hij meer dan dertig jaar in Lille en Roubaix gewoond.* Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.48.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	11.05.1901 tot 31.07.1901	-	61	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Schoenmaker en wasvrouw	Aalst	Accidenteel

3.1.2.49. HARRY Philemon: ID 108090. Aalst, 10.03.1840 - Merksplas, *13.03.1888*, ongehuwde huisknecht in Aalst. In het bevolkingsregister van 1867 luidt zijn adres: Zonnestraat, huisnummer 32. Zijn beroep werd als '*domestique*' omschreven (huisknecht). Op hetzelfde adres woonde ook Jean François Harry (09.09.1837), broer van Philemon en zoon van Françoise van Herzele (Denderleeuw, 212.06.1797), die in 1856 in de Hoogstraat woonde en vroedvrouw was. Op dat adres woonden niet alleen de moeder – die toen dagloonster was - en haar zonen Philemon en Jean François, maar ook haar dochters Josephine en Jeanne. In 1867 werd Françoise van Herzele ook in de Nieuwstraat vermeld (folio 44), namelijk als '*ménagère*' (gescheiden van Pierre Harry, geboren in Gent), in dienst van de bankier Camillus van Langenhove. Het register bevat echter ook een verwijzing naar haar vorige woonplaats: Laken (met als inschrijvingsdatum in Aalst: 03.12.1874). Dit lijkt erop te wijzen dat het register op twee verschillende tijdstippen werd ingevuld of aangevuld. Philemon is niet in een stabiele gezin opgegroeid, en *hij woonde in o.a. Aalst, Brussel en Elsene*. Hij werd veroordeeld in Brussel, Leuven, Antwerpen, Sint-Joost-ten-Node, Elsene en Vilvoorde. Hij was vervanger in het leger. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.49.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
13	17.04.1880 tot 08.05.1880	03.11.1887 tot *13.03.1888*	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Schaarbeek	Dagloonster en dienstmeid	Aalst	Problematisch

3.1.2.50. HAZEBROUCK Adrianus Gislenus (Hazebroeck André Ghislain): ID 91455. Aalst, 21.11.1844, niet 01.01.1844, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Petrus Jacobus Cornelius, dienstbode (Brielen, 06.09.1804 – Aalst, 06.02.1861) en Joanna Eyckermans, (Aaslt, 23.03.1809), getrouwd in Aalst op 16.08.1833. De bruidegom woonde toen in Gent en was rijkswachter, de bruid woonde in de Zoutstraat. In 1847 woonden Petrus Jacobus en Joanna in de Hoogstraat 84 bis 34, hij was arbeider, zij was borduurster. **Adrianus** was een broer van: Carolus Gislenus (Ninove - Aalst, Hoogstraat, 22.06.1843), Maria Catharina (26.06.1841), Adrianus Gislenus (21.11.1844 – 23.05.1885), Maria Mathildis (18.06.1853), Maria Stephania (07.04.1849 - Graanmarkt, 10.09.1859). Adrianus groeide op in gezin dat de hele tijd in het stadscentrum heeft gewoond. Hij werd veroordeeld in Brussel, Gent, Sint-Jans-Molenbeek en Antwerpen. *Hij was vervanger in het Belgisch leger en bracht volgens zijn eigen verklaringen acht jaar in Nederlands-Indië door*. Gelet op de korte periode waarin de zes registraties gebeurden, kan de landloperstatus als conjunctureel worden beschouwd. Gestalte: 176 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.50.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	14.07.1883 tot 18.08.1883	13.11.1884 tot 11.05.1885	38	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Dienstbode	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.51. HUYGHENS (Huijghens) Constantinus Franciscus (François): ID 133492. Aalst, 24.09.1834, gehuwde mijnwerker in Aalst, zoon van Petrus Joannes, tapper / kerkbediende (Gijzegem, 27.09.1783 – Aalst, Leopoldstraat, 27.05.1849) en Amelia / Amalia Gentier, tapster (Wetteren, 14.01.1791 – Aalst, 06.10.1834), getrouwd op 31.12.1829. De bruid woonde in de Molenstraat. Constantinus was broer van: een levenloos geboren jongen (09.12.1832) en zijn vader hertrouwde op 05.12.1834 – minder dan twee maand na het overlijden van Amalia – met Maria Theresia Mongneni, naaister (Aalst, 20.07.1796 – Zonnestraat, 20.03.1869), met wie hij de volgende kinderen had: Joannes Baptista (08.11.1836), Maria Coleta (03.10.1835 - 31.07.1849), Julianus Bernardus (05.11.1838 - 31.07.1855). Wellicht werd Constantinus opgenomen in het nieuw samengestelde gezin, gelet op het feit dat zijn moeder reeds enkele weken na zijn geboorte is overleden. Constantinus werd veroordeeld in Hoei, Jodoigne en Namen voor landloperij en bedelarij. *Hij had militaire dienst verricht en had in o.a. Diest, Lille, Marseille, Condé, Avignon en Jemeppe-sur-Meuse gewoond* (in totaal bijna zestien jaar). Hij was naar verluidt in 1862 in Diest getrouwd met Thérèse Cox – van haar zijn geen sporen te vinden in de akten van de Aalsterse burgerlijke stand. Gestalte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.51.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	22.06.1887 tot 30.07.1887	23.06.1890 tot 19.07.1890	52	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1 + 3 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Kerkbediende en tappers	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.52. IPERSIELLE (Yperseele) Adolphus (Adolphe): ID 39013. Aalst, 05.04.1842 – Leopoldstraat, 14.10.1926, gehuwde zijdewever in Aalst, zoon van Augustinus Josephus, hellebardier in de militaire gevangenis (Brussel) en Maria Joanna Luyckx, borduurster (Aalst). In 1867 woonde Adolphus in de Vrijheidsstraat, samen met zijn moeder die weduwe was geworden, en haar kinderen Michel (15.11.1840), Louise (21.07.1846), Rosalie (06.07.1847) en Leontine (24.02.1856). Naast de naam van Adolphus is vermeld dat hij in Roubaix was getrouwd met de inmiddels overleden Françoise Petronilla van (den) Hole, een naam die enigszins lijkt op de naam die in het dossier van de kolonie is vermeld (Van Oolen). In de akten van de burgerlijke stand wordt ze bij het overlijden van Adolphus Françoise Petronilla van Hoele genoemd. De naam Van (den) Hoele wordt meermaals vermeld, maar het verband met Adolphus komt maar één maal tot uiting. Adolphus werd één maal veroordeeld in Moeskroen. De vermelding dat hij *in Roubaix had gewoond*, wordt bevestigd door het bevolkingsregister van Aalst. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.52.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	27.04.1901 tot 06.07.1901	-	59	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Cipier in de militaire gevangenis en borduurster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.53. JACOB Dominicus (Dominique): ID 182848. Aalst, 15.01.1835, verweduwde leerafwerker in Brussel, zoon van Martinus, kleermaker (Aalst, 27.05.1802 – 14.04.1881) en Christina Petronilla van Cuyck, kantwerkster (Aalst, 19.06.1802 - 23.03.1886), getrouwd in Aalst op 26.05.1825 – beiden woonden toen in de Hoogstraat. Martinus en Christina hadden de volgende kinderen: Franciscus Xaverius (22.02.1826 – 20.10.1910), Henricus (26.01.1828) Isabella (16.12.1829*), Cecilia (06.02.1832*), Maria Theresia (22.01.1834 - 23.01.1834), **Dominicus** (1835), Petrus Franciscus (14.09.1837 – 08.11.1842), Hortentia (01.10.1839), Josephus Franciscus (10.03.1842 – 14.11.1842), Philemon (28.01.1844 - 27.12.1846), een levenloos geboren kind (29.06.1846), * = geboren in de Geraardsbergsestraat. Dominicus was weduwnaar van Elisabeth Dufraine met wie hij trouwde in Brussel. Dominicus had vervangende legerdienst[431] vervuld, en hij werd veroordeeld in Beringen, Elsene, Zomergem, Luik en Brussel; *hij werd tweemaal veroordeeld voor bedelarij*. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.53.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	15.03.1889 tot 06.04.1889	07.02.1895 tot 12.07.1895	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Kleermaker en kantwerkster	Brussel	Conjunctureel

3.1.2.54. KELDERS Martinus Romanus (Romain François): ID 158397. Aalst, 03.07.1836, niet 01.01.1836, gehuwde metselaar in Aalst, zoon van Joannes, metselaar / herbergier (Dendermonde – Aalst, 16.08.1855) en Joanna van de Calseyde (Van de Kalsijde), herbergierster / slager (Aalst, 13.07.1813 – 23.05.1893*). Joanna hertrouwde na het overlijden van Joannes op 15.10.1856 met de veel jongere Petrus Galle. Beiden woonden in de Bisschopstraat en hun beider beroep was slager. Uit dat huwelijk werd 20.08.1859 Alphonsius Maria Josephus* geboren. **Martinus Romanus** was een broer van: Catharina (Dendermonde, 30.09.1832 – Aalst, 08.03.1876), Maria (31.01.1834 - Molendries, 12.08.1835), Emmanuel (07.05.1838), Catharina (10.09.1847 - 31.03.1849*), Petrus (26.11.1848), Silvinus (12.02.1851 - 24.04.1852*), Petrus Philemon (26.05.1853 -

[431] Om vervangen te worden wanneer men bij de loting aangeduid werd om legerdienst te vervullen, moesten de ouders van de loteling het jaar dat aan de loting voorafging een aanvraag indienen bij het Ministerie van Oorlog en een vastgelegde som storten. In 1873 bedroeg de som voor de lichting van 1874 200 frank, wat beslist geen klein bedrag was. Nationale Militie, *De Gazet van Aalst*, 09.11.1873, 2. De modaliteiten wisselden gedurende de hele 19de eeuw, maar om een vervanger te bekomen, kon men na de loting een beroep doen op onder andere de Algemene Maatschappij voor de aanmoediging tot de militaire dienst, die in Aalst werd vertegenwoordigd door de heer Lixon, Vismarkt 13. De vervanger deed dat uiteraard met het oog op een financiële tegemoetkoming door diegene die zich wenste laten vervangen. In 1873 werd een bedrag van 1.000 tot 1.200 vermeld,: Militie Men vraag Remplaçanten aan 1000 tot 1200 franken, *De Gazet van Aalst*, 19.02.1873, 4. Men kon ook vervroegd in dienst treden, zoals blijkt uit het artikel Militie Lichting 1891. Vervroegde Inlijving, *De Dendergalm*, 22.03.1891, 3.

30.04.1854*), Maria Joanna (18.06.1855 - 16.08.1855*) en halfbroer van Alphonsius Galle. * = geboren en/of overleden in de Bisschopstraat. De gezinsdynamiek werd gekenmerkt door een zeer hoge kindersterfte. Martinus Romanus was in Aalst getrouwd op 17.07.1861 met Maria Audenaerdt, kantwerkster (28.12.1837), gehuisvest in de Peperstraat. Martinus Romanus woonde op dat ogenblik nog bij zijn ouders in de Bisschopstraat. Het echtpaar Kelders-Audenaerdt kreeg drie dochters: Leontina (Aalst, Peperstraat, 04.11.1865), Clementina (29.04.1862 – Peperstraat, in het huis van haar grootmoeder, 12.10.1862 – haar ouders woonden toen in Brussel) en Joanna Clementina (Aalst, Dam, 23.01.1869). Martinus Romanus werd veroordeeld in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Antwerpen. De databank van de inrichting vermeldt dat Martinus Romanus weduwnaar zou zijn, maar er is geen overlijdensakte van haar teruggevonden. *Voorts wordt in het samenvattend overzicht vermeld dat hij in Koekelberg, Sint-Jans-Molenbeek en Brussel heeft gewoond*. Lengte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.54.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	27.12.1880 tot 16.03.1881	29.03.1890 tot 26.04.1890	44	Gehuwd (Weduwnaar?)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9 + 1	Schaarbeek	Metselaar en herbergierster	Aalst	Structureel

3.1.2.55. LABAY (Labaij) Petrus Constantinus (Pierre Constantin): ID 45956. Aalst, 14.04.1843 – Merksplas, *15.05.1909*, weduwnaar in Aalst die volgens het penitentiair dossier geen beroep had / kaaiwerker, zoon van Cornelius Josephus, kleermaker (Antwerpen, 08.12.1811 – 07.11. 1871) en Joanna Catharina de Grauw, kantwerkster (Aalst, 13.02.1812 – 06.10.1867), getrouwd op 13.04.1838. De bruidegom woonde aan de Paardenmarkt, de bruid aan de Molendries. Het echtpaar Labay-De Grauw had de volgende kinderen: Henricus Ludovicus (01.11.1838), Baptista Emilius (04.12.1840 - 29.12.1867), Petrus Constantinus (1843), Fredericus (25.04.1845 - 26.09.1845), Joanna Paulina (11.02.1847), Livina Petronilla (21.08.1849), Prosper Josephus (Hovenierstraat, 01.03.1854), een levenloos geboren jongen (09.09.1856), een levenloos geboren meisje (26.12.1858). Na het overlijden van Joanna Catharina hertrouwde Cornelius Josephus op 29.01.1868 met Rosalia Clementia Illegeer (Bergen, 17.06.1841). Hij woonde in de Hovenierstraat, de bruid woonde in de Peperstraat. **Petrus Constantinus** trouwde op 26.12.1872 met Maria Anna de Poorter, kantwerkster (Aalst, 14.04.1852), die zoals hij zelf in Schaarbeek woonde, en met wie hij de volgende kinderen had: Maria Odila (Jumet, 19.01.1876 – Lede, 01.12.1927), Carolus (04.05.1886 – 01.07.1907), Prospser (Hoogstraat, 28.12.1888 – Windmolenstraatje, 25.08.1889), Prosper Josephus (Hovenierstraat, 01.031854), Leonia (Sint-Jobstraat, 19.09.1890 – 20.09.1891). *Hij was vervanger in het leger (1866-1869) en werd in 1898 in het ziekenhuis van Aalst verpleegd*. Hij werd veroordeeld in Brussel en Brecht en was volgens de geneesheer 'infirme'. Hij leed *aan chronische longtuberculose en stierf in de verpleegeenheid van de kolonie*. Gestalte: 155 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.55.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	26.11.1902 tot 26.03.1903	16.07.1908 tot *15.05.1909*	59	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 2 levenloos geboren kinderen	Mijlbeek	Kleermaker en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.2.56. LAUWEREIJS Gustavus (Gustave): ID 80809. Aalst, 23.08.1844, ongehuwde letterzetter in Aalst, zoon van Joannes Josephus, biervoerman (Aalst, 24.01.1810- 11.05.1865) en Petronilla Bernardina Minot, strijkster (Aalst, 01.09.1806 – Nazarethstraat, 06.05.1879), getrouwd in Aalst op 17.08.1843. De bruidegom woonde aan de Houtmarkt, de bruid in de Klapstraat. **Gustavus** was een broer van: Augustus Andreas (03.03.1849 – Gentsestraat, 31.12.1916) en een levenloos geboren meisje (24.12.1846). Gustavus werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 155 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.56.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	26.04.1882 tot 03.05.1882	-	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Biervoerman en strijkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.57. LEFEVRE, ook Lefebvre Jacobus (Jacques): ID 14834. Aalst, 23.11.1842, verweduwde dagloner in Antwerpen, zoon van Emmanuel, kaaiwerker (Aalst, 04.04.1811, ook 13.04.1813 wordt vermeld – 29.01.1862) en Maria Jacquelina van der Eecken, kantwerkster (Aalst, 04.04.1811 – 09.12.1874), getrouwd in Aalst op 17.02.1841. Emmanuel woonde aan de Molendries, Maria Jacquelina in het Peperstraatje. Emmanuel en Maria Jacquelina hadden acht kinderen: Antonius (04.01.1838), Barbara (03.12.1841 – 06.01.1842), **Jacobus** (1842), Judoca Francisca (28.12.1844 - 31.01.1845), Maria Theresia (27.02.1846), Petronilla (30.03.1848) Catharina (24.08.1850 – 04.02.1852), Maria Jossina (11.01.1853 - 20.07.1865). Volgens het penitentiair dossier was Jacobus weduwnaar van Maria Janssens. Jacobus werd veroordeeld in Antwerpen en Hoogstraten. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.57.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	20.06.1896 tot 04.03.1898	18.07.1912 tot 18.07.1916	53	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Kaaiwerker en kantwerkster	Antwerpen	Problematisch

3.1.2.58. LENTACKER Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 9129. Aalst, 08.02.1847 – Wortel, *01.12.1908*, gehuwde bankwerker in Gent, zoon van Louis en Isabelle Colette Meganck, echtgenoot van Marie Schoonjans met wie hij in Gent getrouwd was. Het echtpaar Lentacker-Meganck wordt vermeld in de registers van de burgerlijke stand van 1841. Louis was militair en afkomstig uit St.-Niklaas, Isabella Coletta was geboren in Aalst op 13.11.1813. Ze hadden toen twee kinderen: Louis (Aalst, 06.08.1814) en Hortense Regine (Brugge, 03.07.1843). Het gezin vertrok naar Gent op 11.10.1847 en keerde daarna terug naar Aalst, waar het zich in de Zonnestraat vestigde en de volgende kinderen kreeg: Francisca, François en **Jean Baptiste**. In die periode was de vader parapulmaker. Sinds 1890 was Jean Baptiste feitelijk gescheiden van Marie Schoonjans. Op 12.05.1897 vroeg het Ministerie van Buitenlandse Zaken inlichtingen over Jean Baptiste aan de gemeenteadministratie van Aalst. Joannes Baptista werd veroordeeld in Brussel, Moeskroen, Brugge, Tienen, Nazareth. Zijn doodsoorzaak was '*apoplexie cérébrale avec contractures*' (beroerte). *Joannes Baptista heeft ook in Lille (Fr.) gewoond. Hij verrichtte plaatsvervangende legerdienst van 1867 tot 1871.* Zijn dochter Lena woonde volgens het penitentiair dossier in de Normaalschoolstraat, 2, Gent. Zijn gezondheidsstatus vermeldde '*infirme*'. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.58.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
11	29.09.1893 tot 10.03.1894	14.07.1908 tot *01.12.1908*	46	Gehuwd (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Militair en paraplumaker	Gent	Problematisch

3.1.2.59. LIBAUT Dominicus (Dominique): ID 190489. Aalst, 24.09.1838 - Mespelaere, 09.07.1909, ongehuwde metselaar in Aalst, zoon van Henricus, metselaar / schaliedekker / garentwijnder (Aalst, 22.07.1799 – 21.05.1886) en Maria Gijselinck, kantwerkster (Aaslt, 13.02.1806 – 12.02.1849), getrouwd in Aalst op 06.02.1830. Dominnicus was een broer van: Isabella (24.04.1830 – 31.10.1914), Melania (20.10.1832 - 07.11.1853), Francisca Ludovica (23.11.1835 – 21.07.1905), Philippina (25.01.1842) Petrus (05.04.1846 - 09.02.1848). De kinderen kwamen ter wereld in de Sint-Jobwijk en woonden daar nog toen ze in het huwelijk traden. Na het overlijden van Maria Gijselinck, hertrouwde Henricus op 11.09.1850 met Christina Possé, weduwe van Benedictus Josephus Peeters. Beiden woonden in Sint-Job. Christina is op 02.04.1880 overleden, ongeveer zes jaar voor haar tweede echtgenoot. Dominicus werd veroordeeld in Brussel. Het penitentiair dossier vermeldt dat zijn zuster Francisca nog in de wijk Sint-Job woonde. *Hij was drie jaar soldaat in Mexico*, in de legereenheid die keizerin Charlotte moest beschermen. *Voorts was hij milicien in de periode 1848-1861. Hij werd ook in het ziekenhuis van Aalst opgenomen. Zijn dossier vermeldde dat hij 'infirme' was*. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.59.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	19.06.1891 tot 15.08.1891	05.02.1907 tot 01.05.1907	52	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Sint-Jobwijk (Schaarbeek)	Metselaar en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.60. LONGE, ook Longe gespeld, Joannes (Jean): ID 125919. Aalst, 01.12.1836* - Binnenstraat, 04.10.1893, gehuwde tuinman / dagloner in Aalst, zoon van Henricus, hovenier (Aalst, 20.10.1798 - 03.07.1867*) en Anna Maria van Mol, hovenierster (Aalst, 18.12.1795 – 30.12.1872), getrouwd in Aalst op 07.12.1826. Beiden woonden in Mijlbeek. Joannes was een broer van: Virginia (19.04.1829* - 30.11.1837*), Josephus Franciscus (30.04.1827 –07.1871, op 27 juli uit de Dender gehaald), Maria (17.09.1831 – Kerkstraat, 24.05.1910), Augustus (22.02.1833*). * = geboren of overleden in Mijlbeek. Joannes trouwde op 14.01.1874 met Maria Wauters (13.05.1855). De bruid woonde in de Karmelietenstraat, Joannes woonde in Mijlbeek. Volgens het register van de burgerlijke stand was het echtpaar kinderloos. Ongeveer een jaar na het overlijden van Joannes, op 20.11.1894, hertrouwde Maria, die toen in de Stoofstraat woonde, met de voerman Petrus Dominicus Rombaut. Joannes werd veroordeeld in Brussel. Ongeveer een jaar na zijn tweede verblijf in de landloperkolonie is hij overleden. Gestalte: 173,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.60.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	10.11.1886 tot 04.02.1887	14.11.1892 tot 18.03.1893	49	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mijlbeek	Hoveniers	Aalst	Accidenteel

3.1.2.61. MAES Petrus Josephus (Pierre Joseph): ID 15842. Aalst 25.04.1836, magazijnier in Anderlecht, zoon van Franciscus, wever / gevangenisbewaarder in de militaire gevangenis (Aalst, 19.02.1802 – Gent, 30.01.1865) en Maria Elisabeth Sunau of Synau, kantwerkster (Aalst, 18.06.1796 – 27.06.1843), getrouwd in Aalst op 27.04.1825 (beiden woonden in het Peterseliestraatje). Het echtpaar Maes-Sunau/Synau had acht kinderen: Maria Josepha (18.12.1824 – 09.02.1905), Joanna Paulina (01.10.1826), een doodgeboren kind (22.04.1828), Petrus (21.03.1829 – 26.03.1829), Antonia (26.03.1830 – 10.07.1889), Sedonia (01.04.1832 – 03.08.1833), **Petrus Josephus** (1836), Philomena (08.08.1838). Petrus hertrouwde na het overlijden van Maria Elisabeth op 06.08.1845 met Judoca Hoebeke (Woubrechtegem, 07.05.1803 – Aalst, 31.08.1854) en op 18.04.1855 met Maria Carolina Meuleman (Nieuwerkerken, 21.06.1816). Deze vervolghuwelijken worden verder buiten beschouwing gelaten. Petrus Josephus was weduwnaar van Regine Gallens, en hij werd. veroordeeld in Brussel, Hoogstraten en Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte: 163,5 cm

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.61.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
21	12.09.1888 tot 08.12.1888	02.05.1913 tot 03.01.1914	52	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 doodgeboren kind	Schaarbeek	Wever, cipier en kantwerkster	Anderlecht	Problematisch

3.1.2.62. MAES Philemon: ID 39361. Aalst, 02.03.1845 – Wortel, *29.11.1918* , gehuwde timmerman in Anderlecht, zoon van Petrus (Aalst, 08.12.1789 – 20.04.1868)., landbouwer en Maria Catherina van de Steen (Aalst, 24.12.1801 - 12.01.1858), landbouwster In 1856 woonde het gezin Maes-van de Steen aan de Dendermondsesteenweg met de volgende kinderen: Antoinette / Antoina (31 jaar / Aalst, 25.06.1825 – Herdersem, Boskant, 19.05.1902), Marie / Maria Joanna (24 jaar, Aalst, Mijlbeek, 24.01.1832 – Herdersem, 30.09.1911), Joseph / Petrus Josephus (21 jaar, Aalst, 04.04.1835), François / Joannes Franciscus (18 jaar 8 maanden, Aalst, 12.05.1838 – 26.12.1879), Philemon (11 jaar 9 maanden, Aalst, 1845 – Wortel, 1918). Op 17.08.1865 verhuisde Philemon naar Dilbeek, en hij vestigde zich opnieuw bij zijn gezin van oorsprong op 19.03.1866.. De echtgenote van Philemon was volgens het penitentiair dossier Thérèse Wiels. Zijn landloperstatus was problematisch, gelet op het grote tijdsverloop tussen de eerste en de laatste registratie. De rechtbanken die hem naar de kolonie verwezen waren: Brussel, Hoogstraten en Zandhoven. *Hij heeft in Antwerpen, Brussel en Anderlecht gewoond*. Hij was '*infirme*', maar zijn doodsoorzaak werd niet vermeld. Gestalte: 184 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.62.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	27.05.1901 tot 24.08.1901	05.10.1917 tot *29.11.1918*	56	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Landbouwers	Anderlecht	Problematisch

3.1.2.63. MEERT Bernardus Leopoldus (Bernard Leopold): ID 16563. Aalst, 03.01.1833 – Leopoldstraat, 12.02.1916, verweduwde schilder / later tabakbewerker in Aalst, zoon van Carolus, winkelier / hopkeurder (Aalst, 25.02.1802 – 13.09.1859) en Anna Maria de Vulder, winkelierster (Aalst, 1.08.1805 – 10.01.1888), getrouwd in Aalst op 08.10.1828. De bruidegom was toen dienstbode en woonde aan de Oude Graanmarkt, de bruid was 'particuliere' en woonde in de Nieuwstraat. In 1847 woonde het echtpaar aan de Pontstraatsteenweg 431bis en beiden waren toen herbergier. Bij hen woonden toen de kinderen Guillaume, Bernard Leopold, Leonard Joseph, Jean Baptiste, Henrica Maria, Felice en Petrus Joannes. Het echtpaar kreeg in chronologische volgorde: Guillielmus (26.07.1829), Maria Theresia (12.10.1830 - 06.11.1831), **Bernardus Leopoldus** (1833), Maria Theresia (23.02.1835 - 07.01.1836), Leonardus Josephus (18.12.1836 – Brabantstraat, 10.10.1889), een levenloos geboren kind van het mannelijk geslacht (13.01.1839), Joannes Baptiste (Mijlbeek, 26.02.1840), Henrica Maria Theresia (15.01.1842), Felicitas Guillielma (12.02.1844 – 05.10.1906), Petrus Joannes Camillus (09.01.1847), Mathildis Leopoldina (27.05.1852). Bernardus was op 03.11.1858 getrouwd met Nathalia van der Gucht (Erpe, 20.11.1833 – Sint-Pieters-Jette, 29.06.1866) die toen aan de Grote Markt woonde. Ze kregen de volgende kinderen: Julia Maria (05.08.1859), Leonardus Theodorus (25.08.1860), Victoria Rosalia (Zonnestraat, 21.06.1863), Maria Clementia (Sint-Jans-Molenbeek, 14.08.1865). *Bernardus heeft in Koekelberg, Sint-Pieters-Jette, Dendermonde en Frankrijk gewoond, zonder vast adres*. *In 1868 werd hij gedurende 9 maanden verzorgd in het Sint-Pietersziekenhuis*. Bernardus werd veroordeeld in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Hoogstraten. Gestalte: 167,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.63.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
42	16.01.1869 tot 13.02.1869	25.10.1900 tot 23.10.1902	36	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Winkeliers	Aalst	Problematisch

3.1.2.64. MEERT Franciscus (François): ID 16565. Aalst, 02.09.1846 – Oude Dendermondsesteenweg, 29.03.1924, ongehuwde voerman in Aalst, zoon van Petrus Joannes, voerman, (Aalst, 14.11.1818 – Vaartsraat, 23.01.1897) en Melania de Groot, hovenierster / herbergierster (Aalst, 25.09.1819 – Vaartstraat, 09.07.1894), getrouwd in Aalst op 28.04.1847. De bruidegom woonde aan de Botermarkt, de bruid aan de Moorselbaan. Franciscus was een broer van: Petrus Joannes (23.09.1849 - Sint-Jorisstraat, 16.12.1850), Isabella (17.06.1848 - Achterstraat, 10.01.1852), Egidius (18.09.1851), Judocus (Achterstraat, 09.10.1853 – 17.02.1887), Maria Antoinetta (Hovenierstraat, 05.02.1856 - Hovenierstraat, 29.11.1856), Joannes Franciscus (15.01.1860 - Vaartstraat, 03.03.1862), de tweeling Petrus Camillus (Vaartstraat, 06.02.1863 – Vaartstraat, 29.03.1919) en Egidius Alphonsus (06.02.1863). Zijn ouders zijn enkele keren van adres veranderd maar altijd in de buurt van de Dender blijven wonen, wat wellicht samenhing met de beroepsactiviteit van de vader. Franciscus was nog altijd ongehuwd toen hij in 1924 is overleden – zijn status was met andere woorden een voorbeeld van wat in de demogra-

fische literatuur als *definitief celibaat* wordt bestempeld. Franciscus werd veroordeeld in Brussel, Waarschoot en Puurs. Gestalte: niet vermeld.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.64.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	05.09.1902 tot 29.04.1904	17.04.1913 tot 17.04.1915	56	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Overwegend stadsdeel ?	Voerman en hovenierster, herbergierster	Aalst	Problematisch

3.1.2.65. MICHIELS Camillus Prosper (Camille Prosper): ID 16975. Aalst, 22.09.1846, gehuwde schoenmaker / spoorwegarbeider in Aalst, zoon van Bernardus, leerlooier / schoenmaker (Aalst, 23.02.1802 – 17.10.1881*) en Leocadia Hoebeeck (Ath, 26.06.1830 – Aalst, 03.10.1880*), getrouwd in Aalst op 04.05.1825 en beiden wonend aan de Molendries. Het echtpaar Michiels-Hoebeeck had de volgende kinderen: Jacobus Franciscus (28.09.1825 – 04.03.1885), Emmanuel (01.08.1827 – 22.10.1881), Theresia Benedicta (08.04.1829 – 31.12.1829), Maria Theresia (16.11.1830 – 16.04.1896), Cornelius Franciscus (25.06.1833 – 11.04.1879), Petrus Vincentius (03.08.1835), Joanna Antonia (31.10.1837 – 07.01.1918), Aloysius Franciscus (30.04.1840* – 23.05.1910), Jacobus Evaristus (25.07.1843* - 05.05.1845), **Camillus Prosper** (1846). * = geboren en /of overleden aan de Molendries. Camillus was op 12.06.1872 getrouwd met Maria Silvia Braeckman, naaister (Oudegem, 21.12.1844). Camillus woonde aan de Molendries, Maria Silvia in de Vaartstraat. Camillus en Maria Silvia waren de ouders van: Amatus Albertus (Vaartstraat, 05.07.1872 – Leopolstraat, 31.05.1884), Maria Leocadia (Sint-Jorisstraat, 27.08.1874), Hippolytus Joannes (Mijlbeek, 27.06.1877). Camillus werd veroordeeld in Moeskroen. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.65.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	13.03.1909 tot 08.11.1909	27.08.1910 tot 23.10.1911	62	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Molendries (Mijlbeek)	Leerlooier en schoenmaker	Aalst	Accidenteel

3.1.2.66. MILO Petrus (Pierre): ID 23934. Aalst, Geraardsbergsestraat, 30.07.1838, verweduwde mijnwerker in Forchies-la-Marche, zoon van Franciscus (Josephus), twijnder (Ninove) en Maria Josina (Judoca) de Pril (Ninove). Het echtpaar Milo-De Pril had vier gedocumenteerde kinderen: Maria Josina (Ninove, 01.04.1816 – Aalst, 14.02.1877), Constantia (Ninove, 21.06.1818), Petrus Joannes (Ninove, 04.03.1821 – Gent, 19.08.1876), Petrus (1838). Of dit de definitieve samenstelling van het gezin van oorsprong was, kon niet worden achterhaald. Petrus was weduwnaar van Emérance Dewit met wie hij in 1858 in Ninove getrouwd was. Emérance overleed in Ninove in 1880. Het echtpaar had vier kinderen. Petrus werd één maal veroordeeld in Brussel, en *hij woonde 19 jaar in Ninove, 24,5 jaar in Forchies-la-Marche en 2 jaar in Fontaine l'Evêque*. Hij verrichte gedurende vier jaar militaire dienst. Gestalte 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.66.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	15.03.1897 tot 27.07.1897	-	58	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 (?)	Schaarbeek	Twijnder	Forchies-la-Marche	Accidenteel

3.1.2.67. ONGENA Alphonsus (Alphonse): ID 17969. Aalst, 24.05.1848, ongehuwde schoenmaker in Brussel, zoon van Petrus, kuiper (Uitbergen. 01.05.1817) en Rosalia Roelandt (Lede, 04.07.1820), getrouwd in Aalst op 09.04.1845. Rosalia was toen dienstmeid en woonde aan de Vismarkt, Petrus was toen al kuiper en woonde aan de Houtmarkt. Het echtpaar Ogena-Roelandt woonde volgens het bevolkingsregister van 1856 aan de Brusselsesteenweg, nr. 160. Het gezinshoofd was '*cabaretier*' (herbergier) en zijn echtgenote '*aubergiste*' (herbergierster). Petrus en Rosalia waren de ouders van: Joannes Baptista (05.01.1846), Alphonsus (1848), Eduardus (05.09.1850), Felix (29.06.1852*), Camillus (Brusselsesteenweg, 12.06.1854) Catharina (17.07.1856*) Gustavus (03.03.1859*) * = geboren en/of overleden in Mijlbeek. Alphonsus groeide op in een gezin mest zes kinderen die allen volwassen zijn geworden. Hij werd vier maal geregistreerd en veroordeeld in Brussel en Elsene. Ondanks het kleine aantal registraties was de landloperstatus van Alphonsus problematisch: er verliep ongeveer 15 jaar tussen de eerste en de laatste registratie. *Het laatste verblijf in de kolonie duurde nagenoeg drie jaar*. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.67.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	14.09.1897 tot 29.03.1898	29.10.1912 tot 02.08.1915	39	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Kuiper	Brussel	Problematisch

3.1.2.68. PARREZ / PARREN Josephus ? (Pazen Joseph): ID 19513. Aalst, 01.01.1837 (22.04.1838 ?), gehuwde metselaar in Sint-Niklaas, zoon van François Pazen en Jossine Vandenbosch. De namen die in het penitentiair dossier worden gebruikt, komen niet voor in dezelfde combinatie in de akten van de Aalsterse burgerlijke stand, maar er is wel een gezin Parrez-Van den Bosch [(Joannes Baptista Parrez / Parren ?), metselaar (Wieze, 15.06.1797 – Aalst, 02.05.1849) en Francisca Josina van den Bosch, spinster (Aalst, 17.08.1813), getrouwd op 29.09.1837]. met vier kinderen dat qua samenstelling en naamgeving aanleunt bij de voorstelling in het penitentiair dossier (ALS_BEV_1841_55_0072), maar in het militieregister (ALS008000018_0017) is er sprake van **Parren** Joseph met een gestalte van 1400 mm (22.04.1838), zoon van Jean Baptiste en Françoise Jossine van den Bosch. Joseph werd gedurende één jaar vrijgesteld omdat hij niet groot genoeg was. Hij woonde op dat ogenblik bij Petronilla van der Jeugt in de Hoogstraat. Anderzijds wordt in het militieregister ook François (Franciscus) Parren (21.07.1825) vermeld, zoon van Catharina Parren – ook hij werd één jaar vrijgesteld omdat hij niet groot genoeg was. Joannes Baptista Parren had echter een bij naam genoemde vader en moeder, en dat was niet zo bij François Parren. Joseph was volgens het penitentiair dossier de echtgenoot van Jeanette van Kershauwer (getrouwd in 1872). Joseph was ook geïnterneerd in de Bedelaarsinstelling van Brugge en werd veroordeeld in Brussel, Sint-Jans-Molenbeek, Antwerpen en Gent. Er zijn te veel onzekerheden om het gezin van oorsprong te verwerken in de samenvattende statistische overzichten. De persoonlijke kenmerken van Joseph worden wel verwerkt. Gestalte: 150 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.68.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
11	15.07.1869 tot 24.07.1869	28.09.1888 tot 24.12.1888	31	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	?	Sint-Niklaas	Problematisch

3.1.2.69. PIJCK Joannes Baptista (Pyck Jean Baptiste): ID 19338. Aalst, 03.01.1834, verweduwde landarbeider in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Franciscus, landbouwer (Aalst, - 24.05.1843) en Joanna Callebaut, spinster (Aalst, - 30.10.1851). Het echtpaar Pijck-Callebaut had de volgende kinderen: Joanna Francisca (05.08.1809), Dorothea (09.12.1814), Joannes Bruno (18.09.1822), Maria Theresia (10.04.1825), Dominicus Ludovicus (25.09.1827), **Joannes Baptista (1834)**. Volgens het penitentiair dossier was hij in de Brusselse agglomeratie getrouwd met Jeanne Spelkens, die in Schaarbeek was overleden. Uit dat huwelijk had hij naar eigen zeggen een kind van tweeëntwintig dat aan de Lakense Steenweg in Brussel woonde. Joannes Baptista had volgens het penitentiair dossier in *Nederland, Koelkelberg, Schaarbeek, Vilvoorde, Sint-Jans-Molenbeek, Laken en Sint-Gillis gewoond*. Hij werd veroordeeld in Brussel, Elsene, Mechelen, Sint-Jans-Molenbeek, Antwerpen en Hoogstraten en werd als '*infirme*' omschreven. Gestalte 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.69.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
31	19.12.1881 tot 11.03.1882	07.07.1905 tot 06.07.1907	47	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Landbouwer en spinster	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

3.1.2.70. PIJCK Seraphinus (Seraphin): ID 106472. Aalst, 23.08.1834 – Antwerpen, 17.06.1887, verweduwde groentehandelaar in Aalst, zoon van Joannes Franciscus, hovenier (Aalst, 06.04.1811) en Isabella (Pelagia) Merckx, naaister (Moorsel, 06.09.1813 – Aalst, 31.07.1876), getrouwd in Moorsel op 05.02.1834 . In het bevolkingsregister van 1847 luidde het adres van het gezin van oorsprong Moorselbaan 274bis. **Seraphinus** was het oudste kind van het gezin, dat voorts bestond uit: Eduardus (01.01.1838), Petrus Eduardus (13.10.1839), Carolus (11.12.1841), Theresia (23.12.1843), Virginia (25.06.1845), Joannes Baptista (- 04.12.1866), Benedictus Ludovicus (31.01.1848), Judoca Maria (14.08.1849*), Camillus Josephus (22.09.1853, Moorselbaan), Francisca Cordula (10.12.1856*) * = geboren en/of overleden in Mijlbeek – de Moorselbaan is eveneens gelegen in Mijlbeek. Het gezin van oorsprong waarin Seraphinus opgroeide telde elf kinderen en was in Mijlbeek actief in de tuinbouw. Seraphinus was op 29.04.1857 gehuwd met Isabella Thomas, hovenierster (14.04.1828 – 14.06.1868*, op de dag dat haar dochter Maria Victorina werd geboren). Beiden woonden in Mijlbeek en hadden samen de volgende kinderen: Petrus Constantinus (29.04.1858*), Clementia (25.09.1859), Eudardus (08.12.1861* – 210.08.1870), Theresia Cesarina (08.02.1867*), Maria Victorina (14.06.1868 – 27.11.1868*). Seraphinus werd rond 1880 verzorgd in het Sint-Pietersziekenhuis, en werd veroordeeld in Antwerpen. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.70.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	31.01.1885 tot 04.03.1885	-	50	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Mijlbeek	Hovenier en naaister	Aalst	Accidenteel

3.1.2.71. PORIGNAUX Henricus Josephus (Henri Joseph): ID 19130. Aalst, 02.11.1834, dagloner in Mons, zoon van Henricus Josephus, sergeant bij de partisanen (Dachin) en Anne Marie de Pellier (Luik – Mons). De geïnterneerde was weduwnaar van Désirée Digistelle (- Mons) met wie hij getrouwd was is in Nemy.. Henricus Josephus werd veroordeeld in Brussel. Heeft legerdienst verricht en nam deel aan de loting in Mons. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.71.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	28.12.1891 tot 22.03.1892	30.04.1901 tot 22.11.1902	57	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	Sergeant	Mons	Structureel

3.1.2.72. RIMBAUT Josephus / Jozef (Rombout Joseph): ID 96420. Aalst, 23.10.1849 (niet 01.01.1850) – Oude Dendermondsesteenweg, 06.02.1926, gehuwde spoeler in Aalst, zoon van Judocus, twijnder / blauwverver (Aalst, 09.07.1825 – 06.03.1903) en Constantia Cautaert, kantwerkster (Erembodegem, 06.10.1830 - Aalst, Vrijheidsstraat, 29.10.1863), getrouwd in Aalst op 18.05.1853. Judocus woonde in de Vrijheidsstraat, Joanna aan de Nieuwstraatpoort. Josephus was een broer van: Catharina (- Gentsestraat, 06.02.1854), Maria Coleta (Schaarbeek, 07.04.1854 - 07.09.1856*), de tweeling Joanna Florentia en Isabella Constantia (06.03.1857* – Sint-Jobstraatje, 18.08.1866), Hippolytus (Korteridderstraat, 16.04.1861 - Sint-Jobstraatje, 18.08.1866), Joanna Florentia is op 15.02.1863 gestorven in de Vrijheidsstraat, Andreas Marinus (06.11.1859* - Langeridderstraat, 23.03.1860). Na het overlijden van Constantia, hertrouwde Josephus' vader nog twee maal, nl. met Maria Joanna Michiels en Victorina de Groodt (die huwelijken blijven hier buiten beschouwing). * = geboren en of overleden in de Korteridderstraat. Josephus groeide op in een gezin met acht kinderen waarvan er enkele op jonge leeftijd overleden zijn. Zijn gezin van oorsprong verhuisde meermaals, maar het bleef meestal in de buurt van de Lange- en de Korteridderstraat wonen. Josephus was op 08.12.1875 getrouwd met Sophia Chavé, werkvouw (Langeridderstraat, 15.031856 – 29.09.1909). Hij woonde in Mijlbeek, Sophia woonde in de Korteridderstraat. Het echtpaar Rimbaut-Chavé kreeg de volgende kinderen: Ludovica (Langeridderstraat, 31.03.1877), Maria Victorina (Peperstraat, 27.02.1880), de tweeling Josephus en Francisca (Schaarbeek, 13.07.1884) waarvan Josephus overleden is op 26.06.1885 en Francisca op 08.01.1889 (Sint-Janstraat), Catharina (09.01.1882 – 26.04.1915), Clementia (Schaarbeek, 28.01.1887 – Binnenstraat, 02.02.1891), Philomena (27.09.1890). Josephus en Sophia kregen zeven kinderen waarvan er drie op jonge leeftijd overleden. Josephus werd veroordeeld in Antwerpen. Zijn dossier vermeldt dat hij *littekens had van de pokken* had. Gestalte: 153 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.72.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.01.1884 tot 01.03.1884	-	34	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.73. RINGOIR Petrus (Pierre): ID 19862. Aalst, 04.12.1845, gehuwde spinner in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Joannes, dagloner / winkelbediende / smid (Aalst, 26.09.1821 – 15.03.1878) en Joanna Christina Bombeeck, kantwerkster (Aalst, 01.06.1824 – Sint Jansstraat, 04.04.1884), getrouwd in Aalst op 03.05.1843. Joannes woonde in de Korte Ridderstraat, Joanna Christina aan de Houtmarkt. Petrus en Joanna Christina hadden kinderen: Joanna Maria (18.03.1844), Ignatius (13.07.1848 – 09.10.1898), **Petrus** (1845), Theresia Francisca (17.07.1851 - 20.10.1855), Carolus (02.10.1854^{+} - 09.02.1856), Maria (13.01.1857*), Maria Josephina (06.02.1860*), Hyppolitus (10.02.1863^{+}), Melania (27.05.1866** – 09.12.1921), * = geboren aan de Vismarkt, ** = geboren in het Winmolenstraatje, $^{+}$ = geboren in de Hoogstraat. Petrus was volgens het penitentiair dossier getrouwd met Josephine Loos waarmee hij in 1878 in Sint-Jans-Molenbeek was getrouwd en waarvan hij sinds 1886 feitelijk gescheiden was. *Hij had plaatsvervangende militaire dienst vervuld.* Petrus werd veroordeeld in Vilvoorde, Lier, Charleroi, Kortrijk, Hoogstraten, Brussel, Borgerhout, waarbij *één maal de omschrijving bedelarij werd vermeld*. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.73.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
25	03.12.1886 tot 02.03.1787	05.07.1898 tot 02.07.1900	40	Gehuwd (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Smid en kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

3.1.2.74. ROELANDT Franciscus (François): ID 54942. Aalst, 18.08.1843 – 02.03.1929, gehuwde textielarbeider die in Aalst woonde, zoon van Seraphinus, landbouwer (Aalst, 06.03.1814 – 27.10.1879) en Petronilla Kunnau, dagloonster (Denderleeuw, 06.05.1820 – Aalst, 21.04.1910), getrouwd in Aalst op 24.11.1841. Seraphinus en Petronilla waren de ouders van: Judocus (06.12.1839), Maria Catharina (19.02.1847* – 24.04.1917), Petrus Augustinus (02.10.1850* - 13.12.1855), Leonia (04.06.1854* - 21.11.1855), Celestina (11.01.1857* – 22.10.1926), Rosalia (22.02.1860* – 11.02.1929), Franciscus Xaverius Edouard (22.03.1865* - 28.03.1865), Leonia (10.06.1863*) Franciscus werd één maal veroordeeld door de rechtbank van Asse. Hij had militaire dienst verricht en woonde aan de Molenstraatpoort. Hij was getrouwd met Nathalia Redant, waarvan hij feitelijk gescheiden leefde. *Hij werd meermaals verzorgd in het ziekenhuis van Aalst*. Gestalte: 157,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.74.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.07.1905 tot 28.09.1905	-	61	Gehuwd (feitelijk gescheiden)
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek	Landbouwer en dagloonster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.75. ROELANDT Judocus (Josse): ID 97260. Aalst, Mijlbeek, 18.04.1833, niet 01.01.1833 – 30.04.1891, gehuwde dagloner – getrouwd met Barbara Wauters - , in Aalst, zoon van Egidius, landbouwer / dagloner (Aalst, - 20.04.1864) en (Maria) Catharina Wauters, spinster (Aalst, 18.02.1793 - 21.07.1876). Judocus was een broer van: Carolus Ludovicus (22.01.1816 – 12.12.1875), Judocus (- 09.11.1820), Petrus Josephus (02.07.1821), Nathalia (20.06.1823 – 13.02.1889), Constantinus (28.09.1825), Maria Josepha (Josephina) (08.05.1828 – 30.04.1912), Antonia (26.09.1830 – 15.04.1918), Petrus Franciscus (09.04.1836 – 10.08.1908), Josephus Aloysius (24.08.1839 – 20.09.1918). Judocus trouwde in Aalst op 16.03.1859 met Barbara Wauters (19.08.1833) – beiden woonden in Mijlbeek en waren lucifermakers. Ze kregen de volgende kinderen: Maria Valentina (11.11.1860), Josephus (07.01.1863), Fredericus (26.11.1866), Joannes Baptista (31.01.1869 – 02.01.1870), Philomena (22.03.1871 – 21.11.1871), Ludovicus (14.01.1865 – 08.07.1866), Prosper (24.01.1875), Joanna (28.06.1878 – 30.01.1879). Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.75.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.02.1884 tot 11.03.1884	-	50	Gehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
10	Overwegend stads-deel?	Landbouwer / dag-loner en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.76. SCHUTYSER Petrus (Pierre): ID 181377. Aalst, 16.08.1837*, gehuwde schoenmaker in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Livinus, broodbakker / twijnder (Aalst, 09.11.1809 – 13.12.1858) en Francisca Ottoy, dienstmeid (Aalst, 04.04.1808), getrouwd in Aalst op 27.05.1836 - Livinus woonde toen in Mijlbeek. Livinus en Francisca hadden kinderen: **Petrus** (1837), Maria Henrica (17.08.1839*), Berlinda (25.09.1841), een levenloos geboren kind (06.07.1843), Maria Amelia (08.05.1847), Ludovicus (28.08.1844 - 21.05.1850). * = geboren in Mijlbeek. Petrus was volgens het penitentiair dossier in 1871 in Brussel getrouwd met Clémence de Backer, waarvan hij al negen jaar feitelijk gescheiden was – maar in werkelijkheid trouwde hij op 07.08.1872 in Aalst met Clementia de Backer (Aalst, 04.01.1850) – Petrus woonde toen in Sint-Jans-Molenbeek, Clementia woonde in Schaarbeek. Petrus werd veroordeeld in Brussel. Zijn conjuncturele status werd problematisch door het lange verloop tussen de eerste en de laatste registratie (bijna 12 jaar), wat erop wijst dat hij sociaal-economisch kwetsbaar was, eventueel door gezondheidsproblemen. Status in de kolonie: 'invalide' wegens algemene gezondheidsachteruitgang. De laatste drie vermeldingen waren op zich wel van conjuncturele aard. Heeft tweemaal militaire dienst vervuld, één maal als vervanger. Gestalte: 163,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.76.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	15.11.1890 tot 05.12.1890	08.03.1902 tot 14.06.1902	53	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Bakker, twijnder en dienstmeid	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

3.1.2.77. SPEECKAERT JOANNES JACOBUS BERNARDUS (JEAN JACQUES BERNARD): ID 112291. Aalst, 22.04.1831, gehuwde boekbinder in Aalst, zoon van Judocus Franciscus, wever / winkelier (Aalst, 18.06.1785 – 05.05.1854) en Anna Francisca van den Bossche, winkelierster (Aalst, 09.07.1786), getrouwd in Aalst op 07.02.1822. De bruidegom woonde in het Karmelietenstraatje, de bruid aan de Vismarkt. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Joannes Jacobus Bernardus, Maria Joanna Judoca (24.01.1823), Maria Joanna (01.01.1824), Anna Maria Pelagia (08.01.1826), Henricus Josephus (18.04.1828 – 09.05.1907). Joannes Jacobus was op 22.09.1857 getrouwd met Maria Constantia Dierick, herbergierster (Baasrode, 19.03.1820 – Aalst, 18.12.1899). Maria Constantia was de weduwe van Cornelius Tolleneer, herbergier in de Pontstraat, overleden op 03.07.1856. Met Cornelius Tolleneer had Maria Constantia één dochter, Joanna Alina (1854-1916). Op het ogenblik dat Joannes Jacobus met Maria Constantie trouwde, had hij geen beroep en woonde hij zoals Maria Constantia in de Pontstraat – later werd hij als herbergier omschreven. Het echtpaar kreeg de volgend kinderen: Theophilus Henricus (29.12.1858*), Prosper Ferdinandus (30.07.1860* - 06.09.1861). In geen enkele akte wordt Joannes Jacobus als boekbinder omschreven, het beroep dat in het dossier van de kolonie werd vermeld. * = geboren en/of overleden in de Ponstraat. Volgens het penitentiair dossier had Joannes Jacobus meer dan tien jaar in de Brusselse agglomeratie gewoond (Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Pieters-Jette en Brussel*). Hij had vier jaar vrijwillige legerdienst vervuld* en werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.77.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	08.09.1885 tot 21.09.1885	-	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Pontstraat (Schaarbeek)	Winkeliers	Aalst	Accidenteel

3.1.2.78. STROBBE Carolus Petrus (Charles Pierre): ID 83030. Aalst, 17.08.1831 – 28.06.1910, verweduwde marmerpolijster in Aalst, zoon van Petrus Ludovicus, kleermaker (Brugge – Moorsel, 08.04.1838) en Catharina Theresia de Poutter, wasvrouw (Elverdinge, 23.06.1797 – 13.07.1869). Carolus Petrus was een broer van Clementia (14.01.1837) en hij werd veroordeeld in Elsene en Herzele wegens landloperij en bedelarij. Carolus Petrus was op 01.06.1859 in Aalst getrouwd met Carolina Josepha Petit (Aalst, 27.11.1823), beiden woonden toen in de Zonnestraat. De moeder van Carolus Petrus hertrouwde op 18.09.1839 met Gerardus Josephus van Slagmolen, beiden woonden in de Langeridderstraat, en in dat huwelijk werden kennelijk geen kinderen geboren. Carolus Petrus was *gedeeltelijk blind (linkeroog)* en werd '*invalide*' verklaard wegens de algemene achteruitgang van zijn gezondheid. Het veroordelingen was gering maar er verliep ongeveer 17 jaar tussen de eerste en de tweede veroordeling. Toch mag zijn landloperij als accidenteel worden beschouwd, vooral als men rekening houdt met zijn gezondheidstoestand. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.78.				
Aantal registra-ties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.08.1882 tot 02.09.1882	22.07.1899 tot 04.11.1899	50	Weduwnaar
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
2	Schaarbeek	Kleermaker en wasvrouw	Aalst	Accidenteel

3.1.2.79. TACKAERT Franciscus Leopoldus (François Leopold): ID 26799, Aalst, 23.01.1834, gehuwde wever in Brussel, zoon van Petrus Josephus, werkman / mandenmaker (Berlare, 03.09.1787) en Judoca Liebaut, kantwerkster / spisnter (Aalst, 27.11.1797), getrouwd in Aalst op 30.10.1823. Petrus Josephus was toen weduwnaar van Petronilla Temmerman (overleden in Gijzegem op 15.11.1817). Het echtpaar Tackaert-Liebaut had kinderen: Amalia (Aalst, 12.08.1820, erkende dochter), Amandus (Wetteren – Aalst, 30.01.1829), Francisca (17.07.1830* - 21.02.1831), Joannes Bapitsta (14.12.1831*) **Franciscus Leopoldus** (1834), Vincentius (27.05.1836). * = geboren in Schaarbeek. Franciscus was volgens het penitentiair dossier getrouwd met Marie Borremans (gehuwd in 1884). Vermeld in het bevolkingsregister van 1867 met de woonplaats Zoutstraatpoort 83 (ALS_BEV_1967_117_0098). Franciscus was toen dagloner, en het register vermeldt dat hij op 02.02.1884 naar Brussel is verhuisd. Hij werd veroordeeld in Brussel en de in eerste instantie conjuncturele landloperstatus evolueerde naar een structurele problematiek. Bij de laatste registratie was hij veroordeeld voor bedelen. Gestalte 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.79.				
Aantal registra-ties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	08.05.1872 tot 03.008.1872	24.07.1891 tot 04.08.1891	38	Gehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Mandenmaker en kantwerkster	Brussel	Structureel

3.1.2.80. TOMBEUR Petrus (Pierre): ID 2254. Aalst, 02.11.1845, ongehuwde schoenmaker in Luik, zoon van Perus Joannes, schoenmaker (Aalst, 23.12.1810) en Francisca Josephina van Hoorebeeck, naaister (Aalst, 02.01.1810 - 20.01.1857), getrouwd in Aalst op 11.04.1833. Petrus Joannes woonde toen in de Kapellestraat, Francisca Josephina aan de Pontstraatpoort. Het echtpaar woonde in 1867 in de Stoofstraat 14 met de kinderen: Thérèse / Maria Theresia (01.10.1833), Annette / Anna Albertina (03.01.1835 – 30.01.1917), Jeanne / Joanna (15.02.1837 – 11.12.1872), Jacques / Jacobus (10.02.1839), Charles / Carolus Ludovicus (01.08.1843 – 09.04.1924), **Petrus** (1845), en Clémence / Clementia (03.09.1849). Hun zoon Josephus overleed op zeer jonge leeftijd (21.06.1841 – 09.10.1842). Petrus werd veroordeeld in Le Roeulx en zijn status kan, ondanks het kleine aantal registraties en de rijpere leeftijd bij de eerste registratie, als structureel worden beschouwd: zijn problematiek verdween niet na de eerste veroordeling. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.80.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	14.04.1898 tot 21.4.1899	24.01.1906 tot 27.03.1907	42	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Schoenmaker en naaister	Luik	Accidenteel

3.1.2.81. VAN AUDENHOVE Joannes Baptista (Van Oudenhove Jean Baptiste): ID 104577. Aalst, 06.05.1843, gehuwde fabrieksarbeider / twijnder in Aalst, zoon van Amandus, leerlooier (Aalst, 20.01.1810 – 15.05.1866) en Joanna Petronilla De Wuffel, kantwerkster (Aalst, 20.09.1819 – 20.01.1896.). Joannes Baptista was een broer van Judocus (zie Van Audenhove Judocus, **3.1.3.97**). Zoals Judocus maakte hij deel uit van een gezin met twaalf kinderen. Hij was op 23.06.1869 getrouwd met Stephanie (Stephania) van der Cammen (04.02.1847). Stephania was kantwerkster en woonde in Sint Job, Joannes Baptista woonde in Schaarbeek. Stephania en Joannes kregen: Clotilde (Sint-Job, 21.05.1870) en Helena Antonia (Sint-Job, 04.08.1872). Daarvoor was Stephania al moeder geworden van Clementina van der Cammen (Sint-Job, 25.10.1868). Joannes Baptista heeft *ongeveer tien jaar in de Brusselse agglomeratie (Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht en Koekelberg) gewoond*. Hij had legerdienst verricht en verbleef *in 1880 in het Sint-Jansziekenhuis* (*Brussel*). Hij werd veroordeeld in Hoogstraten en Sint-Joost-ten-Node. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.81.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	05.12.1884 tot 19.12.1884	01.01.1885 tot *13.03.1885*	41	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12	Schaarbeek	Leerlooier en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.82. VAN BELLE Louis (Vanbelle): ID 25426. Aalst, 03.11.1830 (*niet 12.12.1830*) – Hoogstraten, *05.11.1884*, verweduwde dagloner in Tilleur, volgens het penitentiair dossier zoon van Pierre (Jacques), dagloner (Aalst, 15.11.1786) en Philippine Verhulst, (Aalst, 29.01.1795), getrouwd in Aalst op 08.10.1814). Louis weduwnaar van Désirée Charlier (getrouwd in 1872). Het echtpaar Van Belle-Verhulst had volgens het bevolkingsregister (1837, nrs. 1035 tot 1041) 8 kinderen: Catherine (03.10.1815 - 17.10.1816) Marie Jeanne (08.02.1817), Gratien (18.12.1818) Charles (1822), Joseph (1822), François (1829), **Louis** (1830), en Marie-Antoinette (1833). Louis had legerdienst verricht. L werd veroordeeld in Brussel, Diest, Antwerpen en Wetteren. Structurele landloper. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.82.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	25.12.1871 tot 20.01.1872	11.07.1884 tot *05.11.1884*	41	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek	Dagloner	Tilleur	Structureel

3.1.2.83. VAN DE MAELE Dominicus (Dominique): ID 8246. Aalst, Schaarbeek, 13.03.1843 – Merksplas, *13.06.1894*, ongehuwde meubelmaker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, houtzager (Aalst, 31.03.1809 - 05.08.1843) en Rosalia Dominica Hoevelinck, landbouwster (Aalst, 28.01.1804), gehuwd in Aalst op 11.09.1839 Dominicus was een broer van: Edmondus (27.07.1829 – 11.06.1873) en Maria (12.09.1840 – 20.08.1872). Over de exacte plaatsen van geboorte en overlijden is niets vermeld. *Dominicus had naar verluidt in Rijsel, Parijs en Liverpool gewoond*. Hij werd veroordeeld in Brussel en Deinze. Hij had legerdienst verricht. Dominicus werd geveld door bronchitis. Gestalte: 176 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.83.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
13	14.09.1886 tot 04.10.1886	03.10.1893 tot *13.06.1894*	43	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Houtzager en landbouwster	Aalst	Problematisch

3.1.2.84. VAN DEN BRANDE EDUARDUS (EDOUARD): ID 13941. Aalst, Sint-Jobstraat, 30.09.1830 - Hoogstraten, *19.04.1895*, verweduwde huisschilder in Aalst, zoon van Gummarus (Gommarus) Franciscus, wever / leurder (Lier, 22.11.1793- Aalst, 21.10.1859) en Maria Anna Rohmert, kantwerkster en leurster (Templeuve, 18.03.1794), getrouwd in Aalst op 30.08.1823. De bruid en de bruidegom woonden toen in de Hoogstraat. Maria Anne Rohmert had Duitse ouders, nl. uit Bielefeld en Paderborn. Het echtpaar Van den Brande-Rohmert woonde voor het zich in Aalst vestigde in Dendermonde en had de volgende kinderen: Henrica (03.01.1823, gewettigd door het huwelijk van haar ouders), Joannes (20.08.1826), Carolus Judcus (Dendermonde, 21.09.1828), Maria Francisca (Schaarbeek, 24.03.1829 - Geraardsbergsestraat, 15.11.1829), Eduardus (1830) Joanna Victorina (Schaarbeek, 03.10.1835 - Sint-Job, 22.11.1860), Michaël Leopoldus (- 09.01.1852). Het echtpaar verhuisde meermaals. Volgens het penitentiair dossier woonde *Eduardus gedurende een aantal jaren in de Brusselse agglomeratie en in Lille (Frankrijk)*, had hij twee kinderen en werd hem in Lille amnestie werd verleend voor desertie. Er werd ook vermeld dat hij in 1873 in Lille was getrouwd met Marie Zoé – ook Zoé Marie - Cappelier (Cappelié), die ondertussen overleden was. Met haar kreeg hij de volgende kinderen: Louise Joséphine (Lille, 04.01.1878) en Marie Louise (14.10.1880). Het echtpaar woonde bij de eerste geboorte in de rue Corneille, bij de tweede geboorte in de rue Constantine. Eduardus verliet zoals zijn ouders en grootouders de gemeente en het land waar hij was geboren. Of hij bij zijn terugkeer naar België zijn dochters heeft meegenomen was niet te achterhalen. Hij werd veroordeeld in Brussel. Zijn dossier vermeldde dat hij *volledig verzwakt* was en het bevat de vermelding invalide. Gestalte 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.84.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.10.1894 tot *19.04.1895*	-	64	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Hoogstraat e.a. (Schaarbeek)	Leurder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.85. VAN DEN BRANDE Joannes Baptista: ID 13509. Aalst, 17.07.1834 – 29.10.1898, gehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Maria Hermina van den Brande, mutsenstrijkster (Aalst – 01.08.1836). Joannes Baptista, twijndersgast, was op 21.01.1868 in Aalst getrouwd met Francisca Adelaïda Kremer, kantwerkster (Aalst, 18.12.1837) – beiden woonden in Mijlbeek. Joannes Baptista werd veroordeeld door de rechtbanken van Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Wetteren. *Hij had naar eigen zeggen twaalf jaar in als KNIL-soldaat in Nederlands-Indië gewoond.* Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.85.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	03.09.1894 tot 31.08.1895	10.10.1896 tot 10.07.1897	60	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	?	Mutsenstrijkster	Aalst	Conjunctureel

3.1.2.86. VAN DEN BREMPT Seraphinus (Seraphin): ID 23567. Aalst, 03.03.1842 - *11.04.1907*, dagloner in Gilly. Volgens het penitentiair dossier een zoon van Van den Brempt Josephus, die zelf een accidentele landloper was, en Dorothea Boucqué (zie Van den Brempt Jospehus, **3.1.1.19**). Seraphinus was op 19.08.1868 in Aalst getrouwd met Maria Ferdinanda de Wolf (03.12.1845). Seraphinus was blekersgast en woonde aan de Hoge Vesten, Maria Ferdinanda was dagloonster en woonde aan de Vismarkt. Seraphinus en Maria Ferdinanda hadden een dochter, Maria Ursula (25.03.1872) en een zoon, Andreas (03.11.1864). Toen Andreas in 1888 trouwde, was Seraphinus mijnwerker, en dat verklaart dat hij in Gilly woonde. Seraphinus werd veroordeeld in Brussel, Aalst, Turnhout en Charleroi voor landloperij en bedelarij. Zijn dossier vermeldt dat hij '*infirme*' was, maar een doodsoorzaak werd niet medegedeeld. Gestalte niet vermeld.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.86.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
34	12.03.1877 tot 02.06.1877	30.06.1905 tot *11.04.1907*	35	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Marktkramers	Gilly	Problematisch

3.1.2.87. VAN DEN STEEN Petrus (Pierre Vanden Steen): ID 23766. Aalst, 27.09.1838, ongehuwde fabrieksarbeider in Namen, zoon van Bernardus, landbouwer (Lede) en Eleonora de Brauwer, spinster (Erpe). Het echtpaar Van den Steen – De Brauwer had vijf kinderen: Maria Theresia (Aalst, 18.06.1829), Seraphinus (Erpe – Aalst, 31.01.1841), Dominicus (Schaarbeek, 10.02.1832 – 04.05.1901), Daniël (08.02.1835 – 11.09.1909), **Petrus** (1838) Petrus werd veroordeeld in Ninove. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.87.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	31.10.1901 tot 12.06.1902	-	63	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Lanbouwer en spinster	Namen	Accidenteel

3.1.2.88. VAN DER HAEGHEN Carolus Ludovicus (Charles Louis Vander Haeghen): ID 23917, Aalst, 01.11.1833, lompenhandelaar in Etterbeek, broer van Joannes Joesphus (zie **3.1.2.89.**), echtgenoot van Elisa Runkens (Loonbeek – Etterbeek). Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Brussel. Accidentele landloperij. Volgens het penitentiair dossier was hij '*infirme*'. Charles Louis had meer dan tien jaar in Sint-Lambrechts-Woluwe gewoond, voor hij zich in Etterbeek (rue Grande Haie, 54) vestigde. Hij had twee kinderen en had vrijwillig legerdienst verricht. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.88.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.01.1896 tot 17.03.1896	-	63	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + 1 doodgeboren	Schaarbeek	Slotenmaker en huishoudster	Brussel	Accidenteel

3.1.2.89. VAN DER HAEGHEN JOANNES JOSEPHUS (JEAN JOSEPH VANDERHAEGHEN): ID 117960. Aalst, 13.05.1831, gehuwde vertinner in Brussel, zoon van Petrus Josephus, slotenmaker (Dendermonde -) en Theresia Joanna van den Broeck (Aalst, 31.05.17 96). Het echtpaar Van der Haeghen had de volgende kinderen: doodgeboren meisje (23.11.1821), Lucia Joanna (12.11.1822 - 06.12.1822), Theresia Francisca (27.11.1823), Jacobus (22.04.1828, getrouwd op 21.07.1852 met Maria Theresia Steenhaut), Bernardina (08.03.1826), Raphaël (28.04.1830 - 02.06.1830), Joannes Josephus (1831), Carolus Ludovicus (Geraardsbergsestraat, 01.11.1833), Francisca Joanna (19.09.1835). In 1847 woonde Theresia Joanna van den Broeck, weduwe van Petrus Josephus of Pieter Jozef in de Hoogstraat 96), samen met Bernardina, Carolus Ludovicus en Joannes Josephus. Joannes Josephus was volgens het penitentiair dossier de echtgenoot in een tweede huwelijk van Marie Catherine van den Broeck. Hij was een eerste maal getrouwd in 1855 met Seraphine Ghislaine van der Oost. Joannes Josephus werd veroordeeld in Brussel en Turnhout. *Hij had als vervanger legerdienst verricht* en woonde in de rue Blaes, Impasse des Escargots nr. 2. Zijn dossier vermeldt dat hij 'invalide' was. Zijn problematiek was structureel omdat er veel tijd verliep tussen de eerste en de laatste registratie. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.89.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	29.12.1885 tot 03.03.1886	30.04.1895 tot 13.11.1895	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + 1 doodgeboren	Schaarbeek	Slotenmaker en huishoudster	Brussel	Structureel

3.1.2.90. VANDER WEEN (Van der Ween) Gerardus (Gerard): ID 24205. Aalst, 23.10.1844 – Gasthuisstraat, 05.05.1914, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Joannes Antonius, garentwijnder (Aalst, 03.05.1808 -) en Isabella Cornelia Mertens, kantwerkster (Aalst, 22.12.1806 – Keiserstraat, 04.02.1855), getrouwd in Aalst op 24.08.1836. De bruid woonde in de Langeridderstraat. **Gerardus** was een broer van: een levenloos geboren meisje (19.05.1837), Maria Anna (03.02.1839 - Langeridderstraat, 09.04.1840), Jacobus (25.01.1841 - Langeridderstraat, 16.01.1842), Joanna Catharina (20.11.1842 - Sint-Job, 19.05.1859), Joannes Baptista (25.01.1846 - Langeridderstraat, 27.07.1846), Petrus (09.03.1849) Anna (13.06.1852 - Keiserstraat, 27.06.1852). Vier van Gerardus' broers en zussen stierven als kind. Het gezin woonde in een buurt die in de sociale geschiedschrijving een voorbeeld was van armoede en omgevingsrisico's voor de gezondheid.[432] Gerardus werd op latere leeftijd één maal veroordeeld in Moeskroen. Hij was bijna zeventig toen hij overleed, en hij was nog steeds ongehuwd – er was met andere woorden sprake van een definitief celibaat.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.90.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	12.01.1911 tot 18.07.1912	-	66	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Garentwijnder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.91. VAN DRIESSCHE Carolus Ludovicus (Charles): ID 86535. Aalst, 30.04.1834, niet 01.01.1834, gehuwde grondwerker in Aalst, zoon van Joannes, landbouwer (Aalst, 08.10.1808 - 17.07.1866) en Rosalia De Keyser, spinster (Aalst, 07.06.1811 - 03.07.1866), getrouwd in Aalst op 27.09.1833. Joannes en Roaslia hadden de volgende kinderen: **Carolus Ludovicus** (03.04.1834), Bernardus (19.11.1836), Dorothea (Mijlbeek, 20.03.1840 – 24.10.1912), Constantinus (Mijlbeek, 30.07.1843 – 12.04.1890), Maria Theresia (03.05.1848 – 28.02.1923), Adolphus (24.02.1857). Carolus Ludovicus was op 03.11.1869 in Aalst getrouwd met MariaJosephina Bogaerts (Onze-Lieve-Vrouw-Waver, 05.08.1847), de bruidegom was steenbakker (kareelovens), de bruid was naaister en beiden woonden in Schaarbeek. Hij werd één maal veroordeeld in Antwerpen. Hij had legerdienst verricht. Gestalte: 160 cm.

[432] 'Binnen de oude stadskern waren er twee specifieke armenwijken. Eern eerste bevond zich in het noodwesten in de buurt van de typische volkswijk 'de Kat', de Langeridder-, Korteridder- en Keizerstraat. Anderzijds gingen de behoeftigen ook samenwonen in de omgeving van de Windmolen- en de Hoogstraat'. PRAET, 'Lokalisatie en huisvesting van de Aalsterse behoeftigen tijdens de 19de eeuw', 330.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.91.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	22.11.1882 tot 17.03.1883	-	48	Gehuwd (Feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Landbouwer en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.92. VAN GOETHEM JOANNES (JEAN)*: ID 24672. Aalst, Mijlbeek, 12.04.1848 – Merksplas, *24.09.1914*, verweduwde metselaarsknecht in Aalst, zoon van Petrus Benedictus, twijnder / stukadoor (Aalst, 19.04.1816 - 05.11.1887) en Joanna Gillade, kantwerkster (Aalst, 05.03.1825 - 24.09.1854), getrouwd in Aalst op 07.10.1846. Het echtpaar Van Goethem-Gillade kreeg de volgende kinderen: Joannes (1848), Franciscus (Xaverius) (Windmolenstraat, 15.04.1853 – Bosveld, 12.01.1918), Francisca (01.02.1851 - Windmolenstraatje, 15.09.1854). Nadat Joanna Gillade was overleden, hertrouwde Petrus Benedictus met Coleta Meert, maar dat huwelijk wordt hier buiten beschouwing gelaten. Joannes was, toen hij in de kolonie werd geregistreerd, weduwnaar van Rosalia Aelbrecht (Moorsel, 19.08.1849 – Aalst, 29.08.1903) met wie hij 05.04.1871 in Aalst was getrouwd. Joannes werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Zijn eerste verblijf in de kolonie begon een tweetal maand na het overlijden van zijn vrouw. Volgens penitentiair dossier woonde hij in de Koestraat, en was zijn dochter Maria, echtgenote Willems, gehuisvest in de (aangrenzende) Langestraat. Joannes en Rosalia kregen in Moorsel Benedictus (20.11.1871), en in Mijlbeek de volgende kinderen: Carolus Ludovicus (28.02.1873), Maria (01.10.1874), Victorina (21.05.1876 – 21.12.1876), Franciscus Xaverius (21.10.1877), Franciscus (31.01.1880), Vitalis (19.11.1881), Eduardus (15.10.1883), Celestina (26.02.1886 – 13.10.1909), Petrus (12.04.1887), (**zie 3.1.4.14.**), Polydorus (07.05.1893) en Jan (21.04.1895). In het dossier wordt vermeld dat hij 10 kinderen had tussen 1872 en 1896, de werkelijkheid was dat hij twaalf kinderen had tussen 1871 en 1895. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 162,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.92.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	16.10.1903 tot 09.03.1904	18.05.1914 tot *24.09.1914*	55	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.2.93. VANHOOREBEECK Franciscus (Vanhoorebeek François): ID 74847. Aalst, 06.03.1845, gehuwde kleermaker in Oostende, zoon van Gregorius Joannes (Aalst, 04.08.1815 - 28.06.1849), wever en twijnder, en Joanna van Renterghem, kantwerkster (Aalst, 27.04.1822 - 03.07.1849), getrouwd in Aalst op 04.08.1815 en beiden toen wonend in de Hoogstraat. Gregorius Joannes (ook Franciscus Gregorius genoemd) en Joanna hadden 3 od 4 kinderen: Alphonsius Franciscus (28.12.1842), Franciscus (? - Kerksken, 21.01.1851[+]), **Franciscus** (1845), Carolus Egidius (09.04.1848). [+] wellicht was het kind dat in Kerksken is overleden Alphonsius Franciscus – er zijn geen twee geboorteakten met de naam Franciscus Vanhoorebeeck. Franciscus was getrouwd met Thérèse de Coster (getrouwd in Oostende in 1877). François werd veroordeeld in Brussel en Elsene. Ondanks het kleine aantal registraties (3), was zijn landloperij toch structureel: er verliep zeven jaar tussen de eerste en de derde registratie. François had legerdienst verricht. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.93.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	01.07.1881 tot 08.10.1881	25.09.1888 tot 22.12.1888	36	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 (4)	Schaarbeek	Twijndergast en kantwerkster	Oostende	Structureel

3.1.2.94. VAN NUFFEL Josephus Ludovicus (Joseph Louis): ID 6873. Aalst, 18.11.1838 – Oude Dendermondsesteenweg, 11.031911, gehuwde wever in Aalst, zoon van Albertus Franciscus, wever / twijnder (Aalst, 28.11.1793- Leopoldstraat, 03.05.1873) en Barbara Daens, kantwerkster (Aalst, 16.01.1800 – Leopoldstraat, 07.02.1885), getrouwd in Aalst op 07.02.1822. Albertus Franciscus woonde aan de Zoutstraatpoort, Barbara in de Hoogstraat. Het echtpaar Van Nuffel-Daens had de volgende kinderen: een doodgeboren jongen (25.12.1822), Judocus Josephus (02.04.1824), Joannes Baptista (18.01.1826), de tweeling Maria Joanna Francisca en Wivina (04.02.1828 – waarvan Wivina overleden is in de Zonnestraat op 31.05.1849 en Maria Joanna Francisca op 23.05.1891 in de Leopoldstraat), Maria Joanna (25.05.1830), Angelina (19.10.1831 - Kapellestraat, 26.10.1831), Philippus (31.08.1835 - Zonnestraat, 25.09.1845), Francisca Joanna (07.12.1833 - 13.01.1853), Josephus Ludovicus (1838). Josephus groeide op in een gezin waarin kindersterfte en/of doodgeboren kinderen een frequent verschijnsel was. De ouders van Josephus Ludovicus zijn in de Leopoldstraat (Kattestraat) gestorven, d.w.z. dat ze hun laatste levensperiode in een sociale stadsinstelling hebben doorgebracht. Josephus Ludovicus was driemaal getrouwd: op 25.11.1870 met Benedicta Leonia de Clerck, kantwerkster (22.12.1839), de bruidegom woonde in het Molenstraatje, de bruid aan het Keizerlijk Plein; op 26.12.1878 met Maria Theresia de Clerck (30.03.1842 – Zonnestraat, 01.04.1889), een zuster van Benedicta Leonia, Josephus Ludovicus en Maria Theresia woonden beiden aan het Keizerlijk Plein; op 05.02.1890 met Leonia Troch, herbergierster (10.02.1842), de bruidegom woonde in de Maanstraat, de bruid in de Korteridderstraat. Met Benedicta Leonia kreeg Josephus Ludovicus aan het Keizerlijk Plein Catharina (11.12.1872) en in de Langeridderstraat Adolphus (19.10.1875).
Josephus Ludovicus werd één maal veroordeeld in Brussel. *Hij was als vrijwilliger actief in het leger*. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.94.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.03.1893 tot 08.06.1893	-	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9 + 1 doodgeboren kind	Schaarbeek	Wever en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.95. VAN RAFFELGHEM Emile Theodorus (Van Rafelghem Emile Théodore): ID 25607. Aalst, 19.07.1838, letterzetter in Laken, Antwerpsesteenweg, zoon van Joannes Cornelius, winkelier / drukker / visverkoper (Aalst) en Anna Maria de Bruyn (Antwerpen). Hert echtpaar Van Raffelghem had kinderen: Franciscus Augustus (05.09.1296*), Maria Ludovcia (Brussel, 18.06.1828), Joanna Francisca (11.09.1833* – 21.05.1847), Xaverius Joannes (26.05.1836¨*), Emile Theodorus (1838*). * = geboren en/of gestorven in Aalst. Emile was volgens het penitentiair weduwnaar van Marie Thérèse de Blaes met wie hij op 11.12.1865 in Laken getrouwd was. Emile werd veroordeeld in Brussel, Gent, Vilvoorde, Hoogstraten, Sint-Joost-ten-Node, Elsene, Borgerhout, Duffel en Kontich. Zijn laatste verblijf in de kolonie duurde vier jaar. *Emile heeft drie jaar in Frankrijk gewoond. In 1879 verbleef hij in het Sint-Jansziekenhuis in Brussel*. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.95.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
22	27.10.1883 tot 23.01.1884	23.06.1894 tot 23.06.1898	45	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	?	Winkeliers	Laken	Problematisch

3.1.2.96. VAN OVERSTRAETEN Joannes Baptista (Vanoverstraeten Jean Baptiste): ID 25520. Aalst, 14.03.1834, niet 01.01.1836, gehuwde leurder in Aalst. Hij was op 11.06.1862 getrouwd met Anna Catharina Vandenberge / Van den Berge, kantwerkster (27.05.1842 – 29.03.1925), met wie hij de volgende kinderen kreeg: Joannes (16.05.1863 – 03.12.1876), Ludovicus (27.06.1865), Prosper Maria (29.12.1868 – 26.11.1869). In de loop der jaren evolueerde zijn beroep van leurder naar lucifermaker. Joannes Baptista was een **zoon van** Henricus, arbeider (Asse - Aalst, 21.04.1867) en Anna Catharina van Ransbeeck (Hekelgem, 05.09. 1791 - Aalst, 21.06.1878). Het echtpaar wordt vermeld in het bevolkingsregister (1847) met hun twee kinderen: Andreas en Joannes Baptista, en had als adres Poppenrodedries, huis nr. 142. Ze kregen de volgende kinderen: Andreas (096.04.1829), Petrus Josephus (26.09.1832 – 10.10.1832) en Joannes Baptista (1834). Joannes Baptista werd veroordeeld in Gent, Oosterzele, Evergem, Aalst en Dendermonde. Tijdens zijn voorlaatste verblijf in de kolonie werd hij naar de gevangenis van Dendermonde overgebracht om er een straf uit te zitten, waarna hij opnieuw in de kolonie werd geregistreerd. Zijn dossier vermeldt dat hij '*infirme*' (gebrekkig) was. Gestalte: 153 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.96.				
Aantal registra-ties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	02.05.1876 tot 10.05.1876	01.04.1893 tot 11.02.1896	42	Gehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
3	Mijlbeek	Arbeider	Aalst	Structureel

3.1.2.97. VAN PA(E)MEL Caismirus (Casimir): ID 25532. Aalst, 03.03.1843, ongehuwde ijzergieter in Aalst, zoon van Carolus, dagloner (Erpe, 12.12.1814 / 17.06.1810 – Aalst, 20.08.1868) en Nathalia Francisca Neirinckx (Aalst, 12.12.1814 – 01.03.1870). Voor Carolus worden twee verschillende geboortedata weergegeven. Het echtpaar Van Pamel-Neirinckx (Neerinckx) trouwde in Aalst op 20.04.1842, de bruidegom was toen dienstbode, de bruid dagloonster. In het bevolkingsregister (de telling) van 1856 wordt het gezin Van Paemel-Neirinckx (Neerinckx) vermeld in de Marktweg met de kinderen Casimir en Trinette. Er zijn geboorteakten van Casimir, de vader was toen landbouwer en de moeder spinster, en van Philomena (14.05.1846 – 03.04.1848) met de schrijf-wijze Neirinckx. Het echtpaar had de volgende kinderen: Catharina (16.06.1849 – 08.02.1926, wellicht Trinette genoemd in het vermelde bevolkingsregister), Philomena en Casimir. Dat was in die tijd een klein gezin. Casimir werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Elsene, Turnhout, Brussel, Antwerpen, Vilvoorde, Hoogstraten, Aalst, en Kontich voor landloperij en/of bedelarij.. Hij was duidelijk een heel mobiele problematische landloper. Zijn zuster Catharina was volgens zijn verklaring herbergierster in de Gentsestraat. Hij was in dienst bij het Bel-gisch leger van 1865 en 1870. *Hij zou ook 2,5 jaar in Nederlands-Indië hebben verbleven. Hij werd tweemaal opgenomen in het Sint-Elisabethziekenhuis in Antwerpen*. Hij ontsnapte tweemaal uit de kolonie en weigerde één maal de hem opgelegde taak uit te voeren. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.97.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
51	23.04.1874 tot 08.05.1874	14.11.1912 tot 09.10.1917	31	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
3	?	Dagloner	Aalst	Problematisch

3.1.2.98. VAN RILLAS Josephus (Joseph): ID 25642. Aalst, Schaarbeek, 09.08.1830 – Gasthuisstraat, 06.1903, ongehuwde hoefsmid in Aalst, zoon Joannes, hoefsmidgast (Aalst, 21.02.1802) en Isabella Catharina Serarens, naaister (Lessen, 13.07.1800), getrouwd in Aalst op 12.10.1826 en gehuisvest in Schaarbeek.. Josephus woonde in 1856 in de Molenstraat, en hij was een broer van: Ludovicus (06.07.1827 – 27.06.1892), Franciscus (Gentsestrraat, 29.06.1833), Isabella (09.06.1837), Carolus Ludovicus (07.12.1840 - 17.05.1847), Albertus (07.06.1843), Theodorus (21.07.1847). Josephus werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. Hij had leger-dienst verricht en verbleef naar eigen zeggen *van 1875 tot 1882 in Nederlands-Indië, maar hij ontving geen pensioen*.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.98.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
41	18.05.1866 tot 14.08.1866	03.07.1900 tot 01.10.1902	35	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Hoefsmid en naaister	Aalst	Problematisch

3.1.2.99. VAN STYVENDAEL Benedictus: ID 28463. Aalst, 27.05.1841, ongehuwde kleermaker in Brussel, zoon van Florianus, kleermaker / kramer (Aalst, 13.04.1788 – 26.10.1844) en Theresia de Bie, winkelierster (Hofstade, 12.07.1795 – Aalst, Peperstraat, 14.08.1865), getrouwd in Hofstade op 05.11.1819. Het echtpaar had de volgende kinderen: Adel(i)a (25.04.1821* - Aalst, Zoutstraat, 24.01.1863), Joannes Baptist (08.09.1823* – Aalst, 16.07.1887), Franciscus (12.09.1826* - Aalst, 24.02.1846), Romanus (08.06.1829*), een levenloos geboren zoon (Aalst, 30.08.1833), Joannes Antonius (Aalst, 07.04.1835), een levenloos geboren zoon (Aalst, 23.07.1838), een levenloos geboren zoon (Aalst, 22.03.1840), Benedictus (Bernardus) (27.05.1841). Het echtpaar kreeg negen kinderen waarvan er drie levenloos werden geboren. Na aanvankelijk in Hofstade te hebben gewoond, vestigde het echtpaar zich in Aalst. * = geboren en/of overleden in Hofstade. Benedictus werd veroordeeld in Brussel en Vilvoorde. Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.99.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	08.06.1892 tot 15.06.1892	19.11.1894 tot 18.12.1895	51	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 3 levenloos geboren kinderen	Schaarbeek	Kleermaker en winkelierster	Brussel	Conjunctureel

3.1.2.100. VAN VAERENBERGH Franciscus (François, niet van Waerenbergh): ID 171015. Aalst, 03.07.1844, niet 01.01.1844, verweduwde sigarenmaker in Brussel, zoon van Joannes Bapitsta, wever (Erembodegem – Aalst, 12.09.1856) en Anna Maria van der Meerssche, (Aalst – 30.03.1860). Het echptaar Van Vaerenbergh-Van der Meerssche had kinderen: Augustinus (25.09.1833), Emmanuel (23.02.1836 - 11.03.1837), Jacobus (20.01.1838 – 04.02.1926), Celestina (05.04.1841 - 03.03.1842), Franciscus (1844). In het bevolkingsregister van 1856 wordt Anna Maria vermeld in de Withuisstraat als weduwe van Joannes Baptista – bij haar woonden toen haar zonen: Augustinus, Jacobus en Franciscus (ALS_BEV_1856_96_0052). Franciscus was weduwnaar Antoinette van Mieghem (Brussel, 19.02.1843) met wie hij op 12.12.1871 een dochter (Anna) heeft gekregen. Het echtpaar is vermeld in het bevolkingsregister van 1867 in de Gentsestraat 147 als dagloner, samen met Antoinette van Mieghem.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.100.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	04.03.1890 tot 01.04.1890	28.08.1891 tot 24.11.1891	45	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Wever	Brussel	Conjunctureel

3.1.2.101. VERBRUGGEN HENRICUS ALBERTUS (HENRI): ID 15348. Aalst, 13.04.1836, niet 01.01.1836, ongehuwde wever in Aalst, zoon van Franciscus Xaverius, tapper / herbergier (Lokeren, 21.07.1798), die sierlijk de geboorteakte tekende, en Joanna van de Waeter, tapster (Aalst, 19.07.1800 – 07.01.1841). Het echtpaar trouwde in Aalst op 10.05.1825, de bruidegom was toen blauwverver en woonde in de Stoofstraat, de bruid was dienstmeid en woonde in de Kattestraat. Henricus Albertus was een broer van: Maria Joanna (08.07.1826 - 27.08.1891), een levenloos geboren meisje (19.01.1828), Joannes Baptista (21.12.1828), Joanna Catharina (11.12.1830 - 06.03.1832), Joanna Ludovica Maria (18.01.1833), Joanna Henrica (01.07.1834 - 29.04.1835). Henricus werd veroordeeld in Luik, Brussel en Eeklo. Gesttalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.101.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	12.02.1867 tot 11.05.1867	17.01.1884 tot 11.04.1884	30	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 en 1 1evenloos geboren	Schaarbeek	Herbergiers	Aalst	Problematisch

3.1.2.102. VERGIELEN FELIX: ID 60537. Aalst, 05.06.1844* - Violettestraat, 30.08.1904, verweduwde houtzager in Aalst, zoon van Josephus Vergielen of Vergeylen, houtzager / dagloner (Wichelen, 05.08.1803) en Maria Josepha de(n) Donder, spinster (Hofstade – Mijlbeek, 05.12.1888), getrouwd in Hofstade op 25.04.1836. Het echtpaar Vergielen / Vergeylen-De Donder had de volgende kinderen: Franciscus (Hofstade, 06.03.1839), Constantinus (Hofstade, 05.09.1841 – Leopoldstraat, 10.10.1922), Felix (1844). De ouders hadden zich na enkele jaren na hun huwelijk in Aalst gevestigd. Felix was op 19.10.1870 getrouwd met Melania Joanna Bombeke, dagloonster / kantwerkster (26.09.1843 – Zoutstraatpoort, 07.09.1898)). Toen ze trouwden, woonden beiden in Schaarbeek. Ze waren de ouders van: Ludovicus Henricus (22.02.1871 - 23.08.1872), Theodorus (25.07.1872* – 01.10.1912), Amelia (Mijlbeek, 06.01.1874), Antonia (03.12.1875 – 15.12.1886), Maria Victorina (Zoutstraatpoort, 04.05.1878), Ludovicus of Lodewijk (19.07.1880 – 24.07.1882), Augustus (12.03.1883* – 24.10.1887), Helena (03.07.1885* – 15.02.1901). * = geboren en of overleden in Schaarbeek. Felix werd veroordeeld in Brussel. Hij was 'invalide' – hij had een *amputatie van de linkerarm* ondergaan. Hij had in het leger gediend en werd verpleegd in het ziekenhuis van Aalst. Gestalte: 165,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.102.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	22.02.1899 tot 02.05.1899	-	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Houtzager, daglo-ner en spinster	Aalst	Accidenteel

3.1.2.103. VIEILLEFONT Petrus (Vieillefon Pierre): ID 188864. Aalst, 03.04.1837, gehuwde dagloner in Brussel, zoon van Antonius, katoenspinner / stucwerker / metselaar (Aalst, 29.09.1807) en Joanna Francisca de Smet, spinster (Aalst, 30.07.1807), getrouwd in Aalst 27.08.1829. Antonius woonde in de Geraardsbergsestraat, Joanna Francisca in de Sint-Jobstraat. Het echtpaar Vieillefont-De Smet had kinderen: Petrus Joannes (07.03.1830), Bernardus Leopoldus (Sint-Job, 18.07.1833), Carolus Ludovicus (23.01.1836 - 09.05.1936), **Petrus** (1837), Romanus (Pontstraatpoort, 03.01.1840), Joannes Baptista (20.10.1843). Petrus trouwde op 20.06.1860 in Aalst met Maria Evelina de Meersman, dagloonster (11.09.1828), beiden woonden in Mijlbeek. Petrus werd veroordeeld in Brussel en Elsene voor bedelarij. *Hij had een oogziekte*. Gestalte: 154,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.103.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	05.05.1891 tot 30.05.1891	05.04.1892 tot 25.06.1892	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Metselaar en spin-ster	Brussel	Accidenteel

3.1.2.104. VINCK Antonius Josephus (Antoine Joseph): ID 27083, Aalst, 02.03.1848, mijnwerker in Charleroi, zoon van Joannes Bapitsta, twijndersgast (Aalst, 24.12.1814 – 05.01.1896) en Angelica Thienpont, mutsenwasvrouw (Aalst, - 26.03.1848), getrouwd in Aalst op 30.07.1845. Joannes Baptista en Angelica hadden twee kinderen: Joannes (16.03.1846 - 27.07.1846) en **Antonius Joçsephus** (1848). Joannes Baptista hertrouwde na het overlijden van Angelica op 14.07.1849 in Aalst met Maria Theresia Motte (Lens, Henegouwen, 16.02.1808), weduwe van Dominicus Franciscus Wellekens. Dat huwelijk wordt hier verder buiten beschouwing gelaten. Antonius Josephus was weduwnaar van Francisca Maria Bastiaens (Aalst, 24.03.1854) met wie hij in Aalst was getrouwd op 04.06.1873. De bruidegom was twijndersgast en woonde in Mijlbeek, de bruid was kantwerkster en woonde in Schaarbeek – ze kregen samen twee kinderen (1876 en 1891). Antonius Josephus werd veroordeeld in Borgerhout, Mons, Nivelles, Nevele, Fontaine-l'Evêque, en was een problematische landloper wegens het lange tijdsverloop tussen de eerste en de laatste registratie. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.104.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	22.02.1900 tot 22.05.1900	02.02.1912 tot 30.04.1914	51	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Schaarbeek	Twijdersgast en mutsenwasvrouw	Charleroi	Problematisch

3.1.2.105. WALGRAEF Guilielmus (Guillaume): ID 27335, Aalst, 23.03.1849, havenarbeider in Brussel, zoon van Antonius Augustinus, blauwverver / werkman (Aalst, 19.03.1820) en Joanna Antonia Roelandt, kantwerkster (Aalst, 09.07.1826), getrouwd in Aalst op 24.03.1847. Antonius woonde in de Vrijheidsstraat, Joanna aan de Hoge Vesten. In 1847 woonde Joanna met haar ouders aan de Varkensmarkt. Het echtpaar had kinderen: een levenloos geboren kind (28.11.1847), Guilielmus (1849) Petrus Joannes (27.12.1851), Franciscus (18.11.1854 – 12.02.1917). Guilielmus was getrouwd met Clarisse Perdaens. Guillielmus werd tweemaal veroordeeld in Brussel. De landloperstatus van betrokkene was accidenteel, hoewel er iets meer dan vijf jaar verliep tussen de eersten en de tweede registratie. Geen gedigitaliseerde samenvattend penitentiair dossier

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.105.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	23.11.1903 tot 31.03.1905	13.02.1909 tot 26.04.1910	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 + 1 levenloos geboren kind	?	Werkman en kantwerkster	Brussel	Accidenteel

3.1.2.106. WATERINCKX EMILLUS PROSPER JOANNES (EMILE PROSPER JEAN): ID 10173. Aalst, 09.06.1848 – Merksplas, *09.08.1907*, ongehuwde bankwerker in Aalst, zoon van Jacobus Gislinus, slotenmaker / kachelmaker (Geraardsbergen, 16.02.1799 -Aalst, 30.05.1872) en Eugenia Gislina Droesbeke, winkelierster (Geraardsbergen, 30.03.1806), sinds 1826 ingeschreven in Aalst en in 1830 en 1847 gehuisvest in de Korte Zoutstraat. Emillus was een broer van: Franciscus Jacobus (26.05.1827 - 26.09.1862), Stephania (13.11.1828), Anna (27.07.1830), Clementia Guislena (13.03.1832),Victor Joannes (30.12.1833), Eugenius Joannes (21.11.1836), Carolus (23.06.1838), Florentina Anna (01.03.1840), Gustavus Petrus (08.12.1841), een levenloos geboren jongen (05.03.1845), Josepha Maria (05.02.1846 - 03.03.1846), Eugenia Maria Clothildis (16.07.1852). Emillus oefende een beroep uit dat nauw aansloot bij de beroepswereld van zijn vader. Hij werd één maal veroordeeld in Brussel (accidentele landloper) en is overleden tijdens zijn verblijf in de kolonie als gevolg van een '*congestion cérébrale*' en een '*affection cardiaque*' (hersenbloeding plus een hartziekte). Hij werd ook als 'infirme' beschouwd. Het lijkt erop dat Emillus door gezondheidsproblemen maatschappelijke problemen gekregen heeft. *Hij was vervanger in het leger in de periode 1872-1875 en verbleef in Nederlands-Indië van 1879 tot 1885.* Het eerste jaar na zijn terugkeer ontving hij een pensioen van 100 gulden. Daarna heeft hij geen pensioen meer ontvangen omdat hij zich niet had aangemeld voor een onderzoek.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.106.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
18	15.12.1888 tot 12.03.1889	28.04.1906 tot *09.08.1907*	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Slotenmaker en winkelierster	Aalst	Problematisch

3.1.2.107. WELLEKENS JACOBUS (Jacques): ID 252. Aalst, 10.04.1843, ongehuwde dagloner in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Joannes Franciscus, dagloner / leraar college Dendermonde (Denderleeuw, 18.03.1806 – Leopoldstraat, 05.06.1893) en Joanna Petronilla Podevijn, spinster / dienstmeid (Aalst, 05.11.1807 – 09.03.1868*), getrouwd in Aalst op 23.04.1835. De bruidegom woonde in Denderleeuw, de bruid in Mijlbeek. Het echtpaar had de volgende kinderen: Josephus Franciscus (31.05.1835* – 31.03.1909), Petronilla (19.02.1837), Joannes Baptista (Aalst, 08.11.1839* – Erembodegemstraat, 14.09.1916), **Jacobus** (1843), Maria Petronilla (19.06.1847), Maria Egidia (03.09.1851). Jacobus werd veroordeeld in Namen. Hij was vervanger in het leger. * = geboren e/of overleden in Mijlbeek. Gestalte: 173 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.107.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.01.1892 tot 17.06.1892	-	48	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Dagloner, leraar, spinster	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.2.108. WELLEMANS JOSEPHUS BAPTISTA (Joseph Baptiste Welleman): ID 39178. Aalst, 11.12.1841 – Merkslplas, *26.05.1902*, broer van Wellemans Joannes (**zie 3.1.2.109**), ongehuwde wever in Aalst. Zoals zijn broer is hij gestorven in de inrichting. *Hij leed aan een hartaandoening*. Volgens het penitentiair dossier verbleef zijn vader in het klooster van Herdersem. Hij had volgens de door hem medegedeelde details in *Nederlands-Indië gewerkt in de periode 1875 – 1877 onder de naam Jean Auguste Michiels, maar hij ontving geen pensioen. In de stamboeken en pensioenregisters van het KNIL is inderdaad een Jean Auguste Michils, stamboeknummer 74944, doorlopend nummer 66196, vermeld op blad 18846 waarbij wordt vermeld dat Jean Auguste in Brussel was geboren (03.11.1843).* Als zoon van Jean Bernard en Madeleine Chevril. Michils had zich vrijwillige gemeld bij het Koloniaal Werfdepot op 12.07.1875 en had een contract getekend voor een diensttijd van zes jaar. Hij was met het stoomschip *Prins van Oranje* naar Nederlands-Indië gereisd. Op 08.09.1876 werd hij door de krijgsraad veroordeeld voor diefstal Op 06.03.1877 is hij met het stoomschip *Liberaal* in Brouwershaven aangekomen. Dat hij na zijn frauduleuze registratie en voortijdig afgebroken dienst geen pensioen ontving, behoeft geen commentaar. Het is merkwaardig dat in één gezin twee latere landlopers werden geboren, waarbij men rekening moet houden met het gegeven dat Joannes toch een vrij technisch beroep uitoefende dat scholing vergde. Of het toeval is dat ze beiden in de instelling zijn gestorven, kan niet meer worden achterhaald. Josephus Baptista werd veroordeeld voor landloperij en /of bedelarij in Brussel, Kortrijk, Gent, Mechelen, Dendermonde, Brugge, Zandhoven, Nevele, Hoogstraten en Ninove. Gestalte 160 cm stemt overeen met de lengte van Michils in de stamboeken van het KNIL.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.108.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
39	07.01.1875 tot 13.03.1875	24.05.1902 tot *31.08.1902*	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Schilder, schaliedekker, kantwerkster en fruithandelaar	Aalst	Problematisch

3.1.2.109. WELLEMANS JOANNES (Jean Welleman): ID 164576. Aalst, 21.07.1839, niet 29.06.1839, – Merksplas *20.09.1893*, ongehuwde lithograaf in Aalst, zoon van Thomas Joannes (Aalst, 25.03.1811), huizenschilder / schaliedekker en Maria Petronilla Bode (Aalst, 21.04.1811 - 25.10.1843), kantwerkster / fruithandelaar, getrouwd in Aalst op 23.01.1834. Thomas Joannes hertrouwde op 04.09.1844 met Barbara van Dorpe (Denderhautem, 26.02.1799). Joannes was een broer van: Petrus Joannes (01.08.1835 - 04.02.1837), Isabella Jacoba (09.09.1837), Joannes Baptista (21.07.1839), Josephus Baptista (11.12.1841). Joannes werd veroordeeld in Waremme, Hoogstraten, Brussel, Borgerhout en Antwerpen. *In 1884 werd hij opgenomen in het ziekenhuis van Aalst*. Hij had in Brussel, Anderlecht en Vilvoorde gewoond. Hij werd geveld door *bronchitis*. Gestalte: niet leesbaar (verborgen achter overlijdensbericht).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.2.109.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	27.07.1889 tot 21.12.1889	24.05.1892 tot *20.09.1893*	50	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Schilder, schaliedekker, kantwerkster en fruithandelaar	Aalst	Problematisch

3.1.3. Landlopers geboren vanaf 1850 tot 1874 (n = 129, één geïnterneerde wordt vermeld als Aalstenaar, maar zijn geboorte is niet gedocumenteerd)

Wat bij deze cohorte sterk opvalt, is de overweldigende dominantie van *ongehuwde landlopers: 94 (72.,90 %)*. Dit percentage komt ongeveer overeen met het aantal ongehuwden in de plattelandsbevolking tijdens de eerste twee derden van de 19de eeuw: '*globaal genomen was er niet eens één derde van de inwoners getrouwd*.'[433] Dit wijst erop dat de verhouding gehuwden versus ongehuwden in een provinciestad een afspiegeling kon zijn van wat op het platteland werd vastgesteld. Tegenover de 94 gehuwden staan *26 gehuwden (20,10 %), 8 weduwnaars (6,20 %)* en *1 gescheiden (0,80 %) landloper*. Hoewel bij de ongehuwde landlopers vrij veel jongeren voorkwamen, waren er ook heel wat landlopers van middelbare en

[433] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 65.

zelfs oudere leeftijd die nog altijd ongehuwd waren, en dat wat wijst op een significante groep definitief celibataire landlopers. Ze werden *gemiddeld 5,90 keer geregistreerd in de kolonie* en de mediaan is 2 registraties. Het gemiddelde en de mediaan liggen relatief ver uit elkaar. Drieënveertig geïnterneerden werden slechts 1 keer geregistreerd, en tweeëntwintig landlopers werden slechts 2 keer geregistreerd. Het hoge gemiddelde is toe te schrijven aan ongeveer één derde van de landlopers die 10 tot 39 maal in de kolonie werden begroet. De *gemiddelde leeftijd bij de eerste registratie was afgerond 32,90 jaar* – de jongste landloper was geen volle 14 jaar, en de oudste was 69 jaar. De mediaan is 30 jaar en de modus is 21 jaar (10 veroordeelden of 7,60 % van de cohorte). Vooral de modus verschilt sterk van het gemiddelde. In vergelijking met de vorige cohorte valt een daling van de gemiddelde leeftijd bij de eerste registratie op (van 48,60 naar 32,90 jaar). In deze groep hadden *10 (7,80 %) landlopers een conjuncturele status en 19 (14,70%) een structurele status*. *63 (48,80 %) van de veroordeelden hadden een accidentele status* en *37 (28,50 %) een problematische status*. Een overweldigende meerderheid van deze cohorte woonde *in Aalst: 92 (70,80 %), 2 (1,50 %) veroordeelden woonden in het arrondissement Aalst en 36 (27,70 %) landlopers woonden in ander arrondissement*.

In deze cohorte is de *gemiddelde gestalte 164,70 cm*, een waarde die dicht bij de *mediaan (165 cm)* ligt. De kleinste landloper was 135 cm groot, de grootste 181, en de *modus was 167 cm* (7 personen). Een andere factor in verband met de fysieke kenmerken is het aantal overlijdens in de kolonie en de doodsoorzaken indien die genoteerd werden. Van deze groep zijn *9 (6,90 %) personen overleden tijdens hun verblijf in de kolonie* of onmiddellijk daarna in de psychiatrische verpleging in Geel.

Wat het gezin van oorsprong betreft, werd vastgesteld dat *84 gezinnen permanent of overwegend in Schaarbeek woonden (65,10 %)*. In *Mijlbeek werden 40 gezinnen (31,00 %)* aangetroffen, en van *5 (3,90 %) gezinnen kon de woonplaats of de dominante woonplaats niet worden vastgesteld*. De gezinnen hadden *gemiddeld 6,80 kinderen*. De mediaan is 7 en ligt dicht bij het gemiddelde. De modus is 6 (25 gezinnen met 6 kinderen). Tussen de 2 gezinnen met slechts 1 kind en het gezin met 14 kinderen valt een grote afstand op, maar er waren ook 5 ouderparen die het leven schonken aan 10 kinderen, 4 gezinnen met 12 kinderen en 2 met 13, en bij 21 gezinnen werden er 9 kinderen geboren.

Bij de gezinnen van oorsprong vallen enkele verschillen en overeenkomsten op in vergelijking met de vorige cohorten. Ook in de groep geboren tussen 1850 en 1874 komen veel ouderparen voor waarvan beide partners in Aalst geboren zijn: *bij 56 of 43,40 % van de gezinnen is er sprake van lokale endogamie.* In de eerste cohorte, de groep landlopers die voor 1830 is geboren, *was de lokale endogamie van de ouderparen echter nog veel groter, nl. 63,20 %*. Toch blijven de echt Aalsterse ouderparen in de hier beschreven cohorte de dominante groep. Andere gezinnen van oorsprong bestonden uit een Aalsterse vader of moeder die getrouwd was met iemand uit een aangrenzende gemeente zoals Erembodegem, Nieuwerkerken of Hofstade. Om de voorstelling overzichtelijk te houden werd echter gekozen voor de indeling: a) Aalsterse echtgenoot getrouwd met een vrouw uit het arrondissement Aalst: 16 of 12,40 %, b) Aalstere echtgenote getrouwd met een man uit het arrondissement Aalst: 11 of 8,50 %, en c) Man en vrouw zijn beiden geboren in het arrondissement Aalst maar niet in Aalst zelf: 8 of 6,20 %. *Deze combinaties vertegenwoordigen 70,50 % van de gezinnen van oorsprong. Er was dus niet alleen sprake van lokale maar ook van een belangrijke regionale*

endogamie. Voorts waren er echtparen waarvan beide partners in Oost-Vlaanderen waren geboren, maar niet in het arrondissement Aalst. Een klein aantal huwelijkspartners was niet in Oost-Vlaanderen maar in andere provincies geboren: Mons (Henegouwen), Opwijk en Diest (Brabant), Brielen (West-Vlaanderen). Er was ook één huwelijkspartner die in Spanje was geboren, maar op het ogenblik van het het huwelijk al in Aalst woonde. Haar vader was een Gentenaar en haar moeder was in Perpignan geboren. Hoewel lokale en regionale endogamie de huwelijksmarkt domineerden, waren er ook personen die het geluk ver van hun geboorteplaats zochten.

Tabel 23. Overzicht van de geboorteplaatsen van de van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong

Man °Aalst Vrouw °Aalst	**Man. °Aalst Vrouw °Arrond. Aalst**	**Vrouw ° Aalst Man ° Arrond. Aalst**	**Man en vrouw geboren in het Arrond. Aalst**
56 [434]	16[435]	11[436]	8

Ook de beroepscategorieën vertonen andere patronen dan die van de vorige cohorten. Omwille van de overzichtelijkheid worden de beroepen gesplist in aan de ene kant fabrieksarbeid, eventueel in combinatie met huisnijverheid of een andere activiteit, en aan de andere kant landbouw, landarbeider, dagloner, ambachten, enz.

[434] De aantallen verwijzen naar de gezinnen van oorsprong van de veroordeelde landlopers. In het aantal zijn drie gezinnen opgenomen die twee zonen hadden die als landloper zijn veroordeeld. Het gaat om de landlopers 3.1.3.45. en 3.1.3.46, 3.1.3.61 en 3.1.3.62 en 3.1.3.80 en 3.1.3.81. Die drie gezinnen vertegenwoordigen samen zes landlopers.

[435] In de zestien gezinnen is er één gezin dat met twee landlopers vertegenwoordigd is: 3.1.3.80 en 3.1.3.81.

[436] De aantallen verwijzen naar de gezinnen van oorsprong van de veroordeelde landlopers. In het aantal is een gezin opgenomen dat twee zonen had die als landloper zijn veroordeeld. Het gaat om de landlopers 3.1.3.29. en 3.1.3.30.

Tabel 25. Fabrieksarbeid uitgeoefend door de echtgenoten in het gezin van oorsprong

Fabrieksarbeid echtgenoot	In combinatie met echtgenote	Aantal
Twijnder	-	2
Twijnder	Bobijnster en/of dagloonster	4
Twijnder	Kantwerkster en/of werkvrouw	17 [437]
Twijnder	Naaister	1
Twijnder	Winkelierster	1
Jacquardwever / herbergier	Kantwerkster	1
Textielarbeider	-	1
Katoendrukker	Kantwerkster	1
Fabrieksarbeider / metselaar	Kantwerkster	1
Stoker	Kantwerkster - mutsenmaakster	2
-	Kantwerkster (alleenstaande moeder)	
Aantal fabrieksarbeiders		**31**

Het valt onmiddellijk op dat er van de 31 fabrieksarbeiders minimum 28 in de textielindustrie werkten, en dat was ook te verwachten gelet op het feit dat in Aalst de textielfabrieken het industrieel landschap domineerden. Vooral spinnerijen waren sterk vertegenwoordigd, en ook dat is terug te vinden in de geciteerde beroepen: er waren niet minder dan 25 twijnders. Twijnen is een proces waarbij garen wordt gedubbeld, of anders uitgedrukt: twee of meer strengen worden in elkaar gevlochten met een evenwijdige set strengen. Het gaat dus om een vorm van spinnen die het garen sterker maakt. Het is niet uitgesloten dat ook de stokers in een textielfabriek werkten, want de textielindustrie gebruikte zeer vroeg drijfkracht op basis van stoomtuigen. Ook in het overzicht van beroepen die niet in een fabriek werden uitgeoefend, worden er nog 3 twijnders vermeld, maar zij waren ook dagloner, wat erop wijst dat ze niet continu garen twijnden. Bij de vrouwelijke partners valt vooral het grote aantal kantwerksters op. Kantwerksters werkten thuis en met hun werk vulden zij het gezinsinkomen aan. Kantwerk was financieel ondergewaardeerd. *Bobijnsters* zorgden ervoor dat de strengen garen rond een spoel werden gewikkeld, en dat was nodig om het garen te kunnen verwerken met een brei- of een weefmachine.

[437] Twee twijnders was ook actief als metselaar.

Tabel 25 bis Andere beroepen uitgeoefend door de echtgenoten in het gezin van oorsprong

Landbouw, huisnijverheid, ambachten	In combinatie met echtgenote	Aantal	Cumulatief aantal
Landbouwer	Landbouwster	4	
Landbouwer en/of lucifermaker	Dagloonster en/of kantwerkster	1	
Hovenier, groentehandelaar	Dagloonster	1	
Hovenier	Hovenierster	1	
Groentehandelaar	Groenteverkoopster	2	Landbouw en groentehandel **9**
Dagloner	Borduurster of werkvrouw	2	
Dagloner / arbeider	Kantwerkster	3 [438]	
Dagloner	Dagloonster	3	
Dagloner, landbouwer	Landbouwster	2	
Dagloner en twijnder	Kantwerkster en kleermaakster of huishoudster	3	
Leurder en/of dagloner	Huishoudster en/of dagloonster	3	Dagloners **16**
Metselaar en/of lucifermaker en leurder	Kantwerkster en/of dagloonster	5	
Metselaarshelper	Dagloonster	2 [439]	
Metselaar en/of schaliedekker	Kleermaakster of dienstmeid	2	
Schrijnwerker	Kantwerkster	2 [440]	
Dakdekker	Kantwerkster	1	
Steenkapper	Kantwerkster	1	Bouwvakkers **13**
Blikslager	Kantwerkster	1	
Kleermaker	Dienstmeid, kantwerkster of mutsenmaakster	3	
Kleermaker	Spinster of naaister	2	
Schoenmaker	Kantwerkster en/of herbergierster, huisvrouw	3	
Kleermaker	Kleermaakster	1	
Hoedenmaker	Winkelierster	1	Kledingnijverheid **10**
Werktuigkundige	Huishoudster	2	

[438] De aantallen verwijzen naar de gezinnen van oorsprong van de veroordeelde landlopers. In het aantal is een gezin opgenomen dat twee zonen had die als landloper zijn veroordeeld. In feite moet er van het aantal gezinnen één afgetrokken worden (het gaat om de landlopers 3.1.3.29. en 3.1.3.30).
[439] Een echtpaar had twee zonen die landloper waren: 3.1.3.60. en 3.1.3.61.
[440] De aantallen verwijzen naar de gezinnen van oorsprong van de veroordeelde landlopers. In het aantal is een gezin opgenomen dat twee zonen had die als landloper zijn veroordeeld. In feite moet er van het aantal gezinnen één afgetrokken worden (het gaat om de landlopers 3.1.3.45 en 3.1.3.46).

Smid, stoker	Winkelierster	1	
Smid	Bobijnster of kantwerkster	2	
Spoorwegarbeider	Kantwerkster of winkelierster	2	
Spoorwegarbeider en landbouwer	Landbouwster en herbergierster	1	
-	Kantwerkster (alleenstaande moeder)	1	
Wever en/of leurder, zijdewever	Kantwerkster	3	
Wever / dagloner	Spinster	1	
Wever [441]	Huishoudster	2	Wevers **6**
Winkelier	Winkelierster	4	
Winkelier en landbouwer	Winkelier en landbouwster	1	
Winkelier en bakker	Winkelierster	1	
Bakker	Winkelierster	1	
Slager	Herbergierster	1	Winkeliers en voedinghandel **8**
Kaaiwerker, of schilder en kaaiwerker	Kantwerkster of werkvrouw, huishoudster of borduurster	6	
Lucifermaker	Spinster / werkvrouw	1	
Lucifermaker	Lucifermaakster	2	Lucifermakers **3**
Hophandelaar	Rentenierster	1	
Koopman / Handelaar / Bediende	Geen vermelding, of herbergierster /huishoudster	3	
Kommissionaris	Huishoudster	1	
Leerlooier	Knantwerkster	1	
(Koopmans)klerk		1	
Schipper	Schippersvrouw	1	
Verver	Kantwerkster	1	
Werkman		1	
Brouwersgast	Herberigerster	1	
Voerman of koetsier	Kantwerkster of daglooonster	2	
Schoorsteenveger	Kantwerkster	1	

Ook bij de beroepen van de mannen die niet in een fabriek werkten valt een grot aantal partners op die kantwerk vervaardigden, een tijdsintensieve, financieel ondergewaardeerde

[441] De wevers worden bij gebrek aan meer gegevens niet als fabrieksarbeider beschouwd. Weven kwam in de 19de eeuw veel voor als huisindustriële arbeid, maar er bestonden ook industriële weverijen. Alleen de jacquardwever werd bij de fabrieksarbeiders gerangschikt. Het jacquardgetrouw, uitgevonden in 1804, was een complexe weefmachine die alleen in een kapitaalintensieve omgeving werd gebruikt.

activiteit. Voorts vallen vier gezinnen van oorsprong op waarbij beide partners in een winkel actief waren. Een echtpaar combineerde de winkelactiviteit met landbouw. In de land- en tuinbouw en de groentehandel waren 9 mannen actief. Er waren vier echtparen waarvan beide partners in de landbouw actief waren, en één echtpaar was uitsluitend als tuinbouwer aan de slag. Een opvallend groot aantal mannen kwam als dagloner aan de kost (16), gevolgd door de bouwvakkers (13) en beroepen in de kledingnijverheid (10). Er waren ook 6 wevers en 3 lucifermakers., en een aantal beroepen werd maar door 1 of maximaal 3 mannen uitgevoerd.

Ruwweg verrichte ongeveer een kwart van de vaders fabrieksarbeid en waren ongeveer drie kwart van hen in een ander beroep actief. Een relatief klein aantal van die mannen was actief in de dienstensector.

Uit al deze gegevens blijkt dat lokale en regionale endogamie het huwelijkspatroon bepaalden, en dat een minderheid van de echtparen met fabrieksarbeid aan de kost kwam. Het is niet duidelijk of ze als diffuse groep kwetsbaarder waren voor de gevolgen van de cyclische bewegingen van de economie dan de andere echtparen, waarvan er een aantal qua beroep bij de plattelandsbevolking aanleunden. Duidelijk is alleszins dat de landlopers opgegroeid zijn in gezinnen die tot een min of meer duidelijk afgebakende beroepscategorie hoorden. Sommigen liepen qua beroep in het spoor van hun ouders, bij anderen week de beroepsstatus af van die van hun vaders.

De eerste registratie van deze cohorte gebeurde in 1875, de laatste gebeurde in 1932. Het theoretisch gemiddeld aantal inwoners in die periode was (21.736 + 39.291) = 61.027. Dit betekent dat de 130 veroordeelde landlopers *0,21 % van het theoretisch gemiddeld aantal inwoners* uit die periode vertegenwoordigen.

Hieronder volgen de korte biografische beschrijvingen van de landlopers die deel uitmaakten van deze cohorte.

3.1.3.1. ALBERT Joseph: ID 145. Aalst, 14.07.1850, gehuwde leerlooier in Brussel, zoon van Nicolaes Dominicus Albert, twijnder (Aalst, 07.11.1816 – 18.1.1873) en Coleta Petit, kantwerkster / borduurster (Aalst, 22.03.1819 – 08.01.1857), getrouwd in Aalst op 01.09.1841. Het echtpaar Albert-Petit wordt vermeld in 1856 vermeld in het Windmolenstraatje (rue du Moulin à Vent, 37). Het echtpaar was getrouwd op 02.09.1857, en hun kinderen heetten volgens de geboorteakten: Petrus (20.06.1842), Augustinus (24.03.1843 – 20.03.1895), Joannes Petrus (11.01.1845 – Wisbecq, 01.12.1889), **Joseph** (1850), Maria Egidia (22.08.1854 – 15.01.1895) Nicolaes Dominicus werd in het bevolkingsregister van 1876 vermeld aan de Bergekouterbaan, samen met zijn kinderen en Maria Stevens, met wie hij op 02.09.1857 hertrouwd was. Beiden woonden toen ze trouwden in het Windmolenstraatje. Joseph Albert was echtgenoot van Marie Celestine Moreels. Joseph Albert werd veroordeeld in Vilvoorde. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.1.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	26.06.1900 tot 19.04.1901	-	49	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Windmolenstraatje (Schaarbeek)	Twijnder en kantwerkstet	Brussel	Accidenteel

3.1.3.2. ARDANS Jacobus (Ardaens Jacques): ID 50188. Aalst: 01.01.1856, dagloner, zoon van Adrianus (Wetteren) en Vervueern (Vervieren) Petronella Paulina (Moorsel, 12.12.1826 – Aalst, Sint-Job, 04.07.1900). In het bevolkingsregister van 1867 wordt vermeld dat Jacques, samen met zijn moeder en Angélique Ardaens (Ardans), zijn zuster (1865) aan de Moorselsebaan 162 woonde. Zijn moeder was op 18.08.1867 hertrouwd met de weduwnaar Constantinus Walgraef (07.11.1818 – 24.10.1888). Samen met Adrien of Adrianus, kleermaker (Wetteren, 01.12.1793 - Aalst, 23.06.1866), met wie ze op 19.11.1851 in Aalst was getrouwd, kreeg Petronella Paulina de volgende kinderen: een levenloos geboren meisje (27.12.1852), Camillus (04.02.1855 - Moorselbaan, 08.02.1855), Petrus Benedictus (07.04.1859), Pelagia (20.10.1863 - 29.01.1865), Angelus (04.02.1855 - Moorselbaan, 07.02.1855), **Jacques** (1856), Angelica (19.03.1866). Toen Adrianus en Petronella Paulina trouwden, woonden beiden aan de Moorselbaan. Hij was kleermaker, zij dienstmeid. Met Constantin Walgraef kreeg Petronella Paulina de volgende kinderen: Jospehus (22.06.1871 – 16.09.1871), Delphyna (03.08.1872 – 11.09.1872). Jacques of Jacobus is opgegroeid in een samengesteld gezin waarin de kinderen uit het tweede huwelijk vroeg zijn overleden. Jacques werd veroordeeld in Asse voor bedelarij en landloperij. Gestalte: 162,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.2.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	20.01.1887 tot 11.02.1887	16.12.1887 tot 27.01.1888	31	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Kleermaker en dienstmeid	Aalst	Accidenteel

3.1.3.3. BAIWIR Alphonsius Franciscus (Antonius Alphonse François Antoine): ID 656. Aalst, Pontstraat, 20.08.1859 – Merksplas, *09.04.1928*, verweduwde huisschilder in Mechelen, zoon van Thomas Joseph, werktuigkundige / meestergast in het arsenaal te Mechelen, (Mons, 14.04.1828) en Charlotta Isabella Joanna Steleman (Aalst, 23.10.1832), getrouwd in Aalst op 24.11.1858. Thomas woonde in de Leopoldstraat, Charlotta in de Zonnestraat. In het bevolkingsregister van 1856 was de woonplaats van Thomas Baiwir en zijn gezin: Brusselsestraat 15. Ze verlieten Aalst op 31.01.1862 om zich in Braine-le-Comte te vestigen. Het echtpaar kreeg in Aalst Alphonsius en Michael Victor Eugenius (Schaarbeek, 09.10.1860). Alphonsius was weduwnaar (in een tweede huwelijk) van Cornelia van den Berg. *Hij was een eerste maal getrouwd in Breda, waar hij geïnterneerd/gedetineerd was.* Alphonsius werd veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node, Hoogstraten, Eeklo, Turnhout, Brussel, Mechelen en Leuze. Alphonsius werd in de kolonie meermaals bestraft wegens dronkenschap of het niet naleven van bevelen en voor een gezamenlijke ontsnappingspoging waarvoor een complot was gesmeed. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.3.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
39	09.11.1880 tot 05.02.1881	30.04.1927 tot *09.04.1928*	21	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Schaarbeek	Werktuigkundige	Mechelen	Problematisch

3.1.3.4. BASTIAENS Aloysius (Aloïs): ID 812. Aalst, 28.06.1861, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Joannes Marinus, stokersgast, (Aalst Mijlbeek, 11.03.1829) en Maria Ludovica van de Winckel, kantwerkster (Aalst, 21.01.1830). De ouders van Aloysius trouwden in Aalst op 15.10.1856, en ze woonden toen beiden in

Mijlbeek. Ze kregen de volgende kinderen: Petrus (02.04.1857), Franciscus (09.12.1858 – 28.12.1859), Franciscus (13.05.1860), **Aloysius** (1861), Gregorius Theophilus (07.01.1863), Clementia (13.04.1865), Jacobus (14.09.1867 – 29.07.1916), Maria Clementina (01.08.1869 - 19.01.1872), Clotilda Justina Josepha (08.11.1870 - 21.01.1872), In het militieregister voor de periode 1881-1885 wordt vermeld dat Aloysius aan de Dendermondsesteenweg woonde en 1679 mm groot was. Aloysius werd veroordeeld in Antwerpen, Brecht, Kontich, Hoogstraten, Ekeren en Brussel. Hij is meermaals uit de kolonie gevlucht. De gestalte vermeld in het militieregister (afgerond 168 cm) is in het statistisch overzicht opgenomen. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.4.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
25	28.12.1900 tot 07.02.1901	05.08.1918 tot 05.02.1921	39	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Mijlbeek	Stoker en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.5. BASTIAENS Cornelius (Corneille): ID 1278. Aalst, Sint-Job, 18.05.1858, ongehuwde leidekker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, lucifermaker (Aalst, 09.12.1834 – 08.02.1906) en Maria Henrica de Neef, kantwerkster (Sint-Jobsteeg, 03.01.1830 – Ajuinstraat, 22.04.1911), getrouwd in Aalst op 01.07.1857. De bruidegom woonde in de wijk Sint-Job, de bruid in de Langeridderstraat. Cornelius was een broer van: Ludovicus (03.04.1852 – Dendermondsesteenweg, 04.01.1927), Francisca Maria (24.03.1854), Barbara (Kalfstraat, 21.12.1860 - 13.02.1861), Ludovica (Kalfstraat, 01.03.1862), Antonius (07.04.1864), Isabella (Kalfstraat, 02.06.1866), Coleta Josepha (02.02.1869 – 20.11.1869), Leopoldus Polydorus (07.11.1871). Cornelius groeide op in gezin dat weinig kindersterfte kende en overwegend in dezelfde buurt bleef wonen. Cornelius werd veroordeeld in Gent. Hij had legerdienst verricht en een tweetal jaar voor zijn eerste veroordeling *een aantal maanden in het ziekenhuis van Aalst doorgebracht*. Volgens zijn verklaringen woonde zijn zuster Ludovica (Louise) in de Scherreveldestraat. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.5.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	05.08.1912 tot 20.02.1913	06.07.1914 tot 05.10.1914	54	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Lucifermaker en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.6. BASTIAENS Judocus (Josse): ID 813. Aalst, 23.07.1864*, ongehuwde steenbakker in Brussel, zoon van Polydorus, metselaar / lucifermaker / leurder (Aalst, 10.01.1840) en Juliana de Spiegeleer, kantwerkster (Hofstade, 07.10.1839), getrouwd in Aalst op 16.03.1864. Bruid en bruidegom woonden in Schaarbeek. Het echtpaar Bastiaens-De Spiegeleer had de volgende kinderen: **Judocus** (1864), Guillielmus (25.08.1866^{+} - 13.09.1866^{+}), Aloysius (Erembodegem Terjoden 03.03.1860, geboren De Spiegeleer en gewettigd door het huwelijk van zijn ouders – 03.01.1868*), Franciscus (11.01.1869 –14.01.1869^{+}), Clementina (25.12.1869^{+}), Jacobus (08.01.1872^{+}). Het verhuisde van Schaarbeek naar Mijlbeek. Twee van de zes kinderen overleden voor hun eerste verjaardag. $^{+}$ = geboren en/of overleden in Mijlbeek, * = geboren en/of overleden in Schaarbeek. Judocus werd veroordeeld in Brussel, Anderlecht en Sint-Jans-Molenbeek. Hij was een structurele landloper die evolu-

eerde naar problematische landloper, vooral door de lange tijd die tussen de eerste en de laatste registratie verliep. Hij had militaire dienst verricht en hij verklaarde dat hij in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Anderlecht had gewoond. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.6.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	11.06.1881 tot 03.09.1881	12.12.1895 tot 17.04.1897	16	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Lucifermaker, metselaar, leurder en kantwerkster	Brussel	Problematisch

3.1.3.7. BERLENGÉ Constantinus (Constantin): ID 1237. Aalst, 31.03.1873, ongehuwde steenbakker in Aalst, zoon van Ignatius Leopoldus (Ignace Léopold), fabrieksarbeider, later metselaar (Aalst, 04.02.1835 – 25.04.1890) en Tillon Cathérine / Anna Catharina, kantwerkster (Aalst, 19.02.1837 – 08.1878), getrouwd in Aalst op 10.02.1858. In het bevolkingsregister wordt het echtpaar vermeld in de Binnenstraat, Impasse, nr. 5. Ze woonden daar toen met de kinderen: Marie Josèphe (Hoge Vesten, 23.09.1863), Gudule / Gudula (Hoge Vesten, 04.12.1865), Cathérine (16.02.1868 – 29.06.1894), Jean Baptiste Leopold (Dam, 02.06.1870) en Constantin (1873). Catharina Tillon beviel op 10.01.1857 in de Langeridderstraat van een doodgeboren kind van het mannelijk geslacht. Voorts was ze de moeder van Dominicus (overleden op 21.02.1863), Rosalia (01.1857 - 27.01.1857), Theresia (27.01.1858). Ignatius Leopoldus, wonende in het Windmolenstraatje, erkende Theresia, die in de akte naar hem werd vernoemd en werd gewettigd door het huwelijk van haar ouders op 10.02.1858. Na Constantinus werden geboren, een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht (07.04.1876), Josephus (06.05.1877 – 11.07.1877), Aloysius (30.07.1878) een doodgeboren kind van het vrouwelijk geslacht (03.08.1878!). Ignatius Leopoldus hertrouwde na het overlijden van Catharina Tillon op 21.11.1883 met Rosalia Verstraeten. Constantinus maakte deel uit van een gezin dat vrij mobiel was binnen de stadsgrenzen van Aalst, en dat meermaals levenloze kinderen ter wereld heeft gebracht. Constantinus werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.7.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
11	21.07.1894 tot 10.10.1894	16.03.1921 tot 06.07.1921	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + 2 doodgeboren kinderen	Mijlbeek	Fabrieksarbeider en metselaar	Aalst	Problematisch

3.1.3.8. BERNHARDT Petrus (Bernhard Pierre François Henri): ID 50619. Aalst, 28.02.1856, niet 28.01.1856, ongehuwde wever in Aalst, zoon van Frederik (Pruisen, 1781, *ook Bernaert Frederic geschreven*) en Amelie de Brandt. Volgens het bevolkingsregister van 1867 woonde Frederik, weduwnaar van Amelie de Brandt, aan de Zavelput. Bij hem woonden daar de volgende kinderen: Jean (1845), Joseph (1846), Marie (1850), Pierre (1856) en Delphine (1859), en de onwettige kleinkinderen Rosalie en Jacques, kinderen van Delphine. In 1847 woonden Frederik en Amelie in de Kalfsstraat, en volgens het bevolkingsregister van 1841 was Amelie geboren in Opwijk (1817). Ze vestigden zich in Aalst op 18.05.1846 en woonden daarvoor in Koekelberg. Frederik was volgens de vermelde gegevens leurder. Over het gezin van oorsprong en over Pierre is weinig informatie beschikbaar. Dat

zijn vader uit Duitsland afkomstig was en bovendien als leurder aan de kost kwam, en zijn moeder uit Opwijk wijst op een mobiele levensstijl. Voor het echtpaar zich in Aalst vestigde, woonde het in de Brusselse agglomeratie. Op 04.07.1903 wordt wel een **Petrus Bernhardt** vermeld, die kaaiwerker was en als getuige een geboorteakte ondertekende. Zijn leeftijd kwam ongeveer overeen met de geboortedatum van Pierre. Hij werd veroordeeld in Brussel, Waver en Charleroi. Hij was vrijwilliger in het leger. Gestalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.8.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	15.01.1883 tot 07.04.1883	20.12.1886 tot 10.01.1887	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Zavelput en Schaarbeek	Leurder	Aalst	Structureel

3.1.3.9. BOMBEECK Joannes (Jean): ID 1836. Aalst, 01.01.1858, gehuwde wever in Aalst. Hij was getrouwd met Maria Clementia (Marie Clemence) Plas, en zijn ouders waren: Carolus Marinus, twijnder, Klapstraat (Aalst, 30.09.1823 – 12.12.1866) en Rosalia d'Haeseleer, werkvrouw (Haaltert, 17.03.1825). Het huwelijk van Carolus en Rosalia vond plaats op 05.07.1851 – de bruidegom woonde aan de Houtmarkt, de bruid was dienstmeid en woonde in de Achterstraat. Carolus en Rosalia waren de ouders van: Gustavus (21.12.1855), Joannes (1858), Maria Ludovica (- 04.06.1865), m.a.w. een klein gezin. Rosalia hertrouwde op 06.11.1867 in Aalst met Pieter Bauwens (Sleidinge, 14.01.1815). Joannes en Maria Clementia (Gijzegem, 10.02.1863) hadden de volgende kinderen: Gabriëlla (17.06.1886), Jozef (Dendermondsesteenweg, 07.04.1892 – Calais, 15.02.1915, soldaat '*mort pour la Belgique'*), Cornelius (Sint-Jobsteeg, 21.05.1896), alle drie gewettigd bij het huwelijk van hun ouders op 07.09.1898, Petrus (Zoutstraatpoort, 11.05.1899), Hendrik (Peperstraat, 02.12.1900), Gabriël Lodewijk (Moorserlbaan, Ingang Backaert, 24.03.1905), Clothildis (Sinte Annaweg, 15.02.1907). Het echtpaar veranderde vrij vaak van adres, en bij de geboorte van Gabriël Lodewijk was Joannes (Jan) schoenmaker. Joannes werd veroordeeld in Gent, Aalst, Deinze, Brussel, Hoogstraten en Ledeberg. Volgens zijn mededelingen in de kolonie verbleef hij *van 1877 tot 1885 in Nederlands-Indië*. Joannes Bombeeck wordt in de Nederlandse archiefstukken eveneens Jean genoemd, en zijn gegevens zijn terug te vinden op folio 21170. Gestalte: 176,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.9.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
17	13.07.1885 tot 07.08.1885	26.03.1910 tot 13.05.1910	27	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 + 7 (tweede huwelijk)	Schaarbeek	Twijnder en werkvrouw	Aalst	Problematisch

3.1.3.10. BONNER Petrus Josephus (Pierre Joseph): ID 49166. Aalst, Burght, 08.02.1873, ongehuwde krantenverkoper in Antwerpen, zoon van Petrus Franciscus, dagloner / schoenmaker / spoorwegarbeider (Aalst, 04.09.1836) en Maria Elisabeth Marote, kantwerkster (Diest, 18.11.1844), getrouwd in Aalst op 22.06.1864. Petrus Franciscus en Maria Elisabeth hadden kinderen: Alice (02.01.1865), Maria Vivina (Dam, 21.12.1866), Leo (12.04.1869 – 11.01.1873), Josephina (25.04.1871), **Petrus Josephus** (1873), Constantia Cornelia (12.02.1875). Petrus Josephus werd veroordeeld in Antwerpen. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.10.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.07.1904 tot 19.07.1906	-	31	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Spoorwegarbeider en kantwerkster	Antwerpen	Accidenteel

3.1.3.11. BRULIN Michel: IID 2632. Aalst, 12.01.1857, gehuwde metselaarsknecht in Aalst, zoon van Guillielmus, hovenier / groentehandelaar (Aalst, - 28.10.1860), en Maria Anna de Coninck , dagloonster(Aalst, 20.03.1828 – 21.02.1910). In het bevolkingsregister van 1867 wordt hij vermeld samen met zijn moeder, die toen aan de Mestpleinstraat woonde. Er werd naast haar naam vermeld dat ze weduwe was van Guillaume Brulin en echtgenote van Jean van Vaerenberg (Joannes Amandus van Vaerenberg, geboren in Teralfene). Bij haar woonden ook Aline, Edouard en Camille van Vaerenbergh. Volgens de aantekeningen woonde Guillaume daarvoor in Sint-Jans-Molenbeek. In 1867 woonde Michel in de Paepestraat 4 – hij was toen fabrieksarbeider – waar toen ook Jean François van Vaerenberg (Teralfene) woonde en de al vermelde Aline met haar zoon Josse, Jeanne Brulin, Philemon Brulin, Josephine Brulin en Pierre van Vaerenberg. Michel / Michael, die voor een deel in een nieuw samengesteld gezin is opgegroeid, woonde volgens het militieregister (1876-1880) in de Belliardstraat 32, Brussel en was 1644 mm groot. Volgens het dossier van de instelling was Michel getrouwd met Josephina (Catharina) Parewijck (Wanze, 21.01.1848). Het echtpaar trouwde in Aalst op 10.10.1883 en kreeg op 16.05.1884, Maria Victorina. Ze kregen ook nog de volgende kinderen: Philemon (19.08.1886 – 30.08.1887), Philemon (30.10.1888 – 10.01.1892), Adelina (09.04.1891 – Scherrestraat, 25.01.1892), Theresia (Scherrestraat,, 15.04.1893), Camillus (Erembodegemstraat, 18.01.1896), Camillus Emilius (Burcht, 27.06.1898). Michel werd veroordeeld in Aalst en Hoogstraten. Hij was een structurele landloper wiens status naar problematisch evolueerde doordat zijn problemen meer dan twintig jaar aansleepten. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Gestalte (militieregister): afgerond 164,50 cm..

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.11.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	04.10.1902 tot 10.01.1903	30.10.1920 tot 23.03.1923	45	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
Wisselende samenstelling (?)	Schaarbeek	Hovenier	Aalst	Problematisch

3.1.3.12. BUEKENS Josephus Adolphus (Joseph Adolphe): ID 2713. Aalst, 20.07.1862, ongehuwde landarbeider in Brussel, zoon van Petrus Bernardus, landbouwer (Aalst, 26.10.1822 – 27.01.1892) en Marie Elisabeth van Mol, landbouwster (Aalst, 14.04.1825 – 19.07.1886), getrouwd in Aalst op 18.04.1849 . Het gezin Buekens-Van Mol had acht kinderen: Maria Josepha (08.04.1850), Alphonsius (08.01.1853*) Maria Christina (21.03.1855*), Petrus Josephus (05.08.1857*), Maria Leontina (01.10.1859*), **Josephus Adolphus** (1862*), Franciscus Antonius (01.02.1865), Maria Catharina Stephania (24.11.1867*) * = geboren in de wijk Sint-Job (Schaarbeek). Een maal veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.12.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	15.10.1912 tot 22.05.1913	-	50	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Sint-Job (Schaarbeek)	Landbouwers	Brussel	Accidenteel

3.1.3.13. CALLEBAUT Benjamin: ID 2930. Aalst, St.-Job, 25.06.1867, ongehuwde havenarbeider in Brussel, zoon van Carolus Ludovicus, twijndersgast (Niewerkerkerken, 08.07.1833 – Aalst, 26.03.1917) en Melania vanden Berge (ook Van den Berge geschreven), bobijnster (Steenhuize-Wijnhuize, 03.12.1827 – Aalst, 18.04.1900), getrouwd in Aalst op 02.08.1866. Melania was eerder getrouwd was met Carolus Ludovicus Wuytens. Het echtpaar had twee kinderen: Octavia Josephina (06.01.1856), **Benjamin** (1867), en Joannes (27.11.1869), allen geboren in de wijk Sint-Job. Er was sprake van structurele landloperij op basis het groot aantal jaren tussen de eerste en de derde registratie. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.13.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	23.08.1902 tot 19.04.1903	09.11.1912 tot 12.10.1914	35	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	St.-Job (Schaarbeek)	Twijndersgast en bobijnster	Brussel	Structureel

3.1.3.14. CAMMU Joannes Benedictus (Camu Jean): ID 67913. Aalst, 29.05.1859, niet 01.01.1859 – 06.02.1888, ongehuwde slagersgast in Aalst, zoon van Vincentius, leurder (Erembodegem, 28.07.1813 – 09.12.1875), weduwnaar van Paulina Claessens en echtgenoot van Cecilia Linthout (Hofstade, 14.11.1823 – Aalst, 23.03.1891), gehuwd in Aalst op 16.09.1846. De bruidegom was werkman en woonde in Mijlbeek, de bruid was dagloonster en woonde in de Geraardsbergsestraat. Joannes Benedictus was broer van: Carolus Ludovicus (20.01.1855), Petronilla Maria (11.02.1857 – 14.01.1903), Adolphus (29.10.1861 - 31.07.1862), Franciscus Xaverius (30.09.1863), Josephus (27.09.1865 - 28.06.1866). Na het huwelijk gingen de ouders aan de linkeroever van de Dender wonen, en hun beroepsvermelding veranderde in de loop der jaren. In het militieregister werd Joannes Benedictus vermeld met een gestalte van 1739 mm, in het dossier van de kolonie was zijn *gestalte 177* cm. Toen hij in Aalst werd gemeten, was hij werkman en woonde in de Scherrestraat. Hij werd veroordeeld in Aalst en is meermaals ontsnapt uit de instelling. Gestalte afgerond: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.14.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	30.04.1881 tot 11.05.1881	20.01.1885 tot 06.02.1885	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Werkman en dagloonster	Aalst	Structureel

3.1.3.15. CEUPPENS Petrus (Pierre): ID 3327. Aalst, Mijlbeek 19.12.1873, ongehuwde mijnwerker in Aalst, zoon van Petrus (sr.),, twijndersgast (Aalst, 21.04.1829 – 06.05.1904) en Philomena van de Winckel, kantwerkster (Aalst, 20.02.1842 – Lede, 31.12.1916), getrouwd in Aalst op 14.10.1863. Het echtpaar had kinderen: Petronilla (31.08.1864), Leopoldus (25.04.1867), Guillielmus (11.05.1870), Josephina (05.10.1872), **Petrus** (1873), Maria (06.03.1877), Maria Catharina (13.12.1879), Franciscus Xaverius (14.10.1882), Theodorus (09.03.1885 – 12.12.1887). Voor Petrus en Philomena trouwden, was Petrus gehuwd met Anna Francisca Hutsebaut (overleden op 01.09.1861. Dat eerste huwelijk wordt hier buiten beschouwing gelaten. Petrus (jr.) werd veroordeeld in Dendermonde en Gent. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.15.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	18.07.1911 tot 14.05.1912	14.01.1913 tot 31.01.1914	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Mijlbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.16. CHARETE Carolus Ludovicus (Charetté Charles Louis): ID 14320. Aalst, 17.03.1859, verweduwde tuinman in Berchem, zoon van Augustinus, landbouwer (Aalst, 01.10.1815) en Dymphna Wouters, dagloonster (Aalst, 13.09.1828), weduwnaar van Maria Anna (Anne Marie) van Vaeck (niet van Raak) (getrouwd in Kontich en overleden in Berchem in 1893). Het echtpaar Chareté-Van Vaeck (Charetté-Van Raal) had volgens het penitentiair dossier bij het overlijden van Anne Marie vijf kinderen met een leeftijd die schommelde tussen 13 en 5 jaar. Carolus Ludovicus was van 1879 tot 1882 vrijwillig in dienst (met premie) en hij werd ook behandeld in het ziekenhuis van Berchem. De namen en de data die vermeld zijn in het penitentiair dossier zijn in die vorm niet terug te vinden in de akten van de burgerlijke stand, wel als Augustinus Chareté, lucifermaker en landbouwer (Aalst, 01.10.1815 - 07.12.1863) en Dymphna Wauters, dagloonster (Aalst, 13.09.1828 – 14.10.1907)), getrouwd in Aalst op 24.05.1854, die samen twee kinderen hadden: Maria Francisca (Mijlbeek, 13.01.1862 – 16.01.1824), **Carolus Ludovicus** (Mijlbeek, 1859). Carolus Ludovicus werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij in Borgerhout. Samen met Anna Maria had hij vier of vijf kinderen waarvan er vier zijn vermeld in de bevolkingsregisters van Aalst: Philomène Marie (Kontich, 29.04.1882), Augustin Louis (Kontich, 17.11.1883), Polydore Benjamin (Kontich, 31.08.1885) Emma Delphyna (Aalst, 05.11.1887): ALS_BEV_1867_113_0193, Groenstraat, na een terugkeer uit Kontich. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.16.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	09.11.1894 tot 14.12.1894	25.02.1895 tot 05.06.1895	35	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	(Langestraat) Mijlbeek	Lucifermaker, landbouwer, dagloonster	Berchem	Accidenteel

3.1.3.17. COBBAUT Camille: ID 95444. Aalst, 20.03.1856*, ongehuwde spinner in Gent, zoon van Jacobus, twijnder (Hofstade, 09.09.1820) en Rosalia de Voet, bobijnster / dagloonster (Aalst, 03.01.1827), getrouwd in Aalst op 13.06.1855. Jacobus en Rosalia woonden beiden in de Geraardsbergsestraat. In het bevolkingsregister van 1856 wordt het gezin vermeld in de Sint-Jobstraat. Het gezin Cobbaut-De Voet had de volgende kinderen: **Camille** (1856*), Barbara (17.05.1858*), Carolus Ludovicus (07.03.1861^{+}), Coleta (01.10.1863^{+}), Leonardus (12.05.1866^{+}) * = geboren en/of gestorven in Schaarbeek, $^{+}$ = geboren en/of gestorven in de wijk Sint-Job. Het gezin woonde de hele tijd in Schaarbeek en de ouders oefenden continu hetzelfde beroep uit. Camille was *vrijwilliger in het leger* en hij werd één keer veroordeeld in Brussel. Gestalte: 173 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.17.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	12.12.1883 tot 05.01.1884	-	27	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Twijnder en bobijnster	Gent	Accidenteel

3.1.3.18. DE BACKER Joannes Antonius (Jean Antoine): ID 98505. Aalst, Langeridderstraat, 02.05.1853, gehuwde dagloner in Aalst, zoon van Dominicus, kleermaker (Aalst, 22.09.1826) en Maria Stephania Hanssens, kantwerkster (Oordegem, 22.05.1834 – Aalst, 09.01.1865), getrouwd in Aalst op 02.06.1852. De bruidegom woonde in de Langeridderstraat, de bruid in Oordegem. Joannes Antonius was een broer van: Nathalia (01.06.1855^{x} – 10.11.1855 ^{x}), Maria Ludovica (23.02.1857^{x}), Clementina (18.10.1858*), Catharina Alinda (07.09.1861* - Leopoldstraat, 22.06.1865), Maria Albertina (03.10.1863*) * = geboren en/of overleden in de Keizerstraat. ^{x} = geboren en/of overleden in de Langeridderstraat. Het gezin woonde de hele tijd in de buurt waar Dominicus zijn jeugd had doorgebracht. Volgens zijn eigen mededeling was *hij in 1882 in Frankrijk getrouwd met Gilmaine Henriette Gerble, met wij hij naar verluidt een kind van 15 jaar had. Joannes Antonius heeft meer dan 20 jaar in verschillende steden in België en Frankrijk gewoond: Lille, Brussel, Morlanwelz en Ninove*. In 1861 werd hij verpleegd in het ziekenhuis van Aalst. Hij werd veroordeeld in Oostende, Elsene, Brussel, Antwerpen, Kortrijk, Moorsele, Ieper, Zottegem en Kruishoutem. Tijdens zijn laatste verblijf in de kolonie is hij ontsnapt. Hij was door loting vrijgesteld van legerdienst. Gestalte: 153,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.18.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
11	10.12.1883 tot 20.01.1884	19.03.1895 tot 06.04.1895	30	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Kleermaker en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.19. DE BACKER Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 132750. Aalst, Houtmarkt, 09.01.1856 – landloperkolonie, *18.07.1905*, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Petrus Joannes, twijndersgast, later metselaarsgast (Aalst, 29.05.1824) en Catharina Cornelis, kantwerkster (Aalst, 22.05.1824 – 07.11.1886). Petrus Joannes en Catharina trouwden in Aalst op 27.10.1852, de bruidegom woonde in de Gentsestraat, de bruid in de wijk Sint-Job. Het echtpaar had de volgende kinderen: Isabella (16.11.1849), Seraphina (Houtmarkt, 08.07.1857 – 02.01.1858), Clementia (Geraardsbergsestraat, 19.12.1853), Judocus Marinus (Pontstraatpoort, 08.02.1855 – 26.03.1855), **Joannes Baptista** (1856), Ludovicus (Vrouwestraat, 06.01.1859 – 10.03.1859), Leonia (Vrouwestraat, 22.02.1861), Philomena (Vrouwestraat, 24.09.1862 – 06.05.1863), Henricus (Vrouwestraat, 07.05.1864 – 12.12.1914). Joannes Baptista werd veroordeeld in Turnhout, Vilvoorde, Brussel, Zottegem en Hoogstraten. Hij had legerdienst verricht. *Later had hij een long- en hartaandoening. Hij ontving naar verluidt een pensioen van 200 gulden per jaar vanuit Nederland voor een dienstperiode van twaalf jaar in Nederlands-Indië*. Joannes Baptista was een structurele landloper wiens status naar problematisch evolueerde. Volgens het penitentiair dossier woonde zijn zuster Isabella, gehuwd met Petrus Boel, in Brussel. Gestalte: 168 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.19.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	11.01.1887 tot 08.04.1887	09.01.1905 tot *18.07.1905*	31	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Zijdewever en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.20. DE BRUCKER Joannes Baptista (Debruckere Jean Baptiste): ID 139817. Aalst, 06.09.1851 – Gasthuisstraat, 04.11.1921, ongehuwde landarbeider, later voerman in Aalst, zoon van Petrus Joannes, zijdewever (Aalst, 22.09.1824 -13.02.1886), Liniestraat, en Juliana de Cuyper (Massemen Westrem, 03.09.1821 - Aalst, 10.08.1853), dienstmeid, Gentsesteenweg, getrouwd in Aalst op 23.10.1850. Joannes Baptista was nog geen volle twee jaar toen zijn moeder is gestorven. Zijn vader hertrouwde met Rosalia Braeckman (Massemen Westrem – Aalst, 16.10.1895) met wie hij de volgende kinderen kreeg: Maria Juliana (26.12.1857), Rosalia Maria (Gentsestraat, 08.10.1854 – 27.02.1923), Petrus Joannes (overleden in de Lindestraat op 04.01.1860, leeftijd ongeveer 11 maand), Maria Julia (26.12.1857), Franciscus (24.02.1859), Dominicus (18.05.1860 – 03.05.1880), Eugenius (24.10.1864). Meer dan waarschijnlijk is Joannes Baptista opgegroeid in het nieuw samengestelde gezin. Hij werd veroordeeld in Charleroi, Brussel, Duffel en Oostrozebeke. *Hij had naar eigen zeggen in Aalst, Ronse en ongeveer tien jaar in Tourcoing (Frankrik) gewoond. Hij zou ook vier jaar in het Vreemdelinglegioen hebben gediend* en *tweemaal vrijwilliger geweest zijn geweest in het Belgisch leger* in de periode 1872-1876 en 1880-1883. De lange perioden in dienst van het leger wijzen erop dat hij naar een stabiele werkomgeving zocht. Zijn conjuncturele landloperij (de eerste drie veroordelingen vonden plaats binnen een periode van drie jaar) evolueerde naar een problematische status. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.20.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	15.12.1887 tot 09.01.1888	18.02.1911 tot ? (datum niet vermeld)	36	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1 + 7	Schaarbeek	Zijdewever en dienstmeid	Aalst	Problematisch

3.1.3.21. DE BUCK Joris Ludovicus (Debuck Georges Louis / Josse Louis): ID 197459. Aalst, 21.03.1864, niet 01.01.1864, ongehuwde marmerpolijster in Aalst, zoon van Livinus of Lieven, werktuigkundige (Gent, 12.05.1820, weduwnaar van Maria Clementia Huybrecht, gestorven in Aalst op 13.05.1861) en Maria Theresia Meersman (Erembodegem, 28.12.1833). Dit echtpaar wordt in het bevolkingsregister van 1867 in de Brusselsestraat (Pontstraat) vermeld, samen met de in Gent geboren kinderen Gustave (06.10.1844), Julien (24.12.1845), Philomène (24.08.1847), Polydore (19.07.1849), Emilie (26.05.1851), Alphonse (19.06.1853), en de in Aalst geboren kinderen: Edmond (20.08.1855), Clémence (30.04.1857), Hélène (06.04.1859), Evariste (06.10.1862), Josse Louis (1864), Léon / Leo Joannes Baptista (17.10.1865), Prosper (26.12.1867), plus Constance (10.09.1871, dochter van Gustave) en Henri Jean (Ghlin, 05.10.1884, zoon van Clémence). Joris Ludovicus groeide op in een groot nieuw samengesteld gezin waarin drie generaties samenwoonden. Lieven en Maria Theresia waren op 27.11.1861 in Aalst getrouwd, de bruidegom woonde in de Pontstraat, de bruid in de Klapstraat. Ze kregen niet alleen de al vermelde kinderen maar ook Ophelia Clementia (08.11.1869 – 13.05.1919). Joris Ludovicus had legerdienst verricht en werd veroordeeld door de rechtbanken van Gent en Hoogstraten. Gestalte: 156,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.21.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	23.12.1887 tot 17.03.1888	15.11.1891 tot 09.02.1892	23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
13 + 1	Schaarbeek	Werktuigkundige	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.22. DE BUNDEL Alphonsius (Alphonse): ID 5329. Aalst, 04.09.1860, ongehuwde kleermaker in Aalst, zoon van Carolus Ludovicus, werkman / twijndersgast (Erembodegem, 20.02.1820 – Aalst, 05.10.1866) en Maria Theresia Cornelis, kantwerkster Aalst, (23.11.1821 – 09.09.1873). Carolus Ludovicus en Maria Theresia trouwden in Aalst op 10.05.1844, de bruidegom woonde in het Sint-Jobstraatje, de bruid in Sint-Job. In het militieregister wordt vermeld dat hun zoon Alphonsius in de Leopoldstraat (Kattestraat) woonde en 1663 mm groot was. *Hij werd op 08.03.1880 definitief vrijgesteld van dienstplicht wegens een gebrek aan het rechterbeen.* Carolus Ludovicus en Maria Theresia hadden de volgende kinderen: Victor (28.04.1843, erkend bij het huwelijk van zijn ouders), Joannes Martinus (01.11.1845 - 02.09.1846), een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht (27.08.1847), Josephus (30.11.1848 – 10.04.1919), Leopoldus (10.12.1850), Guilielmus (03.03.1853 - 12.06.1853), Coleta (22.03.1854 - 08.01.1857), Maria Theresia (17.05.1856 – 22.08.1874), Maria Catharina (04.06.1857), Victor Alexander (10.07.1858 - 13.08.1858), Fredericus (03.08.1859 - 03.11.1859), **Alphonisus** (1860), Prosper (10.09.1863). Alphonsius groeide op in een gezin met een grote kindersterfte. Hij werd één maal veroordeeld in Aalst. Gestalte: 166 cm (gemeten op het ogenblik dat hij zich moest aanmelden voor de militaire keuring).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.22.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.08.1912 tot 25.06.1917	-	51	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.23. De Coninck Franciscus (François): ID 173714. Aalst, Zonnestraat, 19.11.1859, gehuwde dagloner in Aalst, zoon van Joannes Franciscus, twijnder (Aalst, 16.11.1827 – 24.04.1868) en Maria Theresia Wick, naaister (Aalst, 24.07.1823), getrouwd in Aalst op 17.11.1858. De bruidegom woonde in het Windmolenstraatje, de bruid in de Stoofstraat. In het bevolkingsregister van 1867 wordt het echtpaar vermeldt in de Zonnestraat, samen met de kinderen Henri Antoine Marc Ghislain (Sint-Joost-ten-Node, 14.07.1850), **François** (Zonnestraat, 1859) en Joseph Alphonse (Zonnestraat, 07.05.1863). Hij is op 16.08.1883 in Aalst getrouwd met Catharina Schietse (11.07.1862), dagloonster. Beiden woonden in de wijk Sint-Job. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Maria Constantia (18.11.1883*), Celina Victorina (16.02.1885*), Ludovica (24.10.1886*), Petrus (Kalfstraatje, 16.07.1892). * = geboren in de wijk Sint-Job. Franciscus werd één maal veroordeeld in Brussel, ongeveer twee jaar voor de geboorte van zijn zoon Petrus. Hij had legerdienst verricht als vrijwilliger van 1876 tot 1880.. Lengte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.23.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.05.1890 tot 03.06.1890	-	30	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Schaarbeek	Twijnder en naaister	Aalst	Accidenteel

3.1.3.24. de Corte Philibert Joseph: ID 196760, Aalst, 09.08.1851 (volgens het penitentiair dossier), ongehuwde wever in Poperinge, zoon van Albinus Livinus Cornelius en Mathilde de Bruyne, kleermaakster (Vlamertinge). Albinus had samen met Mathilde in Aalst één gedocumenteerd kind: Clementia (geboren De Bruyne, 18.01.1853 – Armentières, 01.02.1884). Van Philibert is geen geboorteakte gevonden. In het bevolkingsregister van 1849 wordt Mathilde vermeld aan de Graanmarkt, samen met Emile Jules de Bruyne (Ieper, 21.09.1849), wellicht een onecht kind. Mathilde de Bruyne woonde in Dendermonde voor ze zich in Aalst vestigde en ze vertrok op 13.04.1874 naar Poperinge. Philibert werd veroordeeld in Gent en Deinze. *Hij heeft vele jaren in Frankrijk gewoond, nl. in Armentières, Lille en Harbourdin*. De ouders hebben een korte tijd in Aalst gewoond, maar omdat de geboorte van Philibert Joseph niet gedocumenteerd is, wordt hij niet meegerekend in het overzicht. **Zijn signalement gebeurt alleen omwille van de volledigheid.** Gestalte: 167,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.24.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.11.1891 tot 30.11.1891	25.12.1902 tot 27.07.1903	40	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 ?	Schaarbeek	?	Poperinge	Problematisch

3.1.3.25. De Goedt Philemondus (Degoedt Philémon): ID 70621. Aalst 01.01.1857, ongehuwde metselaar in Aalst, zoon van Joannes Baptista, wever en later leurder, en Rosalia van den Steen, kantwerkster. Philemondus is gewettigd door het huwelijk van zijn ouders op 30.10.1861. Bij zijn geboorte was zijn vader soldaat bij het Eerste Regiment Jagers te Paard, dat toen in Aalst verbleef. Hij woonde toen in de Hoogstraat. Rosalia van den Steen (Erpe, (15.04.1832) is overleden in Aalst op 19.03.1868 bij de geboorte van een kind dat dezelfde dag is overleden. De ouders van Philemondus woonden in de Erembodegemstraat. De vader was afkomstig uit Haaltert (01.01.1834) en is overleden in Aalst op 20.08.1907 – op dat ogenblik was hij gehuwd met Maria Francisca de Petter. Philemondus was hun oudste kind. Hij was een broer / halfbroer van Casimir (31.01.1862), Felix (29.11.1865 - 08.12.1865), een naamloos kind van het mannelijk geslacht, geboren en overleden op 19.03.1868 Augustus (19.11.1869, Peperstraat) en Carolus Ludovicus (16.08.1871, Molenstraatje – 27.09.1891) en François (23.01.1873, Sint-Jans-Molenbeek), Joannes (10.08.1876 – 13.02.1879) De vermelding van het gezin met als laatst geboren zoon François ging gepaard met een adreswijziging. Joannes Baptista de Goedt was op 28.10.1868, zeven maanden na het overlijden van zijn eerste echtgenote, hertrouwd met Marie Antoinette of Maria Antonia Rimbaut, kantwerkster, weduwe van Joannes Baptista de Veylder (Aalst, 13.11.1834) en woonde in de Scherrestraat. Philemondus werd veroordeeld in Aalst, Brussel, Houffalize, Dinant, Elsene en Namen. *Tijdens zijn laatste verblijf in de kolonie werd hij op 18.06.1890 getransfereerd naar Geel, waar hij op 18.04.1893 is overleden ten huize van Petrus Boonen, landbouwer*. Hij had legerdienst verricht en vluchtte één keer uit de kolonie. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.25.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	18.12.1880 tot 08.01.1881	18.06.1890 tot 02.07.1890	23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 1 kind overleden op de dag van de geboorte	Schaarbeek	Wever en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.26. De Groodt Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 6001. Aalst, Hoge Vesten, 04.04.1860, havenarbeider in Aalst, zoon van Henricus, kaaiwerker (Aalst, 02.07.1827 - 23.02.1895) en Joanna Maria Bomon, kantwerkster (Aalst, 04.01.1832 – 13.04.1899). Het echtpaar De Groodt-Bomon woonde voor hun huwelijk aan de Varkensmarkt, trouwde op 01.06.1859, en had de volgende kinderen: **Joannes Baptista** (1860), Antonius Ludovicus (05.03.1843 - 06.10.1843), Maria Judoca (07.02.1854), Joannes (13.02.1859 – 08.02.1919), Franciscus (28.10.1862), Philemondus (23.06.1864 - 04.02.1866), Philomena (26.01.1866), Charlotta (05.02.1867 – 30.12.1926), Prosper (21.01.1869 – 23.11.1869), Constantia Christina (21.02.1871 – 20.01.1891), Petrus (14.08.1873 – 15.02.1918), Joannes Baptista was op 15.01.1896 getrouwd was met Nathalia Ledegen (26.06.1859). Beiden woonden toen in de Bolleweg. Joannes Baptista werd veroordeeld in Aalst en Sint-Jans-Molenbeek. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.26.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	05.11.1906 tot 19.01.1907	12.08.1911 tot 21.08.1911	46	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Mijlbeek	Kaaiwerker en kantwerkster	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.27. DE MEERSMAN FRANCISCUS (François): ID 6940. Aalst, Schaarbeek, 07.06.1851 – Leopoldstraat, 08.02.1926, verweduwde brouwersgast in Aalst, zoon van (Petrus) Franciscus, wever / dagloner (Aalst, 27.09.1804 - 04.05.1877) en Coleta de Troch, spinster (Nieuwerkerken – Aalst, Schaarbeek, 26.01.1877), getrouwd in Nieuwerkerken op 03.05.1834. Franciscus was een broer van: Egidius (Hofstade, 04.08.1834 – Aalst, Moorselbaan 01.05.1906), Mauritius Edouardus (Schaarbeek, 14.01.1839 - Lindenstraat, 22.07.1849), Emerentia(na) (12.06.1841 – 11.10.1908), Philomena (Schaarbeek, 16.04.1844 – Hovenierstraat, 13.11.1911), Paulina (Schaarbeek, 19.10.1847 – Lindenstraat, 05.02.1917). Franciscus trouwde in Aalst op 14.03.1883 met Theresia de Brucker, kantwerkster (Vlierzele, 13.03.1839 – 30.12.1915), en hij kreeg met haar: Egidius (Schaarbeek, 14.09.1883 – 07.07.1884). Franciscus werd veroordeeld in Brussel, Gent, Hoogstraten en Nevele. Volgens het penitentiair dossier woonde zijn broer Egidius in Schaarbeek, en die mededeling was wellicht correct, hoewel Egidius tijdens Franciscus' latere verblijven in de kolonie al overleden was. Voorts wordt vermeld dat Franciscus sinds 1890 niet meer samenwoonde met zijn echtgenote (Theresia de Brucker). *Hij werd in 1879 opgenomen in het ziekenhuis van Aalst*. Hij was vrijwilliger in het Belgisch leger. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.27.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
25	23.12.1880 tot 19.03.1881	06.08.1919 tot 06.08.1921	29	Weduwnaar (Feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek en Mijlbeek (onduidelijk welk stadsdeel het meest voorkwam)	Wever, dagloner en spinster	Aalst	Problematisch

3.1.3.28. DE NAEYER LODEWIJK LEOPOLD (Louis Leopold): ID 25445. Aalst, 10.01.1859, ongehuwde kapper in Aalst, zoon van Joannes Baptista en Vleurinck(x)Alexandrine. Volgens het bevolkingsregister (1867) was het gezin gehuisvest aan de Zoutstraatpoort en bestond het uit: Joannes Baptista, winkelier (Aalst, 21.06.1821), zijn echtgenote Alexandrina (Aalst, 26.02.1819) en de kinderen: Isabella (15.06.1849), Jozef (01.07.1851), Carolus Ludovicus (27.08.1853), Maria (04.08.1847), Lodewijk Leopold (1859) en Camillus (26.12.1861), allen geboren in Aalst. Lodewijk Leopold werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.28.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	16.08.1898 tot 22.11.1898	-	39	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Winkeliers	Aalst	Accidenteel

3.1.3.29. DE PETTER Emmanuel: ID 21074. Aalst, Kalfstraatje, 24.07.1860, gehuwde dagloner / leurder / kaaiwerker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, dagloner (Denderleeuw, 07.10.1805) en Carolina Judoca van der Elst, kantwerkster (Aalst, 21.02.1827), broer van Joannes Bapitsta* (zie De Petter Joannes Baptista, **3.1.3.30**.). Emmanuel was getrouwd met Eugenia Ringoot, dagloonster (Meldert, 05.10.1867). Op het ogenblik van het huwelijk woonde Emmanuel nog in het Kalfstraatje. Het echtpaar had de volgende kinderen: Gustavus (Schaarbeek, 28.02.1887), Hippolytus (04.03.1888^{+} – 26.06.1889^{+}), Francisca (03.01.1890^{+}), Maria Hortentia (20.01.1891^{+}), Joannes Baptista (22.05.1892*), Theodora (Scherreveldestraat, 12.06.1893), Jan / Joannes (27.08.1894* – 24.10.1895*), Petrus Antoon (29.06.1896*), Philemon (20.09.1898*), Serafien (31.10.1899* – 29.12.1899*), Delphyna (06.05.1901*), Eugenia (Ajuinstraat, 08.10.1905). Emmanuel en Eugenia kregen in Meldert op 06.03.1866 Julia, die later gewettigd werd door het huwelijk van haar ouders. Zoals zijn ouders had Emmanuel een groot gezin, en ook hij bleef lang op dezelfde adressen wonen. $^{+}$ = geboren en/of overleden in het Kalfstraatje, * = geboren en/of overleden in de Postweg. In tegenstelling tot zijn broer werd hij maar één maal geregistreerd en veroordeeld in Hoogstraten, tijdens de eerste jaren van zijn huwelijk. Gestalte: 181 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.29.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	01.06.1896 tot 07.07.1897	-	35	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Kalfstraat (Schaarbeek)	Dagloner, arbeider en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.30. DE PETTER Joannes Baptista (Depetter Jean Baptiste): ID 56385. Aalst, 05.01.1851, dagloner in Aalst, ongehuwde zoon van Joannes Baptista, arbeider (Denderleeuw, 07.10.1805 – Aalst, 18.12.1875), en Carolina Judoca van der Elst (Aalst, 21.02.1827), kantwerkster. Het echtpaar De Petter – Van der Elst woonde gedurende vele jaren in de Kalfstraat. . De ouders van Joannes Baptista waren op 10.11.1847 getrouwd in Aalst, en ze kregen de volgende kinderen: Isabella (18.03.1849), **Joannes Baptista** (1851), Seraphinus (23.08.1855 – 04.11.1921), Maria (15.12.1857), Emmanuel (24.07.1860), Joanna Francisca (18.01.1853 - 06.04.1862), Rosalia (17.06.1863 - 06.10.1865), de tweeling Christianus en Maria Francisca (13.07.1866). Joannes Baptista trouwde op 01.10.1890 met Rosalia Mattheus (Nieuwerkerken, 07.07.1867). Beiden waren dagloner. De bruidegom woonde in de Winmolenstraat, de bruid in de Schoolstraat.. Hij werd veroordeeld voor diefstal en misbruik van vertrouwen, en werd opgesloten in de gevangenis van Dendermonde. Na zijn derde verblijf in de Noorderkempen heeft hij zich kennelijk goed aangepast aan het beroeps- en huwelijksleven. Gestalte: 176 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.30.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	23.11.1878 tot 28.12.1878	10.11.1886 tot 04.02.1887	27	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Kalfstraat (Schaarbeek)	Kaaiwerker en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.31. DE SCHRIJVER PHILEMON: ID 7846. Aalst, Mijlbeek, 03.11.1862, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Egidius, lucifermaker (Aalst, 23.12.1816 -) en Maria Theresia Vercammen, spinster / werkvrouw (Aalst, 18.06.1817 – 05.02.1864), getrouwd in Aalst op 09.12.1841. In 1847 woonde het gezin De Schrijver-Vercammen in de Binnenstraat. Na het overlijden van Maria Theresia hertrouwde Egidius op 08.11.1865 met Coleta Antonia de Range (Moorsel, 06.03.1835). Philemon was een broer van: Florentina (07.01.1841 – 26.02.1887), Bernardus Josephus (23.12.1842), Scholastica (02.05.1845 - 05.06.1850), Judocus (26.12.1848 – 14.01.1909), Rosalia (27.09.1851 - 04.09.1853), Maria Francisca (18.07.1854 - Erembodegem, Aalststraat, 24.01.1872), Clarisse (07.07.1858 – 19.10.1876). Egidius de Schrijver en Coleta Antonia de Range waren de ouders van: Clementia (15.09.1866 – 21.04.1877), een levenloos geboren jongen (17.03.1869), Dominicus (13.03.1870), Joannes Baptista (31.03.1873 – 24.04.1873), Franciscus (22.08.1875 – 13.09.1875). Of en hoe lang Philemon deel heeft uitgemaakt van het nieuw samengestelde gezin is onduidelijk. Philemon werd veroordeeld in Brussel, Antwerpen en Hoogstraten. *Hij werd uitgesloten van legerdienst omdat hij opvallend scheel keek. In mei 1894 heeft hij zich naar Lille begeven op zoek naar werk*. De zoektocht was vruchteloos en hij is na een kort verblijf in Frankrijk teruggekeerd naar België, waar hij evenmin werk heeft gevonden. Daarna is hij in Brussel gaan wonen. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.31.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
20	15.03.1884 tot 12.05.1884	05.12.1894 tot 03.12.1896	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + (4 en 1 levenloos geboren)	Mijlbeek	Lucifermaker en spinster	Aalst	Problematisch

3.1.3.32. DE SMET Josephus (Desmet Joseph): ID 173824. Aalst, 13.03.1872, landarbeider / hovenier / koetsier / dienstbode, in Aalst, ongehuwde zoon van Dominicus, wever (Kerksken, 17.12.1833 – Aalst, 22.03.1899) en Emerentia de Meersman, kantwerkster (Aalst, 12.06.1841 – 11.10.1908), die bij de geboorte van Josephus in Mijlbeek woonden. Het echtpaar trouwde op 24.05.1871. Emerentia was op 05.10.1864 een eerste maal getrouwd met Hilarius Veeckman uit Oosterzele, met wie ze de volgende kinderen kreeg: Alphonsius Leopoldus Carolus (05.07.1865), Virginia Maria (06.03.1867). Dominicus was toen hij met Emerentia trouwde weduwnaar van Melania van der Eecken (Mere, 03.07.1839 – Aalst, 14.06.1870). Dominicus en Emerentia kregen de volgende kinderen: **Josephus** (1872), Melania (01.06.1874), Petrus (Varkensmarkt, 02.06.1876), Carolus Ludovicus (Moorselbaan, 12.03.1878 – 10.09.1878), Maria Josephina (25.05.1880), een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht (05.02.1882). Josephus zelf trouwde op 06.02.1895 met Hortentia Coppens (24.03.1870). De bruidegom was toen metselaar en woonde aan de Moorselbaan, de bruid was twijnster en woonde aan de Gentsesteenweg. Josephus en Horentia kregen de volgende kinderen: Dominicus (04.06.1895), Polydorus (Gentsesteenweg, 10.10.1896), Jan Baptista (Sinte-Annaweg, 07.03.1900), Malvina (Binnenstraat, 02.07.1902), Oscar Virginia

(03.05.1904), Petrus Clemens (Binnenstraat, 10.02.1906), Melania (15.04.1912 – 22.04.1913), Frans (Beukendreef, 30.03.1914). Josephus werd veroordeeld in Aalst. Gestalte: 157,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.32.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	17.05.1890 tot 09.08.1890	30.08.1890 tot 22.11.1890	18	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Wever en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.33. DE SMET Josephus Franciscus (Joseph François): ID 7978. Aalst, Langeridderstraat, 29.07.1854 - Zellik, 10.04.1912, ongehuwde kleermaker / leurder in Aalst, zoon van Josephina de Smet, kantwerkster, overleden in Geel. Josephina kreeg als alleenstaande moeder op 23.04.1868 nog een levenloos geboren kind van het mannelijk geslacht, eveneens in de Langeridderstraat. Op 28.09.1872 beviel ze in Gent van Ferdinandus, overleden in Aalst, Leopoldstraat op 14.08.1873. In het dossier van Josephus Ferdinandus is vermeld dat zijn moeder in 1873 in Geel was overleden – dat overlijden wordt ook vermeld in de akte die de dood van Josephus Ferdinandus documenteerde. Josephus Franciscus is opgegroeid in een zeer klein gezin met een alleenstaande moeder, die om onduidelijke redenen naar Geel werd gezonden. Hij werd veroordeeld in Hoogstraten, Brussel, Gembloux en Gistel. *Hij was zes jaar in het leger en had twee jaar in Roubaix gewoond*. Gestalte: 168,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.33.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	07.08.1891 tot 29.08.1891	31.10.1905 tot 15.02.1906	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.34. DE SMET Petrus (Pierre): ID 7989. Aalst, Mijlbeek, 04.04.1861, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Joannes Franciscus, landbouwer (Aalst, 08.10.1807 – 15.08.1868) en Virginia Bal (Wieze, 17.05.1828 – Aalst, 25.07.1882), getrouwd in Aalst op 14.07.1855. Nadat Joannes Franciscus was overleden, hertrouwde Virginia Bal met Benedictus van de Perre (Hekelgem, 05.01.1838). Petrus was een broer van: Maria Catharina (10.06.1856* – 25.01.1876), Victorina (27.09.1857 - 08.10.1857) Paschasia Octavia (221.03.1859*), Petrus (04.04.1861*), Maria Victoria (12.02.1863* – 24.04.1883*), Ivo (24.03.1865 – 10.01.1895), Ludwina Delphyna (15.02.1867* –21.12.1888*), Carolus (04.02.1869 – 28.02.1826). * = geboren en/of overleden in Mijlbeek. Petrus werd veroordeeld in Brussel en Hoogstraten. 'Infirpe': *Hij leed aan epilepsie en werd gedurende een tijd verpleegd in het ziekenhuis van Aalst. Hij had legerdienst verricht*. In september 1895 was hij naar Aalst gegaan om werk te zoeken. Hij keerde twee dagen later terug naar de kolonie omdat hij niets had kunnen vinden. Gestalte 177 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.34.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	11.05.1888 tot 07.08.1888	27.02.1896 tot 26.02.1898	27	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Problematisch

3.1.3.35. DE RYCK Joannes Baptista: ID 47137. Aalst. 18.11.1855 – Hoogstraten, *11.04.1926*, ongehuwde havenarbeider in Antwerpen, zoon van Carolus Benedictus (Aalst, 21.10.1820 – Antwerpen, 21.10.1882), schipper en Anna Maria Steenackers (Willebroek), schippersvrouw. Het echtpaar kreeg ook een kind in Herdersem: Edgardus, 11.058.1857 ('geboren op het schip gelegen aan het Sas van Herdersem'). Zowel de vader als de grootvader van Joannes Baptista waren schipper. Joannes Baptista werd veroordeeld in Hoogstraten en Ekeren. Ondanks het kleine aantal veroordelingen was er sprake van problematische landloperij, vooral omdat Joannes Baptista meer dan twintig jaar na zijn eerste veroordeling opnieuw naar de kolonie werd gezonden. Hij werd als gebrekkig beoordeeld.. Gestalte: 1593 mm, afgerond 159 cm (militaire keuring).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.35.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	19.03.1903 tot 02.05.1903	23.05.1925 tot *11.04.1926*	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
Minimaal 2 (?)	Op een binnenschip	Schippers	Antwerpen	Problematisch

3.1.3.36. DE TROYER Emilius Henricus (Emile Henri): ID 8197. Aalst, Mijlbeek, 27.11.1872 – 16.10.1932, gehuwde fabrieksarbeider in Montignies-sur-Sambre, zoon van Joannes Baptista, wever (Mere, 16.03.1819 – Aalst, 27.07.1900) en Albertina Paulina de Raedt, huishoudster (Moorsel, 04.09.1833), getrouwd in Moorsel op 29.09.1869. Joannes was toen weduwnaar van Joanna Muylaert (Mere - Aalst, 23.03.1868) met wie hij vier kinderen had: Petrus (14.03.1847), Maria Clementia (16.03.1849), Maria Delphina (Aalst, 10.08.1851 – 18.03.1852), Anna (27.01.1853, Gentsestraat). Emilius was op 21.01.1920 in Aalst getrouwd met Maria van den Brempt (Aalst, 30.11.1889). Hij werd veroordeeld in Brussel, Eeklo, Nevele en Turnhout. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Gestalte: afgerond 154 cm (militieregister: 1538 mm) – Emilius woonde bij de keuring in de Groenstraat en was twijnder (ALS008000023_0078).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.36.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	29.01.1903 tot 30.09.1904	24.06.1921 tot 07.04.1923	30	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1 + 3	Schaarbeek	Wever en huishoudster	Montignies-sur-Sambre	Problematisch

3.1.3.37. DE VIJLDER (De Veijlder) Joannes Philemon (De Veylder Jean Philemon): ID 53837. Aalst, 20.02.1850 – Langeridderstraat, 28.03.1914, verweduwde verpleger / marktkramer in Aalst, zoon van Joannes

Baptista, schoenmaker (30.06.1810 – 16.05.1886) en Barbara Goeman(s), kantwerkster / herbergierster (Aalst, 20.08.1812 – Fabrieksplaats, 07.03.1884), getrouwd in Aalst op 20.12.1832. Beiden woonden aan de Molendries. Het echtpaar De V(e)ijlder-Goeman had de volgende kinderen: Joannes Baptista (21.09.1833), Anna Catharina (10.01.1835 – 02.03.1877), Joannes (20.07.1836), Adela (18.03.1838 – 16.12.1902), een levenloos geboren meisje (20.02.1841), Anna Paulina (04.02.1842 - 08.03.1842), Maria Theresia (10.02.1843 – 19.04.1917), Josephus (25.12.1844), Judocus Augunstinus (01.09.1848), Joannes Philemon (1850), Petrus Cherius (31.07.1853), Joanna Francisca (29.12.1839 - 30.11.1856). Joannes Philemon was getrouwd met Nathalia Huau (- Dendermonde, 15.07.1890). Joannes Philemon en Nathalia hadden de volgende kinderen: René Jan Baptista Frans (Dendermonde, 08.07.1876), Jozef August (Dendermonde, 10.08.1878) en Adelina Maria (Dendermonde, 27.01.1881). Volgens het penitentiair dossier hadden ze vijf kinderen die geboren waren tussen 1877 en 1888. De registers van de burgerlijke stand vermelden alleen de kinderen die na de terugkeer van hun vader in Aalst zijn getrouwd. Volgens het dossier heeft hij *vijftien jaar in Dendermonde gewoonde en één jaar in Nederbrakel*. Hij vermeldde dat zijn broer Joesphus nog in Aalst woonde. Hij zou volgens zijn eigen mededeling verpleger geweest zijn in het ziekenhuis van Aalst. Hij werd veroordeeld in Brussel. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.37.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	17.02.1905 tot 28.07.1905	27.10.1906 tot 25.02.1907	54	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Schoenmaker en kantwerkster / herbergierster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.38. DE VRIENDT Theodorus (Devriendt Theodore): ID 187301. Aalst, 28.09.1851, ongehuwde boekbinder in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Augustus / Augustinus Devriendt, wever / bediende bij de douane en accijnzen / winkelier / boekbinder (Aalst, 03.04.1806 – 18.09.1882) en Theresia Eemans, naaister / winkelierster (Aalst, 08.05.1808), getrouwd in Aalst op 30.10.1833. De bruid woonde in de Geraardsbergsestraat. In 1847 woonde het echtpaar in de Geraardsbergsestraat en in het bevolkingsregister van 1856 wordt het vermeld in de Vrijheidstraat, en ze hadden de volgende kinderen: Gustavus Leopoldus Joannes Ludovicus (Schaarbeek, 05.11.1833) Joannes Baptista (24.07.1835 – 15.07.1887) die in 1863 trouwde zonder de toestemming van zijn ouders, Odilo(n), (12.04.1849), **Theodorus** (1851). In 1847, toen het gezin in de Geraardsbergsestraat woonde, maakten ook Hortense Louise en Prosper Odilon, beiden geboren in Stekene, deel uit van het gezin. Het is niet duidelijk of het om weeskinderen uit de extended family ging. Theodorus werd veroordeeld in Gent en Brussel. *Hij heeft meer dan tien jaar in de Brusselse agglomeratie gewoond*. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.38.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	11.04.1891 tot 07.07.1891	06.09.1894 tot 16.03.1896	39	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2	Schaarbeek	Winkeliers	Sint-Jans-Molenbeek	Structureel

3.1.3.39. DE WOLF Adolphus (Adolphe): ID 8729. Aalst, Mijlbeek 10.05.1859, ongehuwde, rondreizende muzikant in Aalst, zoon van Victor, winkelier / landbouwer (Wieze, 13.04.1826 - Herdersem, 04.03.1901) en Con-

stantia Geyselinck, winkelierster / landbouwster (Bambrugge, 09.11.1821 – Herdersem, Boskant, 30.03.1908). Adolphus was een broer van: Rosalia (28.05.1858), Bavo (28.11.1860) en Constantinus (Herdersem, Boskant, 13.04.1862). Adolphus groeide op in een klein gezin, met een vader en een moeder die niet in Aalst waren geboren. Nadat het gezin in Mijlbeek had gewoond, waar Adolphus werd geboren, verhuisde het naar Herdersem, waar het in de wijk Boskant een landbouwbedrijf had. Adolphus werd slechts één keer veroordeeld in Brussel, hoewel in de optiek van het verschijnsel landloperij een risicovol beroep uitoefende. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.39.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	26.06.1901 tot 30.08.1901	-	42	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijlbeek	Landbouwer en winkelierster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.40. DE WOLF Leon Maria Franciscus Antonius (Leon Marie François Antoine): ID 20139. Aalst, 08.11.1854, gehuwde handelsreiziger in Sint-Joost-ten-Node, zoon van Florimond Petrus Dominicus, hophandelaar (- 10.07.1861) en Adélina Josephina Ferdinanda de Wolf (Ath), die in het bevolkingsregister van 1867 worden vermeld aan het Keizerlijk Plein. Ze hadden vier kinderen: Arthur Henricus Antonius Josephus (03.101852) **Leon** (1854), Valery Albertus Antonius Franciscus (29.10.1856), Georges Joannes Baptista Maria (23.04.1859), allen geboren aan het Keizerlijk Plein. Na het overlijden van Florimond hertrouwde de moeder van Leon op 30.06.1864 met Charles Josephus Maria Maudens (Sint-Jans-Molenbeek, 01.04.1838), die op dat ogenblik in Brugge woonde maar in Grimminge verbleef. Hij vestigde zich bij zijn echtgenote aan het Keizerlijk Plein, en kreeg er met haar: Lucia Ida Charlotta Maria (07.06.1869) en Albertus Petrus Antonius (15.05.1865). Het gezin stelde een aantal dienstboden te werk, allen gehuisvest op hetzelfde adres. Leon was echtgenoot van Eugénie Marie Dusosoy met wie hij in Sint-Joost-ten-Node getrouwd was. Het echtpaar had naar verluidt één zoon. Leon werd veroordeeld in Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node. Hij heeft 15 jaar in Brussel en 7 jaar in Gent gewoond voor hij naar Sint-Joost-ten-Node verhuisde. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.40.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	29.02.1896 tot 30.07.1896	23.01.1897 tot 28.04.1897	41	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2	Keizerlijk Plein (Schaarbeek)	Hophandelaar en rentenierster	Sint-Joost-ten-Node	Accidenteel

3.1.3.41. DE WOLF Romanus (Romain): ID 8726. Aalst, Langeridderstraat, 18.05.1857, ongehuwde fabrieksarbeider die in Aalst woonde, zoon van Jacobus, schoenmaker (Aalst, 07.11.1821 – 18.07.1882) en Joanna Petronilla Eeman, kantwerkster (Aalst, 02.10.1813 – Langeridderstraat, 24.03.1875), gehuwd op 26.06.1850. De bruidegom was weduwnaar van Judoca Walgraef en woonde in de Langeridderstraat, de bruid was weduwe van Cornelius de Haeck en woonde in de wijk Sint-Job. In haar eerste huwelijk kreeg ze drie kinderen, waarvan er nog twee in leven waren toen ze trouwde met Jacobus: Christina (1840) en Ceclia Joanna (1843). Het militieregister 1876-1880 vermeldt dat Romanus twijnder was en in de Langeridderstraat woonde. Hij was 1610 mm groot. Romanus was een broer van: Henricus (16.02.1851), Regina Judoca (11.02.1852), Philippus (20.09.1855).

Hij groeide op in een relatief klein nieuw samengesteld gezin met twee broers, één zuster en twee halfzusters. Tussen 1901 en 1906 was hij een conjunctureel landloper, maar zijn status evolueerde naar structureel. Romanus werd veroordeeld in Deinze, Nevele en Moeskroen. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.41.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	22.10.1901 tot 18.03.1902	04.02.1911 tot 11.07.1912	44	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2	Schaarbeek	Schoenmaker en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.42. D'HAESE (D'haese) Valery (Joseph Valerie): ID 104204. Aalst, Vaartstraat, 13.11.1856 – Aalst, Leopoldstraat, 07.12.1918, ongehuwde fabrieksarbeider in Lede, zoon van Michael, werkman / spoorwegarbeider (Hofstade, 05.10.1826) en Joanna Maria Virginia van Coninckxloo (Aalst, 08.01.1826), getrouwd in Aalst op 09.05.1855. De bruidegom woonde in Hofstade en was dienstbode, de bruid woonde aan de Molendries. Het echtpaar kreeg slechts twee kinderen: **Valery** (1856) en Maria Francisca (Dam, 19.11.1858). Valery werd één maal veroordeeld in Gent. Gestalte: 179 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.42.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.11.1884 tot 20.02.1885	-	28	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Schaarbeek	Spoorwegarbeider	Lede	Accidenteel

3.1.3.43. D'HONDT Eduardus (Edouard): ID 118045. Aalst, 11.11.1859*, ongehuwde groentehandelaar in Erembodegem, zoon van Donatus, garenkoopman / herbergier / landbouwer (Denderhoutem, 25.01.1821 - Erembodegem, 18.05.1897) en Amelia de Starck (Storck) herbergierster / landbouwster (geboren in Opbrakel). In het bevolkingsregister van 1856 wordt het gezin in de Geraardsbergsestraat vermeld. Het gezin D'hondt-De Starck had de volgende kinderen: Delphina (Keizerlijk Plein, 11.09.1853), Franciscus (04.04.1856*), Judocus Franciscus (09.07.1862*), Alphonsius (30.05.1864*), Bernardus (19.01.1872*) en **Eduardus** (1859). * = geboren en/of overleden in Schaarbeek. Eduardus groeide op in een gezin met zes kinderen, die allen volwassen zijn geworden. Eduardus werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Hoogstraten. Of hij zijn ouders naar Erembodegem is gevolgd, of omgekeerd – Donatus is in Erembodegem gestorven – is niet te achterhalen. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.43.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	06.03.1886 tot 19.03.1886	19.12.1891 tot 15.03.1882	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Landbouwers en herbergiers	Erembodegem	Structureel

3.1.3.44. DISCART Egidius (Egide): ID 9004. Aalst, Schaarbeek, 09.01.1858, ongehuwde kleermaker in Aalst, zoon van Ludovicus, dagloner / voerman (Haaltert, 11.05.1810 – Aalst, 08.03.1891) en Nathalia Callaert, borduurster / herbergierster (Aalst, 01.07.1816 – 19.11.1876), getrouwd in Aalst op 20.09.1843. Ludovicus en Nathalia hadden zes kinderen: Catharina (22.07.1844 - 12.09.1845), Augustus (03.10.1846), Anna (13.12.1848), Rosalia (04.07.1851), Franciscus (18.08.1853), Egidius (1858). Egidius werd in eerste instantie afgekeurd voor legerdienst op basis van zijn gestalte, maar hij trad op 24 januari 1882 in dienst als vrijwilliger met premie en nogmaals op 25 juli 1890 tot 1 oktober 1898, eveneens met premie. Op 1 oktober 1900 werd hij ontslagen met een bewijs van goed gedrag. Egidius was duidelijk in dienst getreden om economische redenen, en had zich duidelijk aan de militaire discipline geconformeerd. Egidius werd veroordeeld in Kontich en Brussel. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Gestalte bij de militaire keuring: afgerond 152 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.44.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	21.09.1905 tot 26.03.1907	01.08.1908 tot 28.04.1910	47	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Dagloner en borduurster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.45. DU PONT Franciscus Alexander (François Alexandre)*: ID 9626. Aalst, 02.04.1854, gehuwde dagloner in Aalst woonde, zoon van Joannes Henricus en Isabella Vander Speeten, broer van Petrus (de samenstelling van het gezin van oorsprong is vermeld bij Petrus (**zie 3.1.3.46.**)*. Franciscus was getrouwd met Sophia Maria Vandenberghe. Hij werd één maal veroordeeld in Moeskroen. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.45.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	28.04.1911 tot 24.10.1912	-	57	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Schrijnwerker en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.46. DU PONT Petrus (Pierre Dupont)*: ID 9625. Aalst, 10.12.1851 – 06.11.1926, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Joannes Henricus, schrijnwerker (Aalst, 02.05.1823 – 12.05.1902) en Isabella Vander Speeten (Aalst, 11.05.1825 – 28.11.1896), gehuwd in Aalst op 26.08.1846. De bruidegom en de bruid woonden in de Hoogstraat. In het bevolkingsregister van 1856 wordt het echtpaar vermeld in de Vrouwestraat 3, samen met de kinderen: Emilie / Emilia (21.10.1847 – Brussel, 01.06.1904), **Pierre / Petrus** (1851), François Alexandre / Franciscus Alexander (02.04.1854), Marie Thérèse / Maria Theresia (05.10.1856). Het echtpaar had echter ook nog de volgende kinderen: Franciscus Martinus (- 26.02.1852), Maria Catharina (27.03.1859), Franciscus Xaverius (30.07.1861 - 17.09.1862), Carolina (17.01.1863), Felix Henricus (17.05.1866). Petrus is opgegroeid in een gezin dat gedurende een lange tijd in de Vrouwestraat heeft gewoond. In het register van 1867 is Petrus uitgeschreven en is de geboortedatum gewijzigd in 30.12.1851. *Hij was op 03.01.1870 verhuisd naar Laken*. Petrus werd veroordeeld door het Duitse bezettingsbestuur en de rechtbanken van Hoogstraten, Turnhout, Mons en Brussel, en verbleef meermaals meer dan één jaar in de instelling. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.46.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	01.12.1909 tot 21.03.1912	16.03.1921 tot 11.04.1923	57	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Schrijnwerker en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.47. EEMAN Severinus (Severin): ID 69656. Aalst, 04.03.1859^{+} (niet 01.01.1858), ongehuwde passementmaker in Brussel, zoon van Marinus Josephus, twijnder (Aalst, 23.05.1818) en Melania Josina de Vidts, kantwerkster (Aalst, 20.10.1824), getrouwd in Aalst op 01.07.1846. De bruidegom woonde in de wijk Sint-Job, de bruid in de Hoogstraat. Ze kregen acht kinderen waarvan er twee op jonge leeftijd overleden: Maria Antonia (01.12.1846), Emmanuel (06.06.1849), Theresia Joanna (14.11.1851 - 22.05.1853*), Maria Josephina (05.03.1854* - 13.02.1856*), Joannes Bapitsta (05.07.1856*), Severinus (1859), Juliana Joanna (03.02.1862^{+}), Sidonia (,18.08.1866^{+}) * = geboren en/of overleden in het Windmolenstraatje $^{+}$ = geboren in de Zonnestraat. Het echtpaar bleef de hele tijd in dezelfde buurt wonen. Severinus werd veroordeeld in Antwerpen, Brussel, Sint-Jans-Molenbeek en Vilvoorde. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.47.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	30.09.1876 tot 20.10.1876	24.12.1884 tot 22.05.1884	58	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkst	Brussel	Problematisch

3.1.3.48. FRANSAERT Stephan(i)us (Etienne): ID 10574. Aalst, Mijlbeek, 18.06.1871, gehuwde fabrieksarbeider in Aalst. Zijn ouders waren Petrus Josephus, twijndersgast (Aalst, 09.06.1830 – 04.08.1891) en Maria Joanna Callaert, dagloonster (Moorsel, 02.07.1830 – Aalst, 02.01.1909), getrouwd in Moorsel op 31.05.1854. Petrus Josephus was toen lucifermaker / luciferverkoper, Maria Joanna was dienstmeid en woonde tijdens haar jeugd in de wijk Eksterken. Het echtpaar had de volgende kinderen: Coleta (Moorsel, 15.10.1854), Alphonsius (Moorsel, Dries, 12.07.1857), Stephanius (Aalst, 1857), Francisca Philomena (Moorsel, Dries, 05.12.1859 – 05.01.1861),

Fredericus (Aalst, 12.07.1868). Het echtpaar woonde aanvankelijk in Moorsel en daarna in Aalst. Stephan(i)us, gehuisvest in de Langestraat, trouwde op 14.03.1900 met Maria Leonia Schollaert, wonend in de Groenstraat, beiden twijnder, met wie hij de volgende kinderen had: Josephina (Moorselbaan, 26.09.1892, later gewettigd), Octavia Maria (Moorselbaan, 14.06.1896, later gewettigd), Celina (Groenstraat, 26.04.1899, later gewettigd), Agnes Coleta (Groenstraat, 16.03.1902), Louis (Moorselbaan, 18.12.1906), Petrus (07.11.1904 – 03.01.1909), Florent Robert (Ingang Backaert, 30.03.1911), Eugenia Elisabeth (15.04.1915 – 22.09.1917). Bij de geboorte van de eerste drie kinderen werd Maria Leonia Schollaert als landbouwster omschreven. Het echtpaar verhuisde meermaals binnen de grenzen van Mijlbeek. Stephanus werd veroordeeld in Aalst, Nevele, Deinze, Hoogstraten en Brussel. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.48.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	22.11.1898 tot 08.09.1899	05.08.1915 tot 11.05.1917	27	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Mijlbeek	Twijndersgast en dagloonster	Aalst	Problematisch

3.1.3.49. FRANSSAR Ferdinand(us): ID 10579. Aalst, 17.08.1853, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Petrus Josephus Franssar (ook Franssaer geschreven), kleermaker (Aalst, 07.10.1799) en Brigitta de Smet, spinster (Aalst, 17.05.1813 - 17.03.1858), getrouwd in Aalst op 19.09.1849. De bruid en de bruidegom woonden beiden in de Beekstaat. Ferdinand was een broer van: Maria Christina (01.07.1850 – 19.02.1856), een levenloos geboren kind van het mannelijk geslacht (16.03.1858). Over het gezin Franssar-De Smet zijn weinig gegevens terug te vinden. Ferdinandus werd veroordeeld in Vilvoorde, Brussel, Hoogstraten, Nevele en Ninove. Hij had legerdienst verricht van 06.06.1873 tot 20.07.1876, en had volgens zijn *verklaringen elf jaar in Nederlands-Indië gewoond. Hij meldde zich vrijwillig aan bij het Koloniaal Werfdepot op 06.04.1877 en ondertekende een contract voor zes jaar. Hij kreeg het stamboeknummer 5032 en verliet Nederland in Nieuwediep met het stoomschip Voorwaarts op 19.05.1877. Hij vertrok terug naar Nederland vanuit Soerabaja en kwam op 14.09.1887 in Rotterdam aan. Hij was meer dan tien jaar, maar geen volle elf jaar in dienst*. Stamboeken, folio 21470. Ongeveer een maand voor Ferdinandus zich bij het KNIL liet inlijven, deed Carolus Ludovicus van der Burght, stamboeknummer 4773, uit Erembodegem (10.05.1851) precies hetzelfde, en hij vertrok op 09.04.1877 vanuit Nieuwediep met het stoomschip Amalia. Hij stierf in Samarang op 20.11.1899, ook hij bleef meer dan de zes contractueel bepaalde jaren in Nederlands-Indië, maar het verging hem minder goed dan Ferdinandus. Carolus Ludovicus nalatenschap bedroeg 370,84 gulden. Stamboeken, folio 21394. Of de twee streek- en leeftijdsgenoten elkaar in Nederlands-Indië hebben ontmoet is niet duidelijk. Gestalte: 156 cm (in de stamboeken van het KNIL werd een lengte van 157 cm genoteerd).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.49.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	25.02.1888 tot 10.04.1888	09.01.1897 tot 07.04.1898	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 + 1 doodgeboren kind	Mijlbeek	Kleermaker en spinster	Aalst	Problematisch

3.1.3.50. GANSEMAN Aloysius Stanislaus (Aloïs Stanislas): ID 71303. Aalst, 17.05.1850, schoenmaker in Pamel, zoon van Joannes Baptista, winkelier / bakker (Haaltert, 26.06.1820 – Aalst, 26.08.1859) en Maria van Holsbeeck, strijkster en winkelierster (Aalst – 01.11.1854), getrouwd in Aalst op 03.05.1848. Beiden woonde in de Hovenierstraat. Het echtpaae Ganseman-Van Holsbeeck had kinderen: Rosalia Philomena (01.03.1849), **Aloysius** (1850), Dominicus Severinus (08.03.1852), Jacobus Gustavus (07.05.1854* - 14.08.1854), Petrus Joannes (03.04.1856*). Met Sidonia Keymeulen (Aalst, 25.02.1829), met wie hij op 31.12.1854, ongeveer twee maand na het overlijden van zijn eerste echtgenote, getrouwd was, kreeg Joannes Baptista: Maria Christina (16.11.1857*), een levenloos geboren kind (08.07.1859), * = geboren in de Hoveniersstraat. Aloysius was weduwnaar van Apoline Straetmans met wie hij in Pamel getrouwd was. Hij was toen al weduwnaar, na eer eerste huwelijk in Ninove. Hij had twee kinderen, waarvan er een in Pamel woonde: zijn zoon Camille. Aloïs werd veroordeeld in Sint-Kwintens-Lennik. Hij had legerdienst verricht. Op 05.06.1916 werd hij als '*infirme*' omschreven. Voor zijn internering had hij vier jaar in het hospitium van Pamel doorgebracht. *Hij was na een herseninfarct verlamd aan de rechter zijde*. Gestalte: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.50.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	31.01.1912 tot 27.01.1913	05.06.1916 tot 25.05.1917	61	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5 + 1 + 1 levenloos geboren kind	Hovenierstraat (Mijlbeek)	Winkeliers	Pamel	Accidenteel

3.1.3.51. GEERAERTS Judocus Aimé (Josse Aimé) : ID 10843. Aalst, 14.03.1854*, gehuwde dagloner in Brussel, zoon van Joannes Bapitsta, (notaris)klerk en bediende bij het octrooi (Aalst, 04.02.1817 - 19.11.1861) en Anna Carolina de Roover, niet de Proover, (Aalst, 19.07.1819 - 18.11.1861), getrouwd in Aalst op 02.06.1841. Beiden woonden aan de Molendries. Het echtpaar Geeraerts-De Roover had kinderen: Petrus Franciscus (11.11.1841), Petrus Edmondus (18.04.1843), Petrus Camillus (13.09.1846 – 08.04.1847), Judocus Alphonsius (04.02.1848), **Judocus** (1854*), Adolphus Leo (15.07.1856*), Clementina Josephina (09.03.1858*). * = geboren in de Hovenierstraat. Judocus was echtgenoot van Thérèse Minnaert. Judocus werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel, Vilvoorde, Mons, Rochefort, Beaumont, Hoogstraten, Thuin, Borgerhout, Deinze en Duffel. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.51.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
25	12.07.1875 tot 04.09.1875	09.06.1906 tot 06.08.1906	21	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Klerk	Brussel	Problematisch

3.1.3.52. GIJSENS Philemondus (Philemon): ID 11912. Aalst, 25.06.1857*, ongehuwde dagloner in Brussel, zoon van Petrus Carolus, twijnder / metselaar / schaliedekker (Aalst, 04.07.1825 – 27.03.1884*) en Maria Theresia de Meerschman, kantwerkster (Teralfene – Aalst, 23.10.1863). Petrus Carolus hertrouwde na het overlijden van zijn eerste echtgenote, Maria Theresia, in Aalst op 01.06.1864 met Victoria Heyvaert, dienstmeid (Wieze, 27.02.1832 – Aalst, 24.01.1906) met wie hij Daniël (12.03.1865), Catharina Celestina (28.05.1870 – 04.03.1872), en Joannes Alphonsius (11.03.1873) kreeg. Philemondus wordt in het bevolkingsregister met zijn ouders en twee andere kinderen vermeld aan de Brusselsteenweg 132. Het gezin Gijsens-De Meersman had de

volgende kinderen: **Philemondus** (1857), Franciscus (08.10.1859), Paulina (12.04.1862). Philemon maakte deel uit van een nieuw samengesteld dat zes kinderen telde waarvan één is overleden voor het twee jaar werd. In het militieregister wordt vermeld dat hij aan de Moorselbaan woonde en metselaarsgast was. Zijn gestalte was toen 1642 mm. Philemondus werd veroordeeld in Brussel, Gent, Sint-Jans-Molenbeek en Hoogstraten. *Hij verbleef naar verluidt vijf jaar in Afrika met het Vreemdelingenlegioen*, vervulde ook legerdienst en België en was ook brandweerman in Brussel. In het militieregister wordt verwezen naar veroordelingen die hij voor de rechtbanken van eerste aanleg in Brussel en Gent had opgelopen in 1885. * = geboren en/of overleden in Mijlbeek. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.52.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
23	07.03.1885 tot 01.06.1885	15.07.1912 tot 05.10.1914	27	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 + 5	Mijlbeek	Twijnder, metselaar en schaliedekker en kantwerkster	Brussel	Problematisch

3.1.3.53. GOEMAN Gustavus Petrus Augustinus (Gustave): ID 147218. Aalst, Mijlbeek, 01.01.1858, ongehuwde metselaar in Dendermonde, zoon van Benedictus Hilduardus, steenkapper (Dendermonde) en Josephina van Ranst, kantwerkster (Dendermonde). Van het echtpaar Goeman-Van Ranst worden in de akten van de burgerlijke stand van Aalst twee kinderen vermeld: Gustavus (1858) en Petrus Josephus (19.03.1865). Indien dat beeld volledig overeenstemt met de realiteit, dan groeide Custavus op in een vroegmodern gezin. Gelet op Gustavus' woonplaats (Dendermonde = de geboorteplaats van zijn ouders) is het niet uitgesloten dat het hele gezin naar Dendermonde is uitgeweken. Gustavus werd veroordeeld in Brussel en Dendermonde voor landloperij en bedelarij. Hij had in legerdienst verricht. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.53.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	10.07.1888 tot 04.09.1888	08.09.1888 tot 07.12.1888	30	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Mijlbeek	Steenkapper en kantwerkster	Dendermonde	Accidenteel

3.1.3.54. GRYSON Joannes Stephanus (Jean Etienne): Aalst, 26.04.1856**, ongehuwde timmerman in Gooik, zoon van Joannes, meester schrijnwerker, (Dendermonde, 04.09.1825) en Seraphina Roelandt (Kerksken, 30.01.1824 – Aalst, 06.01.1878). Toen Seraphina overleed, woonde Joannes Stephanus nog in Aalst: hij ondertekende sierlijk de overlijdensakte als getuige. Het echtpaar Gryson-Roelandt trouwde in Aalst op 12.05.1852 en kreeg de volgende kinderen: **Joannes Stephanus** (1856), Augustus Jacobus Maria (03.02.1854** – Schaerbeek, 13.10.1884), Florentina Isabella Maria (Grote Markt, 24.02.1859), Gustavus (13.09.1860*), Leo (18.04.1863*), Victorina Emerentia Maria (21.07.1865*), Adolphus (09.11.1868*). ** = Kerkstraat. * = Vrijheidsstraat. Joannes Stephanus werd veroordeeld in Brussel en Tienen. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.54.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	06.07.1906 tot 24.04.1908	28.03.1911 tot 27.03.1914	50	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Schrijnwerker	Gooik	Accidenteel

3.1.3.55. GUNS Petrus Joannes (Pierre Jean Baptiste): ID 152834. Aalst, Mijlbeek, 06.12.1871, ongehuwde klompenmaker in Aalst, zoon van Antonius, twijndersgast (Aalst, 17.07.1831 – 01.09.1881) en (Maria) Stephania Coppens, kantwerkster (Herdersem, 23.01.1842 – Aalst, 12.01.1913), getrouwd in Herdersem (28.04.1865). Het gezin had de volgende kinderen: Edmundus (04.02.1859), Antoinetta Jacoba (01.03.1866), Seraphinus (09.11.1867 – 15.11.1868), Rosalia (11.08.1869 – 17.12.1870), **Petrus Joannes Batpista** (1871), Maria Theresia (15.05.1873 – 06.10.1873), Isabella Clementina (25.09.1874 – 19.10.1875), Petrus Antonius (29.10.1876 – 03.09.1877), Seraphinus (13.01.1878), Rufina Maria (16.01.1882 -22.05.1918), Na het overlijden van Antonius hertrouwde zijn weduwe met Jacobus Franciscus Verbeeke (02.10.1889). Petrus Joannes werd één maal veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Hij had tijdens zijn jeugd 3,5 jaar doorgebracht in de '*verbeteringsschool*' van Ruiselede. Gestalte: 161 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.55.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	01.12.1888 tot 17.09.1989	-	16	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Mijlbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.56. HAMELINCKX Prosper Ludovicus Maria (Prosper Louis Marie): ID 12048, Aalst,** 12.10.1856, ongehuwde kleermaker in Brussel, zoon van Romanus Franciscus, bakker / winkelier / schrijver / muzikant (Aalst, 02.05.1815) en Maria Paulina Steleman, winkelierster / herbergierster (Aalst, 30.04.1824), getrouwd in Aalst op 19.08. 1846. Het echtpaar Hamelinckx – Steleman had zeven kinderen: Catharina Francisca (22.08.1847), Petronilla Justina (18.09.1848), Anna Maria Francisca (19.07.1850), Josephus Cherius (18.01.1852), Guillielmus (27.03.1854* - 20.12.1856), **Prosper Ludovicus** (1856), Judocus Hippolytus (28.02.1859* - 15.05.1860), ** = geboren in de Molenstraat. * = geboren in de Rozemarijnstraat. Prosper werd veroordeeld in Vilvoorde. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.56.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.07.1911 tot 28.08.1912	-	54	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Bzkker en winke-liers	Brussel	Accidenteel

3.1.3.57. HENDRICKX Victor: ID 12379. Aalst, 22.05.1856+, ongehuwde dagloner in Brussel, zoon van Angelus, kaaiwerker (Azldy) en Felicita Josphina de Grauw (Aalst), ook de Grauwe (niet de Henauw), die zes kinderen hadden: Josephus (06.10.1853+), **Victor** (1856), Maria Judoca (09.11.1858*), Simon Joannes (25.12.1860* - 30.10.1861), Joanna (24.08.1864* - 09.07.1866), Isabella Rosalia (06.04.1866* - 29.08.1866), . Victor werd veroordeeld in Brussel. + = geboren in de Radijzengang. * = geboren aan de Vismarkt. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.57.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	23.02.1909 tot 18.03.1910	-	52	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
6	Vismarkt (Schaarbeek)	Kaaiwerker en kantwerkster	Brussel	Accidenteel

3.1.3.58. HOEVELINCK Petrus Joannes (Pierre Jean): ID 60349. Aalst, 16.04.1855 – Geel, *08.01.1908*, landarbeider in Aalst, gehuwd met Maria Leontina de Luijck, zoon van Leander, landbouwer (Aalst, 30.09.1813 – 10.01.1886) en Amelia Mertens, landbouwster (Aalst, 05.03.1819 – 07.02.1867), getrouwd in Aalst op 12.02.1851. Het echtpaar Hoevelinck-Mertens had zeven kinderen: **Petrus Joannes** (1855), Servatius (22.03.1852 – 12.02.1887), Maria (02.07.1853), Emerentia (11.08.1857), Stanislas (05.04.1859), Paulus Petrus (21.08.1860), Cesarina (11.05.1862). Petrus Joannes en zijn echtgenote Maria Leontina kregen de volgende kinderen: Maria (28.05.1887, Mijlbeek), Emerentia Josephina (14.02.1889), Leo Gustaaf (28.02.1896), Irina Maria Malvina (07.09.1893, Bergestraat), Theophiel (05.08.1898, Bergestraat). Het beroep van Petrus Joannes evolueerde en was nu eens herbergier dan weer brouwersgast. Het penitentiair dossier vermeldt dat hij vanaf *10.08.1907 invalide* (*blind*) was en dat hij op 12.12.1907 naar de '*colonie des aliénés*' was getransfereerd, waar hij ongeveer een maand later is overleden. *Hij was voor zijn inschrijving al opgenomen in het oogheelkundig instituut van het (wellicht academisch) ziekenhuis van Gent*. Hij had legerdienst vervuld, en volgens het dossier woonde zijn vrouw in de Binnenstraat. Het echtpaar had in o.a. de Langestraat gewoond. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.58.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	10.08.1907 tot 12.12.1907 (Geel, *08.01.1908*	-	52	Gehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.3.59. KETELS Franciscus (François): ID 13795. Aalst, Tragel, 29.11.1858, ongehuwde smid in Aalst, zoon van Albertus Augustus, werkman (Olsene – Aalst, 12.04.1867) en Clementia Fenies (Olsene). In het militieregister werd vermeld dat hij bij de oproeping in Waregem woonde en 1630 mm groot was – in de kolonie werd een lengte van 166 cm vastgesteld. In dat register wordt ook melding gemaakt van desertie. Hij was een broer van: Charlotta (20.10.1857), Maria Emma (24.01.1861), Leopoldus (21.07.1863), Eulodia (06.01.1866), Benedicuts (30.09.1867), Augusta Louisa (14.01.1871), allen geboren aan de Tragel. Franciscus werd veroordeeld in Gembloux, Héron, Deinze, Gent, Templeuve, Lochristi en Nevele. Volgens het penitentiair dossier van *Franciscus woonde hij enige tijd in Roubaix - zijn moeder verhuisde na de dood van zijn vader eveneens naar Roubaix*. Hij had naar verluidt geen verwanten in België. In de militieregisters werd genoteerd dat zijn broesr Leopoldus en Benedictus in Roubaix woonden. Wellicht zijn de dochters met hun moeder meegereisd naar Frankrijk. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.59.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
14	18.12.1889 tot 04.01.1890	16.10.1909 tot 13.09.1911	41	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
7	Tragel (Schaarbeek)	Werkman	Aalst	Problematisch

3.1.3.60. LANGEROCK Hubertus Jacobus Joannes (Hubert Jacques Jean): ID 19268. Aalst, Molenstraat, 03.11.1869, ongehuwde sigarenmaker in Schaarbeek, zoon van Livinus Leopoldus, hoedenmaker (Gent, 12.03.1836) en Hortentia Ludovica de Smet, winkelierster (Gent, 1836). Het echtpaar Langerorck – De Smet had drie kinderen: **Hubertus** (1869), Gustavus Leopoldus (22.01.1871 – 01.11.1871), Leopolda Hortentia Chalotta Franciscus Gabriella (22.08.1873), Het echtpaar vestigde zich in Aalst op 11.02.1869 verhuisde op 16.07.1874 naar Gent. Hubert woonde als volwassene vooral in de Brusselse agglomeratie. Hubert werd één maal veroordeeld in Hoogstraten. Gestalte: 165,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.60.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	09.12.1895 tot 07.02.1896	-	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Molenstraat (Schaarbeek)	Hoedenmaker en winkelierster	Schaarbeek	Accidenteel

3.1.3.61. LIBRECHT Dominicus (Dominique): ID 15398. Aalst, 02.03.1853, ongehuwde sjouwer in Aalst, zoon van Judocus Leander (Aalst, 17.06.1810 – 08.06.1876), dagloner / stokersgast, Mijlbeek en Francisca Vanden Bossche, ook Van den Bossche geschreven (Aalst, 30.10.1826 – 14.11.1864), winkelierster, gehuwd in Aalst op 17.04.1850. Francisca was toen dienstmeid. Judocus Leander was op 16.06.1838 in Aalst een eerste maal getrouwd met Coleta Vercruyssen, dagloonster (Lede, 27.03.1805 – Aalst, 29.10.1849), de bruidegom was toen metselaarshelper. Met Coleta kreeg hij: Franciscus (24.07.1838 – 10.09.1863), Maria Theresia (15.02.1840 - 28.06.1840), Dominicus (18.08.1841 - Popperodedries, 07.05.1852), de tweeling Egidius (27.01.1845 - 11.12.1845) en Felix (27.01.1845 - 18.12.1845). Met Francisca kreeg Judocus Leander niet alleen Dominicus (1853), maar ook Petrus (- 27.07.1866), Guillielmus / Guillaume François (20.01.1859), Josephus (Namen, - Aalst, 27.11.1861), Carolus Ludovicus (23.05.1851), Maria Theresia (17.03.1855), Carolus Isidorus (23.04.1861). In het militieregister werd Dominicus Librecht voorgesteld als dagloner. Hij was toen 166 cm groot, wat min of meer overeenstemt met de gestalte die in de kolonie werd genoteerd (165 cm). Hij werd op 28 juli 1876 veroordeeld door een militaire rechtbank (Conseil de Guerre) tot een correctionele straf van twee jaar wegens desertie. Volgens het penitentiair dossier woonde zijn broer Louis (wellicht Carolus Ludovicus) in de Gendarmeriestraat, Aalst. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.61.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	12.12.1891 tot 08.03.1892	21.11.1908 tot 17.04.1912	38	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5 + 7	Mijlbeek	Metselaarshelper en dagloonster	Aalst	Problematisch

3.1.3.62. LIBRECHT Guillaume François: ID 15399. Aalst, 20.01.1859, ongehuwde leisteenkapper in Aalst, zoon van Judocus Leander en Francisca vanden Bossche. Was een broer van Dominicus (samenstelling van het nieuw samengesteld gezin van oorsprong is beschreven bij Dominicus, **zie 3.1.3.61.**). Guillaume werd veroordeeld in Hoogstraten, Deinze, Zottegem, Leuven, Antwerpen, Gent en Brussel en verbleef meermaals meer dan een jaar in de instelling. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.62.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	05.11.1901 tot 02.11.1903	10.04.1921 tot 07.04.1923	59	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5 + 7	Mijlbeek	Metselaarshelper en dagloonster	Aalst	Problematisch

3.1.3.63. LUYCKX Petrus Franciscus (Petrus Frans): ID 84300. Aalst, 30.09.1865 (vermeld in de huwelijksakte), verweduwde schilder die in Aalst woonde, zoon van Joannes, twijndersgast (Aalst, 17.10.1829 – 15.04.1905) en Melania Neyman (Aalst, 14.02.1836), getrouwd in Aalst op 03.12.1856. Judocus woonde in het Windmolenstraatje, Melania aan de Vismarkt. Het echtpaar Luyckx-Neyman had acht kinderen: Benedictus Gustavus (04.02.1856 - 06.03.1857, geboren Neyman en gewettigd door het huwelijk), Franciscus Josephus (12.03.1858), Joannes Leopoldus (19.08.1860), Prosper (17.02.1863 – 01.05.1946), **Petrus Franciscus** (1865), Benedictus Amatus (25.04.1868), Josephus (01.11.1870 – 31.12.1872), Petrus Josephus Philippus (29.01.1873 - 13.02.1902), Petrus Franciscus was op 09.01.1889 gehuwd met Maria Ludovica Segers (17.01.1866 – 09.01.1923), hij woonde in de Stoofstraat, de bruid woonde in Mijlbeek. Het echtpaar vestigde zich in Mijlbeek. Petrus Franciscus werd veroordeeld in Borgerhout. Hij werd op 13.06.1928 '*invalide*' verklaard wegens *afname van kracht en gezondheidsproblemen* en hij had *een misvormde linkerpink*. Hij had in Mechelen gewoond en legerdienst verricht. Hij is ook verzorgd in het ziekenhuis van Aalst, waar zijn vrouw overleden was. Volgens zijn mededelingen woonde zijn dochter Maria Alida, echtgenote van Jozef Mortier, in Sint-Job. Gestalte: 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.63.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.06.1928 tot 27.03.1929	-	62	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Molenstraatje en Zonnestraat (Schaarbeek)	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.64. LUYCX Pierre: ID 54270. Aalst, 24.03.1857, gehuwde metaalbewerker (draaier) in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Albert Bernard, *ardoisier* / dakdekker (Aalst, 10.12.1825 – Sint-Jans-Molenbeek) en Anna Maria Ringoir (Aalst, 26.01.1832 – Sint-Jans-Molenbeek), kantwerkster. Pierre was echtgenoot van Rosine Depier, met wie hij in Sint-Jans-Molenbeek was getrouwd en waarvan hij bij zijn aankomst in de kolonie sinds twee weken feitelijk gescheiden was. De ouders van Pierre worden in het bevolkingsregister van 1867 vermeld in het Winmolenstraatje met hun kinderen: Pierre, Léonie, Amélie, Clémence, Anne en Hortense. Er wordt vermeld dat het gezin op 11.02.1875 naar Sint-Jans-Molenbeek is verhuisd. Of ze daar nog kinderen hebben gekregen is niet duidelijk. Het echtpaar Pierre Luyckx – Rosine Depier had vier kinderen. Pierre werd veroordeeld in Brussel. *Hij had legerdienst verricht*. Gestalte: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.64.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	05.04.1905 tot 29.04.1905	-	48	Weduwnaar (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Dakdekker en-kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.3.65. MAES Henricus (Henri): ID 15860. Aalst 04.07.1850, ongehuwde leerlooier in Aalst, zoon van Joannes Constantinus, twijndersgast (Aalst, 18.12.1812) en Antonia Santier, zonder beroep (Xativa, Spanje, 06.01.1812, waar ze als jongen werd ingeschreven met de voornaam Antonius). Henricus was een broer van: Josephus Augustinus (20.11.1843), Philomena (09.02.1845), Dorothea (06.08.1835 – Aalst, 06.01.1856, geboren Santier en gewettigd door het huwelijk van haar ouders), Judoca Josepha (14.06.1849 - 18.06.1849), Maria (25.05.1853 - 04.04.1855), Franciscus (25.05.1853 - 15.07.1853). Charlotte Joséphine Santier, kantwerkster, geboren in Gent en overleden in Aalst, Leopoldstraat, op 15.03.1850, was een dochter van Antonia Santier, maar ze maakte wellicht geen deel uit van het nieuws samengestelde gezin dat in Aalst was getrouwd op 23.09.1835. Joannes Constantinus Maes tekende de akte als getuige. In de volkstelling van 1856 is het adres van het. Echtpaar Maes-Santier: Zonnestraat. Het gezin bestond toen uit de ouders, Henricus en Maria Josephina Michiels dienstmeid. Henricus werd veroordeeld in Aalst en Gent, en hij verbleef meermaals meer dan één jaar in de instelling. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.65.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
31	23.08.1878 tot 14.09.1878	04.05.1921 tot 03.05.1924	28	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Twijndersgast	Aalst	Problematisch

3.1.3.66. MEERSMAN Constantinus (Constant): ID 133979. Aalst, 29.07.1871, ongehuwde zoon van Petrus, textielarbeider (Aalst, - 30.09.1886) en Maria Theresia de Boeck (Erpe – Aalst, 04.03.1886) die in Erpe op 08.04.1865 beviel van Paulina. Het echtpaar Meersman – De Boeck kreeg in Aalst Constantinus en de volgende kinderen: Franciscus Xaverius (08.08.1866), een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (14.12.1867), een levenloos kind van het vrouwelijk geslacht (08.08.1870), Leonia (25.07.1874, Meuleschettestraat), Constantinus woonde bij zijn eerste veroordeling in Aalst en had volgens het penitentiair dossier geen beroep. Constantinus trouwde een eerste maal in Aalst (13.11.1895) met Eudolia Schouppe (Liedekerke, 19.05.1873 – Aalst, 14.04.1904). Constantinus was toen werkman en woonde in de Koolstraat, zijn bruid was dienstmeid en woonde in de Denderstraat. Uit dat huwelijk werden de volgende kinderen geboren: Dominicus (31.08.1896, Dirk Martensstraat), Maria Barbara (31.03.1898, Koolstraat), Henrica (24.01.1901, Koolstraat) en een doodgeboren kind op 22.03.1904 Constantinus was toen twijnder. Toen hij op 16.11.1904 in Aalst trouwde met Delphyna Mertens (Aalst, 07.01.1879, weduwe van Camille van Bemten, Gent, 10.08.1903) was hij arbeider en woonde aan de Oude Dendermondsesteenweg, zijn bruid woonde in de Sint-Jobstraat. Het echtpaar had de volgende kinderen: August Coleta (04.08.1905, Zoutstraatpoort), Leo Clemens (10.04.1908, Ledebaan – 01.01.1909, Diepestraat). Constantinus werd veroordeeld in Aalst. Toen hij de tweede keer werd geregistreerd, gebeurde dat na een kort verblijf in de gevangenis van Dendermonde en nadat hij in Dendermonde voor de correctionele rechtbank was verschenen. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.66.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	08.07.1887 tot 22.07.1887	29.07.1887 tot 29.07.1989	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 2 levenloos geboren kinderen	Schaarbeek	Textielarbeider	Aalst	Accidenteel

3.1.3.67. MEERT Joannes (Jean): ID 16570. Aalst, 03.04.1860 – 23..06.1897, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Carolus Ludovicus, werkman (Erembodegem,) en Regina Goens, kantwerkster (Aalst,) beiden gehuisvest in het Molenstraatje. Het echtpaar had de volgende kinderen: **Joannes** (1960), Maria Theresia (15.05.1862 - 21.09.1862), een levenloos kind van het mannelijk geslacht (19.04.1864), Rosalia Amandina (14.10.1867 – 20.02.1878, Carolus Ludovicus werd vanaf de geboorte van Rosalia als spoorwegarbeider vermeld), Augustus (11.08.1865 – 10.07.1869), Maria Josephina (12.06.1870 – 11.02.1897), Petrus (04.11.1872, Hoogstraat – 15.05.1876). Toen Joannes overleed, was hij twijnder. Hij werd 10 maal geregistreerd in de kolonie en hij werd veroordeeld in Aalst, Dendermonde, Binche en Edingen voor landloperij en bedelarij. *Hij is meermaals uit de instelling ontsnapt*. Zijn adres was volgens het dossier Hoogstraat, Aalst. Hij was vrij jong toen hij - ongeveer twee jaar na zijn laatste registratie in de instelling - overleed, maar hij had de weg naar zijn oorspronkelijke omgeving teruggevonden. Gestalte 180 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.67.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
10	09.02.1889 tot 30.03.1889	01.06.1895 tot 10.10.1896	28	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 1 levenloos geboren kind	Schaarbeek	Werkman en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.68. MEGANCK MARIA JOSEPHUS ALPHONSIUS (ALPHONSE): ID 141237. Aalst, Pontstraat, 09.05.1853, niet 01.05.1853, ongehuwde slager in Aalst, zoon van Joannes Baptista, slager (08.01.1811 – 20.06.1876) en Joanna Catharina van Coninckxloo, herbergierster (Ninove, 14.04.1816 – Aalst, 05.09.1878), gehuwd in Aalst op 01.09.1847, beiden wonend in de Pontstraat. Volgens het militieregister van 1872-1875 woonde Alphonsius aan de Grote Markt. Joannes Baptista en Joanna Catharina kregen de volgende kinderen: Camille (18.07.1841, gewettigd door het huwelijk), Charlotta (Stoofstraat, 06.04.1844, gewettigd door het huwelijk – 15.02.1878), Hypolitus (11.10.1847 – Grote Markt, 28.05.1884), Leonia (03.03.1849), Maria Mathildis (04.02.1851 – 18.09.1879), Edmondus Maria Josephus (25.04.1855), Malvina Josephina (09.08.1858), Prosper Amandus Maria Constantinus (Grote Markt, 08.01.1863 - 26.01.1863). Het gezin waarin Alphonsius is opgegroeid heeft altijd nabij het stadscentrum gewoond: Pontstraat en Grote Markt. Hij werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Gestalte 166,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.68.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.01.1888 tot 30.01.1888	-	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Pontstraat / Grote Markt (Schaarbeek)	Slager en herbergierster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.69. MEGANCK Franciscus Xaverius (François Xavier): ID 173822. Aalst 09.07.1871, ongehuwde vlasspinner en zoon van Petrus Bernardus, metselaar, later schaliedekker (Aalst, 22.01.1829 – 26.03.1916) en Anna Francisca de Roep (Hekelgem, 31.07.1828 – Aalst, 23.02.1915). Het echtpaar trouwde in Aalst op 25.05.1859. Petrus Bernardus was toen twijndersgast, Anna Francisca was dienstmeid. In het militair inschrijvingsregister (1891-1895) werd het beroep van Franciscus Xaverius als gladslijper omschreven. Bij zijn eerste veroordeling woonde Franciscus Xaverius in Aalst. Hij was een broer van Maria Ludovica (20.02.1860), Sophia (01.10.1860, de vader was toen soldaat), Leonardus (05.07.1865), Maurice (13.03.1867 – 17.05.1889, Langestraat) Rosalia (04.02.1869). Alle kinderen kwamen in Mijlbeek ter wereld. Franciscus Xaverius werd veroordeeld in Aalst en Sint-Jans-Molenbeek. Lengte: 135 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.69.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	20.07.1885 tot 18.06.1889	17.05.1890 tot 10.06.1890	14	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Metselaar en schaliedekker, dienstmeid	Aalst	Accidenteel

3.1.3.70. MEGANCK JOSEPHUS: ID 128532. Aalst, Langestraat, 04.05.1867 (niet 01.01.1867), ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Petrus Joannes, dagloner / brouwersgast / stoker (Aalst, 19.08.1826 – 19.01.1909) en Constantia Bocqué (Aalst, 07.09.1825 – Moorsel, Kapittelstraat, 15.10.1915), getrouwd in Aalst op 21.05.1851. De bruidegom was toen katoendrukkersgast, de bruid landbouwster. Josephus was een broer van: Maria Ludovica (22.03.1851), Joannes (19.04.1853 – 22.06.1922), Charlotta (04.05.1855 - 06.08.1856), Carolus (22.06.1857), Alphonsius (04.06.1859), Benedictus (05.03.1861 - 30.06.1861), Rochus (08.10.1862) Dorothea (25.03.1865 – Moorsel, 29.08.1957). Josephus is niet ongehuwd gebleven: hij is op 22.02.1888, na de straf in de landloperkolonie, getrouwd met Leonia D'Hondt (Lede, 24.07.1866), beiden werkten in een textielfabriek. Josephus werd veroordeeld in Asse. Lengte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.70.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.01.1887 tot 11.02.1887	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Mijlbeek (Langestraat)	Dagloner / landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.3.71. MEERT Egidius Florentius (Egide Florent): ID 906. Aalst 09.10.1861, ongehuwde bakker die in Aalst woonde, zoon van Vitalis, broodbakker (Erembodegem, 01.01.1824 – Aalst, 22.06.1875) en Rosalia Temmerman, broodbakster / winkelierster (Erembodegem, 31.01.1831 – Aalst, 18.03.1879), getrouwd in Erembodegem op 20.12.1854. Egidius was een broer van: Joannes Daniel (12.12.1855 – 03.09.1871), Joanna Catharina Charlotta (26.12.1857), Francisca Emiliana (07.02.1860 - 25.02.1860), Maria Cornelia Ludovica (05.05.1864 - 27.10.1866), Stephania Cornelia (25.03.1866 - 06.11.1866), Vitalis Xaverius (18.09.1867 – 20.12.1874), Joannes Baptista Remysius (11.05.1871), Jacobus Carolus Hector (06.10.1873 – 05.04.1877). De kinderen werd geboren in de Sint-Jorisstraat, en als ze als kind zijn gestorven, gebeurde dat op hetzelfde adres. Het bakkersberoep werd niet alleen aan Egidius doorgegeven. Egidius groeide op in een groot gezin dat de hele tijd in de Sint-Jorisstraat woonde. Het werd getroffen door een opvallend hoge kindersterfte. Egidius werd veroordeeld in Namen en Brussel. *Hij had in Brussel, Schaarbeek, Verviers en Luik gewoond*. *In 1890 werd hij opgenomen in het ziekenhuis van Verviers. Volgens het penitentiair dossier was hij een deserteur*. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.71.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	24.02.1892 tot 21.05.1892	25.11.1893 tot 08.02.1894	30	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Broodbakker en winkelierster	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.72. Merckx Henricus Prosper (Henri Prosper): ID 94861. Aalst, 12.08.1861, ongehuwde koperslager in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Judocus, smid (Aalst, 13.08.1837) en Gudula Tombeur (Aalst, 23.09.1840 – 12.07.1909), getrouwd op 10.10.1860. Het echtpaar heeft een tijd in Sint-Jans-Molenbeek gewoond van waar ze op 08.01.1866 terugkeerden naar Aalst. De vader was smid. Het gezin wordt vermeld in het bevolkingsregister van 1856 en woonde aan de Moorselbaan en had nog een tweede zoon: Petrus Joannes (06.01.1863 – 08.0.1865). Het register van de burgerlijke stand vermeldt voorts: Coleta (07.10.1864 - 18.10.1865), Henri werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.72.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.11.1883 tot 20.02.1884	-	22	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Mijlbeek	Smid en stoker, kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.3.73. MICHIELS Hilarius Camillus (Hilaire Camille): ID 16987. Aalst, 21.09.1866, ongehuwd en zonder beroep, woonde in Aalst, zoon van Henricus (Gavere, 10.04.1820 – Gentbrugge, 29.09.1899) koopman, wonend aan de Hopmarkt en Isabelle Livina van Londersele (Aaigem, 16.10.1825). Bij zijn overlijden was Henricus rentenier. In het militieregister werd Hilarius Camillus als koopman geregistreerd, en hij was 1718 mm groot – die lengte wordt opgenomen in het statistisch overzicht omdat de meetgegevens van de antropologische dienst niet in het databestand beschikbaar zijn. Zijn ouders kregen de volgende kinderen: Maria Eulodia (26.08.1860 - 12.05.1863), Cyrille Franciscus (17.10.1861 - 13.05.1864), Alfred Maria (08.02.1863 – 29.05.1909), Coralia Maria Constantia (16.09.1864), **Hilarius Camillus** (1866), Polydorus Carolus (09.03.1868), Hector Désiré (25.01.1871). Wanneer men de akten van de burgerlijke stand bekijkt, valt op dat zowel de vader als de moeder van Hilarius Camillus vlot en sierlijk de documenten ondertekenden. Hilarius werd één maal veroordeeld in Aalst. Gestalte op basis van de militieregisters: afgerond 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.73.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.04.1905 tot 30.07.1905	-	38	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Koopman	Aalst	Accidenteel

3.1.3.74. MOLEN Joannes Baptista Remy: ID 185070. Aalst, Schaarbeek, 04.10.1868, ongehuwde schoenmaker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, wever (Nieuwerkerken, 11.03.1826 – 13.09.1883) en Christina Bruylandt (Ressegem, 16.12.1827 – Aalst, 09.10.1909), Joannes Baptista Remy was een broer van: Leonia (Geraardsbergsestraat, 28.01.1853 – 06.01.1864), Jozef Marinus (12.11.1854 – 05.10.1913), Maria Theresia (08.03.1857 - 18.10.1857), Joannes Belarminus (22.11.1858 – 22.11.1858), Antonia (26.10.1859), Nathalia (09.03.1862), Rosalia (22.02.1866), een levenloos kind van het mannelijk geslacht (22.02.1871). Joannes Baptista Remy werd één maal veroordeeld in Antwerpen. Gestalte: 176 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.74.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.02.1891 tot 24.02.1891	-	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8 + 1 levenloos geboren	Schaarbeek	Wever en huishoudster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.75. PEEREBOOM GUSTAVUS (GUSTAVE): ID 100286. Aalst 28.09.1870, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Franciscus Servatius, kommissionaris, Langeridderstraat (Nieuwerkerken, 11.05.1833) en Victoria Philomena Roggeman, kantwerkster (Haaltert, 07.08.1838 – Aalst, 30.04.1879). Het echtpaar trouwde in Aalst op 10.11.1858. De bruidegom was toen twijnder en woonde in de Langeridderstraat, de minderjarige bruid woonde in de Nieuwstraat. Het echtpaar kreeg in Aalst de volgende kinderen: een levenloos kind van het mannelijk geslacht (17.11.1859), Egidius (26.10.1860, Keizerlijk Plein), Francisca Josephina (19.03.1863), Carolus Ludovicus (22.03.1865), Angelcia (26.09.1876), Gustavus (1870), Petronilla (19.06.1873). Gustavus werd maal veroordeeld inAalst. Het dossier van de kolonie vermeldt dat hij 146 cm groot was. De gestalte van Gustavus in het militieregister was 1723 mm (172 cm) – *hij woonde op dat ogenblik in Roubaix, rue de France 12*. Het verschil met de lengte in het militieregister is vrij groot, maar dat is ongetwijfeld toe te schrijven aan het feit dat hij nog geen volle veertien jaar oud was toen hij in de landloperkolonie belandde. Toen hij in Aalst werd gemeten met het oog op het eventueel vervullen van legerdienst was hij enkele jaren ouder en wellicht volgroeid.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.75.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	21.06.1884 tot 07.07.1884	-	13	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6 + 1 doodgeboren	Langeridderstraat (Schaarbeek)	Commissionaris en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.76. PEEREBOOM PHILEMON: ID 40578. Aalst, 11.08.1850 – Merksplas *24.01.1921*, ongehuwde textielarbeider in Aalst, zoon van Jacobus Ignatius, dagloner / twijdersgast (Aalst, 02.06.1810) en Maria Bascour, kantwerkster / kleermaakster (Aalst, 18.05.1823), getrouwd in Aalst op 22.08.1849. Toen de ouders van Philemon trouwden, woonden ze aan de Molendries en in de Peperstraat. In 1867 was Maria gehuisvest in de Peperstraat, samen met de kinderen: Philemon (1850), Jean Baptiste (04.10.1852), Jean (13.01.1856), Clémentine (25.11.1858), Marie Louise (26.09.1864), Lucie (01.10.1867) en Marie Louise (27.12.1881, dochter van Jean). Philemon werd als fabrieksarbeider aangeduid, en zijn naam werd met rood doorstreept. Op de tegenovergestelde bladzijde is vermeld dat hij van 30.05.1896 tot 10.07.1896 in Rijkevorsel verbleef en op *24.01.1921* is overleden. Voorts vermeldt het bevolkingsregister dat hij in 1890 ziek werd opgenomen in Hoogstraten. Hij ontsnapte één maal op een café in de buurt op te zoeken. Philemon werd veroordeeld in Brussel, Dendermonde, Hoogstraten, Turnhout, Antwerpen en Zandhoven. *Hij had volgens het penitentiair dossier in Gent gewoond, waar hij aangesloten was bij de brandweer*, en hij had ook tijd doorgebracht in de gevangenis van Leuven. Voorts werd hij geïnterneerd in Rijkevorsel. Hij had militaire dienst verricht en was gehospitaliseerd in Aalst en in Gent. In de samenvatting van zijn dossier wordt verwezen naar zijn zuster Clémentine die in de Sint-Kamielstraat woonde – volgens het bevolkingsregister van 1867 woonde ze op dat ogenblik in de Sint-Jorisstraat en was ze gehuwd met Modeste van Mulders. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.76.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
29	13.10.1884 tot 09.01.1885	15.08.1918 tot *24.01.1921*	34	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Peperstraat (Schaarbeek)	Dagloner / twijnder en kantwerkster / kleermaakster	Aalst	Problematisch

3.1.3.77. SLACHMEULEN Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 21231. Aalst, 13.12.1851 – 11.04.1908, gehuwde wasserijarbeider / metselaarsknecht / wever in Aalst, zoon van Antonius, katoendrukker (Aalst, 27.04.1826 – Leopoldstraat, 11.04.1908) en Isabella Rimbaut, kantwerkster (Aalst, 06.02.1827 – Vismarkt, 16.04.1900), getrouwd in Aalst op 23.06.1847. De bruidegom woonde in de Peperstraat, de bruid in de Genstestraat; Het echtpaar had de volgende kinderen: Maria (04.07.1847 - 30.08.1848), Maria Francisca (18.08.1849 – Mijlbeek, 12.11.1867), Joannes Baptista (1851), Josephus (Geraardsbergsestraat, 24.12.1854 - 21.03.1856), Philippus (Schaarbeek, 21.02.1857 – 21.12.1862), Romanus (Schaarbeek, 11.01.1861), Maria Ludovica (Mijlbeek, 04.05.1864 – Melle, 11.07.1926), Maria Leontina (31.12.1867 – Meuleschettestraat, 25.12.1921). Joannes Baptista was getrouwd met Sophia de Wit (Moorsel, 05.05.1844) en op 30.04.1879 hertrouwd met Maria Joanna van Audenhove (30.05.1855). Joannes Baptitsta en Maria Joanna woonden bij hun huwelijk beiden aan de Vismarkt. Met Maria Joanna had Joannes Baptista kreeg Maria Leontina (Mijlbeek, 02.01.1886 – 10.09.1886), en met Sophia kreeg hij Désiré Adolf (Dendermonde, 05.12.1886). Joannes Baptista werd één maar veroordeeld in Brussel . Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.77.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	22.10.1901 tot 20.06.1902	-	49	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Katoendrukker en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.78. TEMMERMAN Franciscus Joannes (François Jean) : ID 171636. Aalst, 23.04.1870, ongehuwde landarbeider in Aalst, broer van Joannes Baptista Termmerman (**zie 3.1.3.79.**). Bij de bijzondere kenmerken werd '*varioles*' (*littekens van de pokken*) genoteerd. Gestalte: 172 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.78.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	22.03.1890 tot 03.05.1890	17.05.1890 tot 19.06.1890	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijlbeek	Groentenhandelaars	Aalst	Accidenteel

3.1.3.79. TEMMERMAN Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 179792. Aalst, 09.11.1871, niet 01.01.1871, ongehuwde tuinman in Aalst, zoon van Petrus Joannes (Aalst, 10.06.1848 – 02.07.1889), groentehandelaar, Mijlbeek en Virginia van den Abeele (Erembodegem, 17.01.1850 – Aalst, Moorselbaan, 15.12.1889), getrouwd in Erembodegem op 13.05.1868. De bruidegom was toen landbouwer, de bruid was werkvrouw. In het militieregister van 1891 tot 1895 wordt vermeld dat Joannes Baptista 1704 mm groot was. Hij werd uit het register geschrapt op basis van een aantal veroordelingen door de correctionele rechtbank van Dendermonde (besluit van de arrondissementscommissaris van 31 januari 1891). Voorts wordt in het register vermeld dat hij op het ogenblik dat hij voor de commissie moest verschijnen in Hoogstraten verbleef. Joannes Baptista was een broer van: Maria Virginia (Erembodegem, Brusselsesteenweg, 29.05.1868), Franciscus Joannes (23.04.1870), Elisa (09.09.1884 – 09.06.1885, moeder was toen herbergierster). Zijn eerste veroordeling liep hij op het jaar nadat zijn vader en moeder waren overleden. Hij was een broer van François Jean Temmerman of Franciscus Joannes, een ongehuwde landarbeider, die eveneens tweemaal werd geregistreerd in het jaar na het overlijden van zijn ouders. Gestalte: 169,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.79.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	11.10.1890 tot 22.11.1890	29.11.1890 tot 20.12.1890	18	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijlbeek	Groentehandelaars	Aalst	Accidenteel

3.1.3.80. PERSOONS Joannes Franciscus (Jean): ID 120891. Aalst 15.04.1860, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon was van Franciscus (Aalst, 30.12.1819), twijndersgast en Rosalia Meert, kantwerkster (Aalst, 13.11.1825 – 13.03.1910). Bij de geboorte woonde het echtpaar in Mijlbeek. Franciscus en Rosalia waren getrouwd in Aalst op 02.11.1853. Franciscus woonde toen in de Gentsestraat, Rosalia aan de Moorselbaan. Joannes Franciscus was een broer van: Maria Mathildis (25.01.1854), Coleta (10.12.1856), Joannes (11.01.1859), Hippolytus (25.11.1864), Camillus (26.10.1866). In het militieregister kwam de gestalte van Joannes Franciscus (1620 mm) bijna overeen met de lengte bij de meting in de kolonie (162,5 cm). Joannes Franciscus werd één maal veroordeeld in Aalst.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.80.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	31.05.1886 tot 26.07.1886	-	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.81. PERSOONS Hippolytus (Hippolyte): ID 18540. Aalst, 25.11.1864, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, broer van Joannes Franciscus Persoons (zie **3.1.3.80**). Hippolytus werd veroordeeld in Gent. Hij verbleef niet samen met zijn broer in de landloperkolonie. Zijn status was structurele landloperij op basis van de vele jaren die tussen de eerste en de laatste internering zijn verlopen. Hij verbleef één maal ongeveer anderhalf jaar in de instelling en één maal bijna twee jaar. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Hippolytus woonde toen in de Klapstraat en was garentwijnder. Gestalte: afgerond 153 cm (meting vermeld in het militieregister).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.81.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	16.02.1911 tot 13.11.1911	18.08.1920 tot 09.08.1922	46	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Mijlbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.82. PODEVIJN Petrus Joannes (Pierre Jean): ID 153975. Aalst, 19.06.1850 (niet 01.01.1850), ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Joannes, hovenier (Aalst, 25.06.1814 – Mijlbeek, 02.09.1876) en Anna Maria van Geem, hovenierster (Aalst, Mijlbeek, 09.04.1815 - 20.021902), getrouwd in Aalst op 15.07.1840. Petrus Joannes was een broer van: Joannes Baptista (17.05.1841 – 06.07.1922), Laurentius Franciscus (25.01.1843 – 23.05.1920), Philemon (15.01.1845 – 10.05.1898), Paulina Philippina Maria (21.11.1846 – 28.09.1907), Camillus Joannes (30.10.1848), Alexandere Gislenus (02.04.1852 – 20.02.1887), Anna Maria (31.10.1853), Maria Leonia (Sint-Job, 19.02.1858). Alle kinderen die voor Maria Leonia werden geboren, zijn in Mijlbeek ter wereld gekomen. Wellicht had het echtpaar Podvijn-Van Geem rond het midden van de jaren 1850 een betere of goedkopere hovenierswoning met daarbij horende grond gevonden in de wijk Sint-Job. Petrus Joannes werd veroordeeld in Brussel, Kontich, Lochristi en Sint-Jans-Molenbeek. Hij verbleef een tijd in de Brusselse agglomeratie zonder vast adres. Gestalte 165,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.82.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	29.12.1888 tot 19.02.1889	07.09.1894 tot 15.03.1895	38	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Mijlbeek en later *Schaarbeek*	Hoveniers	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.83. PORRIAU Seraphinus (Séraphin): ID 104894. Aalst, Hoge Vesten, 16.09.1859, ongehuwde schoenmaker in Aalst woonde, zoon van Emanuel Joannes, kaaiwerker (Aalst, 30.11.1801 - 27.11.1861) en Catharina van der Meulen, huishoudster (Hofstade, 10.11.1819 - Sint-Joost-ten-Node, 26.10.1886), getrouwd in Aalst op 31.01.1849. Beide huwelijkspartners woonden aan de Hoge Vesten. In het militieregister 1876-1880 wordt gemeld dat hun zoon, Seraphinus, 1669 mm groot was, de penitentiair antropologische dienst vermeldde een gestalte van 169 cm, of 2 cm meer. Seraphinus was een broer van: Maria Clementia (10.02.1851 – 09.08.1918), Maria (02.08.1854), Maria Theresia (Hoge Vesten, 06.04.1857). De drie meisjes zijn allen in Aalst getrouwd. Catharina was ook de moeder van Felix van der Meulen (07.07.1843 - Hofstade, Dorp, 16.10.1843) en Maria Sophia van der Meulen (Hofstade, 16.02.1846 – Aalst, Hoge Vesten, 14.10.1848), maar die kinderen zijn overleden voor ze kinderen kreeg met Emmanuel Joannes Porriau. Seraphinus werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.83.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	13.12.1884 tot 16.01.1885	-	25	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijbeke	Kaaiwerker en huishoudster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.84. RAES Donatus (Donat): ID 19439. Aalst, 18.01.1857* , gehuwde wever / , werkman / twijnder / schaliedekker in Aalst, zoon van Josephus, metselaar (Nieuwerkerken, 09.03.1822 - Aalst, Genstesteenweg, 09.12.1897) en Judoca Tas, kantwerkster (Niewerkerken, 15.01.1828 – Aalst, Geraardsbergsestraat, 21.05.1909), getrouwd in Nieuwerkerken, 03.08.1853. In het bevolkingsregister van 1847 wordt het echtpaar vermeld in de Gentsestraat. Het echtpaar Raes-Tas had de volgende kinderen: Carolus Ludovicus (Nieuwerkerken, 01.05.1854), Donatus (1857*), Maria Josephina (12.06.1859* – 24.11.1913), Theophilus (19.12.1861*), Maria Theresia (03.07.1865* - 25.07.1865), Maria (Mijlbeek, 19.06.1866). Donatus groeide op in een gezin dat aanvankelijk in Nieuwerkerken woonde en daarna gedurende vele jaren in Schaarbeek gehuisvest was. Alleen het jongste kind werd geboren in Mijlbeek, en slechts één van de zes kinderen is als zuigeling overleden. Donatus was een eerste maal getrouwd op 27.06.1883 met Henrica Ludovica de Troyer, dagloonster (07.08.1862 – Ajuinstraat, 31.07.1915), en een tweede maal op 19.01.1921 met Nathalia Ledegen (Aalst, 26.06.1859- weduwe van Joannes Batpitsta de Groodt, overleden te Marcinelle op 22.08.1914). Donatus was toen schaliedekker en woonde aan de Zoutstraatpoort, Nathalia in de Peperstraat. Met Henrica Ludovica had Donatus de volgende kinderen: Melania (Roubaix, 22.03.1885 – 05.10.1885*), Josephina (05.04.1886*) Rosalia (04.12.1888* - 01.01.1889*), Maria (Scherreveldestraat, 27.04.1890 – Brabantstraat, 21.04.1892), Geradina (Zoutstraatpoort, 09.03.1893), Malvina (Sint-Jobstraat, 02.09.1898), Petrus (Scherrestraat, 20.01.1901), Maria Frederica (05.04.1903). Donatus heeft verschillende beroepen uitgeoefend en is regelmatig verhuisd. Wellicht op zoek naar werk, heeft hij *samen*

met zijn eerste echtgenote in Roubaix gewoond, waar hun eerste dochter is geboren. * = geboren en/of overleden in Schaarbeek. Hij werd één maal veroordeeld in Asse. Gestalte: 161cm (militieregister).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.84.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	06.09.1911 tot 27.03.1912	-	54	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Metselaar en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.85. RINGOIR Joannes Baptista, geboren Stuyver (Jean Joseph) : ID 19684. Aalst, Peperstraat, 22.10.1868, dagloner, zoon van Josephina Stuyver, kleermaakster (Aalst, 11.04.1840), gewettigd door het huwelijk van zijn ouders: Joannes Jacobus Ringoir, kleermaker, Graanmarkt (Aalst, 11.02.1837 – 30.10.1883), op 04.08.1870. Joannes Baptista was een ongehuwde dagloner in Aalst. Na het overlijden van Joannes Jacobus hertrouwde Josephina op 05.05.1886 met de wever Franciscus Segers. Volgens de gegevens van de burgerlijke stand was Joannes Baptista een enig kind, wat zeer uitzonderlijk was. Hij werd veroordeeld in Kortrijk, Dendermonde, Brussel en Antwerpen. *Hij had in Doornik en Antoing gewoond, en verbleef twee maanden in de gevangenis van Mons en drie jaar en vijf maanden in de gevangenis van Leuven*. Hij zou naar verluidt ook bij foorkramers in Leuven hebben verbleven. Gestalte: 157 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.85.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	09.10.1884 tot 07.11.1884	29.10.1894 tot 15.12.1894	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	Schaarbeek	Kleermakers	Aalst	Structureel

3.1.3.86. ROELANDT Albertus (Albert): ID 128533. Aalst, 05.04.1850, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Petrus Josephus, lucifermaker (Aalst, 02.07.1821 – 10.02.1890) en Regina Wauters, lucifermaakster (Aalst, 30.12.1824 - 17.09.1866), getrouwd in Aalst op 30.01.1850. Petrus Josephus en Regina woonden beiden aan de Moorselbaan. Het echtpaar had de volgende kinderen: **Albertus (1850)**, Maria Gudula (- 09.05.1856), Maria Ludovica (22.02.1855), Maria Josepha (14.07.1857), Theophilus (21.10.1858 - 14.11.1859), Maria Hortentia (05.05.1860), een levenloos geboren zoon (06.06.1862), Carolus Ludovicus (18.04.1864). Uit de geboorteakten blijkt dat het gezin Roelandt-Wauters in Mijlbeek is blijven wonen. Een tweetal maanden na het overlijden van Regina Wauters hertrouwde Petrus Josephus Roelandt op 28.11.1866 in Moorsel met Philomena de Wit. Albertus was een werd één maal veroordeeld in Asse. *Albertus had in het Vreemdelingenlegioen gediend en in Afrika verbleven*. Hij was ook vervanger in het Belgische leger, en had *in Valenciennes, Creil en Sint-Jans-Molenbeek gewoond*. Albertus was zeer mobiel. Gestalte: 165 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.86.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	20.01.1887 tot 18.04.1887	-	26	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Lucifermakers	Aalst	Accidenteel

3.1.3.87. ROELANDT Fredericus (Frédéric): ID 139866. Aalst, 26.11.1866, ongehuwde wever in Aalst, zoon van Roelandt Judocus en Barbara Wauters. Zie Roelandt Judocus (**3.1.2.75.**) voor zijn gezinsachtergrond. Zijn vader Judocus was zoals Fredericus een accidentele landloper. Fredericus werd één maal veroordeeld in Wolvertem. Een bijzonderheid in zijn levensloop was wel dat hij vier jaar in de opvoedingsinstelling van Ruiselede had doorgebracht. Ondanks die wat moeilijke start, slaagde hij erin zich aan te passen aan de eisen van de maatschappij. In het militieregister 1886-1890 werd hij als wever bestempeld en hij woonde in de Langestraat. Hij trouwde op 24.04.1901 in Aalst met Maria Emilia van den Bremt. Hij was twijnder en woonde in de Langestraat, Maria Emilia woonde aan de Moorselbaan. Toen op 22.03.1916 zijn dochter Philomena (29.01.1899) trouwde, was Fredericus mijnwerker. Zowel Fredericus als zijn dochter en schoondochter ondertekende de huwelijksakte. Qua gestalte was hij vergelijkbaar met zijn vader, 157,50 cm tegenover 158 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.87.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	16.12.1887 tot 26.12.1887	-	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek	Lucifermakers	Aalst	Accidenteel

3.1.3.88. ROGGEMAN Augustinus (Auguste): ID 1386. Aalst, 29.07.1856* (niet 21.07.1856) – Merksplas, *22.06.1892*, ongehuwde dagloner in Antwerpen, zoon van Franciscus, weversgast / winkelier (Aalst, 10.08.1816 – 28.09.1885) en Seraphina Judoca Coppens, winkelierster (Aalst, 15.05.1820 – 29.01.1877), getrouwd in Aalst op 25.09.1844. Franciscus woonde aan de Burgt. Franciscus en Seraphina hadden zes kinderen: Franciscus Aloysius (24.04.1845 – 15.07.1885), Dominicus (31.07.1848), Maria (15.08.1850), Alphonsius (12.11.1852*), Josephus (19.05.1854*), **Augustinus** (1856). Na het overlijden van Seraphina Judoca hertrouwde Franciscus op 07.08.1878 met winkelierster Coleta Francisca Wiewauters (Lokeren, 18.05.1828), weduwe van horlogemaker Joannes Baptista Jacobs. Coleta Francisca woonde in het Karmelietenstraatje en had op dat ogenblik nog één minderjarige zoon ten laste. * = geboren en/of gestorven in de Leopoldstraat. Augustinus had legerdienst vervuld en werd één maal veroordeeld in Antwerpen. *Hij had een hartziekte is overleden in de ziekenboeg van de kolonie.* Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.88.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.03.1892 tot *22.06.1892*	-	35	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Winkeliers	Antwerpen	Accidenteeel

3.1.3.89. SAERENS Emilius Jospehus (Emile): ID 116501. Aalst, Mijlbeek 04.02.1861, ongehuwde schoenmaker in Opwijk, zoon van Maria Petronilla Saerens (geboren in Opwijk). De geboortedatum en de geboorteplaats zijn de enige gegevens die in de akten van de burgerlijke stand van Aalst terug te vinden zijn. Volgens het penitentiair dossier was de moeder van Emilius overleden in het Sint-Jansziekenhuis in Brussel. Er wordt ook vermeld dat hij in het '*hospice des enfants trouvés*' heeft verbleven (opvangtehuis voor gevonden kinderen). Alles wijst erop dat Emilius nooit een gewoon gezinsleven heeft gekend. Emilius werd tweemaal veroordeeld in Brussel. Gestalte: 164 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.89.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	30.09.1885 tot 14.12.1885	15.01.1886 tot 12.04.1886	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	?	Opwijk	Accidenteel

3.1.3.90. SCHELCK Josephus (Joseph): ID 58343. Aalst, Mijlbeek, 02.09.1861, ongehuwde smid in Aalst, zoon van Henricus, dagloner, (Aalst, 12.05.1816) en Thecla van Gijseghem, kleermaakster, (Hofstade, 26.03.1827). Toen Henricus en Thecla op 03.05.1849 in Aalst trouwden, was Henricus blekersgast en woonde hij in de Korte Zoutstraat, Thecla was dagloonster en woonde in Hofstade. Henricus was weduwnaar van Melania Cammu (overleden op 13.03.1845). Het echtpaar had de volgende kinderen: Joannes Baptista (30.01.1850), Gustavus (11.10.1851), een levenloos geboren meisje (28.12.1855), een levenloos geboren zoon (06.11.1856), een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (15.12.1859) en **Josephus** (1861). Voor haar huwelijk was Thecla bevallen van Maria Ludovica van Gijsegem (23.10.1847). Josephus werd veroordeeld in Brussel, Elsene en Sint-Jans-Molenbeek. *Tot zijn elf jaar woonde hij bij zijn ouders, daarna in het armenhuis van Brussel.* Gestalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.90.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	11.03.1879 tot 07.06.1879	18.06.1884 tot 11.12.1884	17	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3 + 3 doodgeboren kinderen	Mijlbeek	Dagloner en kleermaakster	Aalst	Structureel

3.1.3.91. SCHOCKAERT Camillus (Camille): ID 97102. Aalst, 20.02.1850, niet 01.01.1850, ongehuwde metselaar in Aalst, zoon van Joannes, koetsier (Lede, 21.02.1821 – Aalst, Vrijheidsstraat, 19.04.1868) en Rosalia van

der Elst, dagloonster (Nieuwerkerken, 20.06.1809 – Aalst, 30.03.1886). De ouders van Camillus hadden de volgende kinderen: Leonia (09.09.1846), **Camillus** (1850), Maria (Lange Ridderstraat, 29.11.1852 - 11.01.1853), Petrus (Lange Ridderstraat, 03.05.1855 - 06.10.1855), Angelina Christina (Nieuwerkerken, 28.041839 – Aalst, 18.09.1917). Na zijn laatste verblijf in de landloperkolonie trouwde Camillus op 14.12.1887 in Aalst met Melania Heeremans. Hij stierf ongeveer tien jaar later – op 06.04.1897 – in Aalst en was toen kaaiwerker. Het echtpaar woonde in de loop der jaren op verschillende adressen en kreeg de volgende kinderen: Petrus (22.04.1889 – 09.11.1889), Maria Joanna (Zoutstraatpoort, 01.05.1890 – 08.01.1891), Alexander (15.09.1891), Petrus (22.04.1893), Cornelius (17.07.1895), Lodewijk (Burcht, 28.02.1897 – 02.06.1897). Ludovicus slaagde erin zich na de landloperperiode aan te passen aan de toenmalige maatschappij. Hij werd na zijn huwelijk vader van zes kinderen. Hij werd veroordeeld in Brussel. Hij had legerdienst vervuld en was 167 cm groot.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.91.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	11.02.1884 tot 01.03.1884	14.08.1886 tot 08.11.1886	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek	Koetsier en dagloonster	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.92. SCHOLLAERT Victor Leopold: ID 20734. Aalst, Mijlbeek 01.09.1873, gehuwde marmerpolijster in Aalst, zoon van Joannes, werkman / twijnder (Aalst, 30.05.1833 – Moorselbaan, Koer Backaert, 02.12.1915) en Maria Alina de Witte, dagloonster / kantwerkster (Aalst, 06.09.1836 – Moorselbaan, Koer Backaert, 09.05.1919), getrouwd in Aalst op 15.04.1857, en beiden gehuisvest in Mijlbeek. Victor Leopold was een broer van: Joanes Franciscus ((15.07.1857), Maria Celestina (13.10.1860), Franciscus Josephus (12.01.1863 – 22.06.1881), Gudula (08.08.1865), Augustus (Langestraat, 29.06.1867), Philomena (Langestraat, 03.02.1870 – 07.01.1873), Maria Leonia (17.07.1871), Maria Josephina (27.09.1875), Philemon (08.09.1879). In 1836 en 1856 was de woonplaats van Maria Alina de Witte, de moeder van Victor Leopold, Langestraat. Hij trouwde met Rosalia Dorothea van Nuffel, twijnster (17.10.1870) met wie hij de volgende kinderen kreeg: Benedictus (geboren als Benedicuts René van Nuffel, Groenstraat, 14.03.1896 – 26.04.1896 – de vader woonde aan de Moorselbaan) en Palmyra (Asserendries, 05.06.1897). Prosper van Nuffel (10.01.1894 – 09.04.1894) was al overleden toen Victor Leopold en Rosalia Dorothea trouwden. Hij wordt dan ook niet verder vermeld. Victor Leopold werd één maal veroordeeld in Brussel. Gestalte (militieregister): 1758 mm (afgerond 176 cm).

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.92.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	25.09.1905 tot 09.10.1905	-	32	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Mijlbeek	Twijnder en dagloonster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.93. SCHOON Franciscus Leopodus (François Leopold): ID 20749. Aalst, Varkensmarkt, 18.08.1854 – Lange Ridderstraat, 04.06.1925, gehuwde dagloner in Aalst, geboren als Franciscus Leopoldus Cornand, gewettigd door het huwelijk (16.06.1858) van zijn ouders Joannes Ambrosius of Antonius schilder / kaaiwerker (Aalst, 31.06.1819) en (Sidonia) Pelagia Cornand (Aalst, 03.01.1821), borduurster. De bruidegom woonde aan de Varkensmarkt, de bruid in Mijlbeek. Franciscus Leopoldus was een broer van: Anna (17.07.1856 – 21.06.1925), Clementina (Mijlbeek,10.02.1859), Egidius Alphonsus (Varkensmarkt, 26.08.1863 – Moutstraat, 24.04.1916).

Uit de huwelijksakten van de kinderen blijkt dat het gezin aan de Hoge Vesten woonde. 1Franciscus Leopoldus trouwde op 04.02.1885 met Maria Verbestel (09.05.1861 – Groenstraat, 29.09.1919). In het penitentiair dossier wordt de echtgenote van Franciscus Leopoldus Jeanne genoemd (Joanna), maar in de akten van de burgerlijke stand wordt die naam niet vermeld samen met Franciscus Leopoldus. De bruidegom was twijnder, de bruid twijnster, en ze woonden beiden aan de Hoge Vesten. Op 11.02.1886 beviel Maria in de Hoogstraat van een zoon, Petrus. Franciscus werd één maal veroordeeld in Gent. Gestalte: (militieregister) 1635 mm of 163,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.93.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.08.1912 tot 22.08.1914	-	58	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4	Mijlbeek	Schilder, kaaiwerker en borduurster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.94. STRICK Daniel: ID 21860. Aalst, 17.11.1865, ongehuwde stoker in Aalst, zoon van Maria Anna Strick (wellicht Aalst, 22.11.1841 – 10.05.1927, dochter van Damianus en Rosalia van Hecke), kantwerkster. In het militieregister 1881-1885 wordt vermeld dat Daniel op het ogenblik van de inschrijvingen in Koekelberg verbleef en dagloner was. Hij 1726 mm groot en zijn moeder woonde in de Langestraat. Hij meldde zich als vrijwilliger aan bij het leger, maar hij werd weggezonden en ontving geen getuigschrift van goed gedrag. Daniel werd veroordeeld in Leuven. Gestalte: afgerond 172,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.94.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	23.06.1903 tot 10.09.1904	08.03.1911 tot 06.03.1913	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Mijlbeek	Kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.95. THIENPONT PETRUS AUGUSTINUS (PIERRE): ID 137594. Aalst 12.05.1859, ongehuwde huisschilder in Aalst, zoon van Albertus, smid, en Catharina Johanna van den Broeck (- Couillet, 14.08.1864). Petrus is op 13.06.1888 in Aalst getrouwd met Pelagia de Smaels, kantwerkster (Erpe, 29.05.1870), zijn vader woonde toen in Brussel. Petrus werd veroordeeld in Brussel en Aalst. Petrus Albertus en Pelagia de Smaels (ook De Smaele gespeld) kregen de volgende kinderen: Petrus Alfons, metselaar (23.05.1889 – Kaaskerke, 09.11.1917, soldaat bij het vierde linieregiment en echtgenoot van Rosalia Malvina Claessens), Justina, fabriekarbeidster (23.09.1890 – 06.06.1913), Albertus (07.02.1892), Joanna (19.09.1893 – 05.01.1926, echtgenote van Benedictus van den Borre), Clementina (26.08.1895), Gustaaf (09.03.1897), Henrircus (28.12.1898), Hortentia (13.10.1910 – 29.11.1910), Louis (08.09.1913). Het echtpaar heeft op tal van plaatsen gewoond: Gentsestraat, Gentsesteenweg, Asserendries, Peperstraat, Zoutstraatpoort, Sint-Martensplein, Zoutstraat. Over zijn gezin van oorsprong werden geen gegevens aangetroffen in de documenten van de burgerlijke stand. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.95.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	28.09.1880 tot 23.10.1880	21.10.1887 tot 16.12.1887	21	Ongehuwd (Later gehuwd)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	?	Smid en kantwerkster	Aalst	Structureel

3.1.3.96. TROCH Camillus (Camille): ID 22633. Aalst, Schaarbeek, 08.04.1864, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Donatus, twijnder, (Nieuwerkerken, - Aalst, 09.04.1882) en Maria van Geet, kantwerkster (Aalst, 27.09.1844 - 20.01.1882). Het echtpaar Troch-van Geet trouwde op 14.05.1862 en woonde respectievelijk in Nieuwerkerken en Mijlbeek. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: **Camille** (1864), Antonia (07.09.1866 – 12.10.1867), Carolus Ludovicus (24.10.1868 – 24.04.1874), Petrus (10.03.1871), Dominicus (20.08.1873), Josephus (09.04.1876), Blondina (16.01.1879), Jacobus (30.03.1881-05.06.1885). Volgens het penitentiair dossier had Camillus in het ziekenhuis van Aalst verbleven en zijn zuster Blondina verbleef in het weeshuis van Aalst. Het adres van de andere kinderen kende hij niet. Op 11.04.1895 was hij naar Aalst gegaan om bij de firma Levèque een bewijs te vragen dat hij daar had gewerkt tot de sluiting van de firma. Camillus trouwde op 07.03.1901, ongeveer vijf jaar na zijn laatste verblijf in de landloperkolonie, met Joanna Henrietta Spaens (28.06.1858), beiden woonden op dat ogenblik aan de Asserendries en oefenden geen beroep uit. Camillus werd veroordeeld in Aalst en Brussel. Gestalte: 169,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.96.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	13.11.1885 tot 07.12.1885	21.09.1895 tot 17.09.1899	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.97. VAN AUDENHOVE Judocus (Josse): ID 10999. Aalst, Schaarbeek, 08.01.1863, ongehuwde leerlooier in Aalst, zoon van Amandus, werkman / leerlooier (Aalst, 20.01.1810 - 15.05.1866) en Joanna Petronilla de Wuffel, kantwerkster (Aalst, 20.09.1819 – 20.01.1896), gehuwd in Aalst op 28.09.1839. De bruid woonde in het Windmolenstraatje. **Judocus** was een broer van: Isabella (09.04.1841), Joannes Baptista (06.05.1843), Franciscus Xaverius (29.12.1845 – 20.10.1914), Catharina (09.03.1849 – Hoogstraat, 18.09.1849), Petrus (04.08.1850 - Geraardsbergsestraat, 12.07.1853), Franciscus (12.03.1853 – Zoutstraatpoort, 25.12.1871), Maria Joanna (Zoutstraatpoort, 30.05.1855 – 12.05.1886), Petrus (23..08.1857*), een levenloos geboren jongen (24.04.1860), Philemondus (20.11.1861*), Benedictus (02.10.1865 – Zoutstraatpoort, 07.02.1870). * = geboren in Schaarbeek. Volgens het penitentiair dossier woonde hij in de Hovenierstraat en had hij legerdienst vervuld. In het militieregister luidde zijn adres Scherrestraat. Zijn gestalte kwam min of meer overeen met gegevens in zijn penitentiair dossier (1733 mm). Hij werd maal veroordeeld in Namen, Brussel en Nevele. Gestalte: 174 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.97.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	19.02.1894 tot 01.05.1894	10.12.1895 tot 04.04.1896	31	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11 = 1 doodgeboren kind	Schaarbeek	Leerlooier en kantwerkster	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.98. VAN CAUWENBERGH Franciscus Camillus (François Camille): ID 6640.Aalst, Schaarbeek 29.01.1874, ongehuwde paraplumaker in Aalst, zoon van Joannes Baptista, mutsenmaker / leurder / kleermaker (Aalst, 06.03.1832) en Maria Judoca Possé (Aalst, 27.05.1837 – 15.10.1875), getrouwd in Aalst op 22.09.1858, beiden woonachtig in Schaarbeek. Na het overlijden van Maria Judoca hertrouwde Joannes Baptista op 02.02.1876 met Paulina de Voet (26.10.1834, weduwe van Adolphe de Potte). Volgens het militieregister was Franciscus Camillus een mutsenmaker die in de Scherrestraat woonde. Zijn gestalte kwam overeen met de lengte die werd vastgesteld door de penitentiair antropologische dienst. **Franciscus Camillus** was een broer van: Franciscus Leopoldus (29.08.1859*), Nathalia (Scherrestraat, 19.09.1861 – 18.03.1869*), Petrus (30.12.1863 - 30.09.1865*), Josephus (26.05.1866* - 20.04.1904), Melania (wijk Sint-Job,20.10.1868 – 08.11.1869). * = geboren en/of overleden in Schaarbeek. Volgens het penitentiair dossier had hij voor zijn broer (Franciscus) Leopoldus en een oom gewerkt. Hij werd één maal veroordeeld in Ninove, en hij werd vanuit de kolonie getransfereerd naar de instelling in Rekem. Gestalte: 171,5 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.98.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.04.1893 tot 30.09.1893	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Mutsenmaker / kleermaker en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.99. VAN DE MEERSSCHE Amatus (Aimé): ID 23342. Aalst, 17.09.1871*, gehuwde kleermaker in Aalst, zoon van Joannes, kleermaker (Aalst, 23.02.1834 – Postweg, 24.06.1900) en Rosalia de Clercq, naaister (Brussel, 20.11.1834 – Aalst, Maanstraat, 16.05.1888), getrouwd op 25.07.1866. Joannes woonde in Schaarbeek, Rosalia aan de Houtmarkt. Het echtpaar Van de Meerssche-De Clercq had de volgende kinderen: Hortentia Francisca (Zonnestraat, 29.04.1861 – Maanstraat, 12.02.1922, gewettigd door het huwelijk van haar ouders), Camillus (06.05.1867*), Emma (11.11.1868 – Peperstraat, 25.04.1899), Adrianus Emmanuel (12.01.1870*), **Amatus** (1871), Alicia (26.05.1873* – 09.03.1874), Celina (09.11.1875*), Carolus (21.03.1877*), * = geboren en/of overleden in de Hoogstraat. Amatus was 13.02.1901 getrouwd met Mathildis van den Bossche, herbergierster (18.07.1847 – 14.07.1908). De bruidegom woonde in de Maanstraat, de bruid was de weduwe Henricus Franciscus Conrad, en ze woonde aan de Hoge Vesten. Amatus werd veroordeeld in Brussel, Aarschot en Borgloon. Geen gedigitaliseerd samenvattende penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.99.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
8	08.11.1905 tot 15.11.1905	03.12.1913 tot 04.04.1914	34	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Kleermaker en naaister	Aalst	Problematisch

3.1.3.100. VAN DEN BERGHE Carolus Ludovicus (Charles Louis Vandenberghe): ID 175157. Aalst, Schaarbeek, 23.02.1873, ongehuwde zeemleerbereider in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Franciscus, verver (Brielen) en Maria Theresia van Wezemael, kantwerkster (Erpe). Dit gezin heeft weinig sporen achtergelaten in Aalst. Carolus Ludovicus werd één maal veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek.. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.100.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.06.1890 tot 21.10.1890	-	16	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	Schaaarbeke	Verver en kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.3.101. VAN DEN BERGHE Joseph (Joseph Vandenberghe): ID 155436. Aalst, 26.04.1855, ongehuwde dagloner / leurder in Aalst, zoon van Joannes Baptista, vuurstoker (Aalst, 10.01.1828 – 21.07.1882) en Henrietta (ook Henrica) Wiels, mutsenmaakster (Wichelen, 20.07.1827 – Aalst, 04.07.1868, getrouwd in Aalst op 05.05.1852. Joannes Baptista was toen landbouwer en woonde in Aalst, de bruid woonde in Wichelen. Na het overlijden van Henrietta hertrouwde Joannes Baptista op 22.09.1875 met Maria Joanne de Range (Moorsel, 19.11.1829). Het echtpaar Van den Berghe-Wiels had kinderen: Anna Maria (Hofstade, 05.02.1853), **Joseph** (1855), Josephina (23.11.1857 - 19.04.1859), Joannes (07.01.1859 – 15.05.1859), Gustavus Alphonsius (05.03.1860), Victoria (29.11.1862), Franciscus (21.03.1866). Behalve Anna Maria werden alle kinderen geboren in Mijlbeek. De geboorteakte van Josephus werd niet gevonden maar zijn geboortedatum wordt bevestigd op pagina ALS_BEV_1867_113_0142. Op die pagina wordt vermeld dat hij op 29 maart 1889 naar Sint-Jans-Molenbeek is vertrokken, wat overeenkomt met zijn verklaring dat hij Sint-Jans-Molenbeek had gewoond. Joseph werd veroordeeld in Brussel en hij was soldaat geweest. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.101.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	29.01.1889 tot 23.02.1889	-	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Stoker en mutsenmaakster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.102. VAN DEN BOSSCHE Franciscus (Vanden Bossche François): ID 91133. Aalst, Gentsestraat, 14.08.1853, verweduwde wever in Damprémy, zoon van Joannes Jacobus, blauwer / metselaar (Aalst, 31.05.1806 - 19.11.1868) en Maria Joanna Luyckx, kleermaakster (Aalst, 22.11.1814), getrouwd in Aalst op 17.05.1848. De bruidegom woonde in de Lange Ridderstraat, de bruid in de Gentsestraat. Het echtpaar Van den Bossche-Luycks had kinderen: Joanna Catharina (24.03.1849), Catharina (05.04.1851) en **Franciscus** (1853) Franciscus was weduwnaar van Fanny Thielemans (overleden in Laken in 1885. Franciscus werd veroordeeld in Brussel, Sint-Joost-ten-Node, Beveren en Nevele. *Franciscus heeft in Aalst, Mechelen, Damprémy (route de Bruxelles 77), Charleroi en Roubaix gewoond en militaire dienst verricht*. Zijn linkerhand vertoonde een opvallend litteken. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.102.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	28.06.1883 tot 29.08.1883	13.12.1908 tot 27.04.1909	30	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Metselaar en kleermaakster	Damprémy	Problematisch

3.1.3.103. VAN DEN BOSSCHE Jacobus (Jacques) : ID 23524. Aalst, 29.01.1869, gehuwde mijnwerker in Gosselies, zoon van Constantinus (Aalst, 13.03.1842 – 18.06.1900), jacquardwever, Korteridderstraat, en Catharina Francisca de Smet (Aalst, 14.11.1830). Constantinus, wonend in de Keizerstraat en Catharina Francisca, wonend in de Langeridderstraat, trouwden in Aalst op 18.12.1864 en waren de ouders van: **Jacob** (1869) en Emmanuel (06.04.1871 – 08.04.1871). Catharina Francisca was een weduwe van Paschasius le Bon, met wie ze drie kinderen had. Ze was in dat eerste huwelijk meermaals bevallen van een levenloos kind. Na het overlijden van Catharina Francisca hertrouwde Constantinus op 02.11.1887 met Maria Emma Callebaut (Moorsel, 14.01.1855) – hij was op dat ogenblik herbergier. Jacobus trouwde met Barbara Josephina de Boitselier (geboren in Pamel) en had met haar in de Hoogstraat, Aalst een dochter: Theresia Constantia (30.05.1898). Hij werd één maal veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.103.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.07.1911 tot 15.03.1912	-	42	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2 + 3	Schaarbeek	Jacquardwever / herbergier en kantwerkster	Gosselies	Accidenteel

3.1.3.104. VAN DEN BROECK Joannes (Jean): Aalst, 24.06.1866 (niet 01.01.1866), ongehuwde zeemleerbereider in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Carolus Ludovicus, smid, (15.01.1841) en Pelagia Victoria van den Steen, bobijnster (Moorsel, 08.07.1827 - Sint-Jans-Molenbeek, 16.04.1883), erkend door het huwelijk van zijn ouders in Aalst op 29.05.1867. Carolus Ludovicus woonde aan de Varkensmarkt, Pelagia Victoria in Mijlbeek. Ze was weduwe van Franciscus de Bruecker, met wie ze op 03.12.1851 in Aalst getrouwd was. Carolus Ludovicus en Maria Pelagia hadden samen: **Joannes** (1866) en Emma Rosalia (06.10.1871 – 01.02.1918). Na het overlijden van Pelagia Victoria hertrouwde Carolus Ludovicus met Leonia Constantia de Backer, gestorven in Aalst op 27.04.1896. Hij trouwde een derde keer op 09.09.1896 met Maria Francisca Gillis (15.10.1863). Beiden woon-

den aan de Asserendries. Carolus Ludovicus kreeg met Leonia Constantia vijf kinderen en met Maria Francisca acht. Of al die kinderen deel uitmaakten van de nieuw samengestelde gezinnen is niet duidelijk. Joannes werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek, Brussel en Aalst. Gestalte: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.104.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
5	14.11.1885 tot 27.11.1885	05.07.1887 tot 17.01.1888	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
(2 +5 + 8) ?	Schaarbeek	Smid en bobijnster	Sint-Jans-Molenbeek	Conjunctureel

3.1.3.105. VAN DEN EYNDE Camillus Maria (Camille Marie): ID 23691. Aalst, 09.11.1865 – 08.11.1929, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Donatus, twijndersgast (Heldergem, - Aalst, 06.10.1866) en Françisca Heymans, kantwerkster (Denderhoutem - Lede). Donatus en Francisca hadden kinderen: **Camillus Maria** 09.11.1865** - 08.11.1929), Maria Hortensia (01.02.1853* - 23.12.1860), Maria Delphina (13.10.1855*), Octavia (10.02.1858**), Maria Josepha (20.07.1860**), Adolphus (19.03.1863** - 05.02.1930) ** = geboren in de wijk Sint-Job (Schaarbeek), * = geboren in Mijlbeek. Toen Camillus Maria zich moest melden bij de militaire overheid was hij garentwijnder en woonde hij aan de Gentsesteenweg. Hij nam dienst in het leger en moest voor de militaire rechtbank verschijnen voor het niet opvolgen van bevelen (veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf). Camillus werd veroordeeld in Brussel, Eeklo, Waarschoot en Hoogstraten. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Hij had een problematisch landlopersprofiel: er verliep ruim 18 jaar tussen de eerste en de laatste registratie. Gestalte: afgerond op basis van het militieregister: 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.105.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
9	12.03.1902 tot 02.03.1903	09.04.1920 tot 04.04.1923	36	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Overwegend Schaarbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.106. VAN DER ELST Gustavus (Gustave): ID 156229. Aalst, Schaarbeek, 09.08.1863, ongehuwde schoenmaker in Aalst, zoon van Petrus, twijnder / dagloner (Welle, 12.06.1820 – Aalst, Schaarbeek, 24.11.1884) en Maria Theresia van Droogenbroeck (Liedekerke, 10.08.1825 – Aalst, Schaarbeek, 05.06.1884). In het militieregister van 1881-1885 wordt Gustavus als schoenmaker vermeld. Hij woonde toen in de Geraardsbergsestraat en was 1588 mm groot, wat ongeveer 3 cm minder was dan de lengte die door de penitentiair antropologische dienst werd geregistreerd (162 cm). Zijn vader en moeder woonden in 1847 eveneens in de Geraardsbergsestraat. G**ustavus** was een broer van: Augustinus (Erembodegem, Brusselsesteenweg, 25.07.1845), Maria Joanna (19.05.1856 – 21.04.1916), Petrus Joannes (27.10.1857 – 22.04.1875), Franciscus (12.05.1860 – 04.12.1882), Clementia (23.06.1866), Josephus (29.05.1870). Vanaf de geboorte van Maria Joanna, kwamen de kinderen in Aalst ter wereld. Gustavus werd veroordeeld in Brussel en Ronse. Hij had legerdienst vervuld en werd voor de militaire dienst *verpleegd in het ziekenhuis van Aalst*.. Gestalte: 162 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.106.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	16.02.1889 tot 05.03.1889	05.12.1889 tot 01.04.1890	52	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Dagloner, twijnder en huishoudster	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.107. VANDERHAEGEN Julianus (Julien Vanderhaeghen): ID 23926. Aalst, (niet 07.09.1870) maar 07.11.1870, ongehuwde bakker in Aalst, zoon van Romanus van der Haegen, voerman (Aalst, 10.02.1834) en Angelica Deraef (niet Derave), kantwerkster (Aalst, 16.01.1836). In het bevolkingsregister van 1867 wordt het gezin Vanderhaegen-Deraef vermeld in de Sint-Jobstraat en het bestond uit de ouders en de volgende kinderen: Marie Louise (25.08.1855), Egide (27.08.1857), Pierre (30.05.1859), Joseph (02.05.1861) en Julien (01.08.1867). Later werden Franciscus Xaverius (Sint-Job, 01.08.1867 – 12.12.1869) en Julianus (Sint-Job, 07.11.1870) geboren . Julien veroordeeld in Hoei, Asse, Brussel, Dendermonde en Wolvertem. *Hij had naar verluidt in Sint-Jans-Molenbeek en Koekelberg gewoond*. Lengte: 156 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.107.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
10	27.02.1889 tot 30.04.1989	20.02.1894 tot 18.02.1896	18	Ongehuwd
Gezin van oor-sprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats land-loper**	**Landlopercategorie**
7	Schaarbeek	Voerman en kant-werkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.108. VAN DE WALLE Josephus (Vande Walle Joseph): ID 24361. Aalst, Vismarkt, 06.02.1867 - , zonder beroep in Aalst, zoon Angelus Albertus, schoorsteenveger (Aalst, 18.08.1837 – Hoge, Vesten, 12.12.1911) en Francisca Jacoba de Galan, kantwerkster, (Aalst, 05.03.1833 - 17.12.1896), getrouwd in Aalst op 01.06.1859. De bruidegom woonde aan de Varkensmarkt, de bruid aan de Vismarkt. Het militieregister 1886-1890 vermeldt dat Josephus twijnder was en aan de Hoge Vesten woonde. Hij was 1700 mm groot. **Josephus** was een broer van: Angelina Isabella (Vismarkt, 25.08.1860), Carolus (Vismarkt, 20.12.1861), Anna (Vismarkt, 06.11.1863), Mathilda (12.02.1864), Leo (Burcht, 04.02.1866 - Vismarkt, 27.03.1866), Josephina (Hovenierstraat, 11.09.1869), Philippus (31.08.1871 – 22.05.1874), Joanna (Hoge Vesten, 24.10.1873), Joannes Baptista (20.04.1876 – 02.07.1876), Maria Ludovica of Louisa (Hoge Vesten, 29.10.1877 – Nieuwbeekstraat, 27.08.1920). Josephus werd één maal veroordeeld in Brussel.. Er wordt rekening gehouden met de gestalte uit het militieregister: 170 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.108.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	03.08.1900 tot 13.11.1900	-	33	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
10	Schaarbeek	Schoorsteenveger en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.109. VAN DE WIELE Amadeus (Vandewiele Amadé): ID 24395. Aalst, Keizerstraat, 23.09.1867, ongehuwde bakkersgast in Aalst, zoon van Augustinus, klompmaker / dagloner / twijnder (Oordegem – Aalst, 02.10.1870) en Maria Constantia Elaet, wasvrouw (Oordegem, 27.02.1825 – Aalst, 02.08.1887). In het bevolkingsregister van 1847 worden Augustinus en Maria Constantia en twee zonen vermeld in de Gentsestraat.. In het militieregister (1186-1890) wordt vermeld dat Amadeus, zijn zoon, 1730 mm groot was (of 2 cm minder dan in het rapport van de penitentiair antropologische dienst). Hij woonde op dat ogenblik op de Grote Markt bij Jean Scheerlinck. Jean Scheerlinck was een bakker die al in 1856 aan de Grote Markt 14 woonde. **Amadeus** was een broer van: Augustus (Oordegem, 31.12.1850 – Aalst, Groenstraat, 11.02.1924), Engelbert (Oordegem, 30.04.1853), Constantinus (Oordegem, 30.04.1853), Camille (31.05.1856), Maria Sidonia (22.04.1859), Emelia (29.08.1861 - 31.05.1862), Amelia (29.07.1863 - 27.12.1863), Maria Theresia (Keizerstraat, 27.01.1865 - Keizerstraat, 21.09.1865), Amadeus trouwde na zijn landloperperiode in Aalst op 26.02.1896 met Clementina Maria Coessens. Diezelfde dag trouwde ook zijn broer Engelbert. Amadeus was op dat ogenblik nog altijd broodbakker, en zowel hij als Clementina woonden in de Bolleweg. Amadeus werd veroordeeld in Brussel en Gent. *Uit het dossier blijkt dat hij ook in Molenbeek en Mons heeft gewoond*. Het lijkt erop dat hij na zijn landloperperiode een gewoon leven heeft geleid. Gestalte: 175 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.109.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	13.10.1884 tot 27.10.1884	02.03.1894 tot 10.04.1895	17	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Dagloner en wasvrouw	Aalst	Structureel

3.1.3.110. VAN DE WIELE Leo (Léonard): ID 24397. Aalst, 19.12.1867, ongehuwde verpleger in Aalst, zoon van Bernardus, twijnder (Oordegem, 10.04.1819 – Aalst, 04.07.1896) en Ida Schotte, winkerlierster (Steenhuize Wijnhuize, 09.03.1827 – Aalst, Zonnestraat, 27.12.1888), getrouwd in Aalst op 14.11.1855. In het bevolkingsregister van 1847 werd Ida als dienstmeid in de Kerkstraat gesignaleerd. Het echtpaar Van de Wiele-Schotte had zes kinderen: Clementia (18.03.1857*), Camillus (25.06.1859 – 23.08.1868), Prosper (27.01.1863*), Carolus Ludovicus (21.07.1865* - 17.02.1876) **Leo** (16.12.1867* – 20.07.1921), Gustavus (10.02.1869* – 28.11.1869). Leo werd twee maal veroordeeld in Brussel. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.110.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	22.10.1904 tot 05.08.1905	16.11.1909 tot 05.04.1910	37	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Zonnestraat (Schaarbeek)	Twijnder en winkelierster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.111. VAN HAUWERMEIREN Gustavus (Gustave): ID 24774. Aalst, Schaarbeek, 09.02.1868 – Hoogstraten, *02.02.1918*, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Franciscus, landbouwer (Aalst, 05.02.1825 – 20.11.1883) en Henrica Persoons, landbouwster (Aalst, 06.06.1828 – Gentsestraat, 07.06.1907), getrouwd in Aalst op 31.10.1863. **Gustavus** was een broer van: Philemon (30.04.1864 – 24.09.1866) en Stephania (15.02.1869). Gustavus werd veroordeeld in Antwerpen, Ninove, Herzele, Brussel, Deinze en Hoogstraten. Enkele jaren voor hij in de kolonie is gestorven werd hij '*infirme*' verklaard (03.10.1913). Hij trad vrijwillig in dienst bij het leger in 1895 (met premie) en werd in 1899 weggezonden uit het leger. Hij is één maal ontsnapt uit de kolonie. Zijn zuster Stephania woonde volgens zijn dossier aan de Gentsepoort in Aalst. Gestalte: 171 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.111.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
12	14.11.1899 tot 24.04.1900	12.05.1917 tot *02.02.1918*	31	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Landbouwers	Aalst	Problematisch

3.1.3.112. VAN HELSEN Camillus (Camille): ID 24836. Aalst, 30.04.1874 – 25.04.1900, ongehuwde smid in Aalst, zoon van Petrus van Helsen, dagloner - ook van Delsen geschreven -, (Hillegem, 24.11.1833 – Aalst, 09.08.1894) en Maria Theresia Geerts, dagloonster (Burst, 04.07.1836 – 20.05.1897). Het echtpaar Van Helsen/Van Delsen-Geerts had de volgende kinderen: Joannes Baptista (Nieuwerkerken, 21.02.1872), **Camillus** (1874), Rosalia van Delsen (Aalst, 21.12.1875-31.08.1926), Carolus Ludovicus (16.01.1878 – 21.02.1878). In het bevolkingsregister van Nieuwerkerken (1867) wordt Petrus van Delsen vermeld als Petrus van D'elsen (later Van Delsen), gehuisvest in Maal, huisnummer 10. Op datzelfde adres woonde toen ook Maria Theresia Geerts. Als huisvrouw werd Francisca Roels (Nieuwerkerken, 28.05.1832- 15.01.1867), vermeld, met wie hij in Nieuwerkerken getrouwd was op 30.04.1858 en de volgende kinderen kreeg: Leodia (23.04.1857), Augustinus (13.11.1860), Augustus (05.10.1864 – 28.03.1872), en Germanus (05.12.1866). Joannes Baptista (Petrus werd op 28.04.1874 uitgeschreven en op 04.05.1874 ingeschreven in Aalst). Camillus was de enige uit het nieuw samengestelde, kroostrijke gezin die de familienaam Van Helsen heeft gekregen. Hij werd veroordeeld in Aalst en Leuze. *Volgens zijn eigen verklaringen had hij in Frankrijk en o.a. in Luik gewoond*. Toen hij in de kolonie werd ingeschreven had hij een verblijf in de instelling van Rekem achter de rug en in het '*quartier de discipline*' van de gevangenis van Gent. Gestalte: 175,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.112.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	03.08.1889 tot 06.08.1889	16.01.1896 tot 20.10.1896	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 5	Schaarbeek	Dagloners	Aalst	Structureel

3.1.3.113. VAN HERPE Gustave (Vanherpe): ID 24862. Aalst, 01.01.1851, ongehuwde dagloner in Sint-Jans-Molenbeek, zoon Joannes Baptista (Balegem) en Colette / Coletta van Steendam (Balegem), in het bevolkingsregister van 1856 ingeschreven in de Gentsestraat 73. Joannes Baptista was gisthandelaar en Coletta wordt vanaf de geboorte van Clementina als herbergierster omschreven .Joannes Baptista en Coletta hadden de volgende kinderen: Judocus (13.12.1842), Philomena (02.07.1845 – 11.074.1858), Rosalia (21.08.1847), Anna Catharina (17.10.1849), **Gustavus** (1851), Clementia (15.11.1852 – 08.07.1853), Adolphus (31.07.1854), Cornelius (17.04.1857 – 02.05.1858). Het echtpaar bleef de hele tijd in de Gentsestraat wonen. Gustave werd veroordeeld voor zowel landloperij als bedelarij in Sint-Jans-Molenbeek, Leuven, Luik, Lier, Aalst, Doornik, Puurs, Brussel, Hollogne, Boom, Peer, Kontich, Hoogstraten, Gent, Dendermonde en Asper. *Hij had volgens zijn verklaringen zeven jaar in Frankrijk gewoond en verbleef van 1877 tot 1882 in Nederlands-Indië*. Gestalte: 173 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.113.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
23	23.10.1875 tot 23.12.1875	24.09.1892 tot 06.10.1893	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Gentsestraat (Schaarbeek)	Handelaar en herbergierst	Sint-Jans-Molenbeek	Problematisch

3.1.3.114. VAN NECK Carolus Ludovicus: ID 25381. Aalst, 04.04.1860, gehuwde voerman in Aalst. Hij was een zoon van Emmanuel, landbouwer (Aalst, 15.06.1819) en Coleta van den Abeele, landbouwster (Erembodegem, 11.05.1818 – Aalst, 03.01.1867), getrouwd op 08.11.1843 in Aalst, beiden woonachtig in Mijlbeek. Het echtpaar had de volgende kinderen: Maria Mathildis (14.03.1846 - 28.11.1846), Rosalia (02.05.1848), Victoria / Victorine (vermeld in het bevolkingsregister van 1856 met haar ouders in de Papestraat, Mijlbeek - 28.04.1864), Antonia (04.07.1850 – 14.04.1864), Christina (26.03.1852 - 20.04.1854), Gustavus (05.06.1854), **Carolus Ludovicus** (1860). Carolus Ludovicus, landbouwer, trouwde op 11.02.1885 in Aalst met Maria Virginia Muylaert (10.04.1860 – 11.12.1897), hovenierster, beiden gehuisvest in Mijlbeek. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Gustavus (30.07.1885) en Valentina (16.07.1889, die op 28.08.1912 trouwde met Livinus Josephus Maria de Paepe, onderwijzer, geboren in Bavegem op 24.03.1885), beiden woonachtig in Aalst, respectievelijk Groenstraat en Moorselbaan. Valentina's vader, Carolus Ludovicus, woonde op dat ogenblik in Dendermonde. In december 1887, verkocht notaris De Vis voor rekening van het echtpaar Charles Van Neck-Muylaert 20 loten 'Kanadas' aan de Hertshage.[442] Carolus Ludovicus werd veroordeeld in Aalst., maar uit zijn levensloop blijkt dat hij daarna een vrij stabiel bestaan heeft geleid. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

[442] *De Denderbode*, 01.12.1887, 3.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.114.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
4	15.12.1903 tot 05.04.1904	30.06.1909 17.01.1911	43	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Conjunctureel

3.1.3.115. VAN WIEL Franciscus (François): ID 25973. Aalst, Moutstraat, 15.02.1856, gehuwde voerman in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Egidius Romanus, twijndersgast / kaaiwerker (Aalst, 28.02.1828) en Petronilla De Smet, kantwerkster (Aalst, 03.04.1829), getrouwd in Aalst (02.05.1855). Het gezin had de volgende kinderen: Maria Ludovica (10.06.1850 – 06.02.1857, gewettigd door huwelijk), **Franciscus** (1856), Maria Ludovica (24.09.1858), Hippolytus (11.04.1961), Ludovicus (27.12.1863). Franciscus werd veroordeeld in Brussel en was volgens de penitentiaire administratie gehuwd met Marie Cambier. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.115.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.12.1908 tot 02.12.1910	24.12.1910 tot 22.03.1913	52	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
5	Schaarbeek en Mijlbeek (meest voorkomend?)	Twijndersgast en kantwerkster	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.3.116. VERA Ludovicus (Louis): ID 28603. Aalst, 25.04.1850, gehuwde metselaar in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Martinus, dagloner / lompenhandelaar (Lede, 06.1807) en Maria Moreels, dagloonster (Heldergem 13.10.1806), getrouwd in Aalst op 24.01.1844. Beiden woonden in het Kalvestraatje. Voor dat tweede huwelijk was Martinus op 06.05.1840 in Aalst getrouwd met Antonia Segers (09.05.1817 – 09.07.1843) met wie hij kinderen had: Emmanuel (08.11.1841 - 08.11.1841), Petronilla Eloïsa (13.12.1842 - 18.03.1843). De kinderen uit het eerste huwelijk waren overleden toen Martinus hertrouwde. Het gezin Vera-Moreels wordt vermeld in het bevolkingsregister van 1856 aan de Vanasschewegel – Ludovicus was zeven jaar oud en het enige kind op dat ogenblik. Het gezin Vera-Moreels had drie kinderen: Petronilla (30.09.1844 - 18.03.1853), Emmanuel (27.06.1848 - 01.05.1849), Ludovicus (1850). Ludovicus was op 13.07.1881 in Aalst getrouwd met Maria Josephina van Driessche (Aalst, 18.03.1863 – 20.02.1929). Hij woonde het grootste deel van zijn leven in Aalst, en werd veroordeeld in Sint-Jans-Molenbeek. Zijn zoon Pierre, wellicht Petrus (22.03.1884), woonde volgens het penitentiair dossier in Aalst. '*Infirme*' bij zijn aankomst. Hij had legerdienst verricht. Gestalte: 160 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.116.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	17.02.1920 tot 03.03.1920	-	69	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Dagloners	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.3.117. VERHULST Marinus: ID 26540. Aalst, Langeridderstraat 21.02.1857, verweduwde dagloner in Aalst, weduwnaar van Louisa Josephina Ruelens, zoon van Henricus (Aalst, 19.02.1825 - 06.09.1866), twijndersgast en Joanna Maria Callebaut, kantwerkster (Aalst, 24.01.1827 – 03.05.1906), getrouwd in Aalst op 08.07.1850. De bruidegom woonde in de Korte Ridderstraat, de bruid in de Vrijheidstraat. De ouders van Marinus kregen de volgende kinderen: Anna (13.09.1850), Joanna (22.11.1851), Isabella (03.09.1854 – 13.01.1872), Marinus (1857), een levenloos geboren kind van het mannelijk geslacht (25.04.1859), Clementina (02.06.1860), Maria Adela (17.10.1862), Carolus Ludovicus (07.02.1865 - 02.09.1866) bij het overlijden werd genoteerd dat Henricus *komissionnaris* was. Marinus hertrouwde op 02.10.1901 in Aalst, na een eerste huwelijk in Roubaix, in 1882, met Clementia Rosalia Corbet (Corbé) uit Brugge, overleden in Roubaix op 23.07.1887, met Louisa Josephina Ruelens (Geraardsbergsestraat, 04.10.1858), weduwe van Benoit de Sadeleer, overleden op 09.04.1899. Marinus was op dat ogenblik kaaiwerker en zowel hij als Louisa woonden in de Achterstraat. Volgens het militieregister was Marinus 1732 mm groot. In dat register is ook vermeld dat hij voor de Krijgsraad van Luik is verschenen voor desertie en op 11.10.1887 veroordeeld werd. Hij was in april 1877 als vrijwilliger toegetreden tot het leger. Volgens het penitentiair dossier was zijn adres Lange Ridderstaat, 69. In 1926 werd genoteerd dat *zijn gezondheidstoestand werd gekenmerkt door volledig verval. Hij had ook een liesbreuk aan de linkerzijde*. Op 15.09.1932 was hij volledig '*krachteloos'*. Marinus *heeft een tijd in Roubaix gewoond*. Marinus werd veroordeeld in Gent, Boom, Brussel, Hoogstraten, Aalst, Duffel, Zottegem, Deinze, Sint-Katharina-Lennik, Turnhout, Lochristi en Nevele. Gestalte: niet vermeld in het samenvattend dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.117.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
34	28.09.1889 tot 12.11.1889	15.09.1932 tot 07.07.1933	32	Weduwnaar
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 doodgeboren kind	Schaarbeek	Twijndersgast en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.118. VERLEYSEN CORNELIUS FRANCISCUS (CORNEILLE FRANÇOIS): ID 26578. Aalst, 31.03.1859, ongehuwde stoker in Aalst, zoon van Antonius, kaaiwerker, Mijlbeek (Aalst, 08.10.1830 – 22.06.1867) en Joanna van der Speeten, werkvrouw (Okegem, 21.05.1830 – Aalst, 29.07.1866), getrouwd op 14.11.1855. De bruidegom was toen wever en woonde aan het Moutmolengat, de bruid woonde in de Molenstraat. Het echtpaar had de volgende kinderen: Joannes Baptista (Vaartstraat, 16.06.1857), Cornelius Franciscus (1859), Joannes (03.01.1862 - 05.11.1862), Catharina (25.03.1864), een levenloos kind van het mannelijk geslacht (29.07.1866). Cornelius Franciscus werd veroordeeld in Maasmechelen en Namur. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.118.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
6	11.03.1904 tot 19.03.1904	23.06.1911 tot 14.07.1911	44	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 1 levenloos geboren	Mijlbeek	Kaaiwerker en werkvrouw	Aalst	Structureel

3.1.3.119. VERLEYSEN PHILEMON: ID 85481. Aalst, Vrijheidstraat, 27.04.1855, ongehuwde kleermaker in Aalst, zoon van Judocus, werkman / distilleerder / brouwersgast (Hekelgem, 11.05.1812 – Aalst, 16.12.1858*) en Barbara Wauters, herbergierster (Moorsel, 02.02.1821), getrouwd in Aalst op 14.02.1849. De bruidegom woonde aan de Vaart en was toen dagloner, Barbara woonde in Sint-Lievens-Houtem en was dienstmeid. In 1847 woonde Barbara aan de Moutmolen. In het bevolkingsregister van 1856 wordt het gezin in de Leopoldstraat vermeld, en de vader was op dat ogenblik distilleerder (stoker). Het echtpaar Verleysen-Wauters had de volgende kinderen: Barbara (Varkensmarkt, 31.10.1852), Augustinus (02.07.1850), Philemon (1855), Maria Joanna (13.06.1858*). Philemon maakte werd vroeg wees. Barbara had een dochter, Rosalia Wauters (19.01.1862* - 21.01.1866*), en hertrouwde na het overlijden van Judocus in 1858 op 15.02.1866 met Dominicus de Backer, kleermaker (22.09.1826). Beiden woonden in de Leopoldstraat. Gelet op het beroep van Philemon, kleermaker, mag worden aangenomen dat hij opgegroeid is in het gezin van Dominicus de Backer, die ook kleermaker was en weduwnaar van Maria Stephania Hanssens, kantwerkster / naaister (Oordegem – Aalst, 09.01.1865^{+}), met wie hij de volgende kinderen had: Joannes Antonius (Langeridderstraat, 02.05.1853), Nathalia (Langerridderstraat, 01.06.1855), Clementina (18.10.1858^{+}), Catharina Alinda (07.09.1861^{+}), Maria Albertina (03.10.1863^{+}). Het nieuw samengestelde gezin, dat zoals het gezin van oorsprong, in het stadscentrum woonde, had negen kinderen. * = geboren en/of overleden in de Leopoldstraat. $^{+}$ = geboren en/of gestorven in de Keizerstraat. Philemon werd veroordeeld in Gent. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.119.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.11.1882 tot 11.12.1882	-	27	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9 (nieuw samengesteld gezin)	Leopoldstraat en Keizerstraat (Schaarbeek)	Brouwersgast en herbergierster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.120. VIELLEFONT ANTONIUS (ANTOINE): ID 99547. Aalst, 19.12.1867, ongehuwd, woonde in Brussel en had geen beroep, zoon van Joannes Baptista, leurder / dagloner (Aalst, 20.10.1843) en Victoria de Boeck (Baardegem, 20.12.1839), getrouwd in Aalst op 10.01.1866. Joannes Baptista en Victoria woonden in Mijlbeek, en Victoria was de weduwe van Laurentius Franciscus de Coninck, met wie ze op 25.09.1863 een doodgeboren kind kreeg. Het echtpaar Viellefont-De Boeck had twee kinderen: Antonius (1867) en Anna (28.09.1872). Antonius werd twee maal veroordeeld in Elsene en Turnhout. Zijn adres in Brussel was volgens het penitentiair dossier Miniemenstraat (Ingang Van Preter, 28). Gestalte: 142 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.120.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	09.08.1883 tot 23.05.1884	24.05.1884 tot 30.08.1886	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Mijlbeek	Leurder / dagloner en huishoudster	Brussel	Accidenteel

3.1.3.121. VIEILLEFON JOSEPHUS FRANCISCUS (JOSEPH VIEILLEFONT): ID 118063. Aalst, Schaarbeek, 04.01.1862, (niet 06.01.1861), ongehuwde wever in Aalst, zoon van Joannes Baptista, twijnder (Aalst, 05.09.1818 – 27.02.1884) en Theresia Mathieu (Matthieu), kantwerkster (Aalst, 19.09.1825 – Sint-Job, 16.06.1894), getrouwd in Aalst op 21.02.1849. Joannes Baptista en Theresia woonden op dat ogenblik in de Geraardsbergsestraat. Josephus Franciscus was een broer van: Joanna (04.10.1849 – 04.06.1910), Franciscus (06.07.1851), Antonius (Geraardsbergsestraat, 05.09.1853 - 09.10.1855), Petrus (17.01.1856 - 08.09.1857), Christina (Schaarbeek, 06.01.1858 - 22.12.1858), Carolus Ludovicus (28.11.1859), Josephus Franciscus (04.01.1862 – Gent, 05.07.1926), Leontina (Schaarbeek, 12.03.1864), Joannes Baptista (22.12.1865), Carolus Franciscus (12.12.1874). Hij werd veroordeeld in Gent. Volgens het penitentiair dossier had hij vier jaar in Brussel gewoond, en bij de opmerkingen werd genoteerd dat hij aan een *atrofie van de linkerhand* leed. Lengte: 164,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.121.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	08.03.1886 tot 28.05.1886	25.06.1886 tot 20.09.1886	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
11	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.122. VIOLON Georgius Adolphus Cornelius (Georges Adolphe Corneille): ID 27105, Aalst, Keizerlijk Plein, 27.06.1866, gescheiden kunstschilder in Schaarbeek, zoon van Carolus (Charles), (Ninove, 18.10.1834 -), postbediende / koopman, die in 1856 in de Vrijheidsstraat woonde, en Coleta Joanna Gheeraerts (Aalst, 10.10.1835 -), getrouwd in Aalst op 08.04.1861. Het echtpaar Violon Gheeraerts had de volgende kinderen: Hubertus Joannes Leo Maria (Vrijheidsstraat, 01.01.1862), Amandina Joanna Maria Francisca (Keizerlijk Plein, 20.04.1863 - 22.12.1863), Amandina Zaïre Françoise Maria (Keizerlijk Plein, 09.10.1864), Arthur Joannes (Stationsstraat, 03.08.1868 – 14.12.1869), Paulus Modestus Maria (07.09.1869 – 09.09.1969), Alfred Joannes (Veldstraat, 28.01.1873 – 25.03.1873), Maria Constantia Antonia (Stationsstraat, 30.10.1870 – 01.11.1870), Victor Constantinus (Veldstraat, 23.03.1872 – 26.03.1872). Het bevolkingsregister van 1867 vermeldt het gezin in de Stationsstraat 13, waar Carolus als kolenhandelaar actief is. Volgens het penitentiair dossier was Georgius Adolpus gescheiden van Marie Elisabeth Lorin. Goergius werd veroordeeld in Brussel. Hij groeide op in een gezin waarvan de nakomelingen meestal op zeer jonge leeftjd zijn overleden.. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.122.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	02.06.1911 tot 07.06.1912	-	44	Gescheiden
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Bediende en handelaar, huishoudster	Schaarbeek	Accidenteel

3.1.3.123. VLASSCHAERT Jacobus Theophilus (Théophile): ID 140176. Aalst, Stoofstraat, 07.01.1867, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Carolus Franciscus, blikslager (Aalst, Gentsestraat, 03.10.1840 – Nazarethstraat, 16.05.1908) en Melania Wick, kantwerkster (Aalst, 18.09.1835 – Sint-Jansstraat, 02.10.1884), getrouwd in Aalst op 03.12.1864. In het militieregister van 1866-1890 wordt Jacobus Theophilus vermeld als tafelhoudersgast, gehuisvest in de Sint-Jansstraat 33, lengte 1637 mm. **Jacobus Theophilus** was een broer van: de tweeling Johanna Helena en Maria Adelina (Stoofstraat, 27.06.1864 – Maria Adelina gestorven op 10.01.1883 in de Sint-Jorisstraat, Johanna Helena gestorven op 08.06.1885), Barbara Leontina (Vismarkt, 24.03.1863 – 06.05.1869), Maria Coleta (Stoofstraat, 15.08.1869), Joannes Baptista (19.03.1872 – Stoofstraat, 20.07.1874), Josephus Franciscus (Stoofstraat, 09.09.1873 – 26.02.1890), Maria Ludovica (Nazarethstraat, 22.01.1880). Jacobus Theophilus werd en veroordeeld in Gent. Gestalte 164 cm (komt overeen met de lengte in het militieregister.)

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.123.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	23.12.1887 tot 09.01.1888	07.07.1888 tot 31.07.1888	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Schaarbeek	Blikslager en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.124. WALGRAEF Franciscus (François): ID 27336. Aalst, 18.11.1854 – 12.02.1917, ongehuwde sjouwer in Aalst, zoon van Antonius Augustinus, kaaiwerker (Aalst, 19.03.1820) en Joanna Antonia Roelandt (Aalst, 09.07.1826), kantwerkster. Het echtpaar Walgraef-Roelandt trouwde in Aalst op 24.03.1847, Antonius was blauwverver en woonde in de Vrijheidsstraat, Joanna was kantwerkster en woonde aan de Hoge Vesten. Het echtpaar had de volgende kinderen: Guilielmus (23.03.1849), **Franciscus** (1854), Petrus Joannes (27.12.1851), Franciscus werd veroordeeld in Aalst en Vilvoorde voor landloperij en bedelarij. Zijn status was problematisch: er verliep meer dan twintig jaar tussen de eerste en de laatste registratie. Het militieregister vermeldt dat Franciscus 163 cm groot was, in de instelling werd 165 cm genoteerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.124.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	13.04.1883 tot 07.07.1883	05.09.1906 tot 21.09.1907	28	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Kaaiwerker en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.125. WAUTERS Benedictus (Benoit): ID 63406. Aalst, Keizerlijk Plein, 04.04.1854 – 21.10.1921, gehuwde mijnwerker in Charleroi, zoon van Joannes (Aalst, 01.02.1823 – 05.08.1885), metselaar en Joanna de Coster, kantwerkster (Aalst, 18.11.1823 - 06.01.1873), getrouwd in Aalst (16.08.1843). Na het overlijden van Joanna de Coster hertrouwde Joannes op 31.12.1873 met Catharina Porriau – eventuele kinderen uit het tweede huwelijk worden buiten beschouwing gelaten. Het echtpaar Wauters-De Coster had de volgende kinderen: Theophilus (07.04.1844 – 28.01.1901), Anna (31.10.1847 – 26.10.1881), Alexandrina (30.07.1846 - 14.09.1846), Petrus Augustinus (28.05.1851 - 27.07.1852), levenloos geboren jongen (03.05.1853) **Benedictus** (1854), Lucas (11.11.1856), een levenloos geboren meisje (07.11.1859), Maria Theresia (21.11.1860), Emma (08.09.1863). Benedictus was volgens het penitentiair dossier de echtgenoot van Firmine Dejue (getrouwd in Marchienne-au-Pont, maar leefde al lang gescheiden van zijn vrouw) . Benedictus werd veroordeeld in Gent, Harelbeke en Charleroi. *Heeft in Frankrijk (Lille, Le Havre en Paris) gewoond, en verbleef het kamp van Nunspeet (Nederland)*. Werd tijdens zijn laatste verblijf in de kolonie '*infirme*' verklaard. Hij had een zuster, Emma, die in Noord-Frankrijk woonde. Het kleine aantal registraties wordt belangrijker geacht dan de tijd die tussen de eerste en de laatste registratie verliep, en daardoor wordt Benedictus als een conjuncturele landloper beschouwd. Gestalte: 154 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.125.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	15.10.1908 tot	26.04.1920 tot *21.10.1921*	54	Gehuwd (feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 2 levenloos geboren kinderen	Schaarbeek	Metselaar en kantwerkster	Charleroi	Conjunctureel

3.1.3.126. WAUTERS Fredericus (Frédéric): ID 2575. Aalst, 11.12.1861 - Merksplas, *02.07.1912*, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Bernardus Josephus, twijnder (Aalst, 20.01.1823 -) en Catharina de Jonge, kantwerkster (Aalst, 25.08.1835 – 18.10.1885), getrouwd in Aalst op 29.04.1857. De bruidegom woonde in de Perperstraat, de bruid in het stadsdeel Schaarbeek. Fredericus was een broer van: Joannes Baptista (12.09.1857), Clementia (13.12.1859), Isabella (04.06.1864 – Gent, 05.11.1909), Carolus (25.10.1866), Ludovicus (10.03.1869), Leontina (12.09.1872 - 29.03.1877), Maria (24.01.1875 – 22.11.1910), Catharina (20.10.1877). Federicus werd veroordeeld voor landloperij en bedelarij in Brussel, Dendermonde, Hoogstraten, Chièvres, Eeklo, Gent, Edegem, Duffel, Nevele en Anderlecht. Hij verbleef naar verluidt drie maal in het ziekenhuis van Aalst en *hinkte* (*linkerbeen*). Hij werd '*infirme*' verklaard. Hij overleed door ouderdomszwakte. Hij verklaarde dat zijn broer Ludovicus in Courcelles woonde. Gestalte: 155,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.126.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke stand**
16	16.05.1892 tot	30.05.1911 *02.07.1912*	30	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Twijnder en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.127. WAUTERS Joannes Baptista (Jean Baptiste): ID 168548. Aalst, Mijlbeek, 02.06.1871 – *09.02.1910* in de kolonie, ongehuwde landarbeider in Aalst, zoon van Josephus Ludovicus, dagloner (Aalst) en Rosalia Goeman, kantwerkster, geboren in Nieuwerkerken. Bij de geboorte van Joannes Baptista was zijn vader 71 jaar oud, zijn moeder 26. In de registers van de burgerlijke stand is de geboorte van Joannes Baptista de enige bewaarde akte. Over het gezin waarin Joannes Baptista is opgegroeid kunnen geen onweerlegbare uitspraken worden gedaan. Alternatieve schrijfwijzen geven geen aanvullende informatie. Joannes Baptista werd veroordeeld werd in Brussel, Turnhout en Hoogstraten. Volgens het penitentiair dossier had hij acht jaar in de opvoedingsinstelling van Ruiselede doorgebracht. In 1892 verbleef hij naar verluidt drie maanden in het ziekenhuis van Aalst. Hij werd als 'infirme' beschouwd. Hij werd geveld door *longtuberculose*. Gestalte: 172,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.127.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
18	21.11.1889 tot	27.11.1908 tot *09.02.1910*	18	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Mijlbeek	Dagloner en kantwerkster	Aalst	Problematisch

3.1.3.128. WAUTERS Lucas (Luc): ID niet vermeld. Aalst, Gasstraat, 17.11.1867 (niet 11.11.1867), ongehuwde dagloner in Aalst. Zijn ouders waren Franciscus, metselaarsgast, Vrijheidstraat (Aalst, 24.03.1840) en Maria Hortentia van der Elst, kantwerkster, Mijlbeek (Aalst, 29.07.1844), gehuwd in Aalst op 27.02.1867. Het echtpaar had de volgende kinderen: Josephina (27.02.1865, gewettigd bij het huwelijk van haar ouders), **Lucas** (1867), Henricus (22.04.1871 – Hofstade, 24.04.1927), Joanna (Korte Ridderstraat, 27.04.1873), Joanna Antonia (Korte Ridderstraat, 24.05.1875) Cesarina (28.04.1878 – Herdersem, 24.03.1898, dood aangetroffen in de Dender)[443], Aloysius (Windmolenstraatje, 28.08.1881), René (08.10.1886 – 29.12.1887), Jozef (10.09.1888 – 22.09.1888), In het bevolkingsregister van 1867 wordt Lucas vermeld in de Impasse Roelandt, Vrijheidsstraat. Lucas werd één maal veroordeeld in Brussel. Volgens het penitentiair dossier droeg hij *een loep voor het linkeroog*. Hij was slechts 140 cm groot.

[443] In *De Denderbode* van 27 februari 1898 werden in het bericht over de dood van Cesarina een aantal namen met elkaar verwisseld: 'Woensdag avond 23 dezer, rond 7 uren 's avonds, is de genaamde Maria Hortensia Wauters, dochter van wijlen Frans, bijgenaamd Matroos, en Van der Elst Cesarina, wonend Windmolenstraatje, op den Tragel, omtrent het garenfabriek, in den Dender gesprongen en verdronken. Men vermoedt dat liefdesverdriet aanleiding gaf tot dezen zelfmoord', 4.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.128.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	05.11.1883 tot 12.01.1884	-	15	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Metselaar en kantwerkster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.129. WAUTERS RENE (Wouters René): ID 87880. Aalst, 27.03.1863, ongehuwde kruier in Aalst, zoon van Joannes Baptista, schoenmaker (Herzele, 12.06.1835) en Joanna Paulina Eylenbosch (Aalst, 01.04.1839). Joannes Baptista, Vaartstraat, trouwde op 19.07.1862 in Aalst met Joanna Paulina die op dat ogenblik dienstmeid was en in Brussel woonde. René was een broer van Prosper Henricus (Stationsstraat, 01.05.1866), Hector (Fabrieksplein, 07.03.1871) In het bevolkingsregister van 1856 werd het gezin vermeld in de Gentsestraat nr. 19. In het register van 1867 luidde het adres Leopoldstraat (Kattestraat). Bij Joannes Bapitsta wordt in het laatste register vermeld dat hij op 23.05.1873 verhuisd was naar Sint-Jans-Molenbeek, samen met zijn echtgenote en René. René werd één maal veroordeeld in Sint-Joost-ten-Node. Het dossier vermeldt dat hij in Schaarbeek en Sint-Joost-ten-Node had gewoond, en die informatie is min of meer in overeenstemming met de aantekeningen in het Aalsterse bevolkingsregister. René had militaire dienstplicht verricht. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.3.129.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	12.02.1883 tot 03.04.1883	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Schoenmaker en huishoudster	Aalst	Accidenteel

3.1.3.130. WILLEMS Arthur Cesar Leopold(us): ID 27763. Aalst, 25.05.1868, ongehuwde koetsier in Dendermonde, zoon van Franciscus Leopoldus (Wetteren, 02.07.1837), bediende bij de spoorweg en Catherina de Block, winkelierster (Dendermonde, 26.08.1843). Bij de geboorte van Arthur woonde het gezin in de Vooruitgangstraat. In het bevolkingsregister wordt hij samen met zijn vader en moeder vermeld aan het Stationsplein. Het echtpaar vestigde zich in Aalst, nadat ze daarvoor in Dendermonde hadden gewoond. In 1869 keerden ze terug naar Dendermonde. Arthur werd veroordeeld in Brussel en Gent. Arthur heeft in Dendermonde, Gent, Ledeberg, Brussel en Antwerpen gewoond. *Hij verbleef in 1891 in het ziekenhuis van Gent*. Gestalte: 169 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen Willems 3.1.3.130.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	19.07.1892 tot 25.10.1892	22.11.1892 tot 24.11.1892	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
?	Schaarbeek	Spoorwegbediende en winkelierster	Dendermonde	Accidenteel

3.1.4. Landlopers geboren vanaf 1875 tot 1899 (n = 17)

De laatste negentiende-eeuwse cohorte wijkt sterk af van de voorgaande. In deze beperkte groep was het *gemiddelde aantal registraties 1,40*. De mediaan is 1 en de modus is eveneens 1. Dit wijst op een kleine spreiding: het hoogste aantal registraties was 3, en dat cijfer komt slechts één keer voor. *De gemiddelde leeftijd bij de eerste of enige registratie was 23,50 jaar*, de mediaan en de modus waren gelijk: 24. Deze waarden liggen dicht bij het gemiddelde. De oudste geïnterneerde was 31 jaar, de jongste 19. De overgrote meerderheid was *ongehuwd op het ogenblik van de veroordeling, nl. 16 personen (94,10 %)*. Een landloper was gehuwd (5,90 %). Er waren *16 accidentele landlopers (94,10 %)* en *1 conjuncturele landloper (5,90 %)*. De meerderheid, nl. *14 (82,40 %) woonde in Aalst, en de overige 3 veroordeelden (17,60 %) woonden buiten het arrondissement Aalst*. De grote meerderheid die in Aalst woonde, is een afspiegeling van het huwelijkspatroon van de gezinnen van oorsprong die gekenmerkt worden door lokale en regionale endogamie. Wat hun woonplaats betreft, liepen de landlopers overwegend in het spoor van hun ouders.

De *gemiddelde gestalte van deze groep was 163.50 cm*, maar de berekening is gebaseerd op een klein aantal veroordeelden (n = 4). De gestalte van de meerderheid werd niet medegedeeld. De kleinste landloper was 159 cm, de grootste 167 cm. Van deze cohorte is 1 persoon overleden in de kolonie (5,90%), zonder dat de doodsoorzaak wordt vermeld. Er wordt wel op gewezen dat hij een vervormde rechterknie had.

De gezinnen van oorsprong hadden *gemiddeld 6,60 kinderen*. De mediaan van deze groep is 7 en de modus 8 (4 gezinnen). Het kleinste aantal kinderen was 1, het grootste 13.

Tabel 26. Overzicht van de geboorteplaatsen van de mannen en de vrouwen in de gezinnen van oorsprong

Man °Aalst Vrouw °Aalst	Man. °Aalst Vrouw °Arrond. Aalst	Vrouw ° Aalst Man ° Arrond. Aalst	Man en vrouw geboren in het Arrond. Aalst
8	2	2	1

De gezinnen van oorsprong worden gekenmerkt door *lokale (8 echtparen of 47 %) en regionale endogamie (streng genomen 4 echtparen of 23,55 %)*. Een echtpaar was samengesteld uit partners uit het arrondissement Aalst zonder dat een van de partners in Aalst was geboren (5,90 %), de overige 4 echtparen (23,55 %) hebben eventueel een band met Aalst, maar er is altijd een van de partners die niet in het arrondissement is geboren, zoals Elodia Peltier die in Houdeng-Aimeries (Henegouwen) was geboren (**zie 3.1.4.13.**).

Welke beroepen oefenden de vaders en moeders van de landlopers uit? Zijn er overeenkomsten met de vorige cohorte, of zijn er grote verschillen? Aan het einde van de negentiende eeuw was fabrieksarbeid in Vlaanderen zeer verspreid – was dat bij de gezinnen van oorsprong in deze laatste negentiende-eeuwse cohorte ook zo?

Tabel 27. Beroep van de ouders in de gezinnen van oorsprong

Beroep echtgenoot	Beroep echtgenote	Aantal	Cumulatief aantal
Landbouwer	Landbouwster	2	Landbouwers **2**
Boekhouder	Winkelierster	1	
Kleermaker	Kleermaakster	1	
Werkman en bediende	Kleermaakster	1	
Werkman	Huishoudster	1	
Twijnder en dagloner	Naaister	1	
Twijnder	Breister	1	Twijnder **2**
Slager	Dienstmeid	1	
Broodbakker en bediende	Winkelierster	1	Voedingshandel **2**
Handelaar, arbeider en voerman	Breister	1	
Huidenvetter en wever	Dagloonster	1	
Leertouwer en dagloner	Dagloonster en wasvrouw	1	
Smid	Huishoudster	1	
Metselaarshelper	Breister	1	
Steenkapper	Kleermaakster	1	
Kaaiwerker en handelaar	Huishoudster en herbergierster	1	

In deze kleine cohorte zijn landbouwers, twijnders en voedingshandelaren het best vertegenwoordigd (samen 35,30 %). In vergelijking met de vorige cohorte is fabrieksarbeid ondervertegenwoordigd: er zijn slechts 2 twijnders (17,10 %). De werkman kan eventueel ook in een fabriek hebben gewerkt, maar bij gebrek aan detailgegevens kan hij niet naast de twijnders worden geplaatst. Bij de echtgenoten zijn er 3 kleermaaksters en 2 winkeliersters. De kleine omvang van de cohorte heeft wellicht de verhoudingen wat vertekend. Het aantal Aalsterse fabrieksarbeiders was globaal genomen beslist hoger dan 17,10 %.

Hoe was het gesteld met de beroepen van de landlopers? Sloten die aan bij de activiteiten van het gezin van oorsprong? Deze kleine cohorte telde *4 fabrieksarbeiders (23,50 %)* en de tabaksbewerker was wellicht ook in een kleine fabriek tewerkgesteld. Er was 1 landbouwer, en *3 landlopers oefenden het beroep van voerman (17,60 %)* uit. In deze groep was er 1 vertegenwoordiger van de volgende beroepen: leerlooier, sjouwer, metselaarshelper, steward, mallenmaker (eventueel ook in een fabriek), landarbeider, dagloner en smid. De dagloner mag wellicht samen de landarbeider en de landbouwer in de primaire sector worden gesitueerd. In dat geval vertegenwoordigde de primaire sector nog 17,60 % van de tewerkstelling in de laatste negentiende-eeuwse cohorte.

De eerste registratie van deze cohorte in de kolonie gebeurde in 1903, de laatste in 1913. Het theoretisch gemiddelde aantal inwoners was in die periode: (30.130 + 35.414) = 65.544 : 2 = 32.722. De 17 veroordeelde landlopers in deze periode vertegenwoordigen afgeronde 0,05 % en dat is het allerlaagste percentage.

3.1.4.1. BAEVEGEMS Henricus Josephus (Henri Joseph): ID 604. Aalst, 04.06.1878, ongehuwde leerlooier in Aalst, zoon van Petrus Camillus, leertouwersgast / dagloner (Aalst, 25.04.1850 - Dendermonde, 14.04.1891) en Maria Clementia Porriau, dagloonster / wasvrouw (Aalst, 10.02.1858 – Oude Dendermondsesteenweg, 09.08.1918), getrouwd op 10.03.1875. Het echtpaar had de volgende kinderen: Albertus (Hovenierstraat, 04.04.1871, geboren Porriau en later gewettigd), Franciscus (Hovenierstraat, 18.09.1873, geboren Porriau en

later gewettigd), Joannes (13.11.1875), **Henricus** (1878), Carolus (19.02.1881), Jacobus (15.02.1884), Fany (14.04.1886 – 12.02.1887), Maria Ludovica (Dendermonde, 25.08.1888 – Aalst, 01.09.1895). Maria Clementia Porriau hertrouwde op 05.04.1893 met Henricus Philippus Mertens, verver, woonachtig in de Nieuwstraat, zijzelf woonde aan de Moorselsebaan. In het militieregister 1896-1900 luidde het adres van Henricus Josephus Baevegems: Brusselsesteenweg 26. Hij was toen 1590 mm groot en zijn beroep was twijnder. Na zijn landloperproblemen trouwde Henricus op 20.09.1912 in Aalst met Joanna Walleze (31.03.1864 – 24.11.1917). Henricus en Joanna woonden beiden in de Groenstraat. Henricus hertrouwde op 15.01.1919 met Anna van de Meerssche - beiden woonden aan de Oude Dendermondsesteenweg. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Gestalte: volgens het militieregister: 159 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.1.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
3	08.04.1903 tot 19.05.1903	27.06.1903 tot 11.07.1903	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Mijlbeek	Dagloners	Aalst	Conjunctureel

3.1.4.2. BOCQUÉ JOSEPHUS (JOSEPH): ID 1650. Aalst, Brusselsesteenweg, 31.01.1891, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Judocus Ludovicus, kleermaker (Aalst, 26.02.1872) en Sylvia Hortentia Steleman, kleermaakster (Aalst, 09.09.1869 – 04.03.1932). Josephus was een broer van: Frans (30.11.1888), Maria Theresia Joanna (Sint-Annastraat, 27.12.1889 – Brabantstraat, 09.04.1891), Felix Maria (Sint-Jobstraat, 28.10.1892 – 13.07.1893), Leo Josephina (Sint-Jobstraat, 06.10.1893 – 08.12.1893), Carolus Robertus Joannes (Sint-Jobstraat, 15.10.1894), Malvina (Moorselbaan, 26.09.1896 – 30.08.1916), Leo Hendrik (Moorselsebaan, 22.01.1898), Irena Joanna (Binnenstraat, 13.02.1900), Mauritz Aloysius (Geraardsbergsesteenweg, 04.11.1906 – 21.05.1907), Oscar Leontina (Geraardsbergsesteenweg, 25.07.1909) en Amelia Felix (Geraardsbergsesteenweg, 27.10.1910). Josephus groeide op in een gezin dat om een niet te achterhalen reden vaak van adres verwisselde. Dat gebeurde in de negentiende eeuw vrij vaak, vooral in een stedelijke context. Geen samenvattend penitentiair dossier gedigitaliseerd.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.2.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	04.10.1912 tot 22.10.1912	25.10.1912 tot 22.11.11912	21	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12	Schaarbeek	Kleermakers	Aalst	Accidenteel

3.1.4.3. BONNET Emilius Amatus Romanus (Emile Aimé Romain): ID 1896. Aalst, 25.08.1877*, ongehuwde voerman in Brussel, zoon van Romanus Franciscus, boekhouder (Pervijze) en Nathalia de Koning, winkelierster (Aalst, 09.06.1858 – Brussel, 1896), getrouwd in Aalst op 02.05.1877 – beiden woonden toen in de Brabantstraat. In het bevolkingsregister van 1867 wordt Romanus Franciscus vermeld in de Stationsstraat. Het echtpaar Bonnet-De Koning had kinderen: **Emilius** (1877), Flora Christina (11.11.1878 – 30.09.1879), Oscar Leo (22.12.1879* – 01.07.1880), Josephina Francisca (21.11.1881*), Carolus Borromeus Franciscus (07.12.1884* - 30.12.1884), Achile Maria (22.02.1887*). De ouders van Emilius woonden nadat ze Aalst hadden verlaten aan de Leuvensesteenweg 172 in Brussel. Emilius werd één maal veroordeeld in Brussel. Hij had vrijwillige legerdienst verricht en deserteerde. Hij werd na een lange reeks veroordelingen uit het leger ontslagen. Gestalte: 163 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.3.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	21.09.1901 tot 14.05.1902	-	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Brabantstraat (Schaarbeek)	Boekhouder en winkelierster	Brussel	Accidenteel

3.1.4.4. CORNAND Frans (François): ID 4266. Aalst, 08.01.1888, ongehuwde sjouwer in Aalst, zoon van Ludovicus (Aalst, 21.07.1861 – 05.12.1918), kaaiwerker, later zandverkoper en herbergier, wonend in de Vaartstraat, en Maria Theresia Monsieur, huishoudster / herbergierster (Aalst, 25.02.1865). Ludovicus en Maria Theresia zijn getrouwd in Aalst op 10.10.1883, Ludovicus woonde aan de Graanmarkt, Maria Theresia in Mijlbeek. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Alexander Josephus (01.11.1883), Adolphus (Vaarstraat, 11.03.1885), **Frans** (1888), Rosalia (07.12.1889), Edmondus (Sinte-Annastraat, 30.03.1895), Jan (Moorselbaan, 23.02.1898), Edmond (Burchtstraat, 30.03.1903 – 08.02.1903), Camiel Leopold (Moorselbaan, 10.06.1905). Frans Cornand is op 09.05.1917, ongeveer zes jaar na zijn eenmalig verblijf in de kolonie getrouwd met Alina Philomena van den Bossche, hij woonde toen in de Hovenierstraat en was leurder, de bruid woonde in de Geldfhofstraat en was twijnster. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.4.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	18.03.1911 tot 23.08.1911	-	23	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Vooral Schaarbeek	Kaaiwerker, handelaar en herbergier / huishoudster en herbergierster	Aalst	Accidenteel

3.1.4.5. DE BAKKER Alfons Alberic (Alphonse): ID 4973. Aalst, 03.02.1886, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Prosper Ferdinandus, werkman, later bediende (Vlierzele – 27.11.1913) en Stephania David, kleermaakster (Aalst, 01.09.1859 – Herdersem, klooster, 18.05.1936). Het echtpaar trouwde in Aalst op 15.04.1880. Het echtpaar had de volgende kinderen: Oscar Désiré (Denderstraat, 07.02.1881), Camillus Robertus (25.10.1883**),** **Alberic** (1886), Henricus Achilles (08.01.1888), Maria (Ledeweg, 03.04.1891), Virginia (Sint-

Gillis-Dendermonde, 03.03.1894). Volgens het militieregister (1906) verbleef Alfons in Merksplas op het ogenblik van de keuring – het register vermeldt dan ook geen lichaamslengte. Alphonsius Alberic trouwde op 03.05.1911in Aalst met Celina de Troyer – hij was toen wever en woonde aan de Dendermodnsesteenweg. Alfons Alberic werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.5.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.10.1905 tot 14.10.1905	04.11.1905 tot 05.03.1906	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
6	Schaarbeek	Bediende en kleermaakster	Aalst	Accidenteel

3.1.4.6. DE HAESE Augustinus, ook Dehaese geschreven (Augustin): ID 6071. Aalst, Mijlbeek, 09.03.1879, ongehuwde voerman in Aalst, zoon van Petrus Joannes, werkman (Asse, 27.07.1834 – Aalst, 11.04.1909) en Virginia van Nieuwenborgh, huishoudster (Hekelgem 13.07.1850 – Moorsel, Weverstraat, 19.09.1904, omschreven als *bedelaarster*), die de volgende kinderen hadden: Josephina (Hekelgem, 05.10.1876 – Aalst, 07.08.1881), **Augustinus** (1879), Franciscus (05.05.1883), een levenloos kind (04.04.1882), Francisca Urbania (30.04.1886 – 21.02.1888), Maria Josephina (12.02.1889 – 04.03.1889), Florent (05.05.1890), Philemon (04.04.1894 – 10.08.1895). Augustinus trouwde in Aalst op 03.05.1905 met Maria Freyne (05.07.1881). De bruidegom woonde in de wijk Sint-Job, de bruid was breister en woonde aan de Gentsesteenweg. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Alfons Leo (02.11.1905), een levenloos geboren kind van het vrouwelijk geslacht (17.02.1908), Ludovica Francisca (18.04.1910), Florentius Clemens (23.08.1913), Augustinus was toen metselaarshelper, Clementina Augustina (02.06.1917), Carolus Josephus (20.05.1920) – Augustinus was toen schaliedekker. Bij de eerste geboorte woonde het echtpaar in de Kleine Bolleweg, later vestigde het echtpaar zich in de Kerrebroekstraat. Augustinus werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.6.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	16.01.1904 tot 21.01.1904	-	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Werkman	Aalst	Accidenteel

3.1.4.7. DE SCHRIJVER Joannes (Jean): ID 7856. Aalst, 02.03.1893, ongehuwde mandenmaker in Aalst, zoon van Franciscus, metselaarshelper (Erembodegem, 14.05.1857), wonend in de Hoogstraat, Aalst, en Maria Sylvia Maldrie, breister (Welle, 20.07.1869 – Aalst, 01.03.1920), eveneens gehuisvest in de Hoogstraat, getrouwd in Aalst op 05.12.1888. Ze kregen samen de volgende kinderen: Maria Josephina (Sint-Job, 18.01.1891 – 09.03.1896), Franciscus was bij de geboorte van zijn dochter schaliedekker, bij het overlijden leurder. Bij de geboorte van Joannes (1893) was Franciscus was nog steeds leurder en het gezin woonde aan de Zoutstraatpoort. Joannes werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier..

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.7.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	14.12.1912 tot 24.01.1913	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Schaarbeek	Metselaarshelper en breister	Aalst	Accidenteel

3.1.4.8. DE VOS Carolus (Charles): ID 8426. Aalst, 28.09.1886, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Petrus Joannes, steenkapper, Burcht (Aalst, 14.02.1844 – 01.11.1904) en Maria de Sadeleir, kleermaaktster (Aalst, 16.07.1851 – Vismarkt, 10.08.1888), getrouwd in Aalst op 18.08.1875. De bruidegom woonde aan de Vismarkt, de bruid, die toen twijnster was, woonde in de Hoogstraat. Ze kregen samen: Pelagia (21.10.1873 – 19.12.1876), Anna (Nazarethstraat / Hoogstraat, 18.01.1876), Mathilda Joanna Maria (20.02.1877) en Carolus. Hij werd veroordeeld in Aalst. Geen gedigitaliseerde samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.8.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	03.10.1905 tot 14.10.1905	28.07.1906 tot 02.08.1906	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Steenkapper en kleermaakster	Aalst	Accidenteel

3.1.4.9. SCHEERLINCKX Robertus (Robert): ID 20588. Aalst, 04.10.1880, ongehuwde steward in Aalst, zoon van Ludovicus, broodbakker / bediende (Aalst, 17.06.1830 – 12.01.1905) en Barbara Dullaers, winkelierster (Aalst, 03.12.1839 – 05.01.1900), getrouwd in Aalst op 03.06.1861 – beiden woonden aan de Grote Markt, en kregen de volgende kinderen: Edmondus Christianus (08.04.1862**), Maria (27.07.1865**), Maria Adelina Ludovica (07.09.1863**), Paulus Joannes Maria (23.03.1868** – 08.04.1871), Hector Louis (24.04.1870**), Adhemar Joannes Ludovicus (18.06.1872**), Julianus (16.07.1875**), Carolus Ludovicus (06.09.1877, Molenstraat – 08.11.1877), **Robertus** (04.10.1880*) . ** = geboren aan de Grote Markt. * = geboren in de Nieuwstraat. Edmondus Christianus, de oudste broer van Robertus, trouwde in 1894 en was toen advocaat en gemeentesecretaris van Aalst. Robert werd één maal veroordeeld in Brussel. Geen gedigitaliseerde samenvattend penitentiair dossier

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.9.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.04.1913 tot 05.01.1914	-	32	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
9	Schaarbeek	Bakker en winkelierster	Aalst	Accidenteel

3.1.4.10. SPAENHOVEN Petrus (Pierre): ID 21498, Aalst, Mijlbeek, 16.09.1884, mallenmaker in Sint-Jans-Molenbeek, zoon van Franciscus, huidenvetter en wever (Aalst, 30.04.1860) en Anna Ruyssinck, dagloonster (Aalst, 24.10.1863)), getrouwd in Aalst (07.06.1882). Petrus was volgens de penitentiaire administratie de echtgenoot van Anne Lauwereys. Het echtpaar Spaenhoven-Ruyssinck kreeg de volgende kinderen: Maria (03.07.1883 – 02.08.1885), **Petrus** (1884), Petrus werd veroordeeld in Zoutleeuw. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.10.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	06.09.1912 tot 16.09.1912	-	27	Gehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
2	Mijlbeek	Wever en dagloonstger	Sint-Jans-Molenbeek	Accidenteel

3.1.4.11. STEENHOUT Gustavus (Steenhaut Gustave): ID 21675. Aalst, 08.12.1883, ongehuwde landbouwer in Aalst, zoon van Carolus Ludovicus Steenhaut/Steenhout (Aalst, 24.09.1848) en Nathalia Maria Muylaert (Aalst, 18.03.1852 – 02.02.1929). Het echtpaar Steenhaut-Muylaert, beiden landbouwer in Mijlbeek, getrouwd in Aalst op 15.11.1871, kreeg de volgende kinderen: Camillus Cornelius (02.04.1872), Isidorus Josephus (11.06.1873 – 15.06.1873), Maria Emilia (18.06.1874 – Hofstade, 02.02.1946), Anna Alicia (23.12.1875), Maria Alina (10.03.1877), Edward (08.12.1878 – Herdersem, 03.12.1930), Maria Amandina (18.01.1880), Virginia (01.11.1881), Gustavus (1883), Christina Maria (19.12.1884), Maria Sylvia (13.05.1887 – 01.02.1889), Celestin (26.07.1890 – Nieuwerkerken, 02.02.1963), Germaan Michael (09.12.1895). Het kroostrijke gezin Steenhaut-Muylaert vestigde zich na enige tijd in de Hammestraat. In het militieregister werd Gustavus geregistreerd als landbouwer met het adres van zijn ouders: Hammestraat. Hij was 1646 mm groot. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier. Gestalte: afgerond 165,50 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.11.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	08.08.1908 tot 12.08.1908	11.12.1909 tot 07.03.1910	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
13	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.4.12. TILLON Petrus Joannes (Pierre Jean): ID 22403. Aalst 30.07.1877, ongehuwde tabaksbewerker in Aalst, zoon van Petrus Joannes, twijndersgast (Aalst, 10.08.1844 – 12.03.1905) en Catharina Batens, naaister (Aalst, 11.08.1849 – 28.10.1901), getrouwd in Aalst op 25.10.1876. Het gezin had de volgende kinderen: **Petrus Joannes** (1877), Maria Ludovica (17.05.1879 - 09.07.1897), Rosalia (05.12.1880 – 02.09.1900), Camillus (03.09.1883), Joannes Baptista (05.06.1886), Frans (30.05.1889), Florentia (16.04.1893 – 02.11.1893) Petrus Joannes werd één maal veroordeeld in Gent. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.12.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	05.10.1907 tot 27.06.1908	-	30	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
7	Mijlbeek	Twijndergast en dagloonster, naaister	Aalst	Accidenteel

3.1.4.13. TOLLENEER Adolphus Sylvinus Maria (Adolphe Sylvain Marie): ID 22510. Aalst, Zonnestraat, 19.03.1881, ongehuwde voerman in Aalst, zoon van Henricus Josephus, slager (Aalst, 03.04.1860) en Elodia Peltier, dienstmeid (Houdeng-Aimeries, 24.07.1860 – Aalst, 02.09.1881), getrouwd in Aalst (16.02.1881). Henricus Josephus woonde toen hij trouwde aan het Keizerlijk Plein, Elodia woonde aan de Tragel. Adolf werd veroordeeld in Neufchâteau. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.13.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
2	05.04.1905 tot 19.06.1905	10.11.1905 tot 27.02.1907	24	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
1	Schaarbeek	Slager en dienstmeid	Aalst	Accidenteel

3.1.4.14. VAN GOETHEM Petrus (Pierre)*: ID 63603. Aalst, 04.12.1887 – Merksplas, *13.02.1909*, ongehuwde landarbeider in Aalst , zoon van Joannes, landbouwer / dagloner (Aalst, 12.04.1848) en Rosalia Aelbrecht, landbouwster / dienstmeid (Moorsel, 19.08.1849). Petrus werd slechts één maal veroordeeld maar overleed in de landloperkolonie. De doodsoorzaak wordt niet vermeld, maar er is wel genoteerd dat Petrus een *vervormde rechterknie had*. In het penitentiair dossier wordt gemeld dat zijn vader, Joannes van Goethem, (**zie 3.1.2.92)**, tijdens Petrus' strafperiode ook in de kolonie verbleef, en dat zijn broer Benedictus in Erembodegem woonde. Doodsoorzaak niet vermeld. Gestalte: 167 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.14.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	04.11.1908 tot *03.02.1909*	-	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
12	Mijlbeek	Landbouwers	Aalst	Accidenteel

3.1.4.15. VAN WESEMAEL Bernardus (Bernard): ID 25962. Aalst, 20.09.1892, ongehuwde dagloner in Aalst, zoon van Bonaventura, twijnder (Erpe, 18.05.1856)) en Rosalia van den Steen, breister (Aalst, 17.04.1864), Groenstraat, Aalst. Het echtpaar was op 11.03.1885 getrouwd in Aalst, de bruidegom woonde in de Volderstraat, de bruid in Mijlbeek. Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Camillus (29.09.1885) een levenloos geboren

kind van het mannelijk geslacht (21.04.1887), Jan (14.08.1888), Cornelius (Bolleweg, 19.07.1890), Bernardus (Groenstraat, 20.09.1892). Bernardus groeide op in een relatief klein gezin. Hij werd één maal veroordeeld in Aalst. Volgens het militieregister (1912) woonde hij in de Geldhofstraat 48, en was hij fabrieksarbeider. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier en in het militieregister is zijn gestalte onzichtbaar. Over die aantekening is een uitspraak van de Militaire Rechtbank aangebracht. Bernardus werd in 1913 veroordeeld tot 28 dagen gevangenisstraf voor desertie.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.15.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	28.09.1912 tot 06.03.1913	-	20	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
4 + 1 levenloos geboren kind	Mijlbeek	Twijnder en breister	Aalst	Accidenteel

3.1.4.16. VAN WEVERBERGHE Julius Cesar: ID 25965, Aalst, 24.07.1881, ongehuwde smid in Waregem, zoon van Adolphus, smid (Gent) en Christina Josepha Delmotte, huishoudster (Gentbrugge). Het ouderpaar kreeg in Aalst ook de volgende kinderen: Franciscus Ludovicus (16.10.1875 – 07.04.1876) en Maria Letus (01.10.1879). Julius Cesar werd één maal veroordeeld in Avelgem. Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.16.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	24.05.1913 tot 15.12.1913	-	31	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek (en Hovenierstraat)	Smid	Waregem	Accidenteel

3.1.4.17. VEECKMAN Gustaaf Jozef Prosper (Gustave Joseph Prosper): ID 26039.Aalst, 03.03.1892, ongehuwde fabrieksarbeider in Aalst, zoon van Alfons Leopold Carolus, dienstknecht, later handelaar, arbeider en voerman (Aalst, 03.07.1865) en Melania Callebaut, breister (Erembodegem, 23.02.1863), getrouwd in Aalst (04.02.1891). Het echtpaar Veeckman-Callebaut had de volgende kinderen: Gustaaf (1982), Eugenia Maria (09.10.1894), Jozef Prosper Gerard (21.03.1897 – 14.04.1924), Elmyra Amanda (13.11.1899), Frans Maria (10.05.1902), Clement Jozef (19.06.1904), Clementia Emerentia (24.04.1907 - 12.01.1929), Maria Louisa (24.04.1910). Het echtpaar heeft zowel in Schaarbeek als Mijlbeek gewoond. Gustaaf werd één maal veroordeeld in Dendermonde. . Geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.4.17.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
1	31.01.1912 tot 27.09.1912	-	19	Ongehuwd
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
8	Dominant stadsdeel onduidelijk	Wisselende beroepen (handelaar, arbeider, voerman) en breister	Aalst	Accidenteel

3.1.5. Landlopers geboren vanaf 1900 (n = 1)

De gegevens van Hermanus Kieckens worden verwerkt in de algemene overzichten. Er is slechts één element dat niet werd berekend, nl. de verhouding van deze ene landloper tot het theoretisch gemiddeld aantal inwoners in de periode 1949-1953. Er kan alleen vastgesteld worden dat die ene veroordeelde landloper in de massa bijna verwaarloosbaar is.

3.1.5.1. KIECKENS Hermanus: ID 107614. Aalst, 02.03.1924, gehuwde schoenmaker in Aalst, zoon van Constant, voerman / parkbewaker / schoenmaker (Aalst, 27.03.1897 – 03.12.1926) en Josephina Morels (Aalst, 30.10.1898 – 04.03.1929). Hermanus trouwde in 1946 met Irène Hoebeeck, hij was toen schoenmaker en woonde in de Borluutstraat, Irène was bobijnster en woonde in de Katoenstraat. Zijn ouders trouwden op 24.08.1918 in Aalst, Constant was toen politieagent en hij woonde in de Scherreveldstraat, Josephina was twijnster en woonde aan de Moorselbaan. Ze kregen de volgende kinderen: Leon (18.07.1919), Camilla Victorina (Windmolenstraatje, 10.07.1921), Hermanus (1924). Hermanus werd veroordeeld in Charleroi, Brussel en Leuven. *Hij heeft gedurende korte periodes in Sint-Joost-ten-Node en Charleroi gewoond*. Gestalte 166 cm.

Kerngegevens voor de vergelijkende beschrijvingen 3.1.5.1.				
Aantal registraties	**Eerste registratie**	**Laatste registratie**	**Leeftijd bij de eerste registratie**	**Burgerlijke staat**
7	20.01.1949 tot 28.05.1849	16.05.1953 tot 11.03.1954	24	Gehuwd (Feitelijk gescheiden)
Gezin van oorsprong / aantal kinderen	**Woonplaats**	**Beroep van de ouders**	**Woonplaats landloper**	**Landlopercategorie**
3	Schaarbeek	Voerman	Aalst	Structureel

3.2. Samenvatting van de kerngegevens van de Aalsterse landlopers

3.2.1. Enkele opmerkingen vooraf

Landloperij kon een gevolg zijn van passieve proletarisering, maar ze kon ook een vorm van protest zijn tegen actieve proletarisering. Het *'reserveleger' [van arbeidskrachten] kon via bedelarij en andere ontsnappings- en overlevingsstrategieën de onderwerping aan de loonar-*

beid tegenwerken.'[444] Dat tegenwerkingsinzicht lijkt in Aalst niet sterk uitgesproken geweest te zijn. Uit de honderden documenten van de burgerlijke kan men gemakkelijk aflezen dat het beroep van de vaders (en meermaals ook dat van de moeders) regelmatig veranderde, waaruit blijkt dat de gezinnen van oorsprong zich continu aanpasten aan de arbeidsmarkt. Voor de meeste Vlaamse arbeiders gold wat ook in Engeland werd vastgesteld in de tweede helft van de negentiende eeuw: '*the English worker was emotionally besotted with work*'[445] In de Engelse pottenbakkerijen waren veel vrouwen tewerkgesteld, en ondanks hun drukke taak als moeder, gaven ze de voorkeur aan werk buitenshuis: '*it is impossible not to be impressed by the universal preference among the women for factory over domestic life; and how depressed and out of health they became if they were obliged to remain at home*.'[446] Het tweede citaat ligt dichter bij de toenmalige perceptie van werk. *Besotted* of verdwaasd door / dronken van werk gaat voorbij aan de tegengestelde ervaring: werkloosheid kon onverwacht en soms langdurig toeslaan en dat wekte gevoelens van onmacht en ongenoegen op, of zoals in een ander Engels commentaar werd gesteld: '*Ah! to them each smokeless chimney/ Is a signal of despair./ They see hunger, sickness, ruin/ Written in that pure, bright air*.'[447] Werk was zo belangrijk dat men zonder morren de luchtvervuiling accepteerde. Soms waren arbeiders verplicht zonder rustpauze van de ene veeleisende taak ver van huis zich onmiddellijk naar een andere werkomgeving te reppen. Ze namen dan de trein die hen verdoofd naar die nieuwe omgeving bracht zoals in de novelle *De werkman* in de bundel *Werkmensen* (1926) van Stijn Streuvels. Na de oogstcampagne in Frankrijk keerden ze te laat terug om als wever aan de slag te gaan, waarna een van hen besliste: '… *ik voor mij ga liever maar rechtuit naar de Walen, in de suikerfabrieken. En willen we daar ingeraken, 't zal hoog tijd zijn en niet trutselen, - morgen komen de achterblijvers thuis en heel de zwerm loopt er naartoe, dan staan we daar te gapen.*'[448] Het hoofdpersonage, Ivo, had helemaal geen zin in werk in Wallonië, maar hij vertrok toch met de anderen, in het besef dat '*zij ook het Noodlot verdoemden dat van hun intocht terzelfder tijde een uittocht had gemaakt!*'[449]

Zoals in de eerder vermelde Engelse pottenbakkerijen waren in Aalst veel vrouwen aan het werk, vooral in de garennijverheid, en dat gold nog in grotere mate voor de mannen. Veel veroordeelde landlopers waren fabrieksarbeider of twijnder en in mindere mate leerbewerker, hoewel het noodzakelijk is erop te wijzen dat proletarisering niet in eerste instantie en ook niet overwegend door het fabriekssysteem in de hand werd gewerkt. Toch heeft het fabriekssysteem '*de overgang van 'formele' naar 'reële' onderwerping van de arbeid aan het kapitalisme ten zeerste versneld*, hoewel het systeem in sommige landen – in de eerste plaats Engeland – weerstand heeft opgeroepen, en dat was een van de oorzaken van de beslissing om in de tweede helft van de 18de eeuw behoeftigen te verplichten om te werken in een aantal *hou-*

---

[444] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 23.
[445] HARRIS, *Private lives, Public spirt: Britain 1870-1914*, 134.
[446] HARRIS, *Private lives, Public spirt: Britain 1870-1914*, 138.
[447] Zie S. MOSLEY, 'Public perception of smoke pollution in Victorian Manchester'. In: E.M. DUPUIS, ed., *Smoke and mirrors. The politics and culture of air pollution*. New York: New York University Press, 2004 p. 51-76, waar 55.
[448] STREUVELS, S.(1972) *De werkman*. In: *Volledig werk 3*. Brugge: Uitgeverij Orion / Desclée de Brouwer, 627-688, waar 674.
[449] STREUVELS, *De werkman*, 688.

ses of industry, om zo de productiekosten – vooral de loonfactor – maximaal te verlagen.[450] Men ging niet bepaald zachtzinnig te werk. Jeremy Bentham (1748-1832), een uitgesproken utilitarist, pleitte ervoor om behoeftigen in gevangenisachtige werkhuizen tewerk te stellen en hen aan een continue toezicht en een ijzeren discipline te onderwerpen.[451] Het was een boodschap die direct of indirect in Gent werd opgepikt door de Gentse textielfabrikant Lieven Bauwens (1769-1822) die erin slaagde om in 1801 de '*overbevolkte gevangenis […] om te vormen tot een ware fabriek, waar hij de gevangenen onder een strakke discipline voor hem liet werken.*'[452] '*Daklozen, werklozen en bedelaars liet hij oppakken om in het 'correctiehuis' in de Rasphuisstraat te laten werken. Het aantal gevangenen steeg op een bepaald moment van 600 naar 1000.*'[453] Hij werd vooral bekend door het stoutmoedig kopiëren van Engelse spinmolen, die *Mule Jenny* werd genoemd, wat op termijn van Gent een tweede Manchester maakte, een aspiratie die Bauwens zelf uitdrukte in een nota aan de regering met de worden: '*Je crée un second Manchester*.'[454] Een poging om in zijn fabriek in Drongen een bedelaarsgesticht te integreren of om de weeshuizen in Gent kinderen als arbeiders te laten leveren, mislukten echter. Kennelijk stootte Bauwens op weerstand, maar die weerstand kan niet verklaren dat zijn onderneming, zoals de landbouwkolonies van generaal-majoor Van den Bosch, failliet ging. De eenzijdige focus op zo laag mogelijke lonen deed de ondernemers kennelijk vergeten dat arbeid niet de enige productiekost was. Na Bauwens startten in Brussel, Mechelen, Luik en Gent in de eerste helft van de 19de eeuw andere fabrikanten met de inrichting van mechanische vlasspinnerijen, waarbij ze konden rekenen op de medefinanciering door Gentse katoennijveraars zoals Jean-Baptiste Voortman, Pierre Rosseel en Felix de Hemptinne.[455] De mechanisatie en de daarmee bereikte grotere productie, en de aanwerving van vrouwen en kinderen om de lonen maximaal te drukken, dwongen de huisindustrie tot het aanvaarden van lagere prijzen en ter compensatie daarvan langere werkdagen. Wie door de fabriekspoort was gestapt, was vanaf 1803 tot 1883 verplicht een werkboekje op zak te hebben, en dat werkboekje bond de arbeiders aan voeten en handen. Wie zonder werkboekje op stap was, kon als vagebond – landloper – worden opgepakt.[456] Wie in de huisindustrie werkzaam was, behoefde bij controles geen werkboekje voor te leggen. Maar gelet op de ontwikkelingen was dat maar een magere troost.

Vanaf 1795 tot 1886 gold in België de Franse wet-Le Chapelier (1791) die beroepsverenigingen verbood die de prijs van de arbeid (het loon) konden beïnvloeden. Gezamenlijk voor een beter loon ijveren was vrijwel onmogelijk, want in 1830 werd de Franse wet in het Belgisch Strafwetboek overgenomen (de artikelen 414, 415 en 416). Ook werkgevers mochten niet samenspannen, maar de arbeiders werden strenger aangepakt dan de werkgevers. Een arbeider die veroordeeld werd voor lidmaatschap van een arbeidersvereniging kon een gevangenisstraf van 1 tot 3 maanden oplopen, en wie een vereniging of de activiteiten ervan leidde,

---

[450] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 81-89.
[451] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 89-90.
[452] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 172.
[453]https://www.industriemuseum.be/nl/collectie-item/lieven-bauiens-ondernemer-en-spion
[454] ANONIEM (1998) Je crée un second Manchester, *Tijdschrift voor Industriële Cultuur*, 16(62), https://doi.org/10.21825/tic.v16i62.8151; DE WILDE, D. (1997) *Witte boorden, blauwe kielen. Patroons en arbeiders in de Belgische textielindustrie in de 19e en 20e eeuw.* [Gernt]: Ludion -AMASAB – Profortex, 14.
[455] DE WILDE, *Witte boorden, blauwe kielen*, 21.
[456] DE WILDE, *Witte boorden, blauwe kielen*, 48-50.

liep het gevaar om voor 2 tot 5 jaar in de cel te verdwijnen. De gevangenisstraffen voor werkgevers waren minimaal 6 dagen en maximaal 1 maand.[457] Pas in 1886 resulteerde de weerstand van arbeiders tegen de wet-Le Chapelier, die in strijd was met artikel 20 van de Belgische Grondwet, in de afschaffing van de artikelen 414, 415 en 416. Zich verzetten tegen sociaal onrechtvaardige arbeidsverhoudingen werd in sommige kranten manifest bestreden. In de Aalterse krant *Gazette van Aelst* werden in 1871 de pijlen op vertegenwoordigers van de Internationale gericht, die '*het werkvolk opmaken tegen hunne meesters; hier en daer een gezel wat duiten in de handen stoppen, opdat hij het werk zou laten staen en zyne medegezellen helpen verleiden*.'[458] Op dat ogenblik waren de arbeiders zelfs niet verzekerd tegen arbeidsongevallen – het duurde nog tot 1890 alvorens in de Kamer van Volksvertegenwoordigers een wetsontwerp werd neergelegd waarin de verzekering tegen arbeidsongevallen verplicht werd gemaakt.

De weerstand tegen dwangmaatregelen en als onrechtvaardig ervaren arbeidsverhoudingen verschilde van land tot land en werd niet overal gelijktijdig waargenomen. Het proletariseringsproces was immers al begonnen in de zestiende eeuw en geschiedde in eerste instantie op het platteland.[459] Ook de geïnterneerde Aalsterse landlopers bleven niet altijd bij hun leest. Wanneer nodig gingen ze op zoek naar andere beroepsmogelijkheden, indien nodig zelfs tot buiten de grenzen. Het aantal landlopers dat in Frankrijk had gewoond en gewerkt was opvallend, wat niet verwonderlijk is gelet op de traditie van vooral plattelandsbewoners die naar Franrijk trokken om er de graan- en bietenoogst voor hun rekening te nemen. Grondwerkers zoals Jacobus Gabriël (**3.1.1.9.**), die ongeveer 30 jaar in Frankrijk en Zwitserland letterlijk wegen effende voor de aanleg van treinverbindingen, Franciscus de Schrijver (**3.1.2.33.**), die gelijkaardig werk verrichtte in Frankrijk en Duitsland en Alexander de Nil (**3.1.2.29.**) die in Frankrijk aan de kost kwam, bewijzen dat proletarisering ook arbeiders trof die niet in een fabriek werkten. Geen enkele van de drie had ooit een vast adres in het buiteland en trok steeds verder naarmate de geplande treinverbinding concrete vormen aannam. Al deze aanpassingen wijzen op een vergevorderde actieve proletarisering en de daarbij horende discipline, hoewel het proletariseringsproces rond 1850 nog niet was voltooid, en proletarisering evenmin per definitie gelijk was aan armoede. Toch '*gingen globaal genomen proletarisering en verarming tussen 1450 en 1850 hand in hand.*'[460] Door de proletarisering belandde men onherroepelijk in de dubbele economische kringloop, die uit een goederenkringloop en een geldkringloop bestaat.[461] waarvan hieronder een vereenvoudigd model is weergegeven.[462] Geld was ook al in omloop voor er van proletarisering sprake was, maar de proletarisering die met een versnelde trek naar de steden gepaard ging, betekende dat de arbeiders meestal hun lapje grond verloren en daardoor ook voor o.a. groenten en aardappelen afhankelijk werden van de markt en het spel van vraag en aanbod, terwijl voor de plattelandsvlucht een deel van de dagelijkse behoeften zonder geld bevredigd kon worden.

---

[457] VAN HAEGENDOREN, M. & G. MOENS (1979) *Geef de werkman zijn loon voor zijn zweet opgedroogd is*. Antwerpen / Amsterdam: Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 15.
[458] Men schryft uit St.-Nicolaes, *Gazette van Aelst*, 05.11.1871, 2.
[459] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 41.
[460] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 46.
[461] BAETEMAN, L., H.K. DELOOZ & J. MEGANCK (1966) *Algemene economie*. Antwerpen: Uitgeverij De Garve, 70-73.
[462] https://nl.wikipedia.org/wiki/Economische_kringloop

In de werkelijkheid is de uitwisseling van geld en goederen of arbeid en loon veel complexer, en de individuele arbeider heeft daar weinig invloed op. Marktmechanismen, prijsafspraken en ingrepen in de geldcyclus door banken en overheden aan de ene kant, en fundamentele of opportunistische afwegingen in verband met de inplanting van bedrijven aan de nadere kant, maken de individuele arbeider op twee fronten min of meer vleugellam. Die complexere werkelijkheid wordt weergegeven in *Handboek van de economie* van Paul A. Samuelson.[463] Ook het model dat door Samuelson wordt voorgesteld is, ondanks de meer gedetailleerde samenstelling, nog altijd een vereenvoudiging van de werkelijkheid. Er zijn ook niet-economische (vaak toevallige) factoren zoals een pandemie, een oorlog, of uitzonderlijke weersomstandigheden die de werkloosheid, de prijsevolutie en het verbruik beïnvloeden. In de periode 1800-1815, een tijdsspanne waarin de eerste landlopercohorte van deze studie werd geboren, waren die niet-economische factoren de loting en de Napoleontische oorlogen die ertoe leidden dat 15 à 20 % van wie legerdienst vervulde om het leven kwam. Dat had een (vandaag) moeilijk te becijferen invloed op de arbeidsmarkt. Anderzijds resulteerde de aanhechting bij Frankrijk dat een groot leger op de been had gebracht, in bestellingen voor het leger, en deze zorgden voor een kortstondige heropleving van de huisnijverheid in Vlaanderen.[464] Het gevolg van het complexe samenspel van factoren was in een aantal streken in Vlaanderen gedurende een lange tijd echter: '*verkommeren, emigreren naar Amerika of Canada, of seizoenarbeid [in Frankrijk en/of Wallonië] doen*.'[465]

Het belangrijkste kenmerk van de dubbele kringloop is de alomtegenwoordigheid van geld. Precies het tijdelijk of langdurig gebrek aan geld maakte de arbeiders kwetsbaarder. Bij werkloosheid, die niet altijd het gevolg was van een dalende vraag maar ook uit de rationalisering van de productie voortvloeide, viel het inkomen – een element in de geldstroom – weg, maar er was nog altijd geld nodig om gebruiks-, verbruiksgoederen en diensten aan te kopen. Rationalisering van de productie werd in de loop van de 19de eeuw steeds meer benadrukt en nagestreefd.[466] Arbeiders en grondstoffen werden even afstandelijk benaderd. Vooral in een stedelijke omgeving maakte de rationalisering slachtoffers: daar was het moeilijk om terug te vallen op de vroegere subsistentiemechanismen.

---

[463] SAMUELSON, P.A.(1969) *Handboek van de economie 1*. Utrecht: Het Spectrum (Aula), 84.
[464] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 24.
[465] MUSSCHOOT, D. (2008) *Van Franschmans en Walenmannen. Vlaamse seizoenarbeider in den vreemde in de 19de en 20ste eeuw*. Tielt: Uitgeverij Lannoo, 36.
[466] VAN DIJK, H. (1994) *De modernisering van Europa. Twee eeuwen maatschappijgeschiedenis*. Utrecht: Het Spectrum (Aula), 185-186.

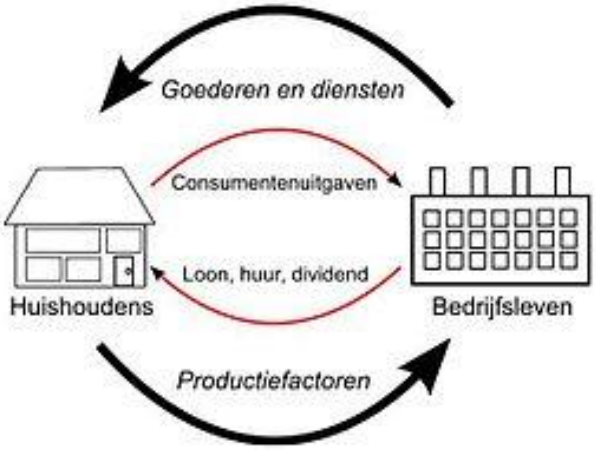

Dubbele economische kringloop, vereenvoudigd model

Besparen op de voeding had niet alleen een weerslag op de gezondheid, het was ook nadelig voor het prestatievermogen. In 1840 wees L. Villermé terecht op het belang van vlees in de voeding: '*On paraît ne pas savoir assez combien la viande est nécessaire au travailleur*.' Die opmerking werd in 1841 bevestigd door de prestaties van grondwerkers bij de aanleg van een spoorlijn tussen Parijs en Rouen: de Engelse arbeiders, die veel vlees aten, werkten driemaal sneller. Toen de Franse grondwerkers het Engelse menu begonnen te volgen, presteerden ze evenveel als hun Engelse collega's.[467]

Landloperij op zoek naar werk, met tussentijdse bedelarij als overlevingstechniek, was slechts één middel om opnieuw te kunnen deelnemen aan de dubbele economische kringloop. Er waren ook minder bedeelden die een nog grotere sprong waagden. Men mag echter niet vergeten dat in België al bestaande (vaak katholieke) pensioenkassen pas vanaf 1900 door de rijksoverheid werden erkend en gesubsidieerd en dat ziekteverzekeringen slechts vanaf 1894 op dezelfde staatssteun konden rekenen.[468] Wie niet bij die kassen aangesloten was, viel nog altijd tussen schip en wal, en de overheid verplichtte de werkgevers en werknemers niet om zich aan te sluiten bij dergelijke kassen.[469] Werkloosheid, ziekte en arbeidsongevallen waren nooit ver weg, en wanneer op een hogere leeftijd niet meer kon werken, dreigde honger en dakloosheid.

Uit de korte biografische schetsen blijkt ook dat niet minder dan veertien landlopers in Nederlands-Indië hebben vertoefd als militairen in het KNIL. Het Franse Vreemdelingenlegioen had kennelijk minder Aalsterse landlopers aangesproken, maar er waren toch drie geïnterneerden die in dat legioen hadden gediend. Vier veroordeelden waren een tijd lang actief in het Belgisch leger dat in Mexico voor de veiligheid van keizerin Charlotte instond. Gelet op de lange tijd waarvoor men zich engageerde, was de zin naar avontuur ongetwijfeld niet de belangrijkste drijfveer om Vlaanderen te verlaten. Over de moeilijke levensomstandigheden in Nederlands-Indië raakte al in de negentiende eeuw een en ander bekend, maar een zestal jaar

[467] SCHOLLIERS, *Arm en rijk aan tafel*, 49.
[468] Voor de ontwikkeling in de sociale zekerheid in de periode 1850-1914 zie: VAN DE PERRE, M. (1997) *Redt & Helpt U zelven & Elkander of hoe de daensistische beweging de sociale problemen bestreed*. Gent / Aalst, Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen / DAVS, 289-295.
[469] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 191.

‘werkzekerheid’ en een premie bij vertrek moet velen – ook in andere Europese landen[470] – als muziek in de oren geklonken hebben. Voorts verrichten veel landlopers voor ze kennis maakten met de landloperkolonie vervangende legerdienst – ze lieten zich betalen om in plaats van iemand anders legerdienst te verrichten -, of ze werden vrijwilliger met een premie. Ook hieruit blijkt dat men op zoek ging naar langer durende werkzekerheid, en de militaire discipline nam men op de koop toe. Het tijdelijk batig saldo van de militaire dienst als plaatsvervanger, ging echter voorbij aan een ruimere afweging zoals die in *De Denderbode* werd geformuleerd: miliciens moesten er rekening mee houden dat ze na een langdurige legerdienst bij hun terugkeer in het beroepsleven niet meer het loon zouden ontvangen dat ze anders op 23-jarige leeftijd zouden ontvangen. Tijdens de legerdienst waren hun vaardigheden en vakkennis immers ten dele verloren gegaan.[471] Hoe juist de afweging ook was, wie het gevaar van werkloosheid en nog meer armoede voelde naderen, had meestal niet de mogelijkheid om zich rustig met rationele overwegingen bezig te houden.

3.2.2. Persoonlijke en familiale kerngegevens per geboortecohorte

3.2.2.1. Alternatieve vormen van tewerkstelling en andere overlevingsstrategieën

Voor de sociaaleconomische moeilijkheden – en eventueel ook psychische problemen – bestond geen standaardoplossing. Maar wie in de 19de eeuw in het eigen geboortedorp of in de eigen streek geen werk vond en wegzonk in armoede, kon op zoek gaan naar mogelijkheden verder weg, zoals in de Waalse industriesteden,[472] bij het Vreemdelingenlegioen, het KNIL, het Belgische Legioen dat in Mexico keizer Mamiliaan en zijn echtgenote, prinses Charlotte van België moest beschermen, als plaatsvervanger in het Belgische leger, of als emigrant in Frankrijk, Amerika, enz.

Plaatsvervangers waren meestal volksjongens die bij de loting het geluk aan hun zijde hadden gehad. Wanneer men rekening houdt met de zeer lage lonen, begrijpt men waarom sommige arme fabrieksarbeiders of landarbeiders bereid waren voor een premie van twaalfhonderd frank een onaantrekkelijke positie in het leger in te nemen. Toen in 1890 een dokwerkerszoon naar huis trok met het goede nieuws dat hij eruit geloot was, kreeg hij daar te horen dat hij geëngageerd was als plaatsvervanger: ‘*dan [was] er weer een mond minder te voeden in de familie, en [streek] het gezin bovendien de premie op*.’[473] De beslissing achter de rug van hun zoon pakte verkeerd uit, want hij gooide zich onder een voorbijrijdende kar die zijn voet verpletterde. De pijnlijke geschiedenis toont niet alleen aan dat de rol van plaatsvervanger een alternatieve overlevingsstrategie was, hier wordt ook duidelijk dat ‘het overaanbod van kinderen soms werd uitgestoten door hen te werk te stellen […] in de stad of plaatselijke notabelen.’[474] Het uitstoten van kinderen gold niet alleen voor meisjes, maar het was ook het lot van jonge mannen.

---

[470] Voor de aanwerving in een aantal Europese landen, zie BOSSENBROEK, *Volk voor Indië. De werving van Europese militairen voor de Nederlandse koloniale dienst 1814-1909*,
[471] *De Denderbode*, 16.04.1888, 2.
[472] FONTEYN, *In de rue des Flamands*; MUSSCHOOt, *Van Franschmans en Walenmannen* . Zie supra..
[473] UYTTERHAEGEN & VANSCHOENBEEK, Nawoord, 104.
[474] UYTTERHAEGEN & VANSCHOENBEEK, Nawoord, 88.

Van de landlopers die in de fusiegemeenten waren geboren, woonden er 49 (afgerond 40,50 %) niet meer in Groot-Aalst. Van de 278 Aalsterse landlopers hadden er 88 (afgerond 31,70 %) dezelfde stap gezet. Die keuze betekende niet dat een landloperbestaan voortaan uitgesloten was. De Aalstenaars die in de Brusselse omgeving of in Charleroi woonden en toch in deze studie worden voorgesteld, bewijzen dat men ook na een verhuizing nog moeilijkheden kon meemaken. De hierboven vermelde alternatieve vormen van tewerkstelling of overlevingsstrategie vergden echter een flinke dosis moed en geloof in de eigen mogelijkheden, die beide werden voorafgegaan door ontgoocheling over het sociaaleconomisch klimaat in Vlaanderen tijdens de 19de eeuw. Moed en geloof in eigen kunnen vergrootten ongetwijfeld de kans op slagen.

Tabel 28. Woonplaats van de landlopers die niet in Aalst of hun geboortedorp woonden

Woonplaats	Geboren in de fusiegemeenten	Geboren in Aalst
Charleroi	2	2
Gosselies	0	1
Estaimbourg	1	0
Clermont	1	0
Damprémy	1	2
Monceau-sur-Sambre	1	0
Gilly	1	2
Philippeville	0	1
Forchies-la-Marche	0	1
Mont-sur-Marchienne	0	1
Jumet	0	1
Mons	0	1
Luik	0	1
Tilleur	0	1
Namen	0	1
Montignies-sur-Sambre	0	1
Totaal Wallonië	**7**	**16**
Brussel	12	31
Brusselse agglomeratie (Sint-Jans-Molenbeek, Anderlecht, Etterbeek, Schaarbeek, Sint-Pieters-Jette, Sint-Gillis, Koekelberg, Laken, Sint-Joost-ten-Node)	16	24
Totaal hoofdstedelijke agglomeratie	**28**	**55**
Antwerpen	3	5
Gent	2	3
Ninove	2	0
Andere gemeenten buiten Groot-Aalst	**14**	**17**

Vooral Brussel zelf oefende een zeer grote aantrekkingskracht uit. In de hoofdstedelijke agglomeratie was naast de hoofdstad zelf vooral Sint-Jans-Molenbeek in trek, met enerzijds 4 en anderzijds 15 landlopers uit de acht fusiegemeenten en Aalst. Van die in totaal 83 latere landlopers in de hoofdstedelijke agglomeratie, vestigden er zich 19 (22,90 %) in Sint-Jans-Molenbeek, een gemeente die door haar explosieve ontwikkeling in de negentiende eeuw als een magneet '*keuterboeren en armoedzaaiers uit de provincie*' aantrok, '*want de carrièrekan-*

sen lager er voor het grijpen.'[475] De carrièrekansen waren reëel. Maar definitief aan de sociale ellende ontsnappen was moeilijker: de '*bedrijvigheid [ging] gepaard met diepe sociale ellende, inbegrepen hongerlonen, kinderarbeid en onmogelijke werkomstandigheden. Het proletariaat hokte samen in smerige beluiken…*'[476] Er was weinig nieuws onder de zon, en landloperij was voor de 19 uitwijkelingen die hun hoop op Sint-Jans-Molenbeek hadden gesteld toch hun uiteindelijke of tijdelijke lotsbestemming.

Anderen zochten het nog verder van huis. Het Franse Département du Nord met de steden Lille en Roubaix en Amerika trokken heel wat mensen uit Vlaanderen aan. Wie tijdelijk in Frankrijk, Duitsland of een ander land verbleef maar bij de verwijzing naar de landloperkolonie in België woonde, is niet apart vermeld in de bovenstaande tabel. In de korte biografische voorstellingen worden de verblijven in het buiteland wel vermeld, en bij de grondwerkers valt op dat ze soms gedurende jaren van de ene stad naar de andere trokken zonder ooit een vaste woonplaats te hebben – ze volgden het spoor van de aan te leggen spoorweg en deden precies wat de *navvies* in Engeland en de *børster* in Denemarken en de *rallare* in Zweden hebben gedaan.

Zweedse grondwerkers (rallare) https://sv.wikipedia.org/wiki/Rallare

Uit de honderden brieven van Scandinavische emigranten die ik gelezen heb,[477] blijkt dat de emigranten in Amerika in de beginperiode en soms ook daarna gedwongen waren om gedurende een korte of lange tijd rond te trekken op zoek naar werk of, indien ze al getrouwd waren, vrouw en kinderen voor een langere tijd te verlaten om in de winter in de bossen of elders tijdelijk werk te verrichten – tijdens de zoektochten geleken ze zeer sterk op Belgische landlopers. Ze hielden echter vol in de overtuiging dat er een betere toekomst op hen wachtte. De mogelijkheden aan de andere kant van de Atlantische Oceaan werden in Vlaanderen echter koel onthaald. August Snieders (1825-1904) liet zich in de novelle *De Fortuinzoekers* (1858)

[475] RASPOET, E. (2022) Hoe Louis Mettewie ook uw leven veranderde. Twaalf ambachten en dertien successen, *Knack*, 16 november 2022, 102-106, waar 104.
[476] RASPOET, Hoe Louis Mettewie ook uw leven veranderde, 104.

– alleen al de verraadt zijn afwijzing – zeer laatdunkend uit over diegenen die België – meer bepaald Vlaanderen – de rug toekeerden:

> *De landbouwer die, in een vergeten hoek onze heide, zich langen tijd vergenoegde met hetgeen de hemel hem gaf, gaat zich [tijdens de overtocht] vermengen:*
> *Met den avonturier, die hier en elders zijn vaderland vindt;*
> *Met den bleeken en afgeleefden verkwister, die nog gisteren, als een verloren zoon, het laatste juweel zijner moeder aan den croupier der speelbank heeft ten prooi geworpen!*
> *Met den bankroetier, die, onder den naam van koophandel, schelmerij op schelmerij pleegde;*
> *Met schurken, kortom, die, na jaren in de gevangenis doorgebracht te hebben, hier sterven om in Amerika als eerlijke lieden te verrijzen.*
> *Iedereen snelt voort, om het toppunt van geluk te zoeken, alsof men hoopte eens de woorden des Almachtigen van den hals te schudden: "In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten."* [478]

Toen Snieders zijn novelle schreef, zweetten en zwoegden heel wat landarbeiders, wevers, fabrieksarbeiders en anderen zonder nog elke dag voldoende brood op tafel te krijgen. De auteur hing de volgende 'wijsheid' aan: '*Reis, kruis zeil van strand tot strand, / Gij vindt geen beter vaderland*.'[479] Voor wie een gezin in leven moest houden en het niet in leven kon houden was Snieders' aanbeveling een holle frase. In *Het Goudland* (1862) beschreef Hendrik Conscience (1812-1883)de moeilijkheden van enkele Vlaamse goudzoekers in Californië – alsof de goudzoekers alle emigranten representeerden – en hij liet ze terugkeren naar hun geboortegrond. Doantus gedraagt zich bij zijn terugkomst volkomen in overeenstemming met wat de thuisblijvers gewoonlijk deden.*'Goede mensch, edelmoedige garde champêtre, ik zal u eeren, u beminnen tot op mijn doodbed! Ik zal werken, ik zal slaven, wij zullen gelukkig zijn gelijk drie engelen in den hemel!*'[480] Slaven had echter voor velen geen heilzaam effect gehad. Van de Aalsterse landlopers had geen enkele zich naar Amerika begeven, maar een aantal onder hen had wel in Frankrijk gewoond en gewerkt, en sommigen hadden zich aangesloten bij het leger dat de keizerin van Mexico moest beschermen, anderen verbleven als KNIL-soldaat in Nederlands-Indië, en een klein aantal was ooit in dienst bij het Vreemdelingenlegioen.

3.2.2.1.1. Het Belgische vrijwilligerskorps in Mexico

Uit de eerste cohorte trok Jacobus de Vos (**3.1.1.6.**) naar Mexico. De tweede cohorte werd vertegenwoordigd door Franciscus Joannes de Bolle (**3.2.1.19.**), Joannes A. P. Escoubé (**3.1.2.46.**) en Dominicus Libaut (**3.1.2.59.**). Het ging om vier landlopers die enkele jaren voor of na 1830 waren geboren. Zij konden hun Mexicaanse belevenissen nog navertellen, maar ongeveer 700 vrijwilligers die waren toegetreden tot het vrijwilligerskorps, dat actief was van 1864 tot 1867, hebben hun diensttijd niet overleefd. Om de neutraliteitspolitiek van België

---

[477] LANDELIUS, O. R. (1957) *Amerikabreven*. Stockholm: Natur och Kultur; BLEGEN, T.C. (1958) *Amerikabrev*. Oslo: H. Aschehoug og Co.; MAHLER, B. (1975) *Cathrine og Valdemar – et udvandrerpars skæbne skildret gennem breve*. København: Femad; PEDERSEN, E. H. (1981) *Breve fra Amerika. Danske udvandrerbreve 1874-1922*. København: Gyldedal; HOLM, J. (2003) *Breve hjem – fra danske udvandrere 1850-1950*. København: Forlaget Forum
[478] SNIEDERS, A.(1926) *De Fortuinzoekers*. Antwerpen: Maatschappij 'Voor God en 't Volk', 8.
[479] SNIEDERS, *De fortuinzoekers*, 11.
[480] CONSCIENCE, H. (1912) *Het Goudland*. Brussel: J. Lebèque en Cie., 347

niet in het gedrang te brengen, werd het korps samengesteld in de Maegdendaelekazrne van Oudenaarde, ver weg van pottenkijkers. Het contingent bestond uit militairen met verlof zonder wedde en vrijwilligers. De Aalstenaars behoorden tot de vrijwilligers. Hoewel de opdracht van het korps uitdrukkelijk beperkt werd tot de bescherming van het keizerspaar, heeft de aanvoerder, luitenant-kolonel Van der Smissen zijn manschappen ingezet om de strijd aan te binden met opstandige Mexicanen. Tijdens de slag bij Ixmiquilpan in september 1866 kwamen binnen de kortste keren meer dan 60 Belgische vrijwilligers om het leven. Wie als vrijwilliger naar Mexico was getrokken met het oog op een stabielere toekomst, werd geconfronteerd met levensbedreigende situaties. In januari 1867 scheepten de laatste Belgische vrijwilligers in Veracruz in voor hun definitieve terugreis naar Europa.[481] Vijfendertig officieren en 754 manschappen keerden terug naar België. Er waren ongeveer evenveel soldaten gesneuveld of door ziekte geveld. Ondanks de wellicht ontgoochelende ervaringen in Mexico, waren Jacobus de Vos (**3.1.1.6.**) en Franciscus Joannes de Bolle (**3..2.1.19.**) na hun terugkeer uit Zuid-Amerika nog voldoende gemotiveerd om opnieuw Vlaanderen te verlaten door met het KNIL naar Nederlands-Indië te trekken. Dat zegt indirect veel over de belabberde sociaaleconomische toestand in Vlaanderen. De militaire dienst in Mexico was een voor velen een helse ervaring. Een getuige vatte de ervaring als volgt samen: '*Ziedaer dan het lot dat het gouvernement aen 1250 belgische burgerskinderen heeft gemaekt: beginnen met beul te spelen om te eyndigen met eene geweldige dood*.'[482] Er werd al in 1865 vrij veel aandacht besteed aan het Belgische regiment in Mexico, en de commentaren waren meestal negatief .[483] De erbarmelijke omstandigheden waarmee de Belgische vrijwilligers te maken kregen, leidde ertoe dat een aantal onder hen deserteerde en naar verluidt naar België tergukeerde. De gewezen ordonnans van luitenant-kolonel Van der Smissen werd in het Ministerie van Oorlog aan de tand gevoeld, en hij werd verzocht te zwijgen. Kennelijk besefte men dat de vrijwilligers '*in diepe armoede verkeer[d]en; dat de regelmatige uytdeelingen van levensmiddelen en andere voorwerpen van eerste behoeften, hun onbekend zyn; dat de roovery, de rekwisitiën met gewapende hand, de stroopery op den breedsten en voor den soldaet, op den schandelyksten voet, er de eenige hulpbronnen geworden zyn*.'[484] Wie om aan de uitzichtloosheid in Vlaanderen als vrijwilliger naar Mexico was getrokken, was van de regen in de drop beland.

[481] BOUW, W. (2003) *Het Mexicaanse avontuur van Maximiliaan en Charlotte door Belgische ogen. Het Mexicaanse keizerrijk in de dagbladpers (1864-1867)*. Leuven: KUL (masterscriptie); SCHREVER, R. (2019) Het Belgisch Vrijwilligerskorps in Mexico (1864-1867), *Historiek Online Geschiedenismagzine*; VAN ROYEN, H. Belgische tragedie in Mexico, https://g-geschiedenis.eu/2016/12/20/belgische-tragedie-in-mexico/
[482] *De Denderbode*, 26.03.1865, 2.
[483] Belgisch Mexicaensch Legioen, *De Denderbode*, 19.03.1865, 2; Brieven uit Mexico, *De Denderbode*, 12.03.1865, 1. Zie ook Mexiko, den 10 january 1865, *De Denderbode*, 05.03.1865, 2. Zelfs de reis naar Mexico was een beproeving, zie Eyland Martinuque, den 6 december [1864], *De Denderbode*, 29.01.1865, 2.
[484] Belangryke Tydingen uyt Mexico, *De Denderbode*, 02.07.1865, 1.

Het Belgische regiment op mars in Mexico. Olie op doek van Charles Lahalle, 1869. Legermuseum Brussel.

3.2.2.1.2. Het KNIL

Wie naar Nederlands-Indië vertrok om aan de grauwe realiteit in Vlaanderen te ontsnappen, kwam in een land terecht waar er meer zoneschijn was, maar het leven in het tegenwoordige Indonesië hield ontberingen en gevaren in die vergelijkbaar waren met wat de vrijwilligers in Mexico hebben ervaren, vooral wanneer men aan de *expedities* in Atjeh moest deelnemen: '*ze worden meermaals aangevallen door d'inlanders en er hebben bloedige gevechten plaats*.'[485] Men moest niet alleen het hoofd bieden aan de vijandelijkheden, maar ook aan '*wreede ziekten, [het was] een ongezonde landstreek*.'[486] Die uitspraak kan niet geloochend worden, zoals blijkt uit het bittere levenseinde van Joannes Augustus van Nieuwenhove (08.011853 – 01.06.1893) van en de plotse dood van Franciscus Camille Bruggeman (26.02.1853 – 11.12.1882) die in Atjeh had gestreden en teruggekeerd was '*met een zware ziekte op zijn lijf*.'[487] Va Nieuwenhove was teruggekeerd met een ziekte die volgens de legerleiding niet aan zijn dienst kon worden toegeschreven, en hij stapte zelf uit het leven. Enkele maanden na zijn overlijden werd de herberg *La belle Javanaise* die hij samen met zijn vrouw uitbaatte te koop aangeboden. Zij huurde het pand voor 27 frank per maand.[488]

In de stamboeken en overzichten van de KNIL-soldaten werden hun kenmerken en familiale achtergrond genoteerd op een manier die overeenkomt met de registratie in de landloperkolonies, zoals duidelijk blijkt uit een hieronder afgebeelde lege bladzijde uit een *Stamboek van de Onder-Officieren en Manschappen van mindere graden*. Van de Aalsterse landlopers zijn er aantal gedocumenteerd, inclusief de landloper die een vale identiteit had gebruikt. Van twee personen die naar eigen zeggen soldaat waren geweest in Nederlands-Indië heb ik geen spoor teruggevonden in de stamboeken. Dit hoeft niet te betekenen dat hun bewering niet klopte – heel wat KNIL-soldaten hebben zich met een valse naam aangemeld, en de klappers

[485] Rondschouw, *De Werkman*, 27.05.1887, 1. Zie ook Voor Militairen, *De Werkman*, 28.08.1914, 2.
[486] *Het Land van Aelst*, 22.10.1882, 2.
[487] *Het Land van Aelst*, 17.12.1882, 2.
[488] Openbare verkooping van huizen, *De Dendergalm*, 04.03.1894, 4.

en de daaraan verbonden registraties zijn niet altijd even systematisch. Soms is het handschrift onduidelijk. Er werd wel een Jean Baptist van den Branden gevonden die volgens het stamboek in Sint-Joost-ten-Node was geboren, maar het is weinig waarschijnlijk dat de Aalstenaar een verkeerde geboorteplaats heeft opgegeven. Voorts is er een Van den Branden Gommaire, geboren in Aalst, vermeld. Op 06.08.1851 werd in Aalst inderdaad Gommarus van den Brande geboren als zoon van Carolus Judocus (geboren in Dendermonde) en Melania Liber (geboren in Aalst), maar hij was duidelijk geen broer van Joannes Baptista van den Brande. Bij gebrek aan bewijzen in de ene of de andere richting mag voorzichtig worden aangenomen dat zowel Joannes Baptista van den Brande als Franciscus Joannes de Bolle in Nederlands-Indië hebben verbleven als KNIL-soldaat.

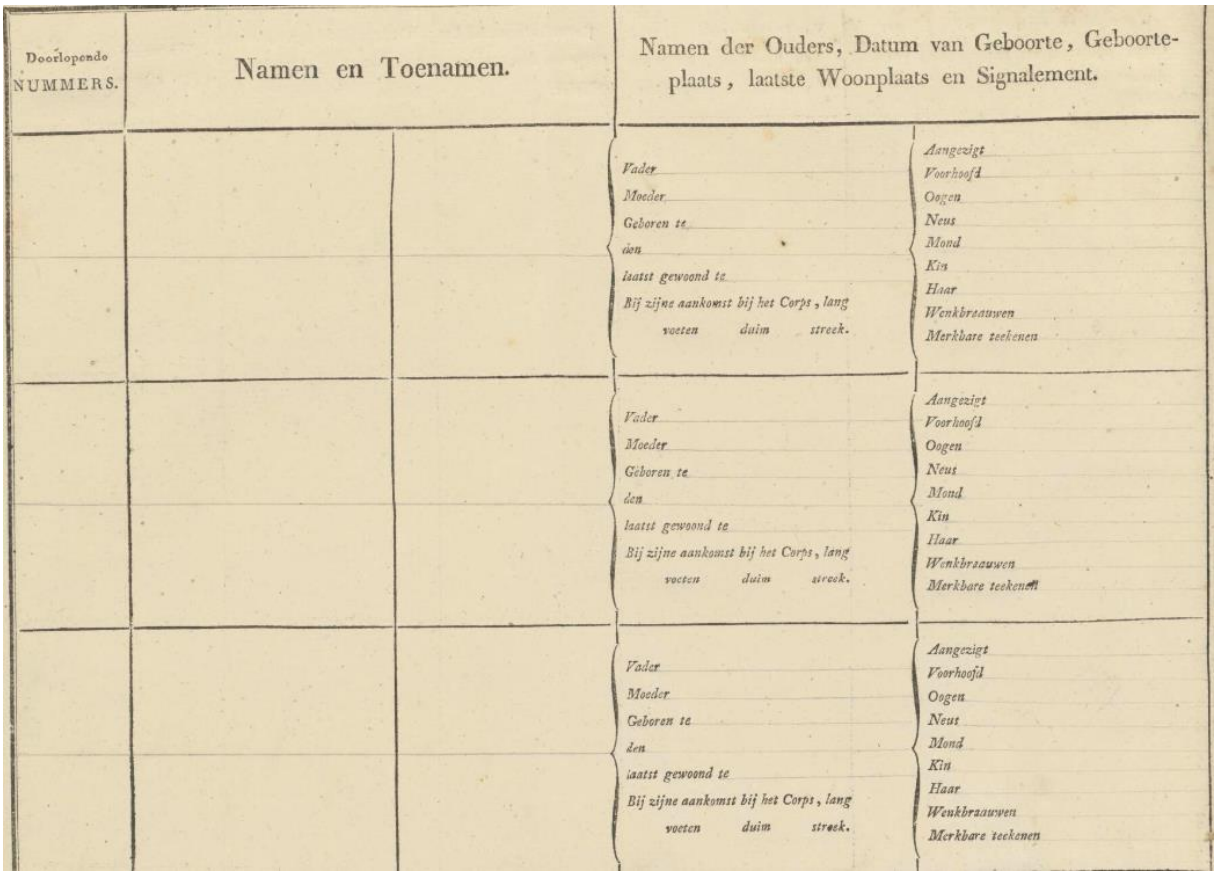

Doorlopende NUMMERS.	Namen en Toenamen.		Namen der Ouders, Datum van Geboorte, Geboorteplaats, laatste Woonplaats en Signalement.	
			Vader Moeder Geboren te den laatst gewoond te Bij zijne aankomst bij het Corps, lang voeten duim streek.	Aangezigt Voorhoofd Oogen Neus Mond Kin Haar Wenkbraauwen Merkbare teekenen
			Vader Moeder Geboren te den laatst gewoond te Bij zijne aankomst bij het Corps, lang voeten duim streek.	Aangezigt Voorhoofd Oogen Neus Mond Kin Haar Wenkbraauwen Merkbare teekenen
			Vader Moeder Geboren te den laatst gewoond te Bij zijne aankomst bij het Corps, lang voeten duim streek.	Aangezigt Voorhoofd Oogen Neus Mond Kin Haar Wenkbraauwen Merkbare teekenen

3.2.2.1.3. Het vreemdelingenlegioen

Het Vreemdelingelegioen, opgericht in 1831, heeft om heel uiteenlopende redenen mannen uit heel Europa aangetrokken. Ook bij het Vreemdelingenlegioen werd de ware identiteit soms verzwegen. Van de Aalsterse landlopers waren Philemondus Gijsens (3.1.3.56.) en Albertus Roelandt (3.1.3.86.) naar eigen zeggen actief in het Vreemdelingenlegioen, en er is geen reden om aan hun uitspraak te twijfelen. Het was niet bepaald positief om dat verleden te vermelden in de Landloperkolonie, die tenslotte afhing van het Bestuur der Strafinrichtingen. Kennelijk had geen van beiden bij het verlaten van het Vreemdelingenlegioen de Franse nationaliteit verworven.

3.2.2.2. Samengevoegde kerngegevens

Hierna volgt een eerste reeks samengevoegde persoonlijke kerngegevens. Belangrijke elementen zoals ziekteverschijnselen, de maand waarop de eerste registratie plaatsvond, de samenstelling van het gezin van oorsprong, de geografische achtergrond en de beroepen van de ouders worden apart behandeld om de ontstaansgeschiedenis van de landloperij en/of bedelarij zo dicht mogelijk te benaderen.

Tabel 29. Samengevoegde kerngegevens van de landlopers gerangschikt per cohorte

Geboortejaar	**Voor 1830**	**1830-1849**	**1850-1874**	**1875-1899**	**Vanaf 1900**
Gehuwd	9	42	26	1	1
Ongehuwd	7	37	94	16	-
Weduwnaar	6	28	8	-	-
Gescheiden	-	2	1	-	-
Totaal	**22**	**109**	**129**	**17**	**1**
Gemiddelde leeftijd bij eerste registratie	59	48,60	32,90	23,50	24
Gemiddeld aantal registraties	10,50	15,90	5,90	1,40	7
Accidentele landloperij	10	46	64	16	-
Conjuncturele Landloperij	-	12	10	1	-
Structurele Landloperij	1	6	18	-	1
Problematische landloperij	11	45	37	-	-
Totaal	**22**	**109**	**129**	**17**	**1**
Woonplaats landlopers					
Aalst	13	62	91	14	1
Arrondissement Aalst	-	1	2	-	-
Elders	9	46	36	3	1
Gemiddelde Aantal kinderen per gezin van oorsprong	6,50 (n = 21)	6,40 (n = 105)	6,80 (n = 120)	6,60 (n = 17)	3 (n = 1)
Woonplaats gezin van oorsprong					
Schaarbeek	12	72	84	6	1
Mijlbeek	6	26	40	10	-
Onbekend	4	11	5	1	-
Totaal	**22**	**109**	**129**	**17**	1

3.2.2.2.1. De burgerlijke staat van de landlopers en hun landlopercategorie

In de onderstaande grafiek wordt de burgerlijke staat van de veroordeelde landlopers per cohorte weergegeven samen met het gemiddelde aantal registraties in de kolonie en de gemiddelde leeftijd bij de eerste of de enige registratie. Voorts wordt weergegeven tot welke categorie de landlopers behoorden. Het valt onmiddellijk op dat het aantal ongehuwden groot is in de periode 1830-1874, m.a.w. tijdens het tweede en het derde kwart van de 19de eeuw.

Grafiek 15. Burgerlijke staat van de landlopers weergegeven per cohorte

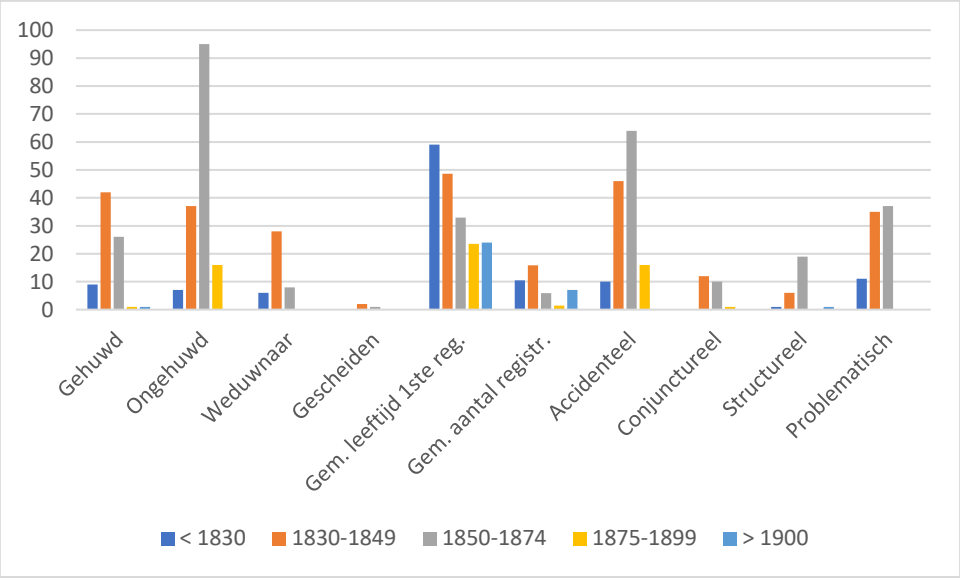

In het volgende overzicht wordt hun woonplaats (Aalst, arrondissement Aalst of elders). De keuze voor een aparte grafische voorstelling heeft te maken met het streven naar een overzichtelijke presentatie van de gegevens.

De kerngegevens van hun gezin van oorsprong, nl. de woonplaats van die gezinnen, het gemiddelde aantal kinderen en de beroepssituatie van de ouders wordt weergegeven in de onderstaande grafieken. Het gemiddeld aantal kinderen spoort met de vaststelling van Chris Vandenbroeke dat 1/3 van de gezinnen (althans op het platteland) aan het eind van de 19de en het begin van de 20ste eeuw meer dan vijf kinderen hadden.[489] Hoewel het gemiddeld aantal kinderen in de gezinnen van oorsprong gedurende de hele onderzoeksperiode meer dan 6 bedroeg, was er een stijging tijdens het derde kwart van de negentiende eeuw tot 6,80, gevolgd door een daling tot 6,60 in het laatste kwart, maar dat was nog altijd meer dan de 6,50 in de periode voor 1830, die een onderdeel was van de *scharniereeuw* 1750-1850.

[489] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 56.

3.2.2.2.2. De woonplaats en het gemiddelde aantal kinderen in de gezinnen van oorsprong

Het grootste aantal gezinnen van oorsprong woonde overduidelijk in Schaarbeek: 175 van de 279 gezinnen of 62,70 %. Wanneer de woonplaats als onbekend is verwerkt, betekent dit dat er destijds geen woonplaats werd aangeduid of dat de wisselende woonplaatsen – nu eens Mijlbeek, dan weer Schaarbeek – geen duidelijk dominante woonplaats kon worden gevonden. Bij 22 (7,90 %) gezinnen was het niet mogelijk de langst bewoonde wijk vast te stellen. In Mijlbeek woonden 82 gezinnen of 29,40 % van het totaal. De dominantie van Schaarbeek bestond al voor de Belgische onafhankelijkheid. De achtergrond van deze dominantie is niet duidelijk, maar wellicht heeft dit te maken met de historische situatie ontwikkeling van het stadscentrum op de linkeroever van de Dender. De rechteroever die oostwaarts aansloot bij Moorsel en in het oosten en zuidoosten bij Erembodegem had tot ver in de negentiende eeuw een minder dicht stratennetwerk en werd nog lang voor een als land- of tuinbouwgebied aangewend. In het noordoosten grensde de stad aan Herdersem, een gemeente die zoals Moorsel een agrarisch karakter had.

Grafiek 16. Gemiddeld aantal kinderen in de gezinnen van oorsprong per cohorte

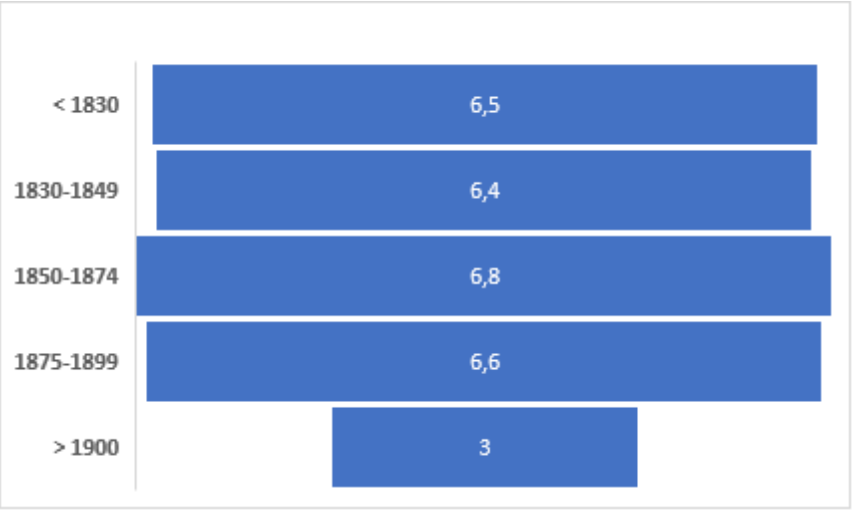

Grafiek 17. Woonplaats van de gezinnen van oorsprong per cohorte

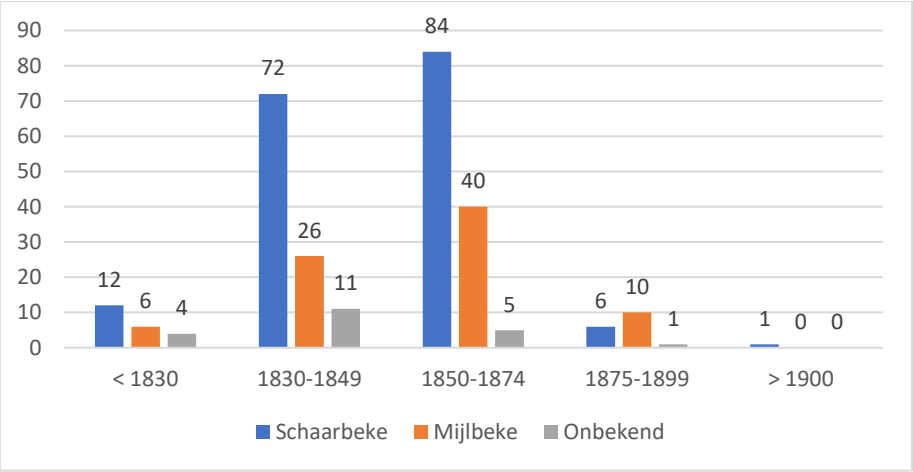

3.2.2.2.3. De geboorteplaats van de ouders in het gezin van oorsprong

Een ander belangrijk gegeven is de geboorteplaatsen van de ouders van de landlopers. Uit het onderstaande overzicht blijkt duidelijk dat er sprake was *lokale en regionale endogamie*.

Tabel 30. Geboorteplaats van de ouders in de Aalsterse gezinnen van oorsprong

Geboorteplaats	< 1830	1830-1849	1850-1874	1875-1899	> 1900
Beide partners geboren in Aalst	12	60	56	8	1
Man geboren in Aalst / Vrouw in arrondissement Aalst	5	8	16	2	0
Vrouw geboren in Aalst / Man in arrondissement Aalst	0	5	11	2	0
Beide partners geboren in arrondissement Aalt	1	6	8	1	0
Andere geboorteplaatsen	4	30	38	4	0
Totaal aantal gezinnen	22	109	129	17	1

Uit het overzicht blijkt duidelijk dat de gezinnen van oorsprong overwegend uit partners uit de onmiddellijke of nabije omgeving waren samengesteld. Er was met andere woorden geen uitgesproken tendens om op een vreemde huwelijksmarkt op zoek te gaan. Deze uitgesproken plaatsgebonden houding staat uiteraard in contrast met de omzwervingen die een aantal van hun kinderen later heeft gemaakt.

De beroepssituatie van de ouders in het gezin van oorsprong is weinig gevarieerd. Vaak wordt alleen maar het beroep van de vader teruggevonden, en dat blijkt in de loop van de tijd veranderlijk te zijn, wat erop wijst dat de gezinshoofden zich aanpasten aan de arbeidsmarkt. Dikwijls wordt bij de vrouwen spinster of kantwerkster vermeld, en hoewel er in Vlaanderen veel kantwerksters en spinsters waren, mag niet zonder meer aangenomen worden dat kantwerk of spinster de hoofdactiviteit van de vrouwen in dit onderzoek was. Zoals bij het spinnen en het weven ging het wellicht om een nevenactiviteit en als thuisarbeid, bedoeld om het gezinsinkomen aan te vullen. Commentatoren en romanschrijvers die de sociale realiteit beschreven, waren er over het algemeen over eens dat '*kantwerk afschuwelijk slecht betaald*

was.'[490] Er waren vrouwen en jonge meisjes die kantwerk verrichten in kantwerkhuizen of kantwerkscholen, instellingen die destijds regelmatig gehekeld werden,[491] maar in Aalst werd kantwerk wellicht thuis verricht. Wanneer men de huwelijksaankondigingen uit de 19de eeuw bekijkt dan blijken er in Aalst heel wat kantwerksters gewoond te hebben, dus niet alleen in de gezinnen van oorsprong die in deze studie aan bod komen.

Huishoudbudgetten die destijds werden gepubliceerd in de kranten van Pieter Daens toonden aan dat in de negentiende eeuw het loon van de vader nauwelijks volstond om de behoeften van het gezin te dekken. Bij het ontleden van de aantallen moet rekening worden gehouden met dit voorafgaand commentaar.

3.2.2.2.4. Het aantal Aalsterse landlopers in verhouding tot het theoretisch gemiddeld aantal inwoners in de periode dat ze veroordeeld werden

Wanneer men de veroordeelde Aalsterse landlopers vergelijkt met de theoretisch gemiddelde bevolking in de periode dat ze werden veroordeeld dan valt op dat ze een zeer klein (bijna onopvallend) percentage van die bevolking vertegenwoordigen. Allen in de geboortecohorte 1830-1849 (0,39 %) en de daaropvolgende groep, 1850-1874, is er sprake van een ratio (0,21 %) die hoger is dan die voor de andere groepen, maar ook dan zijn de ratio's opvallend ontnuchterend, ook in vergelijking met de ratio's in de fusiegemeenten, waarbij alleen Herdersem een ratio had die in de buurt ligt van die van de cohorte 1850-1874. De ratio's van de fusiegemeenten hebben echter betrekking op de volledige groep landlopers verspreid in de tijd, terwijl de Aalsterse ratio's betrekking hebben op afgebakende periodes (de cohorten) – de minimum- en de maximumratio's kunnen wel worden vergeleken met de ratio's die in de fusiegemeenten werden genoteerd, maar een grafische voorstelling heeft betrekking op twee verschillende benaderingen en daar mag men dus geen gevolgen uit afleiden. De Aalsterse ratio's zijn links weergegeven, die van de fusiegemeenten rechts. Een mogelijke verklaring voor de opvallende verschillen tussen Aalst en de fusiegemeenten is dat het verschijnsel landloperij onder invloed van de wet der grote getallen in Aalst enigszins is verwaterd.

---

[490] DE PILLECIJN, Ph. H. (1967) *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886. Een sociografische literatuurstudie*, 99.

[491] Zie o.a. Het werk der kinderen, *De Yker*, 12.11.1876, 1 en vooral de verhalen van Johanna Courtmans-Berchmans (1811-1990). '*Door het oeuvre van Courtmans heen weerklinkt een onverbiddelijk rekwisitoor tegen de kantscholen met de schromelijke misbruiken*.' DE PILLECIJN, Ph. H. (1967) *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886. Een sociografische literatuurstudie*, 94. Vanuit de kantscholen werd tegen de aanklachten gereageerd, o.a. op 16 september 1858 vanuit Kerksken onder de titel Kantwerk-scholen in *De Denderbode*, 19.09.1858, 1. In dat artikel worden echter uitbetaalde spaarbedragen genoemd die voor die tijd onwaarachtig klinken.

Grafiek 18. De verhouding van het aantal landlopers tot het theoretisch gemiddeld aantal inwoners in Aalst en in de fusiegemeenten

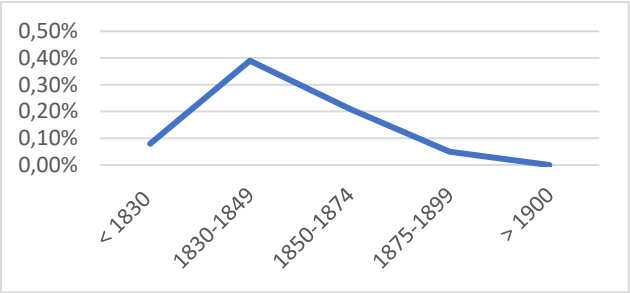

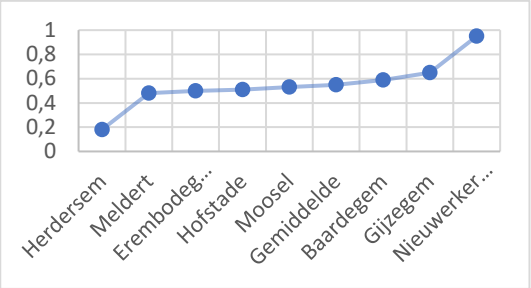

3.2.3. Gezondheidsaspecten en lichaamskenmerken

In het midden van de 19de eeuw werd een groot aantal dienstplichtigen vrijgesteld omdat ze te klein waren of lichaamsgebreken vertoonden. In de periode 1842-1850 werd meer dan 24 % van de jonge mannen ongeschikt bevonden, in de periode 1851-1860 ging het om 20 %. De percentages daalden tijdens het derde kwart van de 19de eeuw daalde het aantal ongeschikte dienstplichtigen tot 14 %.[492] Een ander verschijnsel dat op een algemene slechte gezondheidstoestand wees, was het aantal doodgeboren kinderen al dan niet in combinatie met een hoge kindersterfte. In de gezinnen van oorsprong werden regelmatig stilgeboorten genoteerd, en er waren ook vrij veel kinderen die op zeer jonge leeftijd overleden. In die zin weken de gezinnen van oorsprong niet af van gezinnen in het algemeen. In de periode 1841-1850 was er 1 stilgeboorte per 24 levend geboren kinderen, in de periode 1861-1875 was er 1 stilgeboorte tegenover 22 levend geboren kinderen, en voor 1881-1885 was de verhouding gestegen tot 1 stilgeboorte tegenover 21 levend geboren kinderen.[493] Een andere indirecte gezondheidsindicator was het geboorteoverschot of -tekort. In Oost-Vlaanderen was er in de periode 1846-1849 geen natuurlijk accres, zoals blijkt uit volgend overzicht.[494] Tijdens dezelfde periode was er voor het hele land nog wel een natuurlijk accres. De ongunstige demografische ontwikkeling ging hand in hand met een zeer hoge graad van behoeftigheid in de periode 1846-1848: in Oost-Vlaanderen was het behoeftigheidspercentage 27,12 %, in West-Vlaanderen 35,00 %, en behoeftigheid betkende toen '*de hongersnood nabij*.'[495]

Tabel 31. Bevolkingsevolutie van Oost-Vlaanderen 1846-1849

	1846	**1847**	**1848**	**1849**
Geboortes	20.807	19.686	19.377	22.478
Overlijdens	22.341	25.991	22.061	23.350
Tekort	1.534	5.975	2.684	872

[492] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 159.
[493] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 146.
[494] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 30.
[495] DE PILLECIJN, *Sociaal probleem en verhalend proza 1830-1886*, 114.

Een ander veelbetekenend gegeven was dat in het midden van de 19de eeuw ongeveer 25 % van de overlijdens in Vlaanderen aan tuberculose werd toegeschreven, en dat er veel algemene misvormingen, oogletsels en rachitis voorkwamen, ziekteverschijnselen die werden veroorzaakt door eenzijdige voedselpatronen, voedingstekorten in het algemeen en vitaminetekorten in het bijzonder.[496] In oudere medische handboeken werd naar verluidt een overlijden als gevolg van ondervoeding en uitputting als *le Mal Flamand* omschreven.[497]

In Tabel 32 worden enkele elementen weergegeven betreffende de gezondheid van de Aalsterse landlopers. Er zijn landlopers met een grote gestalte uit de eerste periode van het onderzoek, en kleine landlopers in de laatste decennia, en omgekeerd. Het zijn vooral de concentraties van kleinere gestalten in een specifieke periode die op eventuele voedseltekorten en andere voor de gezondheid schadelijke elementen wijzen, zoals vroege en zware kinderarbeid, onvoldoende rust, enz. Naast de gestalte als *indirecte maatstaf* wordt hieronder ook vermeld hoeveel landlopers de status '*infirme*' (arbeidsongeschikt) hadden en hoeveel geïnterneerden in de kolonie zijn overleden. Ook gebreken en doodsoorzaken worden gegroepeerd.

Het bestand van de kolonie vermeldt een vrij groot aantal landlopers van wie niet alle gegevens ter beschikking werden gesteld. Wanneer het samenvattend dossier niet werd gedigitaliseerd, is het niet mogelijk de lichaamslengte van de betrokken geïnterneerden te vermelden, tenzij het toevallig in de militieregisters teruggevonden kan worden. Het aantal personen waarop de gemiddelde lengte en de grenswaarden (grootste en kleinste landloper) is berekend is dan ook kleiner dan het aantal Aalsterse landlopers. In de archieven van de militaire geneeskundige keuring vindt men jaar na jaar de gestalte terug van de jonge mannen die werden opgeroepen voor de loting. Eén resultaat uit Aalst haalde de nationale pers: in 1869 bood zich een kandidaat aan die slechts 85 centimeter groot was, zonder kromming of bult.[498] Die kleine gestalte was uiteraard niet het gevolg van ondervoeding. Ze was ongetwijfeld erfelijk bepaald. Ter vergelijking: wanneer in Frankrijk een daling van de gemiddelde lichaamslengte werd vastgesteld, verklaarde men die als een degeneratief verschijnsel, niet als een gevolg van de dalende levensstandaard.[499] Zoals in Frankrijk, en in tegenstelling tot Engeland, bestond er in België een uitgesproken interesse voor de gestalte.

---

[496] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 255.
[497] FONTEYN, *In de rue des Flamands*, 15.
[498] Aalst 28 meert, *Het Handelsblad*, 28.03.1869, 1.
[499] LIS, SOLY & VAN DAMME, *Op vrije voeten? Sociale politiek in West-Europa (1450-1914)*, 105.

In de volgende paragraaf worden ter vergelijking de resultaten van algemeen Belgisch onderzoek (Quetelet) en een Gentse enquête uit 1845 voorgesteld. Voorts zal in deze paragraaf ook worden verwezen naar gegevens die door historicus en historisch demograaf Chris Vandenbroeke werden verzameld.

Tabel 32. Gezondheidskenmerken van de Aalsterse landlopers per cohorte

Geboortejaar	**Voor 1830**	**1830-1849**	**1850-1874**	**1875-1899**	**Vanaf 1900**
Gemiddelde gestalte	165 cm (n = 20)	163,30 cm (n = 90)	164,70 cm (n = 102)	163,50 (n = 4)	166 (n = 1)
Grootste gestalte	180	184 cm	181	167	166
Kleinste gestalte	149	145,50 cm	135	159	166
Status 'infirme' of arbeidsongeschikt	2	12	8	0	0
Invalide	3	15	3	0	0
Overleden in de kolonie	**6** (27,30 %)	**19** (16,50 %)	**9** (6,90 %)	**1** (5,90 %)	0
Doodsoorzaken					
Niet vermeld	5	10	3	1	0
Hartproblemen	1	1	2	0	0
Verzwakking	0	3	2	0	0
Chronische longtuberculose	0	1	1	0	0
Hersenbloeding / beroerte	0	2	0	0	0
Bronchitis	0	2	0	0	0
Psychiatrische problematiek	0	0	1	0	0

In de onderstaande grafiek wordt de evolutie van de gemiddelde gestalte visueel weergegeven, samen met de grootste en de kleinste gestalte per geboortecohorte. Na 1830 daalde de gemiddelde gestalte, maar het ging niet om spectaculaire verschillen. Pas vanaf 1900 werd opnieuw een grotere gestalte gerapporteerd, maar het ging maar om één landloper, zodat daar nauwelijks conclusies kunnen aan verbonden worden. Wat wel opvalt bij een vergelijking van de gemiddelde gestalte met de gegevens die door Quetelet voor België en Mareska en Heyman voor de katoenindustrie in Gent werden verzameld, is dat alleen voor 1830 de Aalsterse landlopers een gestalte hadden die vergelijkbaar was met die van de Gentse katoenarbeiders, daarna was dat niet meer het geval. De Belgische gemiddelden waren significant groter. In deze grafiek wordt ook het aantal overlijdens in de kolonie weergegeven. Tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw overleden procentueel opvallend veel meer Aalsterse landlopers in de kolonie dan in de tweede helft. In de grafiek wordt ook het aantal overlijdens in de kolonie gevisualiseerd (okerkleurige staven).

Grafiek 19. Gemiddelde gestalte van de veroordeelde Aalsterse landlopers

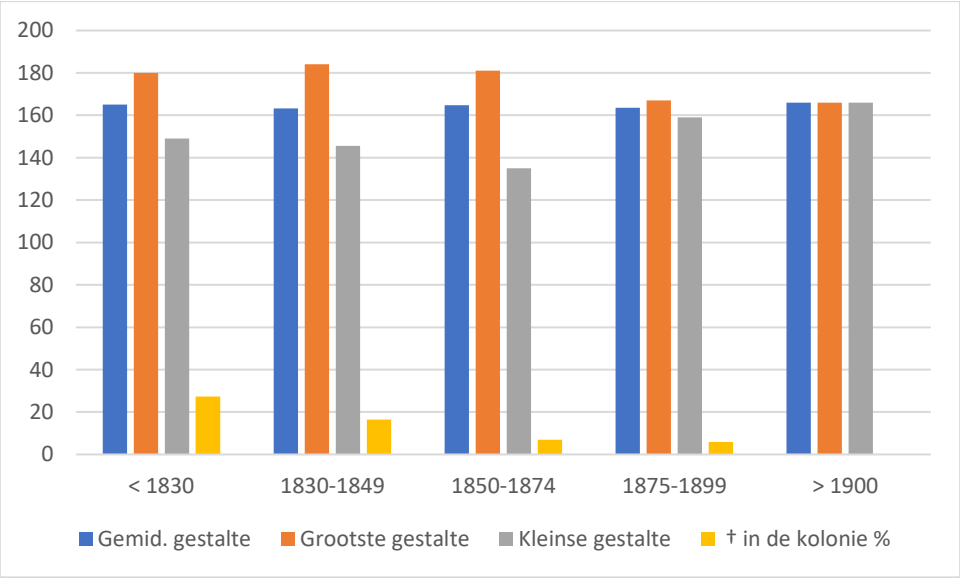

Een ander belangrijk gegeven in verband met de gezondheid van de geïnterneerde landlopers is de beoordeling door de geneesheer die in de kolonie verantwoordelijk was voor het medisch toezicht. In de samenvattende penitentiaire dossiers worden twee verschillende woorden gebruikt om de graad van arbeidsgeschiktheid of -ongeschiktheid van de landlopers aan te duiden: 'infirme' en invalide. Hieronder volgt een grafische weergave van die beoordelingen.

Grafiek 20. Beoordeling van de gezondheid en lichaamsgebreken door de geneesheer van de kolonie [500]

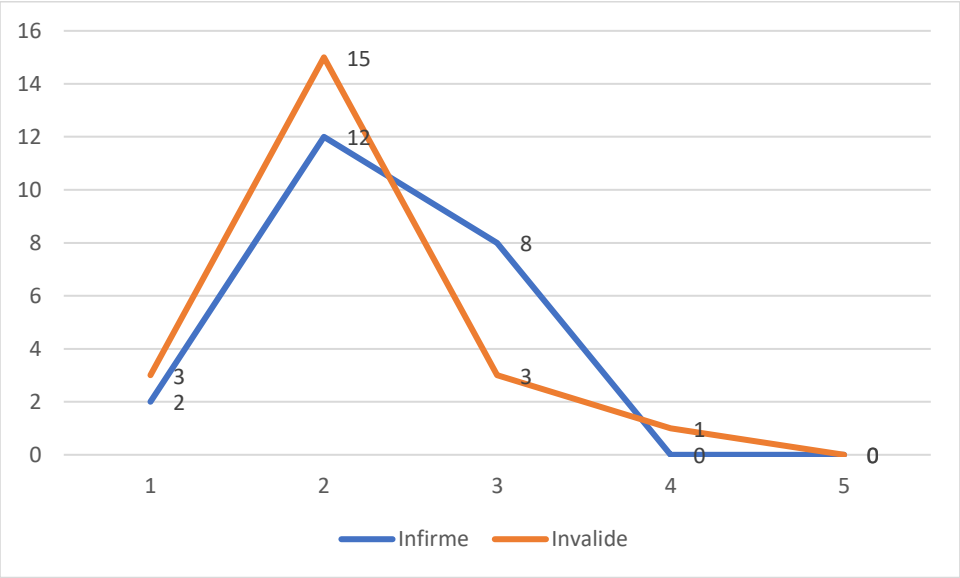

[500] 1: voor 1830, 2: 1830 tot 1849, 3: 1850-1874, 4: 1875-1899

Bij een eerste oogopslag valt onmiddellijk op dat de landlopers die deel uitmaakten van de eerste drie cohorten, in het bijzonder de cohorte 1830-1849, opvallend veel ziekteverschijnselen en/of lichaamsgebreken hadden. Wanneer men het aantal invaliden van de cohorte 1830-1849 vergelijkt met het totale aantal personen van de cohorte, moet men erop wijzen dat (afgerond) 13,80 % van die groep als invalide werd beoordeeld, en 12 (11 %) geïnterneerden werden als 'infirme' (arbeidsongeschikt) bestempeld. In de latere cohorten daalt het aantal invaliden en personen die als 'infirme' werden bestempeld drastisch. Voor de cohorte 1875-1899 kan het resultaat beïnvloed zijn door het grote aantal landlopers voor wie geen gedigitaliseerd samenvattend penitentiair dossier bestaat. Die dossiers bevatten immers de aantekeningen in verband met gezondheidsproblemen. Men kan zich afvragen of 'invaliden' en personen die als 'infirme' werden bestempeld thuis hoorden in de landloperkolonie, waar in principe naar tewerkstelling werd gestreefd. Zo was een van de geïnterneerden blind en een andere had een psychiatrische problematiek, en andere geïnterneerden werden geveld door longtuberculose. Vanuit een medisch standpunt was de opname van een tuberculosepatiënt in een groep personen die gezond waren niet verantwoord. Personen met longtuberculose hoorden thuis in een sanatorium. Ter vergelijking kan worden vermeld dat Moorsel en Meldert elk twee landlopers telden die 'infirme' waren. Invaliditeit kwam in de fusiegemeenten meer voor dan de status 'infirme' zoals blijkt uit Tabel 33.

Tabel 33. Ter vergelijking: Beoordeling van de gezondheid en lichaamsgebreken van de landlopers uit de fusiegemeenten door de geneesheer van de kolonie

Beoordeling	Moorsel	Meldert	Baardegem	Erembodegem	Gijzegem	Hofstade	Nieuwerkerken
Infirme	2	2	0	0	0	0	0
Invaliditeit	3	2	1	2	1	1	1

Hieronder wordt ter vergelijking met de resultaten van dit onderzoek de gemiddelde gestalte van de Gentse arbeiders vergeleken met die van de Belgische bevolking. De gemiddelde lengte in de verschillende leeftijdsgroepen was op nationaal vlak groter dan die van de Gentse katoenarbeiders. De lengtes van de veroordeelden in de Gentse gevangenis werden door de auteurs vergeleken met die van de landelijke bevolking. In de leeftijdscategorieën 25-30 en 30-40 waren zij groter dan de Gentse katoenarbeiders, in de groep van 20-25 was er geen verschil en in de leeftijdsgroep 40-50 waren ze kleiner. Het belangrijkste ijkpunt is dat van Quételet, dat erop wijst dat de Gentse katoenarbeiders het nutritioneel wellicht minder goed stelden dan de Belgische bevolking in het algemeen, inclusief de plattelandsbewoners. De gestalte wordt uiteraard niet alleen bepaald door een voldoende of een onvoldoende voeding, een gevarieerd of een eenzijdig dieet, ze is ook afhankelijk van erfelijkheidsfactoren.

Tabel 34. Gestalte van mannen in de Gentse katoenindustrie en in België (tijdens de eerste helft van de negentiende eeuw) [501]

Leeftijd	België volgens A. Quetelet m	Gentse arbeiders in de katoenindustrie m	Gevangenen in de gevangenis m
8 jaar	1,162	1,130	
10	1,275	1,210	
12	1,385	1,310	
14	1,493	1,367	
16	1,594	1,488	
18 en 19	1,658	1,619	
20 – 25	1,674	1,650	1,650
25 – 30	1,680	1,656	1,670
30 - 40	1,684	1,651	1,660
40 – 50	1,684	1,671	1,650

Mareska & Heyman noteerden ook het gewicht en de borstomvang. Wanneer men die gegevens verwerkt volgens de formule lichaamslengte in centimeter min (borstomvang in centimeter + gewicht in kg) dan was de rest voor de groep 18 en 19-jarigen 33, of zeer zwak met het oog op het vervullen van legerdienst. Op basis van die formule werden volgende categorieën voorgesteld: 35 te zwak, tussen 31 en 35 zeer zwak, 26 – 30 zwak, 21 -25 gemiddeld goed, 16 -20 goed, 11-15 sterk, 10 of kleiner zeer sterk Bij een meting in Duitsland van 6.285 soldaten werd een gemiddelde score van 14,1 of sterk genoteerd. De hoogste score was 20,1 (goed) en de laagste 11,2 (sterk).[502] De lichaamslengte wordt echter niet alleen bepaald door de voeding en omgevingsfactoren, maar ook door erfelijkheidsfactoren. De kans dat een echtpaar waarvan zowel de man als de vrouw groot zijn grotere kinderen krijgen is groter dan voor een echtpaar dat uit een kleinere en een grotere partner bestaat. Voorts is in de loop van de laatste honderd jaar de gemiddelde grootte toegenomen. Er zijn echter te weinig gegevens beschikbaar om daar uitspraken over te doen voor de landloperpopulatie van Groot-Aalst.

3.2.4. Ter vergelijking: niet-Aalsterse landlopers die in Aalst van 1867 tot 1953 naar de landloperkolonie werden verwezen (data van de eerste en eventueel volgende verwijzingen)

Om het veel besproken probleem van bendevorming op het spoor te komen, werden ook de 270 niet-Aalsterse landlopers die in Aalst werden veroordeeld onder de loep genomen. Het overzicht kan aantonen of er op bepaalde tijdstippen veel niet-Aalsterse landlopers/bedelaars in Aalst werden opgepakt. Door de veroordeelden en het tijdstip van het veroordeling chronologisch te rangschikken, wordt duidelijk of er pieken en dalen waren en of de landlopers eventueel uit dezelfde omgeving kwamen, wat een indicator zou kunnen zijn van groepsvorming –

[501] MARESKA & HEYMAN, *Enquête sur le travail et la condition physique et morale des ouvriers employés dans les manufactures de coton à Gand*, 135.
[502] Een gemakkelijke formule, *Gazet van Brussel*, 25 juni 1915, 4.

bendevorming was beslist een overtrokken begrip. Landlopers die niet in Aalst waren geboren, maar er wel woonden, worden in deze studie niet onder de loep genomen, tenzij ze in een van de fusiegemeenten ter wereld waren gekomen. Wanneer ze in Aalst werden veroordeeld, worden ze uiteraard wel vermeld.

Van de veroordeelden die niet in België zijn geboren wordt de geboorteplaats en -datum gecursiveerd en in het blauw weergegeven Van de 270 veroordeelden waren er *44 (16,30 %) in een andere land geboren*: Frankrijk 34, Nederland 7, Canada 1, U.S.A. 1 en Mozambique 1. Vooral het groot aantal Fransen valt op, vooral wanneer men rekening houdt met het feit dat veel Belgen tijdens de 19de eeuw definitief of tijdelijk naar Noord-Frankrijk uitweken om daar in de textielfabrieken te gaan werken. *Dat in meer dan 15 % van de vonnissen over vreemdelingen werd geoordeeld, toont aan dat de problematiek West-Europees was*. Opvallend is ook dat er geen verwijzingen zijn gedocumenteerd uit de eerste helft van de negentiende eeuw. De eerste verwijzing gebeurde in 1867, de laatste in 1953. *Van de hieronder voorgestelde groep is 36,70 % vanaf 1900 - dus in de twintigste eeuw - veroordeeld*. Dat getal toont aan dat de problematiek niet tot de negentiende eeuw beperkt bleef. De laatste veroordeling dateert van 1953, het jaar waarin ook de jongste Aalsterse landloper, Hermanus Kieckens (**3.1.3.5.1**.) voor het laatst werd veroordeeld.

De veroordelingen van niet-Aalstenaars in Aalst gingen gepaard met periodes waarin het aantal veroordelingen toenam en periodes waarin het aantal daalde, maar ze wijzen niet op bendevorming. Hooguit is het gebeurd dat op dezelfde dag of binnen een tijdsspanne van enkele dagen een aantal Belgen of buitenlanders uit dezelfde richting kwamen, maar of ze samen in Aalst aankwamen, kan niet uit de summiere gegevens worden afgeleid.

Om de fluctuaties in het aantal veroordelingen gemakkelijker visueel te verwerken, werden de veroordelingen in hetzelfde jaar in een kleur aangeduid die afwijkt van de veroordelingen in het volgende jaar. De fluctuaties worden nog duidelijker wanneer de grotere aantallen grafisch worden voorgesteld.

Grafiek 21: Vonnissen gespreid in de tijd betreffende niet-Aalstenaars veroordeeld in Aalst

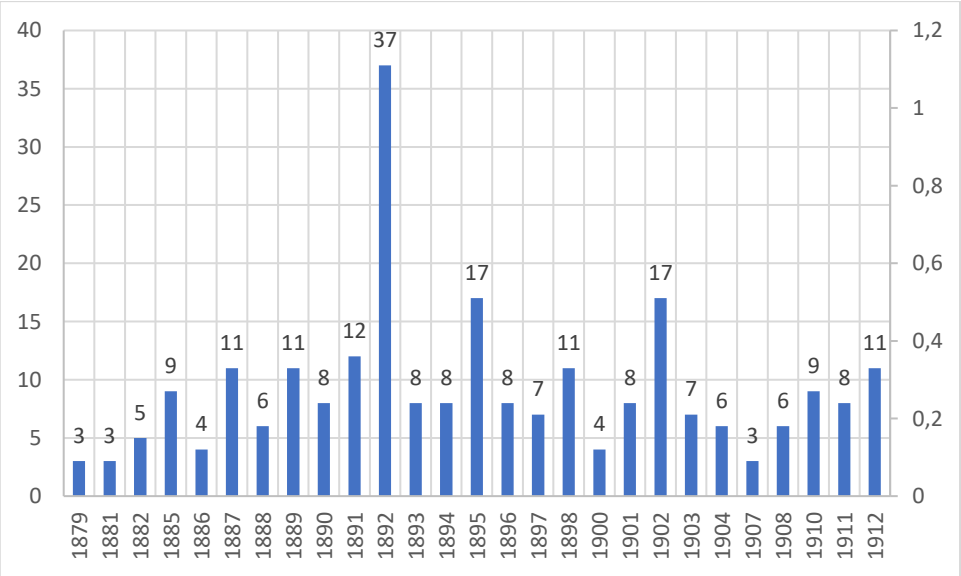

Tabel 35. Niet-Aalstserse landlopers veroordeeld in Aalst van 1967 tot 1953

Nummer	Naam	Geboortedatum en -plaats	Woonplaats	Datum van de veroordeling
1	Jean Louis de Clerck	Kortrijk 23.01.1833	Kortrijk	30.03.1867
2	Oscar de Leemans	Anderlecht 14.05.1834	Antwerpen	20.09.1873 en 10.01.1887
3	François Leopold Diest	Gent 26.12.1838	Antwerpen	11.01.1879
4	Josse de Sadeleer	Mere 23.12.1844	Mere	13.10.1879
5	Séraphin de Visscher	Gent 19.07.1846	Gent	19.12.1879
6	Leopold de Vos	Grembergen 15.06.1844	Grembergen	25.03.1881
7	Jean François Segers	Gent 12.09.1850	Gent	11.06.1881
8	Jean Bapitste Geuens	Lier 20.03.1830	Lier	22.06.1881
9	Leon Pierre Doms	Berchem 24.11.1833	Berchem	17.09.1881
10	Victor Govaert	Knokke 01.01.1857	Knokke	03.02.1882
11	Pierre Bourgiljon	Zomergem 23.04.1845	Zomergem	03.02.1882
12	Jean Bapitste Demol	Brussel 25.11.1833	Sint-Gillis	15.06.1882
13	Louis Augustin Fon-tyn	Sint-Niklaas 01.04.1834	Sint-Niklaas	25.08.1882
14	Charles Louis Rooyackers	Lochristi 15.08.1826	Gent	09.12.1882
15	Jean Bapitste Desaedeleer	Hillegem 26.12.1838	Hillegem	05.01.1883
16	François Vangestel	Turnhout 25.12.1833	Turnhout	15.12.1884
17	Théophile Boone	Nazareth 17.12.1842	Nazareth	17.01.1885
18	Guillaume de Boeck	Goyet 08.05.1859	Brussel	09.03.1885
19	*Jules Regnier*	*Longuenesse (Fr.) 01.01.1864*	Brussel	11.06.1885
20	Jean Baptiste Renne-boog	Sint-Joost-ten-Node 11.06.1861	Sint-Joost-ten-Node	12.06.1885
21	Jean François Stoelen	Antwerpen 05.10.1841	Antwerpen	26.08.1885
22	Louis Prudent van Ackere	Gent 28.04.1841	Ledeberg	06.11.1885
23	Charles Louis van Gucht	Sint-Gillis-Dendermonde 08.01.1838	Leuven	25.12.1885 en 21.04.1888 en 11.11.1890

24	Pierre Binon	Leuven 01.02.1857	Leuven	03.12.1885
25	Joseph Hinderyckx	Brugge 31.10.1853	Brugge	24.12.1895
26	Augustin Bert	Gent 04.04.1860	Ledeberg	12.02.1886
27	Auguste de Potter	Roborst 18.03.1826	Roborst	17.05.1886
28	Jean Joseph Deschamber	Brussel 28.04.1856	Brussel	17.05.1886
29	Pierre Antoine Vankeymeulen	Antwerpen 25.10.1841	Antwerpen	14.10.1886
30	Triphon Callaert	Eke 27.05.1862	Nazareth	24.12.1886
31	Constant Isidore Gilgemyn	Gullegem 03.04.1865	Gullegem	06.01.1887
32	François Terryn	Izegem 05.12.1852	Izegem	07.01.1887
33	Benoît Lekien	Ledeberg 30.03.1842	Ath	13.01.1887
34	Joseph Vandenabeele	Oostakker 27.08.1831	Oostakker	14.01.1887
35	Pierre Josse Deraedt	Puurs 27.08.1847	Puurs	14.01.1887
36	Dominique Deflo	Sint-Lievens-Houtem 01.10.1829	Vilvoorde	04.03.1887
37	Victor Goudron	Roeselare 11.01.1843	Gent	23.03.1887
38	François Detailleur	Roeselare 01.01.1845	Roeselare	23.03.1887
39	Michel Velle	Brussel 29.05.1853	Sint-Niklaas	17.05.1887
40	Pierre van de Moor-tele	Nevele 30.03.1851	Gent	30.09.1887
41	Ferdinand de Waelle	Gent 26.02.1829	Gent	12.12.1887 07.09.1895
42	François Desmet	Brussel 08.02.1862	Laken	31.03.1888
43	Corneille de Man	Denderleeuw 17.05.1862	Denderleeuw	16.06.1888
44	Victor Deboeck	Laken 15.09.1860	Laken	30.06.1888
45	Charles Jean Delcart	Dendermonde 27.08.1837	Dendermonde	08.09.1888
46	Pierre Troncko	Zegelsem 07.08.1836	Mechelen	25.09.1888 en 03.03.1891
47	François JacquesVa-rezeele	Gent 16.03.1831	Gent	14.12.1888
48	Charles Mathys	Brugge 01.01.1842	Brugge	12.01.1889

49	Pierre Dirckx	Gent 12.04.1853	Gent	12.03.1889
50	Edouard Alexandre Vandevondele	Gent 13.06.1855	Gent	12.03.1889
51	Jules Colin	Montingies-sur-Sambre 12.08.1858	Montingies-sur-Sambre	18.07.1889
52	Eugène Verstuyft	Wetteren 01.01.1856	Wetteren	23.08.1889
53	Ivon Verbeke	Ruiselede 08.07.1840	Ruiselede	22.09.1889
54	Louis Lachat (Lach-aet)	*Haarlem (Nl.)* 06.01.1824	Gent	08.10.1889
55	Charles Louis de Clercq	Ledeberg 23.10.1850	Gent	17.10.1889
56	Charles Merckx	Kaprijke 01.01.1856	Gent	13.12.1889
57	Augste Gaudin	Gent 10.01.1844	Gent	14.12.1889
58	Gustave Blommaert	Gent 17.09.1862	Gent	13.12.1889
59	Pierre François Boon	Leuven 02.12.1864	Leuven	21.01.1890
60	Josse Jean Debie	Leuven 16.06.1838	Brussel	08.03.1890
61	Charles de Caevel	Gent 17.10.1822	Gent	05.04.1890
62	Justin Vandendyck	Halen 24.08.1851	Loksbergen	29.04.1890
63	Benoît Muylaert	Welle 01.06.1843	Welle	27.06.1890
64	Pierre Schoup	Aalter 28.03.1846	Ninove	05.08.1890
65	Gustave Lejeune	Châtelineau 01.01.1867	Gilly	21.10.1890
66	Benoit Neyt	Evergem 04.10.1826	Gent	06.12.1890
67	Benoit van Verren	Buggenhout 30.05.1862	Buggenhout	07.02.1891
68	Leopold Bauwens	Gent 06.02.1834	Gent	12.03.1891
69	Léopold Louis Decoo	Oostende 15.10.1832	Oostende	14.03.1891
70	Médard Coopman	Ruddervoorde 03.03.1840	Ruddervoorde	04.06.1891
71	Théodore Dauwe	Wetteren 04.06.1864	Wetteren	16.06.1891
72	Josse Depauw	Brussel 18.12.1858	Brussel	27.10.1891 en 06.02.1892
73	François Oosterlinck	Wetteren 24.06.1826	Gent	03.11.1891

74	Jean Joseph Glorieux	Gent 24.02.1841	Gent	08.12.1891
75	Léopold van Royen	Bazel 19.12.1833	Bazel	08.12.1891
76	Charles Beyaert	Ledeberg 06.02.1842	Gent	14.12.1891
77	Emiel D'Hooge	Boekhoute 28.07.1861	Bassevelde	18.12.1891
78	André de Buysere	Aarsele 22.11.1843	Olsene	23.12.1891
79	*Léopold Théodore Lievens*	*Le-Plessis-Boucherd (Fr.)* *20.02.1892*	Heldergem 17 registraties	10.01.1892
80	François César Goossens	Overmere 06.01.1851	Berlare	12.01.1892
81	Nicolas Namotte	Verviers 15.09.1866	Verviers	15.01.1892
82	Philippe Bogaerts	Laken 09.08.1868	Laken	15.01.1892
83	Charles Pierre Lecocq	Gent 17.08.1837	Gent	19.01.1892
84	Bernard Steyaert	Evergem 12.07.1822	Evergem	19.01.1892
85	Josse Jean Debaedts	Gent 20.02.1839	Schaarbeek	19.01.1892
86	Victor Camille Derie	Kortrijk 20.08.1843	Kortrijk	19.01.1892
87	Pierre Decroon	Brussel 31.07.1834	Brussel	23.01.1892
88	Alexandre Vande Velde	Gent 06.08.1844	Gent	23.01.1892
89	Victor Dupret	Doornik 24.08.1868	Doornik	29.01.1892
90	*Emile Joseph Barbi-on*	*Tourcoing (Fr.)* 02.02.1865	Onbepaald	29.01.1892
91	Sébastien Hellemans	Hoboken 01.01.1836	Antwerpen	29.01.1892
92	Jean François Van Itterbeek	Schaarbeek 20.12.1845	Schaarbeek	30.01.1892
93	François Wandels	Wichelen 01.01.1831	Wichelen	09.02.1892
94	Henry Leroy	Doornik 23.11.1872	Doornik	12.02.1892
95	Charles Leroy	Gaurain Ramecroix 25.05.1868	Doornik	12.02.1892
96	Felix van den Brande	Pittem 28.12.1833	Meulebeke	13.02.1892
97	Xavier Deman	Brussel 26.09.1850	Brussel	13.02.1892
98	Achille Louis (Achil-le Victor) Schepens	Gent 11.11.1869	Gent	13.02.1892

99	Pierre van Laere	Aalter 14.08.1864	Kortrijk	13.02.1892
100	Joseph Dubois	*Saint-Quentin (Fr.)* *08.07.1861*	Onbepaald	20.02.1892
101	Charles Marchal	*Montréal (Can.)* *21.10.1860*	Onbepaald	29.03.1892
102	Richard Goossens	Lokeren 16.03.1861	Lokeren	02.06.1892
103	Pierre Eyndels	Grimbergen 19.02.1853	Brussel	04.06.1892
104	Pierre Joseph Perdaens	Ninove 16.12.1847	Pont-de-Loup	07.06.1892
105	Edouard de Weirdt	Oostakker 11.09.1858	Oostakker	07.06.1892
106	Henri Craeyevelt	Kruishoutem 27.03.1843	Kruishoutem	25.06.1892
107	Auguste Isidore Ro-baeys	Gent 12.04.1842	Gent	25.06.1892
108	Egide Hubert Van-ham	Tienen 06.11.1846	Tienen	25.06.1892
109	Auguste Jean Suetens	Antwerpen 21.11.1859	Antwerpen	19.07.1892
110	*Christophe Helt*	*Raimeries (Fr.)* 27.01.1832	Onbepaald	05.09.1892
111	Henri Vindevogel	Gent 20.04.1834	Gent	17.09.1892
112	Jean Scheemaecker	Gent 25.02.1843	Gent	17.09.1892
113	Jean Baptiste Huylebroeck	Lede 26.02.1846	Lede	27.09.1892
114	Martin van Vugt	*Dongen (Nl.)* *01.05.1864*	Onbepaald	12.11.1892
115	Jules César Stordeur	Gent 03.02.1845	Gent	20.12.1892
116	Leopold Chatel	Gent 16.01.1863	Gent	25.02.1893
117	*Julien de Lettré*	*Illies (Fr.)* *13.08.1840*	Onbepaald	10.03.1893
118	Alois Marie Poupaert	Brugge 15.03.1871	Brugge	11.03.1893
119	*Gustave Vande Genachte*	*Lille (Fr.)* *31.01.1875*	Maldegem	28.08.1893
120	Jean Baptiste van Speybroeck	Deurle 30.10.1828	Gent	06.10.1893
121	*Louis Joseph Cretu*	*Hellemmes-Lille (Fr.)* *23.01.1867*	Onbepaald	31.10.1893
122	*Jules Pascal Bourez*	*Linselles (Fr.)* *17.05.1873*	Onbepaald	05.12.1893
123	*Jean Ouvrier*	*Den Haag (Nl.)* *08.05.1839*	Onbepaald	14.12.1893

124	Leopold Doornaert	Gent 01.01.1860	Gent	13.01.1894
125	*Louis Laréa*	*Mons-en-Barœul (Fr.)* *17.12.1851*	Onbepaald	20.01.1894
126	*Jules Eugène Renard*	*Irchy (Fr.)* *19.05.1861*	Onbepaald	27.01.1894
127	Augustin Debaets	Gent 26.03.1836	Gent	23.06.1894
128	*Aimé Eugène Lecom-te*	*Reims (Fr.)* *20.02.1869*	Onbepaald	21.09.1894
129	*Emile Armand Callewaert*	*Marcq-en-Baroeul (Fr.)* *10.04.1858*	Onbepaald	09.10.1894
130	*Arthur Alphonse Bertin*	*La Capelle (Fr.)* *12.04.1871*	Onbepaald	09.11.1894
131	Gustave Adolphe Audenaert	Lokeren 23.04.1838	Waasmunster	10.11.1894
132	*Albert Desquillet*	*St. Gobert (Fr.)* *22.08.1865*	Onbepaald	11.01.1895
133	*Alfred Henri Decampeneire*	*La Madeleine (Fr.)* *21.03.1854*	Onbepaald	17.01.1895
134	*François Joseph Gressier*	*Roubaix (Fr.)* *04.03.1859*	Onbepaald	17.01.1895
135	*Ferdinand Malfait*	*Tourcoing (Fr.)* *29.07.1876*	Onbepaald	22.01.1895
136	François Léopold Bosmans	Mechelen 13.11.1869	Mechelen	29.08.1895
137	Edouard Alphone Kegem	Geel 17.08.1877	Brussel	31.08.1895
138	Emile François Van-der Haeghen	Gent 22.10.1848	Gent	31.08.1895
139	Alphonse Haerens	Lovendegem 10.07.1849	Gent	12.10.1895
140	Charles Jospeh Van-denberghe	Brugge 14.07.1863	Brussel	23.11.1895
141	*Jean Aguste Bernar-det*	*Bordeaux (Fr.)* *18.02.1862*	Onbepaald	10.12.1895
142	Pierre Léopold De-vos	Gent 07.04.1862	Gent	13.12.1895
143	*Léon Druart*	*Rocroi (Fr.)* *20.09.1866*	Onbepaald	14.12.1895
144	*Jean Baptiste Delbroucq*	*Tourcoing (Fr.)* *21.09.1876*	Onbepaald	14.12.1895
145	*Victor Laurent*	*Wattignies (Fr.)* *13.03.1847*	Onbepaald	17.12.1895
146	*Henri Dubus*	*Montigny (Fr.)* *04.07.1853*	Onbepaald	17.12.1895
147	*Fidéle Taalman*	*Graauw (Nl.)* *09.08.1873*	Onbepaald	17.12.1895
148	*Jules François Plou-*	*La Madeleine (Fr.)*	Onbepaald	17.12.1895

	viez	*31.01.1862*		
149	*Pierre Paul Sabourin*	*Mesland (Fr.)* *05.02.1875*	Onbepaald	23.01.1896
150	*Louis Moreau*	*Guise (Fr.)* *09.01.1860*	Onbepaald	14.02.1896
151	*Emile Louis Joseph Rimbaux*	*Arras (Fr.)* *06.06.1863*	Onbepaald	15.02.1896
152	Jean Louis Serruys	Gent 20.12.1873	Gent	13.06.1896
153	Jacques Decort	Dendermonde 16.01.1845	Gent	20.06.1896
154	Charles Louis Dema-rest	Oostende 27.11.1837	Gent	03.10.1896
155	Alphonse Defour	Meulebeke 05.08.1863	Meulebeke	03.10.1896
156	*Ferdinand M. A.Willaert*	*Lannoy (Fr.)* *08.07.1857*	Onbepaald	27.12.1896
157	Jacques Joseph Levêque	Vaux-sous-Chèvremont 01.03.1855	Sint-Joost-ten-Noode	02.01.1897
158	*Maximilien Gassler*	Niedermai *(Fr.)* *09.06.1869*	Onbepaald 2 registraties	25.03.1897
159	Philemon van Impe	Denderleeuw 27.08.1876	Denderleeuw	27.03.1897
160	Augustin de Wilde	Dendermonde 25.06.1840	Brussel	15.05.1897
161	Désiré de Raeve	Gent 23.11.1856		27.07.1897
162	Philippe Joseph Al-paerts	Lier 25.08.1856	Duffel	16.10.1897
163	Leonard Poppe	Aalter 18.05.1838	Gent	17.12.1897
164	Joseph Amedé Peer-linck	Wichelen 14.06.1876	Wichelen	29.03.1898
165	Henri Emile Ver-schuere	Zwevegem 27.01.1878	Zwevegem	29.03.1898
166	Jean François Lau-wers	Sint-Joost-ten-Node 07.03.1860	Schaarbeek	05.05.1898
167	Joseph Xavier Gen-darme	Brussel 04.07.1849	Sint-Joost-ten-Noode	07.05.1898
168	Jean Baptiste Bellan-ger	Vilvoorde 25.08.1875	Vilvoorde	07.05.1898
169	André Joseph Baudouin	Brussel 22.09.1877	Brussel	17.09.1898
170	Nicolas Klinkenberg	Verviers 11.05.1876	Verviers	07.06.1898
171	Liévin Auguste de Roeck	Sint-Lievens-Houtem 10.08.1844		15.10.1898
172	Charles Joseph De-buck	Gent 30.08.1856	Gent	02.12.1898

173	Jean Bapitste Mausse	Anseroeul 15.12.1851	Angeleur	17.12.1898
174	Leopold Antoine Joseph Frey	Beverlo 27.01.1831	Brussel	17.12.1898
175	Charles Hubert Stols	Roeselare 03.11.1899	Roeselare	08.04.1899
176	Albert Jacques de Loose	Antwerpen 13.10.1860	Antwerpen	16.01.1900
17	Liévin de Lombaert	Herzele 12.12.1829	Herzele	23.02.1900
177	*Louis Castro*	*New Orleans (U.S.A.) 29.09.1875*	Onbepaald	28.04.1900
175	Philemon Van Impe	Haaltert 25.03.1863	Haaltert	08.09.1900
176	Victor Jean Bellar-min de Borlé	Antwerpen 01.08.1866	Borgerhout	29.01.1901
177	Laurent Willems	Arendonk 24.11.1862	Antwerpen	23.03.1901
178	Léon Vanfleteren	*Lille (Fr.)* 03.12.1843	Onbepaald	18.05.1901
179	Liévin Primo	Gent 14.01.1830	Gent	02.11.1901
180	Benoit Slabbaert	Gent 13.08.1859	Gent	02.11.1901
181	François van Peteg-hem	Eksaarde 13.06.1845	Eksaarde	03.12.1901
182	Albert Jean Duvivier	Brugge 21.01.1856	Brussel	21.12.1901
183	Adrien Lenssen	Stabroek 20.04.1841	Gent	24.12.1901
184	Pierre Jean Goossens	Smetlede 27.02.1862	Smetlede	08.02.1902
185	Auguste Gaudin	Gent 10.01.1844	Gent	22.03.1902
186	Leopold Wakernier	Gent 23.03.1836	Gent	05.04.1902
187	*Pierre Leopold Mechiels*	*Roubaix (Fr.) 19.02.1874*	Onbepaald	29.04.1902
188	Henri Vaerenberghs	Leuven 04.06.1859	Leuven	29.04.1902
189	Charles Louis de Pauw	Wetteren 12.05.1849	Wetteren	18.05.1902
190	Pierre de Grave	Brussel 19.04.1862	Sint-Jans-Molenbeek	21.06.1902
191	François Charles Julien Vangeluwe	Brugge 28.12.1862	Brugge	21.06.1902
192	Henri Corneille Falckenback	Koekelberg 19.06.1863	Koekelberg	21.06.1902
193	Benjamin Eeckhout	Brussel 05.03.1859	Brussel	01.07.1902

194	Pierre Bauvin	Brussel 26.01.1852	Brussel	01.07.1902
195	François Martin Bots	Luik 02.02.1852	Brussel	01.07.1902
196	Albert Adolphe Ma- nandise	Elsene 17.06.1864	Elsene	01.07.1902
197	Léonard François Vandromme	Luik 16.11.1846	Luik	08.07.1902
198	Théodore Hubert Hermans	Hasselt 04.06.1854	Hasselt	04.11.1902
199	Edouard Deliaert	Maldegem 19.02.1851	Gent	25.11.1902
200	Jean Bapiste Denoo- se	Brussel 29.04.1858	Brussel	25.11.1902
201	Victor Wallaert	Mariakerke 10.05.1841	Ledeberg	31.01.1903
202	Eugène Thédore Marie Teirlynck	Gent 28.09.1840	Gent	31.03.1903
203	Victor van Camp	Winkel 17.11.1865	Sint-Niklaas	25.04.1903
204	Auguste Christien	Liedekerke 18.10.1838	Liedekerke	23.05.1903
205	Nicolas Joseph Hu- bert Huijnen	Aubel 18.12.1856	Brussel	20.06.1903
206	Henri Buyst	Dendermonde 17.04.1838	Dendermonde	01.09.1903
207	Jean François Ver- linden	Antwerpen 22.05.1853	Antwerpen	24.10.1903
208	Constant Corneillie	Torhout 11.04.1853	Torhout	30.01.1904
209	Aloïs van Oppens	Sint-Niklaas 13.07.1862	Antwerpen	30.01.1904
210	Isidore Rodrigo	Sint-Niklaas 22.03.1870	Sint-Niklaas	30.01.1904
211	Louis Storms	Schaarbeek 16.01.1877	Schaarbeek	04.06.1904
212	Antoine Dominique Joseph Carlier	Verviers 27.09.1849	Verviers	13.09.1904
213	Victor Maertens	Damme 04.09.1850	Kortrijk	18.10.1904
214	Antoine Hubert Schörn	Verviers 26.03.1882	Gent	18.02.1905
215	Marcel Leonard Foor	Pollinkhove 24.03.1853	Gent	30.05.1905
216	François van Hoecke	Wetteren 05.06.1878	Wetteren	01.01.1907
217	Clément Raemdonck	Zele 21.10.1859	Zele	13.08.1907
218	*Liévin Vandewalle*	*Lille (Fr.)* *10.01.1879*	Onbepaald	12.11.1907
219	Pierre Joseph Fain-	Léglise	Berchem	28.01.1908

	ternie	10.05.1852		
220	Ernest Théodore Brichaut	Luik 16.09.1872	Luik	23.05.1908
221	Jacques D'hoe	Liedekerke 31.08.1867	Liedekerke	18.06.1908
222	Auguste Coppens	Lede 25.01.1864	Lede	30.06.1908
223	Charles Jean Lambrechts	Waasmunster 20.09.1831	Waasmunster	29.09.1908
224	Théophile Auguste de Winne	Oordegem 14.08.1890	Smetlede	26.12.1908
225	François Temmerman	Sint-Jans-Molenbeek 01.01.1880	Sint-Jans-Molenbeek	04.05.1909
226	Prosper Camille D'hondt	Koolkekerke 26.12.1876	Brugge	18.12.1909
227	*Jules De Nys*	*Lille (Fr.) 16.02.1873*	Onbepaald	01.02.1910 en 02.01.1911
228	Jean Bapitste Vanhemelryck	Brussel 19.05.1858	Brussel	05.02.1910
229	Remi de Trogh	Kerksken 21.01.1877	Kerksken	19.02.1910
230	Pierre Deschryver	Brussel 27.08.1850	Erembodegem	05.02.1910
231	Fernand Lucien Renard	Brussel 23.07.1875	Schaarbeek	23.04.1910
232	Charles de Backer	Wetteren 13.03.1854	Wetteren	13.06.1910
233	Henri de Schrijver	Lokeren 22.01.1854	Lokeren	26.11.1910
234	Pierre François Lasseel	Nazareth 28.04.1869	Eke	06.12.1910
235	Théophile van den Meersschaut	Melsen 05.03.1850	Merelbeke	31.12.1910
236	François de Block	Denderhoutem 07.06.1870	Denderhoutem	20.01.1911
237	Henri Auguste Ollieuz	Evergem 26.02.1879	Gent	07.03.1911
238	Hubert Fastré	Hodimont 16.01.1856	Verviers	07.03.1911
239	Edmond Vandewiele	Deinze 16.03.1863	Deinze	17.07.1911
240	Auguste Polydore Peelman	Ledeberg 18.01.1884	Ledeberg	27.11.1911
241	Jean Bapitste Meert	Lochirsti 04.04.1881	Gent	16.12.1911
242	Jules Bonny	Eernegem 26.02.1877	Eernegem	23.12.1911
243	Emile Ernest Tanghe	Kortrijk 10.02.1850	Kortrijk	23.12.1911
244	Camille Debel	Beselaere	Vichte	06.02.1912

		11.04.1873		
245	Charles Joseph Kyndt	Gistel 28.01.1870	Gistel	24.02.1912
246	Charles Louis de Wit	Lebbeke 31.12.1875	Gent	25.05.1912
247	Louis Meskens	Opwijk 24.03.1848	Sint-Joost-ten-Node	15.06.1912
248	Isidore Théodore Meseure	Bredene 05.11.1880	Bredene	15.06.1912
249	Alfred Joseph Jacob	Ecaussinnes-Lalaing 11.08.1879	Ecaussinnes-Lalaing	15.06.1912
250	Désiré Cardinal	Mons 31.01.1858	Mons	15.06.1912
251	Pierre Ferdinand Edouard Hoste	Gent 21.10.1866	Gent	29.06.1912
252	Alphonse Camille de Coninck	Gent 31.08.1880	Gilly	06.07.1912
253	Léonard Jean Her-man	Gent 06.03.1873	Gent	06.07.1912
254	Michel van Mulder	Teralfene 30.12.1849	Teralfene	21.10.1912
255	Liévin Delaruye	Gent 01.10.1866	Gent	29.03.1913
256	Jean-Louis Lauwe-reyns	Gent 02.03.1846	Gent	14.04.1913
257	Alfred Jean Joseph Sironval	Chaineux 13.06.1884	Verviers	01.11.1913
258	Pierre Decumin	Zomergem 07.11.1847	Gent	07.11.1913
259	Pierre Polydore Sillis	Gent 26.11.1877	Gent	25.12.1915
260	Gustave de Wilde	Oostakker 20.03.1868	Sint-Amandsberg	25.12.1915
261	Pierre Peeters	Laken 21.11.1900	Laken	30.05.1919
262	Louis Daelman	Lede 08.08.1855	Lede	21.11.1919
263	Pierre Joseph van Walleghem	Menen 04.10.1879	Menen	03.05.1920
264	François Lemoine	Leuven 10.07.1853	Brussel	04.08.1920
265	Joannes Roets	Merendree 28.04.1858	La Louvière	30.10.1926
266	Adolphe Vanaerde	*Halluin (Fr.)* 13.01.1861	Watou	19.09.1931
267	Benoni Constant Huys	Brugge 08.03.1881	Brugge	03.08.1932
268	Louis Philippe Asse-loos	Sint-Joost-ten-Node 02.05.1869	Anderlecht	09.09.1932
269	Sihardi Ibrahim	*Mozambique* 05.01.1913	Onbepaald	21.10.1937

270	François Hubert Pigeolet	Waterloo 18.06.1893	Fontaine l'Evêque	07.12.1950 12.11.1953

Groepsvorming was denkbaar in 1892 bij de nummers 105-106 en 111-112 gelet op de dag van het vonnis en de richting van waaruit de veroordeelden wellicht kwamen, en die mogelijkheid was wellicht waarschijnlijk in 1895 bij de nummers 133-134 en 141,143-148, eveneens gelet op de dag van het vonnis en de nationaliteit van de landlopers. Maar dat er zijn geen elementen om daar met zekerheid uitspraken over te doen. Ook in 1915 was groepsvorming van de nummers 159-260 denkbaar, beiden veroordeeld op dezelfde dag en afkomstig uit Gent of de omgeving van Gent. Het is echter weinig waarschijnlijk dat grote (criminele) bendes door Aalst zijn getrokken en aan het politietoezicht zijn ontsnapt. Landlopers en bedelaars waren vaker alleen en waren echt aan zichzelf overgelaten, zoals blijkt uit het overlijden van Karel van Driessche, een 'bedelaar' die in Ressegem woonde en in 1892 dood werd aangetroffen op een akker in Aalst (Schaarbeek).[503] Datzelfde jaar verschenen in *Het Land van Aels*t echter meermaals berichten over *De Zwarte Bende*, een bende die vooral in Limburg en de Kempen actief was, maar die ook in Aalst, na lezing van de berichten, de fantasie op hol konden doen slaan.

Tabel 36. Overzicht van de in Dendermonde veroordeelde buitenlanders (1875-1910)

Naam	Geboortedatum en -plaats	Woonplaats en registraties	Datum van de veroordeling
Louis Lacha(e)t	Haarlem (Nl.) 06.01.1824	Gent 49 vermeldingen	11.05.1875
Jean Vanhoorde	Roubaix (Fr.) 12.09.1847	Gent 33 registraties	29.10.1884
Guillaume Thys	Venray (Nl.) 01.01.1863	Dendermonde 1 registratie	10.10.1885
Georges Jules Ludovic Guilbert	Boulognes-sur-Mer (Fr.) 11.06.1877	Onbepaald 2 registraties	18.10.1895
Joseph Dubois*	Saint-Quentin (Fr.) 08.07.1861	Onbepaald 4 vermeldingen	06.02.1902
Joseph Aloïs Hart	Wouw (Nl.) 28.06.1891	Antwerpen 1 registratie	25.10.1910

Joseph Dubois*, wiens vader fabrieksarbeider was, werd in 1892 ook in Aalst veroordeeld. Twee jaar later, in 1894, verscheen hij voor de rechtbank van Doornik, en in 1895 werd hij veroordeeld in Chimay. Er verliepen ongeveer zeven jaar sinds die veroordeling voor hij in Dendermonde voor de rechter verscheen. Dit wijst erop dat de aanwezigheid van buitenlandse landlopers (of werkzoekenden) niet op een efficiënte wijze werd teruggedrongen door de betrokkenen naar de landloperkolonie te verwijzen. Anderzijds werd Joseph Dubois significant minder vaak geregistreerd in de landloperkolonie dan twee andere in Frankrijk geboren landlopers die in Dendermode werden veroordeeld én in België gehuisvest waren. Joseph Dubois had vijf jaar legerdienst verricht en verbleef van zijn twaalf tot zijn achttien jaar in een Franse *école de correction*.

[503] *De Werkman*, 23.09.1892, 2.

In vergelijking met het aantal veroordeelde buitenlanders in Aalst was het aantal in Dendermonde zeer beperkt: vijf landlopers waren in Frankrijk geboren, maar van die vijf hadden er twee een vaste woonplaats in België: Gent en Heldergem. In Dendermonde werden ook drie landlopers veroordeeld die in Nederland waren geboren, maar zij hadden alle drie een vaste woonplaats in België (Gent, Antwerpen en Dendermonde) waardoor ze zoals de in Gent en Heldergem wonende veroordeelden een vrijwel Belgisch profiel hadden. Opvallend is dat naast Joseph Dubois de twee overige in Frankrijk geboren landlopers zonder adres in België opvallend weinig registraties achter hun naam hadden, wat op een tijdelijke problematiek kan wijzen, hoewel de lange periode die verliep tussen Dubois' eerste en laatste registratie op een structurele problematiek wijst. De data van de veroordelingen in Dendermonde wijzen niet op clustervorming in één welbepaald jaar. Ze duiden alleszins niet op bendevorming.

Ook in Ninove was het aandeel van de veroordeelde landlopers zeer beperkt: er werden 5 personen veroordeeld die in het buiteland waren geboren, nl. 3 Duitsers: F.G. Kohl (Haan, 31.10.1856), C.H. Kessler (Elberfeld, 14.10.1854) en E. Weck (Solingen, 19.05.1846). Ze werden in Ninove veroordeeld in 1892 en 1893, en er is groepsverband aangetoond. Voorts werden nog twee personen veroordeeld die in Frankrijk geboren waren: A. Dangreau (Liévien, 19.10.1886) die 13 maal werd geregistreerd in de kolonie en in Hornu woonde, en Victor de Meulemeester (Tourcoing) die 1 maal werd veroordeeld en in Ninove woonde. In Geraardsbergen werden slechts drie Fransen veroordeeld: Jules César Helle uit Armentières in 1896, Joseph Denis uit Saint-Quentin in 1941, en Paul Emile Cadiat uit Parijs in 1898. Wanneer men de Denderstreek verlaat, maar toch nog in Oost-Vlaanderen blijft, dan valt op dat ook in Zottegem weinig landlopers werden veroordeeld die in het buitenland waren geboren: er waren twee landlopers die in Frankrijk waren geboren: Henri Louis van Damme, Halluin, in 1895 en Frédéric Louis Wyns, Parijs, in 1893, maar hun ouders hadden een Belgische achtergrond. Jean Dreher uit Drochtelvingen (Duitsland) werd er in 1892 veroordeeld en later uitgewezen, en dat gebeurde ook met Henri Blauwers uit Breda (Nederland) die in 1890 werd veroordeeld en tussen 1889 en 1992 in België heeft rondgezworven. Nu en dan werd ook nog een landloper veroordeeld in een kleinere gemeente in het arrondissement Aalst, zoals Nicolas Kob uit Oberkirchen (Duitsland), die in 1892 in Herzele werd onderschept. In Charleroi werd in 1866 Pierre Auguste de Meerleer door de rijkswacht meegenomen, hij was geboren in Mortataire (Frankrijk) en woonde in Herzele. Dat betekent dat in Herzele slechts één buitenlander werd veroordeeld. Een wat grotere gemeente, Asse, trok wat meer landlopers aan die in het buitenland waren geboren: in de jaren 1890 waren dat Joseph Wolf geboren in Mönchenglabach (Duitsland) in 1892, Désiré Amédée Dahy geboren in Fontaine-au-Bois (Frankrijk) in 1892, Philippe Pierre Peeters geboren in Lille (Frankrijk) maar gehuisvest in Mechelen, in 1891, Guiillaume Prosper Smitz geboren in Roubaix (Frankrijk) in 1893, Eugène Burck geboren in Aix-les-Bains (Frankrijk) maar gehuisvest in Sint-Jans-Molenbeek, in 1896, en Pierre François Cnops geboren in Lille (Frankrijk) maar gehuisvest in Mechelen, in 1899. Tijdens de Eerste Wereldoorlog en het interbellum werden in Asse de volgende personen met een vreemde geboorteplaats veroordeeld: Antoine Bakx geboren in Steenbergern (Nederland) maar gehuisvest in Brussel, in 1916, Auguste de Baets geboren in Hautmont (Franrkijk) in 1921, Jean Baptiste Delamillieure, geboren in Halluin (Frankrijk) in 1925. In 1950 werd in Asse tenslotte Leopoldus Jacques Joseph Meynen, geboren in Londen (Engeland) veroordeeld. Bij de vermelde veroordelingen valt vooral op dat in de jaren 1890 in het

buitenland geboren landlopers regelmatig in de Denderstreek en enkele andere steden of gemeenten in Oost-Vlaanderen en Brabant werden aangetroffen.

In vergelijking met Ninove, Geraardsbergen en Dendermonde was Aalst kennelijk dé stad in de Denderstreek die heel wat niet-Aalsterse en buitenlandse landlopers aantrok, maar er was geen sprake van bendevorming. Alarmerende berichten in de kranten waren dan ook enigszins overdreven.

3.2.5. Het beroep van de landlopers en de beroepsactiviteit van hun vaders en het tijdstip van de eerste veroordeling

Zoals in de fusiegemeenten speelt ook bij de Aalstere landlopers het tijdstip van de eerste of enige registratie een rol. In Tabel 37 wordt dat element vergeleken met de registraties van de landlopers uit de fusiegemeente. Terwijl er in de fusiegemeenten in de maand mei en de periode juli-oktober een duidelijke daling van het aantal registraties opvalt, is de spreiding van de registraties van Aalsterse landlopers globaal genomen veel gelijkmatiger. In de tweede cohorte (1830-1849) valt echter een hoog aantal registraties in mei op (het hoogste aantal van die reeks). Ook in januari werden toen veel Aalstenaars geregistreerd (13), het hoogste aantal van de 5 cohorten, terwijl bij cohorte 3 in januari een daling opvalt. Die daling wordt voorgezet in cohorte 4 (1875-1899). Globaal genomen is er wel een grote overeenkomst tussen de eerste of enige registratiemomenten van de landlopers uit de fusiegemeenten en deze van de Aalstenaars. In de periode november-februari werden 109 landlopers geregistreerd (afgerond 39 %) van het totaal aantal Aalsterse landlopers. In dezelfde periode werden 58 geïnterneerden uit de fusiegemeenten geregistreerd (afgerond 47,90 %). Hoewel de winterperiode belangrijker was in de fusiegemeenten wijst het hoge aantal registraties van Aalstenaars in dezelfde periode erop dat ook in de stad de winter nog altijd invloed had op het ogenblik wanneer men in Merksplas of Wortel belandde. Dit kan erop wijzen dat de beroepsactiviteit van de Aalstenaars, vooral in de periode 1830-1849, nog niet volledig samenviel met wat in de loop van de negentiende eeuw het leven in de stad steeds meer bepaalde: het verrichten van loonarbeid in een fabriek.

Tabel 37. Maand waarin de eerste of enige registratie plaatsvond voor de Aalstenaars en de landlopers uit de fusiegemeenten

Maand	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
< 1830	0	1	1	0	2	2	5	1	3	3	2	2
1830-1849	13	7	8	9	13	6	8	5	10	7	11	12
1850-1874	9	14	10	7	4	11	12	11	8	11	15	18
1875-1899	2	0	1	3	1	0	0	1	3	4	1	1
> 1900	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	25	22	20	19	20	19	25	18	23	25	29	33
Fusiegemeenten	11	11	11	10	5	10	8	8	5	6	16	20

De spreiding wordt in één oogopslag duidelijk in de onderstaande grafiek, waarbij de groene staven de Aalsterse totalen en de donkerblauwe staven de totalen van de fusiegemeenten weergeven.

Grafiek 22. Maand waarin een landloper voor het eerst werd veroordeeld (fustiegmeenten en Aalst)

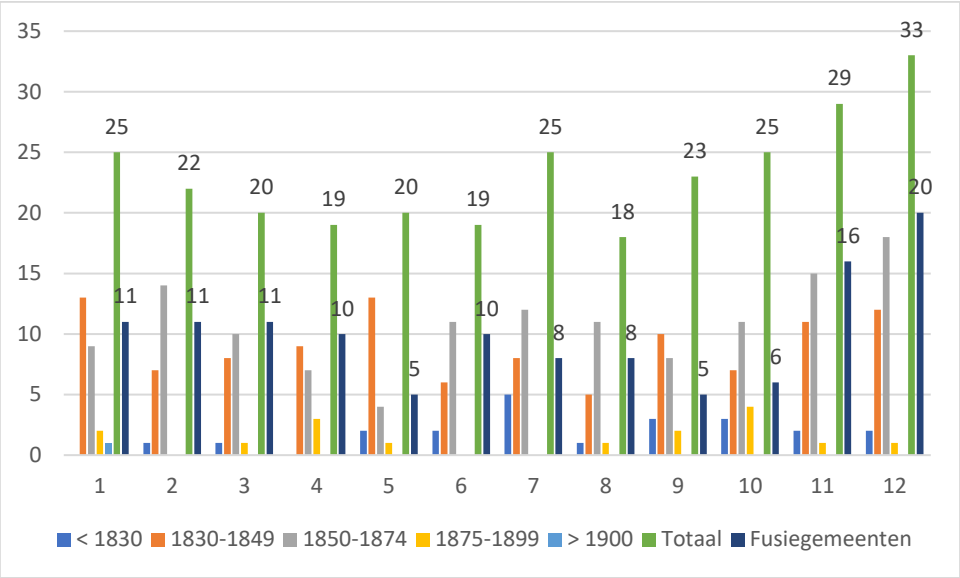

Grafiek 22 toont duidelijk dat het grootste aantal eerste veroordelingen in de 'winterhelft' van het jaar plaatsvond (oktober tot en met maart). De verschillen tussen de landlopers uit Aalst en die uit de fusiegemeenten zijn beperkt. Dit houdt wellicht verband met het vrij groot aantal landlopers dat uit een gezin van oorsprong stamt dat nog een beroep in de primaire sector uitoefende en uit de eigen beroepssituatie. Er waren ook Aalstere landlopers die nog in de primaire sector werkzaam waren. Het aantal fabrieksarbeiders in de gezinnen van oorsprong – voor zover daarover zekerheid bestaat – was in verhouding tot het totaal aantal landlopers relatief klein. Hoewel al vanaf het einde van de 18de eeuw in Aalst fabrieksarbeid tot stand kwam en de fabrieken een steeds groter aandeel in de productie verwierven, was het aantal fabrieksarbeiders, met uitzondering van de periode 1850-1874, relatief beperkt, en dat is niet verwonderlijk: de gezinnen van oorsprong behoorden tot een eerdere generatie. In de landloperpopulatie is het aantal fabrieksarbeiders in verhouding tot de groep fabrieksarbeiders bij de ouders in de periode 1830-1874 min of meer status quo gebleven *, zoals blijkt uit het volgende overzicht.

Tabel 38. De belangrijkste beroepscategorieën van de vaders en de zonen die als landloper werd veroordeeld

Beroep	< 1830	1830-1849	1850-1874	1875-1899	>1900
Vaders					
Kledingambacht	8	16	10	1	0
Land- en tuin-bouw	4	15	7	2	0
Dagloner **	1	12	16	0	0
Bouwvakkers	0	14	13	2	0
Handelaars	0	8	8	4	0
Textielarbeiders of fabrieksarbei-ders	0	11	31 (eventueel 37*)	2	0
Wever *	0	0	6	0	0
Totaal	13	76	91	11	
Percentage van de cohorte	**59 %**	**69,70 %**	**70,00 %**	**64,70 %**	**0**
Totaal cohorte	22	109	129	17	1
Zonen					
Kledingambacht	1	15	12	0	1
Land- en tuin-bouw	1	3	2	1	0
Landarbeider	0	4	11	1	0
Dagloner **	4	13	23	1	0
Bouwvakkers	2	15	11	0	0
Handelaars	3	9	3	0	0
Textielarbeiders of fabrieksarbei-ders, incl. leer-looiers	1	9 (eventueel 19*)	17 (eventueel 26*)	5	0
Wever *	0	9	5	0	0
Spinner *	0	1	2	0	0
Grondwerker	3	3	0	0	0
Mijnwerker	1	5	3	0	0
Havenarbeider	0	1	3	0	0
Sjouwer of kruier	0	0	3	1	0
Zeemleerbereider *	0	0	2	0	0
Totaal	16	87	97	9	1
Percentage van de cohorte	**72,70 %**	**79,80**	**75,20 %**	**52,90 %**	**100 %**

Wever, spinner en zeemleerbereider * waren beroepen die eventueel ook in fabrieksverband werden uitgeoefend, zeker in de tweede helft van de 19de eeuw. De beroepen werden afzon-

derlijk vermeld omdat de gegevens in de onderzochte documenten te weinig informatie bevatten om met zekerheid te stellen dat ze in een fabriek werden beoefend.

Het aantal dagloners ** is tot en met het derde kwart van de 19de eeuw relatief hoog gebleven, zowel in de gezinnen van oorsprong als bij de landlopers. De bestudeerde documenten doen – o.a. door de toevoeging van subsidiaire beroepen – vermoeden dat de vaders die dagloner waren vooral op landarbeid georiënteerd waren. Bij de landlopers is dat minder het geval, en daaruit mag voorzichtig worden besloten dat de landlopers-dagloners bij een stijgende vraag naar fabrieksarbeiders fabrieksarbeid hebben verricht, en bij een dalende vraag wellicht aansluiting hebben gevonden bij de primaire sector.

Uit dit vergelijkend overzicht blijkt ook dat gedurende de eerste drie kwart van de 19de eeuw het aantal dominante beroepen nauwelijks wijzigden en, zeker als men rekening houdt met overkoepelende classificaties zoals kledingambacht en bouwvakkers, het aantal uitgeoefende beroepen relatief beperkt was. Er waren uiteraard ook andere beroepen, maar die werden zelden door meer dan een twee- of drietal landlopers uitgeoefend. Zoals te verwachten in een provinciestad, waar al in de 18de eeuw de proto-industrie zich tot moderne textielindustrie begon te ontwikkelend, is in het overzicht het aandeel van de landbouw gedaald. In die zin wijkt de ontwikkeling af van wat in de fusiegemeenten heeft plaatsgevonden. Er mag echter worden gesteld dat zowel de Aalstenaars als de inwoners van de randgemeenten zich hebben ingespannen om gebruik te maken van nieuwe tewerkstellingsmogelijkheden.

Wanneer tot slot, bij wijze van vergelijking de landlopers uit de fusiegemeenten ook volgens dezelfde cohorten worden verdeeld, wordt meteen duidelijk dat de meerderheid van de landlopers ook in de cohorten 1830-1849 en 1850-1874 zijn geboren.

Tabel 39. Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en Aalst verdeeld in cohorten

Bevolking	<1830	1830-1849	1850-1874	1875-1899	>1900
Fusiegemeenten	21	34	57	8	1
Aalst	22	109	129	17	1

Het zwaartepunt van de crisis lag in de fusiegemeenten in dezelfde periode als in Aalst, maar de 21 landlopers die in de gemeenten voor 1830 werden geboren vertegenwoordigen ten opzichte van de totale landloperpopulatie uit de gemeenten 17,30 %, terwijl de 22 Aalsterse landlopers in vergelijking met de Aalsterse landlopergroep slechts 7,90 % van de groep vertegenwoordigen.. Dit wijst er wellicht op dat de problemen van scharniereeuw 1750-1850 in de plattelandsomgeving eerder voelbaar waren dan in de stad.

Grafiek 23. Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en Aalst verdeeld in cohorten

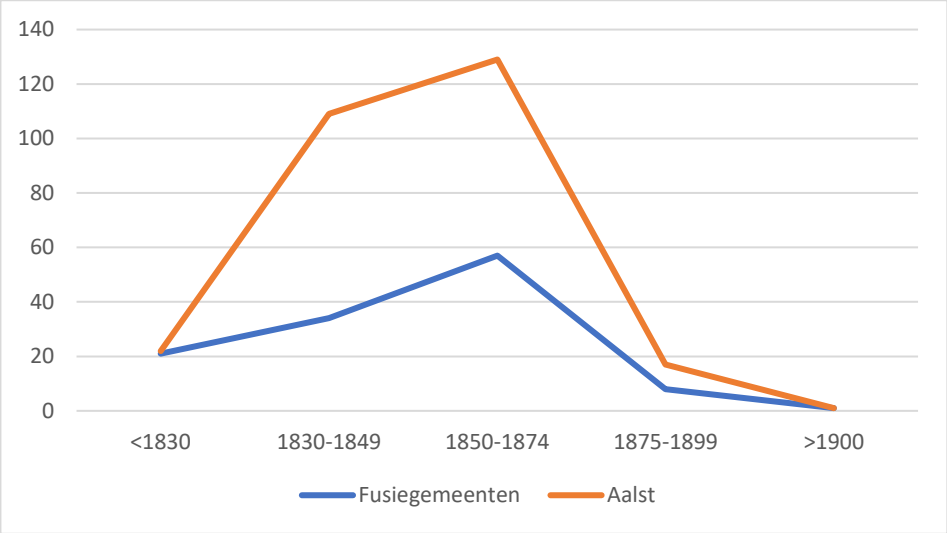

Wanneer de aantallen worden vervangen door het percentage dat ze in iedere cohorte vertegenwoordigen, wordt de evolutie beter weergegeven.

Grafiek 24. Een vergelijking van de landlopers uit de fusiegemeenten en Aalst verdeeld in cohorten (uitgedrukt als percentage van de betreffende groep)

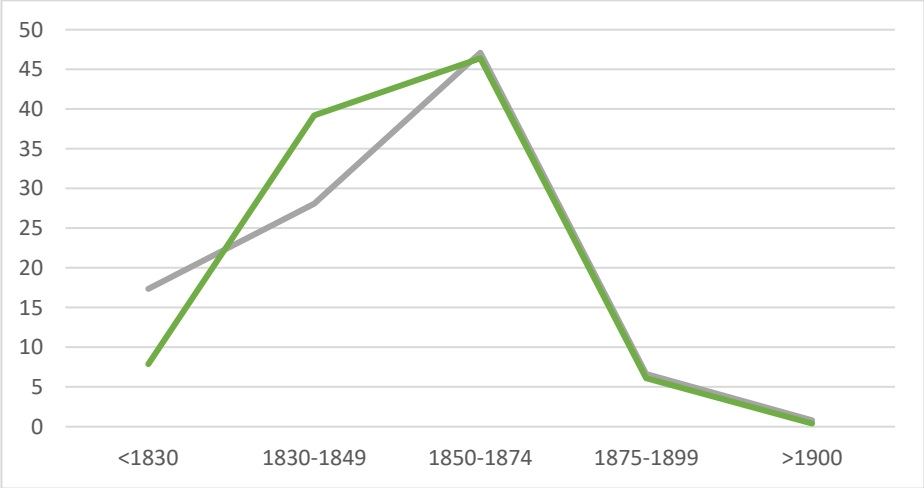

De grijze lijn stelt de percentages in de fusiegemeenten voor, de groene heeft betrekking op de Aalsterse landlopers.

4. DISCUSSIE

Er is getracht om de gegevens over landloperij in Aalst en haar randgemeenten die in 1977 door een fusie werden samengevoegd met Aalst vanuit een sociografische invalshoek te benaderen. Voorts is er gekozen om de landloperij niet louter als een regionaal of landelijk verschijnsel te beschouwen. Verwijzingen naar andere West-Europese landen hebben aangetoond dat landloperij en bedelarij een Europees fenomeen was, dat men meestal met een strafrechtelijke aanpak probeerde te bedwingen. De zware lichamelijke straffen die tijdens het Ancien régime werden gehanteerd, werden vooral rond het begin van de 19de eeuw vervangen door een meer humane aanpak. Maar het was nog altijd het Strafwetboek dat werd gebruikt om landlopers en bedelaars naar een landloperkolonie te verwijzen.

De meer humane aanpak ging wel voorbij aan de sociaaleconomische realiteit die tot o.a. landloperij en bedelarij kon leiden. Landloperij was zeker niet de eerste keuze wanneer men werd uitgestoten door een gezin van oorsprong dat het hoofd nauwelijks boven water kon houden. Er werd een aantal alternatieve strategieën besproken – en ze werden ook in de biografische berichten verwerkt – zoals plaatsvervangende militaire dienst, trans-Atlantische emigratie (die in België slechts traag op gang kwam), zich aansluiten bij het Vreemdelingenlegioen, het KNIL of het Belgisch legioen dat in Mexico instond voor de beveiliging van keizerin Charlotte. Terwijl in de geschiedschrijving de emigratie naar Amerika veel aandacht heeft gekregen, waren er nog andere uitwijkmogelijkheden die weinig onder de loep zijn genomen. Op het einde van de 19de eeuw werd gemeld dat er steeds meer Belgen naar Rusland trokken om daar de basis voor een betere toekomst te leggen: '*Tegenwoordig zijn het voornamelijk glasblazers*,' schreef *De Denderbode*, '*die daar heen gaan, om er loonen te verdienen van 16 tot 1700 fr. per maand.*' Vanuit Vlaanderen trokken kennelijk veel klerken en boekhouders naar de petroleumdistricten.[504] Een klein jaar daarvoor tijd bood het bestuurscollege van Brussel zijn ontslag aan omdat de gemeenteraad beslist had het minimumloon van de gemeentewerklieden vast te leggen op 3 frank voor een 10-urige werkdag.[505] Een vergelijking met de lonen in Rusland op dat ogenblik is vlug gemaakt.

Wie zich niet tot een internationaal uitwijkmaneuver geroepen voelde, ging in eigen land op zoek naar werk en een nieuwe status, en voor men daarin slaagde, gebeurde het – dat men om te overleven – ook wel eens moest bedelen. Het aantal Groot-Aalsterse inwoners dat voor landloperij én bedelarij werd veroordeeld is overigens verwaarloosbaar, en het aantal landlopers uit Aalst en de fusiegemeenten dat in Merksplas werd geregistreerd was in verhouding tot het theoretisch gemiddelde van de inwonersaantallen écht gering: het ging om een ratio van 0,65 % in Gijzegem (de hoogste van de fusiegemeenten) en 0,39 % in Aalst in de periode 1830-1849 (de hoogste ratio van de vijf cohorten).

De beschrijvingen en statistische gegevens weerspiegelen een empirische invalshoek. Landloperij is een begrip dat vele ladingen dekt, en om de veelzijdigheid van het probleem in kaart te brengen werd gebruik gemaakt van een aantal landlopercategorieën die rekening houden met het aantal registraties in de landloperkolonie en de tijd die tussen de eerste en de laatste registratie is verlopen. Hoe meer tijd tussen de eerste en de laatste registratie verliep, hoe

[504] Belgen in Rusland, *De Denderbode*, 07.10.1897, 3.
[505] *De Denderbode*, 06.12.1896, 2

problematischer de landloperij werd vanuit het perspectief van de geïnterneerde – ik herinner aan de eerder geciteerde stelling van S.E. Thomas: '*A man who is unemployed tends gradually to drift into the ranks of the unemployable*.'

Uit de sociale geschiedschrijving, waarnaar veelvuldig is verwezen, blijkt dat wie in de 19de eeuw in Vlaanderen woonde, vaak onvoldoende voeding ter beschikking had en er in vergelijking met het voorgeslacht uit de 18de eeuw fysiek op achteruitgegaan was. Om te onderzoeken of dat in Aalst ook het geval was, werd gebruik gemaakt van een vaak gebruikte indicator, namelijk de gestalte. Uit de verzamelde gegeven blijkt dat de gestalte van de Groot-Aalsterse landlopers vergelijkbaar was met overzichten zoals die van Mareska & Heyman enerzijds (waargenomen bij Gentse katoenarbeiders) en Quetelet (de Belgische bevolking) anderzijds. De gemiddelde gestalte van de Aalsterse landlopers was slechts in de beginperiode vergelijkbaar met die van de Gentse katoenarbeiders. In de tweede helft van de 19de eeuw werden ze kennelijk minder aangetast door voedseltekorten. Uit de biografische berichten en de doodsoorzaken van de landlopers die in de kolonie zijn gestorven, blijkt nochtans overduidelijk dat er ook in Aalst en omgeving periodiek honger werd geleden. Er waren niet alleen de vermelde lichaamsgebreken – waardoor in het algemeen 10 tot 15 % van de Vlaamse mannen, afgekeurd werd voor legerdienst, zonder rekening te houden met de gestalte [506] – en andere gezondheidsproblemen zoals tuberculose. In de gezinnen van oorsprong kwamen er ook regelmatig stilgeboorten voor, en daarnaast was er ook een belangrijke kindersterfte. De verzamelde gegevens tonen aan dat, naast specifieke persoonlijkheidskenmerken die niet meer te achterhalen zijn, het sociaaleconomisch klimaat mee aan de basis lag van landloperij en bedelarij. Belangrijk is ook dat van de Aalsterse veroordeelde landlopers die voor 1830 waren geboren 27,30 % in de kolonie is overleden. Kennelijk had de tweede helft van de scharniereeuw 1750-1850 een groter impact op de gezondheid dan de periode die daarna volgde. Van de cohorte 1830-1849 is 16,50 % in de kolonie gestorven, van de cohorte 1850-1874 stierf 6,90 % in Merksplas, en tijdens het laatste kwart van de 19de eeuw daalde het sterfpercentage tot 5,90 %. Ondanks de dalende trend, blijven de sterfpercentages vrij hoog.

Een sociale (en vooral economische) politiek, gericht op de reproductie van arbeidskracht, was niet gericht op het lenigen van de meest urgente noden, en het heeft lang geduurd alvorens werkgevers hun werknemers tegen arbeidsongevallen moesten verzekeren. Ook een billijk pensioenstelstel liet op zich wachten en beroepsziekten werden ook lang niet erkend. Dat alles heeft ertoe geleid dat arbeiders die hun hele leven aan het werk waren en op een gevorderde leeftijd – vaak een eind voorbij de zestig of zelfs zeventig – niet meer in staat waren om te werken, en al dan niet met een lichamelijke handicap op zoek moesten gaan naar een omgeving waarin ze toch nog in hun schamele behoeften konden voorzien. In hun eigen omgeving was er vaak geen opvangmogelijkheid meer, en in de West-Europese cultuur was het, in tegenstelling tot bij voorbeeld de Inuit-cultuur, niet gebruikelijk om zelf uit het leven te stappen wanneer men om in leven te blijven de overlevingskansen van kinderen en kleinkinderen aantastte.

De idee dat men de landlopers arbeidsdiscipline moest bijbrengen, ging vooral bij oudere landlopers voorbij aan hun vermoedelijk voorbeeldige levensloop. Hier en daar werd er zeer veel nadruk gelegd op drankmisbruik, maar uit studies van het budget van arbeiders en het

[506] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 253-255

globaal verbruik van alcohol in België is gebleken dat het drankverbruik – en dat was niet per definitie misbruik – nooit de armoede in de arbeidersgezinnen kan verklaren. Hoewel er in veel artikelen naar alcohol werd verwezen, werd zelden verduidelijkt of het alcoholgebruik de oorzaak of het gevolg was van de landloperij. Vaak werd echter zonder bewijsvoering aangenomen dat het alcoholgebruik de oorzaak was van alle ellende. De Nederlandse sociologen H. de Jager & A.L. Mok stelden dat in de negentiende eeuw drankmisbruik op een verkeerde manier als sociaal probleem werd gedefinieerd. '*Men beschouwde het alcoholgebruik als oorzaak van agressief gedrag, kindermishandeling, e.d., zonder in te (willen) zien, dat het drinken zelf een gevolg was van slecht levensomstandigheden*.'[507] Drankmisbruik tastte zowel de gezondheid als de sociale mogelijkheden van het individu aan, maar het was meestal een secundair probleem dat voortkwam uit een primair probleem, namelijk armoede. Drankmisbruik gaf aanleiding tot tertiaire problemen zoals assertief gedrag, gezinsproblemen en diefstal…[508] Anderzijds werden de distilleerderijen nauwelijks gehinderd in hun streven om steeds meer jenever op de markt te brengen. Meer zelfs, het gebruik van jenever werd, wanneer het in een productiekraam paste, niet alleen door de vingers gezien, wie er belang bij had om op een goedkope manier arbeiders tot meer inzet aan te sporen, kon dat doen door hun vermoeidheid letterlijk te benevelen met een kruik jenever, zoals blijkt uit de novelle *Grueten Broos* van Cyriel Buysse.

Uit dit onderzoek is gebleken dat het aantal problematische landlopers relatief beperkt was. Accidentele landlopers belandden vaak slechts één keer in de instelling in Merksplas en hadden geen behoefte aan een disciplineringskeurslijf. Anderzijds is het zo dat de problematische landlopers door hun verblijf in de Noorderkempen niet tot een andere levensloop werden aangezet, voor zover zoiets mogelijk was. Bovendien was de landloperkolonie niet echt geschikt om de veroordeelden voor te bereiden op tewerkstelling in een snel evoluerende fabrieksomgeving, en zelfs de landbouw veranderde te snel om na een verblijf in Merksplas als landbouwer aan de slag te gaan. Het verblijf in Merksplas werd niet geflankeerd door ondersteunende maatregelen voor het gezin waarvan de landloper deel uitmaakte, of wanneer hij celibatair door het leven ging. Wie een zelfstandige landbouwactiviteit wilde uitoefenen, moest voldoende spaargeld hebben om de pacht van de schaarser wordende pachtgrond te betalen. De pacht voor 2 à 3 ha kon alleen worden betaald wanneer men het volledige loon van maanden arbeid had opgespaard.[509] Dat was vrijwel onmogelijk, zelfs voor wie regelmatig werkte. De stijging van de pachtprijzen in de 19de eeuw hadden tot gevolg dat ongeveer 20 % van het totale arbeidsinkomen wegvloeide naar grondspeculanten en renteniers. De meest extreme crisis waarmee de bevolking van het Vlaamse platteland werd geconfronteerd, tekende zich af tijdens de eerste helft van de 19de eeuw.[510] Het aantal armlastigen bedroeg doorgaans 10 % - vanaf het tweede derde van de 19de eeuw steeg dit tot ongeveer 20 %.[511]

Met het oog op een zo hoog mogelijk rendement, trachtten ondernemers de kost van de factor arbeid zo veel mogelijk te drukken, en dat gebeurde al vanaf de 16de eeuw door 'marginalen' en behoeftigen verplicht werk op te leggen, waardoor op de arbeidsmarkt meer volg-

[507] DE JAGER, H. & A.L. MOK (1978^{7}) *Grondbeginselen der sociologie. Gezichtspunten en begrippen*. Leiden / Antwerpen: H.E. Stenfert Kroese b.v., 207.
[508] DE JAGER & MOK, *Grondbeginselen der sociologie*, 208.
[509] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 215.
[510] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 242.
[511] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 268.

zaamheid werd bereikt.[512] Hoewel de bedrijfsvoering in de landloperkolonie bij die gedachte aanleunde, was de productie in de kolonie globaal genomen geen succes. Een veroordeling tot een langdurig verblijf in Merksplas hing echter altijd als het zwaard van Damocles boven het hoofd van wie rondzwierf op zoek naar werk, en die mogelijkheid had ongetwijfeld een afschrikkingseffect. Wie dat risico wilde vermijden, kon slecht betaald werk aanvaarden of de vernedering van de werkloosheid ondergaan en moest de keerzijde van die keuze accepteren: de dreiging van lichamelijke en mentale gezondheidsproblemen.

De contemporaine berichtgeving over landlopers en bedelaars was doorgaans negatief, en de verwijzingen naar bendevorming, lijken wat Aalst betreft ongegrond. Uit het overzicht van de in Aalst veroordeelde niet-Aalsterse landlopers blijkt wel dat er op bepaalde ogenblikken meer landlopers in Aalst voor de rechter werden gebracht, maar er was nauwelijks sprake van opvallende clustervorming die tot criminaliteit kon leiden. Anders gezegd, de negatieve berichtgeving over landlopers – in het algemeen – was niet alleen overtrokken, ze hield evenmin rekening met het klimaat waarin mensen bijna wanhopig op zoek gingen naar een uitweg uit hun sociaaleconomische ellende.

De bestudering van de gezinnen van oorsprong heeft aangetoond dat de *ouderparen overwegend uit partners uit de eigen gemeente of uit Aalst bestonden* – er was m.a.w. sprake van een duidelijke *lokale en regionale endogamie*. Echtparen die initieel volledig vreemd waren aan de stad (of gemeente) kwamen meer voor in Aalst dan in de randgemeenten. Er tekende zich bij die gezinnen een trekbeweging af, die soms ook in Aalst zelf werd voortgezet, en dat was niet uitzonderlijk.[513] De adres- of wijkvastheid van de gezinnen van oorsprong was in Aalst zwakker dan in de randgemeenten. Terwijl in de latere fusiegemeenten vaak opeenvolgende generaties aan een wijk of een straat trouw zijn gebleven, was dat in Aalst veel minder het geval. Een land- of tuibouwer was gebonden aan grondbezit of gepachte akkers en weiden, maar voor fabrieksarbeiders had de woonplaats minder belang: belangrijk waren de huurprijs en de afstand tot de fabriek. Indien men vanaf de eigen woning een half uur moest stappen tot aan de fabriek, had het geen belang of dat op de linker- of de rechteroever van de Dender gebeurde. Wat wel telde, was de huishuur. De aanduiding van het adres waarop de moeder beviel, veranderde zelfs tussen twee geboorten in, ook wanneer de kinderen binnen een korte periode ter wereld kwamen. Ook de beroepen van de echtgenoten veranderden regelmatig. Een ander verschijnsel dat het vermelden waard is, betreft de plaats van overlijden. Het zijn weliswaar geen grote aantallen, maar een aantal ouders stierf in het klooster van Herdersem, waar al vanaf de jaren 1860 ouderenzorg werd aangeboden. Wanneer het levenseinde naderde, werd de vroegere, kenmerkende maar tanende honkvastheid opgegeven. Aan geen enkele landloper uit Groot-Aalst kan nog gevraagd worden hoe hij het leven in zijn gezin van oorsprong heeft ervaren, maar er kan met enige voorzichtigheid worden gesteld, dat het trekpatroon van de ouders bij een aantal kinderen het loslaten van een 'vertrouwde' woonsituatie heeft vergemakkelijkt. Mensen zijn niet alleen kinderen van hun tijd, maar ook van hun wijzigende of stabiele omgeving.

---

[512] VANDENBROEKE, *Sociale geschiedenis van het Vlaamse volk*, 288.

[513] In Leuven veranderden nieuwkomers uit landelijke gemeenten tussen de stad en plattelandsgemeenten uit Oost-Brabant gemakkelijk van adres. MINTEN, L.(2021) *Over)leven in Leuvense gangen*. Leuven: Stadsarchief Leuven (Salsa-cahier).

Voor de beroepen van de vaders en hun zonen die landloper werden, verwijs ik naar Tabel 19, waarin op een summiere wijze de beroepen van beide generaties worden vermeld. Dat de primaire sector in de fusiegemeenten numeriek dominant was, betekent niet dat de zonen ook bij voorkeur in de land- of tuinbouw werkten. Voor de bepaling van de aantallen werd geen rekening gehouden met hun statuut: zelfstandige landbouwer of landarbeider (dagloner, werkman) die voor rekening van een werkgever werkte. Het overzicht heeft getoond dat er ook in de fusiegemeenten nieuwe wegen werden bewandeld, ook al was de diversificatie relatief beperkt. Maar beroepen zoals mijnwerker en grondwerker waren ontstaan in het grotere verhaal van de industrialisatie. Steenkool, en dus ook mijnwerkers waren nodig voor de metaalindustrie, en grondwerkers werden aangeworven voor grote infrastructuurwerken – het aanleggen van spoorwegen, de verwezenlijking van kanalen, de verbetering en uitbreiding van het wegennetwerk, en bij de voorbereiding van fabrieksterreinen. Voor al die beroepen sprak de arbeidsmarkt zowel mannen uit plattelandsgemeenten als uit steden aan. Wie op de lokale arbeidsmarkt niet aan de slag kon gaan, zocht werk in een andere regio, en die mogelijkheid werd benut door zowel Aalstenaars, als inwoners uit Moorsel, Erembodegem, enz. Men mag anderzijds niet uit het oog verliezen dat op het eind van 19de eeuw ook op het platteland fabrieksarbeid werd verricht. Een dagloner die werkloos werd, moest niet altijd naar de stad trekken om fabrieksarbeid te verwerven. Zo bood in Kerksken aan het eind van de 19de eeuw de zijdeweverij Smits & Co. een alternatief voor landarbeid, maar in 1897 werd er gestaakt omdat de werkgever eenzijdig het loon wilde verminderen.[514] Soms verlieten industriëlen de stad om in een gemeente waar de landbouw onder druk stond met een fabriek te starten om op die manier het impact van de loonfactor te verkleinen. Soms lukte dat, vaak ook niet.

Een vraagstuk dat tot nu slechts indirect werd benaderd, is dat van de prijzen en de lonen. De sociale geschiedschrijving – Vandenbroeke, Lis, Soly & Vandamme, Scholliers, e.a. – heeft duidelijk gemaakt dat de gaandeweg steeds grotere invloed van het kapitaal op de bedrijfsvoering en -concentratie de arbeiders meer en meer afhankelijk heeft gemaakt van loonarbeid, en bij gebrek daaraan aan (de vaak ontbrekende of te laat toegekende) geldelijke steun. Gedurende de hele 19de eeuw kenden fabrieks- en landarbeiders geen overvloed. Wanneer de economie sputterde, ontaardde de altijd precaire situatie in regelrechte (tijdelijke) armoede, die bij herhaling of een langdurige crisis het zelfbeeld en het zelfvertrouwen aantastten en bij personen met onvoldoende psychische weerbaarheid tot bedelarij en landloperij kon leiden, en eventueel de basis legde voor een nieuwe habitus, zoals in de verhalen Cyriel Buysse, Marcel Matthijs en de Deense auteur Jørgen Nielsen.

Er werd vaak gesteld dat de lonen volstonden voor een gewoon uitgavenpatroon, en dat armoede het gevolg was van overmatig alcoholgebruik, een stelling die werd weerlegd door J. Thys. Uit een sober budget voor een gezin met vijf kinderen bleek dat het gezin maandelijks 124,80 frank uitgaf, wat betekent dat men gedurende 25 dagen per maand een dagelijks inkomen van 5 frank nodig had, of 42 centiemen per persoon en per dag. Er was dan zowaar een overschot van 20 centiemen. Maar die 25 dagen waren niet altijd gegarandeerd, en de 5 frank per dag evenmin. De analyse werd een aanklacht doordat de schrijver de 42 centiemen per dag vergeleek met de uitgaven voor een verloren gelopen hond: '*De wet kent aan den verzorger van een verloren hond de som toe van vijftig centiemen per dag, ingeval van opeisching*

[514] Kerkxken, *De Denderbode*, 14.02.1897, 2 en 21.02.1897, 2.

door de verliezer, te betalen zoolang de verzorging geduurd heeft.' De schrijver benadrukte: '*Vele werklieden zijn beneden den hond gesteld, ten eerste door den loon en ten tweede door de wet, want geen enkel eindje wet waarborgt dan nog die twee en veertig centiemen*.'[515] In min of meer dezelfde periode werd gestaakt door de werklieden die de riolen in Elsene schoonmaakten. Hun loon was gedaald tot 2,90 frank per dag, daarna tot 2,10 frank per dag en uiteindelijk tot 1,70 frank per dag.[516] Het waren lonen die geenszins volstonden om 5 kindermonden te voeden. De situatie bleef na de eeuwwisseling grotendeels dezelfde. In 1906 werd in het maandblad van priester Fonteyne zonder omwegen gewezen op de weinig benijdenswaardige arbeidsvoorwaarden in België: '*De koning zelf heeft het moeten bekennen. België heeft de langste werkdagen en de laagste loonen van geheel de beschaafde wereld!*'[517] De reeks voorbeelden kan gemakkelijk uitgebreid worden, en ze bevestigen wat ook August de Winne heeft geschreven.[518] Armoede, demoralisering en gedwongen op zoek gaan naar betere arbeids- en levensvoorwaarden hingen als een schaduw over het leven van fabrieksarbeiders, dagloners, landarbeiders en vele anderen beroepscategorieën, en het gevolg was dat bedelarij en landloperij vaak zeer nabij waren. De toenmalige stelling dat arbeiders van hun inkomen te veel aan drank besteedden werd niet alleen weerlegd door J Thys, ook Peter Scholliers heeft dat gedaan,[519] en zoals al vermeld, was de houding tegenover alcohol en de producenten van geestrijke dranken ambivalent. In 1855 en 1866 was de jeneverstoker Karel van Assche lid van de Aalsterse Kamer van Koophandel, en hij behoorde tot de absolute top der grootverdieners: hij betaalde 736,53 frank en 1.143,45 frank directe belastingen, en liet garenfabrikant Cumont-de Clercq en textielfabrikant Frans van der Smissen achter zich.[520]

Dat zoveel arbeiders de val hebben vermeden, getuigt van veel opofferingsgeest. Wie na de afschaffing van de wet-Le Chapelier naar het stakingswapen greep, kwam vaak bedrogen uit. In 1908 was er een staking bij de Aalsterse vellenfabriek waar men met grote inzet tot ongeveer 3 frank per dag kon verdienen voor vuil en ongezond werk. Toen de directie had besloten om het werk te reorganiseren, kwam dat in de praktijk neer op een loonsverlaging. Er werd gestaakt tegen de eenzijdig opgelegde wijziging, maar de stakers werden vervangen door werkwilligen en niet meer in dienst genomen.[521]

Het is niet mogelijk onomstootbaar te bewijzen dat landloperij en bedelarij door één factor – armoede – werden veroorzaakt, maar de opkomst van de welvaartsstaat heeft beide verschijnselen zeer sterk teruggedrongen – bij gebrek aan directe individuele bewijzen, aanvaardt men in de menswetenschappen indirecte indicatoren die betrekking hebben op een hele populatie. De verzekering tegen arbeidsongevallen, het ouderdomspensioen, de ziekteverzekering, de ondersteuning van gehandicapten, kleinere gezinnen, betere opleidingen en een betere huisvesting hebben ervoor samen gezorgd dat landloperij vermijdbaar werd. De in deze studie aangetoonde verbanden zijn echter nooit (mono)causale verbanden.

---

[515] THYS, J. (1899) Ze drinken te veel, *Klokke Roeland*, 09.07.1899, 2 en 16.07.1899, z, waar 16.07.1899.
[516] Allerhande nieuws, *De Denderbode*, 05.10.1899, 2.
[517] *De Nieuwe Tijd*, 01.05.1906, 1-2.
[518] DE WINNE, A. (2001) *Door arm Vlaanderen*. Leuven: Van Halewyck. (Oorspronkelijk: A travers les Flandres, 1902).
[519] Zie voetnoot 236.
[520] DE RIJCK, *Kenmerken van de industriële ontwikkeling te Aalst (1795-1875)*, 15-16.
[521] *Het Land van Aelst*, 30.08.1908, 3.

Een tijdelijke beroepsactiviteit die destijds al lang niet meer als onwenselijk werd opgevat en in het perspectief van een hele levensloop als contraproductief moet worden beschouwd – de oogstcampagnes in Frankrijk of Wallonië – werd zonder opvallend protest jaar na jaar opnieuw uitgeoefend – voor velen was *Fransman-zijn* een habitus geworden die de eigenwaarde en de interesse voor andere tewerkstellingsmogelijkheden de ondermijnde. Dat de daarmee verbonden trektocht tot landloperij kon leiden, werd niet meer – alleszins niet in de openbaarheid – in overweging genomen. De weg naar het verval was overal aanwezig, vooral als men rekening houdt met de afnemende werkkracht. Wanneer er toch geprotesteerd werd, dan was het verzet meestal tegen het te lage loon gericht. Op bepaalde ogenblikken puilden de kranten uit met berichten over te lage lonen en de levensduurte, zoals is gebleken in de citaten uit *De Denderbode* en *Klokke Roeland*. Werkgevers aarzelden ook niet om met hun productie naar een andere stad of gemeente te verhuizen om de lonen te drukken. Tegen die achtergrond kon landloperij een verbeten zoektocht naar een uitweg betekenen, maar ook een vorm van protest. Intussen is de *habitus* van de modale werknemer geëvolueerd: wie werkt zoekt is mondiger geworden en slaagt er meestal in de valkuilen van de arbeidsmarkt te ontwijken.

*

Ter afronding wijs ik er nogmaals op dat het onderzochte databestand een samenvattende weergave van de originele bronnen is, die wanneer er geen gedigitaliseerde versie van die bronnen beschikbaar is niet gecontroleerd kan worden. Voor vergelijkend onderzoek is het noodzakelijk om de originele bronnen en de gegevens van de databank naast de documenten van de burgerlijke stand te leggen. Kennis van de streektaal vergemakkelijkt de interpretatie van sommige familienamen die door de administratie van de kolonie werden genoteerd op basis van de uitspraak van de geïnterneerde. Nu en dan werden die namen achteraf in rode inkt gecorrigeerd.

Voorts verwijs ik naar een vaststelling van de in Aalst geboren en getogen Erna Martens. Tijdens haar genealogische zoektocht stelde ze het volgende vast: haar en mijn oudoom Edouard Jan Baptist van de Maele, geboren in Aalst (Ledebaan) op 4 maart 1898 als zoon van Leo en Maria Celistina Schollaert, is volgens een overlijdensakte van 1 januari 1919 op 21 december 1918 overleden in Merksplas. De getuigen waren een verpleger en een koster. De akte wordt hieronder weergegeven.

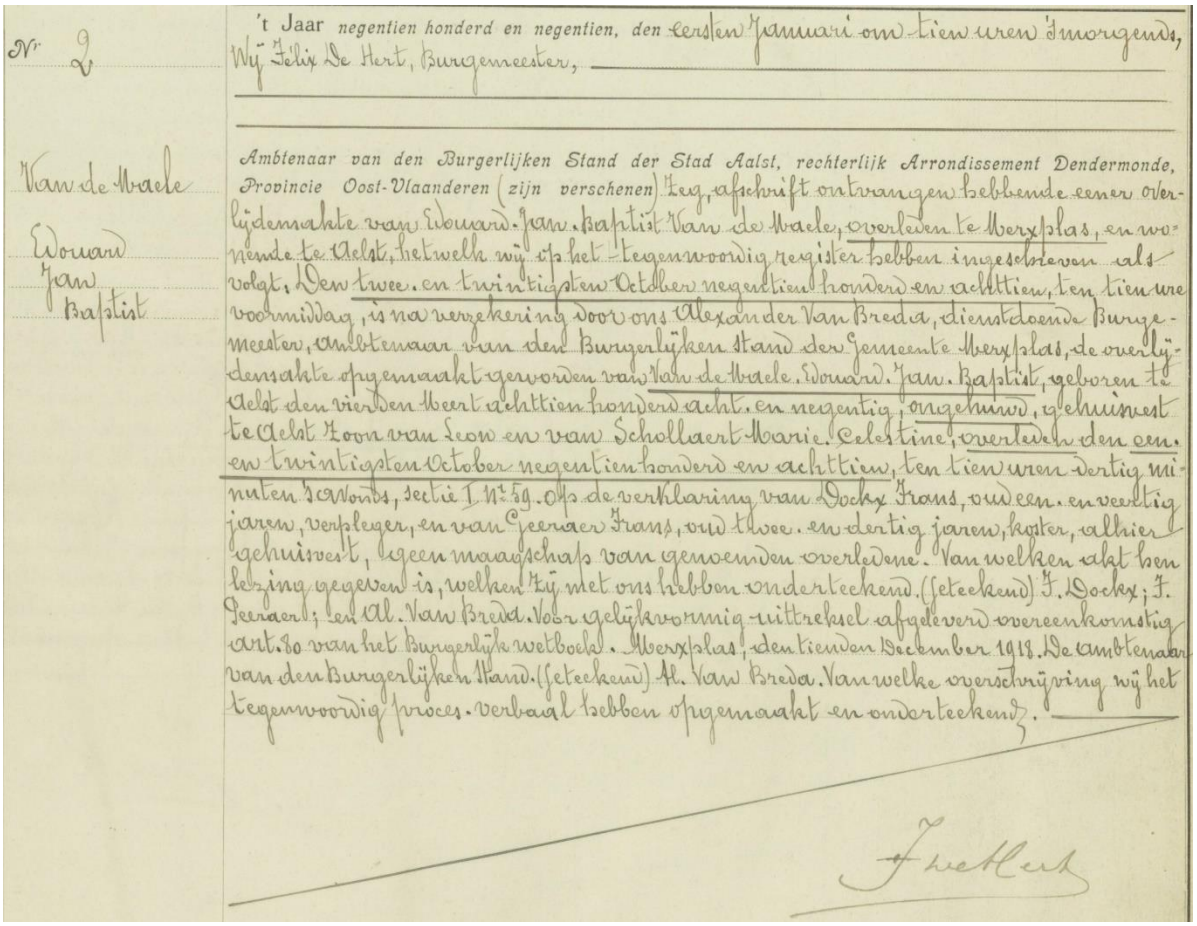

N° 9

't Jaar negentien honderd en negentien, den eersten Januari om tien uren 's morgends, Wij Felix De Hert, Burgemeester,

Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Stad Aalst, rechterlijk Arrondissement Dendermonde, Provincie Oost-Vlaanderen (zijn verschenen) Heer, afschrift ontvangen hebbende eener overlijdensakte van Edouard. Jan. Baptist Van de Maele, overleden te Merxplas, en wonende te Aelst, hetwelk wij op het tegenwoordig register hebben ingeschreven als volgt. Den twee. en twintigsten October negentien honderd en achttien, ten tien ure voormiddag, is na verzekering door ons Alexander Van Breda, dienstdoende Burgemeester, ambtenaar van den Burgerlijken stand der Gemeente Merxplas, de overlijdensakte opgemaakt geworden van Van de Maele. Edouard. Jan. Baptist, geboren te Aelst den vierden Meert achttien honderd acht. en negentig, ongehuwd, gehuisvest te Aelst Zoon van Leon en van Schollaert Marie. Celestine, overleden den een. en twintigsten October negentien honderd en achttien, ten tien uren dertig minuten 's avonds, sectie I. N° 59. Op de verklaring van Dockx Frans, oud een. en veertig jaren, verpleger, en van Geeraert Frans, oud twee. en dertig jaren, kuiper, alhier gehuisvest, geen maatschap van genoemden overledene. Van welken akt ben lezing gegeven is, welken Zij met ons hebben onderteekend. (geteekend) F. Dockx; F. Geeraert; en Al. Van Breda. Voor gelijkvormig uittreksel afgeleverd overeenkomstig art. 80 van het Burgerlijk wetboek. Merxplas, den tienden December 1918. De ambtenaar van den Burgerlijken Stand. (geteekend) Al. Van Breda. Van welke overschrijving wij het tegenwoordig proces-verbaal hebben opgemaakt en onderteekend.

Van de Maele

Edouard Jan Baptist

Edouard Jan-Baptist van de Maele, die een broer was van mijn grootvader, is evenwel niet terug te vinden in het databestand van de kolonie, hoewel hij volgens Erna Martens wellicht als landloper in Wortel heeft verbleven. Dit kan erop wijzen dat het databestand hiaten vertoont. Maar ik formuleer deze hypothese met grote voorzichtigheid. Op 3 otkober 1933 werd nogmaals het overlijden van Edouard Jan Baptist van de Maele geregistreerd – zijn ouders en zijn geboortedatum waren in de akte identiek aan die van de gelijknamige persoon die ongeveer vijftien jaar vroeger in Merksplas was overleden, en dat is uiteraard onmogelijk. Het overlijden werd ook vermeld in *De Volksstem* van 12 oktober 1933: '*Edouard van de Maele, echtgenoote Catharina Verbestel, paswerker, 35 jaren, Onze Lieve Vrouwplaats*.' De vermelde leeftijd en de naam van zijn weduwe zijn correct. Ed(o)uard Jan-Baptista en Catharina kregen op 17 september 1921 een dochter, geboren als Maria-Louisa Verbestel, die op 18 augustus 1926 gewettigd werd door het huwelijk van haar ouders. Catharina hertrouwde in december 1934 met Isidoor Baetens, katoenbewerker, die in 1951 na het overlijden van Catharina hertrouwde met Maria Leonia Labay, weduwe van Jozef Bombeeck.

Bij het opstellen van het dossier in Merksplas werd ongetwijfeld een vergissing begaan. Het ging toen bijna zeker om *Jan-Baptista-Edoudard* van de Maele, geboren in Aalst (Moorselbaan) op 20.01.1900. Ook hij is niet terug te vinden in het databestand van de kolonie. In het databestand van de burgerlijke stand van Aalst is hij terug te vinden door de naam van zijn vader, Leo, of door die van zijn moeder, Maria Celestina Schollaert, als zoekterm te gebruiken.

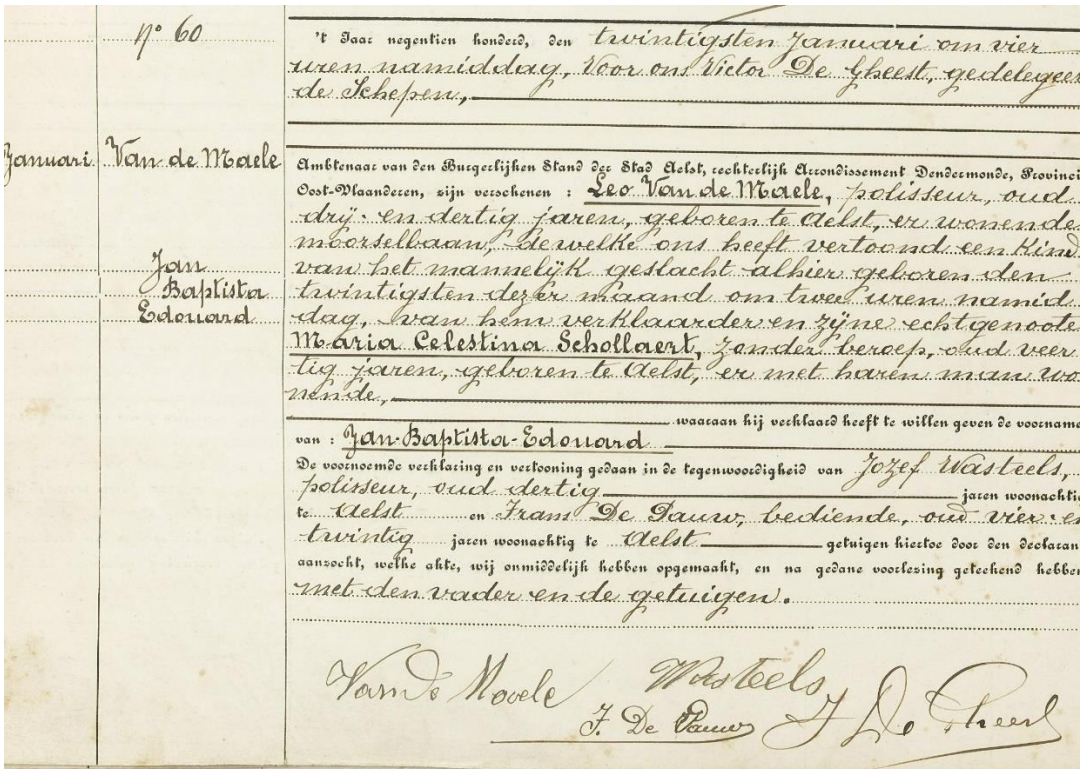

N° 60

't Jaar negentien honderd, den twintigsten Januari om vier uren namiddag, voor ons Victor De Gheest, gedelegeerde Schepen,

Januari Van de Maele

Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Stad Aelst, rechterlijk Arrondissement Dendermonde, Provincie Oost-Vlaanderen, zijn verschenen : Leo Van de Maele, polisseur, oud drij- en dertig jaren, geboren te Aelst, en wonende Moorselbaan, die welke ons heeft vertoond een Kind van het mannelijk geslacht alhier geboren den twintigsten dezer maand om twee uren namiddag, van hem verklaarder en zijne echtgenote Maria Celestina Schollaert, zonder beroep, oud veertig jaren, geboren te Aelst, en met haren man wonende,

Jan Baptista Edouard

waaraan hij verklaard heeft te willen geven de voorname van : Jan-Baptista-Edouard

De voornoemde verklaring en verkooning gedaan in de tegenwoordigheid van Jozef Wasteels, polisseur, oud dertig jaren woonachtig te Aelst en Frans De Pauw, bediende, oud vier en twintig jaren woonachtig te Aelst getuigen hiertoe door den declarant aangezocht, welke akte, wij onmiddelijk hebben opgemaakt, en na gedane voorlezing geteekend hebben met den vader en de getuigen.

Van de Maele Wasteels J. De Pauw J. De Gheest

Een hiaat in het databestand blijft dus tot de mogelijkheden behoren, maar het is ook mogelijk dat de overledene niet als landloper in Merksplas verbleef. De Eerste Wereldoorlog was op het ogenblik van zijn overlijden nog maar enkele weken beëindigd, en ook de bezetter heeft gebruik gemaakt van alle bestaande strafinrichtingen. Die veronderstelling werd op 4 augustus 2021 ook door Karel Govaerts naar voren geschoven. Als secretaris van het Gevangenismuseum in Merksplas schreef hij aan Erna Martens: '*In het overlijdensregister wordt gemeld dat Eduard Van de Maele op 21-10-1918 is overleden. Hij is dan 19 jaar* [een leeftijd die overeenstemt met de geboorte op 20.01.1900, rvdm]. *Men noteerde dat hij een leerling was van de instelling in Sint-Hubert, een verbeteringsschool voor jeugdige delinquenten. Op het einde van de Eerste Wereldoorlog werden de gebouwen in Sint-Hubert*[522] *in beslag genomen door de Duitse bezetter. De jonge boefjes werden naar de landloperkolonie van Merksplas gestuurd. Op 25-12-1917 286 jongens en 8 begeleiders, en op 20 oktober 1918 nog eens 344 jongens en 9 begeleiders. Heel veel jongens hadden de Spaanse griep. Tijdens de koude treinreis en de overnachting in een kille hal in Turnhout verergerde deze toestand. Op enkele dagen tijd stierven er in Merksplas ca 80 jongens van deze groep. Wellicht was Eduard Vande Maele* [sic] *één van hen. Eduard werd begraven op de landloperbegraafplaats van Merksplas in grafnummer. A1244.*' Op 5 augustus voegde Karel Govaerts nog de volgende

[522] De Ecole de Réforme in Saint-Hubert kwam in 1839 tot stand op voorstel van Edouard Ducpétiaux. Later werden ook in Vlaanderen Verbeteringsgestichten opgericht, o.a. in Ruiselede (1849) voor jongens, en Beernem (1853) voor meisjes. Een Koninklijk Besluit van 7 juli 1890 voegde de Ecoles de Réforme samen met strafinrichtingen voor jeugdige misdadigers, en werden vanaf 1891 als Rijkweldadigheidsscholen aangeduid. Aanvankelijk werd in de 'Verbeteringsgestichten' een opleidings- en beroepsvaardigheidstraject gevolgd dat veel gelijkenis vertoont met de hoofdzakelijk agrarische activiteiten in Merksplas en Wortel. Waarom Jan-Batpista-Edouard naar Saint-Hubert werd gezonden en niet naar Ruiselede is niet duidelijk. Voor de geschiedenis van de RWS zie VANLANDSCHOOT, R. (2008) *Sluit ze op… jongeren in de criminaliteit 1400 tot nu.* Leuven: Davidsfonds.

overwegingen toe aan zijn vorig bericht: '*In de landloperkolonie van Merksplas kwamen er gedurende de vier oorlogsjaren ca. 6000 nieuwe 'bewoners' (geen landlopers, maar meestal psychiatrische zieken), vanuit Noord-Frankrijk en Zuid-België. De 'leerlingen' van St.-Hubert arriveerden er net voor de Wapenstilstand op 18-11-1918. Maakte men dan toch nog een dossier van elke persoon die binnenkwam?*'[523]

In het gezin van Leo van de Maele, die marmerbewerker was en een aantal akten vrij leesbaar ondertekende, en zijn echtgenote Maria Celestina Schollaert – mijn en Erna Martens overgrootouders – liep een en ander mis: het echtpaar, dat gedurende langere tijd in de beruchte 'Ingang Backaert' woonde – in de volksmond het 'Fort', in maatschappelijke zin een sociaal getto,[524] waar ongetwijfeld een '*wijkidentiteit*' werd aangenomen, zoals destijds werd beschreven door William Foote Whyte in een boek over een immigrantenkwartier in Boston.[525] Dat er in het gezin van Leo van de Maele, en later met een aantal zonen 'een en ander mis liep', is geen eufemistische voorstelling omdat het over mijn overgrootvader gaat. De strafbare feiten werden uitvoerig beschreven in het blad *De Volksstem*.[526] De formulering is ingegeven door het besef dat het te gemakkelijk is om vele decennia later een moreel oordeel uit te spreken – voor wie moest overleven in een arbeidersbuurt en alleen vertrouwd was met de arbeiderscultuur, was het uiterst moeilijk om de gewoonten af te schudden en uit de arbeidersklasse te ontsnappen. De Engelse academicus Raymond Williams (1921-1988), die samen met Richard Hoggart (1918-2014) als de grondlegger van *cultural studies* wordt beschouwd en zoals zijn collega een arbeidersachtergrond had, heeft zeer veel aandacht besteed aan de mechanismen die arbeiders gevangen houden in hun milieu van oorsprong. Williams schreef ook romans, en in *Second Generation* (1964), een roman over Oxford met aan de ene kant de prestigieuze universiteit en aan de andere kant de autofabriek Morris Motors, beide gescheiden door een onzichtbare maar reële grens, slaagt een arbeiderszoon er na het afronden van zijn universitaire studie niet in zich aan te passen aan de eisen van een academische carrière. Op het achterplat wordt de problematiek van de roman samengevat: '*How can the second generation […] create a future wich will not destroy their past ?*'[527] Claude Crignon vatte het dilemma van arbeiderskinderen die via het onderwijs nieuwe inzichten en competenties verwerven als volgt samen : *'[Il] n'appartient plus à sa culture de départ ; il n'appartient pas davantage à sa culture d'arrivée, il n'est retenu, détenu par aucune des deux.*'[528]

---

[523] Met dank aan Erna Martens, die mij het commentaar van Karel Govaerts op 09 mei 2023 heeft toegestuurd. Het versterkt mijn veronderstelling dat Jan-Baptista-Edouard van de Maele niet als landloper in Merksplas is overleden.

[524] Het begrip getto heeft niet alleen een etnische connotatie. In de Verenigde Staten verwijst het ook naar een 'achterstandswijk'. Naar getto's als 'achterstandswijken' werd onderzoek verricht door de Franse socioloog Loïc WACQUANT (1960), hoogleraar aan de universiteit van Californië, Berkeley en onderzoeker aan het *Centre européen de sociologie et de science politique* in Parijs Hij schreef onder meer The Body, the Ghetto and the Penal State, *Qualitative Sociology*, 2009, 32-1, 101-129. In Nederlandse vertaling verscheen in 2009: *Straf de Armen. Het nieuwe beleid van sociale onzekerheid*. Berchem: EPO en in 2012 *De paria's van de stad. Nieuwe marginaliteit in tijden van neoliberalisme*. Berchem: EPO.

[525] WHYTE, W.F. (1943) *Street Corner Society: Social Structure of an Italian Slum*. Chicago: University of Chicago Press.

[526] Revolverschoten, *De Volksstem*, 03 januari 1920, 2; Onderzoek, *De Volksstem*, 07 januari 1920, 2; Rechtbanken, *De Volksstem*, 13 mei 1920, 3; Een wildeman, *De Volksstem*, 03 januari 1929, 2; Bloedige Broedertwist in onze stad, *De Volksstem*, 03 oktober 1933, 3; Naklank der bloedige vechtpartij te Mijlbeke, *De Volksstem*, 05 oktober 1933, 3; Onvrijwillige doodslag, *De Volksstem*, 16 maart 1934, 3; Boestr[affelijke]. Rechtbank v[an] Dendermonde. De broedermoord te Aalst, *De Volksstem*, 25 april 1934, 3;

[527] WILLIAMS, R. (1988) *Second Generation*. London: The Hogarth Press, achterplat.

[528] GRIGNON, C. (2013) Présentation. In : Hoggart R. *33 Newport Street : autobiographie d'un intellectuel issu des classes populaires anglaises*. Paris : Éd. Le Seuil, 2013, 24.

Didier Éribon die de roman van Williams uitvoerig heeft besproken, stelde onder andere de vraag of men zijn klasse kan verlaten zonder te verhuizen: '*peut-on quitter sa classe, sans quitter sa ville?*'[529] Williams' protagonist woonde nog thuis en hij vervoegde tegen de zin van zijn van zijn vader de rangen van de fabrieksarbeiders: '*Eighteen years' education, and you want to go back where I started.*'[530] De vraag van Éribon kan ook worden gesteld met betrekking tot het milieu van oorsprong van personen die geen (hoger) onderwijs hebben genoten en met de maatschappij in aanvaring zijn gekomen. Om te kunnen breken met zijn omgeving werd Eduard van de Maele naar een verbeteringsschool gezonden, ver weg van Aalst en het beluik waar zijn ouders hebben gewoond, maar het is duidelijk dat zijn gedwongen verhuizing niet bedoeld was om te kunnen doorstromen naar een andere maatschappelijke klasse, van belang was de instandhouding van de sociale status quo zonder rebellie, en dat was misschien niet eens zo moeilijk, want het immobilisme aan de zelfkant van de maatschappij was groot, zoals ook gesuggereerd wordt in *Second Generation*: '*It isn't only the conditions, that we think we can alter. It's what has been done to the actual people, crushing them down in the shadow, till they're glad to be as they are. And one way or another, they'll break any challenge, because they don't want to change. Any disturbance terrifies them, and their only enemies, the only people they hate, are the few trying to change them.*'[531]

Een aantal van de Aalsterse kinderen en de jongeren die door Whyte werden bestudeerd, kan worden beschouwd als tegenhangers van wat Abram de Swaan als 'rijken' heeft omschreven. Ze toonden aan dat er '*significante erfelijke verschillen in fysieke verschijning bestaan tussen sociale groepen die niet voortkomen uit verschillende genetische afkomst, maar uit 'erfelijke' sociale verschillen in rijkdom, prestige en macht*.'[532] De Franse socioloog Didier Éribon vermijdt het begrip 'rijken' – hij maakt een onderscheid op basis van klassen – en hij is nog duidelijker dan Abram de Swaan: '… *chaque rencontre entre deux personnes contient toute l'histoire des structures sociales, des hiérarchies établies et des modes de domination qu'elles instituent… Le présent de chacun d'entre nous dépend fortement d'un passé individuel qui lui-même dépend d'un passé collectif : celui de l'ordre social et des violences qu'il contient*.'[533]

De sociale druk – iets milder geformuleerd dan in het werk van Éribon – komt vooral tot uitdrukking in de ongelijkheid tussen de verschillende sociale klassen, die in stand werd en wordt gehouden door het schoolsysteem, de cultuur, de taal, het esthetisch oordeel, enz., zij spelen immers een sleutelrol in de bestendiging van de hiërarchische ordening van de sociale omgeving.[534] Zelfs wanneer als gevolg van scholing opwaartse sociale mobiliteit mogelijk is, blijven personen die op de sociale ladder stijgen, kampen met een achterstand: '*Ils ne disposent pas du capital social dont les privilégiés sont dotés, ou tout simplement des codes nécessaires.*'[535] Meer zelfs, volgens Éribon, die zich baseert op baseert onderzoek van Michel Pinçon en Monique Pinçon-Charlot, is sociale reproductie nog altijd een dominant gegeven, dat bewust in de hand wordt gewerkt door de hogere klassen. Wie toch een hogere klasse bereikt,

---

[529] ÉRIBON, *La société comme verdict*, 219.
[530] WILLIAMS, *Second Generation*, 345.
[531] WILLIAMS, *Second Generation*, 339.
[532] DE SWAAN, *Compartimenten van vernietiging*, 101.
[533] ÉRIBON, *La société comme verdict*, 50.
[534] ÉRIBON, *La société comme verdict*, 89.
[535] ÉRIBON, *La société comme verdict*, 172.

wordt door diegenen die er altijd al toe behoorden als een '*intrus*' (een indringer) of '*un tard venu*' (een laatkomer) beschouwd.[536]

De inzichten van William Foote Whyte, een socioloog die zich op participerende observatie baseerde, en Abram de Swaan en Didier Éribon, twee historisch georiënteerde sociologen, zijn minder schrikwekkend dan de ideeën van Cesare Lombroso (1835-1909), de grondlegger van de antropologische criminologie, die in *L'uomo delinquente* (1876) de fysieke kenmerken van 'geboren' misdadigers heeft opgesomd. Later heeft hij ook het belang van sociale factoren – de *sociogenese* – erkend, en dat soort factoren heeft, samen met persoonlijkheidskenmerken, een grote rol gespeeld in het leven van heel veel landlopers.

Er waren geen '*geboren landlopers*', dat staat vast. Van de Groot-Aalsterse landlopers heeft zelfs een niet verwaarloosbaar aantal tot op hoge leeftijd gewerkt en het gebruikelijke levenspatroon gevolgd alvorens ze voor het eerst kennismaakten met de landloperkolonie. Men mag niet uit het oog verliezen dat die personen, eventueel zonder familiale opvang en zonder een behoorlijk pensioen, sociaaleconomisch door de mazen van het net vielen. Hun persoonlijkheid op het ogenblik van de eerste, late veroordeling vertoonde meer dan waarschijnlijk geen antimaatschappelijke trekken en was al zeker niet gekleurd door een *dolce far niente*-houding. Persoonlijkheid is, binnen bepaald grenzen, een dynamisch, geen statisch gegeven. Het is het langdurig samenspel tussen omgevingsfactoren en de (evoluerende) persoonlijkheid die al dan niet tot landloperij hebben geleid. Uit wat voorafgaat kan een aantal sociale contexten worden afgeleid, maar die mogen, ik wil het nogmaals beklemtonen, niet zonder meer als causaal worden opgevat. Er waren en zijn – alleszins theoretisch – altijd alternatieve levenswijzen denkbaar.

Wat bij individuele landlopers de daadwerkelijke aanzet was om de maatschappij tijdelijk of voor altijd, al dan niet gedwongen, de rug toe te keren, kon niet aangetoond worden. Het globale beeld is uitsluitend descriptief bij gebrek aan gegevens over de individuele persoonlijkheidskenmerken en het samenspel daarvan met de sociale situatie waarin de toekomstige landlopers zijn opgegroeid of aan het werk waren. Om slechts één voorbeeld te geven: hoewel de Nieuwstraat en de Ridderstraat min of meer parallelle straten zijn, ging het in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw in sociaal opzicht om twee verschillende werelden die de ervaringen van de inwoners meer dan oppervlakkig hebben beïnvloed.

Zoals in vele andere landen, hebben weinig arbeiders egodocumenten verzameld en autobiografische aantekeningen gemaakt, hoewel autobiografieën van arbeiders volgens de Engelse historicus John Burnett (1925-2006) *Useful Toil* waren. De titel kan als volgt worden verklaard: *nuttig gezwoeg*, voor de schrijver of schrijfster van een biografische schets, die door het schrijven zichzelf kon leren kennen en situeren, én voor de latere sociale geschiedschrijving: '*Its importance is as a valuable supplement to existing contemporary records, which can offer direct evidence not only of life and work but of the attitudes and aspirations of the author. These may modify in important respects some of the received views about working-class life in the nineteenth century*.'[537] Burnett, die gepubliceerde en ongepubliceerde biografische berichten en dagboeken verzamelde en daaruit zevenentwintig langere fragmenten presenteerde in *Useful Toil*, kwam tot de volgende conclusie: *The picture which emerges from*

[536] ÉRIBON, *La société comme verdict*, 175-177.
[537] BURNETT, *Useful Toil*, 13.

these writings is of men and women who are materially very poor by contemporary standards, who are uncomplaining in their poverty, who lead lives of hard work but rarely expect to find fulfilment from it.' [538] Anders gezegd: men accepteerde doorgaans de armoede en kwam niet in opstand tegen de bestaande maatschappelijke orde. Het behoeft geen betoog dat veel landlopers tijdens hun leven ook met werkloosheid werden geconfronteerd, maar die ervaring blijft onzichtbaar in de dossiers van de landloperkolonie. Werkloosheid was nochtans een belangrijke, negatieve ervaring, die niet alleen het zelfbeeld aantastte maar ook vaak negatieve gevolgen had voor de lichamelijke gezondheid.[539]

Ter vergelijking: in Zweden zwierven veel jongeren in de jaren 1920-1930 rond op zoek naar werk, helaas meestal zonder resultaat, omdat ze tegenover geharde en ervaren oudere werknemers stonden aan wie de werkgevers de voorkeur gaven.[540] Zoals in België was ook in Zweden de winter een grote uitdaging voor alle werklozen.[541] Eventuele werkloosheidservaringen blijven – bij gebrek aan bronnen – onzichtbaar in deze globale en individuele beschrijving van de Aalsterse landlopers. Die speelden wel een rol in de biografische benadering van de daders van persoonsdelicten die kenmerkend was voor de aanpak van professor dr. Jean-Pierre de Waele. Die benadering behoeft echter niet beperkt te blijven tot daders van dodingen. Om slechts één element te vermelden: wellicht speelde bij een aantal landlopers – naast andere factoren – ook schaamte of schuldgevoelens[542] (over de werkloosheid, een lage scholingsgraad, ziekte, enz.) een rol in de ontwikkeling van hun zwerversbestaan, maar het element schaamte is niet vermeld en eventueel afgevinkt in de samenvattende dossiers van de landlopers. Dat schaamtegevoel werd letterlijk verwoord door een Engelse grondwerker die niet naar huis durfde te gaan toen ze zuster was overleden: '*I'd been drinking and pawning my clothes, and I was ashamed to go and see them all*.'[543]

Begraafplaats van de landloperkolonie Merksplas
© Gevangenismuseum Merksplas

[538] BURNETT, *Useful Toil*, 18.
[539] BURNETT, *Idle Hands*, 293-295.
[540] HILDING NORDSTRÖM, G. (1949) *Att vara arbetslös. Den arbetslöse och hans värld i skönlitterär belysning med några randanteckningar*. Stockholm: Tidens Förlag, 36-37.
[541] HILDING NORDSTRÖM, *Att vara arbetslös*, 43.
[542] BURNETT, *Idle Hands*, 227-235, 284-293.
[543] BURNETT, *Useful Toil*, 62.

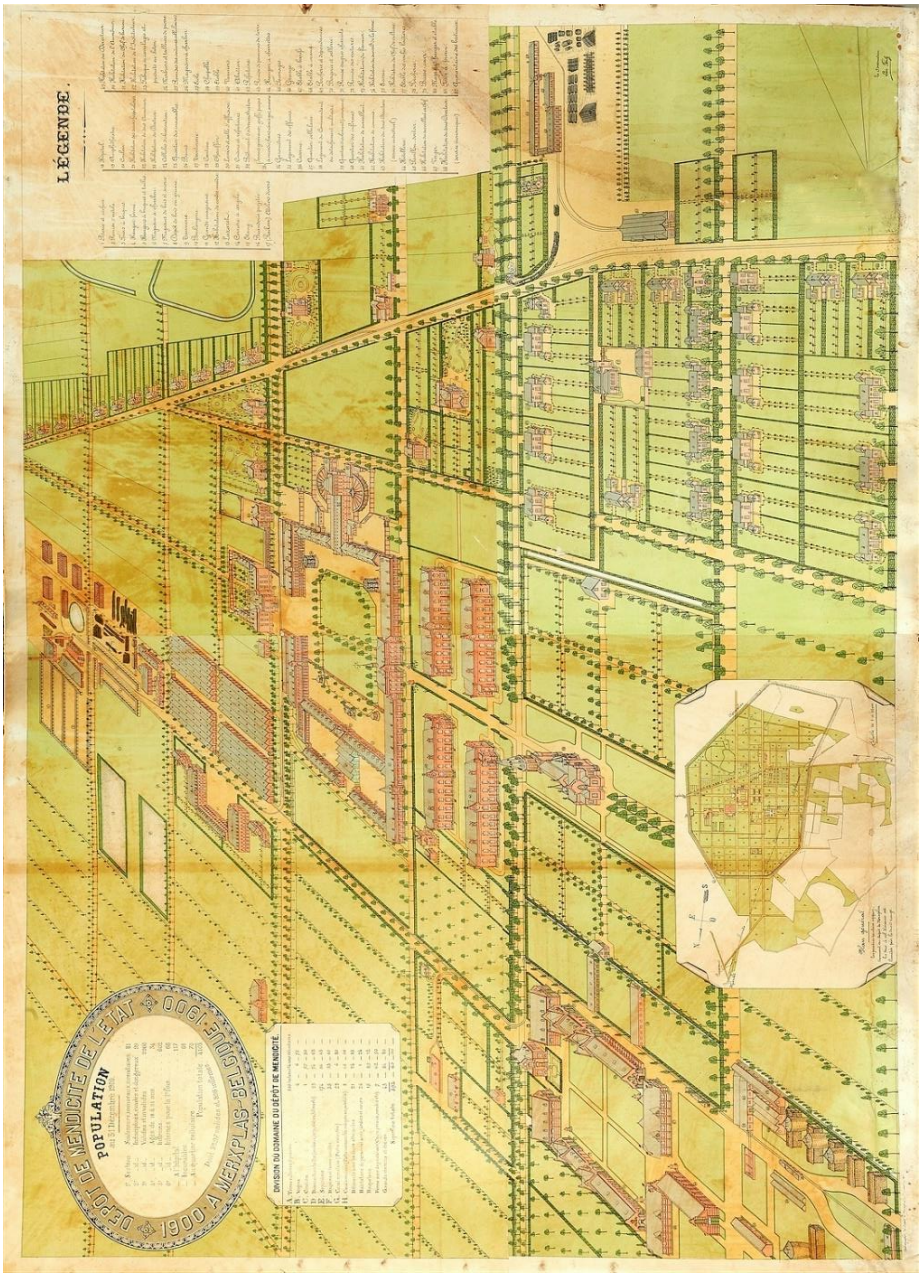

Grondplan van de Kolonie door Léon Gorly (1900)
© Gevangenismuseum Merksplas

5. BIJLAGE

Franse bijdragen over landloperij en bedelarij

. **BERTRAND**, **V**. (2003) La mendicité et l'état dangereux des représentations sociales dans le discours juridique, *Connexions*, 2003/2 (80). cairn.info/revue-connexions-20003-2-page-137 htm

. **DAGOT**, **C**. (2021) La hantise des bandes de voleurs et les enjeux de leur répression. L'exemple des 'caressets' dans les Vosges aux XVIe et XVIIe siècles, *Histoire et Sociétés Rurales*, 2021/1. cairn.info/revue-histoire-et sociétés-rurales-2021-1-page 7. Htm

. **DUBIEF, F.** (1911) *La question du vagabondage*. Paris: Eugène Fasquelle (Bibliothèque-Charpentier) http://data.decalog.net/enap1/Liens/fonds/F15E19.pdf

. **FLORIAN**, **J**. (2022) La carrière vagabonde. Résistances et sociabilités des marginaux urbains à Amiens au milieu du XIXe siècle, *Le Mouvment Social*, 2022/3 (280), cairn.info/revue-le-mouvement-social-2022-3-page-33.html

. **GAUME**, **P**. (2017) Le vagabondage, ou la police des existences irrégulières et incertaines : sens et usages d'un délit (France, 1815-1850), *Crime, Histoire e Sociétés*, 21/1, https://journals.openedition.org/chs/1718

. **GUESLIN**, **A**. (2018) La répression du vagabond ou comment on inventa le délit d'être pauvre, *L'OBS.*

. **KITTS**, **A**. (2011) La peur des mendiants et des vagabonds au XIXe siècle : entre fantasmes et réalités. In: Chavaux, F., éd. *L'ennemi intime*. Rennes : Presses Unitversitaires de Rennes, 211-230. https://books.openedition.org/pur/112017

. **KITTS**, **A**. (2016) *'Bons' ou 'mauvais' pauvres ? Du mendiant vagabond au pauvre secouru en Normandie orientales au XIXe siècle (1796-1914)*. Rouen : Ecole Doctorale Normandie Humanités.

. **KITTS**, **A**. (2022) Mendiants, vagabonds et la contagion du crime en France: des représentations aux réalités sociales (1789-1914), *Criminocorpus*. https://journals.openedition.org/ Criminocorpus/12005

. **MALVAUX**, P.-C. (1780) *Les Moyens de détruire la Mendicité en Franvr, en rendant les mendiants utiles à l'Etat snas les renre malheuruex*. Chaalons-sur-Marne et Paris: Seneuze – Paindavoine – Delalain l'aîné.

. **RICHARDON**, **S**. (2018) De la mendicité au vagabondage aux XVIIIe et XIXe siècles dans le Puy-de-Dôme. *Archives Départementales*, 63. https://www.archivesdepartementales.puy-de-dome.fr/n/de-la-mendicite-au-vagabondage-aux-xviiie-et-xixe-siecles-dans-le-puy-de-dome/n:317

. **RENAUT**, **M.H**. (1998) Vagabondage et mendicité : Délits périmés, réalité quotidienne, *Revue Historique*, 287-322.

. **ROCH**, **J.-L**. (1986) *Les mots aussi sont de l'Histoire. Vocabulaire de la pauvreté et marginalisation (1450-1550).* Paris: Sorbonne.

. **ROCH**, **J.-L**. (2023) *Vive la Misère au Moyen Âge*. Paris : Les Belles Lettres.

. **WAGNIART**, **J.-F**. (1996) La pénalisation du vagabondage et la répression de la pauvreté errante à la fin du XIXe siècle, *Cahiers d'Histoire*, 64, 77-90.

.

.

Het LAND van AALST EXTRA

Het Land van Aalst Extra *is een reeks van digitale monografieën uitgegeven door de geschiedkundige vereniging Het Land van Aalst.*
De auteur is verantwoordelijk voor de inhoud.